gib i. mihăescu

«Pentru eroul lui Gib I. Mihăescu, idealul, din momentul în care devine obsesie, este etern, adică îl va însoți tot restul existenței sale biologice, în timp ce „realitatea" acestui ideal, forma lui con...etă este efemeră, transf... ...ntîmplătoare ca...

...ă îndeobște pe... ...să modifice sis... ...zîndu-l sub ser... ..., între real și i... ...rului, între dor...

LAURENȚIU ULICI

Lei 8

editura minerva

1132

gib i. mihăescu

gib i. mihăescu

donna alba

Ilustrația copertei : *Damian Petrescu*

gib i. mihăescu

donna alba

PREFAȚĂ DE LAURENȚIU ULICI

TABEL CRONOLOGIC DE ION NISTOR

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1982

EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Volumul de față reproduce textul din Gib I. Mihăescu, *Opere* vol. IV, *Romane*, ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Al. Andriescu, „Scriitori români", Editura Minerva, București, 1980.

PREFAȚĂ

Literatura psihologică este adesea interesată de aspectele excesive ale sufletului omenesc în labirintul căruia intră mai puțin poate pentru a-i studia geometria descriptibilă prin grija normalității — normalitate dealtfel pur teoretică — şi mai mult pentru a-i descifra abaterea de la ceea ce este considerat prin frecvență drept normă, neobişnuitul, excesul ; un exces care particularizează, fără îndoială, ființa dar care nu refuză clasificarea în serii tipologice, aflate în simetrică opoziție cu seriile tipologice ale normalității. Mai rare sînt cazurile cînd preocuparea de trăsăturile psihologice excesive capătă ea însăşi un aspect excesiv ; tema excesului obsedează pe scriitor pînă la inapetență pentru tot ce nu se înscrie în făgaşul ei, ea devine cu alte cuvinte unica temă a literaturii acelui scriitor. În literatura română, acesta e cazul lui Gib I. Mihăescu, captiv în tot ce a scris, proză scurtă, roman, teatru, unei singure teme epice : manifestarea în gîndire şi în comportament a psihologiilor deformate de tip obsesiv şi folosind în chip excesiv această temă. Exprimarea permanentă a unui exces este trăsătura cea mai frapantă a literaturii lui care concurează, nu o dată, simptomatologia medicală ; doar universul imaginar şi literaritatea estompează, şi nu întotdeauna, înfățişarea de fişă clinică a textelor sale. Interesul față de excesul psihologic s-a manifestat la el nu doar insistent ci şi în dezinteres pentru con-

diţia literară a celui dintîi. Dezinteresul acesta reprezintă, la rîndu-i, tot un exces, încît, din orice punct ar fi privit scriitorul ne arată mereu aceeaşi faţă, la început poate doar o mască : excesul. Cu nuanţe desigur, de la abia perceptibil la violent. E marca personalităţii lui literare în contextul literaturii române interbelice.

Cînd apare *La „Grandiflora"*, în 1928, Gib Mihăescu este un prozator de oarecare notorietate, graţie schiţelor şi nuvelelor răspîndite prin *Luceafărul*, *Gîndirea*, *Viaţa românească* etc., şi, lucru mai puţin obişnuit, un prozator definit, fără slăbiciuni de debutant, în scriitură, fără eclectism tematic, în substanţa prozelor. Dimpotrivă, chiar, cele cinci nuvele din *La „Grandiflora"* „păcătuiau" printr-o foarte severă unitate tematică, volumul întreg părînd o suită de variaţii pe aceeaşi temă. Numele ei este Obsesia şi va avea să caracterizeze toată literatura lui Gib Mihăescu, proza ca şi încercările dramaturgice.

Ca motiv literar, obsesiei nu i s-au precizat niciodată decisiv componentele, deşi tentativele de a o defini nu au lipsit. La noi, merită să fie reţinută o frază a lui Eugen Lovinescu, inserată într-unul din articolele strînse în volumul *Aqua forte*. „Pentru ca un sentiment să devină o obsesie — spune Lovinescu — e necesar, în cele mai multe cazuri, ca el să nu fie satisfăcut, realizat, în chip normal, adică tradus în acte, în descărcări fireşti în posesiune, cînd e vorba de dragoste. Negăsindu-şi o exteriorizare legitimă, el se reţine şi invadează toate încăperile sufletului, răscolind, exaltînd, înveninînd ; devenit astfel, încetul cu încetul o obsesie, ajunge să paralizeze toate forţele sufleteşti prin întreţinerea unei febre continue, de care omul de rînd nu poate scăpa decît prin «crimă pasională», iar artistul prin transferul ei în ficţiune poetică, procesul cel mai obişnuit al creaţiei artistice." E limpede că Lovinescu se opreşte de fapt, şi insistă, asupra unui singur tip de obsesie, cel mai frecvent dealtfel : obsesia erotică. Noţiunea are însă posibilităţi mult mai mari de semnificaţii. La marginea mai adîncă a dezlănţuirii ei stă probabil o confuzie căreia omul, şi mai cu seamă omul modern, îi cade victimă dintr-un exces de narcisism : între realitate, adică ceea ce este, şi posibilitate afectivă, adică ceea

ce este dorit să fie. Pentru o înțelegere mai clară mi se pare utilă pronunțarea, pe scurt, firește, a unor delimitări între stări ale psihospiritualității omului, care au oarecari interferențe : pasiune, obsesie, nebunie. Dacă pasiunea presupune și se manifestă prin acordarea de interes superior unui fenomen, fără a neglija însă existența altora, obsesia e exacerbarea acesteia, îndreptarea totală a atenției spre un singur obiect sau fenomen. Obsedații sînt, în genere, oameni normali din punctul de vedere al spiritului, avînd doar o accentuată tendință spre exagerare imaginativă, izvorîtă din confuzia amintită dintre real și posibil. Pe de altă parte, cealaltă stare, nebunia, presupune pierderea, temporară sau definitivă, a capacității cerebrale de raportare corectă a obiectelor (fenomenelor), unele la altele. Ea poate fi efectul unei obsesii prelungite și captivante, după cum obsesia poate fi, la rîndul ei, efectul unei pasiuni exclusive și exclusiviste. Dar dincolo de patologia obsesiei — chestiune, oricum, medicală — literatura se interesează de această stare psihică, întrucît ea ascunde o avalanșă de frămîntări interioare, o succesiune de alarme psihice care pot prilejui scriitorului, și, în primul rînd, celui analist, reliefarea, în toată ciudățenia lor, a numeroase și variate ipostaze ale sufletului omenesc. Presupunînd o pătrundere adîncă și indiscretă în lumea intimă a individului, obsesia, mai precis descoperirea ei, era firesc să-și găsească centrul de greutate în operele scriitorilor analiști. Stabilirea unei tipologii a obsesiei, avînd ca punct de plecare literatura așa-zisă de analiză, duce la o constatare întrucîtva paradoxală : multitudinea situațiilor obsesive și a formelor de obsesie (ideea fixă, idealul pur, tensiunea senzuală, așteptarea, gelozia etc.) pare să fie expresia la suprafață a mișcărilor dinlăuntrul unui singur domeniu psihic, cel erotic. Fără îndoială că erupțiile psihanalizei au contribuit la această diversitate în unitate a obsesiei. Scriitorii influențați de teoria freudiană, fie că au înțeles, fie că numai au intuit semnificația psihosexualității în dezvoltarea caracterelor umane, și-au gîndit ficțiunile în concordanță cu accentele ei, au așezat demersul lor analitic pe acest fundament, încît nu e de mirare că la originea diverselor tipuri de obsesie a fost pus, aproape în totalitatea cazurilor, mecanismul erotic.

În literatura noastră, motivul obsesiei, fără să facă o carieră spectaculoasă, e detectabil într-un număr destul de mare de proze și de drame aparținînd unor scriitori de importanță și mărimi diferite, în spațiul literar dintre cele două războaie (mai cu seamă). E, dealtfel, epoca fluxului și refluxului avangardist, în planul artelor, și a crizei paroxistice a individualismului, în planul psihologic al condiției omului. Personajul e într-un moment de declin (ca individ, se înțelege), prins deseori într-o plasă de neliniști, multe lui însuși inexplicabile, derutat de împrejurările exterioare, dar și de propria-i conștiință (suspicioasă la orice privire, la orice gînd dinafară, aflată într-o dificilă căutare de teritorii luminate, limpezi și liniștite, dintr-o nevoie de balans, desigur, și de compensare), dominat de recrudescența instinctelor, un personaj dilematic și, adesea, dezechilibrat. Defectele psihice îi sînt familiare, iar între acestea obsesia pare să-l caracterizeze, cel puțin, cantitativ. Personajul cu obsesii și-a făcut loc deopotrivă în capodopere și în scrieri minore, i-a tentat pe Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat Bengescu, Anton Holban, mai înainte chiar, pe Caragiale *(O făclie de Paști)*, ca să amintim numai autori de prim rang. Dar la nici unul dintre aceștia prezența obsedatului nu e așa de permanentă ca la Gib Mihăescu. Riscînd un calambur, s-ar putea spune că autorul *Rusoaicei* e singurul scriitor român cu obsesia obsesiei, atît de obsedant revine motivul obsesiei și al obsedatului în literatura lui. Sînt foarte puține excepții de la această regulă în opera sa, și, lucru curios dar semnificativ, acelea sînt, în ce privește calitatea literară propriu-zisă, eșecuri. E adevărat, pe de altă parte, că multe dintre nuvelele și romanele obsesiei sînt și ele eșecuri, dar au, ca să zic așa, avantajul de a se încadra, tematic vorbind, unui grup de scrieri care conține cîteva proze întru totul remarcabile ce i-au asigurat lui Gib Mihăescu o poziție onorabilă în galeria prozatorilor români.

În multe privințe, nuvelistul Gib Mihăescu e mai interesant și mai profund decît romancierul (cu excepția *Rusoaicei* și a *Donnei Alba*, romanele sale sînt, astăzi, ilizibile) ; ca tehnică, deci pur for-

mal, dar și ca dinamică a imaginației epice. Privite de deasupra, ca un tot, cîteva nuvele par să compună de-a dreptul o monografie a obsesiei. Luate în parte, nuvelele pot fi socotite detalii, de oarecare autonomie ale acestei monografii. Sentiment mai întîi, obsesia se insinuează în psihologia personajelor sub aparențele, încă benigne, ale bănuielii, ca în cazul lui Manaru din *La „Grandiflora"* („bănuiala pătrunsese în el ca un cuțit lung la fel cu cele de care se servesc cîrnățarii cînd taie șunca în felii" — comparația e brutală însă teribil de sugestivă). Natura ei este evident erotică și, de aceea, prăpăstioasă. Actele vindicative ale lui Manaru se succed o vreme fără dificultăți și fără eșecuri, ca și cum ar fi numai imaginate ; omul pentru care toate femeile trebuie să fie cîrnățărese (un fel de a numi nesinceritatea casnică), pentru că altfel nu-și poate scuza sub nici un chip propria soție, și, implicit, propria încornorare, suportă însă, spre finalul aventurii sale vindicative, o răsturnare de conștiință : una dintre țintele demonstrației lui, frumoasa doamnă Moraru, îl respinge și, învinsă de brutalitatea personajului, se sinucide, întîmplare care-l aruncă pe Manaru într-un imens gol, distrugîndu-i completamente forța cu care credea în ideea ce-l condusese fără remușcări în paturile soțiilor tuturor prietenilor de cîrciumă. Obsesia este dublă : de o parte, sub forma bănuielii adîncite spre convingere a neloialității soției, a păcatului ei cu Ramură, craiul urbei ; de alta, sub înfățișarea vendetei cuprinzîndu-i toată ființa și justificată înainte de a se produce, dînd impresia că e doar argumentarea unei propoziții cu caracter de dogmă („Ce v-am spus eu ? Toate sînt cîrnățărese !"). Conflictul interior va izbucni, la acest obsedat incipient, în clipa cînd cineva îl va dezminți ; existența unui singur caz de onestitate, dacă vreți de moralitate absolută, e suficientă pentru ca întreg eșafodul argumentelor lui Manaru să cadă, iar el însuși să iasă din aventură zdruncinat. Obsesia ia o întorsătură surprinzătoare, dar lăuntric explicabilă : Frosica (soția necredincioasă) și Ramură cresc peste măsură, acoperind toate firele gîndirii personajului ; imaginar, lumea încetează să mai existe pentru el, iar numeroasele ei aspecte sînt reduse la figurile mărite fabulos și parcă zîmbărețe ale celor doi, în timp ce mîinile lui Manaru se înfig, real

în gîtul lui Ramură, sugrumîndu-l. Crima odată comisă, personajului, oarecum ușurat acum, nu-i rămîne decît să se predea. Obsesia răzbunării îl va măcina însă în continuare, într-o viziune aproape grotescă : „Și se închipuie așteptînd-o în antreu, ducînd-o în culcușul pregătit din nou, dezbrăcînd-o în mîngîieri și cuvinte dulci și obscene, ca pe-o mult așteptată amantă și sugrumînd-o în clipele plăcerii, încetul cu încetul, făcînd-o să expire în spasmul suprem". Aparent, Manaru transfigurează realul și se dezechilibrează psihic sub impulsul exclusiv al geloziei. Ea e, într-adevăr, un moment cauzal, dar unul valabil mai ales pentru desfășurarea epică a nuvelei, un fel de pretext psihologic pentru un discurs epic. Mișcarea lăuntrică, modificările personajului sînt controlate însă de vendeta la care el consimte nu atît din rațiunea de a reabilita un principiu moral rănit, cît, în primul rînd, dintr-un fel de dicteu automatic al obsesiei ; actul răzbunării îl îndeplinește nu doar gelosul — obiectul răzbunării s-ar fi redus atunci la cei doi implicați sau la unul singur — ci și sadicul, obsedatul ajuns la gratuitatea gestului. Aerul general al eforturilor lui Manaru pare acela de joc după niște reguli precizate dinainte, dar, pe măsura desfășurării lui, vădind pronunțate intenții demonstrative. Personajul e în orice caz conștient de obsesia lui și dacă nu i se opune, e pentru că o consideră un act justițiar. E surprinzător cum într-o nuvelă ca aceasta, așa de evident construită pe analiza unei obsesii, tehnica portretistică a prozatorului prinde în încercările ei nu numai figura, de profunzime sau de suprafață, a obsedatului, dar, uneori, se exersează asupra comunității de indivizi, reușind performanțe remarcabile ; scriitorul se introduce adesea, ca simplu spectator, în acțiune, și privește de aici, cu un ochi deprins să unifice imagini disparate într-un tot dinamic, lumea urbei, caracterizînd-o în cîteva fraze ce sugerează exactitatea, dacă nu chiar o propune explicit : „Toate brațele apucaseră și trăgeau vînjos de brațele lui Manaru. Dar, Doamne, parcă nu puneau prea mult suflet în îndemnurile lor. Ei strigau, făceau gură mare, dar fiecare simțea că larma asta nu era decît de formă. Orășenii ăștia tihniți, excitați de cele trei gloanțe ale Morăriței, vroiau în adîncul cugetului lor lu-

cruri mari, evenimente catastrofale. Însă, laolaltă, în văzul și auzul general ei se agitau și se indignau".

Tensiunea senzuală și gelozia, ca moduri frecvente ale obsesiei erotice, se consumă în nuvelele lui Gib Mihăescu în situații epice de multe ori bizare, fie din pricina tipului de conflict ce se naște între personaje, fie din aceea a necomunicării între feluritele structuri psihice, aflate, mai mult sau mai puțin relevant, în relație fortuită. Elena din *Între porțelanuri* e geloasă pe lipsa de gelozie a partenerului, oferindu-i suficiente motive aparente de gelozie cu intenția clară de a-i înregistra, cu voluptate sadică aproape, accesele de furie. Starea ei psihică e generată mai mult de o nebunie a dragostei decît de o dragoste nebună, aducîndu-ne aminte de personajele feminine ale lui Dostoievski. Altfel, lipsită de valoare, nuvela aparține mai degrabă „cazului" tratat pompieristic și nu literaturii propriu-zise.

Mai interesantă și mai bine scrisă e *Vedenia.* Sub întîmplările de cîteva zile prin care trece deficientul căpitan Naicu se face în mic o monografie a obsesiei, în toată devenirea ei, de la momentul inoculării la acela al exploziei. Un simplu episod dintr-un vis rememorativ, la început, accentuat de o vorbă aruncată într-o doară de un amic de arme (Sbierea), stîrnesc în imaginația lui Naicu viziunea grotescă a soției în brațele ordonanței și îi sugerează, inexplicabil, dorința unei farse. Omului îi vine în cap să trimită acasă, nevestei, o telegramă care să-i anunțe moartea pe cîmpul de luptă, pentru ca, în cîteva ore, ajungînd acasă să se poată desfăta cu figura aceleia la vederea unei presupuse stafii. Efectul farsei și-l închipuie din clipa cînd expediază telegrama, cu o voluptate cretină : „— Mă, ce mai mistificare ! Nici dracu n-a mai pomenit una la fel... Acuma e trei după-amiază. Peste un ceas, mult două, ea o primește. La cinci am pornit-o și eu. Iar la trei noaptea, Sbierea, înțelegi, pff, va vedea o vedenie în carne și-n oase. Sbierea ! auzi tu ? strigoiul bărbatului ei ! hahahaha..." spune Sbierea : „dacă așa păcăleală a mai trecut prin capul cuiva ?" Numai că, ajuns acasă, Naicu are surpriza de a vedea, în puterea nopții, pe Anton-ordonanța în patul conjugal ; se întîmplase că soția căpitanului, la primirea telegramei, a făcut subit o criză de

teamă care a determinat-o să ceară ajutorul ordonanţei, şi tot teama, transformată în obsesie, a obligat-o să cedeze acestuia, pentru mai multă siguranţă. În faţa peisajului ce se deschidea dincolo de geamurile locuinţei, Naicu nu încercă să-şi explice sieşi situaţia, nici nu se simţi prăbuşit sufleteşte, ci rămase uimit ca de o impertinenţă degradantă : „Furia îl năpădi deodată ca un torent brusc. Să-l înşele c-o ordonanţă ! Nemaiauzit. Şi primul gînd îi fu la revolver". Ideea răzbunării îl animă şi-l face să rezolve pe loc marea necinste ce i s-a făcut, drept care apelează, fără complicaţii inutile, la revolver. Dar răzbunarea nu este pentru el o soluţie rapidă şi necontrolabilă, cerută de o mare decepţie sufletească, ci numai un acces de furie la gîndul că şi-a pierdut, în faţa colegilor, onoarea. Blocat sufleteşte, el trăieşte sub aparenţele unei obsesii erotice o criză de personalitate, specifică temperamentelor şi structurilor deficitare.

În *Vedenia*, ca şi în alte nuvele, privirea analitică asupra personajelor îşi adaugă o ironie subţire, aparent exterioară, care dezvăluie, cu discreţie, punctul de vedere subiectiv al unui scriitor ce se vrea obiectiv, în legătură cu propriile-i ficţiuni. Căpitanul Naicu se umple de ridicol şi simţi că, pe măsură ce-i transcrie întîmplările, prozatorul se arată tot mai neîncrezător şi mai ironic, fapt care sporeşte şi aşa prea pronunţata ilaritate de acţiune a personajului. Din nou, Gib Mihăescu excelează în portret, de data aceasta „obiectul" constituindu-l nu numai personajele, izolate sau în comunitate, dar chiar şi o epidemie de holeră, descrisă cu sarcasm suficient de ambiguu pentru a nu şti dacă e adresat molimei, a cărei „strategie" o învinge pe cea a regimentului ce-i iese în cale, sau neputinţei omului de a se sustrage ei : „De cînd intrase în Bulgaria, regimentul înainta în aceeaşi formaţie de luptă : avangarda cu vîrf şi cap, apoi grosul coloanei. Dar molima cea grozavă avea la rîndu-i strategia ei. Puţin îi păsa de vîrf şi de cap ; era prea îndîrjită să-şi piardă vremea doar cu cîţiva. Lăsa deci să treacă avangarda şi se năpustea nemiloasă asupra grosului. La fiecare kilometru, cădea cîte un soldat. Şi rîndurile se rupeau îndată spăimîntate în jurul proaspetei victime a duşmanului nevăzut. O lăsau zvîrcolin-

du-se în praful drumului, pînă cînd ambulanța păzită de ariergardă ajungea la «înălțimea» lovitului de soartă."

Obsesia erotică, în cea mai frecventă formă de manifestare, gelozia, atinge dramatismul în romanul *Femeia de ciocolată.* Negrișor, eroul romanului, pendulează între două sentimente, inițial la fel de puternice, dar care, pe parcurs, se dezechilibrează : dragostea pentru Domnișoara Eleonora, și gelozia (amestec de ură și invidie) pe Modreanu, intrat în grațiile sus pomenitei. Sentimentele curg paralel și egal pînă în momentul reapariției lui Modreanu presupus cîtăva vreme mort. De-acum, Negrișor începe să se comporte ca un psiho-astenic ; nu are curajul de a suporta menajul neoficializat al celor doi, îl frămîntă ideea sinuciderii. În același timp, starea obsesivă îi permite observații dintre cele mai curioase : toți copiii dintr-un parc sînt mici Modreanu ; unguroaica cu care are o aventură efemeră are pielea de ciocolată, readucîndu-i în minte imaginea domnișoarei Eleonora tocmai cînd se pregătea s-o uite ; în mașina de tăiat lemne se zbate trupul lui Modreanu, etc. În sfîrșit, încearcă nici mai mult nici mai puțin să se sinucidă, numai că, ironia soartei, tentativa eșuează din pricina unui nevinovat șnur de perdea care împiedică trecerea definitivă a lui Negrișor în neantul de dedesubt. Cusut cu ață albă, acest moment există doar ca prefață la o acțiune, insuficient motivată artistic însă, de dizolvare a obsesiei prin separarea planului real de cel posibil. Odată căsătorită cu Modreanu, nimic n-o mai împiedică pe Eleonora, în timpul cînd proaspătul soț este plecat în lungi deplasări profesionale, să-l ajute pe Negrișor să iasă din starea obsesivă. Și o face atît de bine, încît spre final, ai impresia că gelosul de pînă atunci se normalizează cu totul, lăsînd orice sentiment de soiul acesta pentru Modreanu, care, la rîndul lui, va fi torturat de o nevroză obsesivă. Cineva credea că ideea romanului este aceea că : „femeia e incapabilă de a înțelege sacrificiul de care-i în stare un bărbat cînd o iubește". Asta se poate spune numai dacă cineva ține morțiș să convingă de intenționalitatea scriitorului. Pe Gib Mihăescu, însă, l-a interesat prea puțin modul narativ de existență al acestui roman. Înlănțuirea unor întîmplări, acțiunea, este pentru el pretextul, altfel zis, cadrul, în care-și

mişcă personajele cu intenţia foarte transparentă de a aplica literaturii şi a rezolva artistic cîteva cazuri luate din psihanaliza lui Freud şi tratate în manieră artistică dostoievskiană.

Un pretext erotic, mai puţin poate o obsesie, declanşează conflictul şi în nuvela *Sfîrşitul*. Bîrnea, eroul povestirii, are dese viziuni neplăcute — imaginaţie de gelos tipic — în legătură cu raporturile ce s-ar putea stabili între fosta sa soţie, Mada, şi un ins cu capul de meduză, „leprosul“, „deşiratura osoasă“ cu „dinţi de ştiucă“, Gorăscu. Interesant aici este că personajele intrate în conflict suferă de o aşa de mare încăpăţînare încît, acţionînd în numele ei, acţionează de fapt împotriva lor. Mîndriile se lansează într-un joc machiavelic, perfect reciproc, împins la absurd prin lipsa de sens ; se comit acte exclusiv de dragul mîndriei, chiar dacă ele provoacă unuia sau altuia dintre personaje scîrbă. Mada îl dispreţuieşte pînă la vomă pe Gorăscu, dar îl primeşte noaptea în apartament sub privirile perplexe, refuzînd să creadă în realitatea gestului, ale lui Bîrnea. E mai mult un război psihologic între el şi ea în care Gorăscu e un pion fericit şi esenţial în cîmpul operaţiilor. O formă de gelozie există totuşi la subsolul acestei afaceri, atît de perfid ascunsă că pare rarefiată, dar o formă particulară, rezultat al supremaţiei cerebralului asupra afectului, un fel de, să-i zicem, gelozie cerebrală. Nuvela rezistă însă numai prin cîteva efecte scoase dintr-o combinaţie fericită de dialog şi descriere, cu valoare de caracterizare lăuntrică. Încă o dată tehnica portretistică a scriitorului, acum prin mijlocirea acestei alternări de dialog şi comentariu scurt : „— Ah, da, cartea... şueră atunci, şi Bîrnea îi văzu parcă limba de şarpe ieşindu-i ca o flacără dintre buze... Atunci domnul Gorăscu rămîne ! completă Mada apăsînd pe fiecare cuvînt. Şi era ceva răguşit în vocea ei, ceva sălbatec în figura contractată de ură şi mîndrie. — Prin urmare, aştept, se agăţă Bîrnea de ultima nădejde. — Veţi aştepta mult şi bine, clocoti gîtul ei. Am de vorbit cu dînsul. Ţi-e somn, domnule Gorăscu ?... — Vai, doamnă... — Doar ţineai aşa de mult să-mi vezi apartamentul !... şi se mistui în negura coridorului fără să mai zică nici un cuvînt lui Bîrnea.“ Prozatorul zîmbeşte din nou, desigur ironic, din spatele creaturilor sale.

Ironia e, uneori, un atribut al personajelor și nu doar al autorului. În asemenea cazuri, ea are un sens terapeutic, dizolvă obsesiile, le miniaturizează, punîndu-i pe cei care o au într-un contact dur, dar salvator cu realitatea, provocînd renunțul la iluzionare, ceea ce lezează chiar timpul spiritual al obsesiei. Substratul ei e, în general, sceptic, însă lucrul cel mai ciudat ține, în cele din urmă, de finalitatea ei. Personajul care comportă o atare ironie va avea cu siguranță un ideal care, raportat perpetuu la lumea dinafară, nu se va transforma el în obsesie ci, întîlnind o situație reală neprielnică realizării, va provoca viziunea obsesivă, sintetică, a elementelor negatoare. Așa-zisa obsesie inversă. Bunăoară, cazul tînărului funcționar de percepție din *Urîtul.* Tot ce se opune dorinței sale de realizare, idealului său, este strîns la un loc și denumit printr-o noțiune multidimensionară : urîtul : „Nu știți ce e urîtul ? Eu l-am întrezărit întîi rînjindu-mi din mucegaiul percepției orașului natal. El trona acolo peste oamenii fiscului și tronează pretutindeni peste micii slujbași, oriunde-i umezeală, umilință și groază. N-aș putea spune ce fel de figură arată și nici dacă are sex. Dealtfel, toți cei condamnați să-l slujească, îl acceptă fără să-l înțeleagă, cea mai mare parte nici nu știu că există, așa de grozav i-a pironit în somnul stăpînirei lui. Însă bucuria-i imensă e să supună tocmai pe cei hotărîți cu orice chip să-i scape ; dar și acestora se arată numai în chip imprecis de vedenie. Iar în întreaga și teribila lui alcătuire nu se înfățișează decît în ultimul vis al răpușilor de mizerie, de disperare, de neputință ; bolnavilor și neurastenicilor cu o clipă înainte de-a se arunca sub roatele trenurilor sau din înălțimea etajelor."

Atmosfera nuvelei e halucinantă, pe măsura schimbului viziune-realitate, încărcată de un soi de mister care îngrozește înainte de a uimi, o atmosferă deopotrivă a spațiului exterior și a celui dinlăuntru ; parcă aerul kafkian s-ar fi transmis, ca un ecou imprecis, din lumea lui Joseph K. în mansarda sau biroul funcționarului valah. E pusă în *Urîtul,* într-un mod cam descriptiv și prea naiv-didactic, problema alienării individului sub presiunea condițiilor nefavorabile, străine, în general, aspirațiilor romantice, și prin intermediul propriei

lipse de voință. Nuanța socială, mai puternică aici decît în restul nuvelelor, pare să fundamenteze obsesia (inversă) a personajului. Redus la zero în acțiune, structură predominant meditativă, tînărul funcționar are totuși posibilitatea, avantajul poate, de a privi cu un ochi neiertător și deformant — în sensul, bineînțeles, al apropierii de esența lucrurilor, cu un cuvînt al demistificării — lumea în care vrînd-nevrînd se înscrie. Colegilor de birou, de pildă, le descoperă o ereditate zoomorfă, dar de sub ironia tonului și grotescul portretelor iese la lumină zîmbetul întors în jos al disperatului : „Tovarășii mei de birou descindeau deci, unul, hotărît din cal (asemănarea lui cu prețiosul animal era cu mult mai izbitoare decît a exemplarului din cartea lui Flammarion), un altul era berbec sadea, un al treilea cameleon (un tînăr palid, cu nas mare și ochi rotunzi ca monedele, o figură translucidă de ceară albă). Aveam apoi un mops, un iepure (cînd sta în lumină) sau șobolan (cînd sta în umbră), în sfîrșit, unul cu lămurit aspect bovin (speța totuși n-aș fi putut-o preciza : bou, bivol sau bizon)". Interesant la acest personaj cu obsesia idealului răsturnat este tendința de a pune noțiunile de maximă abstracție să se manifeste concret, în țesătura unor fenomene diverse ; se comportă față de ele ca în fața unor existențe bine determinate fizic, cu spațiul și timpul precizate : „Și hotărîrea asta creștea. O vedeam cum crește din zi în zi, cum se ramifică și se împletește, cum umple sufletul și gîndul ca un copăcel, un clopot de sticlă. O îngrijeam ca pe un oleandru, îi stropeam pămîntul din vadră, îi rupeam frunzele uscate și ramurile galbene. Și așteptam să-i dea florile, floare cu floare, un buchet de fapte care să-mi încununeze începutul adevăratei vieți, să gonească urîtul".

Obsesia idealului, transformată în obsesia antipodului său, a urîtului, devine mai violentă prin căsătoria tînărului cu nepoata nesărată și domestică a șefului. Urîtul e acum în toate laturile sale concrete ; reacția personajului e trezirea bruscă și activă ; neliniștea ce-l apăsa se sparge în nenumărate ace de rezistență la agresiunea urîtului.

Un foarte interesant caz de obsesie inversă, mai complicat însă, mi se pare cel al profesorului Lazăr din romanul *Brațul*

Andromedei. Andrei Lazăr este un profesor de astronomie la un liceu provincial care se ocupă atît de intens de realizarea unui „*perpetuum mobile*", încît preocuparea depășește granițele normalului, a pasiunii deci, și se transformă în obsesie. Motivul acestei pasiuni alterate este unul ce ține de structura psihică a personajului. Andrei Lazăr este în urmărirea unui ideal de natură gnomică „eterna zbatere a nepătrunsului". Dorind să cunoască sensul fenomenelor neperceptibile minții omenești, profesorul crescut în cultul pentru știință sesizează o posibilitate de împlinire a idealului prin realizarea mașinii fără timp. Iată deci obsesia imposibilului transferată încetul cu încetul, pe măsură ce lucrează la crearea mașinii, în inversul ei, în obsesia posibilului. Într-adevăr, pînă la un punct, Andrei Lazăr este convins de realitatea descoperirii sale. Mai mult, reușește chiar să pună mașina în mișcarea și are astfel pentru cîteva momente, care, cu cît sînt mai lungi, cu atît îl vor prăbuși mai adînc, sentimentul ajungerii țelului. Aparenta posibilitate de realizare a mașinii este concomitentă cu dezlănțuirea unei noi pasiuni, de data aceasta pentru doamna Zina Cornoiu, soția unui viitor ministru. (Acest Cornoiu, un sadic în mantie de înger, cu obsesii politice ieșite dintr-o supraevaluare a propriilor capacități, un fel de Napoleon de provincie, este admirabil creionat chiar de la început : „...îi plăcea propriu-zis s-o vadă jignită și umilită [e vorba de soția lui], primindu-l ca pe un musafir de seamă, pregătindu-i ceaiul cel mai aromatic, primindu-l cu ochii înrourați, izbucnind chiar în plînsul ei zbuciumat și totuși reținut, înfundat, cu capul în perine, care-i da lui senzații stranii și inedite și atît de potopitoare, că nu mai putea în cele din urmă să le suporte. Și fugea grabnic, poate speriat de sine însuși, pentru a se înzdrăveni îndată în aerul rece al străzii restabilindu-și echilibrul sufletesc și părîndu-i-se că «merge pe cadavre» ca un erou «care regretă desigur hecatombele» dar care, totuși, trebuie să calce pe ele, adulmecînd, beat de sine, înălțimile.")

Aparent, această a doua pasiune ajunge s-o cuprindă și s-o subordoneze pe prima ; mașina realizată urmează a fi închinată femeii idolatrizate : „dar înainte de toate îi va arăta însăși miș-

carea tuturor universurilor din vîrtejul cărora descinsese, la dînsul, eterna zbatere a nepătrunsului, captată într-un aparat banal de fire și curele, pe care i-l depune la picioarele zeești ca pe-un umil omagiu." S-ar părea că vechii obsesii i s-a adăugat o nouă latură. Curios este însă că ambele laturi ale ei ating în același moment punctul de maximă criză. Dereglarea mașinii este co-temporală, aș zice, în raport cauzal, cu fuga înspăimîntatei Zina. Ruptura nu se va mai suda niciodată, ba, mai mult, cele două părți vor înceta să mai existe alftel decît în mintea lui Andrei Lazăr. Imposibilul n-a vrut să devină posibil în idealul profesorului și nici posibilul să devină real în pasiunea pentru doamna Coroiu. Obsesia l-a învins definitiv pe micul Andrei. Sfîrșitul nu putea fi altul din moment ce în față nu mai rămăsese decît o mare pată neagră : „El privește înapoi pe drumul pe care a venit pînă acum în viață și o vede toată pînă-n fundul zărilor copilăriei, doar dintr-o ochire. El se întoarce apoi și privește înainte, pe drumul ce se deschide... Nimic, nici un sens, o neobosită și vană dibuire într-un codru profund de neînțelesuri."

Unii critici au fost tentați să vadă în sinuciderea lui Andrei Lazăr, din finalul romanului, un rezultat direct și strict al comportării cuplului Zina-Nae Inelescu. E drept, că timidul profesor a încercat să se amăgească cu posibilitatea refacerii idealului prin restabilirea, de data asta, definitivă, a legăturilor cu Zina, e adevărat, că surprinzînd-o în tren cu Inelescu are momente de decepție, dar ultimele gînduri se îndreaptă tot spre mașina fără timp care, deși nu a mers decît foarte puțină vreme, a reușit „să-i arate că dincolo, totuși, de imposibilul din ochelarii ăștia încălecați pe vîrful nasului, că dincolo, totuși, de spaima nebunească din ochii aceia frumoși, cari se contractă acum sub spasmuri într-un fund de hotel, se înalță și stăpînește ceva haotic și înfricoșetor de frumusețe, ceva atît de orbitor și de dulce, atît de limpede, de blînd și de bun, atît de lămurit și transparent încît să vezi pînă la sfîrșit și pînă-n fundul lucrurilor, al sufletelor și-al întregului neînțeles. Și toată minunea asta de nedescris aici, aproape, foarte aproape, colo, sub vagonul vecin unde palpită întruna, zglobie ca un drăcușor, pata aceea de luciu de pe lunecu-

şul roatei, care vine întruna nedomolită şi neclintită, sigură şi de neînlăturat ca un destin"... Cu toate acestea e deficil de susţinut că Andrei Lazăr este un obsedat pur şi simplu. Suprapunerea celor două pasiuni în care primordialitate pare a avea a doua, iubirea pentru Zina, mă face să cred că mă aflu în faţa unui maniac peste care coboară odată un anume eveniment, modificîndu-i sau chiar desfiinţîndu-i mania. Finalul, dimpotrivă, vrea să convingă că pasiunea pentru Zina este laterală şi subsumată obsesiei, că, de fapt, ceea ce rezistă în angrenajul sufletesc al lui Andrei Lazăr este obsesia nepătrunsului, a haosului transparent.

Concordanţa înaintînd uneori pînă la suprapunere a elementului erotic cu idealul existenţial a permis criticilor, cu suficiente justificări, să privească romanele *Zilele şi nopţile unui student întîrziat* şi *Donna Alba* ca urmărind naşterea şi evoluţia unei obsesii de ordin erotic. La prima vedere nimic fals în asta. Considerînd însă respectivele romane, nu izolate, ci în contextul literaturii lui Gib Mihăescu, se poate uşor observa o diferenţiere de aparenţă care merge pînă la opoziţie. Dacă în *La „Grandiflora"* sau în *Femeia de ciocolată* cea care conduce destinul eroilor este obsesia erotică sub forma ei elementară, gelozia, în cele două romane, femeia este numai o concretizare temporară a unui ideal suprem de existenţă. Mihnea Băiatu, studentul întîrziat, afemeiatul interesat (aventurile sale amoroase cu patroanele caselor în care locuia o cameră cu chirie avînd ca nobil ţel salvgardarea propriilor buzunare) căruia, pe străzi, ochii „îi alergau zglobii, din trecătoare în trecătoare, săreau din automobile în trăsuri, de pe trotuarul dimpotrivă, alături de dînsul ori unde îi atrăgeau nesimţit, culorile atît de variate ale costumelor feminine", căruia îi plăcea să fie bucureştean provocînd discuţii contradictorii sub cerul liber pentru ca apoi, cu pasiunea satisfăcută, să dispară „cu abilitate cînd pe orizontul lor apropiat începeau să mijească diversele complicaţii", ei bine, acest copil bătrîn începe să se plictisească de monotonia acţiunilor sale repetate totdeauna în acelaşi fel, schimbat fiind numai obiectul, şi în cugetul său îşi face loc din ce în ce mai cotropitor ideea de necesitate, de realizare, de găsire a unui sens vieţii. Ceea ce caută Mihnea Băiatu este

o femeie neobişnuită, acea „aventură strălucitoare, cu sau fără peripeţii dramatice, însă cu mult parfum, cu lumină discretă, ori cu clar-obscururi de interior încărcat şi impunător, cu foşnete de mătase veritabilă, cu vorbe alese şi pline de subtile subînţelesuri, cu zilnicele despărţiri melancolice şi teatrale, cu aşteptări nerăbdătoare şi pline de obsesia parfumului tainic şi chemător. Una din acele femei, care ţi se năzare dintr-odată pe stradă, în goana maşinii, ori descinzînd din ea în beţia de lumină a vitrinei unui magazin, diafană ca însăşi lumina aceea, încît te îndoieşti dacă luînd-o în braţe nu s-ar topi ca visurile frumoase şi ireale".

Femeia devine un ideal care depăşeşte eroticul, subsumîndu-l, ea este concretizarea tuturor aspiraţiilor mari ale eroului, idealul suprem, deci. Are un nume : Arina Velovan şi o profesie : asistentă universitară, e dar o fiinţă bine fixată în timp şi spaţiu. Mihnea se comportă însă faţă de ea ca faţă de o entitate existînd numai în abstract, impalpabilă, înconjurată de o lumină palidă prin care cu greu poţi bănui forma. I se pare chiar că ochii ei sînt pierduţi în „gînduri străine de tot ce e în jur." Tot ce este vulnerabil, teluric, efemer, este abandonat ; în comunicarea cu ea, Mihnea consideră ca unică posibilitate, spiritul, elevaţia cerebrală. Obsesia e atît de puternică încît eroul simte nevoia de a se mistifica în raporturile cu Arina. Într-adevăr, unul este Mihnea Băiatul pînă la formarea idealului său, mai precis pînă la conturarea lui în persoana Arinei Velovan, şi altul este obsedatul Mihnea, cu toate gîndurile şi sentimentele într-un singur sens. Obsesia este cuprinzătoare şi domină totul în aşa fel că schimbarea interioară a lui Mihnea se face aproape involuntar, fără suportul lucidităţii. Mistificarea lui e numai o schimbare exterioară, formală, sub presiunea nu exercitată ci simţită dureros a idealului său existenţial. Un instinct al depăşirii momentului foarte prelungit de timp inutil pierdut exista anterior la Mihnea Băiatu. Dar, prea prins într-un nemotivat *„dolce far niente"*, el nu are, atîta timp cît nu lipseşte expresia concretă a idealului, forţa de a ieşi din impasul lipsei de acţiune. Zadarnic îi tot dă ultimatumuri, tatăl, zadarnic se amăgeşte promiţîndu-şi mereu reluarea studiilor. Pe unul îl păcăleşte printr-o farsă grosolană, pe celălalt îl amînă

de pe o zi pe alta. Transformarea adîncă, de concepție, se va petrece în Mihnea Băiatu tîrziu, impulsionată de un eveniment tragic : moartea Arinei. De-abia atunci idealul său eliberat de un concret cît de cît apropiat se va fortifica și se va formula ca tendință de realizare umană. Tot acum va dispare confuzia dintre obsesia erotică și cea a idealului, ultima rămînînd ca unică forță conducătoare.

Pentru eroul lui Gib Mihăescu, idealul, din momentul în care devine obsesie, este etern, adică îl va însoți tot restul existenței sale biologice, în timp ce realitatea acestui ideal, forma lui concretă este efemeră, transformabilă cu necesitate și întîmplătoare ca alegere a unui anume obiect real.

Se întîmplă ca obsesia idealului, crescută îndeobște pe o progresivă exaltare imaginativă, să modifice sistemul de referințe al personajelor așezîndu-l sub semnele unei duble antiteze : pe de o parte între real și imaginar, pe de alta, în cuprinsul imaginarului, între dorință și aversiune. Elevul Doinaru din *Examenul* nu vrea să rezolve, la un examen, o problemă elementară care i-ar fi putut aduce un loc într-o școală la oraș, fiindcă nu dorește să părăsească satul în care își consumă copilăria. Motivarea refuzului se conturează, indirect, în imaginația mobilă a copilului. Idealul său, naiv pe măsura vîrstei, e unul panteist, hrănit de probabila alianță a sensibilității sale cu peisajul silvic al locurilor natale. O apologie a singurătății — ar fi prea mult spus a însingurării — de nuanță sămănătoristă e tot fluxul imaginativ care-l supune : „— ...O, ba nu, de curînd, foarte de curînd, cînd a fost singur în pădure. Era departe de școală, de copii, de domnu' acesta care-l iubea în ascuns de frica vechilului, departe de Ștefănescu Ștefan, departe de tot. Era singur, singur, singur. Și plămînii i se umpleau de aer, de-un aer atît de curat și de umbros, că parcă din tufișurile acelea ar fi țîșnit izvoare de vin tare și ar fi băut cu pumnii plini. Era singur și era un mușchi atît de fraged și de fin printre arbori, că nici nu mai știa : să se trîntească pe loc, cu fața în jos, cu brațele desfăcute ; să se cocoțeze pe-un tufan spre ochiurile de cer ce adiau ușor la mîngîierea vîntului, sau să

sară, să salte, să cînte..." Idealul acesta e cu atît mai obsedant, cu cît fantezia personajului caută spații necunoscute pe unde circulă cu oarecare teamă ; imaginea bănuită a internatului de la oraș, întunecată, igrasioasă și antipatică e contrazisă de lumina caldă și mai vie a peisajului campestru : „El se întoarce îngrozit : boerul, domnu' și tatăl său îl strîng burduf, îl iau pe sus pe schela amețitoare, îl duc, nepăsători la țipetele lui, într-o curte cu un fund de hrubă întunecoasă și umedă, între ziduri mari și drepte, în care stau înfipte suliți împletite în sîrmă cu ghimpi, așa cum povestea feciorul babei. Ștefăneștii cei mici îl înconjuraseră și scoteau limba la dînsul, în timp ce el își simțea inima lui mică ticăind, cît pumnul lui de copil, acolo, între străini, zbătîndu-se ca o pasăre abia prinsă-n colivie, departe de zăvoaiele Oltului, departe de coperișurile însorite, de unde cîntecul tinichigiului pornește atît de puternic în aerul proaspăt al dimineților de vară, departe de turlele bisericilor, unde te duc ipitropi cu chimirul plin și din înaltul cărora oamenii cei mari sînt doar biete ouă de furnici. Departe de orice cîntec de privighetoare, de ciocîrlii, de soare..." Un refuz fără îndoială, dar un refuz în care se amestecă protestul cu dorința primitivă de a trăi într-o armonie cvasimuzicală cu vegetatul, sub un cer brăzdat exclusiv pe semnalele aripatelor. Nuvela se dezvoltă, în ce-l privește pe Doinaru, numai în imaginație, de unde și tenta lirică a discursului ; personajul însuși trece, evident mental, din pădure în oraș și înapoi în pădure, ca și cum ar voi, în subtext, să-și argumenteze sieși, dar și celorlalți, alegerea.

Idealul, cu dublu sens însă, erotic și social, îl face să acționeze ca niciodată pînă atunci pe Mihai Aspru, eroul romanului *Donna Alba*. Dar cine este de fapt acest Mihai Aspru ? După cum ni-l prezintă exterior scriitorul, am crede că ne aflăm în fața unui nou student întîrziat. Dar ceva îl deosebește pe Mihai Aspru de personajul din prima parte a celuilalt roman. Este nemulțumirea dată de raportarea propriului eu la cenușiul abominabil al cotidianului, împletită cu un spirit de frondă încă latent : „Mi-e scîrbă pur și simplu, cu toate că nu mă ridic să apostrofez pe profesor, de mizeria acestor formalități idioate și știu bine că

mîine voi veni la fel, să scriu și să mă las întrebat, să ma treacă toate năduşelile în căutarea celui mai bun răspuns, că apoi voi merge mai departe la Universitate și voi frecventa regulat și docil pe toți acești grăduitori ai culturii mele, cari trebuie să-mi dea o pecete și o iscălitură, să aplice o marcă standard pe clocotul adînc al sufletului meu."

Întîmplarea face ca Mihai Aspru să întîlnească, trecînd prin fața-i, o femeie care putea să fie chiar foarte frumoasă dar care, lucru sigur, a schimbat radical sensul vieții băiatului. Începe acum o tentativă, prelungită mai bine de un deceniu, de regăsire și apoi de cucerire a teribilei doamne. Sînt de acord în această privință cu Vladimir Streinu, cînd acordă romanului inspiratul calificativ de „polițism psihologic". Cel care are o „acră și enervantă dispoziție" pentru meseria sa viitoare, aceea de avocat, devine mîna dreaptă și secretarul cunoscutului George Radu Șerban, soțul Donnei Alba, idealul erotic al lui Aspru. Că nu e vorba numai de o obsesie erotică ci de un ideal care are întîmplător o concretețe în erotică ne-o spune eroul fără ocolișuri : „Trebuie să fie a mea donna Alba, căci nu fără alt scop a trecut pe dinainte-mi acum șapte ani, cînd pregăteam de sîrg examene întîrziate, desigur tot pentru ea, necunoscuta. Ea a trecut, ca să-mi spună cu rîsul ei mut că pentru ea și pentru viața ei va fi toată truda vieții mele..."

Mihai Aspru are un simț al ridicolului prea dezvoltat ca să privească toată străduința sa în superficialitate ; are o inteligență practică ce nu exclude însă nici meditația adîncă ; are obsesia idealului în care eroticul se combină de la un moment dat (cîștigarea primului proces fără ajutorul lui George Radu Șerban) cu dorința realizării sociale. Sorelismul de care vorbea Vladimir Streinu îl atinge numai tangențial, într-o generală finalitate, esențial Mihai Aspru fiind complet deosebit de eroul lui Stendhal. În primul rînd, prin interiorizarea absolută, specifică personajului modern, care impune o altă nuanță de comportare, uneori opusă explosivului, deschisului personaj stendhalian. Detectivismul lui Aspru, cu cît îi permite să investigheze și să descopere mai multe elemente în legătură cu femeia iubită, cu atît îl face să ambițio-

neze mai mult, chiar dacă zadarnic : „Ea rămîne necontenit pe linia vieții mele, monarh absolut la capătul tuturor țelurilor și actelor ce săvîrșesc, necondiționată de amăgirea misterului, căci cu fiecare pas înainte, cu fiecare voal căzut, cu fiecare nouă aparență, ea se înfrînge pe ea însăși, se înalță tot mai fermecătoare peste strîmtul sau largul orizont al inteligenței mele. Ea e pentru mine un pretext de luptă, și asta e totul, așa cum nelămuritul zărilor și otrava lecturilor mi-a fost pretext de goană și pribegie în adolescență." Pare că eroul recompune *„sui generis"* un mit al lui Sisif : idealul este unic, mereu dorit și căutat dar mereu intangibil : „Donna Alba e personajul care mi-a răsărit în suflet, de mult, sînt unsprezece ani aproape, cînd a trecut pe lîngă mine pentru întîia oară... De atunci a rămas în visurile și aspirațiile mele ca un prototip, ca o existență suprareală, spre care trebuie să tinzi fiind condamnat a n-o ajunge niciodată". Și, totuși, misterioasa Alba e cucerită. Atunci cum rămîne cu afirmația categorică a lui Mihai citată mai sus ? Scriitorul lasă vagi posibilități de sugestie în finalul romanului. Un lucru este însă clar : chiar dacă idealul lui Aspru n-a primit decît o oarecare și poate trecătoare formă concretă, în subconștientul său s-a produs, odată cu cucerirea Albei, o echilibrare a realului și posibilului care poate anula obsesia. Mihai Aspru este singurul dintre obsedații lui Gib Mihăescu care nu are viziuni sau manifestări denotînd o mare tulburare psihică sau cerebrală ; este uneori neverosimil de lucid, imaginația sa nu are nimic din exagerarea ce caracterizează pe obsedați, ea acționează în dimensiuni normale, în sensul acțiunii eroului, este cu adevărat o imaginație de detectiv, revelatoare, intuitivă.

Nu putem încheia aceste notații *à propos* de motivul obsesiei în proza lui Gib Mihăescu fără să vorbim, cît de puțin, despre un tip special de obsesie, a așteptării, pe care e construită cartea de excepție a scriitorului, *Rusoaica.* Obsesia locotenentului Ragaiac este ea, rusoaica, un fel de ideal erotic axat pe spiritualitate și nu pe senzualism. A o aștepta devine, prin extensie obsesivă, condiția personajului. Totul este dominat în gesturile lui de obsesia așteptării și, firește, de convingerea, neliniștită, e drept, a reali-

zării : „Dar ea trebuie să vină. Mi-o spuneau asta figurile uneori puțin dure, mai cioplite, mai subțiri la pieliță, ajunse aici din înspăimîntătoare depărtări pentru a fi în rîndul întîi la întoarcere..."

Obosit de așteptare, personajul e dispus să confunde Rusoaica imaginației lui cu vreuna din femeile pe care le întîlnește, mai mult sau mai puțin întîmplător. Cunfuzia nu durează, Ragaiac, spirit lucid, realizează că ea nu e decît o abstracțiune, împrumutată de el din lectura operelor scriitorilor ruși, figură ireală și, în cele din urmă, imposibilă.

Intr-un fel, fiecare dintre eroii lui Gib Mihăescu, obsedații mai cu seamă, e în căutarea unei Rusoaice, fiecare așteaptă ceva care nu se va întîmpla, dar care e simțit totdeauna ca și cum ar fi acum și aici. Personajele sînt, în fond, ipostaze ale unui singur tip uman, total ireal ca unitate, plauzibil însă, pînă la existența reală, ca fragment. Însumat, un personaj mereu neliniștit, cu o psihologie accidentată, deși simplă, care, afirmîndu-se și negîndu-se, se determină.

Literatura psihologică a lui Gib Mihăescu, expresie pregnantă a unui exces a făcut din întoarcerea pe toate fețele a motivului obsesiei o veritabilă poetică a cărei paradoxală particularitate este punerea literarității în subordinea „polițismului psihologic". De cîte ori relația de subordonare a fost înlocuită, mai mult întîmplător, de o relație de echilibru (despre o supremație a literarului nu se poate vorbi niciunde la acest scriitor) operele care au ilustrat echilibrul (cîteva nuvele și două romane) au rezistat pulberei de mercur a timpului și au supraviețuit.

LAURENȚIU ULICI

TABEL CRONOLOGIC

1894 *23 aprilie* Se naşte, la Drăgăşani, în strada Martiri, nr. 14, Gheorghe Mihăescu, cunoscut ca scriitor sub numele de Gib Mihăescu. Gib ar fi numele literar adoptat de la un vînzător de ziare, Gabor sau Geab, din oraşul natal, pe care în copilărie l-a văzut deseori pe străzile Drăgăşanilor. Mai plauzibilă ni se pare, însă, versiunea ca Gib să reprezinte un eventual regional Gile (> Gibe), diminutiv pentru Gheorghe.
Gib era cel de al şaselea copil din cei doisprezece (opt băieţi : Nicolae, Costică, Andrei, *Gheorghe*, Emilian, Mihai, Vasile-Grigore-Ioan, Alexandru şi patru fete: Alexandrina, Lica, Ecaterina, Steliana) născuţi în familia Mihăescu. Dintre aceştia i-au supravieţuit scriitorului numai Alexandrina (Tudorina), căsătorită cu un căpitan Gogu Mutu şi decedată în 1957 şi Emilian Mihăescu, profesor la Drăgăşani şi apoi ofiţer la Bucureşti, care trăieşte pînă în 1970 ; ceilalţi au murit la foarte scurt timp după naştere ori înainte de a atinge vîrsta maturităţii.
Tatăl scriitorului, Ion Mihăescu (1857—1924) zis şi „Domnul Nilă", „om inteligent şi răbdător", era cunoscut ca apărător de modă veche cu „diplomă de la

Tîrgovişte". A fost o vreme primar al urbei Drăgăşani. Mama, Ioana Ceauşescu (1870—1912), fiică naturală a unei călugăriţe de la „Mînăstirea dintr-un lemn" şi căsătorită cu Nilă Mihăescu în 1884, era o fire blîndă şi romantică, pe care a moştenit-o spiritual scriitorul.

Bunicul pe linie paternă, Mihai Predescu Stegaru, se trăgea din Preda Stegaru, om de încredere şi stegar în oastea lui Tudor Vladimirescu. În amintirea acestui pandur de origine de prin părţile Gorjului, Gib Mihăescu a semnat o parte din publicistica primilor ani cu pseudonimul Gheorghe Stegaru.

1894—1901 Copilul şi-a petrecut anii cei mai frumoşi la via părintească din satul Călina şi la Drăgăşani unde tatăl îşi exercita profesia de avocat.

1901—1905 Urmează cursurile şcolii primare în „comuna urbană" Drăgăşani. Melancolicul Gib creşte în această perioadă sub influenţa mamei, care-i cultivă gustul pentru lectură. În aceşti ani de fragedă copilărie, se cristalizează şi unele impresii ce se vor infiltra apoi în opera sa.

1905 Este înscris la liceul „Carol I" din Craiova de unde după doi ani (în clasa a II-a, în anul de învăţămînt 1906/1907, rămîne repetent) este mutat la Slatina.

1907—1908 Repetă clasa a doua la Slatina, obţinînd la sfîrşitul anului premiul al III-lea, notele fiind de la opt în sus.

1908—1909 Clasa a treia gimnazială o urmează la Rîmnicu Vîlcea, unde este iarăşi declarat repetent. Metodele practicate în şcoala din vremea sa, manualele şi profesorii, îşi reaminteşte Gib Mihăescu în articolul

Şcoale, cărţi, profesori, învăţătură (1930), i se păreau cu totul de neînţeles şi de nesuportat : „..cărţile ajunseseră complet osificate, iar bieţii copii se uitau la ele ca la nişte neînţelese moaşte. [...] O, profesorii de matematici ! V-aduceţi aminte cu toţii de aceşti indivizi siniştri, de satisfacţia ce le sărea în ochi ori de cîte ori te surprindeau cu lecţia neînţeleasă, de paşii largi şi apăsaţi pe coridoarele de ciment ale liceului cînd se apropiau de clasă cu cataloagele în mînă, de treiul pe care parcă îl apăsau în piatră cînd ţi-l turnau, aşezîndu-l cu spiritele lor cinice şi insipide.

Aceştia — nu ştiu cum or mai fi acum — dar atunci, cînd cu metoda cea mai strictă, erau pur şi simplu ucigaşii oricărui avînt tineresc, oricărei plăceri de învăţătură. Ucideau sufletele cum ucideau însăşi matematica, una din cele mai frumoase gimnastici ale spiritului tînăr, făcînd din ea o gogoriţă hidoasă, incomprehensibilă şi a cărei utilitate — în afară de cele patru operaţiuni — ţi-era cu neputinţă s-o întrevezi, decît cine ştie cît mai tîrziu, cînd începeai să înţelegi tu, prin tine însuşi, rosturile lumii înconjurătoare şi dedesubturile necontenitului progres."

1909—1911 Familia nemulţumită de isprava fiului îl readuce la Craiova, unde reuşeşte să absolve cursul inferior al liceului. Aici are ca profesor de limba română pe Ion Niculescu-Nache (fost dascăl şi lui Nicolae Titulescu), care i-a îndrumat şi cultivat pasiunea spre literatură.

Din această perioadă datează prima manifestare creatoare a lui Gib Mihăescu. Este vorba de poezia *De afară* (Craiova, 24 octombrie 1910), semnată Gibbe Mihăescu şi adresată revistei bucureştene *Viaţa socială* (conf. Mihail Diaconescu. *Gib Mihăescu*, 1973).

1911—1914 Urmează secţia clasică, în cursul superior, a liceului Carol I din Craiova (clasa a şaptea trecînd-o în particular în acelaşi an cu clasa a opta — 1914). La bacalaureat obţine media generală 8,00. Se cufundă din ce în ce în lecturi, printre scriitorii preferaţi sînt clasicii ruşi.

1914 Se înscrie, la cererea insistentă a tatălui său, la Facultatea de drept din Bucureşti, pe care o va termina peste nouă ani, iar travaliul acestei lungi şi obositoare studenţii va constitui materia romanului autobiografic *Zilele şi nopţile unui student întîrziat.*

1915 Este student în anul întîi, fără a arăta vreo atracţie anume pentru studiul ştiinţelor juridice. La sfîrşitul anului, nu avea nici un examen luat, fapt ce va determina înăsprirea relaţiilor între tată şi fiu, care se vede cu stipendiile suspendate. Într-o scrisoare de mai tîrziu trimisă lui Nilă Mihăescu, viitorul scriitor se dezvinovăţeşte astfel : „...de ce vrei dumneata, domnule, să mai faci avocat cu orice preţ, cînd eu poate n-am chemare pentru aşa ceva ? De ce ?... Iacă, dacă nu te amestecai dumneata, eu n-aş fi urmat Dreptul... eu aş fi urmat literele, care sînt cu mult mai aproape de sufletul meu, mai potrivite cu aptitudinile mele !... De atunci eu eram doctor, nu licenţiat."

1916 *21 ianuarie* Adresează o cerere către decanat în care solicită scutirea de frecventare a cursurilor, promiţînd că-şi va trece examenele anului întîi în sesiunea din iunie, iar pe cele ale anului al doilea în cea din toamnă.

Izbucnirea războiului (14 august) îl găseşte pe Gib Mihăescu la Bucureşti. După o tentativă nereuşită de a ajunge în oraşul natal, Drăgăşani, care căzuse

sub ocupaţia inamică, în noiembrie, împreună cu un prieten şi coleg de facultate (Gheorghe Stoian), se retrage în Moldova. Ajungînd la Iaşi sînt îndreptaţi spre Dorohoi. De aici, Gib revine la Iaşi, unde se înscrie elev al unei şcoli de infanterie.

1917 *mai* Absolvă şcoala ca elev plutonier. Este trimis pe front în zona Muncelului, fiind numit comandant de pluton, iar mai tîrziu, avansat la gradul de sublocotenent, participă la cucerirea cotei 61. Din această perioadă de front, scriitorul va reţine unele episoade semnificative, care vor fi evocate în cîteva schiţe cu vădit caracter autobiografic : *Soldatul Nistor*, *Cei din urmă* ş.a.

1918 Gib Mihăescu este demobilizat şi rămîne pînă în toamnă la Drăgăşani. Odată cu începerea noului an universitar revine în Capitală pentru a-şi relua studiile întrerupte.

1919 *23 ianuarie* Moare mama, eveniment care îl va afecta mult pe tînărul Gib. Al. Busuioceanu îl aduce la redacţia prestigioasei reviste *Luceafărul* (seria a II-a), care apărea la Bucureşti sub redacţia lui O. C. Tăslăuanu. Cunoaşte cu acest prilej pe cei care făceau parte din gruparea revistei, şi care aveau să-l încurajeze într-ale scrisului : Tudor Vianu, Vasile Voiculescu, Arthur Enăşescu, Lucian Blaga ş.a. Scriitorul citeşte în redacţia *Luceafărului* o primă versiune a nuvelei *Vedenia*, impresionînd asistenţa prin faptul că această scriere aducea „...ceva puternic şi cu totul nou ce nu semăna cu nimic din proza românească“. Aceeaşi revistă îi patronează debutul literar produs la 15 februarie 1919 cu nuvela *Linia întîi*. În *Luceafărul* mai tipăreşte în acest an următoarele proze : *În tren*, *Cel din urmă cîrd*, *Figurina*,

semnate de G. Mihăescu. *Zburătorul* lui E. Lovinescu îi publică în numărul din septembrie nuvela *Soldatul Nistor*. Îl cunoaşte pe Cezar Petrescu de care-l va lega o strînsă prietenie, iar autorul *Întunecării* îl va evoca mai tîrziu, sub numele de Gib Stegaru, în romanul *Ochii strigoiului*. Într-o cerere din 8 decembrie, Gib Mihăescu, care frecventa şi unele cursuri la Facultatea de litere, solicită decanatului facultăţii unele înlesniri pentru a-şi putea trece examenele : „Domnule Decan, subsemnatul student în drept, înscris la facultate în octombrie 1914, nedînd pînă în prezent nici un examen şi urmînd a fi exmatriculat conform regulamentului, vă rog a dispune să mi se considere anii de frecvenţă rămînînd să-mi trec examenele anul acesta, întrucît am fost împiedicat a-mi relua situaţia universitară de evenimentele în curs, luînd parte la campania 1916—1918 şi fiind mobilizat pînă în octombrie a.c."

1920 În atelierul prietenului său de la Belle-arte, pictorul Ionescu Doru, îl cunoaşte pe Oscar Han, care, peste ani, va lăsa o sugestivă evocare despre enigmaticul Gib Mihăescu : „Era un tînăr palid, cu un păr spălăcit [...], de statură potrivită, nici puternic, nici prea slab. [...] Era un om absent şi lipsit de vigoare." Intră pentru scurt timp, împreună cu Cezar Petrescu, în redacţia ziarului *Ţară Nouă*. Colaborează aici cu diverse însemări semnate G. sau G.M. În urma conflictului cu diriguitorii acestei publicaţii, cei doi prieteni, „apropiaţi prin patima lecturilor şi a plăsmuirilor literare", hotărăsc să plece în Ardeal. „Într-o clipă de vitejeşti decizii, îşi aminteşte Cezar Petrescu, eu pusesem degetul pe hartă deasupra Clujului, cînd a fost să ne alegem altă patrie ; el numai consimţise." Aici, spune acelaşi Cezar Petrescu în *Amintiri dintr-o viaţă moartă* (*Gîndirea*, 1935)

stăteau „într-o locuință rustică din fund de livadă, departe de marginea orașului, dincolo de Someș și de Grădina publică — o casă ca pentru doi emigranți, cu nostalgia potgoriilor natale". Este redactor la ziarele clujene *Înfrățirea* și *Voința*. În paginile celui din urmă semnau Lucian Blaga, Adrian Maniu, Liviu Rebreanu, Sextil Pușcariu ș.a. Îi apar în revista *Hiena* schița *În vagon* și nuvelele : *Pe drumul glóriei* și *Eroilor lauri*.

N-a susținut nici un examen în 1919, își trece abia în sesiunea din toamna acestui an primul examen, notat „cu o bilă albă și două roșii".

1921 *2 martie* Se editează ziarul *Gazeta Ardealului*. Din redacția lui face parte și Gib Mihăescu, care publică aici, pe lîngă „cronica revistelor" și însemnări despre spectacole, două recenzii, semnate G.M., la volumele : *„Floarea pămîntului", poezii de Demostene Botez* și *„Pașii profetului", poezii de Lucian Blaga*. În *Voința*, continuă să redacteze diverse cronici și însemnări, iar în numărul din 7 iunie semnează schița *Rătăciți*, o anticipare a nuvelei *Troița*.

Este avansat locotenent (1 aprilie).

Dornic de afirmare, Cezar Petrescu ia hotărîrea să editeze o publicație proprie, căruia i se asociază entuziast și Gib Mihăescu. Același lucru îl fac Lucian Blaga și Adrian Maniu. După o oarecare campanie de susținere și atragere a altor scriitori (Ion Pillat, Ion Vinea, Em. Bucuța, V.I. Popa, Demostene Botez, Al. Philippide, frații Al. și Ionel Teodoreanu), la 1 mai 1921 apare primul număr al *Gîndirii*, revistă „literară, artistică, socială", avînd ca redactori responsabili pe Cezar Petrescu și D.I. Cucu. Apariția *Gîndirii* a reprezentat pentru Gib Mihăescu poate cel mai important moment în evoluția sa scriitoricească.

Începînd cu numărul al doilea Gib Mihăescu va co-

labora în paginile acestei publicații, vreme de doisprezece ani, cu nuvele, cronici teatrale, însemnări mărunte — acestea din urmă semnate deseori cu pseudonimul Gh. Stegarul, G.M. sau Gib. Îi apar în *Gîndirea* scrierile : *Cei din urmă*, *Zi de primăvară*, *Retragerea*, *Un călător*, iar în ziarul *Voința* — *Rătăciți*.

1922 Lucrează o vreme la ziarul *România*, care apare la Cluj. Este iarăși prezent în *Gîndirea* cu nuvelele : *Ierni jilave*, *Soarele*, *Singuratecii*, *Semnele lui Dănuț*, *Retragerea*, *Întîmplarea*, nuvele ce vor contribui la impunerea scriitorului în atenția publică. Continuă, de asemenea, seria „Cronicilor teatrale" (*Vlaicu-Vodă* la Teatrul Național, semnat G. Stegaru) și „cronica măruntă". După mutarea revistei la București (decembrie 1922) colaborarea lui Gib la *Gîndirea* este doar sporadică. În *Hiena*, tipărește pamfletul *Femeia invizibilă* (semnat G. Stegarul).
Apare, la Cluj, în tipografia *Gazeta Ardealului*, în traducerea lui Leonard Paukerov și Gib Mihăescu, Francisc Molnar, *Liliom*. Legendă de suburbie în șapte tablouri și un prolog scenic.

1923 După o absență de peste un an (mai 1921-iulie 1922), motivată cu certificate medicale, studentul întîrziat Gib Mihăescu promovează, în toamna acestui an, ultimele examene, iar la 31 decembrie, obține licența în drept, cu diploma nr. 9734.
Publică o singură nuvelă : *În goană* (*Gîndirea*, nr. 14).

1924 *28 martie* Moare Nilă Mihăescu, tatăl scriitorului, în vîrstă de 67 de ani. După o scurtă ședere în Moldova, se stabilește, pentru cinci ani, la Drăgășani, unde se va ține mai mult de scris decît de avocatură. În această perioadă, redactează o parte din nuvelele care vor alcătui volumele *La „Grandiflora"* și *Vedenia*.

Termină prima variantă a piesei *Pavilionul cu umbre*, începută la Cluj, şi elaborează romanul *Braţul Andromedei*. Tot aici scrie comedia *Confraţii* şi drama *Sfîrşitul*, ambele respinse de Teatrul Naţional din Bucureşti.
Este pentru scurt timp consilier juridic al unei bănci „Redeşteptarea". De aici îşi va fi luat probabil subiectul nuvelei *Urîtul*.
Apare în *Gîndirea* din aprilie şi iulie versiunea refăcută a nuvelei *Vedenia*, iar în numărul din decembrie *Sfîrşitul*. Mai publică în *Cuvîntul literar şi artistic* schiţa *Vin nou*, iar în *Cugetul românesc*, care apărea în Capitală din 1922, nuvela *Troiţa*, o capodoperă a geniului. Solicită un post de profesor la şcoala de ucenici din Drăgăşani ; cererea este aprobată, urmînd a preda „educaţia civică, noţiuni de legislaţie, fizico-chimice".

1925 *29 noiembrie* Gib Mihăescu se căsătoreşte cu Elena Ioana Stănescu. Revine la vechea pasiune pentru astronomie (cumpărase o lunetă încă din clasa a VII-a secundară) construind un turn pe acoperişul casei de unde noaptea iscodea cerul înstelat cu ajutorul unui telescop cu dublu ochean şi lentile puternice.
Într-o scrisoare către Cezar Petrescu, îl informează pe acesta că *Viaţa românească* i-a publicat nuvela *Între porţelanuri* şi se interesează de editarea întîiului volum de nuvele, precum şi de soarta piesei *Pavilionul cu umbre*.
Gîndirea din acest an îi tipăreşte nuvelele : *Coşul cu tîrguieli* şi *Femeia de ciocolată*, ultima, amplificată, va apare ulterior ca roman. Continuă să semneze la rubrica „Însemnări mărunte", a acestei reviste, cu pseudonimul G. Stegarul.
Apare, în revista craioveană *Flamuri*, piesa *Am ucis păcatul*, de fapt este o primă variantă a *Pavilionului cu umbre*.

1926 Este, în continuare, profesor în anul de învățămînt 1926—1927, iar primăria din Drăgășani îl numește prin decizia nr. 10 din 27 ianuarie, „avocat al comunei cu rugămintea de a apăra interesele acesteia în orice proces".

La 19 august i se naște prima fiică : Mira. Își extinde colaborarea și la alte reviste ; apar unele din cele mai reușite nuvele ale lui Gib Mihăescu : *La „Grandiflora" (Viața românească), Urîtul (Gîndirea). Scuarul* (în numărul din iulie-septembrie al publicației *Ramuri. Drum drept).* Ultima nuvelă reține atenția lui Perpessicius în *Universul literar*, care, arătîndu-și în același timp nedumerirea că editurile întîrzie să-i smulgă manuscrisele, spune : „acest tînăr și magnific maestru al prozei contemporane, publică o nuvelă din toate puncte de vedere magistrală [...]. Nuvela se intitulează *Scuarul* și e un model al genului".

Alte scrieri în reviste : *Tabloul (Gîndirea), Asemănarea (Universul literar), Moș Nae (Duminica Universului), Examenul (Viața românească).*

Asociația Criticii Dramatice și Muzicale atribuie, în octombrie, premiul întîi (destinat lucrărilor de teatru nejucate), în valoare de 5 000 lei, piesei lui Gib Mihăescu, *Pavilionul cu umbre.*

1927 Acordă un interviu lui I. Valerian în *Viața literară* vorbind despre unele preocupări și afinități literare : „N-am nici o dogmă literară și nu mă încumet să-mi dau păreri critice. Cînd am început să scriu nu mi-am zis : Voi ține de cutare sau cutare școală. Consider curentele literare ca fenomene exterioare, de multe ori greșit interpretate. Fondul acestor manifestațiuni rămîne tot talentul. A fi tradiționalist sau modernist sînt chestiuni de perspectivă, care variază de pe poziția din care contempli obiectivul. Opera de artă în sine este un lucru foarte greu sesizabil. De multe ori

rămîi cu gura căscată în fața unor farsori pe cînd adevăratul talent putrezește în subsolul societății. [...] N-am preferință pentru nimeni. Citesc pe toți scriitorii mari, deopotrivă. Îmi place la fel Sadoveanu, din paginile căruia am prins primele impulsuri literare, ca și Proust, pe care-l citesc cu pasiune. Prin temperamentul meu de moldovean sînt înrudit mai ales cu scriitorii ruși. Consider și acum pe Rascolnicov al lui Dostoievski ca un *sumum* de artă către care se poate năzui în operele contemporane. [...] Mă interesează foarte mult mediul de provincie. Viața oamenilor se desfășoară mai adevărată. Un bun observator are material imens de utilizat. În provincie se poate prinde mai ușor un fenomen psihologic, în chiar esența lui. Cu astfel de material lucrez acum la un roman, în care sînt prinși toți eroii mei provinciali, cu care mă întîlnesc în fiecare zi la judecătorie, la piață sau petreceri. Am isprăvit de curînd o nouă lucrare dramatică, pe care probabil că voi preda-o în iarna aceasta unui teatru bucureștean."

Practică avocatura la Drăgășani, cu gîndul la București : „...simt că prezența mea în Capitală mi-ar fi necesară." Avea pregătite pentru tipar un volum de nuvele și piesa *Pavilionul cu umbre*, pe care o predă spre lectură Naționalului bucureștean.

Al. O. Teodoreanu îi face un referat de susținere. Piesa este apoi citită de către autor în cadrul unei „șezători literare" la care participă Vasilescu Valjean, Corneliu Moldovanu, Liviu Rebreanu, Caton Theodorian, Cezar Petrescu, Oscar Han.

Îi apar în *Gîndirea* scrierile : *Așteptare* și *Frigul*, în *Viața românească* : *Toamna*, iar în *Scrisul românesc*: *Amurgul*.

1928 Apare primul volum de nuvele al lui Gib Mihăescu : *La „Grandiflora"* (Editura Scrisul Românesc). Debutul editorial este consemnat favorabil de Pompiliu Constantinescu, Cezar Petrescu, Al. Dima, Octav Botez, iar cu unele rezerve de Camil Petrescu și E. Lovinescu. În acest volum, care cuprinde *La „Grandiflora"*, *Frigul*, *Urîtul*, *Întîmplarea*, *În goană*, personajele „trăiesc prin obsesie ; fantoșe agasate de jocul caleidoscopic al închipuirii" (Pompiliu Constantinescu). Revistele îi publică alte nuvele : *Poarta de fier (Scrisul românesc)*, *Icoana* și *Pisica (Gîndirea)*.

Dramaturgul Gib Mihăescu se adresează (la 4 februarie) cu o scrisoare lui Corneliu Moldovanu, noul director al Teatrului Național, solicitînd încredințarea regiei piesei *Pavilionul cu umbre* lui Soare Z. Soare. Piesa după unele refaceri fusese inclusă în repertoriul pe anul 1927—1928. Unele precizări cu privire la etapele de elaborare ale piesei sînt inserate într-un interviu apărut în *Rampa* din 2 martie.

La 3 martie are loc premiera *Pavilionului cu umbre* pe scena Teatrului Național. Piesa a repurtat un ramarcabil succes, asigurat de o prestigioasă distribuție care cuprindea pe : Marioara Ventura, Romald Bulfinski, A. Pop Marțian, Eugenia Zaharia, G. Calboreanu, Gr. Mărculescu, M. Polizu și A. Gusti. Ion Marin Sadoveanu remarca în această piesă „felul nou și inedit de a privi lucrurile și oamenii".

Peste o săptămînă (10 martie) se organizează la restaurantul „Cina" o „Seară închinată de *Gîndirea* Venturei și lui Gib Mihăescu". Printre participanți se aflau, în afară de cei doi sărbătoriți, Cezar Petrescu, N.M. Condiescu, O. Han, V. Voiculescu, T. Vianu, A. Maniu, Al. Busuioceanu, Corneliu Moldovanu, G. Călinescu, Soare Z. Soare ș.a.

Între 15—30 martie se desfășoară un turneu în țară cu piesa *Pavilionul cu umbre*. Spectacolele au loc în

Constanța, Ploiești, Brăila, Galați, Bîrlad, Iași, Botoșani, Roman, Focșani, Brașov, Cluj, Arad, Timișoara. Înmînează lui Sică Alexandrescu textul piesei *Confrații*, piesă care n-a văzut însă lumina rampei.
Liviu Rebreanu, președintele de atunci al Societății scriitorilor români, îi solicită printr-o scrisoare (datată 15 octombrie) o nuvelă inedită ce urma să apară, într-o antologie a prozatorilor români contemporani, „apoi o autobiografie și o bibliografie cît mai completă", necesare pentru viitorii biografi.

1929 În martie părăsește orașul Drăgășani pentru a veni în Capitală ca diurnist la Direcția Presei din Ministerul Afacerilor Externe. Este coleg cu Al. Philippide, Ilarie Voronca, Ștefan Nenițescu, Zaharia Stancu, Al. Busuioceanu, Radu Vulpe ș.a.
Apare, în prima jumătate a anului, al doilea, și totodată ultimul, volum de nuvele al scriitorului : *Vedenia* (Editura Cartea Românească). În sumar : *Vedenia, Ierni jilave, Sfîrșitul* (dramatizează ulterior de autor), *Semnele lui Dănuț, Între porțelanuri, Troița, Tabloul.* Recenzînd acest volum, pe care critica în genere nu l-a remarcat ca atare, Octav Botez conchidea elogios rîndurile sale : „Aceste însușiri prețioase ne îndreptățesc să nădăjduim că Gib Mihăescu, care s-a dovedit un original și excelent dramaturg, va izbuti să ne dea cîndva romanul pasional sau poetico-fantastic, pe care-l așteaptă încă literatura română". Această anticipare se va concretiza în romanul *Rusoaica* ce avea să apară peste trei ani.

1930 Revine la Drăgășani, dar nu pentru multă vreme. Printr-o decizie ministerială (nr. 9230 din 3 februarie) Gib Mihăescu este „confirmat profesor la școala primară comercială Drăgășani, pe anul școlar 1929/1930".

Într-un interviu din *Calendarul* (31 martie) Gib Mihăescu spune : „...idealul pentru mine ca scriitor ar fi să stau jumătate de an în Capitală, jumătate să mi-o petrec la Dealul Viilor, muncindu-mi podgoria părintească. Acolo, la poalele pădurii, aş avea cînd să scriu... [...] Înainte îmi plăcea să hoinăresc şi chiar să mă stabilesc mai mult sau mai puţin în oraşele mari ale ţării. Începînd cu Bucureştii. Apoi Craiova, Iaşul, Clujul, Oradea... Am stat la Chişinău şi în timpul războiului ca ofiţer şi mai pe urmă ca avocat. Am vrut să trăiesc o pagină de Andreev la faţa locului..." Se stabileşte în Bucureşti şi se consacră tot mai mult activităţii gazetăreşti. Semnează aproape zilnic în *Curentul,* iar mai tîrziu în *Calendarul, Cronicarul* şi *Cuvîntul* o serie de articole pe teme sociale şi culturale. În paginile *Calendarului* întîlnim şi numele lui Ion Pillat, T. Vianu, Lucian Blaga, Ion Barbu, Dan Botta ş.a. Reţinem din aceste articole ale lui Gib Mihăescu pe cel consacrat *Prozei lui Alecsandri* şi povestirile *Turneul* şi *Anonima* toate apărute în *Curentul.*

Noi nuvele apar în *Gîndirea : Jucătorul* şi *Piaza.* Tot aici publică nuvela *Rusoaica,* un embrion al viitorului roman cu acelaşi titlu.

La 2 aprilie oferea autografe, la Agenţia Română S.A. din Lipscani 26, pe întîiul său roman *Braţul Andromedei* (Editura Naţionala Ciornei). Revista *Cronicarul* închină un număr întreg acestui eveniment.

La 15 iulie Gib Mihăescu este înaintat şef de secţie la Direcţia Presei cu un modest salariu de 7 000 lei.

1931 Bogată activitate scriitoricească. Publică în *Viaţa românească* nuvelele *Deus ex machina* şi *Ora bunului rămas,* iar în *Adevărul literar şi artistic : Filodor.* În eleganta revistă *Boabe de grîu,* unde redactor

era Emanoil Bucuţa şi în care mai semnau N. Iorga, Liviu Rebreanu, Ion Agârbiceanu, Gala Galaction etc., Gib Mihăescu publică nuvela *Monumentul.* Acestea împreună cu alte nuvele urmau a constitui sumarul viitorului volum pe care scriitorul îl avea în pregătire. *Viaţa românească* publică fragmente din romanul autobiografic *Zilele şi nopţile unui student întîrziat. Curentul* şi *Viaţa literară* îl au printre colaboratori. Diversele articole semnate atestă vocaţia de publicist al lui Gib Mihăescu.
Într-un volum colectiv apare, la Paris, traducerea nuvelei *Troiţa.*

1932 Publică două proze : *Moş Gologan (Curentul)* şi *Plecarea (Gîndirea).* Consemnăm o bogată activitate ziaristică în *Calendarul,* în a cărui redacţie a lucrat de la apariţie (1932) şi pînă în anul 1933.
Va locui pînă la sfîrşitul vieţii în Bucureşti pe str. „N. Velescu nr. 4 — Parcul Principele Carol, Prelungirea Dorobanţi".

1933 Editura Naţionala Ciornei îi tipăreşte romanul *Rusoaica. Bordeiul locotenentului Ragaiac,* scriere în care arta lui Gib Mihăescu atinge desăvîrşirea. Cartea s-a bucurat de elogioase aprecieri din partea unor critici notorii: Al. Philippide, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Ion Chinezu, Octav Şuluţiu etc. Despre acest roman, Şerban Cioculescu avea să spună peste doi ani : „Rusoaica este o carte europeană, o construcţie care depăşeşte hotarele literaturii noastre. Prin simbolismul ei împlinit, ea îmbogăţeşte nu numai literatura naţională de care e legată prin limbă, dar însăşi literatura continentală".
Într-o confesiune de autor, Gib Mihăescu vorbeşte de geneza şi simbolul acestei capodopere. *Rusoaica*

ar reprezenta : „O pioasă readucere la lumină a unui suflet anonim, pe care l-am scos din fluviul neantului şi al uitării, cu mers molcom, dar perfid şi neînduplecat [...], i-am dat un nume şi o formă şi i-am restabilit astfel dreptatea de a înduioşa cel puţin pe cei la adăpost de mişcările stranii, în zănatecul joc de-a baba oarba, al îndrăcitei soarte" *(De ce am scris „Rusoaica" ?, Cronicarul, 1934).*

Gib Mihăescu primeşte pentru *Rusoaica* Premiul Societăţii scriitorilor români, iar peste cîteva luni „acest adevărat roman de analiză" (G. Călinescu) apare într-o nouă ediţie. Aceeaşi editură, Naţionala Ciornei, care i-a tipărit *Rusoaica,* dă la lumină un alt roman al scriitorului *Femeia de ciocolată,* operă fără relief artistic.

În presa vremii, este prezent cu articole pe teme variate ca cele din *Calendarul : Primul film vorbitor românesc, Drama şi dramele poetului V. Voiculescu.* Apare, în *Gîndirea,* nuvela *Mîna.*
La 10 aprilie i se naşte a doua fiică : Ionica.
Acordă un interviu lui Matei Alexandrescu, semnificativ pentru modul cum lucra Gib Mihăescu : „Evident începînd să scriu un roman, o nuvelă şi mai cu seamă o piesă, am bine retuşat ceea ce am văzut că numeşti d-ta filon ; dar în cursul redactării mi s-a întîmplat foarte adesea să prefac mult concepţia iniţială şi chiar să ajung la perspective cu totul nebănuite. Firescul pe care caut să-l cultiv, înainte de orice altă preocupare în scrierile mele, mă conduce el singur şi eu trebuie să mă supun."

1934 Succesul literar dobîndit de Gib Mihăescu determină şi alte reviste să-i solicite colaborarea. Astfel îi apar *Voicuţa* în *Voinţa literară, Căutînd dreptatea* în *Familia* şi *Razna* în *Azi,* acestea fiind, de fapt, fragmente din viitorul roman *Donna Alba.* Editura Cugetarea îi

publică romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat.*
În *Naționalul nou* Zaharia Stancu publică interviul *D. Gib I. Mihăescu despre „Rusoaica" despre alte romane, despre directori și despre teatru.* Societatea scriitorilor români îi acordă un premiu special de 25 000 lei pentru romanul *Rusoaica.*

1935 În februarie *Familia* tipărește un fragment *(Gàloane de rănit)* din romanul *Donna Alba* ce apare acum la Editura Cartea Românească. Referințele critice asupra cărții sînt numeroase dar contradictorii în aprecieri. Șerban Cioculescu situa ultimul roman al lui Gib Mihăescu sub valoarea *Rusoaicei,* în timp ce Ion Chinezu susținea că *Donna Alba* „realizează un record destul de rar tocmai prin faptul că izbutește să fie o replică egală de intensitate, pe plan psihologic identic, al romanului de acum doi ani".
Apar alte două ediții succesive ale romanului *Donna Alba,* iar în antologia *Nuvele inedite* (Editura Adevărul) Gib Mihăescu este inclus cu nuvela *Visul.*
Poartă o bogată corespondență cu Suzana Dovalova, o institutoare originară din România stabilită la Praga, în vederea traducerii în limba slovacă a romanului *Rusoaica,* ajuns în acest an la ediția a IV-a.
În numărul din iulie-august revista *Familia* publică nuvela *Împricinații.* Stabilește cu Editura Adevărul editarea unui viitor roman cu titlul *Upercut* și a unui volum de nuvele *Poarta de fier,* iar cu Editura Pantheon, din Brad, contractează un alt roman *Vămile văzduhului.*
La 3 august, Gib Mihăescu, aflat la mare, are o puternică criză de rinichi care reactivează și o veche afecțiune pulmonară. La începutul lui septembrie era la Drăgășani.
În 16 septembrie este internat în sanatoriul „Martin

Luther“ din Sibiu. Într-o serie de scrisori din 16, 24, 25, 30 septembrie, trimise familiei, își destăinuie suferința dar și încrederea în „mai bine“.
La 7 octombrie ia hotărîrea să părăsească sanatoriul pentru a-și vedea fiicele. Stă o săptămînă la Drăgășani, apoi vine la București, unde era familia sa.
În ziua de 16 octombrie, este internat la Sanatoriul Diaconeselor, unde îl îngrijește medicul Maximilian Popper. De aici este transferat la Spitalul gardienilor publici.
La 19 octombrie, a doua zi după moartea lui C. Nottara, Gib Mihăescu se stinge din viață. Moare la 41 de ani la un punct crucial al carierei sale.
În ziua de 22 octombrie scriitorul este înmormîntat la Drăgășani, fiind condus pe ultimul drum de Cezar Petrescu, Adrian Maniu, Al. Philippide, Al Bădăuță, Ludovic Dauș, Lascăr Sebastian, Cella Delavrancea, Apriliana Medeeanu (o colegă de la Direcția Presei), Dragoș Vrînceanu, N. Carandino, N. Crevedia, Petru Comarnescu ș.a.
Principalele reviste din țară publică necroloage semnate printre alții de G. Călinescu, Mihail Sebastian, Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Al. Philippide. *Calendarul* și *Gîndirea* îi consacră numere speciale.
„Cu Gib I. Mihăescu, literele române — scrie Șerban Cioculescu — pierd pe cel mai puternic nuvelist de după război și pe unul din cei mai viguroși romancieri.“

*

Apar postum în *Revista fundațiilor* (decembrie) nuvela *Noaptea focurilor* și în *Gîndirea* (decembrie), *Cel din urmă roman,* un fragment din proiectatul roman *Vămile văzduhului.*
Gib Mihăescu ne-a mai lăsat o lungă și interesantă corespondență pentru istoria literară cu Cezar Pe-

trescu, Corneliu Moldovanu, Apriliana Medeeanu şi Suzana Dcvalova.

Teatrul Naţional, în semn de omagiu adus celui care a fost Gib Mihăescu îşi deschide stagiunea cu piesa *Pavilionul de umbre*. În anul următor, lui Gib Mihăescu, care mai tot timpul suferind a scris „culcat pe spate, sprijinindu-şi în piept cartonul ce-i susţinea filele“, i se acordă, *post mortem*, premiul naţional de literatură pentru proză pe 1935.

Cu acest prilej, Al. Philippide avea să scrie: „De pe acum istoria noastră literară trebuie să aşeze printre monumentele clasice ale nuvelisticei române: *Vedenia* şi *La „Grandiflora“*, volumele de nuvele ale lui Gib Mihăescu şi să considere *Rusoaica* drept o capodoperă a romanului de analiză românesc“.

ION NISTOR

DONNA ALBA

1935

Am pornit cu stîngul în lume, ca şi în război. La demobilizare, acolo, în dosul magaziilor gării, pe cîmpul presărat cu mese şi cu soldaţi beţi de fericirea vieţii recîştigate, pe toţi i-am auzit: „Băgaţi de seamă, cînd v-oţi vedea cu libretul în mînă, să porniţi cu dreptul!" Dar eu ştiu că oricît m-am muncit cu gîndul, acum un an, să mişc întîi dreptul, cînd s-o da semnalul de plecare, spre front, din obişnuinţă militărească — deşi acum nu mai răcneau porunci scurte ca la paradă şi nimeni nu se uita cu ce pas o ia omul spre moarte —, am mişcat stîngul. Şi iată-mă c-am ajuns prin atîtea ploi de foc, cu picioarele şi cu mîinile zdravene, cu pieptul neîngăurit, tocmai aici, în această zi sfinţită a liberării de orice pericol. Iar astăzi e zi de marţi şi dacă toţi oamenii dimprejurul meu se fac a uita c-au să pornească înapoi pe drumul vieţii, cu tot dreptul mişcat întîi, într-o zi atît de nefastă, eu mă simt din cale-afară de mulţumit. Mai lipseşte să fie astăzi 13. Dar sunt hotărît, de acum înainte, toate faptele mari pe

care le voi face să le pornesc în zi de marți și de 13, căci sunt hotărît să fac numai fapte mari. Și am băgat de seamă ! acestea sunt zilele oamenilor cu voință, și am mai băgat de seamă, oamenii cu voință nu trebuie să se gîndească niciodată la astfel de nimicuri și trebuie să întreprindă tot ce au de întreprins oricînd s-o nimeri.

Iar eu am multe de întreprins : mai întîi să-mi refac situația mea... civilă. Așà numesc situația pe care o voi avea, pe care trebuie s-o am de-acum înainte în lume. E foarte drept : războiul m-a vărsat sublocotenent în rezervă. Asta e un lucru înfiorător de important pentru mine și e o adevărată mustrare, ținînd seamă cum m-a cules acest război de pe drumuri. Nu de pe drumul lung pe care l-am făcut mînat din urmă și din lături de gradații serviciului de recrutare, cu întregul meu contigent de puștani neîmbrăcați și zgomotoși și sfîrșind să rîdă numai cînd cădeau de răscruntă oboseală sau de schijele zbîrnîietoare, împroșcate de un aeroplan hain. Nu de pe drumul ăsta vreau să spun că m-a cules războiul. Acest marș sălbatec, trebuie s-o recunosc, îmi da cel puțin provizoriu o direcție în viață, oricît de bine s-ar fi văzut, la capătul lui, chiar marginile vieții însăși.

Dar înainte de a porni într-aci, nu eram decît pur și simplu o haimana, un vagabond. Am fugit de-acasă, mai degrabă de la școală, din clasa patra de liceu, dar am fugit, se cheamă, de sub scutul și autoritatea părinților, cu mulți ani în urmă. Trebuie să mă fi urmărit pretutindeni cu poliție și telegrame, căci tatăl meu era doctor de tîrg și om cu stare : avea și vie și, acolo la vie, ascultînd cum țîrîie ploaia pe acoperișul hardughiilor cu butoaie

goale, lin, teasc și zdrobitori, prin care îmi plăcea să mă vîr, am plănuit întîia mare îndrăzneală din viață. Fluieram a drum lung și-mi ziceam : cînd voi pleca anul ăsta la Craiova (adică la liceu) — fiu-fiu, după două săptămîni — fiu-fiu... zbughe-o.... Și rîdeam, gîndindu-mă nu atît la mutra tatei în fața acestei împrejurări, cît mai ales a domnului Stiègler, directorul meu de pension... Iar ploaia țîrîia înainte și eu ceteam pe Mihail Sadoveanu, care mă îmbia la ducă... Așa țîrîia și-n cărțile lui ploaia pe șindrilele acoperișurilor și pe covergile căruțelor mocănești. Apoi mai glăsuia acolo despre zăvoaie și despre poduri umblătoare și alte lucruri multe și minunate, pe care aproape ardeam să le văd. Astfel de lucruri minunate se găseau ele și pe la noi, dar eu vream să le văd departe, căci în depărtare ele trebuiau să fie și mai triste, ca ploaia asta și mai dragi. Mai găsisem doi scriitori ruși cari mă invitau la plecare : Gorki și Gogol — și cu ei în servietă și cu Sadoveanu pe deasupra, am șters-o într-o bună zi, cu 38 de lei în buzunar, pe care, parte îi economisisem, parte îi șterpelisem din buzunarul tatei înainte de a lua drumul, chipurile, al școalei. 7 lei m-a costat trenul pînă la Brăila, iar de-acolo toate drumurile le-am făcut mai mult pe jos. Însă la Brăila m-am făcut hamal în port — eram cel mai bun gimnastic din clasa mea și puteam să bat pe oricine din cele două clase superioare ale mele. Chiar de la Brăila mi s-a pierdut urma.

Pe urmă, pe unde n-am umblat ! Am fost și la Odesa, numai așa, ca să dorm o noapte pe chei și alte vreo două-trei prin stepă ; dar mai mult am dormit pe chei, însă pe vagabonzii lui Maxim al meu nu i-am găsit. În locul lor

am dat de niște namile leneșe și murdare și care-și blestemau soarta — cu scandal mare la fiecare clipă — și scuipau în ea ; dacă ar fi putut, ar fi omorît-o, dar pentru că așa ceva nu era cu putință, se înjunghiau uneori între ele într-o hărmălaie de nesuferit. Cînd am încercat să le spun unora că tocmai o astfel de soartă e frumoasă, că e fără apăsare și fără hotar, erau să mă înjunghie și pe mine. M-am întors atunci tot la Sadoveanu, la oamenii lui mai mult muți și cari rezolvau totul cu o îmbiere spre oala cu vin ; ăștia nu puneau mîna la cuțit pentru un gînd bun ce le aduceai, ba, dimpotrivă, atunci vîrau tesacul înapoi la brîu și deschideau ochii mari spre cîmpii, spre culmile, spre zăvoaiele și apele peste care împărățeau, și urechi largi la o poveste chiar fără tîlc sau la o vorbă de duh, fără nici un folos, dar bine adusă.

Pe urmă, cu vîrsta, m-a prins dorul călătoriilor pe apă. Dar pe vapoare nu mă primeau fără învoirea părinților, fiind încă prea tînăr, din care pricină am început să mint și să mă prefac : ba am întocmit și niște certificate potrivite de minune pentru tot ce mi se cerea. Mai ales iscălitura tatei o trăgeam cu o siguranță fără pereche, iar pecețile, pe care mi le împrumuta vreun servitor de pe la cine știe ce oficiu pentru un gologan sau o glumă, știam cît să le întorc în loc, astfel ca numele țării și al instituției de care era nevoie să iese limpede, dar al localității și al județului meu să apară încurcat și întinat. Astfel am putut să ajung, cum spun, la Odesa, și mai pe urmă să fiu înrolat pe vase de comerț, care m-au dus la Constantinopol, în Grecia, în Asia Mică, în Egipt și chiar pînă în Amsterdam. Atunci eram împins din urmă de cărțile lui Pierre Loti și Claude

Farrère, pentru că, dacă la alte cărţi de şcoală nici nu mai vream să mă gîndesc măcar, îmi plăcea totuşi să cetesc povestiri şi romane şi dorinţa de a pătrunde într-o literatură mai mare ca a noastră m-a făcut să pierd multe nopţi (uneori între zilele de munci istovitoare) cu buchisitul unor hîrţoage cu istorioare franţuzeşti şi a unor dicţionare vechi şi — băgasem de seamă chiar de pe atunci — puţin cam proaste. Le luasem simbrie de la un anticar brăilean pe care l-am ajutat să se mute. Dar şi la Brăila şi la Galaţi şi la Constanţa îmi plăcea să mă amestec printre marinari streini, uneori le plăteam şi chefurile, ba chiar mă alegeam şi eu cu oasele rupte, oricît eram de voinic (pentru că ei şi la beţie ştiau unde trebuie aruncat un pumn şi unde trebuie prijonit cu altul), numai ca să le prind grai şi obiceiuri. Şi astfel o rupeam niţel englezeşte şi nemţeşte ; dar ambiţia mea era să învăţ întîi şi întîi franţuzeşte şi, cum vase franceze nu prea veneau prin părţile noastre, învăţam astfel de la turci, de la greci şi de la alţi streini cari ştiau, şi mai cu seamă din cărţile cu istorioare copilăreşti şi din dicţionarele cele stîngace.

După ce a izbucnit războiul cel mare, ca la un an, am vrut să plec la Marsilia să mă înrolez în armata franceză : dar abia atunci s-a băgat de seamă că actele mele erau şubrede de tot. Ba s-a mai băgat de seamă — şi eu la fel, abia atunci am băgat de seamă — că uitasem să mă prezint în anul acela la recrutare (pe vapoare nu servisem decît în marina comercială). M-am pomenit, aşadar, oprit la comănduire pentru fals şi nesupunere la legile militare.

Şi cum abaterile mele penale se împărţeau între jurisdicţia militară şi civilă, m-am pomenit purtat între baionete de la tribunal la comenduire ; aşa am putut într-o bună seară s-o şterg binişor din convoi şi atunci tocmai prin munţii Vrancei m-am oprit. Dar pe drum am dat de crame, de dealuri şi văi cu răsunet de sfîrlează şi dorul de ai mei m-a încleştat deodată, cu mare tărie. Însă eu tot am mai rătăcit pînă-n miezul iernii pe coclauri neumblate, am răzbătut la drumuri nemaibătute şi la răspîntii cu hanuri şi cu focuri de popas ca la începutul pribegiei mele.

Dar pe aici începusem să nu mă mai simt ferit ca în porturi. Am socotit că tot mai nimerit este să mă pierd în vălmăşagul şi-n lavra oraşelor mari. Şi m-am aciuiat la Iaşi odată cu primele ninsori din anul acela 1915. Însă chiar într-a doua săptămînă m-am întîlnit cu doi concetăţeni din tîrgul meu oltenesc. Eu i-am recunoscut de îndată, însă credeam că ei nu vor ghici cine sunt sub trăsăturile anilor din urmă şi mai cu seamă cu statura mea cea nouă, care de cînd fugisem crescuse cu repeziciune de copac.

Totuşi i-am văzut că mă privesc cu luare-aminte şi şopocăiesc ceva între dînşii : dacă n-ar fi fost evrei, m-aş fi întrebat ce pot căuta ei tocmai la Iaşi ? Au şopocăit şi au privit de mai multe ori în urmă, iar eu am grăbit după colţuri tot mai multe şi mai întortocheate, pînă la hanul tot ovreiesc unde locuiam. Acolo am tresărit la glas strein în jargon : am întredeschis uşa, crezînd că au dat iarăşi de mine conorăşenii mei. Erau alţii, necunoscuţi, dar eu n-am mai ieşit acum din planul nou ce-mi făurisem. Mi-am pus hainele bune, potrivite cu condiţia tatei, pentru că, deşi

trăsesem beţii multe, dar un ban tot pusesem deoparte, pentru cărţi de cetit, pentru îmbrăcăminte și pentru vreo lipsă negîndită (şi-mi prisosiseră, pentru că umerii mei laţi mi-au găsit totdeauna de lucru ; mai ales femeile, cînd aveau nevoie de muncitori cu ziua, mă angajau de la prima vedere : ştiam eu că eram chipeş, şi nu o dată după plată — căci la plată nu renunţam niciodată — sfîrşisem angajamentul în patul lor). M-am gătit deci ca un vrednic fiu al domnului doctor Mihalache Aspru din Zăreni şi mi-am luat bilet de tren pentru ţinutul natal. Dacă tîrguşorul părintesc ar fi avut gară, aş fi luat chiar şi bilet de clasa 2-a ca să cobor cît mai onorabil din vagon în faţa concetăţenilor şi poate şi a tatălui meu. Însă din gară de la Drăgăşani mai făceam aproape şaizeci kilometri de căruţă, drum de deal şi pădure, pînă-n tîrg la Zăreni.

Tata m-a primit cu uimire şi mama s-a pierdut de mai multe ori de bucurie şi lăcrămi, cînd m-au văzut. Pe urmă tata, care era om de realităţi, a umblat şi s-a zbătut în toate părţile, ca să-mi arajeze starea precară în faţa legilor. A luat de mai multe ori în lung drumul şi mai greu al Rîmnicului, capitala judeţului, şi cu deputatul locului şi cu prefectul, care de asemenea i-era prieten politic, mi-au potrivit situaţia. La militărie, eram acum amînat pentru o aşa-zisă criză de *colici hepatici* (în viaţa mea n-am suferit altă durere decît de apăsarea cumplită a ţestei, cînd mă îmbătam prea rău), iar chestia falsului, pentru că mai complicată, căpătă o îndreptare şi mai minunată. Procesele fură contopite într-unul şi aduse încoace, la tribunalul judeţului ; iar după cîteva înfăţişeri se stinse totul. Drept mulţumire pentru ostenelile tatălui meu (se prefăcea că

umblă pentru mine în urma stăruielilor şi lacrămilor mamei, altfel, după el — m-asigura — n-aveau decît să mă înhaţe la armată şi să mă înghită puşcăria), făgăduii solemn să continui liceul în particular. Colicele hepatice îmi mai obţinură o amînare şi, în iunie, spre marea fericire — pe care de astă dată nu o mai putu ascunde — a tatei, obţinui diploma de absolvire a patru clase gimnaziale.

În război am plecat cu contingentele tinere şi cu alţi amînaţi. Nu ne-au recrutat, dar din cauza invaziei au fost ridicaţi toţi cei în stare să poarte arme de la 18 ani în sus şi trimişi în Moldova. Acolo am fost ţinuţi pe lîngă oficiile sedentare pînă ne-o veni rîndul să umplem regimentele, iar cei care aveam mai mult de 4 clase de gimnaziu, împărţiţi pe la şcolile militare. În satul acela de lîngă Iaşi m-am despărţit de tata, care fusese de asemenea mobilizat cu grad de colonel medic. Cînd am ieşit din şcoală, proaspăt elev plotonier, şi m-am dus să-l regăsesc, tata murise cu trei luni înainte, de tifos exantematic. În schimbul acestei teribile veşti, comandantul oficiului sedentar mi-a propus să mă repartizeze la regimentul de marş al diviziei. Eu însă am cerut să merg pe front, şi din durere pentru moartea tatei, dar mai ales din curiozitate. Era tocmai în anul luptelor de la Mărăşeşti, dar regimentul a trebuit să stea mai multe zile în rezervă, aproape de apa Siretului ; abia mai tîrziu, după un marş forţat de o noapte şi o zi cu ploaie călduţă, neîntreruptă şi nesuferită, de august, am fost aruncaţi în foc la Muncel, pe-o latură a Mărăşeştilor. Acolo am rămas după respingerea inamicului, am durat tranşee şi n-am mai fost schimbaţi pînă la ar-

mistițiu ; însă de lupte mari n-am mai avut parte decît o dată, la 14 septembrie, cu prilejul unei rectificări a frontului. Încolo, mici hărțuieli neînsemnate și neîncetatul bombardament al aruncătoarelor de mine ; nici o mîndrie și nici un fel de eroism nu-ți pîlpîia în artere, în fața acestui soi de morți războinice, persistente și anonime. În cele din urmă, însă, mă alesei și eu, care mă „culcam" cel din urmă la începutul bombardamentului, cu frică și grijă pentru bruma de suflet cît îmi mai rămăsese de pe urma acestui trai de cîrtiță bătută pînă-n fundul vizuinii, și acum numai că auzeam cel mai mic șuier și mă zvîrleam, ca un automat, la pieptul pămîntului ocrotitor.

Am pășit cu stîngul la demobilizare — cum am spus — pentru că și cînd am plecat pe front am pășit cu stîngul. În schimb, cînd ne-a luat cercul de recrutare să ne ducă în Moldova, am pornit cu dreptul și totuși a murit tata. Dar nici stîngul nu mi-a fost cu noroc, pentru că ajuns înapoi la Zăreni — erau încă trupe de ocupație în Oltenia — cînd am confirmat mamei că e adevărat ceea ce aflase despre tata numai pe jumătate de la soldații reîntorși înaintea mea, a căzut greu bolnavă de cordul ei și peste trei săptămîni a închis ochii și dînsa. Am rămas deci singur cu casa și cu via, pe care, scîrbit de aceste lovituri, le-am vîndut cu preț bun și, după plecarea nemților, am luat drumul Bucureștilor.

Am inaugurat o viață de chefuri, dar cînd a trebuit în sfîrșit să schimb haina militară — aveam voie demobilizații să le mai purtăm — m-am revăzut, chiar în haine civile bune și elegante, vagabondul de odinioară. Atunci

crunte ambiţii mi-au cutreierat creierul şi inima ; am în-
ceput să învăţ cu furie, pentru a-mi continua liceul, şi am
ştiut aşa de bine la examenul pentru clasa V-a, că am
obţinut media cea mai mare. Însă atunci am băgat de
seamă că faţă de alţi camarazi de război, cari aveau grijă
să se prezinte în uniformă, profesorii erau nespus de in-
dulgenţi. Asta m-a făcut ca la examenele ce-au urmat să
mă prezint şi eu cu studiile numai ameţite, în schimb cu
uniforma mea cea veche şi care, în restriştea ponoselei ei,
avea aerul cel mai eroic din toate uniformele de faţă. Însă
cum, cu vremea, bunăvoinţa profesorilor pentru epoleţii
demobilizaţilor începu să se micşoreze, iată iar mijind în
mine gîndul falsului şi al escrocheriei, ba mai mult încă
iată chiar acest instinct înfăptuindu-se cu de la sine pu-
tere, parcă săvîrşit de altă fiinţă, dinaintea fiinţei mele
uluite şi paralizate. Astfel, la clasa 7-a m-am înfăţişat cu
mîneca tunicei dungată, deasupra cotului, de două galoane
de rănit, iar la clasa 8-a, de trei. S-a întîmplat însă ca la
clasa 8-a să se nimerească unul din profesorii cari fusese
şi la clasa 7-a ; mi-a sărit inima din loc cînd ochii lui s-au
oprit atît de scormonitori pe cele trei galoane, care repre-
zentau cele trei răni închipuite ale mele. Însă după nota
care am obţinut-o la anatomie — obiectul lui — am văzut
că privirea fusese de respect ; mai putea omul să-şi amin-
tească după un an ce galoane a văzut la mîneca unui sub-
locotenent !

Cu uniforma aceasta am făcut minuni şi la facultate ;
însă precaut, din cauza comănduirei, n-o îmbrăcam decît
numai la examene. Afară de-un singur nemernic — şi

încă tocmai cel de drept roman ! — în care instinctul patriotic era mort pe semne cu desăvîrşire, toţi profesorii, înainte de a-mi nota bila în catalog, se inspirau parcă contemplînd cîteva momente din nou cele patru galoane de fir auriu (deveniseră patru, proporţional cu timpul şi studiile) de pe mîneca tunicei mele, pe care şi acum o păstrez ca pe-o sfîntă moaşte, evident însă fără galoane de rănit. Numai, cum spun, profesorul de roman, cu o nesimţire care ar fi revoltat desigur şi pe cel mai placid cetăţean al României Mari, mi-a considerat mîneca în tăcere şi a întors privirile ostentativ plictisit. Cum, nici patru răni pe cîmpul de luptă nu-l impresionau pe acest beneficiar al bugetului patriei ? M-a întrebat despre *In jure cessio*, despre care, mărturisesc, n-am prea ştiut să-i dau prea multe amănunte, însă am accentuat pe singurul care-mi rămăsese clar de la mica lectură a textului, că la romani *militarii ce se distinseseră în război* erau scutiţi de unele din formalităţile greoaie ale mancipaţiei şi ale acestui *in jure cessio*. Şi, rostind răspicat acestea, i-am bravat dispreţul din ochi cu privirea mea vulturească, îndesînd cotul cu galoane pe masă. Şi, închipuiţi-vă, acest ambuscat, parcă şi-l văd, brun, gras şi inexpresiv ca o tobă mare, m-a trîntit, vorba aceea, de mi-au mers fulgii, încît la sesiunea următoare, m-am simţit nevoit să-i parcurg cursul anost nu mai puţin de şapte ori.

Dar înainte de toate trebuie să reamintesc de acel moment al vieţii mele, care a fost un punct de plecare al întîmplărilor ce vor urma în aceste destăinuiri. A fost clipa, atît de dramatică pentru mine, cînd am văzut întîia

oară pe *Alba*. Însă în minutul acela, care mi-a întors după răsuceala lui atîți ani de mai tîrziu, eu n-am știut că femeia gravă și mîndră, înaltă și încremenitor de frumoasă, care a trecut pe lîngă mine, purta numele Alba, nici că purta numele distins de familie, pe care am aflat mai tîrziu că-l poartă, și nici că în viața noastră cărările ni se vor încrucișa iarăși așa cum ni s-au încrucișat.

Destul că peste tot acest tineret, în mijlocul căruia mă găseam și care era îngrămădit dinaintea ușei, cu geamuri întunecate și cu grele zăbrele, a liceului unde trebuia să ne trecem examenul de absolvire, *capacitatea*, cum îi spuneam noi, o tăcere de moarte s-a lăsat deodată. Eram toți strînși prea devreme, și intrarea în liceu, ca și în curtea liceului, rămîneau încă oprite. Băieți chipeși, îmbrăcați elegant, cei mai mulți cu primul lor costum civil, stăteau pe ieșiturile ferestruicilor ca de cetate ale subsolului clădirii imense, sau în picioare, în grupuri zgomotoase, toți cu grijă de dunga de la pantaloni și toți îmbătați de culorile hainelor civile, cele mai multe — majoritate zdrobitoare — în *bleu-marine*. Printre grupurile staționare ale băieților, grupurile mobile ale fetelor, cîte cinci-șase, cu mîinile petrecute una alteia pe după șale, parcurgeau îngusta și zgomotoasa tabără, presărînd la tot pasul vioaiele și galeșele lor priviri, flori albastre, verzui, ruginii-închise sau negre ca fiorul din adîncul beznelor înfricoșate. Băieții le culegeau cu drag, iar alții, cei mai pirpirii, nici nu se mai uitau la aceste școlărițe, ci rostogoleau bulbucații lor ochi timizi, cu aere exagerate de îndrăzneală, trecătoarelor elegante sau aparițiilor feminine din mașinile fugare.

Se găseau şi exemplare distonante, în această exuberanţă şi nepăsare, chiar pe treptele pline de ţărînă ale scărei de intrare, pe care le acaparaseră din vreme ca primi ocupanţi ; erau îmbrăcaţi în haine lustruite de băieţi de prăvălie sau în vechi uniforme rebegite. Ei nu vreau să piardă nici ultimele minute, căci răsfoiau atenţi prin cărţi şi maculatoare ; din cînd în cînd, îşi şopteau infioraţi, informîndu-se de vreun membru necunoscut din comisie, pe cînd dincolo, în grămada nepăsătorilor, se auzeau expresii admirative ca acestea : „Ăla, înaltul şi subţirelul ? Ei bine, ăla vorbeşte latineşte, domnule !“ sau : „Cine, obraznicul ăla gras, de nu-i mai stă gura ? Are scrisoare de la domnu ministru Duca în buzunar, dragă !“

Şi deodată s-a lăsat acea tăcere, comunicîndu-se din grup în grup ca o fulgerătoare contagiune : trecea ea, Alba. Cu pas de sus, cu o privire care nu se oprea nicăieri, ea parcurgea talazurile de tineret, care se dau în lături ca valurile Mărei Roşii dinaintea pasului lui Moise. Fetele înseşi şi-au strîns florile lor albastre, castanii şi întunecate, şi-n semn de firesc omagiu le-au aruncat asupra ei, pînă cînd a ocolit colţul : în ochii celor mai multe nu era invidia, ci mîndria şi încrederea în propriul lor viitor, de care nu le mai despărţea acum decît încă vreo două-trei examene. Dar trecătoarea cea minunată nu s-a uitat nici un moment, la nici una şi la nici unul ; numai eu am izbutit să întorc spre mine un moment ochii ei de nesigură culoare, dar în orice caz teribil de întunecaţi, şi chiar să smulg un zîmbet, ce spun, un adevărat început de rîs, de pe floarea buzelor ei.

Dar cum ? Dumnezeule, sinistru succes !

Eu o văzusem încă mult mai de departe, dar cînd a ajuns în dreptul meu, pentru întîia oară mi s-a întîmplat în viață, mîna a început să-mi tremure ca apucată de-un frig nervos și deodată marile dicționare, de peste 2000 de pagini al lui Bailly, format în 8, și cel de peste 1500 al lui Quicherat, au început să-mi joace sub braț ; pînă să întind mîna cealaltă să le opresc, cînd ea era la un pas de mine, Bailly a și apucat spre caldarîm, de care s-a oprit cu o detunătură spăimîntătoare și pe urmă a pornit și Quicherat cu restul de cărți. Ea m-a privit înminunată de această întîmplare, și gravitatea ei s-a scuturat de mai multe ori în acele zbucniri de rîs pe care totuși se silea să le oprime...

A devenit oare mai mîndră de ea însăși plecînd mai departe ? Pentru că era evident, după focul din obrajii mei și după urechile mele, pe care le simțeam ca două vălvătăi, ea și-a dat seama care a fost cauza penibilei stîngăcii. Multă vreme în juru-mi a răsunat rîsul băieților și al fetelor ; ele mă priveau chiar adînc și lung pe sub genele lăsate, dar cînd vedeau că întorc ochii într-altă parte nu se puteau stăpîni să nu izbucnească în hohote înfundate, ascunzîndu-și capul una după umărul celeilalte...

În tot timpul examinării, gîndul mi-a zburat departe în după-amiaza aceea. Fără să vreau, ba chiar silindu-mă să alung astfel de idei neroade, nu puteam să-mi explic de ce trecătoarea, care părea nobilă și avută, a tresărit atît de vehement la bubuitura dicționarelor de limbi moarte. De bună seamă, răspunsul e limpede : cine n-ar fi tresărit, cînd unui cogemite ofițer, cu trei galoane de rănit pe mînecă, îi scapă atît de aproape două vîrtoase cărți din mînă,

bufnind așa de puternic pe asfalt ? Dar mi s-a părut mie... tresărirea aceea, ba da, am văzut bine... era pentru mai mult decît atît... parcă era un zvîcnet de nemulțumire pentru orice zgomot, pentru orice întîmpinare nepotrivită cu mersul gîndurilor, cu potriveala împrejurărilor pe care femeia aceasta frumoasă le aștepta în drumul ei. A rîs ea, fără îndoială, la urmă, și-n rîsul ei pîlpîia orgoliul că-i fusese adresat pe neașteptate un omagiu atît de insolit, dar acum, cînd în sala de examen scîrțîie doar tocurile, și ochii pătrund tot mai profund în încîlceala stilului ciceronian, eu văd bine că rîsul acela a fost parcă de ușurare, de mulțumire, de bucurie că toată explozia, tot neașteptatul întîmplării caraghioase, n-a fost decît atît ce-a fost, și încă un compliment, un umil compliment al unui biet ofițeraș descins și demobilizat care-și trece un examen în restanță, un stîngaci și sincer compliment adresat involuntar rarei ei frumuseți.

Dar atît și nimic mai mult : ea a plecat cu adierea aceea de teamă care i-a pîlpîit deodată în ochi și-n suflet, a plecat mai departe cu ea, numai acoperită de un zîmbet de mulțumire, de fericire și orgoliu. Nu știu dacă ați văzut vreun copil fraged și frumos pălit de cine știe ce bruscă spaimă și n-ați dorit ca spaima aceea să aibă un motiv real, să nu fie stîrnită de-o biată, vedenie copilărească, pentru a interveni de îndată, pînă și riscîndu-ți viața, numai ca să primești de pe buzele subțiri și din ochii grei un semn de mulțumire, numai pentru a vedea mîinile plăpînde și febrile îndreptîndu-se recunoscător spre tine ? Dar acum închipuiți-vă pe această frumoasă femeie, cerîndu-vă ajutorul într-un moment de cumplită panică, într-o

grozavă derută sufletească ? Poate fi ceva mai minunat, mai dulce, mai răscolitor, decît recunoștința unor ochi frumoși de femeie ? Eu îmi terminasem, cred, bine tezele la latină și mai ales la greacă (urmasem clasica pentru că prin porturi ajunsesem s-o rup bine în greceasca modernă și, cu toate deosebirile acesteia de elină veche, mi-era grozav de ușor să descifrez texte și să mă servesc de dicționarul enorm, care mă făcuse de rușine adineaori) și-n așteptarea semnalului de plecare, mergeam cu gîndul după femeia care-mi mulțumise cu ochii pentru spontana mea gafă admirativă. Dacă sufletul ei era agitat, drumul ei trebuie să ducă pe cărări întortocheate, mă gîndeam, și mă vedeam ieșindu-i dinainte la cel mai greu cot al vieții. Mi-au plăcut totdeauna drumurile complicate, încurcate, al căror sfîrșit să nu poată fi văzut, nici măcar ghicit, după primii pași. Războiul ar fi fost pentru mine un adevărat amuzament, dacă scena luptelor s-ar fi schimbat zilnic ca-n tragedia napoleoniană. Dar monotonia tranșeelor mă exasperase cu desăvîrșire, și toată amintirea acestui formidabil eveniment al vieții mele nu se traducea decît prin miros de pămînt și prin imaginea unor băltoace de noroi și sînge : noroioasă glorie !

Acum stam în odaia asta de școală, pe băncile căreia băieți de oameni așezați se străduiesc să descopere, în încîlceala frazelor antice, drumul cel mai drept al vieții. Eu însumi m-am zbătut adineaorea la fel, pentru un astfel de drum, cu toate că mă îngrozesc de-acum de netezimea și monotonia lui ; o, capetele astea toate, tunse sau frezate, ondulate, pomădate, oxigenate, și dracu mai știe cum, mă dezgustă literalmente cu încăpățînarea lor de a-și afla,

prin muncă cinstită sau mici pungășii pe sub bancă, un rost cît mai clar și o comoditate cît mai sigură a traiului lor viitor. Mi-e scîrbă pur și simplu, cu toate că nu mă ridic să apostrofez pe profesor, de mizeria acestor formalități idioate și știu bine că mîine voi veni la fel, să scriu și să mă las întrebat, să mă treacă toate nădușelile în căutarea celui mai bun răspuns, că apoi voi merge mai departe la universitate și voi frecventa regulat și docil pe toți acești grăduitori ai culturii mele, cari trebuie să-mi dea o pecete și-o iscălitură, să aplice o marcă standard pe clocotul adînc al sufletului meu.

Textul pe care l-am tradus din grecește descrie primii pași ai lui Ulise în insula nimfei Calipso. Eu știu tot episodul mai departe, și versurile limpezi și armonioase, și frumusețea sentimentelor care se încheagă aci răsună atît de distonant în această incintă de căpătuială, că mă cutremur. „Lăsați-mă după femeia necunoscută, s-o pîndesc la colțul străzii, să pătrund cît de puțin în încîlceala cărărilor străbătute de pasul ei majestuos !“ imploră ochii mei pe domnul de greacă cu ochelari de celuloid, cu burtă cît un butoi de zece decalitri și cu degetele pătate de cafeniul trabucurilor proaste pe care le pufăie după program. „Iată unde vă poate duce, bravi băieți, versurile lui Homer“, par a grăi ochii lui crăpînd de satisfacție și pîntecul crăpînd de tensiune. Iar băieții scriu de zor, foarfecă dicționare și aruncă sterpe sonde în străfunduri de memorie, pelerini triști ai vieții în drum neogoiat spre idolul lor, idealul lor sfînt, burta domnului profesor sau alte burți, cu cît mai mari, cu atît mai sus pe scara vieții netede și drepte.

Se vede că profesorul de limbi vechi a înțeles rugăciunea ochilor mei, că ne-a permis celor ce am terminat să ieșim. M-am postat la răspîntia din fața liceului, pîndind în adîncul străzii pe care cotise necunoscuta. Și mi s-a părut c-o revăd, chiar mai repede decît mă așteptam. Era încă departe, însă mersul ei de antică regină mă asigura că nu poate fi altcineva. Aș fi vrut s-o urmăresc pas cu pas din depărtare, să-i prind pe încetul firul nemulțumirilor, poema tristeților ei parfumate cu grelele picături ale tentațiilor și misterului, și gîndul mă duce hăt-departe, mă vedeam apărîndu-i salvator în armură, în culmea supremei restriști, cînd ea avu deodată un moment de ezitare, o mașină a trecut pe lîngă dînsa, ea a oprit-o și s-a urcat repede. Imbecilul, n-am înțeles dintr-un început că mă cunoscuse de la distanță după enormele dicționare ; mașina a prelins bordura trotuarului pe care mă aflam și-n trecerea fulgerătoare, n-am văzut decît ochii adînci care mă priveau, poate cu spaimă, poate cu mînie, poate cu batjocură, pe deasupra genții de șarpe deschise în dreptul buzelor și-al feței. E îngrozitor cum omul nu vede încă la apropierea semenului său decît dorința de a face rău, egoismul și interesul, și nici un gînd bun și curat nu acordă intrusului care sosește dintr-o altă cavernă.

Am așteptat aci, în locul acestor încrucișeri ale soartei cu necunoscutul trecător și incert, zile de-a rîndul. Tîrziu, la o săptămînă, o înmormîntare somptuoasă m-a înfășurat ca o revărsare de ape negre la postul meu de veghe ; convoiul venea pe drumul de pe care ea-și luase zborul cu mașina. Mi-am dat seama de la început că mortul e un bărbat, un om cu mare situație, și gîndul acesta m-a în-

văluit îndată, că ea nu e străină de jalnica solemnitate ; am cercetat deci cu luare-aminte ferestrele maşinelor grele şi cernite care formau suita, dar chipul ei nu l-am văzut printre gravii şi eleganţii jăluitori. În schimb, dintr-un grup care se răzleţise puţin de grosul alaiului pedestru, am prins aceste vorbe, pe care, curios, nu le-am uitat, cu toate că nu le-am găsit nici o legătură deocamdată, nici cu funebrul convoi, nici, de bună seamă, cu aceea ce mă interesa pe mine. „Şi acum puteţi vedea ce maestru este acest Georges Radu Şerban..." tocmai sfîrşea unul de vorbit, cînd au ajuns în dreptul meu. „Eu cred c-a fost avantajat şi de ardoarea lui obişnuită, care de data asta s-a preschimbat în adevărată furie..." a răspuns după un moment un altul. E atît de straniu cum eu n-am reflectat mai adînc asupra acestor cuvinte, care m-ar fi adus de la început pe drumul cel bun şi, dimpotrivă, ele nu-mi veneau mai tîrziu în minte, decît ca să ilustreze cît de indiferentă era această ceremonie participanţilor invitaţi şi cît de indiferentă putea fi banala întreţinere a acestora faţă de aceea ce se zbătea în sufletul meu.

Astfel, zadarnic am mai pîndit la colţul liceului şi la şosea, zadarnic am bătut străzi şi cartiere. Zadarnic am aşteptat prin *hall*-urile cinematografelor şi vestibulul teatrelor ; ciudata frumuseţe trecătoare nu mi-a mai fost dat s-o văd. Cu prilejul atîtor căutări şi aşteptări, am întîlnit alte femei, pe care, asmuţit de nenoroc, le-am urmărit, le-am cunoscut şi m-am înveselit cu ele în intimitate. Degeaba, ochii lor erau limpezi şi rostul vieţii lor din cele mai lămurite. Degeaba, ea nu era, neliniştea acea delicioasă din privirile ei n-o mai găseam şi timpul trecea acum iute,

cînd îmi dam seama şi mă uitam îndărătul vieţii mele. Am încercat apoi primul examen la facultate şi m-am poticnit (ah nemernicul de „roman“ care, cu siguranţă, în ascunsul conştiinţei lui simpatiza cu nemţii, deşi toţi pretindeau că-şi făcuse studiile la Paris, dacă nu era cumva de origină ungurească, aşa cum îl arăta faţa-i rotundă şi ochii mici, negri, jucăuşi), pe urmă l-am cîştigat şi apoi l-am cîştigat şi pe-al doilea.

În sfîrşit, mi-am luat şi licenţa şi acum băteam Calea Victoriei ca unul care nu mai avea nici o osteneală de înfruntat în viaţă ; dar ea, ea, zîna neliniştei şi a misterului, nicăieri ! Nu-mi rămînea pentru potolirea sufletului meu decît să mă obişnuiesc cu gîndul că va fi fost vreo provincială în trecere prin Bucureşti, sau, Doamne ! cine ştie ce actuală pariziancă, revenită doar în treacăt prin patria pe care o părăsise de copilă. Şi cînd astfel de presupuneri îmi cutreierau prin cap, îmi venea uneori gîndul să răscolesc ţara în lung şi-n lat, dar ideea Parisului nemărginit mă liniştea îndată ca pe un nebun o găleată de apă cu gheaţă. Bani de mult nu mai aveam, pentru că leul se rostogolise rău de tot, şi scurtă vreme după primele chefuri de capitalist retras la Bucureşti, cu bani la ciorap spart, am băgat de seamă că vîndusem pe nimic viişoara şi casa părintească ; dar eu ştiam să găsesc uşor şi să duc bine la capăt orice lucru hamalesc, şi în privinţa asta nici Parisul nu m-ar fi înspăimîntat. Însă acolo eu socot lumea mai călită în nevoi şi disperare ; pe cînd aici, unde buna stare mai trona pînă mai alaltăieri neturburată şi unde groaza restriştilor ţipă atît de strident, pe toate cărările, în ochii senini şi neobişnuiţi cu greul, e tocmai locul

unui brav cavaler rătăcitor ca mine. Deci, la lucru, în căutarea unui devotament, căruia să mă subjug cu tot sufletul şi trupul ! Dar unde, dar cum ? Durerea plînge pe atîtea feţe, dar eu vreau să fie ceva frumos, complicat şi romantic ; ar trebui poate să dau şi un anunţ la ziare. Însă toate astea sunt numai glume gratuite şi pure prostii. În gîndul meu nu domnea decît o singură femeie şi mai cu seamă lumina aceea ciudată din ochii ei. Iar încăpăţînarea de-a nu o uita, de a nu renunţa la nădejdea găsirei ei, mi-o explicam ca pe o prevenire, ca o asigurare, ca o siguranţă nu numai că o voi mai întîlni odată pe femeia asta, dar că, hotărît, ea va întoarce într-un fel sau altul acul care arată perindarea irevocabilă a seninului şi gravelor intemperii pe cadranul existenţei mele.

Cu toate că urmam Dreptul, ştiinţă care nu-mi plăcea deloc, frecventam Palatul de justiţie nu pentru a învăţa mecanismul proceselor, ci pentru a contempla mizeriile omeneşti şi atîtea taine ale vieţii, pe care numai judecăţile le pot înfăţişa. Eram satisfăcut cînd vedeam hoţi pedepsiţi şi mă necăjeam de-a binelea cînd vreun avocat izbutea să găsească o *chichiţă* de amînare, tocmai cînd sabia tăioasă a sentinţei se coborîse la cîţiva milimetri numai de gîtul celui tras la răspundere. În loc să mă bucure chichiţa, ca pe un viitor meşter apărător, în loc să mă facă să murmur, şi eu de admiraţie ca gloata de pe băncile din jurul meu, extaziată de acest renghi jucat justiţiei de-un limbut firav, cu zîmbet şiret, cu haină demodată şi pe figură cu stigmatul boalei de ficat, deplîngeam pe reclamatul uluit şi

deplîngeam sentimentul de dreptate, care mi se părea că scoboară, din ce în ce mai mult, din conştiinţa oamenilor, cu cît băteam mai des sălile umbroase şi totuşi prăfuite şi anoste ale marelui palat. Aveam impresia limpede, din ce în ce mai limpede, că magistraţi, avocaţi şi legi de-a-mpreună, cu toţi şi cu toate şi-au dat mîna să orbească pînă la desăvîrşire pe zeiţa cu un biet cîntăraş în mînă şi cu sabie ruginită, şi aşa destul de strîns legată la ochi. Am înţeles repede în această mare clădire că dacă aş avea vreo nefericire personală din pricina vreunui semen al meu, niciodată nu m-aş adresa aci ca să mi se repare nemulţumirea. Şi mă bucurai că nu mai am pe nimeni şi nimic în lume de care să mă tem că s-ar putea înfrupta de atîta strîmbătate cîtă plutea aci şi cîtă se cocea pe lungile culoare, în grefele mucede, în anticamerele cabinetelor de instrucţie, în sala paşilor pierduţi şi mai cu seamă în această aşa denumită „Urlătoare", informă şi monotonă, al cărei vuiet era destul de compact ca să acopere bine articularea discretă a atîtor nemernicii.

Procesele de fals mă atrăgeau îndeosebi şi mă scandalizau achitările vinovaţilor. Faptele mele trecute nu-mi puneau cîtuşi de puţin în cumpănă revoltele actuale ; să fi fost asta semn că m-am îndreptat sufleteşte ? Nici vorbă că nu, doar la examene prezentam regulat tunica galonată cu ceaprazurile aurite ale minciunei celei mai sfruntate, ale profanării celei mai neruşinate. Nici nu căutam să găsesc în faptele mele trecute şi prezente motive de scuză legitimă, deşi poate aş fi găsit uneori, şi nici nu încercam să le situez faţă de ceea ce vedeam aci, într-un grad mai benign ori chiar inofensiv. Mă descopeream şi eu un pă-

cățos ca toți aceștia, iar ceea ce mă deosebea de ei era numai faptul că în loc să mă bucur de-a valma cu dînșii că ne găsim în bună companie, mă răzvrăteam de-a surda contra lor și contra mea, instintiv, în fața cîte vreunei sentințe cu susul în jos, în vreme ce rațional, mai apoi, mă liniștеam că așa trebuie să fie și că eu însumi, în orice caz, nu eram îndreptățit să mă ofensez pentru așa ceva.

Mai ales cînd auzeam șoapte pe culoare că la cutare magistrat deocheat (vai, și de cîți nu mai mergea vorba !) tariful pentru amînare era atîta pentru un termen scurt sau lung, după nevoie, era atîta pentru o achitare sau o condamnare, după poziția celui interesat era atîta, jubilam, cu nespusă tristețe dealtminteri, că nefericitul acela dinaintea barei, învinuit pe nedrept sau fremătînd de dorul de a-și vedea drepturile restabilite, nu mi-e frate sau soră, unchi, văr sau chiar prieten. Individ anonim, sufeream mai ușor nenorocirea ce-l păștea și pe care eu o știam dinainte ; în cel mai bun caz ea avea să constea dintr-o pierdere de timp atît de mare, dintr-un jaf al avocaților așa de crîncen, că orice idee de dreptate avea să se transforme pentru bietul om într-un fel de satisfacție idioată că și-a zbuciumat zdravăn adversarul, deși el însuși n-a avut o soartă mai bună.

Cu această acră și enervantă dispoziție, pentru viitoarea mea meserie, eu îmi urmam înainte soarta. Regretam că nu am început medicina, poate și aceea mi-ar fi săturat setea mea de tainic și de insolit, dar acum era prea tîrziu să mai dau îndărăt : mi-era lehamite s-o iau de la capăt cu studiile și apoi eram grăbit să întreprind ceva serios în lume. Ce ? Nu știam încă. Să mă fac magistrat nici nu vi-

sam ; să mă ploconesc pentru a obţine un loc mai bun ar fi fost cea mai teribilă josnicie pentru mine : să fii recunoscător politicianului care a intervenit pentru tine şi totuşi să juri că vei distribui dreptatea în chipul cel mai obiectiv cu putinţă, găseam că e o mişelie, o absurditate la care mi-ar fi fost cu neputinţă să mă pretez ; atîta mai trebuie să-mi mai şi scontez turpitudinile ! Iar într-un fund adînc de judeţ nu vream să mă duc ; ştiam că acolo trebuie într-adevăr oameni purificaţi ca mine acum şi însufleţiţi de intenţiile cele mai bune, dar nici prin gînd nu-mi trecea să mă înnămolesc atît de departe. Şi mi-era frică : eu, fugarul din tinereţe, apucat din nou de nostalgiile marilor oraşe, nu cumva, în cele din urmă, aveam să pactizez cu monstrul politic, să mă întorc nemernic şi umilit la cea mai sinistră Canossa.

Eram doar un incomplect. Îmi dam perfect de bine seama. Mă dezgusta nemernicia şi nedreptatea, dar aveam oare acum în mine oţelul necesar care să nu se poată înmlădia dinainte tentaţiilor ? Cînd, bunăoară, apariţia cea frumoasă şi necunoscută avea întîmplător să-mi taie iarăşi de-a curmeziş drumul vieţii ? Îmi simţeam apoi sufletul muiat încă în păcătoşenie, pentru că mă surprindeam gîndind : după ce-mi voi lua licenţa, n-am să mai uzez de nici o haină cu galoane de *rănit,* înţelegînd prin asta că n-am să mai mă folosesc în avantajul meu de nici o turpitudine oricît de mică. Dar îmi acordam astfel soroace şi asta îmi scădea şi mai mult ideea, şi aşa destul de proastă, ce-mi făceam despre mine. O singură scînteie mai lucea în această *ţărînă* imundă şi anume gîndul că eram un om sincer, gata să proclam : „Toţi cei ca mine deoparte, să

lăsăm pe cei buni să judece şi să cîrmuiască !" Doamne, cîte capre albe ar mai rămîne, cînd noi, cele negre, le-am face în sfîrşit loc... Şi mai aveam o bucurie : toate aste gînduri, pe care la urma urmei puteam să nu le am, îmi dovedeau că părul caprei care reprezenta persoana mea nu era tocmai-tocmai aşa de negru...

În avocatură ştiam că am să-mi sfîrşesc veleatul. Şi căutam pe acela care să-mi servească de ideal şi îndemn. I-am auzit pe toţi, şi nu erau puţini cei pe care-i admiram pentru logica neînfrîntă a argumentelor, pentru tactica zdrobitoare a momentelor cînd ştiau să se servească de aceste argumente, pentru strategia gradaţiei în care le mînuiau. Dar în ochiul lor triumfător în mijlocul bătăliilor cîştigate, surprindeam recele ironiei, opacul vitreg ca un ochi mort al lipsei de suflet. Chiar cînd pledau pentru o cauză nobilă, îi puneam numaidecît în locul adversarilor, susţinînd cu ardoare tema inversă. Şi era de ajuns atît : să-i mut cu imaginaţia dintr-un capăt în celălalt al barei, ca să mă îngrozesc de răceala de cuţit, de lipsa de umanitate a acestor aprige dueluri. Eram înfricoşat mai ales văzîndu-i cît de puţin se sinchisesc de această lipsă, ba chiar o excludeau categoric din preocupările lor, afectînd exclusivitatea aşa-zisului adevăr pur, nepăsarea doctorului care străbate cu bisturiul măruntaiele pacientului. Straniu adevăr pur care poate fi dovedit ca valabil pe două feţe contrarii, sinistru chirurg care poate opera şi cu ascuţişul şi cu mînerul cuţitului !

Înfricoşat că nu pot prinde un fir, un singur fir conducător firesc şi drept, în această harababură de gînduri şi de revelaţii, mă înfigeam şi mai adînc în amintirea fe-

meii frumoase, ce-mi fusese dat să văd doar în spaţiul strîmt al unei fracţii infime de timp, pe vremea cînd îmi treceam ultimul examen liceal. Şi, lucru extrem de straniu, cu imaginea ei în minte, dădui în sfîrşit peste omul care mi se păru, în activitatea lui de luptător al dreptăţii, animat de-o flacără mai nobilă, mai sfîntă. Sau, în orice caz : urmînd o linie unică. Bizară coincidenţă !

Ca unul care-mi dădusem o frumuşică avere, obţinută cu trudă cinstită de nişte oameni cumsecade, pe-o biată sumă, pe care nu atît chefurile mele, cît şi vicisitudinile economice mi-o aduseră repede la neant, mă socoteam o victimă socială şi făceam cor cu cei pe care expropierea neplătită deloc sau plătită cu preţ în plină devalorizare îi adusese în sapă de lemn. Combăteam, aşadar, pentru o lege a impreviziunii, care mi se părea necesară, în aceste vremuri, atît pentru efectele-i economice salvatoare, cît şi pentru moralitatea ei. Cu o astfel de lege mi-aş fi văzut poate reîntoarse casa părintească şi viişoara, pe care nu mi le expropiase nimeni, e drept, însă le dădusem în schimbul unei valori ce-o crezusem constantă ca şi marfa oferită în loc. Băteam deci cu pumnul în masă contra „feloniei marei finanţe" şi contra politicianismului, care bătea monedă şi prospicia din devastarea vechei clase suprapuse, amăgite cu hîrtii îndoielnice, în schimbul unui imens avut.

Exact atunci dădui, în secţia comercială a tribunalului, de această statură dreaptă şi subţire ca o tulpină de brad, de această vorbire impetuoasă şi totuşi elegantă, deşi presărată ici-colo de cîte o floricică de stil, uneori şi aceasta de mult fanată. De la început simpatia mea alergă spre

acest om, el însuşi foarte elegant, şi a cărui barbă mică, neagră, străbătută de două fire argintii, prelungindu-i figura cu ochii adînci, cu pieliţă de fată, îi da înfăţişarea unui chip brîncovenesc, zugrăvit pe mînăstiri voievodale. Numele lui, care pe mine mă turbură într-un chip deosebit, asemeni avea rezonanţă istorică. Radu Şerban, numele de familie, căci îl purta aşa întreg după al domnului, care pretindea că-i fusese strămoş, stricat însă de pronumele personal, franţuzit, după obiceiul clasei din care făcea parte : *Georges Radu Şerban.* Aşa prinsei şoapta vecinilor din bănci. Prima dată crezusem că e vorba de un boier despuiat de avere, care vroia să dovedească judecătorilor că acei care-i ajustaseră moşia se întrecuseră cu gluma ; chiar glasul lui se arăta dojenitor puţin, invocînd meritele familiilor boiereşti în cultura şi economia ţării, dacă de celelalte evenimente ale trecutului nu se mai ţine seama. Dar cînd intră apoi, cu o siguranţă, de sine uimitoare, într-o serie de consideraţiuni juridice, pe care eu însumi nu le pricepui decît pe jumătate, şi cînd văzui că toată argumentaţia lui se referă la un alt nume boieresc : Raul Ipsilant, înţelesei că e vorba de un avocat. Însă cum ? Georges Radu Şerban ! Judecînd după chip şi prestanţă, trebuia să fie om în puterea vîrstei şi nu un debutant. Or, eu cunoşteam, cred, toţi avocaţii de seamă ai baroului, pe toţi, deci, cari puteau vorbi chiar cu *mai puţină* bogăţie retorică, argumentaţie juridică şi îndîrjire bătăioasă ca acesta. Poate va fi fiind de la Iaşi, vreun profesor universitar gîndeam, sau din alt oraş mare : Brăila, Galaţi ori Ploieşti, acest om despre impetuozitatea căruia prinsesem zvon de-

mult, la o întîmplătoare ceremonie funebră. Dar aş fi înţeles atunci ca să pledeze la Curte, în apel sau recurs, dar nu la Tribunal ; ş-apoi, cuvîntul lui curat muntenesc, ba chiar oltenesc sadea, nu mai lăsa nici o îndoială că nu putea veni de dincolo de Milcov. E un avocat nou, aflai pe urmă. A început de cîţiva ani (? !) şi de la început s-a dovedit un bun vorbitor şi un om de studiu temeinic. Era mare proprietar şi un priceput agronom cu întinse învăţături de specialitate. Dar cînd moşiile i-au fost ciopîrţite zdravăn, s-a apucat de meşteşugul dreptului : avea o licenţă veche şi un doctorat neterminat dinainte chiar de a se dedica agronomiei. Imediat după război şi-a întregit titlul cu o teză răsunătoare la Paris şi iată... „promite grozav".

M-am apucat stăruitor să urmăresc cariera aceasta bizară. O, în sărăcie lucie nu rămăsese urmaşul domnului care a urcat tronul lui Mihai Viteazu. Moşie mai avea destulă şi cunoştinţele lui de bună seamă făcuse dintr-însa o grădină. Dar spre a se feri de noi surprize sociale, şi-a împărţit munca de cîmp cu cea de bară ; pămînturile lui erau în preajma Bucureştilor, în valea Prahovei, unde îi rămăsese însemnate întinderi petrolifere şi pe Neajlov. La cele din Oltenia renunţase definitiv în schimbul concesiunilor ce i se făcuseră dincoace.

Georges Radu Şerban — ar fi putut să-şi zică şi Basarab, dar încă din vremea bunicu-său familia renunţase la acest nume, pe care-l acaparaseră atîţia cvasi sau chiar neîndreptăţiţi — proceda cu adevărat boiereşte şi în avocatură. L-am urmărit din sală în sală, din instanţele mai puţin însemnate pînă la Înalta Curte. Între cauzele pen-

tru care interpunea talentul şi vitejia lui de luptător cu fibre adînc atavice era o legătură, un sens, *Rara avis,* mai bine zis *unica avis,* era un avocat care păstra o atitudine. Îşi apăra clasa lui socială, cu energie şi tactică, de valurile tot mai nedomolite ale dezastrului. L-am zărit, desigur, pledînd şi în alte procese, fără nici o legătură cu exproprierea; dar şi într-acestea mi se părea că-şi alege totdeauna poziţia cea nobilă, pentru că dreaptă, pentru care făcea să-şi încrucişeze tăiuşul priceperei cu adversarul.

Dar ce săvîrşea omul acesta în procesele agrare era o deplină minune ; ce amploare le da el unor chestiuni care în genere păreau anoste şi fără culoare !

Le ridica la proporţii înfiorătoare de tragedie şi de epopee, le găsea totdeauna complicaţii de înaltă logică, dinaintea cărora reprezentanţii ministerului dădeau pas cu pas înapoi, pînă la înfrîngerea finală. Uneori statul sau obştiile ţărăneşti îşi întăreau puterile, cerînd concursul temutelor celebrităţi ale baroului ; a fost o mare îngrijorare pentru mine cînd am asistat la prima luptă deschisă în acest fel. Dar pe urmă aveam o plăcere să văd cum viteazul acesta răstălmăcea articolele legilor ca pe nişte complicate figuri de floretă, învingînd adesea, fiind străpuns şi doborît onorabil de cele mai multe ori.

Era dreaptă şi sfîntă împroprietărirea ţăranilor : eu însumi strigasem astfel de atîtea ori, îndată după război. Dar ea trebuia făcută cu dreptate şi înţelegere. Ş-apoi, chiar în cazurile nedrepte, mă simţeam grozav de înduioşat văzînd pe omul acesta, încolţit din toate părţile, menţinîndu-se elegant pe poziţie şi ştiind să cadă aşa cum vor fi căzut strămoşii cari i-au adus falā numelui : pînă în

ultima clipă, a năruirii totale, el brava cu îndîrjire pe cei care-i doborau casta şi prăbuşeau epoca faimei boiereşti, ochii lui erau luminaţi pînă la urmă de o credinţă dîrză şi era uimitor să vezi această zbatere titanică, de parcă s-ar fi încercat, cu toate forţele lui sleite, un singur biet om, să salveze cu pieptul lui de la înec o corabie imensă. Pe urmă, figura răpusă se brăzda de-o grea dîră de răstrişte ; parcă era o adîncă tăietură de spadă din mijlocul frunţii pînă-n rădăcina nasului şi-n negrul bărbiei. Şi uitătura lui de dispreţ era azvîrlită întreagă adversarilor, Curţii şi insensibilului public asistent : o, cum ar fi poruncit el atunci să fie bătută cu biciul această grămadă de netrebnici. Spumega neputincios şi crunt, cruntătura asta care avea să mă urmărească apoi pînă şi-n adîncul viselor, şi atunci vedeam această minune a minunelor în hodorogitul Palat al justiţiei româneşti : un avocat care ştia să sufere pentru o cauză pierdută, nu un simplu actor care-şi scotea masca îndată ce-a rostit ultimul cuvînt, spre a cerşi aplauze vulgului.

La un an şi jumătate după descoperirea lui Georges Radu Şerban şi la vreo două luni după luarea licenţei — era un făcut cu potrivirea aceasta între examene şi marele eveniment al vieţii mele — femeia nespus de frumoasă pentru mine şi cu mîndru mers regesc îmi încremeni iarăşi ochii. Fulgerul a căzut pe o stradă retrasă şi boierească pe unde eu tot îmi mai loveam piciorul de caldarîm, din obişnuinţă, căci tot cam la data întîlnirii lui Georges Radu Şerban îmi luasem orice nădejde şi mă cufundasem în misterele dosarelor şi ale articolelor de lege.

Automobilul, pe care-l văzusem ieşind dintre aripile unei porţi de fier, cu zece case mai la deal, a venit lin spre mine şi a stopat drept în faţa mea. Şi să mai crezi că nu există o înlănţuire a lucrurilor, o stranie înlănţuire ale cărei verigi le vezi încolăcindu-se una de al după spaţii de ani sau poate de decenii. Maşina a stopat şi şoferul a sărit îndată şi apoi a rupt-o la fugă înapoi. A fost uitat ceva acasă ?... Prin deschizătura ferestruicei lăsată, căci era acum un noiembrie dulce şi ruginiu, am revăzut-o. Am rămas locului, cu picioarele lipite de pavaj, pietrificat. Ea m-a privit cu indiferenţă şi în faţa insistenţei mele a întors capul plictisită. Pe urmă m-a privit din nou şi parcă am cetit un oarecare interes bine disimulat în creşterea imperceptibilă a ochilor ei. M-a recunoscut ? În prima clipită am crezut-o, dar pe urmă, cînd a început să privească iarăşi pe fereastra dimpotrivă ca şi cînd eu nici n-aş fi existat, m-am îndoit. Oare atît de puţin să mă păstreze în auzul ei ecoul enormelor dicţionare rostogolite de sub braţu-mi paralizat ! Adică de ce atît de puţin ?... Deloc, deloc, deloc... Nici o amintire, nici o fărămitură de amintire din acel bubuit de grenadă, care de-atunci a răsunat de atîtea ori şi atît de puternic în urechile mele, prefăcîndu-mă în bucăţi de ruşine sau făcîndu-mă să cresc însuş în braţe şi-n suflet la gîndul că i-am adus involuntar omagiu, o floare de mulţumire spontană şi alta cu miros mai adînc de orgoliu satisfăcut. Şi astăzi, acum, cum răsună de haotic în urechile mele bufnetul acela de demult ! Mă uit cu ochii care sorb zarea ca ventuzele, să văd după care anume zid o să reapară şoferul, şi număr primele case, pînă într-acolo, ca măsurătoarea să-mi fie şi mai sigură

la ivirea lui. Şi cînd aceasta se întîmplă şi privirea mi se îndreptă triumfal către ea, îi surprind coada ochiului spre mine, îngrijorată de pricina interesului pe care mi l-a cîştigat lungul străzii. Cadenţa grăbită a paşilor şoferului o face să strîngă buzele într-o mişcare de înţelegere şi deplină nemulţumire. Şi acum nu mă mai priveşte nici cu coada ochiului şi nici măcar şoferul nu-mi aruncă vreo privire. Pe urmă maşina neagră şi lucie porneşte iar fără nici un zbucium, fără nici o burzuluială de motor, cu şuiet lin, aşa cum venise ; pîntecul ei larg, de raţă leşească, pe roatele scurte, şi această pornire fără opintire şi zgomot, toate mă fac să mă simt umilit şi josnic şi cu rădăcini mai adînci în trotuarul de care înţelenisem ; apoi, cînd totul dispăru, mă simţii parcă uşurat de-o grea şi umilitoare povară, îmi privii ghetele puţin scîlciate de noua pingeleală, dunga de la pantaloni crescînd ca o creastă deasupra genunchiului şi luciul pardesiului meu scurt, bine periat; şi efluvii de voinţă şi de încăpăţînare mă podidiră din toate adîncurile lăuntrului meu. Pornii cu paşi siguri spre a unsprezecea poartă, ale cărei canaturi grele un îngrijitor în vestă şi cu şorţ alb de abia acum le închidea. Şi pe emaiul unei firme discrete, încrustată în ornamentaţia de fier a gardului, cetii aşa de orbit, ca şi de reînnoirea minunatei apariţii : Georges Radu Şerban, doctor de drept de la Paris, avocat. Cons. 9—11$^1/_2$ a.m.

Era o casă retrasă de înaltul portal metalic, la mai mult de douăzeci de metri. O grădină în miniatură, tăiată la mijloc şi pe margini de alei largi cu piatră galbenă în pătrăţele mărunte, poate mai primea razele soarelui numai

în zilele din preajma imediată a solstițiului de vară. Înaltele imobile vecine, care porneau chiar din trotuar, aruncau în restul timpului o neturburată umbră. Clădirea în piatră sau zugrăveală sură, era greu de distins ce anume, părea rece și impunătoare. De proporții respectabile, n-avea decît cîte o fereastră de-a dreapta și de-a stînga intrării negre în fier ; iar etajul, asemeni, o ușă la mijloc cu balcon mic de fier negru din care se lasă asupra parterului un felinar cu sticlă mată fieruit așijderi și iarăși cîte o fereastră mare de-o parte și de alta. Doar persienele grele și *brise-bise*-le dinăuntru dau căldură și viață acestor ochi de cristal, de-o transparență vie și scormonitoare, de izvor. Treptele largi și lungi de piatră urcau puțin deasupra solului ; la nivelul lor, de o parte și de alta, vegheau din adînc geamurile zăbrelite ale subsolului.

Acum era după-amiază și prin urmare n-aveau loc consultații ; cînd omul de serviciu pieri pe una din aleele laterale, totul muri dinaintea acestei locuințe cu atîtea suliți negre și chenare de doliu. Acum văzui și cele două felinare de-o parte și de alta a porții de fier ; asemeni paralelipipedice, îngustîndu-se spre bază, din geam mat și fier negru, forjat, cizelat artistic, ca la înmormîntările clasa I.

Aș fi vrut să mă îngrozesc de aspectul acesta funebru, ca și de disprețul stăpînei și al slugilor ; nici argatul care închisese poarta nu se uitase la mine, cu toate că mă oprisem net în fața lui. Aș fi vrut să plec cu gîndul că în acest mormînt luxos nu este și nu poate fi chip de pătrundere pentru un om viu și plin de planuri strașnice pentru viitor

ca mine. Bărbuţa neagră, tăiată de două fire argintii, a lui Georges Radu Şerban îmi apăru apoi în minte cu aspectul ei inactual de tablou mural din mucede biserici. Un miros de untdelemn, de candelă şi de tămîie, îmi umplu deodată nările şi văzui pe Georges Radu Şerban mînuind o spadă autentică, zbătîndu-se şi tăind în gol, de-a surda, dinaintea jilţelor înalte ale Înaltei Curţi. Ce apăra Georges Radu Şerban în faţa acestor rînjete vii şi omeneşti : pe morţii din strada asta tăcută, fără nici o suflare, pe care mă apucai s-o parcurg de la un cap la altul, doar oi da de vreo vietate oarecare. Însă nimic, nici o mişcare, nici un zgomot ; din cînd în cînd, porţi largi ca de enorm cavou se căscau lin şi fără nici un scîrţîit şi cîte-un automobil prindea deodată să alunece pe asfaltul aleii mortuare, fără nici un zgomot, ca-n lumea de apoi. Apoi iarăşi linişte deplină, încremenire.

Tocmai către un capăt, dădui în dosul zăbrelelor de un uriaş cîine-lup, odihnindu-se pe pîntece şi lăsînd să-i spînzure dintre armăturile ascuţite ale dinţilor o limbă lungă şi roşie, ca o panglică. Nici el nu se uită la mine, dar nu mă lăsai pînă nu-l asmuţii şi nu-l repezii năprasnic împotrivă-mi ; îl făcui să muşte zăbrelele groase cu dinţii lui teribili şi plecai satisfăcut că, în sfîrşit, trezisem o viaţă în această cetate a morţii. Şi abia atunci frumoasa din basme, pe care o găsisem dormind în pădurea fermecată, îmi reveni cu rîsul ei fricos şi satisfăcut de demult, cu mersu-i regesc, cu adîncurile de viaţă şi teamă din ochii de culoare incertă şi înneguraţi. Şi toate nedumeririle, şi toate întrebările, şi toate visurile şi hoinărelile cu gîndul, şi toate restriştile şi deznădejdiile, pe care minutul trecerii ei pe

dinaintea-mi mi le lăsase pe atît amar de timp în suflet, izbucniră deodată în clocot şi ţîşniră cu furie de abur, sub mare presiune, în văzduh. Gînduri mari şi bătăioase îmi fulgerară încă nedeterminate prin zările creierului aşa cum licăresc în profunduri indecise semnele furtunei potopitoare în nopţile de vară. Seva dorinţii mă podidi din toate părţile şi ea era una cu seva dorului de luptă, care trebuie să te ducă la liman.

Fatal, chipul luptătorului cu spadă, care loveşte în van, iarăşi se aprinse viu în cadrul minţei mele : domnul Georges Radu Şerban mă aştepta dinaintea casei cu sumbră faţadă. Şi-mi examina cu buzele boţite de scîrbă ghetele scîlciate şi dunga pantalonilor, care se înălţa ca o creastă deasupra genunchilor. Dar domnul Georges Radu Şerban primea să se bată cu unul ca mine şi asta era prea mult, era tot... Castelana cu ochi înfioraţi de-o teamă al cărei rost acum părea că se desluşeşte n-avea decît să privească din dosul grelelor persiene prin străveziul de izvor al cristalului. Doamne, care ? din dreapta sau din stînga ? — această luptă inegală dintre un elegant meşter al armelor trecutului şi-o haimana, revenită de prin porturi şi-abia scăpată de puşcărie, care n-avea decît braţul gol şi dîrz, dîrz ca tinereţea clocotitoare.

Trei zile dădui tîrcoale casei cu sumbră faţadă, cum aveam s-o numesc de acum înainte. Tot timpul mă ferii dinaintea puţinelor ferestre ; stăteam mai mult prin faţa locuinţelor vecine, pîndind să văd cine intră şi cine iese din bizarul domicil. Dimineaţa văzui într-adevăr unii clienţi sunînd la poarta avocatului : erau de obicei stranii

figuri dărăpănate, eleganțe perimate, haine ultraperiate și bătînd în verzui, ca ale mele. Pentru acești strigoi se războia Georges Radu Șerban ; pe ei, sau măcar pe cîte unul dintr-înșii, vrea el să-l repuie nu ceva mai sus decît ajunsese acum, cum i s-ar fi cuvenit poate, dar în vechi măriri, stăpîn al altora și al lumei. Și căscai ochii pînă la refuz dinaintea unui tînăr destul de trecut, cu capul înfundat pînă aproape de sprîncene într-o adîncă pălărie tare, în pardesiu subțirel cu talia sus, modă care apusese de mult, trăgînd totuși după dînsul, de un lănțuș de metal, o javră pipernicită și păroasă, cu smocuri de păr sur picurat cu alb căzîndu-i în ochi. Cuadragenarul — nu putea fi mai tînăr, dacă-l priveai mai atent — cu aer de flăcău avea desigur oarecare eleganță în mers și-un surîs fin și binevoitor, dar întreaga lui persoană respira ceva apus și demodat. Fu pentru mine o adîncă mirare, cum slujitorul nu-i opri dobitocul afară și-l lăsă să fie înghițit odată cu stăpînul de ușa mare, cu geam mat ca și al felinarelor mortuare, și cu ornamentații de fier negru, îmbinîndu-se sepulcral cu florile, și mai mate decît restul, ale geamului însuși.

Dar curios, în zilele astea pe d-l Georges Radu Șerban nu-l zării, nici măcar ducîndu-se la tribunal, cu toate că odată mă urnii de pe tăcuta stradă abia pe la cinci dupăamiază, să-mi potolesc foamea care mă ghiontea cu disperare. Și n-o văzui nici pe ea : automobilul cel elegant ieși și reveni doar o singură dată, dar gol ; îl trimiseseră poate tot la vreo înmormîntare a cine știe cărui scăpătat de aceștia, pe care Dumnezeu îl iertase definitiv, sau dracu să mai înțeleagă ! Știu că inima îmi sări din loc cînd porțile se dădură în lături să-i dea drumul : și cînd îl văzui

gol, parcă scînci ceva în sufletul meu. Se duce s-o ia ! strigai şi aşteptai înfrigurat ca la ultimul examen de Roman, cu profesorul care nu vrea să ţină seama de galoanele răniţilor de război. Şi el reveni tot gol, de-mi venea să mă reped cu capul în drevele de fier ale grilajului.

„Ah ! trebuie făcut ceva !" îmi spuneam.

Această pîndă idioată dinaintea casei mi se păru acum de-o stupiditate atît de caraghioasă şi de inutilă, că-mi fu frică de astă dată să nu mă revadă vagabondînd pe aci şi aşteptînd-o. Pornii cu pas grăbit, şoptind cu disperare ca să umplu vidul din suflet : „Trebuie făcut ceva, trebuie făcut ceva". Dar ce ? Şi cu fiecare nou pas pătrundeam şi mai mult în golul de care mă temeam.

Groaza de acest gol, de neantul care se interpunea între mine şi femeia care mă stăpînea, peste voinţa ei, mă înnebunea literalmente şi mă făcea să clănţăn înainte, cu glas articulat, spre uimirea îngrijată a trecătorilor : „Trebuie să fac ceva", deşi nu-mi trăsnea nici o iotă prin minte din ce aş fi putut, din ce-ar fi fost de făcut şi gîndit. Şi, drace, de ce acest neant cumplit şi negru, ca abisul de la marginea lumei ? cînd stăteam amîndoi şi ne întîlnisem doar în aceeaşi lume, în această lume ? cînd ea locuia pe strada asta, la cîteva sute de paşi de aci şi acum vorbea cu altul, poate cu domnul cu pălărie tare şi cu o biată javră legată de lanţ ? Şi ce poate fi ea lui Georges Radu Şerban ? Soţie, sau mai degrabă fiică... Hotărît, avocatul, dacă nu atinsese jumătatea de secol, mult nu mai avea de bună seamă. Iar ea putea foarte bine să se afle şi sub douăzeci şi... cin... la naiba, dar putea să-i fie şi soră... la urma urmei chiar soţie de i-ar fi fost, he, he,... ce dracu,

mare lucru ar mai fi fost și asta : soția avocatului Georges Radu Șerban, boier vechi și domn creștin, apărător al dezmoșteniților soartei. Un avocat ca mulți alții, cum puteam fi și eu la urma urmei... În orice caz, domnule, onorate domnule Georges, soția dumitale îmi place și ce ești dumneata mai mult ca un avocat... Iată, mîine am să trec pe la secretariatul facultății și am să-mi scot diploma de licențiat — o fi terminat odată ministerul ăla cu iscăliturile ! — și-n aceeași zi, dar exact în aceeași zi, adică 17, ba nu, 17 e azi, 18 noiembrie, domnule Georges Radu Șerban, voi merge la baroul de Ilfov și mă voi înscrie... Și cu începere de mîine vom fi colegi, domnule Georges Radu și cum mai te cheamă... Ei, ce atîta mare lucru...

M-am înscris într-adevăr în barou și pe urmă am dat raită prin sălile tribunalului și-ale curților, să dau de colegul meu cincantenar și să-l sfidez. Ha, ha, asta era tare nostim : ei bine, Georges Radule Șerban, unde ți-e hlamida de domn ? Strămoșii tăi tăiau și spînzurau pe oricine ar fi vrut. Pe mine dacă m-ar fi știut că-mi ridic ochii păcătoși la doamna, la doamna țării, cruntă perspectivă m-aștepta : călăul întîi m-ar fi jupuit de viu și m-ar fi umplut cu paie, după obiceiul pămîntului, ca să-mi contemplu singur imaginea din viață ; pe urmă ar fi tras de sfoară de sus în jos, ca să mă ridice cît mai sus, lîngă cuiul spînzurătoarei, să mă contemplu de-acolo și mai bine, cu limba căzută printre dinți, ca o panglică roșie, ca a cîinelui din curtea boierească. Pe vremea aceea eu nu eram decît un simplu cîine, un biet cîine nici măcar boieresc ; dar acum suntem colegi, domnule Georges, să mori de

haz numai auzind. Şi voi lua procese ţărăneşti contra expropriaţilor dumitale, contra acestor bătuţi de nenoroc şi de capriciul timpului ; să ştiu că plesnesc ca broasca din fabulă, umflat de învăţătură, dar voi pierde noapte de noapte ca să studiez şi să învîrtesc pe degete codurile şi pandectele. Eu îţi făgăduiesc că numele meu se va face auzit în casa dumitale, domnule Radule cel Frumos, cum se mai numea celălalt strămoş al dumitale.

Mi-am găsit în sfîrşit adversarul în faţa Înaltei Curţi. Aştepta la strana lui, înfundat în jilţ. Cu ochii închişi, cu capul pe piept, cu firele negre ale bărbiei prinse de pieptii cămăşei : părea că doarme somnul de veci al unui mitropolit. Aştepta ca preopinentul său, o forţă a barei, să termine ; şi ascultîndu-l numai pe acest preopinent, din cuvîntarea căruia, la fel ca şi pe vremea cînd eram student, nu înţelesei iarăşi decît lucruri răzleţe, fără legătură, mă închipuii în locu-i şi închipuii pe Georges Radu Şerban în locu-mi, nici măcar înţelegînd pe jumătate, din cîte ieşeau din bărbuţa mefistofelică a rivalului temut. Îl executam aşadar maestru în cadenţa focoasă a pledoariei acestui drac juridic simpatic, în pielea căruia mă credeam ; iar urmaşul de domnitori îşi lăsa capul brîncovenesc să cadă şi mai adînc sub securea argumentaţiei. Îl aneantizasem.

Dar deodată se făcu o tăcere, pe care, spre ruşinea mea de june avocat, nu o prevăzusem : nu-mi dădusem seama că vorbitorul era tocmai la încheiere. Georges Radu Şerban se ridică mai tîrziu dinaintea magistraţilor muţi şi solemni. Şi începu foarte încet, mi se părea nespus de curios cum nişte judecători aşa de bătrîni pot auzi o cu-

vîntare atît de în surdină. Dar glasul prindea putere încetul cu încetul pentru a se opri apoi la o tonalitate mijlocie, ca a celor la cari puterea și siguranța de sine strigă în locul vocei. Ascultam atent să supun unui examen critic avutul științific al rivalului meu ; vream să văd adică de care parte cade mai greu talgerul în cîntarul neînțelegerii mele. Cu cît Georges Radu Șerban avea să fie mai puțin ermetic decît celălalt, cu atît acul balanței va indica mai bine sărăcia bagajului său juridic ; cu modesta mea licență, un alt criteriu de apreciere mi-era cu neputință de găsit. Și forțîndu-mi literalmente luarea-aminte, constatam cu groază că biata mea atenție alunecă teribil pe de lături ; acele ei subțiri nu se prindeau deloc în angrenajul solid al raționamentelor dezvoltate. Mă mișcai îngrijat în fața imensului drum pe care aveam să-l parcurg pînă a ajunge la Georges Radu Șerban ; cu cît cuvîntarea lui se desfășura mai în adîncime, cu atît mă simțeam mai uluit, mai îngrozit, mai zdrobit. Atîția bolovani din vechi cutremure, atîtea piscuri latinești, atîtea stînci ale doctrinei, atîtea ape perfide ale jurisprudențelor invocate se înălțau teribile de-a latul drumului ce aveam să urmez pînă la casa sumbră. Mă ridicai amețit cînd el termină și-l urmării prin toate culoarele, cum înainta încurajat de secretar și clienți ; mă țineam după dînsul sărmănuț și înfrînt, ca după un părinte aspru, copilul care-și simte totuși viața cumplit de legată de mîna pedepsitoare. Îl urmării tot astfel și în zilele celelalte.

Prin toate sălile de audiență și prin toate coridoarele se rostea numele lui Georges Radu Șerban ca al unui avocat mare. Iar nemernicia mea îmi reieșea și mai evidentă

din nepriceperea pe care mi-o constatam pe zi ce trece, audiind şi alţi avocaţi, incomparabil mai mărunţi, şi din umilinţele la care mă supuneau pînă şi justiţiabilii : un cetăţean rotofei, cel dintîi la care mă adresai chiar eu, refuză să mă ia apărător gratuit la cea mai îndepărtată de centru judecătorie de ocol, de unde plănuiam să întreprind marşul triumfal înapoi spre înaltele secţiuni ale Curţii şi spre strada funebră a lui Georges Radu Şerban.

Mă năpusteam noaptea cu furie asupra volumelor grele pe care le cumpăram cu preţul a mari sacrificii de la anticarii de lîngă chei. Pentru că eram într-adevăr clădit pe scheletul vîrtos al unei neînfrînte voinţe şi ambiţii ; dar dinţii lăcomiei mele intelectuale se înfigeau ca în săpun în talmudismul autorilor moderni, şi ochii mi se închideau de neputinţă dinaintea vastităţii documentare a tomurilor celor vechi. Pe urmă aflai din şoapta publică o noutate (pentru mine) care mă făcu să holbez cei mai uimiţi ochi cari s-au holbat vreodată : temutul avocat ucisese în duel acum trei ani pe un alt purtător de nume istoric : Tudor Buzescu, bogătaş, cu mari capitaluri în întreprinderi, şi membru în multe consilii de administraţie. De bună seamă că prima mea grijă fu atunci să aflu dacă Tudor Buzescu nu locuise cumva într-o anume parte a oraşului, unde văzusem cîndva o impunătoare înmormîntare, şi dacă duelul n-avusese cumva loc din cauza vreunei femei. Şi aflai că într-adevăr Tudor Buzescu locuise în preajma liceului unde-mi trecusem examenele şi că era un bărbat superb, un renumit sportiv şi o inteligenţă suplă şi fină, că femeile se prăpădeau după chipul lui voluntar, semeţ şi totuşi cu trăsături atît de regulate, deşi adînci ; totuşi, că *nu o*

femeie fusese pricina acestui duel, ci o simplă neînţelegere de club, crescută cu timpul şi care izbucnise la un moment dat într-un violent conflict.

Am zîmbit atunci în sine-mi cu adînc înţeles şi am urmat şi mai departe investigaţiile : nu mai încăpea nici o îndoială că neînţelegerea de club urmată de violentă ciocnire avea o cauză mai adîncă, o cauză care scăpase tuturor, dar care mie, simplu spectator întîmplător al acelor împrejurări trecute, nu-mi putuse scăpa.

Aflai însă mai departe că cei doi combatanţi nu fuseseră niciodată prieteni, nici înainte, nici după însurătoarea lui Georges, care se petrecuse acum şase ani. Erau şi adversari politici, şi moşteniseră împreună dispreţul şi surda duşmănie reciprocă de la părinţii respectivi, încurcaţi pe vremuri într-un greu şi lung proces. Pricina se sfîrşise ceva mai înainte de sorocul vieţii celor doi adversari îmbătrîniţi în luptă ; o cîştigase tatăl lui Tudor, care muri apoi îndată după aceea. Averea lui se împărţi la cei doi moştenitori : casele din Bucureşti, depozitele şi toată averea mobiliară o luă Tudor, iar imensele moşii olteneşti, un frate al lui mai mare, care le tocă apoi repede în ultimii opt ani antebelici în petreceri monstre prin străinătate.

Neamul Buzeştilor se exproprie astfel de pe pămîntul strămoşesc, fără zbatere şi revoltă — cum se întîmplă cu nemernicii de boieri ce-şi păstrară şi munciră avutul pînă după război — în curgerea lină a unui vis de fericire, în preajma ruletei din Monte-Carlo, ori dinaintea sticlelor cu vin centenar, care fac să se umple de un luciu aparte ochii curtezanelor cu păr roş sau blond. Aşa se duse şi pămîntul cîştigat de la Şerbăneşti, pe nimic ; Georges ar

fi vrut să-l răscumpere din pietate filială, căci locul acela fusese mult drag părintelui său, însă risipitorul, din răutate (probabil tot pietatea filială îl îndemna la astfel de răutate), îl petrecu unui îmbogăţit acaparator. Nu desigur din acest motiv Tudor începu să deteste pe cel care-şi bătea joc de un nume şi de o moştenire sfîntă ; ci întreaga risipă el nu i-o putu ierta fratelui său, cu atît mai mult cu cît repetatele înstrăinări le săvîrşea fără veste şi parcă în duşmănie. De aceea, în ajunul duelului, Tudor avu grijă să-şi lase întreaga avere pentru binefaceri şi nici o centimă fratelui mînă-spartă, lovit cumplit de această pedeapsă, pe care n-o aştepta chiar atît de radicală şi de cruntă : mulţi însă şopteau că bezmeticul aşteptase la poarta sanatoriului vestea morţii ca pe o sfîntă salvare şi că pătrunsese în casa frate-său mult mai repede ca oamenii legii. Testamentului desigur nu mai putu să-i facă nimic, căci el fusese dat din ajun de luptă sub formă autentică la tribunal ; dar tot ce căzu sub mîna lui de prin cutii şi de pe etajere umplu la moment buzunarele-i şi servieta încăpătoare. Servitorii declaraseră chiar că-l văzuseră în mai multe rînduri revenind sub chip de frate îndurerat pentru a face inspecţia birourilor şi a casei de bani, dar instituţiile legatare renunţară la investigaţii cînd se putu vedea ce mană imensă le revine din bănci şi acţiuni nominale. Aşa că Buzescul, supravieţuitor cu pronumele, întru ironia soartei, Preda, se alesese şi el cu ceva de pe urma morţii fratelui său, la a cărui înmormîntare, în chip de mîndră dezaprobare (gurile rele şopteau : pentru a da impresie că nu găsise mai nimic în casa mortului), nu participase ; cu toate că, dacă ar fi fost întrebat amical şi dis-

cret, cum face de o duce acum, dacă nu atît de bine, în orice caz, destul de convenabil, mulţi credeau că de bună seamă n-ar fi ştiut să răspundă.

Atît de multe lucruri aflai, ducînd cercetările pînă la extrema limită, adică pînă la testamentul lui Tudor Buzescu, pe care trebui chiar să-l citesc, pentru a vedea nu cumva se găseşte într-însul vreo dispoziţie subtilă, suspectă, însă revelatoare, oricît de puţin, a ceea ce mă aşteptam eu, şi nimeni alt, absolut nimeni, pe cît înţelesei, nu bănuia. Dar nimic, nici un semn, nici un indiciu, cît de slab ; însă tocmai lipsa asta, căreia îi găsii o mie şi una de explicaţii, mă convinse în cele din urmă şi mai temeinic că numai eu singur deţineam adevărul întreg, în afară de cei închişi în sumbra casă. Cît despre rest, faptul că Georges Radu Şerban era, pe lîngă avocatul de frunte, şi un straşnic mînuitor al armelor, floare la ureche, cu toate că eu nu ştiam să mă bat cu altceva decît cu pumnii şi cuţitul, ca toate haimanalele de taverne.

Faptul că n-am dat pînă acum crezare gîndului care, întărit de atîtea grave aparenţe şi tentat de puterea magică a acestei perspective, mergea pînă la presupunerea unei ignoranţe totale din partea domnului Georges Radu Şerban asupra drumurilor străbătute de soţia sa prin preajma casei lui Tudor Buzescu în preziua duelului, n-a fost deloc de natură să mă descurajeze, ca într-o bună zi să-mi strîng cu putere dinţii şi să mă prezint temutului avocat. Toate evenimentele acelea avuseseră loc demult. Tudor Buzescu nu mai era acum cel mult decît o fantomă (şi asta, spun drept, cu toată predilecţia mea pentru mis-

ter și încurcături nu mă întrista deloc, ba dimpotrivă), iar ceea ce mă atrăgea acum spre casa cu funebră înfățișare era frăgezimea unei zîne albe, închise ermetic într-un decor de doliu. Mai tragic mister decît al acestei grele încarcerări benevole — doamna putea doar ieși ori de cîte ori dorea — nici că putea fi altul, pentru că, iarăși din investigațiile mele prin anticamerele diverselor petreceri boierești și din cronicile mondene cu ani în urmă ale gazetelor bucureștene în limbă franceză, stabilii ușor că soții Radu Șerban erau foarte retrași și doamna (al cărei pronume tocmai îl aflasem) Alba nu se împărtășește cîtuși de puțin din bucuriile zgomotoase ale vieții, la care strălucirea sa i-ar fi dat un atît de larg drept. Iubea ea pînă într-atîta pe soțul ei ? Dar atunci ce-au însemnat toate acele împrejurări ale trecutului, care doar mie, martor involuntar, îmi glăsuiseră atît de elocvent, așa cum îmi glăsuise apoi nopți de-a rîndul acest chip dulce și mîndru, chemîndu-mă cu glas ispititor de sirenă, pentru a mă izgoni apoi crunt și neîndurător cînd ochii mi se ridicau plini de nădejdi spre minunata-i făptură regească.

Sub umilința acestei a doua înfățișări a închipuirii mele și, de bună seamă, ațîțat de ea, am pătruns în sfîrșit în casa lui Georges Radu Șerban. Doamne, cîte tîrcoale n-am mai dat atunci acestei case pentru a mă retrage apoi înfrînt, doar că mă vedeam în fața porții severe ; degetul se apropia tremurînd de butonul soneriei și apoi cădea paralizat. Numai ideea că poate am și fost ochit de cei din casă și că mă cercetează uimiți, își bat joc de mine sau sunt îngrijorați de această nehotărîre, m-a făcut în

cele din urmă să apăs, dar mai mult ideea că ea stă în dosul grelelor persiene şi rîde... ca atunci. I-am răspuns cu glas stins valetului, care m-a condus, pentru că era doar ora de primire, şi trebuia să mă conducă. Şi-n sala de aşteptare, monumentală şi luminată parcă artificial prin geamurile de deasupra, stăteam într-un jilţ greu şi închideam ochii din cînd în cînd, poate de grozavă mirare sau poate de grozavă fericire.

Încăperea asta înaltă şi destul de largă începuse să mă apese ; simţeam atmosfere peste atmosfere lăsîndu-se pe capu-mi şi pe umeri, gata să mă teşească, dacă jilţul n-ar fi fost cu adevărat moale şi elastic... Am vrut să examinez ornamentaţiile în ghips şi jocul desenelor zugrăvelei, dar n-am priceput nimic şi m-am uitat la vecinii mei. Era unul gros şi astmatic ca o focă : eu n-am văzut focă decît la cinematograf, însă nu ştiu ce mă face să cred că foca are un răsuflet de astmatic. Vecinul meu era îmbrăcat într-o şubă de călătorit iarna într-o căruţă, o şubă enormă, albastră şi cu un enorm guler de vulpe sau de iepure. Eram acum în februarie şi rostul şubei ăsteia l-aş fi înţeles afară. Dar cu toate că înăuntru caloriferul dogorea plăcut o căldură discretă şi dulce, omul încotoşmănat astfel parcă nici nu visa să-şi desfacă şuba : numai o deschisese în faţă, lăsînd să se vadă un gheroc de pielea dracului, umflat şi acela de parcă mai purta şi alte boarfe pe dedesubt. În picioare avea botfori cu şirete, înalţi pînă sub genunchi, ca ofiţerii : fuseseră cîndva roşii, dar acum erau înnegriţi şi numai pe alocurea mai scăpau vreo pată din vechea culoare. Mai pe urmă am aflat că îl chema boier Gile, numele de familie i l-am uitat,

că era de undeva de pe lîngă Olt, făcea poezii în stil popular, şi într-adevăr purta pe dedesubtul gherocului de piele de drac încă un rînd de haine, deşi părea voinic şi roşu în obraz. Cînd l-am cunoscut, mi-a mărturisit că la vîrsta lui un om nu poate să-şi pricinuiască moartea decît numai prin frig ; oricît de şubrede i-ar fi arterele şi celelalte organe, e suficient să se păzească de răceală ca să nu atragă pe urma ei năruirea generală. De aceea umbla aşa de încotoşmănat şi iarna şi vara şi, cu toate că la analiză s-a dovedit că rinichii lui sunt putrezi, el nu se temea cîtuş de puţin ; atîta timp cît îi ţinea la căldură, n-avea habar. Dar astea le-am aflat mai tîrziu de la el, acum însă îl cîntăream cu coada ochiului şi nu puteam să mă dumiresc. Dar prin nimic nu mi se da pe faţă nedumerirea, spre deosebire de celălalt client care aştepta, în rîndul de fotolii de dincolo de boier Gile. Acela era bine îmbrăcat şi părea nervos : îşi răsucea mustaţa neagră, aşa cum şi-ar întoarce ceasul un om foarte grăbit, apoi cădea în gînduri adînci, din care răsărea deodată, aruncînd priviri de uimire spre bundra enormă a lui boier Gile. Îl privea cu ochii atît de mari şi de plin de indignare, că am crezut la început a fi chiar adversarul de proces al boiernaşului oltean ; vroiseră amîndoi să angajeze pe Georges Radu Şerban şi nimeriseră în acelaş moment în camera de aşteptare — rămînea numai de văzut pe care dintre ei îl va alege avocatul. Astfel mi se păru mie — şi împrejurarea asta, care mai la urmă văzui că nu-i decît o simplă închipuire, îmi mai dădu viaţă şi mai puse puţin interes în sufletul meu ; altfel parcă mă simţeam lovit de catalepsie şi numai din cînd în cînd închideam ochii de mare

mirare. Cei doi mă şi văzuseră cum clipesc de des, dar poate îşi închipuiseră că e un simplu tic, ca şi al domnului care se trăgea furios de mustaţă şi-o răsucea, cu o repeziciune uimitoare, după ce privea indignat la bundra lui boier Gile.

Clientul care era înăuntru a ieşit şi după el a mai ieşit un băiat tinerel, foarte elegant, de bună seamă secretarul. El a făcut semn lui boier Gile să intre, spre vădita uşurare a domnului celălalt, care atunci am văzut că nu-i poate fi rival de proces. Tinerelul şi-a oprit ochii pe mine întrebător şi insistent. M-am roşit deodată şi am început să mă încovrighez deasupra pîntecului ; dar nu m-a întrebat nimic, nici acum, nici cînd a venit să ia pe domnul nervos.

Cînd am rămas singur şi mi-am dat seama că nu mai e nici o putinţă de a evita rîndul meu, o presimţire teribilă m-a copleşit deodată : dacă ea va ieşi tocmai acum de după una din uşile acestea ? Simţeam cum mă înec de-a binelea numai la acest gînd şi ajungeam să doresc chiar ca domnul dinăuntru să termine mai repede, numai presimţirea mea grozavă să nu se realizeze, înainte de a da ochii cu teribilul, în momentele acestea, pentru mine, domnul Georges Radu Şerban.

Iar presimţirea se realiză aproape exact cum mă gîndisem eu, adică exact cînd secretarul subţirel mă întrebă în sfîrşit mirat, examinîndu-mă cu o stăruinţă supărătoare :

— Dumneavoastră ?...

Atunci ea apăru, dar nu pe vreuna din uşile care dau înăuntru, ci pe uşa cea mare, pentru că venea de afară.

Era îmbrăcată de oraş şi valetul îi deschisese. La mine poate nu s-ar fi uitat, dacă nu m-aş fi ridicat tocmai atunci în picioare, încurcat şi de apariţia ei şi de întrebarea care mi se pusese. Doar ochii s-au oprit pe mine în treacăt şi am văzut în lumina lor că m-a cunoscut. A avut numai o mişcare de dispreţ a feţei, pe care a alungat-o atît de repede, că multă vreme m-am întrebat dacă a făcut într-adevăr această schimă ori a păstrat tot timpul ameţitoarei treceri o indiferenţă complectă şi mai umilitoare. I-a răspuns plecăciunei secretarului : — „*Bonjour* Radu !“ cu un accent pronunţat pe u, făcîndu-mă să mă întreb dacă n-o fi cumva chiar de origină streină. Dar toate gîndurile acestea s-au perindat grabnic prin mintea mea, pentru că trecerea ei n-a fost decît o licărire de fulger.

Şi iată-mă dinaintea lui Georges Radu Şerban : urechea stîngă îmi ţiuia „*Bonjour* Radú !“... „*Bonjour Radou : !*“ La Radou nu m-am uitat o singură clipă, de teama vreunui zîmbet de dispreţ sau de compătimire pe buzele lui subţiri, care ciripeau un grai atît de piţigăiat. Ceea ce mă uimea cu desăvîrşire era numai dîrzenia cu care puteam vorbi, deşi îmi simţeam pînă şi încheieturile muiate de emoţie, şi apoi seriozitatea şi gravitatea cu care mă asculta Georges Radu (sau poate tot Radú ?) Şerban. Era de neînchipuit pentru mine că nu mă întrerupsese încă, cu toate că îi ceream un lucru atît de absurd : să mă primească secretar, deşi vedeam bine că are un secretar. (E drept, eu nu pretindeam nici o remuneraţie, oricît de greu ar fi fost lucrul ce-mi asumam, şi această

dezinteresare bănească am ţinut s-o subliniez în două rînduri ; dar poate că Radu îl ajuta în aceleaşi condiţii, cum era obiceiul la marii avocaţi.) Totuşi, vorbeam înainte, hotărît să spun pînă la urmă ceea ce pregătisem ; era un fel de examen dealtminteri de pledoarie, pe care trebuia să-l trec dinaintea lui, această cuvîntare a mea. Deşi el mă asculta fără ca vreo fibră să tresară pe obrazul lui feminin, deşi înţelegeam perfect că mă ascultă într-adevăr, cu toate că ochii lui priveau necontenit aceeaşi floricică albastră-marină de pe covorul albastru-cer, totuşi pricepeam de minune că răspunsul îi va fi negativ. Numai cînd am atins punctul unităţii de atitudine din activitatea lui profesională, pe care i-l mărturisii că am urmărit-o pas cu pas, el a făcut o mişcare abia perceptibilă şi a ridicat ochii miraţi la mine. Se mira că am fost singurul care am observat acest lucru ? Că l-am admirat pentru asta tocmai eu, care nu fac parte din clasa lui, cum m-am grăbit să-l asigur ? Că mai poate fi cineva afară de dînsul care apreciază astăzi o linie dreaptă şi încă doar pentru ea însăşi ? Sau — dracu ştie — că-mi permit ca un inconştient de tîrgovăţ bădăran ce sunt să-i pun o notă bună ?

Dar nu şi-a dezvăluit deloc gîndul pe care acest moment al cuvîntării mele i l-a deşteptat şi, parcă regretînd şi el, ca şi, de bună seamă, prea frumoasa-i soţie, că a putut lăsa măcar numai momentan să i se întrevadă un simplu clin al ascunzişurilor lăuntrice, a coborît din nou ochii la aceeaşi floare albastră şi m-a lăsat neturburat să termin.

Cînd ultimul cuvînt al meu a zburat în aer, volatilizînd orice posibilitate de legătură cu acest om, cu această

casă, cu această femeie, d. Georges Radu Şerban mai păstră un timp profundă tăcere. Pe urmă îmi întinse mîna (ceea ce nu se întîmplase la venirea mea) şi-mi spuse :

— Bine, domnule, am să mă gîndesc la propunerea dumitale... Treci într-una din zilele acestea ca să-ţi dau răspunsul meu !

Şi-mi strînse degetele cu o singură apăsare a degetelor lui lungi, osoase. De bună seamă că dacă mi s-ar fi vorbit astfel într-un birou public, aş fi înţeles că trebuie să-mi iau orice nădejde. Dar de-aici plecam cu o mare, cu o puternică bucurie : oricum, căpătasem favoarea de a mai suna o dată la poarta cu negre săgeţi, acum fără nici o sfială ; de a mai pătrunde în *hall*-ul elegant şi sever ; de a examina mai bine îmbrăcămintea şi ticurile clienţilor tovarăşi de aşteptare, de a le ceda chiar rîndul, numai pentru a prinde iar clipa divină cînd doamna Georges Radu Şerban se întoarce din plimbarea-i matinală (care „la bogaţii ăştia" are loc cam la aceeaşi oră) şi traversează sala cu mersul ei regal. Să vedem, data viitoare, ce cuvînt, strivit repede în gînd, va lăsa totuşi să scape ochii ei ?

Dar acum veşti triste începură să-mi curgă din viitorul acesta smălţat de fermecătoare culori ale apropiatei mele vizite în sala de aşteptare a d-lui avocat Radu Şerban : dacă doamna se va fi interesat de „clientul acela mai tînăr dintre cei din urmă trei clienţi"... şi va fi povestit soţului ei o întîmplare cu două enorme dicţionare, care au căzut odinioară de omagială stupoare de sub braţul unui ofiţer descins la picioarele ei, şi de asemenea de privirile insolente „ale acestui tînăr", odată cînd auto-

mobilul casei a trebuit să stopeze brusc şi întîmplător în faţa lui ?

La patru zile m-am prezentat iarăşi în sala de aşteptare şi m-am bucurat crîncen cînd am văzut-o atît de încărcată de împricinaţi ; aveam timp acum să aştept aci şi să respir pînă-n fundul plămînilor această atmosferă călduţă a cărei prospeţime vag parfumată de esenţe necunoscute nu era cîtuşi de puţin alterată de atîtea răsufluri. Dealtminteri, persoanele care adăstau acuma prezentau ţinute decente şi chiar elegante. M-am înfundat deci fericit în fundul larg al fotoliului, cînd uşa se deschise şi secretarul cu glas piţigăiat apăru însoţind ca de obicei pe clientul care terminase. Domnul care venea la rînd se ridică, dar Radu, cînd dete cu ochii de mine, îl opri :

— Pardon, un moment, dar numai un moment...

Apoi adresîndu-mi-se mie mă încunoştiinţă că „maestrul" doreşte să-mi vorbească. Am roşit cu desăvîrşire şi cele mai negre gînduri mi-au ţîşnit în minte, mai ales pentru graba acestei execuţii cu adevărat sumare, şi numai acel cuvînt familiar între oamenii de drept, „maestrul" în loc de „domnul avocat", mi-a mai picurat parcă o boare de nădejde în haosul din capu-mi. Şi, Dumnezeule, domnul Georges Radu Şerban m-a întîmpinat cu aceste vorbe, care mi-au umplut inima de fericire şi-n acelaşi timp de teamă şi cutremur, într-o măsură cum nu cred să i se fi întîmplat nici celui ce i-a fost dat să audă glasul etern pe Muntele Sinai :

— Am reflectat, domnule, la propunerea d-tale şi răspunsul meu este afirmativ. Asupra salariului dumitale voi putea să mă hotărăsc după primele săptămîni de serviciu...

— Dar... tocmai că... eu... v-am... că nu...

Domnul Georges Radu Şerban găsi inutil să răspundă la această bîiguială, ca un boier vechi şi bogat, care tocmai pe dezinteresarea mea bănească n-a pus preţ cînd s-a hotărît să mă angajeze. Replica lui a fost întrebarea dacă sunt dispus să-l ajut chiar de astăzi de dimineaţă. Fără îndoială că i-am răspuns cu vocea plină a hamalului voinic (care la moment s-a şi trezit în mine) cînd propuitorul îl întrebă dacă e în stare să ducă o povară ceva mai nepotrivită pentru obişnuitele puteri omeneşti. Instinctiv am înţeles că aici, în biroul de faţă, în care secretar al acestui boier era Radu cu accentul pe u, rolul meu nu putea fi decît acela de hamal în adevăratul sens al cuvîntului. Şi m-am comportat, spre marea satisfacţie a patronului meu, ca un adevărat hamal. Îi găseam domnului George Radu Şerban cele mai prăfuite dosare, cu cele mai vechi hîrţoage ; aveam o obstinaţie în stăruinţele mele care punea în îngrijorare pe toţi grefierii, pe toţi conţopiştii de la starea civilă şi pe toţi funcţionarii deţinători de acte sau emiţători de certificate în legătură cu justiţia. Plecam şi-n provincie, nu numai să descopăr dovezi, pe care nu mă lăsam pînă nu le aduceam pe gustul domnului Georges Radu Şerban, dar îl şi reprezentam la instanţele mărunte, cerînd termene şi chiar punînd concluzii potrivit instrucţiunilor sale. Nu mă cruţam intenţionat, oferindu-mă să-mi iau drumul pentru un timp aproape pe jumătate cît mi s-ar fi

oferit, şi nu o dată, sosit dimineaţa, după un voiaj de 36 de ore, n-am pregetat să mă ocup de lucrurile din ziua aceea. Încît pînă şi maestrul a trebuit uneori să intervină şi să-mi pună la un punct convenabil acest exces, care, laudă Domnului, oricît nu m-ar crede cineva, pe mine nu mă ruina defel.

— Mi-am dat eu seama că tocmai dumneata îmi trebuieşti ! m-a asigurat domnul Georges, atunci cînd mi-a fixat dintru început salariul la un cuantum neaşteptat de respectabil.

Pe bună românească, vorba asta venea aşa : „Am băgat eu seama că boierului pur sînge îi trebuieşte vechil pur sînge" — şi am rînjit în sinea mea, cutremurîndu-mă şi mai teribil că totuşi, în gîndul vechilului, trona tot mai tiranic, ca adevărat stăpîn, un cap de ceară albă cu dinţi albi în rîs încremenit, capul doamnei Georges Radu Şerban, pe care, dealtfel, o lună şi jumătate după angajamentul meu, eu n-am mai putut-o întîlni şi vedea. Dar hamalul ştia să aştepte cu anii...

Radu era şi el mlădiţă boierească, era slab şi sidefiu, înalt şi de-un blond lucios, cu dinţii mari şi bătînd în gălbejiu. Era bun la suflet şi inteligent, frumuseţea doamnei Radu Şerban, ca orice fel de frumuseţe femeiască dealtminteri, părea să nu-l intereseze. În schimb, asculta toate cuvintele patronului cu ochii larg zgîiţi şi avea o plăcere deosebită să comenteze pledoariile şi sentinţele judecătoreşti. Pronunţa un r stropşit, care se subţia şi mai rău cînd apuca pe poarta unui dinte lipsă din stînga maxilarului de sus. La trei săptămîni după angajament (mă împrieteni-

sem acum bine de tot cu dînsul), cînd lucram împreună într-o după-amiază în biroul maestrului, plecat la moșie, cu ocazia unei pledoarii prin împrejurimi, ușa se deschise fără să mai fim anunțați și-și făcu apariția tînărul tomnatec cu gambeta pe urechi și cu cățelușul cu păr creț peste ochi, pe care-l văzusem odată de pe stradă intrînd în această casă. Eram gata să-l întreb ce dorește, dar bine-țele amabile ce schimbă cu Radu mă opriră. Pe urmă furăm prezentați : avui astfel plăcerea să cunosc încă un descendent de domn și de beizade : Raul (Raoul, cum semna el) Ipsilant. Mi-amintii că auzisem o dată pe maestru pledînd pentru un împricinat cu nume similar. Aflai mai pe urmă de la Radu că era vorba chiar de el, dar procesul fusese pierdut și Raoul rămăsese, din tot patrimoniul lui strămoșesc, doar cu istoricu-i nume. Și cu o licență în drept de la Paris, pe baza căreia, nici mai mult, nici mai puțin, vlăstarul domnesc era, cum mi se spuse chiar la prezentare, coleg cu modesta mea persoană. Mi-am închipuit deci, un coleg generic, coleg de bară, un avocat. Abia după mai multă convorbire luai cunoștință cu surpriză că distinsul oaspe din ziua aceea, care ne făcuse onoarea să apară între noi la ora 12 jumătate dimineața, era asemeni secretar al patronului, coleg al meu și-al lui Radu.

— A, poate ați fost în vreo călătorie ? comisei, ca un veritabil burghez provincial ce eram, gafa să-l întreb.

El îmi răspunse însă indiferent că n-a fost în nici o călătorie și atunci eu mă gîndii că o fi zăcut bolnav. Și împinsei gafa și mai departe, împărtășindu-i, gata de gratulare pentru însănătoșire și revenirea în mijlocul nostru, această destul de logică temere a mea. Noroc că glasu-mi

se auzi numai pe jumătate, dîndu-i prilej să nu-mi răspundă, ocupat să întrebe pe Radu *„si les dames sont chez elles“*. După care își luă rămas bun de la noi și, trăgîndu-și cîinele (a cărui mutră mi-aduse aminte de-a unui lăutar bătrîn și a unui mare politician actual) de lănțușu-i galben, ne părăsi nu pe ușa pe unde intram noi și clienții, ci pe ușa laterală, pe unde apărea maestrul.

Radu m-a ajutat binevoitor să ies din toate nedumeririle. Mai întîi *„les dames“* erau doamna Georges Radu Șerban și mama ei, doamna Smaralda Ruset, născută însăși Ipsilant, mătușă lui Raoul, așadar, văr primar cu doamna Alba. (Mi-adusei într-adevăr aminte de o doamnă cu păr alb pe care o văzusem de vreo două ori trecînd prin *hall* cu un baston în mînă, deși dreaptă și plină de prestanță, o dată chiar oprindu-se să se întrețină cu unul din clienți și părînd nespus de afectată de vorbele aceluia : mi-am închipuit, o vizitatoare a doamnei Radu Șerban.) Procesul lui Raoul, pierdut la Casație, avea de obiect nu numai o expropriere în favoarea obștei, dar mai era încurcat și de o prescripție fatală. Doamna Smaralda pierduse pe aceeași temă, cu mult mai înainte, pentru că avusese imprudența să se încreadă, ca și restul comoștenitorilor dealtminteri, în temenelele unor deținători — foști embaticari, cari nu răscumpăraseră — pricopsiți de familia lor și totuși trădători ; cînd obștia și-a mai cerut și drepturile ei, din mare latifundiară, doamna Smaralda n-a mai rămas decît stăpîna unei sfori de moșie, pe care, dezgustată de toate netribniciile suferite, s-a grăbit s-o prefacă în bani sunători. Restul e lesne de ghicit : și leul

şi francul francez — căci trei sferturi din capital şi-l depusese ca prevedere la o bancă din Paris — au căzut vertiginos. Aceeaşi soartă a avut-o şi casa din Bucureşti, pe care doamna Alba, pe atunci domnişoară Ruset (ea semna însă ca domnişoară, de dragul şi pentru sonoritatea numelui matern : Alba Russet Ypsilant) o moştenise de la tatăl său : convinsă de geniul speculativ al mamei, o vînduse şi ea la rîndu-i, concomitent, pentru a se vedea apoi, din mare prinţesă trăită numai în streinătate (unde se înfăţişa doar ca princesă „bizantină"), cum sărăcia se apropie grozavă cu dinţi şi paşi de lup. Şi numai astfel doamna Alba convenise să accepte mîna lui Georges, cu o decenie şi mai bine mai în vîrstă decît dînsa. Astfel, gîndul ei plutise în nori şi mai înalţi, la care eu ameţeam numai gîndindu-mă, şi, încercînd să-i descifrez, rămăsesem cu gura puţin întredeschisă şi cu stiloul înfipt în şenţuleţul bărbiei, poziţie din care mă corectai repede, cînd Radu sfîrşi şi mă privi puţin mirat că pe un om de drept ca mine mă pot impresiona astfel de întîmplări prea obişnuite, şi puţin cam încurcat că mersese prea departe cu vorba tocmai cu unul pe care destăinuirile lui păreau să-l intereseze atît de mult.

Mi-am impus de-acum înainte să nu mai par prea curios, pentru a afla cît mai multe ; mai ales felul de a vorbi degajat şi net al lui Radu şi puţina importanţă pe care o acorda evenimentelor zilnice şi familiare, pentru a merita din parte-i vreo discreţie, mă încuraja să-l descos cu multă abilitate. Mă prefăceam că mă interesez mai mult de soarta lui Raoul, a cărui gambetă pe urechi şi al

cărui cîine cu *pedigree* păreau să întoarcă în zîmbet și buzele lui Radu, ale acestui drăguț copil (el nu era de viță domnească, numele lui de familie era Mănescu) pe care nimic nu mai putea să-l preocupe în afară de spețele dragi ale maestrului său. Indirect astfel, puteam afla cît mai multe și de ceilalți membri ai familiei Ypsilant.

Procesul lui Raoul ținuse mai îndelung, pentru că, rămas orfan, încă adolescent, minoritatea lui îi fusese într-o privință de ajutor : tutorele neglijent însă nu încasase chiriile în formă vizibilă și deținătorii uzucapaseră totuși prin lungă prescripție sau cu titlul de *pro herede*. Un mai mare hal de neglijență într-o administrație nici că se mai pomenise ! (Gurile rele șopteau că tutorele lui Raoul, care îngrijea totdeodată și de moșia doamnei Smaralda, absenteistă convinsă, fusese înțeles cu acaparatorii ; dar numele lui asemenea istoric — Ghiculescu — îl absolvise de orice fel de bănuială din partea victimelor.) Asta mă făcea să simpatizez pe Raoul, pe acest „secretar de avocat" care sosea din două în trei zile, între douăsprezece și jumătate și unu — tocmai bine cînd se isprăveau consultațiile, ba uneori lipsea și cîte o lună ! Radu credea că are și el retribuție din partea maestrului, dar nu aveam nici un indiciu doveditor, iar acum mă învățasem să nu mai fac gafa de a mă repezi cu întrebările. Văr cu Alba, Raoul nu putea decît să-mi fie simpatic și, dacă obțineam cumva prietenia lui, o nădejde încăpățînată mă făcea să mă legăn în rozele parfumate ale gîndului că din cînd în cînd ar putea veni vorba și de mine în conversația lor familiară.

Mă purtai ca un veritabil gentleman cu Raoul ; sentimentele ce-i arătam nu erau numai interesate, dar admi-

ram în adevăratul înţeles al cuvîntului la dînsul nepăsarea cu care îşi amintea, şi de cele mai multe ori izbutea să nu-şi reamintească, dezastrul involuntar al imensei lui averi. Cînd vorba venea într-acolo, ştia s-o întoarcă de minune, aruncînd-o departe de el, ca pe o mînuşă uzată, ca amintirea unui bacşiş nebunesc, zvîrlit la o masă de chef. În schimb îi plăcea în chip deosebit să ne întreţină despre cîinele lui, *Nuşi* (!?), şi de nobleţea-i de sînge dovedită cu acte (atunci aflai eu de existenţa *pedigree*-elor). Dobitocul era într-adevăr simpatic, dar mai mult caraghios. O caricatură de cîine : cu toată bunăvoinţa-mi îndîrjită nu ajungeam deloc să pricep rostul atîtor atenţii şi în ce constă valoarea lui : l-ar fi făcut praf în două minute oricare javră de mahala.

Nu era nici frumos : părul lui spălat şi răsspălat era de-un alb-roşcovan — acum îl puteam observa mai bine — cu pete mai întunecate, de-un negru-castaniu. Dar tot acest păr îi invada şi faţa, lăsîndu-se dedesubtul botului ţuguiat ca o barbă neţesălată de troglodit. Poate o fi inteligent, o rasă mai inteligentă decît a celorlalţi semeni ai lui ? Cerui lămuriri lui Raoul asupra acestui punct, pentru că vream să-i iubesc cîinele cu orice preţ. El mă asigură de acest lucru, dar din exemplele ce-mi dădu nu conchisei nimic favorabil. În cele din urmă, Raoul, văzînd că nu mă convinge astfel, mă doborî iar sub povara documentelor de nobleţe. Şi mă uitam curios la acest vlăstar de personagii istorice, care afişa indiferenţă pentru moşia strămoşească pierdută din neglijenţă boierească, dar care se fălea cu neamul boieresc al cîinelui său, căutînd să insufle javrei anoste virtuţi pe cale de documente. O

jale mare mă cuprinse pentru urmaşul de voievod, care însemna totuşi ceva şi el, personal, peste ce-l puteau arăta propriile lui documente. Era suficient să te întreţină despre „Nuşi" al lui şi despre diversele rase canine în general, pentru a te convinge că ai înainte o inteligenţă cu adevărat sclipitoare, care — vai ! — nu părea să se aprindă pînă la acest grad decît cînd era vorba de animalele lui favorite.

Totuşi, Raoul avea şi cunoştinţe întinse de literatură. Era mult citit şi avea un chip special al lui de a defini o operă şi de a justifica astfel de ce îi place sau nu. Dar, vădit lucru, asupra unor astfel de chestiuni nu era dispus să întindă multă discuţie şi poate că şi asta era o calitate. Îl descusui cu încetul căci ne împrietenisem. Ieşeam adesea seara şi întîrziam noaptea de dragul lui ; pentru că la dînsul primul pahar trebuia să aibă neapărat urmare, şi încă lungă. Era curios că prefera localurile de mîna a doua şi chiar ordinare. Varieteuri suspecte, cîrciumi cu fală pentru vinurile lor vechi şi fripturile lor indecente şi, ca orice beţiv bucureştean democrat, hala lui Mitică Dona din Piaţa Mare, unde ritualul nocturn trebuia neapărat să sfîrşească.

Nu mă îngrozeam de nopţile pierdute, pentru că aveam constituţie destul de robustă ca să nici nu le simt. Apoi nici nu mă ameţeam, lasă că nu beam cine ştie ce. Însă era o plăcere pentru mine să stau cu Raoul Ypsilant, vărul doamnei Alba Georges Radu Şerban, născută Russet şi după mamă Ypsilant, noi singuri la o masă. Ce avea omul ăsta din frumuseţea şi eleganţa doamnei Alba ? Nimic. Cu pălăria aceea pe urechi, cu nările largi şi cu ochii foarte lucioşi

pe-o figură ternă... Ah, luciul ăsta al ochilor le era comun... Da, iată ce trebuie să privesc eu mai mult la dînsul... Ş-apoi se cunoştea că e de neam bun, orice s-ar zice, oricît urechile acelea largi ca nişte frunze de curechi s-ar lăsa cam pleoştit, pornind din ţeasta roşcovană, bine tunsă de la creştet în jos — sau de sub ceapacul negru, prea înfundat pe cap. Era ceva în el care o spunea limpede, răspicat, şi nu mă refer aci — cum se face de obicei — la accentul lui aproape stricat românesc, ori invers, la accentul lui impecabil cînd vorbea franţuzeşte şi englezeşte.

Am putut constata astfel că există într-adevăr o nobleţe, un mod de a fi, de a te arăta deosebit de al celorlalţi. Că asta provenea din trecerea sîngelui printr-un şir de generaţii succesiv bine trăite ori că era cu adevărat un har divin la mijloc, n-aş fi putut răspunde. Dar Raoul Ypsilant îmi făcea limpede impresia că, dacă n-ar fi fost stipendiat de soţul verişoarei sale (de unde putea trăi el altfel ?) şi dacă, incapabil de a munci, ar fi decăzut cu desăvîrşire, cu siguranţă că şi în zdrenţe, şi cu ceapacul lui atunci mototolit, s-ar fi prezentat altfel decît un vagabond de rînd. Sau chiar dacă ar fi fost literalmente lipsit de inteligenţă, tot s-ar fi găsit ceva în felul lui de a fi care l-ar fi transfigurat puţin, l-ar fi făcut să pară un prost mai interesant decît proştii ceilalţi, cei comuni.

De aceea mă pasionam de Raoul după cum el se pasiona de cîinele lui, şi-mi închipui că pasiunea mea era incomparabil mai legitimă. În afară de *pedigree*-u, Raoul era ceva, era el însuşi cineva. Pe lîngă vinul vechi şi fripturile de măruntaie indicibile, lui Raoul îi plăceau femeile cu păr

lung. Era o meteahnă sufletească aceasta, care i-a pricinuit, după mine, burghezul, însemnate neajunsuri. Astfel, refuzase două partide, care bucuros i-ar fi adus zestre zdravănă, în schimbul numelui său, ce, precum se vede, reprezenta încă o bună valută. Lucrurile astea se petrecuseră cam imediat după pierderea definitivă a procesului, şi toată lumea crezuse că gestul pretendentelor apăruse cam umilitor prin promptitudinea lui. Şi toată lumea apreciase deci refuzul de înaltă prestanţă al lui Raoul ; dar aci, în subsolul cu miros de fleici al lui Mitică Dona, eu singur aflai adevărul adevărat. Pretendentele n-aveau păr lung, uite aşa ca una din cele două tovarăşe ale noastre de masă, aceea care, evident, trebuise să-şi tragă scaunul lîngă al lui Raoul şi pe care el o mîngîia pe creştet, cu totul şi cu totul transportat. Sărutări pătimaşe urmară destăinuirii pe care el mi-o făcuse pe franţuzeşte, cu superbul lui accent care inspira respect cocotelor, iar mie discretă trufie şi grija să răspund în aceeaşi limbă, însă numai atunci cînd răspunsurile nu puteau consta în mai mult de un cuvînt. Puţin geloasă, partenera mea mă invită desigur să nu mă las mai pe jos ; „Dă-i şi tu din gură pe franţuzeşte, micule“ — dar, pentru că n-o satisfăcui, ea începu să aprecieze cu glas tare calităţile înfăţişării mele, restabilindu-mi superioritatea. Evident că încăpăţînarea ei de a nu mai tăcea mă agasa, cu atît mai mult cu cît n-aş fi vrut să indispun pe Raoul cu nimic, mai ales n-aş fi dorit să i se infiltreze sugestia că într-o societate feminină eu aş putea să fiu preferat dintr-unele foarte puternice privinţe. Şi doar îmi trebuia societate femenină în jurul nostru, numai şi numai pentru ca odată şi odată, cînd îmi voi simţi sufle-

tul oțelit, să pot aduce vorba de *ea* ; de bună seamă, nu într-o circumstanță ordinară ca aceasta, dar mai tîrziu, cine știe, cînd, grație strînsei mele prezențe lîngă dînsul, aș putea pătrunde și-n altfel de lume decît acea pe care Raoul se obstina acum s-o frecventăm. Noroc însă că princiarul vlăstar care privea cu ochi larg căscați pe partenera mea — Doamne, și ce luciu era atunci în ochii lui ! — nu asculta nimic, mai bine, nu auzea nimic din ce spunea ea. Am văzut clar, el aproba necontenit, grozav de bine dispus, pe cea de lîngă mine și, complect transportat, se grăbea să mîngîie la fiecare două minute coama neagră-castanie a femeii de lîngă dînsul. Atunci înțelesei abia și această nouă latură a caracterului lui princiar ; pentru un simplu gust, în aparență neînsemnat, el dă cu piciorul la perspective mîndre, la situații sigure. Pusei capriciul lui în legătură cu sentimentele ce un veritabil nobil ca dînsul trebuia să le aibe pentru trecut, pentru orice ține de trecut — și ce ține mai bine de trecut decît părul lung la femei ? — și deodată mă întrebai îngrijorat dacă doamna Alba nu poartă cumva părul lung. Netotul ăsta ar fi în stare să-i facă vară-si curte, pe cînd, în ipostaza contrară, ce minunat de bună s-ar fi prezentat situația pentru mine : doamna Alba ar fi valorat ceva mai puțin pentru dînsul, și asta ar fi însemnat pentru mine o portiță mai mult, prin sufletul lui, spre ea.

Abia mai tîrziu văzui ce putere avea această particularitate capilară a femeilor asupra celui ce-mi făcea nespusa onoare de a mă asigura acum, sub grea chezășie de cinste, de amiciția lui eternă. Cocota cea brună îi furnizase, în schimbul modestului ei tarif, plăceri incalculabile ; în noaptea următoare o căutase singur și o regăsise la locul

ştiut, pe chei. Dar după prima oră de tandreţe, care, precum înţelesei, se consumase mai mult în mîngîierea lungului păr, Raoul, cam întrecut cu băutura, adormise. La deşteptare, dezastru ! Bruna nemernică nu-şi mai odihnea capul încurcat de bogăţia aceea neagră pe alba pernă princiară. Canalia dispăruse, nu fără a fi trecut în razie toate buzunarele amfitrionului imprudent şi chiar degetele-i înţepenite de somn. Din *portefeuille* îi luase trei sferturi din retribuţia pe care colegul meu o încasase cu o săptămînă înainte de la maestru, şi din degete numai unul din inelele preţioase şi în sine şi ca valoare istorică, şi anume, pe cel cu piatră de rubin.

Acum Raoul mă rugă să-l însoţesc pentru a găsi pe fugara, care de bună seamă îşi schimbase, prudentă, pentru un lung şir de nopţi, vadul comercial. Şi asta de ce credeţi ? pentru tenculeţul de hîrtii albastre sau pentru valoarea rubinului şi a incrustaţiei rare a inelului, despre care Raoul îmi şopti că fusese preţuit de curînd la o sumă impunătoare de cel mai autentic bijutier al Bucureştilor, dar că el speră să-l treacă şi mai bine la Paris ? (Tipul nu era aşa de sărac cum crezusem la început ; dar îşi purta, cu el toată averea !) Nu, nu pentru valoarea inelului, care făcea cît o casă într-un parc ieftin, mă trăgea prinţul Raoul nopţile după sine, de începusem oarecum să mă ajungă puţin oboseala — că pînă şi domnul Georges Radu Şerban s-a uitat în vreo două rînduri la cearcănele mele puţin cam ciudat — nu, ci pentru părul lung al hoaţei.

Căutările însă fură zadarnice, şi pentru că mă înfiora perspectiva pînă-n infinit a nopţilor ce mai aveam de pierdut (poate că prostituata asta care-mi dădea atîta necaz se

refugiase în provincie !), am încercat să-i ofer unele mostre noi ; ce dracu, mai erau doar femei cu păr lung în București ! Prințul se arătă de fiecare dată mulțumit, dar nu încîntat, și dorul de cea dintîi nu i se mai ogoia deloc.

— Crezi dumneata că înainte de ea n-am mai găsit și altele, cu păr mult mai fin decît al acestora la care mă îmbii ; doar a fost, *mon cher,* pasiunea mea, care m-a îngenuncheat cam la un an după ce monstrul parizian a dat decretul de tunsoare tuturor femeilor de pe glob... (El a și numit un coafor parizian, dar i-am uitat numele.)

— Ei bine, uite aici ! a continuat. (Și luîndu-mi mîna mi-o puse pe cîrlionții încîlciți și moi ai lui Nuși.) Ei, ce zici ? E totuna cu al javrei ăleia de trece acum pe mijlocul drumului și în cojocul imund al căreia nu te sfătuiesc să-ți vîri degetele ?... Ha... ha... ha...

Avea un rîs rar, sacadat și invariabil, necontenit același ; aceeași silabă : „ha“, aruncată afară cu mișcări largi ale toracelui. Ha... ha... ha... un fel de lătrat vesel, cu al dobitoacelor lui favorite.

Am izbutit în cele din urmă să-l conving că nemernica și-a luat tălpășița din București și mi-am recîștigat liniștea deplină a nopților. Pînă acum nu făcusem nici o greșală în serviciul pe care i-l prestam domnului Georges Radu Șerban, ca un argat conștiincios, și încruntările lui de stăpîn care mă plătea — numai că întrevedea posibilitatea de a-i greși — mă înfricoșau. Aveam pentru dînsul toată stima ce-o merita talentul și renumele lui, în schimb nu nutream pentru persoana sa nici un fel de sentiment mai

adînc, afară, de bună seamă, de îngrijorarea cumplită că m-ar putea îndepărta din această casă. De aceea căutam să-l servesc cît mai bine şi eram convins că depăşesc cu contraserviciile mele cuantumul plăţii lui, pentru a înăbuşi în inima mea orice drept al său la recunoştinţă şi prietenie ; vream ca drumul inimii mele spre acea pentru care pătrunsesem aicea să fie liber, neîncurcat de ghimpii nici unui fel de remuşcări, complect, complect liber. De aceea ţineam nespus la compania lui Raoul Ypsilant, în inima căruia mi se părea că ghicesc, sau în orice caz găsisem logic că trebuie să existe, o aversiune surdă pentru cel care-l stipendia fără motiv.

În vremea asta, revăzui pe doamna Alba de mai multe ori ; îmi răspundea rece la salut, ba cred că nu m-am înşelat, observînd în recele acesta din ochii ei lama de oţel a necazului că existenţa mea aici chiar, după inofensivele împrejurări petrecute, o plictiseşte pur şi simplu. Inima-mi de argat îmi sfîrîia atunci ca pusă pe jăratec ; mă simţeam neînsemnat şi umil, şi vedeam că distanţa de aici la lună, care mă separa de ea, creşte, de parcă luna, liberată de atracţie, s-ar fi pus într-o bună zi în accelerată mişcare centrifugă.

Dar nu descurajam, asta nu ; căci pe măsura acestei distanţări de stupefiante cifre astronomice, creştea, simţeam cum creşte impetuoasă, amiciţia lui Raoul pentru mine ; prietenul ăsta care mă întrecea cu doisprezece ani va netezi şi pentru mine, de bună seamă, un loc în sufletul princiar şi rebel.

Într-o zi, doamna Alba, venind din oraş, mă surprinse amuzîndu-mă de teoriile calorice ale lui boier Gile, al cărui

Ford dărăpănat de bună seamă că aştepta afară pe unde trecuse dînsa ; atunci văzui şi eu puţină lumină în ochii încă nedefiniţi pentru mine : era o scînteiere lăuntrică ce mă viza direct şi o cetii de minune, era ceea ce nici nu mă aşteptam altceva, căutătura de batjocură şi glas mut care-mi spunea : „Evident, ţi-ai găsit teapa care-ţi convine". Pentru că boier Gile, cu cojoaca lui acum în mijlocul verei şi cu buhăitul lui cap enorm, numai a boier, chiar expropriat, nu semăna.

Dar, în sfîrşit, era ceva omenesc în atitudinea ei pentru mine, jumătate din atitudinea la care mă obişnuisem s-o văd, parcursă într-o singură mişcare, îndărăt. De aceea doamna Alba nu-mi mai apăru aşa de înaltă, ca înainte tot timpul ; dimpotrivă, era o femeie potrivită, aş putea zice înăltuţă, foarte puţin plină, umană şi fină, şi era nespus de frumoasă. Totuşi, deşi o fixam cu ochi arzători (orice ar fi fost să se întîmple !), n-aş fi putut spune pentru nimic în lume dacă părul ei e tuns şi nici ce culoare are ; apropierea ei mă orbea.

Totuşi îmi propusei să-i înfrunt strălucirea, mai ales că dispreţul ei vădit, concret, mă încuraja ; orice s-ar spune, era un pas larg de apropiere pentru mine, era o fericire neaşteptată, un înger răuvoitor apărîndu-ţi dintr-o dată, într-o noapte de deznădejde fără sfîrşit, dar apărîndu-ţi. O bravai deci privindu-i părul şi descoperii că era brună, o brună cu ten alb, mat în lumina sălii de aşteptare : o, mult mă costă această descoperire ! Mai întîi, ochii ei fulgerară de mînie şi mă săgetară cu veninul cel mai omorîtor ; apoi — şi asta fu cea mai grea lovitură — nu mai trecu multă vreme prin sala de aşteptare. Mai aşteptam

acum chemarea beizadelei şi condamnarea la adevărată decapitare, ca pe vremea Brîncovenilor : socoteala şi teribilul concediu definitiv. Dar domnul Georges Radu Şerban, de cînd obrazu-mi restabilit denotă din nou prospeţime şi sănătate şi începu a respira iarăşi înverşunarea aprigă la muncă, se arăta parcă tot mai prietenos cu mine, ceea ce mă îngrijora, şi tot mai încrezător în forţele mele, dîndu-mi sarcini din ce în ce mai grele, ceea ce mă făcea să-mi înăbuş cu greu în gît chiotul de triumf.

Oare pomenea omul ăsta, domnul ăsta mare şi grav, cît de puţin despre modesta, umila mea persoană, despre bietele mele însuşiri, care-l mulţumeau, în familia lui, la masa de la prînz, sau seara, cînd se revedea cu ai săi, după oboselile zilei. De bună seamă că nu : eram un argat conştiincios şi atît. Sau poate pomenea de mine ca de-un argat conştiincios, şi-atît : „A, am găsit în sfîrşit un bun secretar". Atît şi nimic mai mult. Nici o comparaţie între activitatea mea şi a lui Radu, şi mai ales nici una între munca mea zilnică şi a lui Raoul. Era ceva firesc ca eu să muncesc înzecit decît oricare dintre dînşii, căci aceasta era menirea mea de om venit din păturile mai joase ale societăţii, unde pîinea se cîştigă în mod firesc cu sudoarea frunţii. Şi nici Raoul, de bună seamă că nu pomenea nimic niciodată. Ce însemnătate mai aveam eu pentru el cînd se găsea în faţa verişoarei sale ? Un simplu tovarăş de chefuri nemărturisibile şi atît ! Ţi-e şi ruşine să aduci vorba de astfel de tovarăşi. Şi sufletul mi se strînse de durere ca un cîine biciuit, cînd înţelesei că oricît s-ar strînge prietenia noastră, eu nu voi ocupa în gîndul lui Raoul alt loc decît într-o sferă exterioară, care nu va coincide niciodată cu

sfera cealaltă, adînc intimă, pe care oamenii aceştia de demult, veniţi din fundurile trecutului strălucit, şi-au rezervat-o discret numai pentru ei, pentru cei dintr-o tagmă cu dînşii, în faţa irumpţiei potopitoare la suprafaţă a nemernicimei obscure din adînc.

Atunci aş fi vrut, sub tortura acestor gînduri, să îndeplinesc ceva grozav, să săvîrşesc ceva neobişnuit de greu, un lucru dinaintea căruia şi priceperea şi talentul d-lui Georges Radu Şerban să rămînă în stupoare ! Atunci, fără doar şi poate, el va trebui să vorbească, să rostească de mai multe ori cu invidie şi ură numele meu, şi să fie anume ceva, în legătură cu ea, cu interesul ei, cu mulţumirea ei sufletească, drace, cu soarta ei, sau cine ştie cum, astfel ca el să fie *obligat* să pomenească de faptele mele în faţa ei. Atunci domnul Georges Radu Şerban, vlăstar de voievozi, va fi înfrînt, va zăcea la pămînt, răpus de mine, nemernicul, vagabondul, hamalul din portul Brăila, argatul plătit de el. Dar ce ? Dar ce ? Dar ce ? Evident, doar prin merite cu adevărat uimitoare poate pătrunde un om ca mine în lumea aceasta închisă în sine, pe care nici loviturile timpului, nici ruina în plină creştere n-o zguduie din exclusivismul ei. Dar care putea fi meritul acela, astăzi, în epoca asta anostă ? O lovitură financiară, cum reuşesc toţi îmbogăţiţii, cum auzi la toate colţurile, pe toţi nespălaţii, toată pleava asta omenească, scormonită de război, aşa cum o rază de soare pune-n agitaţie un muşuroi umed de viermi : „Am dat lovitura ! voi da o lovitură straşnică..."

Lovitura ! Ah, care lovitură trebuie dată pentru a ajunge la o ţintă aşa de fericită ? Îmbogăţirea, haidade...

dacă asta ar putea impresiona pe bogata, pe trufașa doamnă Alba Georges Radu Șerban, descendentă din împărați bizantini și prinți cu renume istoric, ale cărei visuri mergeau cu mult deasupra soțului său ! Altceva, cu mult mai strașnic, mai răsunător... dar ce ? dar ce ?... un proces din cele mai grele, care să răstoarne la pămînt o stare întreagă de lucruri, sau care să instaureze o stare întreagă de lucruri, să instaureze timpurile vechi, puterea și mărirea doamnei Alba Georges Radu Șerban... Ceva cu totul și cu totul senzațional, aproape de imposibil... Dar ce ? dar ce ?... Doamne, dă-mi pe acest *ce*, și-ți voi ridica 77 de mînăstiri, în cele mai frumoase 77 de părți ale țării...

Evrika ! am strigat în cele din urmă la capătul acestor torturi, de zile și nopți întregi, ale gîndului meu. Evrika ! Iată : procesul Ypsilanților, revizuirea procesului Ypsilanților, recîștigarea formidabilei averi, pe care a pierdut-o marele maestru, d-l Georges Radu Șerban... Să vezi atunci nu pe doamna Alba, dar pe doamna Smaralda, această cocoană cu mers voievodal și cu baston, care se oprea uneori în *hall*, lîngă vreo cunoștință, și-o descusea, pentru a-și văicări la rîndu-i soarta, în șoaptă, cu discreție de nobilă înnăscută, cînd nu mai era nimeni altul decît convorbitorul în larga și eleganta sală de așteptare ! Cum ar mai vorbi de mine doamna Smaralda, cum m-ar prezenta ea fiicei sale, cum ar șopti intrigată : „Ai văzut, un proces pe care l-a pierdut chiar Georges... ?" Și chiar mult mai mult decît atît putea spune doamna Smaralda fiicei sale : „Oare... nu cumva... această pierdere... s-a întîmplat... pentru că tu visai cu mult deasupra lui..."

Fusesem prezentat de Raoul doamnei Smaralda într-o dimineaţă, cum poate fi dimineaţă pentru Raoul, care, cel mai devreme, se culcă noaptea la 3 ; aşadar, am fost prezentat cam pe la amiază, cînd consultaţiile se sfîrşiseră şi Raoul venise ca de obicei la slujbă, să se intereseze ce a mai fost în ziua aceea. (Am fost nedrept cu Raoul, afirmînd că el nu făcea absolut nimic în birou. Dimpotrivă, privea şi uneori citea conceptele pe care le făcusem în dimineaţa aceea şi, după ce ne consulta dacă a lipit bine timbrele, se apuca să le bată la maşină. Astfel îl găsea uneori maestrul, pe care Raoul îl saluta atunci cu exclamaţii de bună întîmpinare, fără a se urni de pe scaunul lui, ca un om foarte ocupat — el scria repede la maşină, totuşi fără nici o greşală. Alteori punea întrebări în legătură cu acţiunea pe care o dactilografia, chiar de faţă cu maestrul : „A, aţi făcut acţiune în resciune cu afacerea asta“ ! Nu-i răspundea nimeni şi el continua să ţăcăne clapele cu repeziciune, mlădiindu-şi mijlocul elegant dinaintea maşinei şi răspunzîndu-şi singur : „Foarte bine, foarte bine...“ Pe urmă mai punea cîte o întrebare, care, cîteodată, smulgea un zîmbet fugar subţirelului şi seriosului Radú ; pe obrazul maestrului nu se mişca însă nici o cută şi-i spunea numai atît : „Hai Raoul, lasă asta... eşti aşteptat dincolo... viu şi eu numaidecît la masă !)

Doamna Smaralda întîrziase, cu toate că venise cu automobilul (maestrul avea trei maşini şi doi şoferi), şi cu toate că înainta ca de obicei înaltă şi ţanţoşe, apăsa cu dîrzenie podul palmei pe mînerul de argint al bastonului mitropolitan. Raoul îi temperă graba, dîndu-i printre altele de ştire că maestrul nu a revenit din oraş încă, asta mai

mult ca s-o oprească pentru a mă prezenta pe mine : „Un eminent avocat, mărturisi el, un viitor mare maestru al baroului !... Georges, care-l cultivă, o să aibe cu el mai tîrziu de furcă !“ anticipă cu convingere, ca şi cînd, spre marea mea uimire, mi-ar fi cetit gîndurile. Doamna Smaralda îmi acordă în urma acestor relaţii o atenţie care mă măguli şi mă intimidă pînă la complecta fîstîcire. Dacă nobila bătrînă va repeta aceste cuvinte fiicei ei ? mă gîndeam — „o, Doamne, o, Doamne, fă să se întîmple asta !“ şi izbutii să-mi recapăt stăpînirea de mine, dînd întrebărilor încurajatoare şi dinainte aprobative ale doamnei Smaralda răspunsuri cumpătate şi de bun simţ. O, cît de mult simţeam că iubesc pe Raoul, cu „r“-ul lui franţuzesc cu care pronunţase cuvintele „Georges“, „tîrziu“ şi mai cu seamă „furcă“ : fu-îr-că... ah, delicios !

Hotărît lucru, averea Ypsilanţilor trebuie salvată... Trebuie luptat cu toată energia, cu toată absurditatea încăpăţînării, pentru ca nu numai această încîntătoare şi nobilă bătrînă, doamna Smaralda, dar şi acest prieten sublim, acest suflet mare, acest cu adevărat prinţ de neam imperial, acest divin Raoul, pe care eu îl bîrfisem în gîndul meu, îl acuzasem de egoism şi exclusivism de clasă, să fie repus în drepturile lui, în avuţia lui răpită de pleşcarii tagmei mele. Ce caută aceşti pleşcari, aceşti argaţi şireţi şi linguşitori într-o bogăţie împărătească, în mijlocul căreia nu poate sta bine decît o albă zeiţă ca doamna Alba, destinată, născută să stăpînească, să lovească în prostime cu biciul şi să întindă mîna pentru a fi sărutată de cei ce merită, de cei ce se ridică, dedicîndu-şi in-

teligenţa şi viaţa întru apărarea şi preamărirea sfintei ei persoane.

Şi declamînd de fericire în felul ăsta, pe cînd înghiţeam zorit în bufetul Palatului de justiţie un borş naţional şi m-aştepta fumegînd alături varza cu carne, îmi închipuiam mîna domniţei Alba întinzîndu-se din vălurile de borangic spre buzele mele. Eu nu văzusem încă bine mîna domniţei Alba, dar aşa trebuie să fi fost cum mi-o închipuiam eu, ca orice mînă de icoană bizantină. Şi blestemai aceste timpuri stupide şi anoste de sinistră nivelare : dacă şi doamna Alba ar fi aidoma acestei neveste durdulii de restaurator, plină de nuri şi de draci şi frumoasă-n toată regula, cu care glumesc toţi avocaţii şi care-mi aduce acum ardei verde pentru varza cu carne, unde ar mai fi şi mai frumosul vieţii, unde treapta de mai sus, spre care trebuie neapărat să ţinteşti cît trăieşti ? Lugubru ! O, dragă băiete, îmi spuneam tot eu, ascultă-mă pe mine : nobleţea e ceva în sine, în afară de frumuseţe..., e o mare calitate, un sublim atribut al vieţii, pe care-l dărîmăm ca nişte imbecili, îl surpăm încetul cu încetul, de la temelie, în oceanul vulgarităţii, în loc să tindem spre puritatea lui...

Şi ce mai spuneam eu atunci, ştergîndu-mi vulgar, la intervale dese, sosul de pe bărbie, grăbit să nu mi se strige procesul în care trebuia să ţin locul maestrului ! Şi-mi închipuiam pe maestru, tihnit la masa lui regească, asigurîndu-şi comesenii că are în sfîrşit o mînă dreaptă, braţ solid care ştie să ţină duşmanul în loc pînă la venirea lui. Doamna Smaralda a adus vorba despre mine şi Raoul a

secondat-o ; iar maestrul a acordat în sfîrşit apostila lui hotărîtoare ! „Este într-adevăr un straşnic ajutor... va fi un..." Iar domniţa ascultă tăcută, pe gînduri. Nu mai scutură din umerii ei decoltaţi şi marmoreeni, jicnită că a putut scăpa în convorbirea din jurul unei astfel de mese un subiect atît de plebeu. Ascultă pe gînduri şi abia reţine un zîmbet : îi răsună în urechi ecoul de bubuitură înfundată a celor două dicţionare... Dar zîmbetul se pierde nesimţit în majestatea gravă a trăsăturilor. E un secret al ei, care alunecă în inimă, lîngă taina cealaltă, la care ea încă nu vrea să privească mai atentă : „care e rostul venirei *lui* în această casă, dacă nu...".

Dar nu vrea să-şi răspundă şi alungă întrebarea. Nu-i nimic, zeiţă... nu-i nici o grabă... avem ani la dispoziţie pentru asta... avem viaţa întreagă...

Şi m-am repezit pe coridoare şi scări, în urletele prelungi ale aprozilor cari strigau primele procese, ca un cavaler în galop, chemat de huietele bătăliei proslăvitoare...

Ah, vremurile de demult...

Sunt doi ani, şi mai mult chiar, de cînd îmi ajut maestrul, şi am prins de minune mare parte din meşteşugul, trebuie să spun, din arta, din marea lui artă juridică. Astfel că efuziile lirice, care-mi vin din cînd în cînd şi care-mi plac atîta, mai ales în singurătatea nopţilor din locuinţa mea, acum elegantă şi complicată — o straşnică garsonieră după modelul celei a lui Raoul — sunt alternate de energice perioade de activitate. Nu am deschis încă dosarele Ypsilanţilor, dar cred că stăpînesc capitolele prescripţiei şi ale posesiunilor, din mai toţi autorii de

seamă, mai bine decît cei mai buni maeştri ai barei. Timpul trece astfel necurmat şi cu el evident acumularea anilor care întăresc stăpînirea uzurpatorilor ; dar ar fi fost o copilărie să mă gîndesc că s-ar putea revizui un proces de însemnătatea asta prin simplă recalculare a unor termene de prescripţie... dimpotrivă, tactica mea mă îndrumă să redeschid bătălia pe temeiul posesiunilor precare, care anulează orice fel de uzucapiuni. Am găsit lucruri senzaţionale în doctrină şi unele chiar aplicate în jurisprudenţă, noutăţi care cu siguranţă au scăpat dezbaterilor procesului ; înainte de a-mi parveni dosarele, care au fost şi duse la pod, clasate, i-am pus unele întrebări lui Raoul. Am deplină siguranţă că sunt pe drumul cel bun ; şi chiar dacă n-aş putea salva totul, o bună parte din averea pierdută tot voi redobîndi. Raoul nici nu bănuieşte rostul întrebărilor mele ; dar cînd voi avea din filele dosarelor confirmarea că un element atît de esenţial, ca acel care creşte înfricoşetor de logică şi adevăr sub taina frunţii mele, îi voi arăta şi maestrului punctul de vedere de la care vreau să pornesc ; de bună seamă, Raoul va fi de faţă, pentru a evita vreo manifestare de neplăcere şi mai ales vreo sugestie ori chiar ordin de oprire din partea maestrului. Am impresia că voi deschide atunci propriul lui proces, căci încă nu mi-au ieşit din cap cuvintele lui Radú : „Numai aşa ea convenise să accepte mîna lui Georges, cu o decenie şi mai bine mai în vîrstă decît dînsa ; altfel gîndul ei plutea în nouri şi mai înalţi“. În privinţa asta am descusut puţin şi pe Raoul, dar cu mare grijă, era prima oară după atîta timp de prietenie cînd deschideam cu el vorba despre dînsa. De bună seamă, printre hazurile

obişnuite şi cu aerul curiozităţii nestăruitoare, lipsite de orice fel de interes.

Raoul însă, cu obişnuita lui dezinvoltură, mi-a spus tot ce ştia, şi cu siguranţă, dacă i-aş fi mărturisit cît de mult mă interesează capitolul acesta din viaţa patronului meu, ar fi regretat din tot sufletul că nu-mi poate spune mai mult. Pentru că nici el nu ştia mai mult decît Radú ; dar ştia prin urmare ce ştia Radú, şi ca atare putui obţine o bună confirmare, însă cu oarecare diferenţe, mai mult de opinie : astfel, Raoul nu credea, ba era chiar convins că Georges n-a displăcut cîtuşi de puţin Albei, dimpotrivă. Dar iarăşi era adevărat că visurile ei băteau mult mai departe : era conştientă de frumuseţea ei şi nespus de ambiţioasă. Cînd a survenit dezastrul, ivirea lui Georges Radu Şerban a fost o mîntuire...

Era puţină contrazicere în afirmările lui Raoul ; în orice caz eu o vedeam şi o dădeam pe seama leneviei lui de a merge cu scurtarea pînă-n fundul lucrurilor. Radú, cu dorinţa lui de precizie şi cu pasiunea juridică de a da o logică faptelor, făcuse mai bine legăturile — şi poate el mai exprima părerile şi credinţele familiei lui şi ale societăţii pe care o frecventează : evident că Georges apăruse ca o mîntuire în clipele acelea de derută. Dar întrebarea se punea dacă maestrul i-ar fi plăcut tot aşa de mult pe vremea cînd ea se simţea în deplină mărire şi putere, cînd n-avea nevoie de nici un mîntuitor şi cînd visurile ei băteau atît de sus...

Nu cumva la procesul ei, domnul Georges Radu Şerban... cum să spun... dîndu-şi seama că e mai bine... că

ei îi stă mai bine pentru dînsul, așa... cînd nu e în mărire și putere, ca visurile ei să nu bată atît de sus...

Dar tăcere... sst, cea mai profundă tăcere. Nici un cuvînt despre asta lui Raoul. Dimpotrivă, să-l lăsăm numai pe el să vorbească ; pentru că, iată, nici n-a trecut cine știe cît de la prima noastră discuție asupra acestui subiect, că el îmi mai aduce o știre, care întîi mă nedumirește dar care, pe urmă, văd că se integrează minunat în sistemul meu de gîndire. „Îți pot spune că acum ei n-o duc prea bine", mă informează Raoul, cînd pe departe aduc vorba de fericirea care trebuie fatal să domnească în deplinătatea ei între doi inși așa de potriviți, așa de făcuți, și fizicește și moral, unul pentru altul.

— El e un om puțin cam curios, ce să-i faci, vîrsta, vîrsta, e agasat de toate succesele ei în societate, pe care, crede-mă, ea le obține în chipul cel mai pasiv cu putință. E suficient ca să apară undeva — și apare foarte rar — ca să se îndrepte îndată spre ea omagiul tuturor privirilor și al șoaptelor de admirație... Căci mă pot mîndri cu vară-mea... ce zici ? Há... há... há...

Am tresărit ca ars de această întrebare, și hohotele lui largi și sacadate, care treziseră din picotit javra pur sînge dedesubtul scaunului, ca un lătrat de semen, mi se părură că-mi dezbracă sufletul și mi-l lasă gol ca un trup impudic, între mesele ocupate de cheflii întîrziați. M-am simțit roșind chiar, dar cînd repede mi-am dat seama că nu putea să fie, cum nici nu era, pentru mine nimic insinuant în întrebarea și rîsul lui, am fost copleșit deodată de tristețe și mai apoi de vechea umilință. Am privit atunci cu ură pe Raoul și am înțeles de minune sufletul

argaților și al embaticarilor de rea-credință cari le-au suflat pămîntul. Aveam să mă lupt cu ei, dar îi aprobam și-i simpatizam ; și le eram recunoscător că îmi dau prilejul în curînd să-i lovesc de moarte. Erau de-ai mei și-mi trebuiau neapărat, pentru a-mi servi de victime trădării mele. Aceasta era doar soarta noastră, să ne izbim de moarte, pentru a ajunge la cei ce ne stăpînesc și pe care-i iubim mai mult decît pe noi, îi iubim și-i admirăm cu înverșunare și cu ură, pînă ce le smulgem iubirea lor. Nu era nimic paradoxal în gîndurile mele ; într-adevăr, acesta era termenul, iubeam cu ura cea mai cumplită, în momentele acestea, pe aceea pe care aș fi iubit-o cu sufletul cel mai dumnezeiesc... dar poate că ura asta de-acum mă făcea să întrevăd dumnezeiescul de mai tîrziu.

Redevenii lucid și înțelesei perfect de bine tot acest mecanism complicat al sufletului. Și mi se păru și mai legitim rostul tuturor acestor deosebiri (vulgul le spune de clasă, sau de castă).

Dar pentru că eram încă jos, atît de jos, și numai un lat de masă vulgară mă despărțea de îngerul căzut din fața mea, încercai să fiu îndrăzneț și să-l bravez cu libertatea ce-mi luai îndată, ba chiar cu o nuanță de libertinaj în colțul buzelor, de-a admira pe acea fată de care aveam doar îngăduința să ascult cum pot s-o admire numai cei de seama ei.

— E într-adevăr uluitor de frumoasă ! rostii atunci, și mai mult mă înfioră tîrziul grozav, intervalul extrem de larg de tăcere, după care rostii aceste vorbe, decît vorbele înseși.

Raoul nu-mi răspunse. Ciocoiul de bună seamă nu-mi aproba curajul. Dar, ca un brav fiu al poporului meu, mă simţeam dus ca de-un şuvoi de încăpăţinare să-mi impui aprecierile, chiar cu riscul oricărei jigniri aruncate şi primite. Şi vă asigur că nu eram beat nici pe jumătate cît era Raoul.

— În apropiere trebuie să fie delicioasă...

Clipii buimăcit de astă dată şi de tăria indiscretă a cuvintelor ce pronunţasem acum şi de aroganţa lor. Cînd pe urmă putui vedea bine, observai pe buzele lui Raoul un zîmbet calm şi prietenos. El rosti cu mîndrie — şi n-aş fi putut spune dacă mîndria rasei îi da acest colorit zîmbetului lui sau mîndria de a se simţi printre cei mai autorizaţi să glăsuiască în numele unei femei atît de superbe :

— O, în apropiere — mă împărtăşi exagerînd emfaza lui obişnuită, cînd îşi da o părere sau cînd dizerta asupra raselor canine — la frumuseţea chipului se adaugă şarmul unui spirit deosebit... Dar... înţelegi... trebuie s-o găseşti în momentele ei bune... Altfel...

— Te *repede* din două vorbe, intervenii eu iarăşi grosolan, regretîndu-mi cuvintele îndată ce le rostii şi pe urmă regretîndu-le şi mai vîrtos după ce Raoul continuă să vorbească.

— Oh, *non*, dimpotrivă (aci îşi plescăi buzele în căutarea expresiei celei mai potrivite pentru definirea ce vrea să facă) nu răspunde nimic... dar ştii nimic... are dese momente cînd e *horriblement embetée*... oh, în momentele acelea nu sufere nici pe mama ei...

Înţelegeam, înţelegeam de minune : nu suferea nici chiar pe mama ei, aşadar cu atît mai puţin pe domnul

Georges Radu Şerban, cu care nu prea „se avea bine de la un timp". Înţelegeam de minune şi procesul pe care aveam să-l stîrnesc... Há, há, e cazul să rîd în felul amicului meu Raoul : Há,... há... há... cum rîde dracul în serenada din *Faust*...

— ...e, dar are momentele ei de dispoziţie, continuă Raoul printre plescăituri şi frămîntări de buze, maxilare şi ochi... mai ales în lume, la o recepţie, un banchet, în sfîrşit, la o petrecere mai puţin intimă... mai puţin familiară, vreau să spun...

Şi eu auzeam vuind în adîncul meu ca un ecou prelung : „mai ales în lume"... „mai puţin intimă"... „mai puţin familiară"...

— O... o... o... se minună înfiorat Raoul. Atunci sunt o sărbătoare mai mult eleganţa şi dispoziţia ei... E totdeauna nouă şi deci totdeauna dincolo de orice aşteptări... nimic decît o scînteiere de spirit şi de diamante, şi n-ai putea spune care dintre ele e cea mai ghr-ozavă...

Termenii erau cît se poate de spontan găsiţi şi atribui acum, bucuros, deşi uimit, lui Raoul şi talent la vorbire. Însă întrecerea acea de scînteieri mă descurajă, întărîtîndu-mi totuşi ura ce-o nutream pentru ea. Ce aduceam eu înaintea femeii acesteia, din sedimentul social din care mă trăgeam : spontaneitate, desigur, dar spontaneitatea mea, de care pălii revăzînd-o fulgerător zile şi luni în urmă, la palat sau la mesele cu Raoul, grozav de vulgară, ca şi cîrciuma asta infectă...

— Ceea ce e mai curios, continuă Raoul, e că femeia asta are o dispoziţie la comandă... Cînd vrea să fie dispusă, izbuteşte... Şi invers la fel...

Şi pentru că i se păru că eu nu dau însemnătatea cuvenită acestei observaţii, insistă :

— Ce zici ?... aşa e... aşa e... e ceva asta, nu ? nu găseşti ?... această stăpînire de sine şi această impetuozitate după dorinţă... o, e într-adevăr o mare aristocrată... há... há... há...

Îi dădui dreptate lui Raoul ; asta era totul, asta însemna nobil : o măsură justă în fapte, în gesturi, în vorbe... potrivit cu clipa în care te găseşti... Şi risipă nepăsătoare în lucrurile materiale, sau măcar priceperea de a produce iluzia unei astfel de risipe şi mai ales unei astfel de nepăsări. Dar asta interesa mai puţin cînd era vorba de Alba... În orice caz, Raoul ăsta e un băiat preţios pentru mine, un burduf cu aur găsit în mijlocul drumului ; eu trebuie să iau seama la el, la toate gesturile şi vorbele lui, aşa cum observă îngrijaţi parveniţii, la mesele scumpe, care e tacîmul de peşte şi cum se taie aripa de pui.

Şi aţi băgat de seamă : Raoul nu se îmbată niciodată în sensul ordinar al cuvîntului ; şi cînd vrea să spună ceva găseşte forma cea mai aleasă... e ceva asta, nu ? nu găseşti ?... Há... há... há...

Sunt luni de cînd drumul meu nu s-a mai încrucişat cu al doamnei Alba prin sala de aşteptare ; de pe fereastră însă o văd de multe ori traversînd curtea în maşină şi chiar pe jos. Aşadar, doamna Alba iese uneori şi pe jos. Iluzia ce-mi făceam că mă evită mi-a spulberat-o însă acum cîtva timp Radú, care, după primul an de doctorat la Paris, s-a reîntors pentru vacanţă. Pînă la mijlocul lui noiem-

brie, cînd va porni înapoi, el ține să-și continue practica la maestrul Georges Radu Șerban. (*„La noi“*, cum îmi place acum să spun.)

De la Radu trebuie să aflu că mai e o intrare a casei, laterală, care dă de-a dreptul la etaj. Într-o bună zi, în amurg de octombrie, fac ocolul casei să mă conving: într-adevăr, o ușă mai puțin monumentală și mai puțin funebră decît cea pe care intrăm de obicei. Scara de serviciu e prin fund, dînd în curtea cu multiplele atenanse și locuințele servitorilor. Mi se pare extrem de curios că n-am băgat de seamă aceasta mai demult; aș fi fost scutit de o iluzie, a cărei pierdere acum mă costă dur. E o muțenie de nedescris în curtea interioară: parcă n-ar fi locuită de nimeni, deși știu că la cea mai scurtă apăsare de buton, la moment ar țîșni din căsuțele elegante, în stilul clădirei principale, cel puțin un individ cu mișcări automate de robot. Cîte una din ferestrele pierdute prin arbuștii tăiați geometric de negură se umple deodată de lumină. Numai casa cea mare rămîne în profundă obscuritate. De aci, din spate, ea pare mai puțin funebră ca din față și imens de înaltă și grea.

Mă reîntorc; dacă m-aș întîlni cu cineva de-al curții (mă cunosc ei toți oare?) m-aș simți obligat să explic că din pură curiozitate am făcut acest ocol. Dar pe-aci n-aș întîlni de bună seamă decît pe valeți și pe cei doi șofeuri; ei mă știu și-ar înțelege în mod firesc, fără nici o explicație, că un om, tot așa de al casei ca și ei, poate avea astfel de curiozități. Maestrul tocmai a plecat cu trenul, după-amiază, pentru un complicat proces ce-l are mîine dimineață la Curtea de apel din Galați. Poate cu această

conştiinţă sigură am dat raita asta pînă-n dosul casei. Dar mă străduiesc să-mi închipui ce ar putea fi dacă inopinat maestrul mi-ar răsări în cale.

De bună seamă, el nu m-ar întreba nimic, dar eu m-aş simţi literalmente încurcat, dacă trebuie să-i spun sau nu de la mine ; fără îndoială aş scoate o exclamaţie admirativă la adresa casei şi a curţei. La care, maestrul, asemeni cu siguranţă, ar răspunde printr-o strîmbătură din buze fără înţeles sau n-ar răspunde nimic. În orice caz, lui n-ar putea să-i treacă prin mintea-i aristocrată nici măcar umbra gîndului că ar mai putea fi şi ceva obscur, fără scop imediat, dar cu nucleu bine definit în ascunzimi nebănuite, care a putut imboldi această curiozitate.

Şi nu ştiu de ce mă bucur din tot sufletul că maestrul nu e acasă şi îmi vine să dau iarăşi tîrcol, să ocolesc casa în întregime. Ceva stăruitor mă imboldeşte, şi iată, pornesc s-o fac chiar. Dar cînd am ajuns din nou la primul colţ din dos, uşa laterală se deschide. Mă opresc în umbră şi sunt gata s-o iau înapoi ca adineori, cu pas lent, nepăsător.

Dar şi-au făcut apariţia două siluete în costume închise. În lumina mare pe care a împroşcat-o brusc felinarul mortuar (şi care întăreşte negura din ungherul meu) le pot vedea bine. E doamna Smaralda cu fiica ei. Pornesc amîndouă spre ieşire, amîndouă înalte şi drepte, şi doamna Smaralda se sprijină în bastonul negru, care nu face nici un zgomot pe pavaj. Le văd cum se îndepărtează, şi mijlocul prelung al doamnei Alba mă tulbură şi mă fascinează. E într-un *tailleur* închis care-i îmbracă strîns şoldurile şi parcă se opune mişcării coapselor ce se întipăresc în necurmat mulaj.

Dacă nu m-ar paraliza în ungherul meu acest felinar sumbru, care împroşcă totuşi o lumină atît de puternică, de-un verzui straniu, ameţit ca de vis hipnotic, m-aş fi luat după dînsa. Au dispărut după zidul puternic al casei, în lumina care s-a aprins acum în faţă. Felinarul de lîngă mine s-a stins apoi brusc, prăbuşindu-mă în noapte şi în neputinţă. Dar pe după negrele săgeţi ale gardului de fier, ca pe lîngă un şir încremenit de lăncieri medievali, cele două siluete negre îmi apar iarăşi ; au apucat-o la dreapta pe uliţa boierească, de bună seamă către vreo casă vecină, de vreme ce au pornit-o pe jos. Dau acum drum piciorului nerăbdător, pentru că s-a stins şi felinarul din faţă, şi le revăd în fundul uliţei asfaltate, negri cărbuni mişcători topindu-se în străluciul vag, vărsat de lampioanele trotoarelor. Şi nu pot rezista ispitei de a-mi lăsa pasul într-acolo ; simt nevoia aprigă de a revedea, nevăzut şi umil, superbul mijloc îmbrăţişat de taiorul măiestru, pulpanele rochiei zbătîndu-se să zăgăzuiască ochilor muritori indiscreţia formelor ucigătoare, care dau să-şi arate splendoarea.

Iată-le, acum traversează şi poate privesc încoace ; cred că una, cea tînără, doamna Alba, şi-a întors privirile să se convingă poate şi cu ele de liniştea asta de necrezut, încît nici eu nu-mi aud mersul, de parcă înaintez cu paşi de lup. E prea mare distanţa pînă la mine să mă recunoască ; ş-apoi nu cred nici să mă observe aci, în umbra castanului rotund în care m-am oprit. Au dispărut acum : într-o curte ? nu... într-o stradă ! aşa că pot porni în voie cu graba cea mai mare. Dar nu le mai găsesc ; în schimb găsesc foarte aproape o altă gură de stradă, deschizîndu-se

într-aceasta pe care am ajuns-o. De aci le văd bine iarăși; și-au schimbat alura acum, pășesc repede și discută animat. Bastonul doamnei Smaralda se desprinde și recade în tact repede la pămînt ; e o energie și o tinerețe întreagă în doamna Smaralda, în chipul cum ea înaintează, în chipul grozav de animat cu care vorbește fiicei sale ; și fiica sa n-o mai întrerupe, o ascultă, pe gînduri, înaintînd repede, vertiginos. Le aștept să intre adînc în negura de departe, pentru a mă avînta în lumina felinarului în care ele au înotat pînă acum. Și traversez această zonă trădătoare din cîțiva pași săltați ; calea e puțin întoarsă, le pierd, pentru a le revedea iarăși, înaintînd și mai repede și mai decise parcă, în aria unei alte roate de lumină. Calea se încovoaie acum mereu, și ele merg așa de repede, că nu mai găsesc nici o piedecă s-o iau la rîndu-mi bine la picior.

Aci aproape, știu, este o grădină publică, seara, aproape pustie, luminată chiorîș de cîteva felinare searbăde, pri-zărite printre tufișuri, dinainte de război, nețesălate. Vara e vad nocturn pentru gradați și servitoare și dormitor pentru vagabonzi ; cînd vremea se răcește, locul devine suspect și periculos. Și este cumplită uimirea mea cînd, terminînd grăbit curba străzii, văd pe cele două femei că s-au oprit, acum, la mai bine de două ore după faptul serii, în capul grădinii deocheate. Își șușotesc una alteia grăbit și stăruitor, apoi doamna Alba părăsește pe bătrîna, care rămîne nemișcată, dreaptă și neagră, sprijinită în bastonu-i negru, aproape invizibilă pe fondul întunecat al frunzișului. Iar doamna Alba a ocolit puțin gardul scund și a intrat prin deschizătura largă a aleii cu pas maiestos și ferm. Nu mai înțeleg nimic, de ce doamna Alba intră

singură în grădină și ce au însemnat șoaptele lor însuflețite ; poate mama încerca să oprească pe fiică de la un pas rău ? Mi-aș fi putut desigur răspunde ușor la această nedumerire, dacă doamna Smaralda n-ar fi rămas sentinelă neclintită la postul ei, păzind cu îndîrjire misterul care crunt mă muncește. Eu mă găsesc la o depărtare destul de apreciabilă de dînsa și dacă aș bușni din umbra colțului și a copacului între care mă feresc de luminiștea înconjurătoare, de bună seamă n-ar putea să mă identifice. Cu toate astea nu îndrăznesc să-mi părăsesc adăpostul ; dacă cumva ochiul ei, oricît de bătrîn, are ușurința să descifreze mai limpede decît văzul meu ?

Deodată doamna Smaralda începe să se miște : se apropie încet de intrarea grădinii și, la un pas de ea, se întoarce pe loc ; așteaptă puțin, parcă trage cu urechea, și o ia înapoi. Merge iarăși cîtva, se oprește și revine. Sentinela începe astfel să străbată, de o parte și de alta, porțiunea îngustă a postului de pază. Aștept ca amplitudinile acestei pendulări încete și plictisite să se lungească, și îndată fac colțul, întorcîndu-i spatele și luînd-o agale — spre a nu trezi nici măcar posibilitatea vreunei bănuieli —, pe ulița obscură, care înconjoară opus poziției ei grădina tăcută și pustie. Imposibil astfel să mă recunoască, și după cîțiva pași sunt sigur că m-am și abătut din linia vederii ei. Totuși, din precauție nu mă uit înapoi decît mult mai departe, și abia atunci traversez spre gardul scund al grădinii, să cotrobăiesc prin semiobscuritate vreo portiță dosnică. Și-o găsesc într-adevăr cam pe la jumătatea pîntecului ce grădina îl face întracoace. Înaintez

cu precauţiune, desfăcînd tufişurile cu pieptul şi lăsîndu-mă plesnit bucuros de sfichiile mlădiţilor pe care le turbură insolita-mi invazie. Mă încurc de-a surda pe cîteva cărări pierdute, sperii vietăţi mărunte, care bușnesc cu zgomot printre rădăcini, şi întîrzii evident retragerea unei legănătoare perechi strîns înlănţuite sub coviltirul gros al frunzişului.

Disperarea mă cuprinde că am ajuns prea tîrziu. Şi cînd dau în sfîrşit de luminişul curiozităţii mele nebune, mi se pare că un uriaş a scos din rădăcini cel mai înalt plop din grădina asta, aşa cum scoteau copaci întregi din pămînt obuzele în război, şi mă izbeşte cu el cu putere, pe unde nimereşte, în crucea frunţei, în creştet, în cerbice şi pretutindeni. Şi totuşi stau dîrz sub ploaia loviturilor şi suport priveliştea cu bărbăţie. Am sosit prea tîrziu, de bună seamă ; domnul acum salută cu respect mare şi doamna porneşte cu pas maiestuos, ieşind din largul luminii felinarului din mijloc, de care probabil se ferise. Domnul o însoţeşte cîtăva vreme, dar ea se întoarce, şi-atunci îi văd minunat faţa, îi face un semn de renunţare desigur şi el se înclină din nou elegant şi revine. Acum, cînd s-a întors, îi revăd şi lui faţa ; curios, o faţă răvăşită, trecută, în lumina cea mare de care se reapropie, chiar adînc cutată, dar distinsă, foarte distinsă. Să fie oare vreun prinţ de-al ei ? Dar cu prinţii se întîlneşte o prinţesă într-o grădină publică, într-o ponosită grădină cu proastă faimă ca asta, cu perechi ce abia se mai ţin pe picioare de beţia epidermei, înainte de a se rostogoli în rutul naturii, printre rădăcini dubioase, cu sobolani si alte rozătoare ?

Sufletul mi-e desigur deşirat ca o cortină de-o gheară, de sus şi pînă jos, dar neînţelegerea din minte-mi, aceasta-i cea care mai mă ţine. Totuşi aud în urechi răsunîndu-mi ca un cînt triumfal din afară : Misterul ! Misterul ! Misterul! Misterul n-a murit cu prinţul Tudor Buzescu ? Totuşi, triumful acesta al subconştientului depărtat nu mă însufleţeşte şi nu mă face să ţîşnesc în sus de bucurie ; minute întregi am senzaţia rigidităţii de cadavru, în toate cotloanele corpului meu. Apoi iată-mă iar pe străzi încovoiate şi opace, pas la pas, după pasul acestui prinţ, pe care nu-l aşteaptă nici o maşină de partea cealaltă a grădinii, şi care mă trage după el prin locuri din ce în ce mai obscure, mai neumblate şi mai nesigure. Deşi aş fi vrut, deşi-mi simţeam inima sufocată de dorinţă, de trebuinţa de a reveni în goană nebună pe drumul pe care venisem, să mă îmbăt pas cu pas de talia lungă a doamnei Alba şi de piciorul ei lung, pe care pulpana rochiei se zbate în mersul grăbit, ca sufletul meu de dorinţi !

„Prinţul“ cu faţa brăzdată de cute m-a adus dinaintea unui imobil enorm, un *block-house* cu şapte etaje, într-o răspîntie puţin umblată, dar nu prea depărtată de Calea Victoriei. Am ochit bine scara pe care a apucat, nu era chiar cea principală, dar asta a turnat încă puţină esenţă în focul turburării şi al neştiinţei din sufletul meu. Am aşteptat mai multă vreme aci, învîrtindu-mă pe trotuarul colţului dimpotrivă, să văd unde izbucnesc luminile pentru cel întors, la care etaj, în care parte a imobilului ? Dar nicăieri nu se aprinse nici o lumină, afară numai de mansardă, unde un petec pitic şi întunecat de geam clipi

deodată de vioaie strălucire, însă asta echivala, pentru ce așteptam eu, cu nimic, cu nicăieri. Personagiul rămînea pentru mine în acelaș adînc mister ; apartamentul lui de bună seamă era destul de întins ca să constea și din altceva decît din două-trei camere la stradă. Însă prințul meu, celălalt, autentic, Raoul Ypsilant, avea să mă scoată din toate aceste nedumeriri. Fără îndoială n-aveam să-i spun nimic lui Raoul de escapada nocturnă a doamnei Alba și a mamei sale ; asta era doar secretul meu intim, durerea și totuși bucuria vieții mele, misterul, misterul mult dorit și visat de cavalerul rătăcitor al vieții mele de student. Dar el trebuie să știe ce om de familie bună, ce beizadea, ori atașat de legație cu nume de istorică faimă, locuiește în *block-house*-ul din răspîntia cutare, la etajul de bună seamă întîi... maximum al doilea... ? Și dacă nu știe, nu-i greu, desigur, să afle.

Însă simții o neplăcere adîncă, un gust amar umplîndu-mi gura pînă-n rădăcina limbei, cînd mă văzui într-o subită lumină, înaintînd spre Alba, spre candida zeiță mîndră și neînduplecată a gîndurilor mele, prin portița meschină a acestei ciudate și neașteptate descoperiri. Nici o idee precisă nu mă jigni desigur ; poate mi se înseilau astfel în fund de cuget linii vagi de contur, însă respinsei dezgustat orice gînduri meschine. „Niciodată, niciodată !" glăsuii tare ca să mă aud eu însumi și să-mi dau și mai bine seamă în ce nerușinare lîncezește acum gîndul meu. Glasul tare are putere de gheață pură, de zăpadă albă, ca și numele ei sfînt, care în contact cu fruntea îți alungă într-o clipită toate miasmele din dosul ei. Și-mi strunii cu vigoare și cu

sănătoasă voluptate gîndul la procesul cel mare, răsunător, pe care aveam să-l deschid. Cum puteau rezista prinţi de-aceştia neputincioşi, cu faţa răvăşită de toate stricăciunile lumei, istoviţi de viaţă leneşe şi de cele mai rafinate perversiuni, dinaintea procesului grozav, a pledoariei uimitoare, care avea să refacă puterea unei familii, să învie morţii din pămînt!

Scîrbit la culme de ceea ce putuse trece prin mintea mea, nici nu întrebai pe Raoul de individul pe care-l urmărisem noaptea trecută. Şi-n zilele ce urmară mă aruncai înverşunat asupra studiilor mele. Săptămîni şi luni trecură; din cînd în cînd totuşi luai drumul spre *block-house*-ul greoi din răspîntia neumblată. Martor mi-e Dumnezeu că numai indiscreţia nu mă aduse încoace, după cum nu mă ducea, în fiecare seară, aproape involuntar, spre grădina din ce în ce mai pustie, cu cît era mai golită de frunze... Era, aveţi dreptul să spuneţi, necazul, invidia, gelozia, iată cuvîntul! Asta da! Dar indiscreţia? Dorul de a şti cît mai multe lucruri ascunse, pentru ca la momentul dat...? Eroare... Se poate limpede ceti doar în sufletul meu... Profundă eroare... Nici prin gînd, nici prin vis nu-mi pot trece astfel de gînduri, căutam eu să mă conving, şi înverşunat de contrazicerea interioară a acestei frămîntări şi a ideii că „misterul" există oricum, i-am dat de urmă şi-l stăpînesc definitiv, mă aruncam ca un turbat asupra cărţilor mele.

Devenisem atît de stăpîn pe materia care mă preocupa, încît într-o împrejurare oarecare, pe cînd pregăteam iţele unei grele bătălii juridice, combătui făţiş pe maestru în

biroul nostru. Avu loc între noi un schimb de replici calme și sigure, spre uimirea considerabilă a lui Radú, care-și mai întîrziase plecarea la Paris. Maestrul mă contrazise la început, pe urmă trebui să cadă de acord, și văzui atunci în colțul buzei lui acea răsfrîngere de neplăcere pe care o mai văzusem de-atîtea ori la tribunal, ori la Curte, în marile lui înfrîngeri. O, nu era tot atît de dureroasă, dar se vedea cît colo, era strîmbătura beizadelei care-a avut de îndurat o neplăcere de la un argat. Îmi surîse apoi în semn de recunoaștere și de îndemn la mai mult, dar nimic, nici o căldură, nici un elan în expresia lui. Ca și pînă acum dealtminteri, ori de cîte ori îmi mulțumea pentru servicii, pentru munca și zelul meu. Nici nu mă așteptam la *altceva* și nici n-aș fi dorit ; ba încă m-ar fi îngrozit cumplit : o coborîre cîteva trepte spre mine, sau, Doamne, o scuturare caldă de mînă, brațe întinse, Dumnezeule ! ce m-aș fi făcut dinaintea acestei izbucniri sufletești de apropiere ? Pe cînd mîna lui rece, atingerea acea scurtă cu vîrful degelor, asta ne așeza oricînd la bună distanță unul de altul, și distanța îmi trebuie neapărat pentru a avea perspectivă spre doamna Alba. Altfel mi-ar mai rămîne vreun pic de tărie pentru lovitura de măciucă a procesului ?

Drept admirație, probabil, că am putut contrazice cu succes pe maestru, Radú mi-a făcut cunoștință cu una din surorile lui. Nu știu dacă a fost chiar cea refuzată de Raoul — pe cît mă lăsase Raoul să întrevăd, una din partidele refuzate de el, pe motiv capilar, fusese o soră a lui Radú — dar fetișcana asta este nespus de drăguță. E mică și iute ca argintul viu. A venit desigur „întîmplător" să-și ia fratele la cinematograf și a dat și de mine în studiul

maestrului. Pe urmă am stat de vorbă ; se agita subțirică pe scaunul fără spetează, întorcîndu-se de la unul la altul și rîzînd cu dințișorii ei de șoricel. Are gura puțin cam mare, dar parcă anume făcută să-i taie fața într-un chip destul de amuzant. Îi place să-și dea pălărioara pe spate, și-atunci deasupra frunții îi ies șuvițele retezate. E o armonie întreagă în micul ei corp și o mobilitate fără pereche. Caut să-i arăt că-mi place, și asta pare să nu-i displacă, ba chiar s-o încînte. Și asta mă bucură grozav. Am nevoie de prietenie și, dacă aș putea, de admirația fetei acesteia. Nu de iubirea ei, evident, dar la nevoie... În schimb, un titirez ca asta poate să turuie vrute și nevrute în fața doamnei Alba. El poate nu numai să aducă vorba de vreo frază a mea de spirit sau de subiectul vreunei discuții la care am luat parte, dar chiar să mă ridice în slăvi. „Titirezul", cum îi voi zice de-acum înainte, mi-e nespus de prețios.

La despărțire nu uită să mă invite la masă pentru o zi din săptămîna următoare, și a doua zi chiar, Radu îmi aduce aminte de această invitație. E primul meu pas pe care-l fac, cum se spune, într-o familie bună.

Arhivarul, pe care l-am plătit anume, îmi dă în sfîrșit vestea senzațională : după o lungă și îndărătnică investigație prin podul Palatului de justiție a putut da de primul dosar al afacerei Ypsilant. Adică de cel privitor la moștenirea Albei. Îl revizuiesc în pripă și nu mă mir că nu găsesc ce mă interesează chiar de la prima ochire : sunt lucruri grele, lucruri subtile ce vreau eu să aflu aci, și pentru asta îmi trebuie cîteva zile pline, cîteva dumineci, pentru a-l

ceti filă cu filă. E grozav de voluminos, iar în celelalte zile sunt extrem de ocupat : pînă şi duminecă dimineaţa trebuie să fiu de faţă în studiul maestrului. Iar seara arhivele se închid... şi pe urmă seara trebuie să dau raita obişnuită în grădinuţa suspectă, care mi-a devenit atît de dragă. Şi pe urmă să parcurg dus şi întors drumul încovoiat care mă duce la *block-house*-ul prinţului misterios. O spun încă, nu din spirit meschin de iscoadă, şi am pentru asta cea mai bună dovadă, cea mai hotărîtă : sunt mulţumit cînd nu descopăr nimic nou, cînd mă întorc *descurajat* acasă că de-atîta amar de vreme bat drumurile degeaba. Dar asta nu mă determină cîtuş de puţin să încetez hoinăreala serală şi nici, mai ales, cînd văd pe fereastra biroului pe doamna Alba plecînd, să nu mai fiu muncit de cele mai absurde şi mai crîncene gînduri.

În această hărţuială fără sens şi fără ieşire care are loc în sufletul meu, rîsul *Voicuţei* iscăleşte *Voicoutza),* al titirezului meu, este într-adevăr o rază de soare. Voicuţa, nu e greu să văd, s-a încurcat zdravăn în căngile pe care sufletul meu numai pentru ea nu le întinsese. Dar asta nu mă îngrijeşte; mi-e foarte simpatică şi, dacă inima mi-ar fi liberă de orice griji, m-aş arunca şi eu cu tot avîntul în largul de ocean al pasiunii, la care atît de micuţa ei făptură mă îmbie. E un bibelou scump Voicuţa ; după masa pe care am luat-o în familia ei, s-a obişnuit de dă ceva mai des pe la biroul nostru. Asta pentru că eu nu prea răspund la desele ei invitaţii ; nu pentru că m-aş teme că mă angajez prea mult, doar nici însurătoarea nu m-ar înspăimînta ; la urma urmei, şi *ea* e măritată. Ar putea fi o treaptă mai sus spre înălţimea la care tind. Însă nu ştiu

ce ar putea să zică părinții ei, dacă ar fi să mă iau după această nebunatecă. Eu am rămas cu vechile concepții din tîrgușorul în care m-am născut : n-am avut soră, dar știu cum părinții își țineau fetele acolo. Evident, eram adesea invitați la prietenii noștri cu surori ; dar pe ele nu le puteam vedea decît în anume împrejurări, sau mai degrabă după anume formalități, cînd lucrul era aranjat din vreme anume pentru asta. Altfel abia dacă ne dam ziua bună în treacăt.

Pe cînd, dacă aș fi să sun toată ziua la ușa Voicuței, așa cum mă cicălește ea că n-o fac, îmi închipui că aș scandaliza pe acești oameni serioși și bogați, cari sunt părinții ei și cu cari aduce mai mult gravul Radú și cealaltă soră a lui, decît zglobia aceasta de Voicuța. Ea însă socoate că fac unele rezerve și, fără a mai insista, se mulțumește să mă persifleze înlăuntrul ei, lăsînd să țîșnească spre mine doar o rază ironică din ochii drăcoși, din care, ca și dintr-o anume strîmbătură a colțului gurii, eu trebuie să înțeleg că nici ea nu se sinchisește prea mult de mofturile mele.

Însă se sinchisește zdravăn. Mai ales după ce Radú a plecat la Paris, trebuie să răspund aproape zilnic la întîlnirile noastre, care, din cauza încăpățînării mele, au loc mai mult în oraș. Uneori, cînd îi dovedesc că sunt prea ocupat — și mă obligă să-i dovedesc asta —, trebuie totuși cel puțin să ne încrucișăm drumul măcar două minute, „măcar pentru a ne spune *bonjour*". Și trebuie s-o fac, pentru că mititica asta, cu mișcări de viermișor, știe cum să ți se strecoare în suflet și să-ți smulgă o făgăduință. Din pricina timpului meu atît de ocupat în curgerea zilei, și cum seara ea nu poate ieși decît pînă la o anumită oră,

sunt nevoit să sacrific pentru dînsa după-amiezile duminicelor și sărbătorilor, adică tocmai vremea rezervată studierii dosarului Ypsilant. Asta mă încurcă teribil, și dacă n-ar fi Voicuța, o repet, fără îndoială că n-aș plăti pentru nimic în lume simpatia ei atît de atroce, cu un preț ce mi se pare așa de scump. Totuși, izbutesc uneori, sub pretexte foarte complicate să mă sustrag ordinelor ei, ba chiar îmi permit, cu riscul unor teribile „figuri", pe care nu ezită să mi le toarne la viitoarele întîlniri, chiar în mijlocul drumului, să lipsesc de la *rendez-vous*.

Astfel, cercetarea dosarului merge nespus de încet ; și de cîte ori doamna Alba îmi răsare dinaintea ochilor, fie încrucișindu-mi drumul, fie părăsind curtea în mașină, mustrări cumplite mă devoră. Cu atît mai mult mă simt mai vinovat și mai nevrednic față de ea, cu cît, de la un timp de vreme, nu știu zău dacă nu de cînd cu escapada aceea serală, privirile ce-i scapă involuntar spre mine sunt de o răceală de oțel. Răspunsul la salut pare oarecum deferent, în orice caz îmi acordă însemnătatea, dacă pot spune, *neînsemnată* pentru dînsa, pe care o am în biroul soțului ei, dar cu o răceală și de o distanță care mă amețesc. Dacă n-aș fi observat că odată și lui Radù i-a adresat cuvînt de binețe atît de străină, atît de absentă, că pînă și acest brav băiat, dedicat în întregime studiului, a făcut o schimă de nedumerire, aș fi putut crede că am fost observat de doamna Smaralda, cînd am cotit grădina, în seara urmăririi.

Dar poate ar fi fost mai bine să mă muncească această neliniște, decît să pun în legătură strînsă noua ei dispoziție

față de „noi" toți ai casei, cu acea întîlnire insolită și a cărei urmare n-o mai pot cîtuși de puțin surprinde. Pentru că, trebuie să mărturisesc, în timpul absenței maestrului, cea mai mare parte a timpului mi-o petrec în fața clădirii celei mari în care a dispărut prințul misterios. Toate ieșirile și toate intrările le controlez ; toate mașinile cari stopează aci mă fac să tresar violent. Dar nimic, nici o urmă, nici un semn din necunoscutul chinuitor care mă atrage într-acolo...

Și ghearele cumplite ale geloziei nesigure se înfig fără milă în cugetul meu. Urăsc de moarte figura acea brăzdată și distinsă pe care am urmărit-o și regret că n-am urcat scara dosnică pe care s-a făcut nevăzută. Oare m-ar fi putut opri cineva ? Cîți nu locuiesc doară în acest imens edificiu, mai ales în mansardele acelea care privesc pitiș pe sub strașini cu ochiurile lor de geam ? Oare se cunosc ei toți acești oameni cari și-au găsit sălaș sub acelaș acoperiș imens ? Nu-mi voi ierta niciodată greșala aceasta, mai bine-zis, lipsa mea de curaj.

Pe urmă mă simt dușmănind chiar pe doamna Alba, pentru acest gust al ei, care mi se pare cu totul dubios. În definitiv, întrucît poate fi socotit inferior domnul Georges Radu Șerban acelui tomnatec și putred individ nocturn ? Ce aventuri incredibile, ce îndrăzneli uimitoare a putut înscrie la activul său acest bizar personagiu, ca o femeie atît de distinsă să-i sacrifice un bărbat, în care se răsfrînge, ca infinitul cerului într-o picătură de apă, măreția unui întreg trecut, unei întregi istorii ? Să fie ea într-adevăr dominată de vitii și perversiuni irezistibile, doamna Alba,

așa ca bunăoară vărul ei, gata de orice sacrificiu pentru o brună coamă femeiască ?. Poate așa s-ar explica și răceala dintre ea și soțul său, de care îmi pomenise Raoul ! Sau produce asupra ei o impresie atît de profundă, bolnăvicioasă, isterică și de-a dreptul caraghioasă, rezonanța deșartă a unui nume care simbolizează un grad mai mult decît al maestrului pe scara putredă a valorilor defuncte, negociate ca o emblemă de comerț, de epigoni fără valoare ? O, ar dovedi destulă debilitate intelectuală această femeie, pe care exteriorul te face s-o vezi negrăit altfel, și atunci toată zbaterea asta, care mă frămîntă, n-ar fi însăși un *bluff* ridicol, o sinistră farsă pe care mi-o joc eu însumi cu atîta ardoare ? Întrucît doar sforțările mele, temerara mea întreprindere s-ar putea bucura de încoronarea pe care o aștept în nopți înfrigurate, din mîinile ei roze, cînd în biata minte de pasăre a domniței mult visate nu prețuiește nici măcar urmașul de neam ilustru, care se învrednicește cu adevărat de numele ce-l poartă ? Ce-aș mai putea însemna eu atunci dinaintea celui din urmă imbecil fără alt merit decît simplul nume cîștigat de alții, eu care tocmai vreau să răstorn în sufletul ei toate aceste prejudecăți stupide, cu sforțare uriașe ce plănuiesc cu proaspăta-mi energie, întru frumusețea și fericirea ei ?...

Dar mi-e de ajuns să revăd într-o bună dimineață pe doamna Alba, în obraji, și-n grumazul ușor decoltat, cu toată frăgezimea roză a acelei dimineți de început de iarnă, ca toate emanațiile acestea otrăvicioase, izvorîte în nopți de nesomn, să dispară deodată și să mă încleștez ca un zînatec de visul meu, dîrz ca o piatră cioplită, simbolizînd cea mai fermă voință umană. În aceste dimineți de

zare stropită cu sînge, am descoperit un lucru care pentru mine are mai multă însemnătate decît chiar pactul de la Locarno, marşul asupra Romei, sau trecerea ocèanului în avion. Doamna Alba are un păr dulce, castaniu şi nu negru cum mi se păruse la început. Iată o bucurie mai mult şi o rază de pace în noaptea de îndoieli în care mă zbucium ; nu pentru că doamna Alba mi-ar place mai mult şatenă decît brună, ea fiind pentru mine o minune totală, indiferent de atributele-i divine contemplate în parte ; dar pentru că descoperind un amănunt sigur din adevărul în sine al făpturii ei, pentru mine încă insesizabilă, ca noţiunea lui Dumnezeu pentru un filosof, mă simt mai aproape de ea, o simt mai lîngă mine, mai susceptibilă de a-mi dezvălui şi alte armonice detalii ale perfectei ei structuri.

Voicuţa are o slăbiciune deosebită pentru *dancing*-urile de la ora 5. Acolo îi place să ne refugiem, mai ales în zilele mocnite şi ploioase. Şi mă văd astfel bălăbănindu-mă vreo două-trei ceasuri în mijlocul perechilor necunoscute, necontenit cu ea, eu mare şi lat în umeri, ea măruntă şi agăţată de mijlocu-mi, imitînd bîţîiala fără de repaos din jur, la scrîşnetele şi sughiţările prelungi ale unei orchestre bizar alcătuite. Muzica asta mi-aduce aminte de bîlciurile de la Zăreni, cînd clanaretul se lamenta şi cimpoiul se dezumfla într-o larmă inestetică şi jalnică, îmbărbătînd ţăranii turmentaţi să-şi umple paharele de rachiu şi să mugească animaţi de instinctele din cavernă. Acum nu mai întîlnesc, în aceste săli înăbuşitoare, acei ochi pe care-i revăd ca prin ceaţă, sîngeroşi şi îndobitociţi ; dar au desigur

mult din ei, privirile din faţă, rătăcite, înfiorate de atingeri, pleoştite de necurmată oboseală. Şi monotonia asta e ucigătoare : perechi-perechi de indivizi de sex contrariu, care se alung[ă] reciproc, ca într-un loc neogoiat de morişcă ; şi un zvîcnet incontinuu din pîntec şi din şezut, care mă ruşinează de mine însumi — şi dacă toţi de aci ar înceta la un moment dat să mai mişte, lăsîndu-mă singur în plină activitate coregrafică, aş urla cu siguranţă şi aş lua-o nebun pe străzi, ca surprins săvîrşind o faptă necuviincioasă. Dar aci, ascuns de consensul general, mă zvîrcolesc cu aplicaţie, şi căldura trupşorului Voicuţei îmi dă îndrăzneală şi bici de îndemn la exagerare. Exerciţiul acesta afrodiziac pe ea o transportă şi o face languroasă ; îmi caută de la înălţimea joasă a ochilor ei privirile mele, în care se pierde lung şi frenetic. Buzele uscate atunci îi tremură şi-o aud monosilabînd gutural, în vreme ce mînuţele ei rotunde tresar înfiorate de-a lungul coloanei mele vertebrale. Atunci se-agaţă literalmente de umerii mei şi o duc ca un vîrtej prin ameţeala generală, înnebuniţi de imprimarea reciprocă a contururilor răzvrătite. Pe urmă ne oprim adînc turburaţi şi îngroziţi de noi înşine ; atunci gîndul meu fuge înapoi, supus şi pocăit, îngenunchind dinaintea celei care mă alungă şi mă dispreţuieşte : dar ochii lucioşi ai Voicuţei mă cheamă iarăşi la ea, umezi şi înfricoşaţi, braţele ei tari îmi înlănţuie iar umerii, colac, şi zbor cu ea, parcă ducînd-o înot, prin oceanul de dorinţi răvăşite şi asmuţite.

La *dancing*-urile acestea am putut cunoaşte pe unele din prietenele Voicuţei. Trebuia atunci să dansez şi cu ele, însă nu puteam să leg nici o prietenie, căci după fiecare

cunoştinţă, mica mea tovarăşă de joc schimba imediat *dancing*-ul. O singură dată îmi şopti înveselită :

— E şi Smărăndiţa aci, cu tipul ei...

— Care Smărăndiţa... ?

— Asta-i acum... Soră-mea...

— Ah, da...

Abia recunoscui pe Smărăndiţa prin marea de capete : era mai răsărită decît Voicuţa dar nu mai dezvoltată. „Tipul“ ei era tot un vlăjgan înalt, subţirel şi cam şlampăt la mers şi la vorbă. Dansa cocoşat, rotunjind lung mişcările, aşa cum îi ieşeau şi vorbele din gură ; dar era vesel băiat, oacheş ca şi partenera lui şi neobosit la dans. Era fiul unui avocat cunoscut, el însuşi secretar al tatălui său, probabil o mediocritate, căci nu-l întîlnisem niciodată, cu toate că dasem piept de vreo două ori cu părintele lui. La prezentare, Smărăndiţa îi apăsase puţin numele de familie, pentru a marca, fără prea multă intenţie dealtminteri, mai mult din obişnuinţă, că luam contact iarăşi cu unul din neam cunoscut. Asta însă mă îndîrji puţin şi mă făcu să fiu foarte promt cu răspunsurile la întrebările lui şi foarte repede cu întrebările mele, pentru a lăsa în urmă răspunsurile lui, spre marea satisfacţie a Voicuţei, care mă înhăţă de umeri şi se înfipse în mine cu dărnicie, în dansul în care ne avîntarăm la moment. Cînd ne reîntrunirăm, Smărăndiţa ne certă familiar, că ne tot răzleţim de „banda lor“, şi mă invită pe-a treia zi la ele acasă, la un ceai, „unde vom fi toţi în păr“. Voicuţa primi pentru mine invitaţia, sărind în sus şi bătînd din palme. A treia zi, la ceai, constatai că Voicuţa îşi făcea un punct de onoare din venirea şi prezentarea mea : eram ambiţia ei.

Prietenii şi mai cu seamă prietenele din „bandă“ — una răspundea asemenea la nume domnesc — mă acceptară binevoitor, chiar înainte de a deschide gura ! Mărturisesc că eram puţin intimidat, îmi pregăteam cu luare-aminte vorbele, şi aşa pregătite abia le puteam face dincolo de nodul gîtului, întru atît mă temeam să nu răspund sub „aşteptarea“ generală, care, precum înţelesei, era de mult stîrnită şi împinsă pînă la un grad de curiozitate destul de ridicat.

Cred că am răspuns cu succes la examen, pentru că, iată, purtătoarea de nume domnesc, Lilica Mavrogheni, îmi aruncă ocheade adînci de lîngă partenerul ei, un băiat zdravăn — toţi de-aci sunt zdraveni şi sportivi — flăcău de bogătaşi craioveni, abia scăpat de armată, avînd ca situaţie perspectiva unei fabuloase moşteniri. Lilica Mavrogheni e şi ea fiică de bogătaş, păcat că nu tocmai frumoasă, aşa cum aş fi dorit să fie potrivit cu numele ei. Avea statura Smărănditei, dar părea mai scundă, ca mai dolofană. O strica oarecum un nas ceva mai lung pe o faţă rotundă, încununată de bucle negre. Totuşi, îmi impunea cu numele ei fanariot, care-mi amintea de vestitele jafuri ale ţării, de către domnii trimeşi de Sublima Poartă acu o sută de ani şi mai bine. Cum toţi din societatea de faţă erau mai tineri ca mine, asta mă îndemna să fiu ceva mai atent cu purtarea şi cuvintele mele. La fel, cei din juru-mi păreau puţin cam rezervaţi, perechile dispuse simetric în fotolii îşi împărtăşau cele ce aveau de spus cu glas scăzut ; din cînd în cînd numai, cînd undeva izbucneau hohote, toţi ceilalţi cereau vehement, dornici de participare, să li se comunice de

îndată cauza veseliei. După ceai se desfăcu și cîteva butelii de vin, pentru dezmorțirea curajului. Fetele izbucneau în rîs mare acum, lîngă tovarășul respectiv, și dau pe față pricina hilarității, de astă dată fără invitație. Numai cînd gluma părea cam nesărată, trecea atunci din ureche în ureche, făcînd întregul ocol al asistenței, din care cea feminină se prăpădea de rîs, cu conștiința împăcată că discreția a fost astfel salvată. Cîte una, cu subite reticențe de pudoare, protesta cu îndîrjire, cînd vecina de fotoliu se arăta gata să-i transmită baliverna mai departe ; Smărăndița, care părea cea mai obrăznicuță, intervenea îndată împăciuitoare și, după ce afla cauza neînțelegerii, o da ea pe șleau, pe răspunderea ei, fără nici o jenă, în vreme ce compania de sex slab își acoperea ochii, da chiote înăbușite și mă privea pe sub degetele rășchirate, cu care își acoperea pudic satisfacția de pe figură.

Găsii că e locul să mă amuz (deși cu un ușor aer protector, pe care mă sileam să-l afișez ca fiind cît mai de formă) cu toată inima, spre ușurarea de suflet a Voicuței, care pînă acum rîdea neliniștită de dispoziția mea încă nedefinită. Vroiam să pătrund pînă în adînc în familiaritatea acestei societăți, să mă identific cu ea, să am toată libertatea mișcărilor ei, în lumea ei, în cercul ei, care din afară se părea atît de magic și de strîns. Trebuie să lămuresc aci că mai ales fetele de față aveau cultură solidă și titluri universitare ; totuși, rareori conversația lor se rătăcea pe un teren solid. Curios, totdeauna băieții atunci, dacă nu luau parte la discuție, acordau respectuos interes celor două specimene dintre dînșii, care se aventurau, cu temeritate și suplețe de saltimbanci pe trapeze, în gimnastica

ideilor. Fetele se grăbeau să participe însă toate cu competență și zgomot, și desigur cu aceeași ușurință, ca și cînd ar fi vorbit într-o limbă streină, demult învățată și la perfecție cunoscută. Dar îndată ideile începeau să se concretizeze, vîntul persiflagiului le da cheag și vîrtoșenie, și totul naufragia în hohotul glumei de gust sau fără, sau în smîrcul acoperit al trivialității fine ori chiar grosolane. Aci dispoziția generală, deplasată o clipă din echilibru, se reîntorcea în sine, menținîndu-se constată la *beau-fixe*. Sunt oameni cari abordează deodată subiecte subtile de vorbit, din nevoie pedantă ori numai pentru a face impresia că nu sunt prea proști ; aceștia din urmă se grăbesc apoi la timp potrivit să revie din domeniul încălcat, care le-ar putea fi fatal. Lumea aceasta mică și gălăgioasă în care mă găseam nu se aventura în vîrtejul ideilor nici din nevoia celor dintîi și nu-l părăsea grăbită nici de teama celor de-al doilea ; ci pur și simplu pentru că era puțin mușcată de incisivii cu otravă dulce ai libertinajului. Beneficiari ai unei libertăți pe care își dau seama că le-o acordă întîmplător o cotitură a vremei, arătau cu vrednicie că înțeleg să profite zdravăn de ea.

Din toată această tînără și neastîmpărată reuniune, o singură persoană da drum glasului mai puțin ; în schimb, ochii ei vorbeau fără întrerupere, îmi vorbeau mie direct și sigur și, dacă mă feream de scandalul pe care-l făceau, e că mă miram cumplit cum nimeni, nici chiar Voicuța, nu observa larma-i mută și totuși asurzitoare. Mai tîrziu dădurăm scaunele în lături și dansarăm : Lilica Mavrogheni se

strînse în pieptul meu şi-şi exprimă dorinţa să danseze cu mine într-o sală mai încăpătoare. Numai un *dancing* pentru a doua zi după-amiază, şi ea acceptă cu o înclinare leneşe a pleoapelor.

— O să fii acolo cu Voicuţa ? mă întrebă cu semnificativă indiferenţă.

— Nu...

Pe urmă repetai şi eu printre buze întrebarea :

— O să fii cu Oswald ? (evident, era vorba de „tipul" ei).

Şi ea răspunse cu vagă nuanţă de rîs :

— Nu.

A doua zi ne întîlnirăm într-adevăr la *dancing* şi două ceasuri de joc strîns, corp la corp şi suflet în suflet, fură de ajuns ca să ne căutăm apoi zoriţi refugiu în garsoniera mea, care, spre bun augur, îşi inaugura astfel menirea cu izbîndă totală asupra unui vlăstar domnesc.

În reuniunile care urmară eram cam stingherit de duplicitatea pe care trebuia s-o joc faţă de Voicuţa şi de curajul franc al ochilor Lilicăi. Dar „izbînda" mea îşi găsi loc obişnuit tot alături de Oswaldul ei, iar la mine aproape că nici nu mai privi, ceea ce în loc să mă liniştească, simţii bine, oricît vream să mă conving de contrariu, mă nemulţumi. Numai cînd obţineam vreun succes în discuţie sau făceam adunarea să rîdă cu anecdote inedite, ochii Lilicăi se înfigeau iarăşi în ochii mei, comandîndu-mi să mă apropii şi s-o iau la dans. Şi-atunci îmi şoptea, rîzînd, fără altă introducere :

— Mîine, la 7, o să fie Voicuţa la tine ?

Şi după o pauză scurtă reluam şi eu în glumă :

— O să vii cu Oswald ?

— Nu.

Acest schimb de vorbe redeveni semnalul obişnuit. Dar pentru a-l provoca, trebuia să fac adunarea să rîdă zdravăn. Şi asta era nespus de greu, pentru că la moara ei se vînturase cele mai felurite glume şi cancanuri, toate spiritele de la reviste şi de prin publicaţiile hazoase ori obscene, cu toate variantele lor.

Se întîmplă însă, ca după un astfel de mic succes al meu, Lilica să nu mai mă cheme cu ochii. M-am apropiat atunci eu de ea și i-am pus întrebare :

— Mîine la 7 o să vii cu Oswald...

Ea rîse ca de obicei şi-mi răspunse :

— Da, dacă vrei.

— Adică „nu", vrei să zici...

— Totuși zic da... dacă dorești să-ţi facem o vizită, deşi noi proiectasem altceva...

Şi a doua zi într-adevăr nu veni. În schimb văzui că ochii ei se fixau de-acum înainte, cu persistenţa ce-mi dăruise mie la început, asupra „tipului" Smărăndiţei. Şi, curios, nimeni, nici chiar Smărăndiţa, nu băgă de seamă. Cît despre Oswald, nici pomeneală. Iar eu, la rîndu-mi, găsii că lucrul cel mai elegant era să nu mai urmăresc astfel de manevre. Totuşi, fără voie, băgam de seamă evoluţiile celor doi ochi negri ai urmaşei de voievod asupra diferiţilor amici ai prietenelor sale. Ciclul se apropia din nou destul de alert de mine. Şi mă minunam grozav că într-o lume atît de restrînsă, nimeni nu observă nimic. Atribuii deci junei societăţi, poate din cauza acestei juneţi însăşi, gradul

de inferioritate căruia-i incumba o astfel de insufiecienţă a spiritului de observaţie.

Nici prin gînd nu-mi trecu să-mi insult compania cu învinuirea promiscuităţii. Iar uluiala mea fu groaznică, într-o seară, cînd avusei cu Smărăndiţa conversaţia următoare :

— În definitiv, ce fel de om e Oswald acesta ?...

— Ah... te-a cucerit şi pe dumneata Lilica ?...

— Nu înţeleg, cum... de ce să mă...

— Atunci îţi va veni rîndul în curînd... Ea ne-a cucerit pe rînd toţi amicii noştri foşti şi actuali... Cum apărea unul nou în arenă...

Şi, izbucnind în rîs mare, cu sinceritatea ei cinică şi drăguţă :

— În privinţa asta îi suntem toate recunoscătoare, că ne scapă de ei, cînd încep să devină prea obraznici... Şi-mi rîse iar în faţă, uimită de uimirea mea, pe care acum o afectam.

— Dar Oswald ?...

— Oswald e un băiat tare bun, el va fi soţul cel mai fericit cu putinţă. Natura l-a înzestrat cu darul nepreţuit al lipsei spiritului de observaţie...

Apoi redevenind o nuanţă serioasă, Smărăndiţa mă conjură, ca soră şi fată bună :

— Însă ia seama, numai două dintre noi am băgat de seamă micile trădări ale Lilicăi... Pentru că sunt trecătoare, nu le dăm nici o atenţie... Dar Voicuţa nu ştie nimic şi nu ştiu, zău, dacă ar accepta filozofic conduita fostei ei colege de universitate, căci ea a adus-o printre noi... Mi-e teamă să nu-ţi aprinzi rău paiele în cap cu dînsa...

Deci te sfătuiesc prieteneşte : Nu-i pune şi ei aceeaşi întrebare...

— Care anume ?

— Care mi-ai pus-o mie întîi : „Ce fel de om e Oswald acesta ?"

Seară de întîlnire cu Voicuţa, rece şi ploioasă. Parcurgem străzile domol, ferindu-ne obrajii de biciuirile reci şi subţiri ale ploii fine, împroşcate ca de vaporizatori nevăzuţi, din norii plumburii şi joşi. Ne găsim drum necontenit, astfel ca vîntul să ne bată din spate, umflîndu-ne *treanch-coat*-urile, în care, de la mijloc în sus, suntem împachetaţi ca nişte mumii. *Trotteur*-ii mărunţi ai Voicuţei bat repede asfaltul luciu al trotuarului ca să ţină la înălţimea pasului meu larg, pe care-l marchează pantoful modern, enorm ca un bocanc, cu vîrful bont. Şi această frecvenţă deosebită de mers mi-aduce aminte de undele nevăzute ale fluidelor fizice, care, deşi de lungimi felurite, toate ajung la ţintă în aceeaşi durată de timp. Îi comunic această impresie Voicuţei şi ea se mîhneşte teribil, că am putut să mă plictisesc într-atîta, încît să mă gîndesc la lucruri aşa de depărtate, în raport cu clipa de faţă. Îi ripostez că piciorul ei mic şi grăbit era fatal să-mi sugereze goana undelor de lumină, diafane şi fine, şi asta o împacă, făcînd-o să-mi arunce, de jos în sus, recunoştinţa măslinie a ochilor ei largi. Dar se simte obosită şi eu îi propun filmul recent, de mare senzaţie, la un cinematograf apropiat. Ea se supără iarăşi, nemaiavînd acum nici o îndoială de plictiseala pe care presupune că mi-o produce apropierea ei. Mă arăt nespus de mirat de această hipo-

condrie psihică şi-i acord ei iniţiativa propunerilor. Îmi declară că ar vrea să se vadă într-o odaie caldă, să-şi scoată pantofii şi eu să-i povestesc ceva. Mă prefac că nu pricep cam despre ce odaie ar putea fi vorba, pentru că înţeleg să rămîn de-o pasivitate de metal în tot acest joc drăgăstos.

Mă tem de vreo legătură prea strînsă, mai cu seamă cînd nu e nici un Oswald, care să restabilească la un moment dat echilibrul stricat, doar în glumă şi treacăt, al stărilor dinainte. Şi de Voicuţa mi-e teamă în special : mi-am schimbat hotărît gîndurile în privinţa avantajelor unei perspective matrimoniale, şi-apoi prefer să mă amuze ca o copiliţă, şi o tratez ca atare, ceea ce o necăjeşte în special. Totuşi pasiunea ei îmi convine : aş vrea chiar să se audă undeva că sunt în stare să rezist la sentimente şi la o partidă strălucită. Ba îmi place uneori să merg cu visul şi mai departe : să trec drept cauză rece şi îndărătnică a unei cumplite disperări sufleteşti. Sunt sinistru, îmi dau seama, mai ales cînd privesc cu coada ochiului pe această copilă plăpîndă, frumoasă şi sinceră, pe care simt că aş iubi-o cu adevărat, nu numai cu sufletul, dar şi cu gîndul. O consider ca pe-o drăguţă şi inocentă victimă, pe care o atrag după mine, pe căi sure, cu ieşiri teribile. Şi cu toate astea, mă păstrez într-o ţinută de rezervă bine calculată : orice mişcare aş face, oricît de departe aş duce-o, s-o cumpăr eu însumi în tîrgul de sclavi, totul să pară că porneşte de la ea ; ea să dea într-una ideea fiecărui pas nou.

Şi iată, acum o simt iar oscilînd pe-o muche periculoasă ; aştept deci fără prea multă emoţie dealtminteri

(o, dacă ar fi cine doresc eu, cît de zănatecă ar sări inima în pipet !) şi nu mă mir cînd rosteşte, în sfîrşit, ceea ce tocmai de-o săptămînă aşteptam :

— Haidem la tine... sunt foarte curioasă să-ţi văd garsoniera...

Evident, n-a lipsit nici un mic scrîşnet de revoltă să însoţească această hotărîre, pentru că nu eu fusesem cel care să dea ideea şi ea să reziste cu toate graţiile cuvenite în astfel de împrejurări, din ce în ce mai slab, mai patetic, pînă la încuvinţarea finală.

Dar acasă m-am purtat ca un brav camarad : i-am scos pantofii, i-am încălzit picioarele în mîinile mele şi, cînd ea tocmai se găsea în cea mai ademenitoare exuberanţă de chiote şi langori, i-am acoperit piciorușele cu un pled şi eu m-am aşezat lîngă divan ca un doctor lîngă un suferind. I-am vorbit lucruri foarte serioase, am adus vorba de procese şi chiar de un „dosar pe care aveam să-l cercetez în curînd pentru a face cu el o revizuire de formidabil răsunet".

— A, va fi ceva extraordinar, Voicuţa, voi da o lovitură grozavă, din care fac punctul cel mai de onoare al carierei mele. Nimeni nu se aşteaptă, nimeni nu bănuieşte ce plănuiesc. Numai eu îmi pregătesc această mare fericire în taina sufletului meu, înţelegi, Voicuţa, aci în adîncul ăsta insondabil — mă bătui cu mîna pe piept, de astă dată cu toată sinceritatea —, de unde va ţîşni adevărul şi lumina vieţii mele.

Fata mă privea uimită şi confuză. Era poate şi puţină admiraţie în ochiul ei rîzător, dar mai mult acea simpatie ironică, pe care o au domnişoarele supercivilizate pen-

tru junii idealişti, umpluţi pînă-n creştet de-o inteligenţă unilaterală şi naivă. Eu acceptam sentinţa aceasta bucuros, căci graţie ei, fatal, Voicuţa trebuia să mă aducă la realitatea secolului, învăţîndu-mă cu satisfacţia celui ce împărtăşeşte lumină gustul mai precis al actualului. (Totuşi, ea acorda considerabil credit potenţelor ce ghicea în mine, pentru a nu mă îndepărta sau a mă bajtocori într-un fel sau altul ca o Lilică pe un Oswald oarecare.)

De-acum încolo fu mai uşor şi pentru întîlnirile noastre. Ea venea direct la mine şi astfel scăpai de povara *dancing*-urilor, care-mi avalau atît de nesăţios timpul. Puteam ceti în aşteptare-i şi chiar o rugam să-mi mai acorde cîteva minute, ca să termin un pasagiu început. Şi astfel cîştigam chiar cîte o jumătate de ceas, în care timp ea răsfoia reviste pe canapea. Observasem că păstra măcar suficient respect cetaniilor mele juridice ; numai cînd o făceam să aştepte din cauza lor nu se supăra, şi niciodaă, ea care rîdea de toate, nu scăpase vreo răutate sau chiar glumă inofensivă la adresa cărţilor şi a bibliotecei mele juridice.

Într-o seară, eram în păr, toată banda, la „Ruşi". Era un zgomot infernal şi eu mă găseam într-o vervă straşnică. Eram îngrămădiţi cu toţii într-o nişă şi vinul generos pusese îndrăzneală în gîtul şi-n gesturile tuturor şi mai ales pişcase straşnic fetele de limbă. Ele fumau acum necontenit, ţinînd ţigările între degete la înălţimea nasului, trăgînd în pipet şi suflînd rotocoale în aer. Unele chiar îl suflau dizgraţios pe nări ca nişte fumătoare de veche carieră. Comandau ele înşile, chemînd chelneriţa şi pe picoli,

și-și exprimau dorința de-a dreptul, fără a se mai servi de intermediul cavalerului respectiv. Ceea ce-i amuza pe toți deopotrivă era mai ales faptul că erau serviți de nobili veritabili, de membri din aristocrația Odesei, a Kievului și chiar a Moscovei și Petrogradului. Conți și contese și chiar rude directe de mari duci. Evident, aruncau comenzile cu destulă deferență, însoțindu-le de cît mai multe expresii atenuante, dar cum pleca „baricinea“ la executare, comentariile începeau să curgă :

— M-a servit dama de onoare a țarinei...

— Cu siguranță că era ducesă...

— Manierele n-o dezmint nici ca servitoare...

„Tipul“ Smărănditei plecă în investigație și aduse răspunsul că eram serviți de baroneasa Kulicova, fiica unui șambelan de la curtea țarului.

Și totuși, după senzaționala veste nici una din aceste urmașe de domnitori și logofeți, beizadele și alte fețe boierești nu făcu gestul, nu avu nici măcar gîndul de a pofti la masă pe chelnărița noastră ca pe o simplă tovarășe lovită crud de soartă. Dimpotrivă, simțeau o voluptate surdă să-i dea mai mult de ocupație, s-o vadă venind cu dexteritate aproximativă, încărcată de tăvile de metal, de tingiri argintate și de castronul de porțelan al crușonului, care în acest local rusesc era de rigoare.

La rîndu-mi, mă amuzam de acest tratament între membrii aceleiași lumi bune, aceleiași mari familii care-și disputa odinioară petecele globului : nici umbră din solidaritatea celor de jos, uniți întru dărîmarea vechei lumi. Nici măcar compătimire, decît o delicată, dar plină de rezerve, atenție... Ceva rece și ironic, ascuns și neîn-

durător, ca şi cînd ar fi avut în faţă pe autoarea foarte simpatică a unei grave greşeli, care nu se putea totuşi numai din acest secundar motiv să fie iertată. Un consens amarnic de milă obiectivă şi distantă, dar atît şi nimic mai mult, pentru cel ce se făcuse culpabil de groaznica vină de a nu-şi fi putut păstra locul, chiar în mijlocul unui catastrofal cutremur de pămînt.

La drept vorbind, mă bucură această revelaţie, ce mă face să-mi amintesc mai cu răspicare o frîntură de gînd pe care nu-mi prea place să-l iau pe şleau la cercetat. E vorba de raportul dintre mine şi domnul Georges Radu Şerban, în zariştea cugetului ascuns ce nutresc în casa lui, eu, hrănitul cu banii lui, cel ce m-am făcut renumit cu renumele lui. Pot să alung acum deci cu mai mult curaj această stupidă idee, care mă supără din cînd în cînd ca o muscă, în somnul după-amiezelor de vară : iată morala acestei societăţi ! Şi, bucuros peste fire că mai am şi această ieşire dintr-o obsesie, pe care am dărîmat-o de atîtea ori, chem pe baroneasa Kulicova şi-i ofer un bacşiş gras, prevestitor al celui ce va primi la urmă. Fiica şambelanului ţarului îl primeşte fără să roşească şi asta mă înveseleşte şi mai mult : „fiecare pentru el“! îi strig, bătînd pe umăr pe baroneasă şi apoi glăsuiesc baroneselor din jurul meu, în chip de comandament moral :

— Nu roşi, cînd gologanul ţi se oferă !

Ele încuviinţează cu totul, dar redevin reci cînd propun să invităm pe baroneasă la masă. Întorc capetele şi vorba, iar Lilica îmi răspunde verde că nu-mi găseşte propunerea deloc originală.

— Mai e destulă lume în local ! mă îndepărtează de

la astfel de toană stupidă Smărăndița, iar toți „tipii“ lor își vîră nasul în farfurie, ca să rîdă satisfăcuți de gafa mea.

Totuși, pentru că sunt puțin cam amețit, nu mă opresc să nu ofer un pahar de crușon fierbinte Kulicovei, primul pahar din castronul repetat și pe care tocmai îl aduce într-un nor de aburi, ce fac să-i vedem ca prin străveziul argint al unei ape figura întru nimic tristă, nici măcar cu aer de resemnare, ci fericită de activitatea la care o supunem. Kulicova mă refuză cu un surîs dulce, arătînd spre „mareșalul nobilimii din Sebastopol“, care tocmai trece în frac, printre mese, plimbînd pe dinaintea tuturor barba lui enormă de aramă, acum simplu gaspadin Ivan, patron al acestui local. Dar fiica șambelanului imperial, afectată de bunăvoința mea, surprinzînd zîmbetul stînjenit al celorlalți comeseni, își strînge buzele, înalță capul și ne părăsește demnă, eroic și — cel puțin cît mai rămîne în ochii noștri — fără nici o umbră de umilință sau de șovăire.

— Ăștia-s oamenii mei ! strig atunci înlăuntru-mi, întorcîndu-mi privirile spre luciul aspru, oțelit, al tuturor ochilor de față, o clipă înfricoșați că intrusul ce sunt le va cocoloși puțin prestanța.

„N-aveți nici o grijă !“ par a le spune, liniștindu-i cu noul aspect al dispoziției mele... și mă gîndesc acum cu toată siguranța de mine și cu toată limpiditatea sufletească la domnul Georges Radu Șerban, care în zilele marilor mele succese, după ce mă felicita rece și corect, se întorcea afabil spre prințul Raoul ori spre Radu, exagerat mai afabil ca de obicei, și se întreținea cu el ostenta-

tiv, ignorîndu-mă complect la masa mea, între tomurile și dosarele deschise.

Și soarele chipului Albei răsări pe un fond albastru, perfect senin, în sufletul meu. Destul cu gafele acum! Acum trebuie să revenim iar la verva noastră de la început, pentru a acoperi stîngăciile de neofit și pentru a legitima dreptul la mîndria de a mă simți în mijlocul acestor amici! Trebuie neapărat să se audă de spiritul meu, de glumele mele, de gîndurile mele, ce nu trebuiesc niciodată, oricît de serios substrat ar avea, să îmbrace altă haină decît a hazului ușor cinic, a cancanului zglobiu, a hohotului spumos; iluzia aruncării nepăsătoare a tot ce ai mai scump în tine, ca bucăți compacte dintr-o avere imensă, într-o seară, la o masă de joc.

Pe dreptunghiul de parchet lăsat liber la mijloc, după ce s-a perindat un cor de cazaci de circumstanță, doi copii de sex contrar, care trag o căzăcească pe vine, și un virtuoz al balalaicei, irumpe deodată, roză și aproape goală, înaltă și mlădie ca un lujer în vînt, o femeie cu adevărat frumoasă. Însăși comesenii mei șoptesc: „Olga Petrowna... Olga Petrowna", și înțeleg atunci că e o dansatoare renumită. Pe urmă, sprintenia mișcărilor, salturile înalte pe care le fac într-o parte și într-alta picioarele perfecte, cîte unul sau amîndouă deodată, zbuciumul acela de hamadriadă lovită de panică, la care concură ca o ființă inteligentă capătul de fașă ce se desprinde din mătasa albă de peste mijloc, toate acestea legitimează cu prisosință șoaptele admirative care circulaseră în prealabil. Baroneasa Kulicova ne lămurește că dansul simbolizează deznădejdea sufletului nobil rusesc, lovit de valurile revoluției prole-

tare. Jocul începe astfel în abstract, concretizîndu-se apoi cu încetul, în expresia decadenței femeii de sus în drojdia cumetrelor revoluției, pentru a sucomba apoi într-un suprem elan de revenire și regret.

Cu această explicație mai ales, jocul devine extrem de interesant, iar sfîrșitul monomimei este de un tragism remarcabil. Baroneasa Kulicova ne mai informează că Olga Petrowna își joacă însăși povestea ei. Dar pentru că informatoarea devine la rîndu-i patetică, nu mai dăm nici o ascultare povestirii ce ne schițează ademenitor, pentru a o invita să treacă la amănunte. Nu ne îndoim nici unul că subiectele acestea de film, compuse ad-hoc, fac parte din programul întreprinderii, convingere pe care avea să mi-o dezmintă peste cîtva timp o vizită cu totul neașteptată în studiul maestrului meu.

Dar dacă legenda ne lasă rece, jocul în sine al Olgăi Petrowna a rămas prin arta și grația lui adînc înfipt în sufletele noastre, pe care le-a răvășit ca un spulber sălbatec de iarnă. Ea nu mai joacă demult, dar noi încă păstrăm tăcere admirativă și fetele de la masa noastră privesc cu mai multă simpatie la fiica șambelanului. Pe urmă, însăși Olga Petrowna se ivește, după ce s-a gătit în cabina ei, și-și ia loc în fundul unei boxe în vederea alei noastre ; e primită acolo cu multă deferență și bucurie, ea rîde cu voie bună, dar din cînd în cînd rămîne cu ochii pierduți în norii fumului de țigarete, care urcă spre tavan în tîrcoale leneșe, înconjurînd ca niște zdrențe de nouri strălucitoarele globuri de opal. Eu o privesc amuțit de stupoare, căci acum, îmbrăcată, ea îmi pare și mai asemănătoare mîndriei și frumuseței doamnei Alba. Am observat bine mersul identic și

acum privirile mi-au rămas la părul şaten, ieşind de sub pălăria de postav negru cu boruri aduse în jos, şi la ochii cu neputinţă de definit. Lîngă mine, comesenii au prins acum fir nou de vorbă. Asmuţiţi de arta rusoaicei, ei plănuiesc să dea, fete şi băieţi de elită, un mare spectacol, dar numai pentru elita bucureşteană. Vor pune preţuri enorme, ca să nu vie decît *high-life*-ul şi cîştigul va fi vărsat la fondul destinat fetelor orfane şi sărace. Ideea odată emisă pare să prindă cheag. Aud pentru prima oară de Scumpa Caragea al cărei talent, mi se spune, e uimitor. Întreb în ce constă acest talent şi mi se afirmă că e proteic : dansatoare, cîntăreaţă, artistă. Cei de faţă n-ar putea să mă lămurească dacă-i vorba de-o descendentă directă a domnitorului Caragea, dar e probabil ; şi gîndul meu fuge atunci spre domniţa Ralu şi spre teatrul ei domnesc, cea dintîi manifestare artistică în oraşul ciobanului Bucur.

Spectacolul va consta dintr-o revistă al cărei text îl va scrie Barbu Crăsnaru, amicul Smărăndiţei, iar muzica un cronicar monden de la „La grande Roumanie", cu vechi renume în specialitate. Sunt întrebat dacă mă aflu dispus să dau vreun concurs oarecare. Din nefericire nu cînt din nimic şi nu mi-am observat vreun talent dramatic. Le pun la dispoziţie deci numai sufletul şi bunăvoinţa mea, evident, luminat brusc de speranţa surdă, dar robustă şi de un îndărătnic optimism, că voi putea în sfîrşit vedea odată, o seară întreagă, într-o ţinută mai vaporoasă, într-un aspect mai apropiat de intimitatea ei, pe doamna Alba şi voi face tot ce-mi va sta în putinţă să vorbesc cu dînsa, după reprezentaţie, pentru că statul major din juru-mi a decis cu unanimitate de voturi spectacolul proiectat să se

termine printr-un bal cu figuri vivante și ingenioase surprize.

Îmboldit de această perspectivă mai ales, m-am schimbat cu desăvîrșire și sunt uluit eu însumi de succesul meu. Mă închipui de-acum în fața doamnei Alba și rostesc galanterii subtile, compun picanterii rafinate, care impresionează societatea feminină și fac să răsune, prin contrast, ca lătrături de lup, bădărane, deși cu destulă sare, apropourile deocheate ale tovarășilor de masă masculini. Nivelul conversațiilor aburite de spirtul fiert coboară necontenit, dar eu știu să mă mențin la suprafață. Acum Smărăndița își ia libertatea să înjure bărbătește pe amicul ei, pronunțînd grațios cu „r"-ul ei incomplect cele mai autentice expresii surugești. Lilica, încurajată, se preface stîngaci că încearcă s-o imite, dovedind mai degrabă un vechi exercițiu, cu îndrăzneala căruia vrea să ne familiarizeze pentru viitor. E o măreție să auzi aceste buze delicate și fine, încrustări de pumnal pe catifeaua dulce a tenului, întrecîndu-se să ciripească istorioare rușinoase, fără nici un ocol, pronunțînd cuvintele oprite cu o savoare specială, un ceas numai sau două, după ce strîmbaseră din nas că invitasem pe baroneasa Kulicova la masă.

Eu însă m-am preschimbat în cavaler cu perucă pudrată și proclam pe Voicuța, care-mi arată o severă răceală de cînd cu Kulicova, marchiză de Lamballe, tratînd-o prețios, cu afectate complimente înflorite în stil *hôtel de Rambouillet*. Gimnastica-asta mă amuză nespus și uneori izbutesc să săvîrșesc volte interesante, pe care le regret că răsună în gol ; și-mi place să-mi închipui pe Alba

în locul Voicuței, făcînd pe supărata și respingîndu-mi rînd pe rînd madrigalele, pentru a zîmbi în cele din urmă, cîștigată de perfecțiunea la care chipul ei — acum vai ! doar închipuirea ei — mă face să ajung. Și iată, fermecată, în locul ei, Voicuța mă iartă și mă aplaudă și mă ceartă în surdină... că nu mai mă gîndesc la dosarul senzațional de care i-am vorbit. Biata mititică, ea pune puțin mister în această dojană, pe care o aud numai eu, trăgînd astfel o linie de despărțire între seriozitatea legăturii noastre și *collage*-urile de suprafață ale celorlalte perechi.

Însă îmbătat de închipuirea Albei, eu mă întrec pe mine însumi și nu se poate, eu, îngăduitul, parvenitul, să nu schimb aerul scăzut al vorbelor, să nu-l primenesc pînă la cuviința expresiilor mele, întîi pe al băieților și abia pe urmă pe al Smărăndiței și al Lilicăi. Și regret iarăși orice spirit cu totul rar care-mi scapă, și care s-ar fi potrivit de minune cu prezența ei, dar care deocamdată îmbujorează numai pe Voicuța. Fetele mă privesc acum cu lumină mare de simpatie, iar pe sub sprîncenele scoborîte ale Lilicăi ghicesc că ceasul meu a sunat din nou. Izbînda mi-e încununată, acum, cînd mesele celelalte sunt deșarte, și numai din cîteva boxe vecine și invizibile mai vine zgomot vesel, cînd deci nu mai amenință nici un risc dimprejur, de gestul neașteptat și îndelung aplaudat al Marioarei Dracopol, cea mai înfumurată fată din bandă, de a invita pe Kulicova să ia loc între noi.

Orice s-ar zice, cîștigasem o bătălie, și asta era de strașnic augur pentru ascunsele mele străduințe ; o primă și solidă scontare pentru victoria finală. Mă simt cîteva clipe stăpîn peste toți acești stăpîni ai vieții pămîntești ;

pînă şi doamna Kulicova ciocneşte cu mine în semn de recunoştinţă. Asta de bună seamă, însă, fără a asculta o iotă din sporovăiala duioasă şi complicată, ce se simte obligată s-o facă acum asupra trecutului său. Sunt beat de biruinţă, aşa după cum cei din jurul meu sunt beţi de vin şi de cruşon. Şi plecăm într-o zarvă nemaipomenită în oraşul cu colţurile şi fundul străzilor încă scăldate de restul întunecimilor, dar cu acoperişurile şi cu largile frontoane ale edificiilor masive incendiate simbolic de întîiele reflexe ale aurorei.

Raoul, cu care mă întîlnesc a doua zi la birou, îmi comunică lucruri uimitoare : a fost vorba despre mine la masa domnului Georges Radu Şerban ! Sumbra casă a maestrului, deduc din împărtăşirile lui Raoul, trece printr-o perioadă de armistiţiu. Domnul Georges Radu Şerban e mai comunicativ acum şi chiar el a adus vorba de mine. Pare satisfăcut în chip deosebit de ajutorul ce i-l dau şi-mi prezice un viitor din cele mai straşnice.

— Ţi-am spus eu ? Ţi-am spus eu ? Nu mă îndoiam de asta ! îl întregeşte acum în faţa mea Raoul, mustrîndu-mă amical că nu-mi cunosc bine puterile, pe care el, cu mirosul lui, împrumutat de la... Nuşi, l-a recunoscut de la început.

Aş vrea să-l întreb atît numai : „Dar ea a zis ceva ? şi-a dat vreo părere" — însă pînă la urmă nu izbutesc să-mi însuşesc acest curaj.

Raoul, după ce dă raită cu vorba după felul lui şi prin alte domenii, se întoarce iarăşi la ce mă sugrumă de emo-

ție, și cuvintele lui răsună rînd pe rînd în urechi, cutremurătoare ca un verdict pronunțat răspicat și în cadență :

— A... vorbea foarte convins *cumnatul* meu... Pînă și *varhă-mea,* înțelegi, care nu dă atenție la astfel de... vreau să spun care e complect absentă, cînd se vorbește de lucruri care n-o privesc direct, a ascultat și părea cu destul interes... Cît privește de mătușă-mea, ea s-a interesat de-a dreptul, nici nu știi cît de entuziasmată de dumneata e această femeie...

Nu, n-am înnebunit de-a binelea. Îmi pipăi mîinile și observ că sunt încă sensibil ; iar prințul Raoul e în fața mea și mi-a vorbit în cea mai perfectă românească. El privește într-un colț cu ochii lui mici, tătărești și lucioși, pe care îi asmute să vadă mai bine, cu clipiri repezi din pleoapele mai vinete decît restul figurei rase cu îngrijire. Își mîngîie apoi cîinele, care și mie mi-a devenit din nou nespus de simpatic și mă fericește deodată, iarăși fără introducere, după ce-mi povestise de-o proaspătă dovadă de inteligență a lui Nuși și despre apropiata cădere a guvernului :

— A, nu, ascultă, adevăratul succes pentru dumneata, se aude vocea lui joasă cu dese ridicări pițigăiate, cu rh-ul lui iremediabil și cu accentul pur franțuzesc pe vorbele valahe — *e că ea a ascultat...* Aha, eu o cunosc bine pe Alba... trebuie că în vorbele bărbatu-său a fost ceva anume care a impresionat... dar ce ? dhracu știe... asta m-am răzgîndit mult și încă nu văd... Convingerea cu care vorbea Georges ? Și asta e prea puțin...

Ciulisem urechile ca un prepelicar la vînat și-mi ascuțeam de zor mintea să pricep și eu. Simțeam totuși că

serviciul imens pe care mi-l făcuse maestrul mă neliniștea, mă indispunea în momente care alternau cu chiuiturile mute de fericire din sufletul meu. Întoarcerea asta subită a lui mă încurca oarecum... Și-mi repetam necontenit în mine : „E pre tîrziu, e prea tîrziu... Ce mai pot face ? cum mai pot să dau înapoi cînd ea e atît de albă, atît de mîndră, atît de elegantă, atît de frumoasă. Ș-apoi ea m-a adus aici, în casa asta... ea m-a făcut s-ajung la elogiile tardive, extrem de tardive, ale domnului Georges Radu Șerban !..."

Prințul Raoul și-a ridicat circumflexele sprîncenelor, descoperind fundul roz al pleoapelor, parcă lipite cu ceară.

— Eu cred — continuă el muncit de obsesia acestei nedumeriri, căreia tocmai el, psihologul emerit, cum mi se prezentase într-un moment de confesiune mai intimă, nu-i găsea dezlegarea — eu cred că în glasul lui Georges răsuna prea multă sinceritate, prea multă încuviințare... cum să spun... prea multă recunoaștere, la care cu greu să resemnase... a meritelor dumitale... o înclinare ca înaintea unui om de care în cele din urmă trebuie să ții seama... Ah, asta e... am găsit ! izbucni el fericit, în rîsul bizar și sacadat : Há, há, há há...

Mă uitam înciudat la prințul Raoul. Eram beat de bucurie desigur, dar nu izbuteam să ajung la rîndu-mi la înțelegerea acestei simple nedumeriri : pentru ce îmi spunea el toate acestea ? Pentru ce descoperea astfel dinaintea ochilor mei pe d. Georges Radu Șerban, care-l stipendia din inutilă generozitate ? Și de ce aducea, fără nici o strîmtorare, fără nici o retenție sufletească ori mentală, ima-

ginea principial inaccesibilă a doamnei Alba, dinaintea unor ochi profani de fiu anonim al poporului ?

După ce mă înştiinţă că a descoperit o ocazie, pe care va face tot posibilul să n-o scape, un cîine tot din rasa lui Nuşi, dar cu un *pedigree* incomparabil superior, prinţul Raoul mă scoase de la sine, cu sporovăiala lui necurmată, din profunda-mi nepricepere :

— E... uite... Georges e, netăgăduit, un nobil... un descendent voievodal... asupra punctului ăstuia nu mai rămîne nici o îndoială... Neamul lui, care nu e Basarab, în sfîrşit, legătura cu Basarabii n-o poate face într-un chip din cele mai clare... (aci prinţul plescări după obiceiul lui)... lipsesc cîteva... *quelques chaînons*, înţelegi, cîteva legături... noduri... verigi... a... da... Originile Radu Şerbanilor nu par a trece dincolo de trei secole şi jumătate... (îl priveam uimit pentru că eu credeam tocmai contrariul, dar ce mă mai priveau acum toate astea ?) Ş-apoi chiar aşa fiind, n-are nici o importanţă... urmaş de domni pămînteni... foarte respectabili... viteji... aventuroşi... mă înclin adînc în faţa lor, da, da... nu vorbesc dintr-un punct de vedere al valoarei istorice... da, da... Însă care au rămas, ca persoane, ca oameni, vorbesc, *„avec les tares de leur race“*... cum să spun, cu teama aceea de ziua de mîine, cu spiritul neisprăvitului, al grijei pentru ce va mai fi...: E... he... he... *un vrai aristocrate, mon cher, s'en fout pas mal de tout ce que arrivera*... e he... eu sunt un fanariot...: ha, ha, eu am rămas întreg, cum m-a lăsat rasa mea, cahre-şi arhe obîrhşia, *mon cher*, în gineceurile porfirogeneţilor...'

Şi Raoul îşi scutura în aer pentru a mă convinge mai bine antebraţele şi degetele răşchirate.

— ...ah, pe mine ziua de mîine nu mă interesează decît dacă-mi oferă noutatea unui *match* senzaţional, a sosirii unui artist cu renume, a ascultării unei conferinţe, *d'un vrai homme de lettres, et savant, ou peut-être politique, enfin un grand homme*, şi mai mult decît toate, ţi-o spun eu, care sunt profund scîrbit de oameni : o expoziţie canină... Şi cînd va sosi ziua în care voi băga de seamă că nu mai am *pas même un sou, c'est alors que je me ressouviendrai que ce jour là, il faut chercher quelque chose à manger...*

...Dar — se indignă el făcînd să-i scînteie ochii tătăreşti şi devenind livid de mînie — să mă gîndesc eu că trebuie să strîng pentru a avea altă dată, că trebuie să fac ceva, *qu'il faut que je travaille,* cînd nu mă obligă nimic... o, acest spirit de *marchand de vin et des céréales* eu nu-l voi avea niciodată... şi nici unul din neamul meu... Te asigur că voi şti ce să fac în ziua aceea, da, da, da... Georges... — scoborî apoi tonul după ce rămăsese cîtva tăcut, probabil pentru a-şi reproduce mental ce va avea de făcut în ziua aceea — Georges e altfel construit, el s-a lansat în avocatură, deşi averea lui nu se înjumătăţise şi putea trăi încă princiar... e... dacă nu chiar ca înainte de război... *mais en tout cas,* cît se poate de... e... e... nobil potrivit hrhangului seu...

Cu toate că logosul prinţului Raoul îmi contrazicea radical ideile pe care mi le făcusem şi despre strămoşii săi, despre care şi cel mai umil şcolar român e informat că luau voievodatele în arendă, le jecmăneau după toate

regulile unei conştiincioase spoliaţii şi le abandonau la timp nimerit, cîteva clipe înainte de sosirea funcţionarului turcesc, însărcinat cu ridicarea vieţii aceluia ce se întrecuse cu măsura şi a comorilor acumulate, totuşi îl ascultam cu simpatie şi eram dispus să-i acord orice aprobare.

— El spune, continuă prinţul Raoul, vorbind de maestru — el spune *qu'il faut tra...* că adică am ajuns, noi, aristocraţia de sînge... *n'est-ce pas...* am ajuns la acel *coin de l'histoire* cînd trebuie să ne amestecăm în vălmăşagul social, şi pentru că nu se mai poate *lutter avec l'epée,* în schimb trebuie să ne menţinem cu oricare dintre mijloacele moderne de luptă : politica, avocatura, medicina, diplomaţia... El are dreptate evident în ce priveşte aceasta din urmă şi *la politique...* De asemeni dacă simţi talentul de scriitor ori spirit de savant, *écrire des romans ou avoir son laboratoire,* asta se înţelege de la sine... Admit, evident, şi de ce zic admit, că şi asta se înţelege de la sine... dacă ai avere să-ţi îngrijeşti moşiile... (din cînd în cînd în vorbirea prinţului Raoul *î* şi *ă* se prefăceau în *a, e* şi *i)* se joci la bursă... se-ţi ai grajd de cai... se concuri la premiile aviatice... *enfin,* înţeleg dacă ai talent de bază să faci avocatură e... ca dînsul... deşi găsesc că face prea mult exces, că-l preocupă prea mult cîştigul, pe el, care are atîta avere, cînd ar trebui să coboare acolo numai dus de amorul artei, pentru o mare afacere, pentru *cette grande idée, cette admirable et, d'après moi, véritablement noble préoccupation de sauver la grande propriété, qui lui a servi de prétexte, pour endosser la robe d'avocat... ça je le comprends, je l'approuve, et je l'ai félicité si souvent...*

...Dar trebuie să recunoaştem că el şi-a depăşit linia de activitate... el a luat în serios *le métier,* ceea ce se cheamă meseria de... de... de avocat...

De data asta privesc consternat la prinţul Raoul, dar sunt hotărît să-l ascult pînă la capăt şi să nu-l contrazic, fie chiar la orice concluzie ar ajunge. Drace, dacă descendentul lui Radu Şerban Voievod nu şi-ar fi preschimbat distracţia în meserie şi n-ar mai fi fost şi aglomerat cu lucrări pe deasupra, ar mai fi avut el nevoie de un secretar *muncitor,* aş mai călca eu zilnic sub acoperişul doamnei Alba şi aş mai fi avut plăcerea să ascult divagaţiile acestui *„charmant“* prinţ Raoul !? Noroc că maestrul e descendent de domni pămînteni, şi acum înţeleg mai bine de ce a avut el nevoie drept ajutor de un băiat care nu descinde din gineceurile porfirogeneţilor, nici măcar din iatacurile voievodiţelor şi boieriţelor autohtone. Şi binecuvîntez această ţară a neamului lui Radu Şerban-Vodă, pe care interlocutorul meu, azi cu multă poftă de vorbă, o combate atît de convins...

— Dar, *enfin,* concede şi de data asta prinţul Raoul... cu talentul lui de vorbitor şi avînd pasiunea pe care o are, admit şi această îndeletnicire, care-l ţine aci şi care împiedecă pe vara mea să-şi împartă anul între Nisa, Saint-Moritz, Biarritz, Juan-les-Pins (hm, hm, atenţie mare, aci, Mihai Aspru !) şi mai ştiu eu, Paris, *Londres,* Monte-Carlo, *ou dans je nè sais pas quel transatlantique...* dar unul ca mine, care n-am, *mon cher...* e n-am... e n-am, e, recunosc eu singur, acest talent al lui... é, nu mă poţi

sili se... se... se... se... mă port cu servieta de ici pînă colo (din reticenţa lui eu recunoscui că a evitat pentru mine expresia : „să duc servieta cuiva") aşteptînd norocul vreunui client... (Prinţul Raoul scăpa din vedere că tocmai graţie maestrului ar fi fost scutit de neplăcerea pe care o evocă) o, această oroare n-aş fi suportat-o pentru nimic în lume... *Eh bien,* decît asta mai bine să ştiu că plesnesc... O, ho, *ce jour-là* eu voi şti ce voi face...

Din confesiunea neaşteptată a prinţului Raoul am înţeles că opinia maestrului privitoare la rolul nobilimii, cu prilejul noii cotituri a istoriei, ar fi putut să fie şi un îndemn deghizat pentru dînsul personal la muncă serioasă. Asta e o părere a mea cu totul şi cu totul burgheză ; şi mai aveam o nedumerire faţă de tot ce-mi spusese prinţul Raoul, evident, de ordin tot aşa de burghez ca şi prima, dacă nu de-a dreptul grobian. Dar orcum va fi fost să fie, ceea ce mă surprinse şi chiar îmi fură un zîmbet cu totul invizibil în faţa sa, fu că prinţul Raoul veni singur să-mi spulbere această nedumerire, chiar fără să i-o fi comunicat în nici un fel, afară numai dacă telepatia nu e într-adevăr un fenomen real şi automat. Mai mult chiar, îmi mărturisi că m-a căutat şi pe la Palat, ceea ce mă întări în bănuiala că nevoia de a o elucida cît mai repede chinuise destul de amarnic pe bunul meu amic. Era, nici mai mult, nici mai puţin, vorba despre stipendia pe care mîinile lui princiare o încasau lunar din caseta domnului Georges Radu Şerban. Bineînţeles că prinţul Raoul nu-mi mărturisi că m-a căutat la Palat anume pentru asta. Era doar o simplă deducere a mea ; însă, acum, reîntîlnindu-ne

ca de obicei în sala de consultaţii a maestrului, şi tot ca ieri, în lipsa lui, după largi ocoluri şi întrebări cu totul streine de subiect, prinţul Raoul abordă „întîmplător" tema din ajun, tocmai pentru a aduce vorba de ceea ce m-ar fi putut nedumeri pe mine. Fu desigur o destăinuire fugară, cu totul în treacăt, aş putea spune o simplă informaţie: nu era nici dar şi nici îndemnizaţie suma cu care era trecut în bugetul lunar al maestrului, ci pur şi simplu un fel de acont (cel puţin aşa l-am definit tot eu cu burghezeasca-mi construcţie mentală) periodic asupra unor afaceri pe care le-au pus amîndoi la cale.

— A, e o afacere cu totul originală, mă mai împărtăşi prinţul Raoul. Ai să vezi şi dumneata atunci ce rol pot juca... da, da... cîinii de rasă în situaţia unui om. E... e... e... văd că nu-ţi scapă nici un zîmbet dumitale şi nu pot ceti *si vous souriez intérieurement ; mais* oricît ar rîde unii şi alţii, asta nu mă va abate din drumul meu. Totdeauna au fost luaţi în rîs cei prea nestrămutaţi în ideile lor...

Trebuie să mărturisesc că mă sileam zadarnic să pot vedea pe d. Georges Radu Şerban, cu privirea lui de oţel şi cu zîmbetul tăios deasupra bărbii voievodale şi severe, făcînd afaceri cu cîinii de rasă. Oricît prinţul Raoul îmi înşira acum preţurile cu care posesorii unor *pedigree*-uri seculare sunt solicitaţi la expoziţiile internaţionale.

— Unii au făcut avere cu caii de curse, domnul meu, chiar într-o ţară ca a noastră... unde preocupările originale sunt articole de satiră... eu însă, care cunosc bine străinătatea, ştiu ce va să zică interesul pe care-l pot avea zeci şi sute de mii de oameni şi pentru alte animale. În străinătate nu e om mai subţire, care să nu aibe cîinele

său favorit. La noi vezi ici-colea, doar cîte o femeie... E un început bun, dar eu voi desăvîrşi răspîndirea acestui obicei civilizat şi boieresc... Vom mai vorbi noi despre acest lucru... după ce îmi voi negocia primele mostre, pe care plănuiesc să le desfac pe piaţa londoneză... Pe urmă încep cu expoziţiile în România.

Aici prinţul Raoul intră într-o largă consideraţie, dealtfel foarte judicioasă şi plină de bun simţ, asupra rasei cîinilor pur româneşti şi a ameliorărilor ce le-ar putea suferi pentru a se obţine o rasă demnă de a participa la expoziţiile străine şi mai ales a purta un nume care să ne onoreze şi pe noi ca popor.

Încetul cu încetul proiectele prinţului Raoul prindeau proporţii uimitoare, aşa că fără să mai fi adus cît de puţin vorba de stipendia sa lunară, eu şi începusem să cred în seriozitatea motivului ei.

Dar din confesiunea lui, în afară de ceea ce-l privea pe dînsul, reţinui dorinţa înlănţuită a Albei de a cutreiera metropolele străine şi localităţile balneare şi sportive cu mondial renume. Motivele acelei perpetue neînţelegeri, cu puţine şi trecătoare punţi de împăcare între cei doi soţi, îmi apăreau astfel din ce în ce mai lămurite. Visul ei rămăsese încă la mărimile şi strălucirile pe care le dorise frumuseţea ei, pe care o captase însă şi o ţinea în cuşcă gelozia rece, şi cu reflex de ochi oţeliţi, a domnului Georges Radu Şerban. Închipuiţi-vă pe marele Alexandru, prins copilandru de-un şef de nomazi din deşert, cu piciorul legat de butuc într-un cort de purpură, ridicînd doar în deşertăciunea visului imensul său imperiu.

Aşadar doamna Alba, ascunsul meu ideal, are însăşi un ideal ascuns : o simt astfel incomensurabil mai depărtată de mine, şi biata mea năzuinţă de a-i reface avutul şi a-i reda libertatea îmi apare acum curmîndu-se într-o victorie sumbră pentru mine, funebră. Îmi va răsplăti totul cu un zîmbet, drace, poate cu un onorariu din cele mai grase. Îmi va zice poate şi „maestre" sau cine ştie, îmi va promite că mă va recomanda şi la alte rude sau prieteni. Înnebunesc gîndindu-mă că tot visul meu se prăbuşeşte atît de sinistru, sub cel dintîi avînt al visului ei, care prin mine îşi va putea lua zborul.

Şi totuşi, e atît de frumoasă doamna Alba ; am văzut-o iarăşi traversînd scuarul mic din faţa casei. E atîta distincţie în mersul ei, că nobilele mele amiciţii, de care m-am legat pentru dînsa, îmi apar atît de meschine, cu înjurăturile lor bărbăteşti, cu degajarea aceea băieţească şi nepăsătoare, cu pedanteria ascunsă mai mult sau mai puţin după o perdea de naturaleţe afectată, de sinceritate calculată. Cum pot să-mi închipui că voi obţine ceva prin ele ? Cum pot să le închipui destăinuindu-şi chiulhanurile dinaintea doamnei Alba, care le-ar îngheţa cu privirea ei superbă ?

Grefierul m-a întrebat astăzi dacă-mi mai trebuie dosarul pe care l-a scos din funduri de pivniţă sau de pod pentru mine. „Evident, evident că-mi mai trebuie !" m-am grăbit să-i răspund, deşi întrebarea lui mi-a răscolit şi mai adînc amărăciunea şi lipsa de curaj în care mă găsesc.

— Fără îndoială ! i-am repetat totuşi şi i-am explicat că afaceri multiple şi grele m-au ţinut departe de studierea lui. Dar l-am asigurat că în curînd mă voi întoarce la

dînsul și i-am dat și date pe care el le-a primit desigur cu ridicare din umeri. Parcă-l privesc ceva pe dînsul motivele, pe care le schimb mereu, și asupra cărora insist prostește, ce m-au ținut departe de răsfoirea lui ? Mă privește înciudat domnul grefier că-i dau atîtea explicații, de parcă m-aș dezvinovăți de ceva rău, și eu însumi îmi par mie foarte ciudat și stîngaci în scuzele pe care mi le fac desigur mie însumi, cu glas tare și mustrător, astfel că mă grăbesc să plec, salutîndu-l cu o afabilitate ce-l uimește și mai vîrtos.

Umblu acum pe străzi cît mai departe de casa mea, unde trebuie să fi sunat în zadar Voicuța. Trebuie să fi ieșit îngrijitoarea etajului și să-i fi spus că nu m-am reîntors, spre marea ei uimire și dezolare, doar i-am dat ceas de întîlnire. De aceea sunt hotărît să mă abat cît mai departe de ea, de casa mea, de tot ce-ar putea să-mi iese în cale și să mă oprească din drum ; umblu dezmetic ; ca un cîine rătăcit, căutînd parcă un răspuns la o întrebare pe care nici măcar nu izbutesc să mi-o formulez.

Ce mai aștept ? De ce nu mă întorc la dosarul Ypsilanților, am tot timpul în după-amiaza asta, cînd nici un proces nu mă cheamă, să mă dedic întreg răscolirei mormanelor de uitare sub care a fost lăsată voluminoasa hîrțoagă ? Să sap subterane și să arunc lumina biruitoare a felinarului meu necruțător pe pereții mucezi ai misterului în care a fost îngropat. Ce mai întîrzii ? Haideți, haidem la Palat...

Și cu toate astea, mi-e cu neputință să-mi îndrumez pașii într-acolo. Frumusețea doamnei Alba mă împinge într-adevăr spre misteriosul dosar și tot ea îmi taie calea și

mă respinge, îngrozindu-mă cu rîsul ei sonor, clopot de argint, care sună înfricoşător de clar şi de dulce sub bolţi adînci de biserici voievodale. Norocul ei nu poate fi decît nenorocul meu ; suntem amîndoi la polii opuşi ai aceluiaşi ax, care ne separă diametral, oricum s-ar învîrti.

Şi mai e ceva mai teribil decît atît, mai teribil şi mai crunt decît orişice pe lume, pentru mine... asta mă goneşte şi mai zănatec pe străzile îndepărtate, tot mai îndepărtate, şi asta m-a gonit şi pînă acuma, văd bine şi trebuie s-o spun : teama, groaza, spaima de moarte, care mă face să tresar noaptea din somn, înfierbîntat de călduri şi sudoare, ce se răceşte lipicioasă, că dosarul nu va cuprinde nimic deosebit, nici un secret teribil, nimic, nici măcar o portiţă neumblată, nici o fereastră care să se poată deschide cu sforţări chiar şi supraomeneşti, larg, spre frumuseţea idealului meu...

Cînd, deodată, de necrezut !... Omul ciudat, pe care n-aş mai fi nădăjduit să-l mai recunosc şi pe care-l văd şi recunosc destul de bine, de la prima aruncare a ochilor, cu toată buimăceala mea. Este el, într-adevăr, omul din uitata grădină publică, din noapte şi din necunoscut. El vine în sens opus mersului meu, traversînd podul acesta pustiu al Dîmboviţei şi traversînd viaţa mea, ce-mi apăru astăzi rînjind atît de pustiu. Şi se ivi astfel cu dubioasa lui prestanţă de aristocrat, aşa cum apar unele mărunte circumstanţe, unele lucruri de nimic, să dezlege, ca o nimica toată, grele, irezolvabile probleme seculare. Nu ştiu de ce îmi vine să-l salut, să mă reped la dînsul, să-l îmbrăţişez... însă îl las să treacă, solemn şi grav, pentru că într-adevăr este

nespus de solemn şi grav, deşi hainele-i negre, cam închise pentru un nobil, la o oră încă devreme, ca asta, arată limpede, în transparenţa crudă a zilei mohorîte, semnele periei des întrebuinţate. Am lăsat să înainteze cît trebuie şi apoi mă întorc îndată în loc şi o iau lin şi uşor după dînsul. Mă simt grozav de uşor, ca şi cînd cu adevărat aş fi dezlegat cea mai penibilă întrebare, pînă acum fără răspuns, a vieţii mele.

Omul acesta nu-mi poate fi decît duşman, cel mai aprig duşman, mai rău poate pentru mine decît însuşi protectorul meu, domnul Georges Radu Şerban. Şi totuşi nu ştiu de ce nu pot să-l urăsc, mai mult, mi-e silă că acest mers dîrz, care nu mă poate înşela că nu aparţine unui... cvincvagenar, se îndreaptă sau se îndepărtează, s-a îndreptat spre şi s-a îndepărtat de la întîlniri cu Alba, că strălucitoarea ei eleganţă s-a lăsat strînsă de aceste haine periate cu grijă şi negre la ora patru şi jumătate după-amiază, că mîinile acelea cam lungi, cărora le atribui firesc un început de scorojală, au putut strînge mijlocul nud al Albei, viziune mistică, aducătoare de moarte imprudentului muritor de rînd, căruia i s-ar dezvălui întîmplător. Şi-l urmăresc cu tot dezgustul ce-l pot acumula în mine pe acest om, care parcă mă trage după sine, cu puterea unui odgon de fier ce mi l-a petrecut pe după şale. Ghicesc instinctiv că de drumul lui îmi depinde acum fericirea şi scopul vieţii, pe care n-o înţeleg cîtuşi de puţin fără acea care tronează de ani asupra tuturor visurilor mele de noapte şi de zi. Şi cum mă poate atrage acest individ sumbru şi cu mers ţeapăn spre locul unde stă ascunsă, ferită de ochii lumei, zîna fermecată ?... Înţeleg, deodată, străfulgerat iarăşi de o

veche idee, pe care am alungat-o răpus de groază şi ruşine... Cu lăcomia unui hamal din port sau cu lubricitatea unui beţivan de la hale, rotunjesc acum acest gînd în cap şi-l pipăi ca pe-un şold de femeie. Şi văd, răscolit de ură şi injectat de sînge în cuget, o înaltă şi maiestoasă apariţie, înfăşurată în alb şi uşoare văluri, închizînd după sine, fericită, o uşă discretă. Iar pasul meu neşovăitor loveşte greu şi nervos asfaltul, ca o bătaie a destinului în poarta vieţii. Încrucişez nobila şi grăbita înaintare chiar lîngă uşa păcatului, şi ochii mei străpung figura, crispată de uluire şi moarte, ca ascuţişuri de neirtătoare lăncii. Şi apoi, desigur, zîmbetul de recunoaştere şi înţelegere şi un salut larg, larg, care spune şi făgăduieşte multe şi... há, há, há, ca să rîdem ca prinţul Raoul... cere asemenea ceva...

Sunt electrizat de magica perspectivă, dar mă trezesc muit de sudoare, ca de ceva imund, fetid. Unde-i dosarul Ypsilanţilor, unde-i avîntata pledoarie şi măreţul gest al liberării neaşteptate, pe care-l aduc, nobil şi generos cavaler din vremi imemoriale, acum, în plina larmă de clacsoane, avertisment de tramvaie, explozii de camere cauciucate, duduit de păsări mecanice în aer ? — îl aduc frumoasei închise sub şapte sute de zăvoare şi lăcate grele, în turnul imens şi posomorît, în sumbrul castel înălţat din enorme şi sure pietroaie ? Îl aduc *Donnei* Alba, care are oricînd ieşire liberă din casa cu sumbra faţadă, care poate să aibă şi *rendez-vous*-uri de cel mai straniu şi mai îndoielnic gust, dar care rămîne totuşi fieruită aici, în cetatea posomorîtă a iluziilor stinse, a avînturilor oprite sub grea osîndă, a aripilor tăiate din rădăcini... Şi libertatea neaşteptată ţîşneşte deodată din stînca neştiută, izbită de spada

mea... há, há, há, há... a acestui biet don Quichotte, care visează cai verzi pe păreţi, ziua în amiaza mare — şi, uite, dacă nu făceam un salt înapoi la timp, era să mă calce tramvaiul... don Quichotte din Zăreni...

Mă podideşte rîsul şi lumea se uită la mine uimită...

Însă merg înainte, în ritmul secolului meu, după acest individ, care mă atrage spre o foarte modernă şi ignobilă ispravă. Oricum, e mai precisă şi mai sigură de rezultat. Şi iată, acum se ridică dinainte *block-house*-ul cunoscut. Parcă, deşi încă enorm, nu-i aşa de vast ca pînă acuma şi are contururi ferme, linii dure ; mi se pare mai real, aşa cum mi-a apărut şi donna Alba, cînd am băgat de seamă că e şatenă şi cînd am băgat de seamă mai ales că e o femeie în carne şi-n oase, o femeiuşcă nostimă, cu fasoane princiare şi mofturi multe, dar care prinsă la aman va şti să nu reziste... Pe cînd, dacă vrei să faci pe don Quichotte cu ea... he, he... băiatule naiv de pe apa Cernei... don Quichotte de pe Cerna...

Necunoscutul trece pe lîngă marele portal central al clădirii şi se îndreaptă, cu pas sigur, spre aripa mai mică din strada laterală, cu intrare modestă. Cînd am ajuns la colţ, el şi dispăruse, şi m-am oprit apoi în dreptul micei intrări prin care putuse să dispară. Era o uşă de serviciu, nu mai încăpea nici o îndoială, acum, la lumina zilei. Ba chiar fusese lăsată întredeschisă şi se agita încă în balamale pe urma celui care o repezise în urmă-i, indiferent, ca pe orice uşă comună. În dosu-i se vedea urcînd în spirală o scară de piatră, îngustă şi murdară. Avusei un moment de teamă şi stupoare : individul nu putea fi decît un simplu

intermediar, de care se servea din cînd în cînd doamna Alba ; era cu neputință de închipuit ca ea să-și dea altfel de întîlniri cu un om cu haine lustruite și care urcă pe-o scară ca aceasta. Și o bucurie surdă mă copleși, în cinstea nobleței și frumuseței donnei Alba ; *el*, acela, adversarul adevărat, dușmanul invizibil, pe care și începusem să-l urăsc de moarte, fără a cunoaște nimic din persoana lui, nu putea fi decît altfel. Poate tînăr, desigur elegant, poate frumos, bogat, desigur nobil. Cu fiecare nouă calitate pe care i-o adăugam în plus, simțeam că-l urăsc și mai mult, și în același timp cu atît mai mult mă simțeam mai mîndru de el și de ea.

O domnișoară vopsită zdravăn trecu pe lîngă mine și mă atinse în treacăt ; lărgind întredeschizătura ușei, aruncă o privire în urmă-i, examinîndu-mă curios și apoi schițînd o licărire chemătoare din ochii exagerat de înnegriți. În urmă începu să urce încet, lăsînd pulpele strînse în ciorapi deschiși și lucii să întîrzîe pe fiecare treaptă spre a desăvîrși chemarea. „Aici locuiesc așadar și cocote !" îmi străbătu atunci prin gînd, și ideea „intermediarului" se înrădăcină acum temeinic în mintea mea. Mă așezai în întredeschizătura ușei și ascultai zgomotul pantofilor pe treptele de piatră. Tocurile înalte băteau din ce în ce mai rar în susul scării ; apoi încetară. A ajuns la etajul ei domnișoara prea vopsită sau așteaptă ; mă așteaptă ? Probabil că asta era ; căci după cîteva minute de zadarnică zăbavă, zgomotul suișului reîncepu să-mi vină : întîi tot așa de rar, apoi grăbit, foarte grăbit, cu modificări de tact la cotiturile etajelor.

Cînd nu mai auzii nimic, pornii la rîndu-mi pe lunga scară. La toate caturile, uşile care dau încoace erau de lemn plin, închise şi soioase : uşi care răzbăteau în scara de serviciu. Abia sus de tot, la capătul scării, dădui de-un spaţiu larg : era mansarda, care de bună seamă că mai avea altă comunicaţie cu restul etajelor. Şi-mi amintii de prima noapte, cînd prinţul misterios dispăruse pe această scară, iar eu mă postasem la colţul de *vis-à-vis*, să văd la ce etaj izbucneşte lumină ; îmi amintii bine, numai la mansardă se aprinsese atunci o fereastră. Nu mai încăpea nici o îndoială că omul meu locuia aci sus şi nu se abătuse prin nici una din intrările de serviciu. O luai deci de-a lungul coridorului întunecat şi dispus în unghi drept şi privii la toate uşile. Prin două luminatoare portocalii sau prea murdare, răzbătea chiorîş o lumină searbădă, umbrită pînă la obscuritate în unele locuri. Abia puteam descifra pe cărţile de vizită. Mitzi Szeckelly (asta se vedea bine, pentru că era în dreptul intrării). Apoi : Clara Co... cos... amb... ambeanu... Cosambeanu, Clara Cosâmbeanu... Mari... ette... Be... culescu... artistă, Matilde Sola... Constanţa... Bă... Bă... beanu... studentă, Yvonne Bo... Ro... bin... În sfîrşit un bărbat : Saşa Menserossi, pictor... Un rus ?... italian ? sîrb ? hm, hm... Menserossi... un artist, n-am mai auzit de el... Apoi coridorul coteşte : înainte, înainte... cîteva uşi goale... iar pe cealaltă latură ! Irma Caraczony... şi-au mai rămas doar două cărţi de vizită ! Aurica Botez şi alături, tocmai în fundul coridorului : Pre... Preda... Bu... Buzescu... De astă dată, deşi am descifrat repede, silabisesc încă. Pre... da... Buze... scu... Văd şi totuşi nu pot să cred, pricep că am zărit în sfîrşit ceea ce căutam şi totuşi nu mai înţeleg nimic.

Cheia locatarului Preda Buzescu e înfiptă pe dinafară ; va să zică s-a întors de curînd şi are de gînd să iese iarăşi. Prin urmare e bine să mai aşteptăm puţin. Reiau cetitul biletelor de vizită înapoi ; şi e o tăcere adîncă în coridorul ăsta, unde nu răzbate nici un zgomot al străzii şi unde doar paşii mei, cînd mă mişc, răsună pe scîndurile goale. Nu iese nimeni, nu iese nici locatarul Preda Buzescu. Dacă aş ciocăni uşor într-una din uşile acestea : nu la domnişoara Constanţa Băbeanu, care e studentă, şi nici la Marieta Beculescu, care e artistă... Dar la această Irma Caraczony, sau Matilde Sola, sau nu mai ştiu cum, Szeckelly... care stă *vis-à-vis* de intrare... poate mi-ar ieşi înainte domnişoara cu ochii prea înnegriţi şi cu obrajii prea roşiţi de adineori... poate ea mi-ar da vreo desluşire despre domnul...

Totuşi, mă răzgîndesc apoi repede, de bună seamă nu trebuie să cer nici o desluşire de la nimeni. Trebuie eu singur să observ dacă de după uşa cu cheie în afară iese sau nu omul de adineaori şi de odinioară, din grădina publică... Doamne, cum să împărtăşesc cuiva că el mă interesează... Dar o cunoştinţă bunăoară cu domnişoara Aurica Botez, care e vecină cu domnul Preda Buzescu, aşa, doar de dragul cunoştinţei, nu văd ce m-ar opri... ?

Dar asta desigur numai din spirit avocăţesc, pentru a merge cu identificarea pînă la capăt. Însă lucrul e limpede. Va să zică, domnul Preda Buzescu e omul din grădina nocturnă, omul care are întîlniri cu doamna Alba Ypsilant pe înserate, pe cînd afară, la poarta grădinii de doici şi vagabonzi, aştepta, sprijinită în baston, doamna Smaralda, născută Ypsilant, soţie de Russet ? Acest nobil declasat, învinuit de jaf în camera mortuară a fratelui său...

Nu, e limpede, spuneți dacă nu e limpede ca ziua... ? Așadar, Georges Radu Șerban știa ce n-a știut și ce n-a putut afla toată lumea, precum am bănuit întocmai. Duelul a avut loc pentru un pretext oarecare, la care cei doi nobili au convenit cavalerește, iar fratele deșucheat, care și-a vîrît ghearele în secretele mortului, de bună seamă că a dat de ceva foarte important, de vreme ce și fiica și mama au trebuit să alerge alarmate, spre obscur și suspect loc de întîlnire, în lipsa soțului, la căderea nopții... Dar de ce întîmplarea avea loc după atîția ani de la moartea lui Tudor și de ce mamă și fiică alergau cu atîta ardoare la comanda răufăcătorului, dacă maestrul era în deplină cunoștință de cauză ? A fost chinuit el doar de o simplă bănuială, pe care acest Preda ar putea s-o transforme în siguranță prea cumplită ca să nu devoreze, ca să nu devasteze seninătăți sufletești cu greu redobîndite, chiar acum, după ani de uitare, cînd aventurierul, ajuns la capătul resurselor, a aruncat în sfîrșit năvodul temut, păstrat atîta vreme în umbră ?

Continuam să mă îndeletnicesc cu descifratul cărților de vizită de pe uși, deși le știam acum la perfecție, pentru a nu fi găsit chiar fără de rost de prima viețuitoare a casei ce-mi va ieși întîi înainte, dar ochii-mi rîdeu de repeziciunea cu care sufletul meu exaltat ca-n fața unei comori neașteptate descifra pînă la limpezime încîlceala tuturor acestor împrejurări... Misterul ! Misterul ! striga cu putere sufletul meu de-a lungul coridorului mut. Misterul ! E-n mîinile mele misterul, nimic nu-mi mai poate să mi-l smulgă...

Dar ce poate fi cu această Aurică Botez, vecina domnului Preda Buzescu ? mă întreb plin de fericire, cînd mă găsesc iarăși dinaintea odăii ei. Nu e oare vreuna din acelea care nu-ți ia în nume de rău cînd le bați discret în ușă ? În definitiv, am să mă scuz că vreau să cer oarecare lămuriri... mă rog, unde ?... mă rog, ce ?... mă rog, cine ?... ce dracului să întreb dacă-mi iese înainte cine știe ce namilă robustă și cvincvagenară... ah, da... asta... domniș... doamnă, văd cîteva uși fără cărți de vizită.. mă rog, sunt libere ? aș putea să le văd... a, nu sunteți dvs... pardon, pardon... dar ați putea să mă îndreptați, unde trebuie... poate aci, alături, la domnul Preda Buzescu... dacă m-ați îndreptat dvs., bat cu plăcere la ușa lui... Aurica Botez, aș prefera să fii tînără și... și să ne putem înțelege de-aproape... vecinătatea asta va prețui pentru mine incomensurabil...

La prima bătaie n-am primit nici un răspuns, așa că a doua oară am bătut într-o doară, deși foarte energic : poate de dincolo, atras de violența zgomotului, va ieși domnul Preda Buzescu, a cărui figură a devenit iarăși cel mai chinuitor semn de întrebare. Dar, cu oarecare întîrziere, primesc răspuns din dosul ușii în care am bătut : un zgomot sec ca de pat smucit zdravăn și apoi o voce clară și prietenoasă și parcă familiară :

— Cine e ?... Nu știu ce să cred asupra naturii zgomotului de adineaori, dar întrebarea se repetă, foarte curioasă. Cine-i ?

Îngăimez, desigur complect neînțeles prin ușa și la distanța ce mă separă de glasul întrebător :

— Scuzaţi... scuzaţi... am crezut... am vrut să întreb...

Şi-aş vrea şi mai vîrtos să apară de după uşa lui, enervat de bîiguielile mele, domnul Preda Buzescu, pentru a putea şti dacă într-adevăr am nevoie să mă interesez de ceva aici...

Zgomotul de adineauri se repetă acum şi mai pronunţat : nu mai e nici o îndoială, un pat părăsit de persoana care adineaori s-a ridicat numai pe şezut...

— Viu numaidecît... aud acelaş glas pe care cu siguranţă l-am mai auzit undeva.

Ş-apoi uşa se deschide şi prin crăpătura ei apare un cap blond şi zburlit, o figură prea închisă la culoare pentru un păr atît de deschis... Nu cunosc desigur persoana asta, dar seamănă cu cineva cunosut, de bună seamă...

— Doriţi ceva ?...

Întrebîndu-mă, şi-a scos şi mai mult capul prin întredeschizătură, şi-acum văd un gît lung şi alb-brunit, cu desenul fibrelor musculare precis şi energic ; gropiţa deasupra claviculei se vede şi ea acum, ca şi triunghiul intim al decoltajului. Dar o mînă grăbită le acopere pe toate cu reverurile pijamalei, cînd rădăcinile sînilor la rîndu-le încep să se destindă în afară, moleşitor.

I-am răspuns arătîndu-i intenţia mea în privinţa vreuneia din camerele care n-au cărţi de vizită la uşă... M-a informat atunci binevoitoare că pentru asta trebuie să mă adresez la uşa pe care scrie : Matilda Sola, dar se îndoieşte dacă la ora asta madam Matilda este acasă... Are de făcut o vizită la spital şi se întoarce pe la 6. Dacă nu sunt grăbit, însă, domnişoara Aurica îmi dă azil la dînsa pînă la ora 6 ; numai s-o scuz că e prea deranjat prin odaie. S-a

culcat foarte tîrziu, pe la 7 dimineața, și iată, nu s-a trezit nici să mănînce ; îmi mulțumește deci că am deșteptat-o, altfel cine știe cît mai dormea. Și-mi face loc, înfășurîndu-se în pijamaua lungă, bărbătească, sub care mă lăsa să întrevăd străveziurile certe ale unei cămăși de noapte foarte subțiri.

E o pijama ușoară, liliachie ; șalvarii, care o complectează, nu se grăbește să treacă în dosul paravanului, unde se pare că are spălătorul, să și-i pună. Rămîne astfel cu picioarele goale în papucii roșii cu toc înalt ; și cerînd noi scuze că mă primește așa, își potrivește cu largi aplecări, care-i descopăr pulpele lungi și dîrze pînă deasupra jaretelor, cuvertura pe pat. Pe urmă se întoarce și se așează la margine, picior peste picior, cu mîinile în buzunarele pijamalei. Trebuie să recunosc că picioarele goale pînă la genunchi ale domnișoarei Aurica sunt interesante și senzuale ; mă pregătesc să-i comunic această primă constatare, pentru a tranșa mai repede prietenia, cînd ea mi-o ia înainte :

— Și zi, vrei să te faci vecin cu noi, puiule ?

Cîntăresc în minte dacă, nelămurit încă deplin asupra identității vecinului, nu e mai convenabil să-i spun că povestea cu odaia de închiriat a fost un pretext, mai ales că ovalul pulpelor punctate rar de rădăcina perilor fini negri-aurii mă tentează strașnic. Dar Aurica apreciază întîrzierea răspunsului în felul ei :

— Ești cam timid, puiule... dar lasă, cu noi ai să te înveți mai curajos... suntem mai multe aici, de-ăștia, care ne sculăm cam pe la ora asta... Dar cred că n-ai să te superi de atîta lucru. Încolo, să știi, suntem fete bune... oricînd

poţi găsi la mine o cafea cu caimac... Acum să-mi dai voie să-ţi prepar un ceai... sper că n-ai să mă refuzi să-mi ţii de urît la mîncare... Mi-e o foame de lup...

Şi Aurica trecu în dosul paravanului, de unde răzbătu bufnetul benzinei transformate în flacără şi pompatul îndesat al siriusului. Reveni îmbujorată la faţă, zîmbindu-mi prieteneşte. Iată fata care-mi trebuia ! gîndii şi, cum mă privea aşa de sus, rîzătoare, asemănarea ei cu cineva de-aproape mă izbi iarăş chinuitor :

— Ascultă, semeni cu cineva cunoscut, dar nu pot spune cu cine... Şi cu toate astea...

— Eşti timid, eşti timid... asta e... mă mîngîie ea pe sub bărbie... Asta e vorba tuturor timizilor : „parcă te-am mai văzut undeva"... sau „semeni foarte mult cu o prietenă a mea". Asta nu-i imposibil... În profesiunea noastră toate suntem la fel... ţinu ea să-mi amintească îndată că, oricît de prietenoasă se arată, nimic între noi nu poate să treacă dincolo de limita profesionalului.

— Şi glasul ţi l-am mai auzit undeva ? insistai, iar ea se întoarse de la jumătatea drumului către siriusul duduitor, se apropie de mine, şi, ridicîndu-mi bărbia cu vîrful degetelor, începu să mă examineze cu atenţie.

Privi în lături strîngînd sprîncenele, apoi mă cercetă lung şi dete din umeri.

— Da, parcă te-aş semui şi eu cu cineva.

Apoi mai ridică o dată din umeri şi fugi îngrijată după paravan. Mă ridicai şi începu să cercetez fotografiile şi ţesătura covorului din perete. Cînd reveni cu ceaiurile, hotărîrăm să nu ne mai chinuim cu asemuirea asta, căreia nu izbuteam să-i dăm de rost. Totuşi, rămăsese legămînt,

cel care va nimeri întîi adevărul, va avea de la celălalt... ce ? întrebă ea, scrutîndu-mă deodată cu ochi scormonitori, pentru a-mi surprinde şi stimula în acelaş timp complezenţa...

— O masă la „Chateaubriand" în *chambre séparée !* răspunsei prompt... Dumneata ?...

— Ai să vezi atunci ! mă îmboldi uşor cu cotul, licărindu-şi ochii negri și scuturîndu-se de un fior.

Fierbinţeala ceaiului şi pijamaua care acum se întredeschisese prea de tot, coapsa zdravănă care se desemna dur, cum sta picior peste picior, mă îmboldi să trec la propuneri concrete.

— Dar ca să văd acum ce-ar fi să văd atunci, ce trebuie să fac...

Ea mă cîntări şăgalnic cu ochii și mă ameninţă cu degetul. Cu vecinii nu obişnuieşte să lege altceva decît prietenie, dar pentru că încă nu pot să spun că i-am devenit vecin, acceptă : îi sunt simpatic și are impresia sigură că trebuie să fiu generos.

Mă silii să nu-i stric această impresie, mai ales că ea ştiu să-mi dovedească remarcabile însuşiri profesionale. Acum mă simţeam mai în siguranţă întru începerea iscodirilor : după actul nostru de intimitate, orice întrebare părea un banal mijloc de a scăpa din fatala jenă a partenerilor de amor, după potolirea simţurilor.

— Va s-zică asta e conduita ta, păpuşico, faţă de vecinii de cameră... Iată, cu asta mă faci să nu mai mă mut aci... Spun drept că am toată compătimirea pentru amicul ăsta care stă în fund : Hârzescu, Bârzescu... ori cum îl mai cheamă...

— A, domnul Buzescu...

— Sau Buzescu... E... n-a fost nimic... între voi, nicidată... ? L-ai dat afară aşa, pur şi simplu, pentru simplul motiv că ţi-e vecin...

— O, la ce gîndeşti... nici n-a încercat...

— Cum, n-a apreciat el o fată atît de simpatică, cu nişte şolduri atît de solide... ? Or e vreun moş ramolit de 85 de ani... ?

Şi-o plesnii cu latul palmei pe crupă, în semn de compliment. Ea-mi mulţumi cu un zîmbet dulce, ţinînd să-mi explice că domnul Buzescu, care, departe de a fi moş, „dimpotrivă e un bărbat frumos, are mustaţă dulce, neagră şi seamănă cu Eminescu, cînd s-a fotografiat înainte de a muri", nu a tratat-o totuşi decît cu „prietenie" pentru că e un om foarte serios. Vine de multe ori şi-i împrumută ba chibrituri, ba îi cere puţină apă caldă... şi ea-i cere la rîndu-i un jurnal sau vreo carte de cetit... dar atît şi nimic mai mult. Gîndul lui e totdeauna departe şi madam Matilda le-a informat că iubeşte o femeie foarte frumoasă. Chiar le-a şi chemat o dată îngrijitoarea, pe ea şi pe colega ei Irma, să le arate o fotografie pe care stă scris ceva în englezeşte. (Nu poate fi pe altă limbă, pentru că Aurica ştie şi ea franţuzeşte, madam Matilda e italiancă după tată şi austriacă după mamă, Irma unguroaică... pictorul Saşa e sîrb, el le-a spus că e englezeşte, dar n-a ştiut să traducă...)

— Dar cum iscălea ? abia putui îngăima, sufocat de-o groaznică bănuială...

— Nu e iscălit... sau poate e acoperit de ramă, dar nu se vede...

— Ei și ? ce... e atît de grozavă simpatia lui încît să nu se mai uite nici în dreapta, nici în stînga... ? Tot omul are o simpatie, dădui eu înainte cu gura, flecar și nepăsător, forțîndu-mă să articulez cît mai rotunjit cuvintele... asta nu înseamnă că nu mai poți călca și cu stîngul cîteodată. Ai ?... ce zici ?... îi cerui opinia rîzător, pentru a-i stîrni pofta de vorbă.

Aurica nu-mi răspunse îndată. Întorsei privirile spre dînsa și o surprinsei clătinînd ușor capul ; ochii îi erau duși cine știe unde... Vream să repet întrebarea, cînd ea dădu drum cuvîntului, care porni cu un șuierător oftat :

— Cînd iubești o femeie ca asta, greu să te mai uiți la alta...

Mi-am stăpînit energic tresărirea : omagiul acesta pe care o individă cu grațiile tarifate îl aducea unei necunoscute, din lumea cealaltă, vrășmășită, a celor denumite în limbajul cocotelor, în derîdere și ciudă, „cinstite", mă zgudui adînc și prin sinceritatea lui simplă și melancolică și mai ales pentru că avusei impresia lămurită că retinele sufletești ale Auricăi reflectau în momentele acestea imaginea sfîntă a Albei : cu neputință să fi avut alt chip în minte, în momentele unei altfel de spontane și sincere expansiuni admirative.

— Mai ales la o cocotă... își complectă ea umilită ideea.

— Zău, e chiar așa de strașnică ? Dar cît e de frumoasă, cum văd, tot obișnuiește să dea cîte un tîrcol și prin mansardele locuite de cocote — ca să întrebuințez termenul dumitale — frumusețea domnului Buzoianu ?... rîsei cu sufletul dărîmat, pentru Aurica hohotul meu însem-

nînd însă asigurare prietenoasă că nu fac nici o deosebire între cocote și celelalte femei.

Și nu-ul ei lung și dureros zîmbitor, în semn că mă găsesc în nedreaptă și cumplită eroare, mă cutremură de sus pînă jos. Nu, nu i-a văzut nimeni de aici niciodată decît fotografia, care e „superbă", iar domnul Buzescu, nu Buzoianu, nu prea vorbește de dînsa. Întrebat o dată de madam Matilda, a răspuns pur și simplu că e o „cunoștință", atît... „Pare de familie bună !..." a iscodit madam Matilda... „Da, e de familie domnească și e foarte bogată, adică bărbatul ei e bogat", a explicat domnul Buzescu. Însă a întors apoi vorba brusc pentru a arăta madamei că dorește să nu mai fie întrebat nimic asupra acestei fotografii. Însă madama și fetele și-au făcut atunci convingerea că el o cunoștea de cînd era și dînsul bogat...

— Buzescu, ce dracu, n-ai auzit de Buzești la școală :

Iar Buzescu Preda
Vede cu durere
Floarea României
Ce pe vale piere...

A fost căpitanul lui Mihai Viteazu... ce tot îi dai zor cu Buzoianu și Bîrzotescu...

— Va să zică, e după vremea lui Mihai Viteazu vecinul dumitale, avusei puterea să mai glumesc idiot pentru a deruta orice eventuală bănuială de frămîntare lăuntrică și interes crescînd pentru cele ce aflasem sau aveam a mai afla.

— Da, din vremea lui Mihai Viteazu, să ştii că de atunci... Pentru că e foarte cavaler şi se vede de departe omul subţire. Noi îl respectăm toate şi chiar îl iubim... Irma e moartă după el... şi ea se pretinde de neam nobil, zice că se trage din nişte conţi ungureşti, dar el nici nu se uită la dînsa. Ea crede că el se vede cu iubita lui într-ascuns şi că ea i-ar da şi ceva bani, altfel cum are el, că parcă n-ar avea nici o ocupaţie... Dar eu şi cu madam Matilda credem că el încă mai are rămăşiţe de avere, care mai demult a fost mare şi a tocat-o cu dînsa... Pe măsuţa de noapte mai e şi o fotografie, da mai mică, a unei copiliţe de şcoală... Despre asta, toate credem că e fata ei, făcută cu el. Madam Matilda l-a întrebat şi despre fetiţă, dar el n-a vrut să răspundă decît foarte plictisit

„Ce te priveşte pe dumneata... ?"

Cît e de nobil şi de fin, devine foarte ursuz cînd e vorba de fotografii.

Cînd am pornit spre uşă grăbit şi înfricoşat, Aurica m-a întrebat mirată dacă nu mai doresc să mă prezinte madamei Matilda. I-am mulţumit pentru bunăvoinţă, însă am scăpat repede de dînsa pretextîndu-i o afacere urgentă de care mi-am adus aminte. Dar voi veni mîine să mă înţeleg cu madam Matilda, am asigurat-o, mîine dimineaţă cînd sper c-o voi găsi.

— Da, poţi să vii pe la zece, cînd face curăţenie la studentă, la pictor şi la domnul Buzescu.

Este tocmai ce vreau să aflu, şi a doua zi dimineaţa pretextînd telefonic o scuză personală inexorabilă domnului Georges Radu Şerban, urc de trei ori scara lungă

de piatră la mansarda unde stă domnul Preda Buzescu. După întîia ascensiune cobor, pentru că doar uşa studentei e deschisă. Aud zgomot de sticle şi apă care curge în chiuvetă ; madam Matilda face curăţenie înăuntru şi nu vreau deloc să o chem sau să mă găsească pe sală, pentru a trata aci tocmeala de închiriere, căci m-am hotărît definitiv să deviu locatarul ei şi vecinul domnului Preda Buzescu : dacă se poate şi sper că se va putea, chiar prietenul lui. A doua oară socotesc greşit timpul şi nimeresc cînd menajera mansardei e ocupată cu odaia pictorului. Dar sus, la capătul scării, mă întîmpină o scurpriză fericită şi insuportabilă în acelaşi timp, care-mi anulează cu desăvîrşire desperarea că voi trebui să mai urc o dată această scară de piatră covîrşitor de lungă : domnul Buzescu, în persoană, înaintează grav de după colţul coridorului. Este el într-adevăr : omul din grădina nocturnă. Eu citesc cu afectată curiozitate prima carte de vizită din dreptul intrării : Mitzi Szeckelly. Apoi trec să descifrez cu grav interes numele de pe uşa Clarei Cosâmbeanu. Înaintînd cercetător spre a treia uşă, pot să examinez în voie pe domnul Preda Buzescu, pe care tocmai cade raza turbure a primului luminator. E mijlociu la statură, mi se pare chiar mai scund decît m-am obişnuit să-l cred. Figura măslinie are în lumina asta cute regulate şi mai puţin adînci, ochii negri şi măriţi de cearcăne îi dau o expresie distinsă şi visătoare, un aer romantic şi suferind de la sfîrşitul secolului trecut. Eminescu în pragul morţii, a spus Aurica şi se poate să aibe dreptate ; mustaţa trist adusă a poetului din ultima lui fotografie. Aurica nu-i chiar o fată simplă, de asta m-am convins singur.

Domnul Preda Buzescu a trecut pe lîngă mine, aruncîndu-mi doar o privire fugară. I-am dat timp să coboare, pentru a coborî apoi şi eu, desigur cu toate precauţiunile de a nu-l ajunge din urmă. Dacă e adevărat că Alba şi-a dat sufletul omului ăstuia, îmi spuneam, de bună seamă că ei nu se întîlnesc decît în încăperi luminate la fel ca şi coridorul madamei Matilda. Aşadar, trebuie să fi rămas cu simţurile complect stăpînite de izul vremilor de demult: eroul melancolic şi palid şi evident ruinat. Foarte bine, foarte bine, toate astea sunt bune întrucît priveşte sufletul ei, care a rămas cel puţin cu două decenii în urmă. Dar corpul ei, minunatul ei corp, eleganţa aceea a mersului de mare doamnă, pe care zadarnic îl cauţi la teatru, în stadionuri sau pe pînza de cinematograf, corpul ăsta mi-e imposibil să-l văd gol lîngă goliciunea romantică — măslinie a domnului Buzescu, oricît fecior de boieri vechi şi domni creştini va fi dînsul. Mi-e imposibil, mi-e literalmente imposibil. Dar ce are a căuta aci duelul de demult cu fratele — acela într-adevăr de credibilă potrivă cu doamna Alba — ? e întrebarea care m-a chinuit toată noaptea şi dimineaţa asta. E cu neputinţă dè a înţelege încă o iotă din toată această amestecătură. S-o fi iubit-o amîndoi fraţii ? Dar de ce mezinul, care şi-a alcătuit cu atîta discernămînt testamentul în ajunul ieşirii fatale pe teren, n-a lăsat o lescaie iubitei sărace şi ferecate de mizantropia şi bicisnicia domnului Georges Radu Şerban ? Era cea mai nimerită lovitură pe care i-o putea da, de dincolo de moarte. Şi ce zdravănă încă ! Doamna Alba reîmbogăţită iarăşi.. liberă, cu aripi noi şi puternice !...

Mă simt în profundă bezną. Poate asta să rămînă singura rază care mai poate răzbate în atîta întunerec : o iubeau amîndoi frații și cel mai în vîrstă a fost mai norocos. Domnul Georges Radu Șerban a simțit, nu avea nici un indiciu la îndemînă, poate a confundat pe unul cu celălalt... Mai tenebros !... Domnul Georges Radu Șerban a proferat un cuvînt mai greu la adresa familiei adverse... Și... în definitiv, la oamenii aceștia, chiar cînd insulta pornește împotriva unui frate declasat și repudiat, defăimarea numelui comun atrage totuși automat ridicarea săbiei. Mai cavaler, Tudor a murit spălînd onoarea numelui, pentru a putea da prilej fratelui nedemn să-l poarte în glorie și amor. Și chefuri, evident. Nu pot să-mi rețin un zîmbet în fața hazului unei astfel de absurdități, care poate totuși să fi fost fața cea justă și reală a evenimentului de mult petrecut. E un zîmbet aruncat desigur ridicolului tuturor acestor conjecturi cu trezit miros de vechitură și foileton muced no. 32, dar îl simt nu mai puțin usturător pe buzele-mi, care-l schițează...

Și, profund nemulțumit că toate ieșirile îmi sunt închise, urc iarăși, pentru a treia oară, într-un suflet, să prind pe doamna Matilda în camera cu fotografie revelatoare, lîngă pat.

Madam Matilda n-a ajuns încă la odaia din fund ; însă a trecut de colțul coridorului și mă va scuti desigur de a scobori și urca din nou scara. Voi rămîne aci, adăpostit de unghiul zidului, cînd ea va părăsi camera în care se află acum și pe care o ghicesc după ușa larg deschisă, cu smocul de chei și *passe-partout*-uri înfipt în broască. Numai

de n-ar veni încoa, între timp, spre uşa ei... Dar unde va fi curăţind acuma ? Aurica mi-a spus că numai în trei camere îşi face de lucru dimineaţa. Uşa care e deschisă nu are pe ea nici o carte de vizită ; are haz să pregătească tocmai odaia pe care mi-o va prezenta mie ; e posibil ca Aurica s-o fi prevenit de venirea mea. Asta trebuie să fie ! De după canatul deschis îşi face apariţia o femeie voinică şi dreaptă, cu păr sur, însă ondulat, cu ten negricios, îmbrăcată în capot multicolorat de motive japoneze, cu şnur peste mijloc, cu ciorapi de mătase, în tîrligi de pîslă. Madam Matilda pare mult apropiată de semicentenarul naşterii sale, însă se ţine bine, iar mie mi-e simpatică, pentru că, deşi se mai codeşte în loc, dacă să vie încoace sau să treacă mai departe, smulge după un scurt răsucit smocul de chei din uşă şi porneşte drept în fund, spre uşa terminus a sălii. Salut în gînd sfîntul noroc şi ascult cu plăcere clinchetul metalic, care înseamnă alegerea cheii potrivite. Şi uşa marelui mister se dă în lături uşor şi banal ca orice uşă obişnuită. Însă după ce rămîne puţin înăuntru, madama apare iarăşi în coridor şi eu mă retrag zorit după colţ, neliniştit şi nefericit. Madam Matilda se pare că şi-a adus aminte de ceva şi se îndreaptă spre camera ei. Mă întreb dacă mai am timp să dispar complect dinainte-i sau s-o aştept, hotărît, să întind discuţia pînă ce se întoarce în odaia uitată deschisă, s-o însoţesc într-acolo, ducînd-o cu vorba nesimţit.

Durata nehotărîrei mele a fost însă marcată de secunde care au trecut ; îmi dau seama că madam Matilda ar fi trebuit să fie acum în dreptul uşei sale, unde mă aflu cu degetul întins spre ciocănit, ca un om proaspăt sosit. Revin

nedumerit spre colţul sălii şi arunc o ochire mirată. Madam Matilda trage atentă cu urechea la uşa Auricăi. Vorbeşte oare cu ea ? În cazul acesta ar trebui să glăsuiască şi dînsa ceva, dar nu rosteşte nimic, dimpotrivă a rămas nemişcată şi capul i s-a lipit de tot de lemnul cenuşiu al uşei. S-a întîmplat ceva grav în odaia Auricăi ? Mai degrabă îmi închipui că e un client nou acolo şi madam Matilda adulmecă fără saţ zvonul ecourilor risipite din belşug de somiera stricată a patului. Fără îndoială că nu-i turbur regalul sufletesc, pentru că îmi închipui, cu cît va întîrzia, cu atît va găsi mai în avantajul ei continuarea unei tocmeli într-o încăpere străină de discuţie, împlinindu-şi concomitent ocupaţia neglijată.

Mi se pare că n-am aşteptat prea mult : madam Matilda îşi ridică torsul încovoiat, vădit tulburată ; se observă asta mai ales din ultimele ei şovăiri de a părăsi postul de ascultare şi din nesiguranţa, din primul moment, a paşilor. După ce a intrat în camera lui Buzescu, o mai las cîteva minute la treabă şi apoi mă apropii de uşa deschisă. Bat cu oarecare discreţie, ca unul ce ezită în nesiguranţă că va găsi aci ce caută. Şi înfig apoi voiniceşte bustul înăuntru, cercetător, cu ochii de-a dreptul spre cele două colţuri din fund. Însă în fund nu e nici pat, nu sînt nici fotografii. Aci e numai un vestibul, unde dau dintr-o parte şi dintr-alta două uşi, una închisă, alta deschisă, pe care tocmai apare întrebătoare madam Matilda. Aşadar, domnul Buzescu ocupă un întreg apartament.

Îmi declin scopul vizitei, şi madam Matilda mă invită îndată să-mi arăte camera ce mi-a ales. Eu însă vreau s-o

întîrzii, cu întrebări prealabile, dacă e zgomot noaptea pe coridor, dacă e lumină destulă în noua odaie.

— Poftim numai s-o vede...

— ...dacă are igrasie...

— Igrasia la mansardă ? !

— O, desigur, ce n-aţi văzut aşa... ?

Şi începui să-i demonstrez prietenos cum infiltraţia regulată a apelor de ploaie poate produce umezeală chiar la un zgîrie-nor american.

— Cu atît mai mult cu cît e mai aproape de nor...

— La tote aste ve do respuns chiar camera... Mie mi-a vorbit de asera domnişoara Aurica aşa che am şi pregătite.

— Foarte bine, foarte bine, vom merge şi acolo, însă dacă vă zoriţi... continuaţi-vă dumneavoastră treaba.

— Nu me zoreşte nimic... Poftiţi...

Şi întinse mîna atît de categoric spre sală, că teama de începutul vreunei bănuieli mă făcu să pornesc elastic şi săltăreţ, ca şi cînd atîta aş fi aşteptat şi eu. La cîţiva paşi de odaia Auricăi, întorcîndu-mă brusc, surprinsei pe madam Matilda ciulind urechea într-acolo şi oftînd uşor.

— Aici ? întrebai arătînd uşa lîngă care mă oprisem, cea mai aproape de intrarea lui Buzescu, pe linia dimpotriva celei a prietenei mele de ieri.

De bună seamă, observasem adineaori că odaia rezervată mie era mult mai departe, aproape de colţul coridorului ; dar mă păli zdravăn dorinţa să fiu *vis-à-vis* de Aurica, vecinul cel mai apropiat de domnul Buzescu pe coridor. La semnul negativ al madamei, îmi exprimai totuşi, într-o doară, preferinţa :

— Mi-ar place să fiu vecin cu domnişoara Aurica.

— Nu e bine să fii vecin cu cine place ! mă contrazise glumeţ îngrijitoarea mansardei.

Apoi îmi explică că odăile — erau două, deservite de aceeaşi intrare — sunt rele, amîndouă avînd ciment pe jos. Ar fi fost să fie bucătăria şi baia apartamentului ocupat de Buzescu, dar de la război erau lipsite de instalaţiile respective. Din cauza cimentului nu se închiriau niciodată, iar proprietarul sta la îndoială dacă să le monteze din nou sau să bată podele de scînduri şi să le dea cu luna. De această ezitare a profitat domnul Buzescu, care le ţine şi cheia, fără să le întrebuinţeze şi fără să plătească pentru ele chirie. E un om foarte ciudat Buzescu : nu-i place să aibe vecini în camerele care răspund pe dinăuntru cu apartamentul lui prin uşi, fie ele chiar zăvorîte şi lăcătuite zdravăn ; s-a angajat chiar, dacă se ridică vreun pretendent, să plătească în plus şi pentru ele. Cum însă, de cîţiva ani încoace, coridorul nu s-a mai ocupat vreodată complect, lucrurile au rămas aşa şi nici madama — din vara trecută, de cînd le-a curăţit de praful pe dinăuntru — n-a mai dat prin ele.

— Da ce păzeşte el cu atîta grijă ?

— Spune că lucrează noapte, scrie, eu nu ştie ce face... şi nu vrea zgomot deloc linghe biroul lui, căci spre parte cuela şi-a pus birou...

M-am prefăcut că examinez cu multă luare-aminte încăperea ce mi se prezenta, am încercat droturile patului şi dacă merge bine robinetul, am pipăit între degete cearceaful şi cuvertura. M-am interesat din nou asupra zgomotului şi a obiceiurilor vecinilor, iar la preţ n-am făcut nici

o obiecţiune şi am plătit pe două luni înainte. Apoi mi-am lăsat pe un bileţel numele, spunînd că voi aduce pe urmă carte de vizită. Numele meu era : Constant Bănicel. Şi mi-am luat rămas bun repede ca să nu fiu întrebat ceva asupra profesiei.

Deoarece profesia mi-am declinat-o abia zece minute mai pe urmă, în dormitorul domnului Preda Buzescu, unde am regăsit pe madamă, pentru a-i comunica acest lucru important, pe care-l scăpasem.

Sunt comis-voiajor la comptuarul *„Electric Counting house“* (nu-i mai indicai strada acestui comptuar imaginar, dar îi rostii firma cu atîta gravitate că madam Matilda încuviinţă cu oftat cunoscător), şi se întîmplă uneori să fiu trimis pe neaşteptate în provincie — chiar diseară e posibil să lipsesc — iar alteori pot să rămîn zile întregi acasă, aşa că să nu se neliniştească dacă de multe ori îmi va zări dimineaţa patul nedesfăcut, sau, alteori, n-am să liberez camera pentru curăţenie decît după-amiaza, tîrziu...

— Sunt învăţată, acceptă ea cu un clipit şiret, întinzînd vîrful bărbiei către păretele dinspre Aurica.

Iar acolo, pe păretele acela, fotografia deasupra măsuţei de noapte mă chema cu un zîmbet vag, vaporos, de pe pragul depărtat unde mă găseam şi de unde înşiram toate astea cu aer grăbit şi aferat.

Lumina ce năpădea prin fereastra deschisă o bătea pieziş, imprecis, o făcea puţin ştearsă. Totuşi, pata acea de sepia în tonuri variate îmi spunea destul, chiar la depărtarea la care mă aflam.

Înaintai cu pas şovăielnic, să văd — motivai rîzînd stupid şi grosolan — „gustul domnului Budescu“.

— M' de ce Budescu ? Budzescu... este urmaş de la Preda Budzescu şi-l chiama tot Preda... Asta fost mare viteaz şi nobil, trebuie să ştie dumneata.

Şi-mi recită şi ea, spre a mă pune la punct, versurile pe care le auzise probabil tot de la Aurica :

Dar Budzeşcu Preda
Vede cu durere
Flore de la Romania
Che pe vale si perde...

Era o fotografie pe care o estompa mult învelişul transparent şi încreţit de celuloid ; dar era ea, într-adevăr, Alba, bustul ei, fără pălărie, cu părul pe care nu i-l ştiam aşa de zburlit şi care da un aspect şi mai *flou* întregei imagini. Era prinsă într-o ramă de lemn pirogravat, cu ferestruica nepotrivită pentru dimensiunile cartonului, astfel că inscripţia de dedesubt era tăiată de ramă. Se vedea doar : *„To my dear...“* şi apoi din rîndul de desupt, pentru că scrisul mergea de jos în sus, ieşea numai un *„faithful“* izolat. Aşadar, scumpul şi credinciosul ei Preda Buzescu... Această mărturisire scrisă şi de bună seamă subscrisă de degetele ei, pe care nu mi le puteam închipui decît lunguieţe şi fine — vai, încă nu le văzusem de aproape ! — în încăperea asta sărăcăcioasă, cu pat de fier, cu depozite de mirosuri străvechi şi rîncede răzbătînd din dulăpiorul măsuţei de noapte, cu verdele închis al postavului pătat, căzînd în falduri roase, din colţurile mesei de la mijloc, cu garderoba ştirbă de perechile ornamentelor şi cu aşchii sărite din luciul învelişului de nuc, cu nelipsita maşină de spirt pe policioara de sticlă a chiuvetei, îmi

strînse inima de durere şi-mi împîcli zarea veselă a minţii mele clar cuprinzătoare. Şi, cu toate astea, observai bine, trăsăturile chipului, pe care în sfîrşit puteam să-l contemplu în voie, erau de-o fermitate dulce şi maiestoasă, iar ochii şi aerul împrăştiau atîta vrajă nedefinită, privirile limpezi — atîta neînţeles şăgalnic şi trist în acelaş timp, şi iarăşi totul marca atîta nobleţe şi părea atît de distant, că pricepui îndată admiraţia plină de respect şi legendă a Auricăi şi a madamei (care tocmai o formula în ditirambe italieneşti), pentru această expresie atît de complexă şi totuşi aşa de unitară a doamnei Alba, iubita rămasă pînă astăzi credincioasă unui declasat.

Mîhnit de moarte, am plecat din locuinţa acestui fericit nemernic şi am parcurs coridorul îndoit al mansardei ca pe un gang lugubru de cavou. Dar cînd am ieşit la lumina zilei adevărate, soare s-a făcut şi sub bolta frunţei mele. Dacă doamna Alba poate păstra sentiment statornic unui astfel de individ, care nu poate fi văzut decît în anume combinaţii de clarobscur, pentru a evidenţia doar o asemănare cu un poet celebru (singurul lui merit, în afară de acel, tot aşa de pasiv, al naşterii !), întrucît n-ar putea păşi triumfător, sub orizontul vieţii ei, luptătorul actual şi viguros, care-i aduce înapoi, din crîncen război, averea strămoşească ! ? Într-adevăr, acum e nespus de verde şi luminos în jurul meu, pe largul bulevard în care am răzbit, în frumoasa zi de început de mai. M-ar fi putut mohorî cu drept cuvînt fotografia ei, tabloul ei încununat de-o ramură de aur, într-o încăpere cu totul şi cu totul de aur. Acolo mi-aş fi resimţit într-adevăr, odată cu umilinţa numelui meu, infimă şi nebunească — aşa cum i-ar trăsni cuiva

prin minte incendierea Bucureştilor — zănateca şi fixa idee de a revizui dosarul Ypsilanţilor. Însă aşa cum stau lucrurile, nu pot decît să rîd cu hohote în sufletul meu ; doamna Alba nu mai poate păstra pentru vechiul ei prieten decît rămăşiţe pe fundul cutiei : boabe de milă şi atît. E o mare virtute a doamnei Alba constanţa ei faţă de un cvasicvincvagenar într-un amor început de bună seamă la frageda vîrstă de 20 de ani, pentru o eminesciană figură, purtată pe atunci de un bărbat în adevăratul înţeles al cuvîntului, de 38—39 ani, cu mare renume de aventurier. Asta e tot ce doream să ştiu ; îi plăceau bărbaţii aventuroşi doamnei Alba, şi nu căuta dacă aventura consta într-o meschină risipire de avere părintească, în orgii şi rixuri prin capitale streine, dorul amarnic de ducă, atît de chinuitor şi pentru dînsa, în raport cu viaţa cumpănită, cu meticulozitatea mecanică şi oarecum avară a soţului.

Cît de simplu şi de *mignon* totul ! Dar ei trebuie să-i arăte cineva ce înseamnează marea şi nobila aventură ! Aventura, care singură a împărtăşit şi va împărtăşi întotdeauna adevăratele titluri de nobleţe. Inerţia de repaos — e o propoziţie foarte banală asta — poate fi preschimbată de oricine în mişcare perpetuă numai printr-un simplu bobîrnac ; dar nu oricine poate săvîrşi imensa îndrăzneală de a pompa viaţă unei stări de lucruri demult înmormîntate.

La Curte, unde aveam un recurs greu, domnul Georges Radu Şerban îşi aşteaptă rîndul ca de obicei într-o strană de stejar atît de potrivită cu barba lui revărsată pe plastronul alb, de care şi-a rezemat bărbia. Mă apropii de dînsul

și-mi vestesc sosirea printr-un compliment mut ; el îmi răspunde numai cu pleoapele, invitîndu-mă să mă așez lîngă dînsul. Cînd începe procesul, iau eu cuvîntul și domnul Georges Radu Șerban aprobă cu aceeași clipire gravă a pleoapelor. Iar vocea mea se ridică din ce în ce mai sonoră. Mi-e indiferent ce impresie fac cuvintele mele pe fețele imobile și dărăpănate de vîrstă ale celor șapte înalți magistrați ; mi-e cu totul indiferent ce cred colegii de barou și partea adversă ; la publicul asistent aproape nici nu gîndesc, cel mult am pentru el un zîmbet, amintindu-mi ignoranța mea de începător cînd audiam ca student pledoariile maestrului din dreapta-mi. Și-acum numai la acesta caută cu grijă coada ochiului meu, cînd glasu-mi se complace în cele mai răsucite volute de raționamente. Așez cu îndrăzneală etaje peste etaje de considerente, dau de la mine generos loc larg argumentației eventuale a adversarilor și apoi le dărîm rînd pe rînd toate posibilitățile de discuție. Maestrul mă aprobă cu aceleași înclinări aproape imperceptibile ale frunții ; uneori, cînd mă abat prea departe pe căi aventuroase, deschizînd singur taberei contrare putințe de replică, la care poate nu s-a gîndit, fruntea lui rămîne suspendată între aprobare și incertitudine. Iar eu zîmbesc de siguranța uimitoare de mine și încep deodată să dărîm ceea ce am clădit pentru ei. Maestrul mă privește uimit, impasibil pentru lumea cealaltă, dar eu știu bine cînd el se află pradă uimirii. Nu pot spune dacă în principiu încuviințează această tactică de luptă, dar mi-e de ajuns că l-am lăsat cu desăvîrșire interzis pentru îndrăzneala și independența mea. Căci procedeul ăsta ora-

toric nu face parte din bagajele lui de război ; el luptă totdeauna îngrădit şi se fereşte de orice sugestie care ar putea folosi părţii adverse. Însă mă aprobă la urmă, şi-apoi, cînd mă reped din nou să smulg din posibilităţile celorlalţi ultimele argumente de zdrobit, rămîne iarăşi nedecis dacă să încline fruntea sau nu. Şi o înclină în cele din urmă, iar eu iau asta drept închinare a acestui fiu de domni în faţa biruinţii mele. Şi-mi aud iarăşi vocea sonoră şi spulberătoare, ca un marş de victorie din instrumente de alamă.

Am terminat de vorbit şi maestrul aşteaptă replica, pentru a răspunde în cele din urmă. Dar abia acum poate vedea el dibăcia metodei mele ; replica e cvasicompromisă: Curtea a aflat din vreme ce trebuia să afle şi ştie la ce poate să se aştepte ; adversarii sunt stînjeniţi de propriile lor argumente care au devenit locuri comune. Zadarnic ei caută să le răstălmăcească, despicînd, cum se spune în popor, firul în patru. Ei nu fac decît să mă repete, iar răspunsul pe care l-au auzit aprioric îi încurcă teribil de caraghios. Preşedintele zîmbeşte, cu cei şase membri, chiar şopteşte ceva celui din dreapta în dosul cartonului de termene ridicat anume ca să ascundă această trecătoare lipsă de deferenţă a Curţii faţă de ea însăşi. Însă nu e nevoie să se audă ce şoptesc, pentru că toată lumea ştie bine ce pot să-şi şoptească. Ceilalţi magistraţi, fără să fi auzit nimic, surîd şi ei, cum surîde toată lumea, cum surîde lîngă mine însuşi domnul Georges Radu Şerban, puţin cam interzis el însuşi. Iar cînd preşedintele îmi întreabă adversarii dacă au cu adevărat „ceva nou“ de adăugat, victoria mea e definitivă. Domnul Georges Radu Şerban,

întrebat la rîndu-i dacă mai găsește că e ceva de spus în folosul cauzei noastre, ridică și dînsul din umeri și e nevoit să surîdă ceva, ceva mai pronunțat. Decizia care vine mai tîrziu, după retragerea în deliberare a înalților judecători, nu confirmă decît un fapt împlinit : o mare, o fulgerătoare victorie.

Și-n ziua aceasta de biruință, cînd știu că triumful meu va vărsa benzină în clocotul urlătoarei, cînd a pornit tumultos să facă ocolul coridoarelor, sălilor de audiență și de consiliu, grefelor și arhivelor, eu mă retrag în dosul drevelor de lemn, la măsuța pe care mi-o pune la dispoziție ajutorul de arhivar și unde stă deschis în sfîrșit dinainte-mi, pentru adînc și hotărîtor studiu, dosarul Ypsilanților. Știu că Voicuța se va supăra iarăși, poate mai rău ca data trecută, cînd va suna de-a surda la ușa garsonierei mele, la ora convenită. O văd sosind cu săculețul ei, în care își are ghemul cu lînă verzuie și acele lungi de împletit tricouri pentru copii săraci ; de multe ori vine acum astfel la mine, să stea de vorbă și de lucru, ca la un prieten vechi. Vorbim lucruri serioase și numai ochii ei așa de mari, pe fața mignonă, îmi spun un lucru prea bine știut de mine, că dacă aș face un semn, ea ar părăsi îndată această vorbă așezată și acest împletit cuminte și mi s-ar repezi învinsă și înfrigurată cu mîinile pe după umerii mei înalți, ca pe vremea vechilor noastre escapade în *dancing*-uri. Dar pentru că eu continui să-i spun numai lucruri serioase, Voicuța stă înțeleaptă, cu un picior sub șezut, și împletește înainte cuminte cu acele lucioase și lungi, de-i trec de umăr în neîntreruptul lor joc. Mă voi scuza că mi-am luat în cele din urmă inima în dinți

şi i-am urmat sfatul : studiul dosarului, de care ea ştie acum atît de mult, fără a cunoaşte numai amănuntul esenţial : persoana de care dosarul se ocupă. Pentru asta Voicuţa mă va ierta cu siguranţă, prevăd chiar privirea ei încărcată de reproşuri care încuviinţează cu un fermecător regret, aşa cum simt că-mi iartă şi-mi interpretează drept timiditate ezitarea mea de a traduce în faptă dorinţa aprigă a ochilor, cînd îi învălui trupul mic, cu aprinse priviri, cîteodată. Dar lăsaţi-mă, lăsaţi-mă, am dat de urme prea covîrşitoare şi sunt acaparat de gînduri prea grele ca să-mi mai complic existenţa ! Şi apoi acum, iată, numai am parcurs primele jurnale fără importanţă, care mă întîmpină în cele dintîi foi întoarse, că am şi uitat de Voicuţa, de ajutorul de arhivar de lîngă mine, de domnul Georges Radu Şerban şi chiar de triumful meu de adineaori.

Pînă azi, cu atît de largi intermitenţe şi-n bucăţele de timp, extrem de repezi, am frunzărit toată evoluţia procedurală a procesului dinaintea primei instanţe. Acum am păşit la fond, însă primele jurnale de şedinţă sunt şi aci destul de fără importanţă. Unele chestii de fapt, mărturii, interogatorii şi contra-interogatorii, cereri de prezentare personală în instanţă, amînări pentru verificarea semnăturilor. Dar acum sunt hotărît să nu mă scol de pe acest scaun pînă nu voi frunzări serios dosarul pînă-n ultima filă, mai mult chiar, pînă n-oi ceti cuvînt cu cuvînt jurnalele importante, ca un avocat conştiincios, înscris de curînd în barou. De la 5, de cînd am sfîrşit procesul, sunt aici, şi acum e 7, oră cînd se suspendă şedinţele şi încep să se închidă cancelariile. Intru deci în vorbă cu slujbaşul

judecătoresc, care nu mă poate lăsa singur aici, şi-l corup să-şi continue lucrul şi mai departe, fluturîndu-i perspectiva unei copioase răsplătiri, proporţională cu mărimea sacrificiului. Iar domnul arhivar ajutor acceptă, îşi scoate iar haina, îşi răsuceşte o ţigare din tabachera de metal îngălbenit, redeschide opisele şi trage spre el vrafurile de dosare, puse deoparte pentru a doua zi. Dă drumul becului electric, şi într-o scobitură de zid anume, cu verdele zugrăvelii pătat iremediabil de rugina negrului de fum, el prepară cu îndemînare, la flacăra filosofică a spiritului, un ibricel spumos de cafea cu aromă puternică şi asmuţitoare. Îi refuz aferat ceaşca oferită, dar îl asigur că dacă va mai pune ibricelul de mai multe ori, plăcerea mea va fi perfect satisfăcută, pentru că de la cafea mă îmbată numai aroma. Apoi, după ce mă asigură de calitatea superioară a materialului întrebuinţat şi după ce-mi indică adresa armeanului de unde şi-l furnizează, mă lăsă în lumea dosarului meu şi el îşi văzu înţelegător de lucru. Citeam adîncit în textele încîlcite, a căror grafie imposibilă izbuteam totuşi s-o descifrez ; fiecare cuvînt nu trebuia să-mi scape. Cînd dam iar de locuri fără importanţă, îmi plimbam ochii pentru reconfortare pe rafturile adînci şi primitive de lemn, printre teancurile de dosare şi hîrţoage de hîrtie ordinară, orînduite după anii scrişi cu pensula muiată în cerneală violetă pe indicatoarele sfîşiate de hîrtie ; şi-mi aminteam biroul sobru al maestrului, cu bibliotecile lăcuite, cu vitraliurile de cristal, cu piedestalele înalte de mahon, pe care priveau încoa, din alte lumi, busturi de-ale marilor jurişti credeţi ? — nu, busturile cîtorva voievozi munteni. Noaptea înaintase adînc

şi eu citeam înainte, eram acum în fața Curții de apel și mai aveam puțin pînă la Casație. De afară zgomotul nocturn al străzii venea tot mai potolit, tramvaiele încetaseră, iar domnul ajutor-arhivar urmărea din picioare, prin pîcla fumului de tutun, coloanele unui mare registru, cu un ochi închis, înspre partea de unde un muc arzător de țigare, lipit de colțul buzei, îi trimitea necurmat o șuviță jucăușă și supărătoare de fum.

Zadarnic. Zadarnic mă străduiesc și caut, dezghioc fraze încîlcite și mă bucur cu straniu rînjet invizibil cînd nu dau de temele ce mi-am propus. Căci pagini mai rămîn cu sutele în urmă și negre surprize mă pot întîmpina la tot momentul. Și, într-adevăr, două nădejdi mi se duc la interval scurt, una după alta. Domnul Georges Radu Șerban a condus totul cu pricepere, cu înfocare, cu genială tactică aș putea zice. Nu e nimic care să-i fi scăpat, afară de unica nădejde ce mi-a mai rămas și care mai stă agățată doar de un fir de păr. Acum urmăresc șirurile multiplelor scrisuri de mînă și multiplelor scrisuri de mașină cu inima la gură și-mi închipui pe maestru zvîrcolindu-se întru căutarea aprigă a izbîndei. Văd zbaterea mea de acum în zbaterea lui de atunci și-i acord înapoi, rușinat, marca înaltei lui probități. Vai, domnița Ypsilant nu e familiarizată cu limbajul dreptului, ca să înțeleagă cu ce îndîrjire, cu ce eleganță totuși, cu ce frumusețe s-a luptat soțul ei pentru dînsa. Ea poate va merge cu gîndul pînă să-și închipuie inconștient și injust contrariul ; iar eu văd acum cu durere și desperare cît de nobil, cît de măreț a fost soțul ei. Și dacă nu mi-ar mai rămîne nici ultima spe-

ranţă, pe care nici o pagină nouă nu mi-a spulberat-o încă, aş scrîşni de teroare şi deznădejde, că mie nu mi-a lăsat nimic, nici cea mai neînsemnată frimitură de prilej pentru îndrăzneală şi măreţie.

Iar cînd, cu ultimile file, s-a dus şi ultima nădejde, cînd cu sufletul la gură, aspirînd larg şi şuierător, am urmărit rînd cu rînd cum maestrul a atacat şi a susţinut cu adevărată şi rară eleganţă şi această năstruşnică idee, de care îmi legasem toate năzuinţele, singura care mă îndemnase să încerc nebuneasca reluare a atacului, mi-am lăsat capul să cadă, parcă sub un pumn neînchipuit de puternic, pe foile cu miros de hîrtie învechită şi închisă. Mecanic şi îmboldit de stupidă curiozitate, am urmărit înainte, năuc, toate fazele luptei, surprinderea şi panica adversarilor, dilatoriile cerute în pripă şi apoi rezistenţa desperată, lupta aproape corp la corp şi în cele din urmă înfrîngerea totală a maestrului. Îi văd ca prin vis zîmbetul acela caracteristic al restrişelor lui sufleteşti, zîmbetul dispreţuitor şi rău. Văd bine, aceeaşi soartă ar fi aşteptat şi atacul meu, dar poate norocul ar fi vorbit altfel cu mine ; oricum, maestrul mi-ar fi fost aliatul în luptă şi meritul ar fi fost înjumătăţit. Meritul înfrîngerii, desigur, pentru că văd, îmi închipui limpede, n-aş fi putut face nimic mai mult decît dînsul. Dar oricum, orice nădejde e dusă ; în chip de consolare, nu pot decît să-mi reproduc chipul maestrului, pe-atunci simplu aspirant la mîna ei, trebuind să aducă singur Albei, nerăbdătoarei Alba, vestea grozavă a căderii, să suporte schima uşoară a trăsăturilor divine, umbra momentană de sub arcurile ochilor

şi zîmbetul acela teribil, glacial, ironic, care întoarce vestitorului încuviinţarea umilitoare a neputinţei lui sau poate chiar a relei-credinţe. Răstorn considerentele Curţii peste maldărul de file parcurse şi mă ridic ameţit. Funcţionarul dreptăţii mă priveşte tot cu un singur ochi, căci pe celălalt i-l închide îndărătnic şuviţa de fum care-i iese din colţul gurii.

— E, aţi găsit ceva ? mă întreabă el din obişnuinţă, înveselit brusc că a scăpat de corvoadă.

Îl răsplătesc regeşte şi o iau pe negrele coridoare, clătinîndu-mă.

— Pe-aici, pe-aici ! îmi strigă el din urmă, indicîndu-mi drumul prin străveziul primelor semne ale zilei ce o să mai urmeze.

Mă scoate printr-o uşă subterană şi eu îi strîng mîna cu febrilitate şi recunoştinţă, ca şi cînd mi-ar fi dat posibilitate să evadez din temniţele provizorii ale Palatului, pe lîngă care m-a condus. Îmi încrucişez drumul cu plutoanele deţinuţilor, care sosesc în bine străjuite transporturi pentru procesele de mîine. Şi niciodată, pe oamenii aceştia, pe care i-am apărat uneori — îmi plac mai mult cauzele civile şi comerciale — nu i-am simţit mai aproape de sufletul meu. La fel cu mine, mulţi din ei trebuie să fi fost însufleţiţi de o nobilă ardoare, ei vor fi vrut să readucă fericirea şi libertatea pierdută unei domniţe Alba, aşa cum le va fi văzut şi le va fi înţeles sufletul fiecăruia. Dar au găsit ca şi mine drumul astupat de avînturi anterioare, respinse şi doborîte şi acelea... ca şi mine...

Mă feresc să continui firul acestei asemănări. Sunt acum pe podul gîrlei, pe care-l traversez spre strada Carol.

Activitatea în piață a început : grupuri neguroase de muncitori trec încoa și încolo, și semnalul primelor tramvaie răsună strident în răcoarea dimineții. Zarva începe să crească, și-n fața acestei activități voioase, care clocește în faptul ultimelor neguri, văd și mai absurdă, mai prezumțioasă, mai donchișotească, sărmana mea năzuință, reprimată atît de crud în noaptea asta de prințul sîngelui și al gîndului, Georges Radu Șerban. Oare n-am fost cu adevărat caraghios cînd mi-am închipuit că mintea lui n-ar fi putut îmbrățișa pînă în ultimele posibilități crîncena zbatere pentru apărarea frumoasei lui Alba ? A lui și a declasatului cu profil eminescian, nobilul de mansarde, adoratul în surdină al cocotelor, urmașul lui Preda Buzescu... Și convoaiele de deținuți încep să se apropie iar de gîndul meu, cu surîsuri largi, prietenoase. Soldații conduc docili pe ocnași încoace ; și declasații ăștia rîd și încuviințează : iată, și ei au fost animați de cele mai frumoase gînduri !

Iar un rîs și mai apropiat, sacadat și cunoscut mă face să tresar.

— Da trebuie să fi petrecut grozav de nu m-ai auzit... te-am strigat de două ori...

E prințul Raoul, cel care a luat acum loc transporturilor de răufăcători. Prințul Raoul se întoarce de la Mitică Dona. E extrem de fericit, de aceea a ținut să mă strige mai ales și să mă întrerupă din dulcile reverii, din care se scuză că mă deșteaptă așa de brutal.

— Însă e timpul ! îmi arată el dojenitor și protector cuptorul înroșit al cerului spre răsărit și aripile roze de zări, alunecînd agile spre toate punctele bolții.

Apoi îmi arătă cu o satisfacţie pe care rar am văzut-o în ochii cuiva, cîinele cel nou pe care l-a cumpărat în locul lui Nuşi. Pe acesta îl cheamă Topsy. Dar nu există posibilitate de comparaţie cu acesta a celui pe care l-a petrecut. Aud un preţ impunător, despre care el mă asigură că e derizoriu, apoi o genealogie întreagă, care, nu ştiu de ce, mă face să mă gîndesc de astă dată la ultimul urmaş al Buzeştilor. Şi răsună în sfîrşit rîsul sacadat şi plin de accent, atît de felurit de accentul rîsurilor obişnuite :

— Há, há, há... ignohranţi, *mon cher,* ei n-au putut şti ce vînd... li s-a păhrut că fac o bună afacehre... E-he... e... he... evident că nu m-am gîndit să le stric buna lor dispoziţie... Afacerile sunt afaceri... O, pot spune că am dat o lovituhră... o vehritabilă lovituhră...

Prinţul Raoul s-a îndepărtat cu cîinele şi cu fericirea lui. Imobilitatea şi cvasimuţenia mea l-au convins că are de-a face cu unul care s-a îmbătat în noaptea asta mai mult decît este cu putinţă să se îmbete cineva. Cavalereşte s-a oferit să mă conducă acasă, aşa cum făceam cu dînsul la primele noastre escapade nocturne. Prinţul Raoul îşi lua astfel revanşa. Dar melancolia adîncă ce se revărsa de bună seamă din ochii mei, cu nemiluita, l-a asigurat că în starea în care mă aflam tot aerul tare al începutului de zi este remediul ce mi se cuvine. Şi m-a părăsit, urîndu-mi toate fericirile şi privind de mai multe ori îndărăt, să mă aştepte binevoitor, dacă m-am hotărît cumva să mă desfac de parapetul de metal al podului, de care spatele meu parcă se lipise. Prinţul Raoul, constat acum, nu se mai îmbată zdravăn ; s-a lansat în afacerile cu cîinii de rasă şi a devenit om serios, cum se cuvine unui

businessman. El are însă ceva în capul lui, o fericire, un țel, un ideal, pe cînd la mine totul e zdrobit, sfărîmat, cioburi. Ceva și mai grozav : nici măcar atîta ! Căci mijlocul meu de luptă pe care-l socoteam atît de înalt, atît de serios în comparație cu preocupările canine ale amicului meu princiar, era factice, inexistent. Era tot așa de inexistent ca și crima aceluia care săvîrșește un atentat, cu un pistol de copii. Arma adevărată, puternică, răsunătoare, fusese întrebuințată la vreme de prințul Georges și plesnise în mîinile lui. Plesnise, plesnise... *ea* a crezut că n-a fost nici o armă în mîinile lui, ci un *bluff*... tot un pistol de copii... dar ce importanță poate să mai aibe asta pentru mine ?

Pe cînd strada care se mișca, pe cînd toate aceste grupuri care se întretîlnesc aci, în gura pieței, se adună în fața depozitelor *en gros*, ce se deschid cu puternice pîrîituri de obloane, umplu și dezumplu platformele tramvaielor și pîntecele roșii ale autobuzelor, toată această zarvă și agitație are un scop precis, bine lămurit : foamea, stomacul, grija zilei noi care sosește. Mijloacele nu interesează. *Mijloacele nu interesează.* Pentru bucata de pîine a copiilor lui, individul acesta enorm, cu șorț alb, pătat de sînge, măcelar de bună seamă, care trece pe lîngă mine și-mi privește mirat hainele prea elegante pentru o lume atît de matinală, ar trage lungul lui cuțit înfipt pe după carîmbul cizmei și ar lovi cu deznădejde... Așa voi lovi și eu... Pentru că un cuțit am și eu, aci în carîmbul sufletului meu, din care mireasma oricărei frumoase... generoase intenții s-a volatilizat... a rămas doar cuțitul, așa cum în creierul ocnașilor de adineaori a rămas doar zgura

neagră a crimei, după ce oricare fărîmă de gînd bun a devenit neant... secretul domniței Alba... Preda Buzescu... fotografia cu periculoasă inscripție... *To my dear... faithful...* secretul teribil care poate fi mînuit ca o teribilă armă...

Și-acum, mă urnesc în direcția în care a apucat-o prințul Raoul... Idealul lui era legat de lanț și e un cîine... Dar e un ideal bine pieptănat și curat... prințul însuși îi face baie zilnică... E ceva curat și, ca tot ce e curat, sfînt... într-un cuvînt, e un ideal...

În gîndul meu acum simt totul necurat și meschin... am gustul acestei amărăciuni pe limbă... dar e singura poartă... În ochii mei nu mai văd decît un cap ras de deținut, cu rîs larg și îmbietor... Ce mai rămîne de făcut ? hai, ce zici ? se prăpădește el în hohote...

Și urnindu-mă greu, cu adevărat ca un om beat, în lumea asta a dimineții, care nu s-ar da de la nimic în lături pentru o boabă de fericire, fie ea chiar o felie de pîine, eu mă gîndesc încă la frumusețea sfîntă, haotică, a donchihotescului meu vis, care s-a năruit în noaptea asta în bulgări grei de realitate.

Și pornesc, în sensul cel adevărat al secolului meu, să trag cu urechea la uși și să prind firul întîlnirilor secrete ale donnei Alba, cu nobilul declasat și demodat din mansarda obscură și suspectă, în care mi-am găsit trist și dubios sălaș.

În dimineața asta de început de iunie domnița Alba mi-a ieșit înainte cu frăgezimea ei de auroră, în grădinuța geometrică din fața casei sumbre, pe cînd mi se deschidea poarta grea de fier. I se deschisese și ei, în acelaș timp, ușa cu aspect funebru a marelui portal. Doamne, era un făcut cu domnița Alba : ea rămăsese singura ființă, cred, care mai punea un preț pe ultimul vlăstar al Buzeștilor, pe meritul de a te trage dintr-un anume sînge, merit care acum trecuse în partea cailor și-a cîinilor. (Pentru că, sunt sigur, dacă ar fi posibil să ofer prințului Raoul pe Preda Buzescu, în locul cîinelui cel nou, mi-ar rîde pur și simplu în nas.) Acum domnița însoțea în chipul cel mai tandru pe-o domnișoară care-și ajunsese de bună seamă al treizecilea an al vieții. O văzusem adesea pe această domnișoară intrînd în casă și știam că e fiica domnului smolit și nervos, pe care-l găsisem în camera de așteptare a maestrului, odată cu boier Gile, cînd pătrunsesem pentru prima oară aci, într-o doară, să-mi încerc și așa norocul. (Vai, cît timp e

de atunci şi cît de puţin m-am deplasat, în sensul adevăra al prezenţei mele în această casă, din locul în care mă găseam în acel timp ; dar vremea mi se pare că a sosit, a precipitării lucrurilor !) Mai ştiam că domnişoara a fost colegă de pensionat cu domniţa Alba, domnişoara Anişoara Sava, fiica tot unui soi de Buzesc poate, un Buzesc în devenire, dar din alte motive : pentru că povestea lui nu e decît una din variantele multiplei tragedii a claselor româneşti suprapuse, pe urma loviturii cumplite a reformei agrare. Domnul Manolache Sava, văzîndu-şi moşia înjumătăţită, şi-a vîndut şi restul neexpropriat ţăranilor, pentru a-şi cumpăra imobile la oraş : o mare casă de raport pe-o arteră activă a capitalei şi o alta, de locuit, o vilă boierească, într-unul din cartierele noi şi elegante ale Bucureştilor. Dar primul imobil, grevat de angarale ascunse, i-a fost repede smuls la licitaţie, pe baza unei senzaţionale acţiuni pauliene, deschise şi cîştigate de creditorii neipotecari ai vînzătorului, astfel că din frumoasele milioane vărsate drept preţ de boierul Sava, el nu se alese, pe urma socotelilor portărelului, decît cu vreo cîteva sute de mii, în chip de mîngîiere. Dar se vede că un destin aprig urmărea pe nefericitul boier ; la cîţiva ani după lichidarea celei mai însemnate părţi a averii sale, se iscă grav pericol şi pentru cea de a doua clădire. Vînzătorul ei către domnul Sava tocmai murise, dar proprietarul anterior al locului, pe care răposatul ridicase vila, deschisese proces în anularea actului de înstreinare a terenului (actul acesta se făcuse în timpul ocupaţiei germane, pe valuta de-atunci şi într-o vreme cînd parcul, în care se ridicase mai tîrziu vila cu bucluc, nu avea nici pe departe valoarea de astăzi). Proce-

sul acesta, început demult, din o mulţime de motive de fapt şi juridice, era din cale-afară de periculos pentru domnul Sava, noroc nu numai că apărător al său s-a erijat chiar domnul Georgescu Radu Şerban, dar şi că maestrul îşi făcea un punct de onoare din dobîndirea victoriei, în această luptă ingrată, împotriva foştilor precupeţi, cavafi şi papugii de Bucureşti, mulţi ajutaţi de milă domnească şi boierească, ca şi a funcţionarilor parveniţi prin incorectitudine, sălbateci la orice fel de cîştig şi gata să-şi calce cele mai sfinte angajamente. (La procesul dintîi, cînd domnul Sava pierduse prima casă, maestrul, pe atunci în plin debut, nu fusese angajat.)

În timpul din urmă am luat şi eu parte la această luptă inegală (căci cele mai multe şanse sunt de partea cealaltă), care mă însufleţeşte tocmai din acest motiv, şi cu toată spaima domnului Manolache Sava, cînd a văzut că maestrul îi trimete locţiitor, am izbutit să obţin pe baza unor incidente destul de isteţe două amînări, ce s-au bucurat de oarecare vîlvă în culisele Palatului. Totuşi, tocmai această ocolire abilă a decisivei fondului de către maestru e de natură a speria mult pe boier Manolache, care a ajuns de-o nervozitate de neînchipuit, şi a abate cu desăvîrşire pe simpatica lui copilă, care poate presimte şi se scutură de pe acum de răceala duhului negru şi apropiat al sărăciei aproape lucii, pentru oameni ca ei, învăţaţi în belşug.

Poate tocmai din cauza acestei situaţii foarte precare a unor suflete din tagma ei, dacă nu va fi o afecţiune chiar cu adevărat din cele mai puternice, doamna Alba arată o atît de pasionată prietenie Anişoarei Sava. O ţinea cu bra-

ţul petrecut pe după şale, ea, doamna Alba, pe care o socoteam rece şi în orice caz cu totul reţinută la efuziuni, mai ales dinaintea unei terţe persoane. Îi căuta necontenit ochii şi, cînd trecui pe lîngă dînsele, auzii conversaţia întreruptă de două ori de aceeaşi exclamaţie emisă pe-un ton puţin prelungit, de-un patetism vibrant şi învăluitor : *„My dear !“* care m-a făcut să tresar aproape vizibil. Va să zică, astfel rosteşte ea pe acest *my dear ;* cum trebuie să-l şoptească oare ? mi-am spus atît de turburat, că am salutat cu braţul tremurînd literalmente. Mi-au răspuns amîndouă cu surîsuri de bunăvoinţă şi apoi am auzit conversaţia îndepărtîndu-se, cu cel de-al doilea *my dear,* care însoţea, dacă nu mă înşel, stabilirea datei unei revederi. Însă trebuie să mai fi şi văzut cineva pe doamna Alba în dimineaţa aceasta de iunie, pentru a-şi putea face o idee cît de slabă de starea mea sufletească, după ce mi-a pătruns în auz tonul cuvintelor de pe fotografie. Tot sufletul meu vibra la unison şi mi s-a părut că sunt întreg o notă muzicală şi alt nimic ; am avut limpede senzaţia prefacerii unui corp material în sunet, în fluid, în vibraţie, aşa cum trebuie să se rezolve materia în suflet, cînd bate ceasul destinului.

Nu ştiu dacă aţi avut vreodată această impresie, dar ori de cîte ori am văzut o femeie frumoasă într-o dimineaţă de iunie, am crezut că ea se încheagă chiar pe loc din nelămuritul acela prea luminos al aerului îmbătător de tare. Dacă n-ar fi fost alături Anişoara, care, oricît de fină, de distinsă şi cu un plăcut prelung al feţei, era totuşi o realitate, aş fi crezut, văzînd singură pe Alba, într-o înfăptuire mitologică. Înfăptuirea se realiza pe măsura apropierei unuia de celălalt, pentru că vaporoasele înşelăciuni

ale surplusului de lumină dispăreau cu cît înaintai spre adevăr ; dar în afară de acest joc al ochiului, care acum se manifesta cu o intensitate rară, ceea ce de data aceasta m-a uimit peste măsură a fost părul Albei, pe care azi îl vedeam întîia oară neacoperit de nimic, aşa zburlit şi parcă topindu-se pe îndelete pe fondul perspectivei, întocmai ca în fotografie. Dar, minune a minunilor, i-am descoperit şi nuanţa lui adevărată, care de-acum înainte nu va mai avea cum să mai mă înşele. Am plecat de la brun, ca să mă opresc la culoarea castanei, şi iată-l acum, înşelătorul, prins în autentica lui înfăţişare. E aproape blond, un blond cenuşiu, care sub intensităţi felurite de lumină poate lua aspecte felurite ; dar, liber de orice văl, e blond cenuşiu, un cenuşiu mătăsos şi schimbător, care dă o paloare anume, un mat sobru şi distant exuberanţei de alb din figură, atenuînd astfel şi întunecimea, atît de pronunţată cînd e adumbrită de boruri, a ochilor. Am acum în faţă personagiul din fotografie şi aud glasul, cu intonaţii prelungi şi cîntătoare, pronunţînd pe acel *my dear* pe care *el* l-a auzit de atîtea ori şi mai răscolitor, şi mai sfîşietor de sufet, în şoaptă. „Spuneţi-mi, mă adresez treptelor pe care le urc poticnindu-mă —, spuneţi-mi dacă n-am dreptate să nu-mi apar mie însumi atît de meschin, trecînd în revistă, cu o luciditate de ucigaş în preajma loviturii, diversele faze ale acţiunii ce pregătesc.

Acest sunet *my dear* şi această învăluire, a braţului... mi-e cu neputinţă să văd acest gest nemuritor, această viaţă pură strîngînd stîrvul lui Buzescu, această muzică a patimei şoptind la urechea craniului eminescian de muribund : *My dear*... Eu nu cred — poate pentru că o aud mai

rar — dar de acum înainte îmi va fi imposibil să cred că există într-altă limbă o expresie mai potrivită pentru o astfel de şoaptă şi pentru atîta iubire... dar de ce cîntecul ăsta se adresa Anişoarei Sava ? Pentru că, reexaminînd cu toată seriozitatea desfăşurarea lucrurilor, mi-e cu neputinţă, în glumă măcar, să atribui acestui patetism al tonului o cît de neînsemnată intenţie, în legătură cu trecerea mea concomitentă pe acolo... S-a pierdut casa boierului Sava şi e nevoie de consolaţie mai patetică, sau... ?

Prinţul Raoul mi-a lămurit, puţin mai tîrziu, povestindu-mi de afecţiunea într-adevăr neobişnuită a Albei pentru prietena ei de copilărie şi pension, ameninţată acum de sărăcie şi rămasă nemăritată.

Iată-mă-s deci întors din pretinsele pribegii ale ocupaţiei mele — care fac pe madam Matilda să-mi căinească soarta — în mansarda înnobilată de istoric şi romantic vlăstar boieresc, prizărit printre cocote şi alte epave ale existenţei. Aurica e fericită de revedere şi mă invită chiar în prima după-amiază la cafelele ei. Îmi face cunoştinţă, dar cam peste mînă, cu Irma Caraczony, căreia, amintindu-mi de povestirea Auricăi, îi spun „contesă".

— Aşadar (mă străduiesc în orice moment să aduc vorba despre Buzescu fără a părea că o doresc anume), aşadar, avem onoarea să fim vecini cu un prinţ şi o contesă...

— Eu nu mai sunt contesă, oftează atunci Irma Caraczony, şi ochii ei cu cearcăne uşoare, vag încreţite, rămîn cîtva căscaţi în vreun trecut real ori închipuit... Nici n-am fost vreudate... însă mama mea... să ştie dumneta... a fost fiche de contesă.

— Nu mă îndoiesc deloc, cum nu mă îndoiesc nici de prinţul din fund.

Irma, crezînd că încă glumesc, se simţi obligată să-mi recite strofa din balada populară, cu vitejia Buzeştilor, pe care o aud astfel şi în această a treia versiune, de astă dată cu accent unguresc. Avea o gură mică, căptuşită cu un roşu prea viu, căruia rujul de pe buze nu-i adăuga aproape nimic, şi dinţii foarte mici. Ochii negri, fără a fi mari, arătau un luciu umed, caracteristic, şi erau încondeiaţi pe deasupra de sprîncene negre, cu fir mărunt, răsucit şi mat, pe care nu şi le subţia prea mult. Era într-adevăr în toată fiinţa ei o delicateţe, şi-n cuvînt şi-n gest, care mă făcea s-o cred dintr-o obîrşie mai subţire şi tocmai din cauza asta mă amuzam mult s-o văd lîngă Aurica, s-o ştiu cîştigîndu-şi existenţa la fel ca Aurica şi să-mi amintesc într-una că dincolo de păretele Auricăi locuieşte nobilul domn Preda Buzescu. Însă Aurica părea cam agasată de interesul pe care-l arătam Irmei ; ea mă înfăţişase anticipat, de bună seamă, drept amicul ei — mai de-aproape — cu toate că-i răsplătisem cu supratarif dărniciile ei fizice şi sentimentale (sau poate tocmai de aceea) şi acum, la prima cunoştinţă cu o nouă vecină, iată, legătura noastră nu părea să reziste deloc. Însă eu doream să cunosc cît mai de aproape toate vecinele domnului Buzescu, să mă arăt generos cu toate, să pot intra oricînd în camera fiecăreia, la nevoie să mă servesc chiar de eventualul lor concurs, în măsuri pe care nu le pot încă prevedea, în acţiunea ce mi-am propus. Dar, toate astea trebuiesc să se petreacă pe nesimţite, să par un băiat cheltuitor şi stricat, foarte fericit că mă găsesc în vecinătatea atîtor fete de viaţă şi cu totul nepăsător

că am un vecin prinț, pe care mi-e indiferent că-l cheamă Buzescu, fie chiar și Preda pe deasupra. Apoi mai trebuie să mă arăt și inconstant, tocmai pentru a învedera că nimic serios și cu logică suită nu poate trece prin capul meu și pentru a putea culege cît mai multe date asupra persoanei domnului Buzescu, a-l reconstitui după cît mai diverse impresii, fie ele chiar ale unor femei simple ; în sfîrșit, pentru a deveni eroul mansardei și a face ca zvon despre mine să ajungă și la urechile alteței sale, cu care țin neapărat să mă împrietenesc și să-l trag (eu, chefliul și nepăsătorul în sentimente, omul care trece din femeie în femeie, singurul în care poate avea încredere cel ce iubește cu adevărat), la cîteva ședințe cu vin și cu cîntec, unde sufletul se deștelenește și unde orgoliul de a te arăta iubit de cineva anume, de deasupra tuturor nădejdilor și trecînd peste toate conveniențele, se împăunează și plesnește în adevărate crize de destăinuire și sinceritate. (Mai ales cînd ascultătorul pare un biet nefericit, osîndit să nu aibe parte niciodată de-un astfel de noroc.)

Dar „contesa“ Irma mă interesează îndeosebi. Aurica (eu țin acum minte și cele mai neînsemnate amănunte din conversațiile ce sunt nevoit să am cu aceste femei) mi-a împărtășit că Irma, mai ales, iubește pe prinț și că el nici nu se uită la dînsa. Dacă-l iubește cu adevărat, ea trebuie să mai fi mirosit unele lucruri, pe care poate nu le-a destăinuit celorlalte colege de locuință și profesie. Și, oricît, e interesant de aflat, chiar de la o femeie ușoară ca ea, sau, mai bine zis, tocmai de la o femeie blazată ca ea, ce interes poate produce într-un suflet femeiesc alura și chipul

de ceară al prinţului cu seamăn de poet genial. Iată de ce, cînd, scoasă din fire de cochetăriile pe care le schimbam cu prietena ei „cea mai bună“, Aurica ne trimise indignată la dracu, mă retrăsei la Irma, pe care ţinui s-o copleşesc cu glumele, cu rîsul şi mai cu seamă cu generozitatea largă, cu care ştiam să răsplătesc fetele bune, ce mi se dau azi cu trupul, mîine cu sufletul. Fără îndoială că numai cantitatea gologănetului de pe colţul mesei îndemnă pe unguroaica focoasă şi cu zgomotoasă tandreţe şi pasiune, să accepte onorariul şi să nu insiste în copilăria de a-l refuza, cum avu aerul, pe cînd îl aşezam în locul ştiut, cu discreţia cuvenită. În orice caz curioasa ei ezitare fu de natură a mă îmbărbăta : îi plăcusem femeiuştii, afară numai dacă nu fusese o stratagemă bine jucată pentru a mă cîştiga definitiv prietenei sale Aurica. Din spirit de prevedere, mă ferii să mai aduc vorba de Buzescu, rezervîndu-mi satisfacerea acestei curiozităţi pe îndelete şi cu savantă metodă. Dar a doua oară cînd revenii la mansardă, chipurile din voiajurile mele de afaceri, observai că Irma mă aştepta oarecum. Găsii flori proaspete într-un pahar pe măsuţa de noapte — probabil le înnoia zilnic — şi cînd se trezi, după-amiază (eu ştiam cînd trebuie să viu aci, ca să dau de oamenii mei) veni bucuroasă să-mi confirme că ea mi le-a pus. De asemeni îmi aduse şi o cravată — cadou din banii pe care-i dădusem — şi mă înştiinţă glumind, că ori de cîte ori mă voi bucura de dînsa îmi va pretinde bani pentru a-mi lua cîte ceva.

— Fetiţo, dar tu cu ce ai să trăieşti ? o mustrai cu afectat dulce interes. E vreun prinţ care te întreţine ?...

— Asta nu te priveşte pe tine... şi te rog se nu-mi mai intinde vreudată un ban, ca se me simte insultată... Am se-ţi cumper eu cadou... din bani de la mine...

Va să zică, aici în mansarda cocotelor şi a nobililor pierduţi, înfrînsesem pe prinţ. Teribil succes, mă felicitam cu amară ironie, dar, trebuie să spun, şi cu destul amor propriu răscolit şi războinic. Mă grăbii să fac semn cu ochii în direcţia unde venea apartamentul lui Buzescu :

— Nu cumva o fi tocmai prinţul nostru, din fundul coridorului ? insistai s-o descos, pentru a nu pierde această nimerită cotitură de conversaţie...

— O, ţi-ai ghesit, rîse ea, dînd înveselită din umeri.

— Aurica mi-a spus că eşti nebună după el...

— Auriche minte, ea se leşină după dînsul şi nu vine se-i spună...

— Şi el nu te bagă în seamă.

— El nu baghe în seamă la mine ? Se spune eu : el nu baghe în seama pe ea... Asta s-o ştii de la mine ! înclină ea de mai multe ori din cap, privindu-mă convingător...

— Mi se pare că vă lăudaţi amîndouă.

— Eu n-am nevoie se laude... Eu sint plictisite pînă-n gît de prinţ aste serite la cap şi gonit de amante... !

— Gonit ? ! Ha, ha... ha... Nu mai spune, l-a şi gonit... care amantă ? Aha... aia din fotografie, te pomeneşti...

— O iubeşte ca nebun... da ea nu vrea se vede la el... i dă dor de pomană, un ban, colo, ca la chine...

Îmi exprimai nedumerirea pentru această atitudine : nu-l mai iubeşte şi-i dă bani, stimulînd, cu lipsa mea de înţelegere, cu hazul şi cu contrazicerile mele, pe Irma să-mi lămurească această bizarerie, de care mă minunam din

cale-afară de exagerat. Şi explicaţia Irmei fu din cele mai simple şi mai fireşti : nenorocitul a fost iubit cîndva de femeia frumoasă din fotografie. Pe urmă ea şi-a găsit un bărbat foarte bogat, cu care s-a măritat, şi pe el a început să-l uite... totuşi, pentru că avea scrisori şi fotografii de la ea, îl mai ajută din cînd în cînd, dar nu mai vrea să-l mai vadă...

— Cum, are şi scrisori ?

— Trebuie se aibe... El o are la mune cu ceva, de trimete la el atîta bănet... Dar el e prepadit... o iubeşte ca nebun... şi-i vine se-şi zboare creierile de dorul seu...

Mai rămînea să-mi adaoge Irma pe ce temei întocmise ea suita asta de deducţii, care mi se părea foarte naturală. Numai punctul de plecare îl găseam încă obscur. Oare să-l fi iubit înainte de a se mărita şi să-l fi trădat numai de dragul bogăţiei... oare ăsta să fi fost cuvîntul insultător al fratelui ucis în duel ?... Să fi scrîşnit la urechea domnului Georges Radu Şerban că a fost preferat unui frate decăzut, pentru parale... Irma asta îmi făcea impresia că se bazează pe o certitudine reală mai puternică decît orice sistem deductiv... Totuşi, nu mai insistai cu întrebările deocamdată, dimpotrivă, dădui la dracu toate aceste basme care nu „ne" privesc şi o strînsei cu ardoare la piept. Şi nu fără cel mai sincer avînt. Unguroaica asta era o comoară de inteligenţă şi bun-simţ ; ea mă scutea de a mai face investigaţii în aripa cealaltă a coridorului, unde aveam impresia că istoria asta nici nu pătrunsese. Aici, în dosul frunţii nu prea înalte, dar drepte şi catifelate, unde pieliţa fină era imprimată într-o parte de o vagă urmă de tăie-

tură sau lovitură, trebuie să sălăşluiască bobul de adevăr care-mi va dărui înţelegerii mele întregul fir al vieţii prinţului Preda. Îmi comprimam deci nerăbdarea de a şti totul, încercînd şi izbutind uneori să găsesc calităţi alese mîngîierilor şi purtării intime a Irmei. Alternînd voluptatea cu glume şi istorisiri inventate de mine ad-hoc, pentru a readuce iar conversaţia asupra subiectului pe care-l alungasem din preocupările noastre cu atîta indiferenţă, mai putui obţine de la pasionata mea prietenă unele amănunte complimentare asupra misteriosului personaj. Totuşi, observam că Irma mi-ascunde cu grijă ceva, mai lămurit, ocoleşte să-mi explice răspicat ce sens are mărturisirea ei de la început că e plictisită pînă-n gît de „prinţul ăsta sărit la cap şi gonit de amante". Nu e greu desigur să trag eu o trăsură de unire : de dorul Albei, care l-a uitat, prinţul încearcă să-şi îngîne nefericirile sufleteşti cu această femeie pierdută, cu pretenţii şi cu oarecare aparenţă de nobleţe.

Foarte bine, foarte bine. Dar tocmai pentru că noul aspect al împrejurării îmi surîde de minune — Alba nu se mai uită la dînsul, totuşi are nevoie de tăcerea lui —, vreau certitudine deplină, nici cel mai mic punct de îndoială. Mai e şi un punct de zare care se închide pentru putinţele de realizare ale plănuirilor mele confuze încă, incomplect trasate în tumultul de neştiinţă şi nesiguranţă care mă domină : între cei doi nu mai are loc nici o întîlnire. Deci o posibilitate mai puţin de dominare a frumoasei stăpîne a visurilor mele. De multe ori doar, după dezastrul dosarului, am legănat în minte, am compus şi întregit ca pe un episod de roman ori de dramă momentele gradate ale

întretăierii drumurilor noastre în preajma cuibului ei de fericire cu prinţul nefericit. Într-adevăr : o trecere bruscă, bine socotită, desigur ca din întîmplare, pe dinaintea uşei care se deschide discret. Îmi închipuiam chiar o misterioasă uşă, dînd într-un apartament ferit, o garsonieră plasată cu meşteşug şi cu dublă ieşire, pe care trebuia s-o studiez bine (desigur a unui prieten binevoitor, care o cedează din cînd în cînd, pentru două ceasuri pe săptămînă, amicului ruinat) sau, în sfîrşit, o căsuţă retrasă cine ştie unde, după o perdea de boschete, de tei ori de plopi. O vedeam din ce în ce mai clar, mai în potrivire cu circumstanţele momentului, pe donna Alba, înaintînd înfiorată de aventură şi de pericolul eventualităţilor grave ; evident, o închipuiam şi eu (şi asta mi-a plăcut mai ales din toată turuiala cu accent maghiar a Irmei) plictisită, obosită de această aventură veche şi fără ieşire, dar pe care o continuă din obişnuinţă şi din spirit de surdă revoltă pentru autocratismul domnului Georges Radu Şerban. Şi exact în clipele înfrigurate ale iscodirilor înconjurătăţii, iată-mă şi pe mine, privind-o mirat şi salutînd-o cu jenă, preschimbată repede în rîs încurajator şi complice. Uneori mai complic grotesc şi ieftin scena turburătoare : o doresc această surprindere în tovărăşia amantului sau — oricît îmi repugnă şi mă revoltă această închipuire —, pentru eficacitatea manevrei, în plin sărut de despărţire de amantul eminescian, desfigurat total de amor şi de satisfacţie împlinită...

Aci reflecţii grele şi supărătoare mă inundă : raţiunea nu vrea s-o vadă pe domniţa Alba micşorată de această apropiere rîncedă şi ridicolă, de gust şi fason perimat. Dar

chiar fără s-o întîlnesc real îndată după aceea, numai închipuind-o în înfăţişarea matinală, cu care m-a întîmpinat pe cînd îşi conducea prietena, şi ea se îndreaptă îndată maiestoasă în puterea minţii mele, regină de drept divin şi etern, chiar dacă aş descoperi-o aici, într-una din odăile mansardei acesteia, vînzîndu-se cu chibzuită tocmeală, trăind voit şi pervers aventura nocturnă a anticei Messalina.

Abia acum, în braţele cocotei acesteia, care mi-a adus şi de la care mai aştept revelaţii (şi poate un concurs şi mai activ, mai practic, pe care numai îl bănuiesc), care respiră în somn adînc dinaintea gurii mele şi-mi înăbuşă propria mea respiraţie cu adierile stătute ale urmelor de parfumuri violente, simt cît de adînc e îmbibat sufletul meu de emanaţiile telepatice ale domniţei Alba. O simt întreagă în mine, în mîinile mele curge sîngele ei şi, mîngîindu-i căldura ca să mă îmbăt mai bine de curgerea lui, dau de rotunjimea albă sidefie a braţelor sale. Ea este toată în mine ca o otravă plăcută, care a crescut nesimţit după lenta-i inoculare şi acum mă paralizează în neaşteptate momente pentru durate mai lungi, ori mai scurte, dar cu intensitate şi cu exclusivitate de crud şi nimicitor acces ; numai că eu aştept fericit această amorţire divină, o invoc şi o sorb şi mă dăruiesc ei, cu voluptatea şi înfiorarea candidă a celui ce-şi zvîrle singur sufletul şi carnea beţiilor mistice sau reci.

Trebuie să fie a mea doamna Alba, căci nu fără alt scop a trecut pe dinainte-mi acum şapte ani, cînd pregăteam de sîrg examene întîrziate, desigur tot pentru ea, necunoscuta. Ea a trecut, ca să-mi spună, cu rîsul ei mut, că pentru ea şi pentru viaţa ei va fi toată truda vieţii mele...

De la Irma n-am mai putut să smulg mai mult deocamdată ; pare să se ferească, biata fată, să-mi dea relații mai cuprinzătoare asupra întîlnirilor sau convorbirilor ei cu prințul Preda. Acum observ bine, insistențele mele, oricît de voalate, ea le interpretează drept un fel de geloasă curiozitate din parte-mi, ceea ce o face să fie mai prevăzătoare în cuvînt. Și nu insist : patima mea, care s-a dezvoltat atît de reținut, atît de comprimat, cu atîtea menajamente din parte-mi, așa cum trebuie să umbli cu periculoasele preparate de laborator, cum acumulezi gazele inflamabile, gata de dezastru la cea mai neînsemnată mișcare greșită, e prea lucidă ca să mai mă precipite vreo nerăbdare, să mă facă să trezec bănuieli cu o persistență inutilă. Nici cele mai mici, mai infime bănuieli nu trebuie să trezec.

Mai ales acum, cînd Alba e întreagă în mine, cînd gîndul meu o pipăie clar, lucid, așa cum aș pipăi tablia asta de pat, așa cum pipăi femeia asta care doarme lîngă mine, cum o pipăi din ce în ce mai apăsat, mai sălbatec, pentru a o trezi, pentru a o simți și mai aproape de mine, a o simți în mine, căci ea e domnița Alba dincoace de pleoapele mele închise cu străşnicie. Pînă în clipele acestea n-aş fi putut defini atît de clar, atît de decupat, atît de categoric, picătura cărui elixir căzuse în sufletul meu din ochii ei a căror culoare nici acum n-o cunosc : dorință, încăpățînare, ambiție, îndîrjire, umilință care se cere înfrîntă, năucire... Dar acum văd limpede, citesc limpede : viața mea nu are sens fără doamna Alba. Și-n vreme ce liberez pe Irma somnului ei adînc, mă rostogolesc alături și mi se pare că mă cufund în moliciunea asudată a patului ca într-o baie de noroi la meschinul gînd ce mi-a năzărit hidos, al surprin-

derii ignobile, cu consens de răsplătire pentru complicitate, Dumnezeule mare ! al acestei fotografii — *ultima ratio* — sustrase unui decăzut (în caz cînd Irma are dreptate că întîlnirile lor au încetat) şi purtate pe dinaintea ochilor vinovaţi de departe, ca o invitaţie pentru cea mai sordidă negociere.

Şi iarăşi donchişotescul vis pierdut al procesului formidabil mă umileşte din înălţimea inaccesibilă şi candidă a purităţii lui de zăpadă pe vîrf de munte, a eleganţei lui atît de rare, atît de îndrăzneţe, atît de îndepărtate de noaptea asta de insomnie, de mansarda asta cu prinţi şi artişti rataţi, cu cocote şi josnice gînduri de cambriolaj.

De mansarda asta sordidă, în care însuşi minunatul meu vis alb îmi porunceşte totuşi irevocabil să rămîn.

La o întreprindere de mîna întîia, un comis voiajor de mîna întîi ! Astfel trebuie să gîndească conlocatarele mansardei, considerînd lungile mele evadări, în timpul cărora pot să-mi văd de afacerile mele, să locuiesc în garsoniera mea propriu-zisă din parcul Filipescu, să primesc pe Voicuţa acolo şi să par dincoace tocmai pentru atîtea absenţe un funcţionar muncitor şi conştiincios, înhămat la o mare şi serioasă treabă. În privinţa asta n-am nici o grijă : toate fetele mă laudă, cu madam Matilda în cap. Dar îmi rămîne o singură şi cea mai serioasă îngrijorare : opinia prinţului Preda. Am băgat de seamă din rarele noastre încrucişări pe coridor că alteţa sa a luat cunoştinţă de prezenţa mea aici şi, ca atare, de existenţa mea pe pămînt. Întrebarea care mă munceşte este aceasta : nu cumva însă ştia el de aceeaşi existenţă ceva mai înainte de prezenţa-mi curioasă

sub acest acoperiş ? Într-adevăr, un adorator al soţiei maestrului meu nu a avut el cumva curiozitatea să afle cam ce fel de indivizi se găsesc în apropierea iubitei lui ? Ce invitaţi păşesc prea des în casa ei, ce secretari şi comişi lucrează în biroul bărbatului său ? Din atitudinea la început perfect indiferentă a prinţului Preda, mai apoi din uşoara bunăvoinţă ce-mi trimetea de sub mustaţa-i tristă, de cîte ori ne întîlneam pe sală, în sfîrşit din satisfacţia deosebită ce i-o produse primul meu salut, pe care-mi luai inima în dinţi să i-l fac — fără să ne fi prezentat nimeni —, în amurgul coridorului, observa că prinţul meu nu mai e în curent, de mult (sau poate nu l-a interesat niciodată), cu personalul de birou al soţului iubitei sale. Era singura concluzie cu putinţă de tras din purtarea lui drăguţă şi totuşi încă rezervată, distantă faţă de mine ; afară numai dacă nu aveam a face cu un actor de mîna întîia, care a simţit repede primejdia şi aşteaptă cu linişte şi încredere, ca agentul fostei sale iubite — cum în cazul acesta ar trebui să mă socotească — să încerce primul asalt pentru cucerirea, să zicem bunăoară, a fotografiei din părete. Dar şi după ce-mi luai a doua oară inima în dinţi şi mă prezentai singur, extrem de politicos şi deferent, făcîndu-i un larg compliment şi cerîndu-mi scuze că-mi iau din proprie iniţiativă o astfel de îndrăzneală, el nu se arătă surprins deloc, ba dimpotrivă îmi păru extrem de măgulit de gestul meu ; încă şi mai mult, făcîndu-mi iarăşi de vorbă cu madam Matilda, tocmai cînd era ocupată cu aranjamentul apartamentului princiar, văzui că fotografia Albei rămăsese neturburată la locul ei.

Într-o noapte, era tîrziu şi Irma nu mă lăsa să dorm, auzirăm un ciocănit discret la uşă. Era la mine, era la Irma? (uşa ei se afla cam în faţa alei mele, ceva-ceva mai la stînga) nu aş fi putut spune. Cu degetul la buze, Irma îmi făcu semn de tăcere, zîmbi apoi, vroi să-mi şoptească cine ştie ce, dar renunţă. Şi mă privi poznaş şi oarecum nesigur, puţin îngrijorată. Ceva mai tîrziu apoi, pe cînd eram pradă înlănţuirilor ei sălbatice şi a tuturor interjecţiunilor din vocabularul unguresc, aceeaşi bătaie discretă îşi făcu loc în urechile mele. Cînd criza conteni, auzirăm distinct în noapte ciocănitul, de astă dată din ce în ce mai tare, şi mă putui orienta uşor asupra uşei în care răsuna. Se auzea lămurit, cînd se întrerupeau ciocăniturile : *„Irma !... Irma... Comtesse Irma... c'est moi... Preda...“*

Irma zîmbea la mine, făcîndu-mi necontenit semnul discreţiei. Nu eram luminaţi decît de becul de pe măsuţa de noapte, pe care-l acoperisem într-un ziar mototolit, pentru a-i micşora puterea. Pe sub uşa mea nu se putea aşadar vedea nici o dungă de lumină, ca să turbure pe prinţ din chemarea lui, care mi se păru tremurătoare şi patetică.

— *Irma, mon ange... ouvre... c'est moi... viens... viens... ma chèrie... ma très douce..*

Şi bătea iarăşi repede şi îndesat. În cele din urmă zgîlţîi şi mînerul şi-i auzirăm pasul tîrşindu-se pe podeaua sălii.

— E beat ? întrebai în şoaptă.

— Puţin. Nu se îmbate niciodate de tot. Inse me chiame în fiecare noapte, cînd se face dor de ea... me strînge prea tare... şi mai mult decît me strînge... me serute...

Am izbutit apoi să smulg vorbă cu vorbă Irmei toate amănuntele scenelor ei de dragoste cu prinţul. N-o strigă

pe numele celeilalte şi nici nu se uită la portretul ei, în momentele acelea. Are grijă dealtminteri să stingă lumina şi tot timpul nu vorbeşte decît franţuzeşte, grai din care Irma nu pricepe decît cîteva cuvinte. Lucrul se petrece mai la cinci-şase nopţi. Dar niciodată nu e lipsit de delicateţe : dimpotrivă, dovedeşte un exces de galanterie, de fineţe intimă, a cărei amintire face pe Irma, probabil pentru a-mi produce plăcere, să rîdă dezgustată, deşi, văd bine, ochii ei nu par cîtuşi de puţin înfricoşaţi, nici măcar uluiţi de procedeele lui. Irma, pe care o vrea totdeauna goală de sus pînă jos, mărturiseşte în cele din urmă că se complăcea în rafinamentele lui mai mult platonice, în care sărutul juca rolul principal. Dar este o margine în toate şi ea îl părăsea de cele mai multe ori, în apropierea dimineţii, îngrozitor de turburată, deşi amuzată şi încîntată. Îmi declară însă că preferă iubirea unui tînăr vlăjgan ca mine, sănătoasă şi liniştitoare, chinurilor erotice ale unor astfel de degeneraţi, bolnăvicioşi şi libidinoşi.

— O iştenem... l-aş da lui Auriche cu placere... dar nu vrea să aude de ea...

Nu-mi venea să rîd deloc de transporturile nocturne ale prinţului Preda, deşi acum aveam la rîndu-mi certitudinea absolută că între el şi domniţa Alba nu mai există de mult — dacă nu, în orice caz, la distanţe extrem de largi — întîlniri intime. Revederea aceea din grădină, cu consimţămîntul şi aproape supravegherea mamei, mă întăreşte şi mai mult în supoziţiile mele, deşi amestecul doamnei Esmeralda mi se pare încă extrem de curios şi-mi deschide porţile unor noi şi grele nedumeriri.

Nu rîd deloc de sărmanul prinț decăzut și degenerat, pentru că ar fi să rîd de mine ; iată-mă aci, în acest loc care mă degradează, în acest pat în care mă dau cu împrumut unei prostituate, pentru a o găsi pe ea, acolo sus, deasupra, dincolo de toate gîndurile și acțiunile mele. Fără de ea ce-ar însemna toate aceste gînduri și acțiuni, ce rost ar putea avea ele, în tinerețea mea singuratecă pe care altfel o întrezăresc îngrozitor de tristă. Voicuța, Lilica, fructe pe care le culegi îndată, numai doar să întinzi mîna. Ș-apoi unde mai găsești frumusețea Albei, această supremă frumusețe în ordinea pretinsă de comandamentele sufletului meu ? Frumusețe scumpă și avară, pentru că inaccesibilă și încă indefinisabilă. Ea rămîne necontenit pe linia vieții mele, monarh absolut la capătul tuturor țelurilor și actelor ce săvîrșesc, necondiționată de amăgirea misterului, căci cu fiecare pas înainte, cu fiecare voal căzut, cu fiecare nouă aparență, ea se înfrînge pe ea însăși, se înalță tot mai fermecătoare, peste strîmtul sau largul orizont al inteligenței mele. Ea e pentru mine un pretext de luptă, și asta e totul, așa cum nelămuritul zărilor și otrava lecturilor mi-a fost pretext de goană și pribegie în adolescență. Zvîrlit înapoi de reflexul cenușiu și imens al războiului, spuneți dacă în zilele astea sure, cînd toți zeii au căzut din cer, păstrarea unuia singur, care poate n-are decît acest unic atribut, exterior dacă vreți, dar tot al dumnezeirii : frumusețea, spuneți dacă păstrarea asta, căutarea asta de raze în oceanul tern, nu-i o îndrăzneală și o frumusețe. Tot o frumusețe.

Suntem doar trei inși în vuietul enorm al secolului, care ne zbatem pentru idolul acestei religii atît de restrînse și de delicioase. Încolo, nu știe nimeni nimic, din larga lumea

asta, care începe acum să huruie pe străzi, odată cu înalbăstrirea ferestrelor de mansardă. Acolo, în fund, nemernicul afurisit şi izgonit din raiul pe care şi-l evocă înălţîndu-şi falşi idoli ; atotputernicul care locuieşte astăzi cerul şi păzeşte la poartă-i cu paloş de flăcări ; şi păcătosul pe care-l auziţi destăinuindu-şi păcatele şi tîrîndu-se prin noroaiele cele mai abjecte, pentru a se învrednici cel mai de pe urmă de minunea extremei frumuseţi.

Trei credincioşi, trei fanatici, trei fraţi de soartă şi de durere, cari ne vom întredevora în curînd sub măreţia cerului, sub privirile sfinte ale zeului pe care-l dorim exclusiv.

Încolo, nimeni nu ştie nimic de noi, iar ei doi, nici măcar de mine.

Pe sala în care un bec orb şi uzat abia mai luminează la doi paşi şi unde abia la ora asta a început cu adevărat domnia somnului, se aude un tîrşet dinainte înfrînt şi umilit, un ciocănit trist şi înfricoşat : *Irma... comtesse Irma... chère comtesse... chère petite...*

Iar Irma zace răsturnată alături de mine în somn profund şi mut, dezvelită aproape toată, cu un braţ apărîndu-şi sînul stîng, cu altul căzut peste dunga patului, cu albeaţa goliciunii pătată indecent de umbrele tari ale încheieturilor.

— ***Viens, o, ma beauté, viens, mon ange, mon bonheur... mon unique...***

Glasul a crescut mai lăcrămos şi mai umilit decît poate fi cu putinţă. Iar eu rîd liniştit şi fericit, sigur de acest simulacru de lemn, pe care l-aş ceda bucuros prinţului iz-

gonit de adevăratul idol. Şi-n învigurarea albă a dimineţii de vară trasez primele linii hotărîte ale meschinului meu plan de acţiune.

Dacă la început nu i-o fi părut curios Voicuţei interesul pe care-l arătam informărilor ce-mi da despre Alba, e fără îndoială cît se poate de firesc. Orice secretar de avocat e în drept să se intereseze de familia patronului său; şi-apoi, un brav elev al maestrului Georges Radu Şerban ştia doar să pună o întrebare fără a trezi o cît de îndepărtată suspiciune. Afară de asta, aveam grijă oricînd, în conversaţiunile noastre, s-o întreb cu un interes şi mai mare despre familia ei, despre Smărăndiţa şi tipul ei, despre ea însăşi, despre progresele făcute cu revista teatrală, plănuită la „Ruşi", şi pe care o şi scriseseră autorii solicitaţi. Acum se împărţiseră chiar rolurile şi începeau repetiţiile. După îndemnul meu, Voicuţa primise şi ea să joace ; făcea întîi pe un înger mic şi cuvios, pe care vremurile noi, întoarse la păgînism, îl prefac în amoraş obraznic, şi-apoi, în alte tablouri, pe-o fetiţă de şcoală, care dă relaţii naive despre cursurile ce urmează, încît, din jocul meşteşugit al cuvintelor şi-al locului răspunsurilor, să răsară întorsături hazoase şi aluzii necuviincioase. Voicuţa era amuzată de rolurile ei tocmai pentru că vedea că eu mă amuz la rîndu-mi, mai ales că replicele ce trebuia să dea nu erau lipsite de sare şi meşteşug. Şi asta motiva îndeajuns îndemnurile mele de a se dedica mai amplu şi mai adînc studiului lor şi ambiţiei de a se înfăţişa o bună artistă, deşi conveneam amîndoi că în fond totul nu-i decît o copilărie şi textul ce trebuia să înveţe o ridiculă meschinărie. Îmi plă-

cea că aceste rezerve ţinea să le readucă adesea în convorbire însăşi Voicuţa, care se complăcea însă de minune în noua ei preocupare ; tocmai pentru a atenua impresia acestui zel în ochii mei, ea vroia desigur să-mi ateste şi mai în glumă şi mai în serios că nu pune nici un preţ pe această simplă distraţie, ca oricare alta.

Dar tocmai această nepăsare, afectată şi totuşi dezminţită la fiecare moment de fapte, dovedea fragilitatea sufletului Voicuţei, inconsistenţa lui, lipsa lui de interes substanţial pentru orişice pe lume. Singura ei grijă pe care şi-o trăda cu voie ori fără de voie la fiecare moment, de a părea că n-o surprinde nimic, că n-o poate încînta, decît superficial, nimic, exerciţiu pe care şi-l însuşise pînă la falsificarea propriului său suflet, dovedea golul spăimîntător dinlăuntrul acestui bibelou, pe care altfel nu l-aş lăsa aşa uşor din braţe. Voicuţa vroia aşadar să-mi arăte că, la fel cu Smărăndiţa şi cu celelalte prietene ale ei, e o blazată şi o hipercivilizată ; nu face caz de cultura ei, pentru că, asemeni, ţine morţiş de pedanterie să nu fie acuzată. Însă dacă doreşti să cunoşti gradul ei de cultură, n-ai decît să apeşi pe-un buton : atunci ea va începe să turuie orice te interesează din literatura franceză, germană, engleză şi chiar română, precum şi tot ce e îndeobşte cunoscut din literaturile celelalte, va începe să turuie despre orice temă din filozofie, pe care a urmat-o la facultate, luîndu-şi licenţa cu bile albe şi distincţie ; însă se va da bătută, chiar fără s-o întrebi, în privinţa limbilor vechi, care o plictiseau, matematicei, „pe care n-a înţeles-o niciodată şi a învăţat-o papagaliceşte, deşi a avut note mari la ea“, şi în sfîrşit teologiei, pe care o adăogă în chip de

haz. Ştiam de asemenea că ea cetea mult şi era atît de satisfăcută de bagajul cunoştinţelor ei, încît licărul acela de bucurie care-i umplea ochiul, cînd abordai o temă de discuţie ce-i era familiară — de exemplu dacă aduceai vorba despre Proust, despre Paul Valéry, despre predilecţiile invertite ale lui Rimbaud sau despre Montaigne, *de omni re scibili* din domeniile pe care ţi le indica la început — cu cît o dovedea mai informată şi mai mulţumită de sine, cu atît o făcea să-mi pară mai mărginită. Discuţia odată terminată, ea se prefăcea în copilă dulce, afecta pe mititica scumpă, ce vrea să fie răzgîiată şi găsea că teribilul, după intenţia ei, contrast între omniştiinţa ei şi între nevoia de copilărie, de zbenguială, de alintare, de gungureală de copil, care se uită la tine cu ochi bulbucaţi de frica pedepsei, e tot ce poate fi mai original şi mai cuceritor. Se da peste cap pe divanul meu, lăsînd să-i cadă rochiţa, şi aşa destul de scurtă — era pe vremea rochiilor scurte —, descoperindu-şi astfel linia perfectă a picioruşelor şi mătasea neagră a pantalonaşilor bufanţi, în care ciorapii lucioşi, pentru ea mult prea lungi, se înfigeau modulînd pulpele şi începutul coapselor, ca la pajii regilor de demult. Asta se întîmpla desigur după alte zbenguieli mai mărunte, pe care Voicuţa le făcea pe covor şi printre fotolii, făcea pe căţeluşul care mîrîie, sărea de pe scaune, făcea gimnastică, iar cînd în ardoarea mişcărilor, ca într-un fel de uitare a locului unde se afla, îşi dezvelea astfel dedesupturile mătăsoase, se roşea toată, îşi ascundea faţa în palme, privind cu aceiaşi ochi, atît de drăgălaş bulbucaţi, prin gratiile degetelor desfăcute, pentru a controla, evident, cu acelaş aer copilăresc, impresia pe care nu

îndrăzneala gestului, ci noutatea priveliștii putuse s-o pricinuiască. Odată veni cu o carte împachetată proaspăt de la librărie. Pentru că intenționat întîrziam s-o întreb ce are acolo, deși așezase pachetul ostentativ pe colțul biroului (eram sigur că vrea să mă dea gata cu cine știe ce nume abracadabrant) nu se putu să nu-mi destăinuiască din proprie inițiativă :

— Nu știi ce și-a cumpărat fetița aici ?

Ridicai ignorant din umeri.

Desfăcu învelișul și-mi plimbă pe dinaintea ochilor o carte pentru copii, de curînd apărută. Și mă asigură că de la un timp s-a dedat cu desăvîrșire lecturilor pentru copii, singurele care o mai amuză și-i improspătează sufletul.

Destăinuirea poate că ar fi fost interesantă dacă nu ar fi fost făcută cu această nevinovată miză în scenă.

Mă arătai foarte minunat de noua ei dispoziție sufletească și mă declarai în deplin acord cu seceta de veritabilă literatură din ultima vreme. Însă pentru a ocoli eventualitatea vreunor considerente de mai lungă durată și perspectiva unui eventual comerț de volume puero-literare, schimbai vorba, informîndu-mă de progresele partenerilor ei la repetițiile revistei. Îmi povesti și despre cei prieteni și despre cei numai cunoscuți. Admirația ei mergea mai ales spre domnișoara Scumpa Caragea, al cărei talent, îmi afirma categoric, e deasupra oricărei așteptări. Mai ales naturalețea jocului, în atît de variate fațete — pentru că ea deține cele mai multe și mai importante roluri —, este într-adevăr uimitoare.

— Dacă e cu adevărat descendenta domniței Ralu, îmi dădui cu părerea, lucrul e cît se poate de firesc.

Dar Voicuţa nu ştiu să-mi precizeze din care Caragea descindea această Scumpă. Pentru că ne găseam totuşi la capitolul beizadelelor, o întrebai într-o doară dacă n-au oferit vreun rol şi Albei Ypsilant. Fu pentru prima oară acum, cînd observai o uşoară contractare între sprîncenele Voicuţei.

Precum e limpede de bănuit, principala legătură care mă ţinuse atît de strîns de fata aceasta mică era tocmai putinţa de a-mi sătura, prin ea, curiozitatea pentru o mie şi unul de lucruri, privind pe cea care mă interesa mai mult decît orice pe lume. Voicuţa avusese cîmp larg să creadă şi să rostească despre doamna Radu Şerban tot ce putea să-i treacă prin minte. N-o contraziceam deloc şi nu-mi dam nici un fel de părere, chiar atunci cînd vedeam clar ţîşnind exagerările şi fierbînd, oricît de voalat, eterna invidie femeiască. Eu nu făceam decît să aţîţ tăciunii, cînd focul vorbirii ameninţa să se stingă. Astfel putusem afla de dubla „grandomanie" a doamnei Alba, adică de „exagerata" părere ce-o avea atît despre obîrşia, cît şi despre frumuseţea ei, de „aerele ei de filantroapă cu care vrea să „epateze", de „sărăcia" din care a scos-o soţul ei, de „frica nebună" de a nu-i displace printr-un fel sau altul şi a se trezi într-o bună dimineaţă deposedată de palat, de bijuterii, de automobile şi de toate „fumurile" ei de mare doamnă, în sfîrşit de groaza şi mai mare a doamnei Esmaralda ca fiica ei să nu se aventureze în cine ştie ce greşală, care ar fi trimis-o cu toată familia (familia era : mama şi vărul) pe stradă. De la Voicuţa aflai că doamna

Alba primise în dar de la soţul ei casa din Bucureşti şi una din moşii, dar că donaţia fiind între soţi, ea putea fi oricînd revocată (recunoscui aci competinţa juridică a lui Radu).

Ea îmi aduse chiar cîteva lumini mai mult asupra caracterului lui Georges Radu Şerban, care, ştia şi ea, în viaţa conjugală se purta într-adevăr ca un tiran, desigur cu mînuşi, dar tiran. Voinţa lui era lege pentru toţi ai casei şi, mai mult sub influenţa mamei ei, doamna Alba trebuise să se supună, pentru a-şi salva situaţia. Afară de asta, în toate familiile mai în contact cu casa maestrului, se credea că acesta se dedicase şi mai amplu, după căsătorie, avocaturii tocmai pentru a pune capăt călătoriilor ei şi ambiţiei de a-şi etala în străinătate frumuseţea, bogăţia şi aerele. Adică exact ceea ce-mi şoptise şi Raoul. În cîteva cuvinte, ea conchidea apoi că toată mîndria nemăsurată a doamnei Alba se nărnia lamentabil la picioarele soţului ei, acceptînd, fie sub îndemn, fie pentru că se obişnuise astfel, trista stare de roabă, de dragul cîtorva bijuterii şi de groaza sărăciei. Or asta nu dovedea cîtuşi de puţin un suflet princiar, căci tot orgoliul ei demăsurat devenea astfel caduc şi ridicol...

— Poate că-şi iubeşte soţul? mă interesai cu groază.

— Da... foarte mult... între ei e o diferenţă de douăzeci de ani... Desigur, contează că va „crăpa" înaintea ei şi atunci donaţia redevine valabilă. Asta i-e toată iubirea... însă se înşeală în aceste roze speranţe... prinţul Georges se ţine prea bine şi duce o viaţă prea restrînsă, ca visul să i se poată realiza, n-avea grijă. Pe urmă, cînd va ajunge

de 50 de ani, ce o să mai folosească donaţia ambiţiilor ei... o să fie o păcăleală, de-o să rîdă şi ea singură, muşcîndu-şi mîinile de necaz.

Cînd vrea să fie crudă, Voicuţa ştia să te înfioare cu răutatea ei, tocmai pentru că era aşa mică şi ochii îi luceau atît de tare, parcă vibra de ură tot corpul ei într-atît de mic că alt sentiment nu mai avea loc să precumpănească ; din lipsă de spaţiu, sentimentele se manifestau pe rînd în acest trupuşor frumos. De aceea eu nu puteam conveni că logica ei este adevărată pînă-n adîncul tuturor consecinţelor. Premisele sunt certe : domnul Georges Radu Şerban îşi tiranizează într-un fel soţia, adică n-o lasă în voia fanteziilor ei de femeie frumoasă şi dorurilor ei de ducă : punctul acesta pare a fi adevărat şi-mi convine de minune, îmi place. Dar ea nu se hotărăşte încă să se scuture de robie, nu din cauza diamantelor, a moşiei şi a aerelor de *grande dame,* ci pentru că nu se poate hotărî îndeajuns. Voicuţa a mai atins şi un alt punct, care-mi convine iarăşi nespus, şi e confirmat de-un fapt indubitabil, la care am fost martor şi al cărui rost adevărat abia acum începe să-mi apară. Alături de ea e bătrîna doamnă Esmaralda, care poate cu adevărat să fie obsedată de groaza mizeriilor de tot felul ce pîndesc din umbră şi care chinuie în aste vremuri vitrege pe atîţi urmaşi ai stăpînilor trecutului, pe atîţi moştenitori de nume şi de sînge ilustru. Ea într-adevăr trebuie să fie prea atentă la mişcările fiicei sale, ea nu se sfieşte s-o însoţească, supraveghind-o de departe, chiar la un *rendez-vous,* după toate aparenţele de adio, al fiicei sale,

ea trebuie să joace un rol covîrşitor în nefericirea sentimentală din ultimul timp a bietului *prince* Preda din mansarda madam Matildei.

Dar întrebarea care începe să se zbată acum în mine şi să mă frămînte cu putere este : dacă un îndemn contrar ar veni tot aşa de persistent dintr-o direcţie opusă, doamna Alba nu s-ar găsi oare într-o prea sensibilă cumpănă ? Hm, iată ceva care merită multă meditaţie : în orice caz, acest îndemn contrar n-ar avea de luptat numai cu bătrîna mamă şi cu un copios act de donaţie, a cărui validitate atîrnă ca un fir de păr deasupra faptelor ei. Dar peste actul acesta şi peste bijuterii, amintirea unei anume priviri a ochilor ei, ca şi acea aplecare înfruntătoare a capului pe spate, mă face să trec îndată. Voicuţa a mai enumărat : aere de *grande dame,* dar rostind astfel ea aşează în sens pejorativ punctul pe adevăratul *i* în această ordine de lucruri. Aşa cum am văzut-o pe Alba în realitate şi aşa cum gîndul meu o vede neîntrerupt, înţeleg de minune că stăpînul ei nu e acest tiran de Georges Radu Şerban, pe care, din datele mele ştiu că nu-l iubeşte şi nu l-a iubit niciodată, ci unul căruia i se dă cu toată ardoarea, cu tot sufletul, cu tot corpul : aristocraticul, sensul, înclinarea spre aristocratic, *son penchant-pour.* Ea nu poate concepe altfel trecerea ei prin viaţă, căderea materială i se pare un atentat la dreptul ei de a străluci, i se pare un ultragiu al frumuseţii ei desăvîrşite, deposedarea acestei frumuseţi de podoabele pietrelor strălucitoare şi mai ales de podoaba cea mai de seamă : posibilitatea de a împrăştia, în clipa în care ar fi dorit, binefacerile de care poate dispune.

Voicuţa traduce toate astea prin cele mai materiale expresii cu putinţă, dar eu ştiu ce trebuie să aleg din dispoziţia ei de a bîrfi. Se poate să mă şi înşel în această privinţă : oricum, însă, am impresia limpede că Voicuţa nu găseşte înlăuntrul ei nici un sîmbure de nelinişte ori de îndoială, care ar pune-o în încurcătură înaintea întrebărilor şi atacurilor vieţii. La ea totul e drept şi fără complicaţii : îi place ori nu-i place ceva. Considerente laterale, care să se interpună în calea voinţei ei, constituind adevărate piedici cu totul şi cu totul de neînvins, aşa ceva nu există pentru înfiorător de marii ei ochi pe faţa mignonă. Şi totuşi, în cinstea ochilor ăstora, s-ar fi cuvenit mai multe posibilităţi de crîncenă ezitare, de luptă cu sine însăşi. Aş fi dorit-o o fiică de comunist intransigent, bunăoară, ea însăşi o înverşunată adeptă a teoriilor roşii. Acaparat în întregime de lanţurile vieţii burgheze în care observ că-mi merge convenabil, ba chiar peste aşteptări, aş fi contrazis concepţiile ei, cu ardoarea avocăţească a celei mai calde convingeri, deşi n-am stat niciodată să mă întreb serios, nici cînd făceam pe hamalul la Brăila, care sistem social ar putea fi mai suportabil. Pe vremea aceea e drept că frecventam unele cercuri socialiste, dar numai curiozitatea mă ducea acolo, şi parcă în răzvrătirea frenetică a oamenilor acelora, în scrîşnetele lor de revoltă şi-n poticnirea raţionamentelor lor (erau unii adorabili în ignoranţa lor şi-n stîngăcia aproape bufă, cu care conduceau greoiul car al logicei retorice) mă simţeam mai la îndemînă eu, fugarul fără motiv, vagabondul de amorul artei. Pasiunea m-a atras sub toate formele ei de manifestare şi oamenii aceia, unii extraordinar de inteligenţi,

ieşi orbiţi de credinţă, alţii mai nevoiaşi la cap (cea mai cumplită inegalitate, cea mai ţipătoare nedreptate cu distribuirea calităţilor naturale, a inteligenţii şi a meritelor, acolo am văzut-o), dar însufleţiţi de aceeaşi patimă fără zăgaz, clocot enorm de cascadă, mă ţineau parcă magnetizat sub luciul straniu al urei şi dorului lor de răzbunare.

Dacă acum însă, ferit de cuirasa maturităţii şi de lama rece a unei lucidităţi sceptice, care uneori mă nemulţumeşte ori chiar mă agasează literalmente, aş putea rezista tenace oricărei tentaţii ideologico-sentimentale, fie ea plasată în stînga, în dreapta ori la mijloc, cu siguranţă însă că aş ocupa bucuros o poziţie extremă şi diametral opusă, cînd aş găsi o fată ca Voicuţa, aşezată din timp, şi nu din diletantism, de bună seamă, în poziţia adversă. Jocul contrastelor şi al contrariilor e tot ce mă amuză mai mult, mă covîrşeşte, mă înfioară şi mă asmute, şi sunt nespus de fericit că domniţa Alba ocupă real şi mai cu seamă sufleteşte un turn de fildeş închis muritorilor de rînd, la umărul cărora tocmai pentru asta mă simt nespus de mulţumit, în aceste momente de mare tensiune a vieţei mele, că mă găsesc.

În schimb Voicuţa ştie să anihileze, împreunînd elemente care se anulează reciproc, orice diferenţe care ar constitui vreo stavilă satisfacerei gusturilor ei de moment. Împrejurarea face ca ea să nu fie numaidecît o Ypsilant, o Basarab, sau mai ştiu ce alt mare nume. Dar chiar de-ar fi astfel, îi citesc prin transparenţa gîndurilor că diferenţa dintre noi n-ar deschide neapărat înlăuntru-i un teatru de luptă ; dimpotrivă, dacă acel care-ar întîmpina-o cu omagiile lui i-ar fi pe plac, poarta sufletului ei s-ar deschide

de la sine, indiferent de punctul de plecare al noului-venit sau de ce-ar putea clocoti sub crusta aparenței sale.

E pentru prima oară, așadar, cînd Voicuța lasă să-i scape această contractare a frunții, pentru că numele doamnei Alba a căzut iar între noi. Și cum țiu să-l port din nou de-a lungul convorbirii noastre, pe care ea se silește s-o păstreze într-una tot în jurul revistei teatrale, observ că nu mai e nici o înșelare. Voicuța e pur și simplu scandalizată de această doamnă, pe care știu bine, o vizitează din cînd în cînd cu mare deferență și se mîndrește că are acces la ziua ei de primire. Iată, nu se lasă nici acum pînă nu-mi repetă cu un aer de degajare care mă înveselește, că adesea e „nevoită" să-i calce, din motive „familiare", pragul și să-i suporte săptămînal „fasoanele și prezumțiozitățile". Și, pentru că-mi ghicește necontenit zîmbetul, pe care nu știu cum să-l ascund mai bine sub mina mea cea mai serioasă cu putință (poate tocmai mina asta mă demască), ea se irită din ce în ce mai mult, mușcă și zgîrie și izbucnește într-o adevărată furie cînd încerc s-o contrazic. N-am mai văzut-o niciodată pe Voicuța pradă unui astfel de acces, n-am mai văzut-o niciodată pradă oricărui fel de acces. Sub forma asta ea mă atrage nespus și pieptul mic, dar plin și semeț, își modelează sub impetuozitatea zbuciumului și mai precis și mai enervant dublul amănunt al rotundelor lui accidente.

Și iar mi-aduc aminte o întrebare care-mi răsare uneori, dimineața, în căldura patului, cînd încă nu sînt deplin trezit de lumina dintîi a zilei : cum se face că Voicuța vine și pleacă de la a nu știu cîta vizită în

apartamentul meu, aşa cum a venit şi a plecat la întîia? Teama unei complicaţii în plus, pe care la început am dorit-o, dar pe care pe urmă am evitat-o, mi-a servit de răspuns desigur ; dar totdeauna mi s-a părut incomplect, nesatisfăcător, acest răspuns. Acum văd însă că a fost şi stupid.

Mă apuc deci să zîmbesc dulce Voicuţei şi sunt gata s-o asigur că am vrut s-o necăjesc. Dar cum am început această demonstraţie, văd că n-am izbutit altceva decît să torn şi mai mult gaz peste foc. Mă apropii tremurînd de ea şi încerc s-o mîngîi, însă mă respinge cu furie, îmi aruncă mustrări grele, îşi ia bascul şi se duce să şi-l aşeze în faţa oglinzei. Dar cum se vede plînsă, cu ochii înroşiţi, îl trînteşte de pămînt, izbucneşte de-a binelea în lăcrămi şi se repede la divan, pe care se azvîrle cu o vigoare neaşteptată, făcîndu-l să se lase şi să se ridice în repezi şi adînci amplitudini de parcă ar fi cîntărit întreit. Mă aşez lîngă ea pe covor şi o mîngîi, şoptindu-i cuvinte de împăcare, amestecate subtil cu declaraţiuni de admiraţie. Cu tot zbuciumul ce o agită în mişcări ritmice, la care participă dintr-o dată întregul ei corp, văd bine că mă ascultă. Pe urmă suspinele se răresc şi mîna mea îi mîngîie fruntea şi părul... pentru a mă trezi pe nesimţite atingîndu-i umărul şi braţul. Voicuţa a încetat să suspine şi nu mai face nici o mişcare ; parcă ar aştepta ceva. Parcă ar urmări mersul mîinei mele, care acum alunecă, reptilă caldă, pe şoldul ei spre coapsa plină. Dar cînd vreau să-i prind buzele sub buzele mele, se fereşte ; în schimb, mîna poate să mi se plimbe neturburată pe străveziul neted şi lucios al ciorapilor de mătase, pe genunchii şi pe pulpele vii şi

tari, de mică sportivă. Cînd dau a doua oară s-o sărut, ea se ridică fără un cuvînt, ca o hipnotizată, traversează biroul, intră în dormitor și apoi în sala de baie, a cărei ușă o lasă deschisă. Încearcă dușul, apoi aud clar zgomotul pantofilor trezind pe rînd sonoritatea plăcilor de faianță, aud plesnetul rochiei și al rufelor în aer, le aud căderea limpede și marchez intervalele dintre aceste zgomote cu imaginea copleșitoare a gestului cuvenit. Acum Voicuța a rămas numai să-și tragă ciorapii, și mi-o închipui în cîte-un picior, în fața oglinzii înclinate, trăgîndu-i cu supărarea și energia cu care s-a despuiat și de celelalte vestminte. Iar ușa rămîne necontenit deschisă. Mă apropii nesimțit, șovăitor, umilit, gata să-i cer iertare, îmbrățișîndu-i genunchii, sărutîndu-i mijlocul gol. Și ezit la fiecare pas, nesigur, surprins, fericit. Ciorapii au căzut și ei, i-am auzit, căci luciul alb al faianței vibrează și la atingerea mătasei, iar auzu-mi congestionat ar înregistra acum și zborul unui infuzor. Iar de acolo nu mai vine acum nici o mișcare, nici cel mai neînsemnat zgomot : sunt așteptat desigur, totuși mă apropii tiptil, ca un hoț. N-am atins nimic, n-am provocat nici cel mai slab sunet ; așa că e de mirare cum ușa a fost repezită în pervazul ei cu puternica-i detunătură caracteristică, tocmai cînd degetele-mi tremurătoare se întindeau, să mă sprijine, spre acelaș pervaz mîntuitor. Totuși cheia n-a fost întoarsă și acum foșnetul dens și răscolitor al dușului bombardează vehement pereții de porțelan ai căzei cu moleculele milioanelor de proiectile pulverizate. Și ușa stă între noi, barieră docilă, gata să cedeze la prima împingere. De ce n-a întors cheia și de ce a așteptat atîta pînă să arunce ușa în pervaz ? Dintr-un

anume punct al dormitorului aş fi putut urmări în voie toate mişcările ei, i-aş fi putut vedea nestînjenit de nimic toate misterele corpului. Aş fi putut — dar n-am căutat acest loc fermecat, deşi am fost aşteptat atîta. Şi uşa a revenit, parcă ea însăşi uimită de nătîngia mea, să-şi îmbuce cadrul cu acel clac sec şi dispreţuitor. Dar cheia n-a fost întoarsă şi asta e semn că s-a lăsat anume şi-un mijloc de corijare : o simplă, o uşoară presiune şi zîna stropilor de rouă îmi va apare toată, în toată minunăţia farmecelor ei mignone, în ceaţa ploii irizate de razele verii, strîmbate de groasele geamuri gofrate. Răpăitul duşului e o chemare energică, imperativă : acum s-a oprit. A pornit iar, ca să se oprească din nou scurt : un aviz, o somaţie... A doua somaţie... Pauză... A treia somaţie...

Văd pielea fină strepezită de recele aspru al periei de apă şi nu mai văd nimic. Izbesc uşa şi înaintez...

Mă primeşte un ţipăt îngrozitor, de moarte. Mă loveşte ca un drug greu şi mă abate în lături. Voicuţa s-a chincit melc în mijlocul conului de apă, în ceaţa fină a picăturilor reflectate de fundul căzii. E toată o spirală albă Voicuţa şi-i văd acum în bătaia duşului doar încovoierea spinării lucii şi rotundul unui şold exagerat de nefirescul poziţiei. Dar vorbele ei sunt grele şi ţipătul ei hotărît ; trebuie să dau înapoi orbit, zăpăcit de ploaia şi de tonul categoric al indignării teribile. M-am refugiat tocmai în fundul biroului, în dosul mesei mele de lucru. Prin întredeschizătura uşei de la baie, pe care n-am avut puterea s-o arunc zdravăn după mine, în rama-i ermetică, am auzit chiar, îndată după ieşirea mea, încetarea bruscă a răpănitului de apă. Peste cîteva minute numai — trebuie să subliniez asta, într-un

interval de timp mai puţin de zecimea celui ce i-a trebuit să se dezbrace, deşi logica lucrurilor ar fi cerut invers — Voicuţa a traversat dormitorul îmbrăcată perfect de corect, în uşorul ei costum *crême* de vară, pudrată gata şi cu bascul de mătase, de aceeaşi culoare ca şi rochia, aşezat strict în locul unde ştia ea atît de cochet să şi-l aşeze. Cînd a tăiat apoi biroul cu pasul mic şi înţepat, mi-a aruncat în treacăt, mîndră şi înecată toată în cel mai sarcastic dispreţ :

— *Credeaţi* c-o să meargă aşa uşor... cum ar merge cu vreo doamnă Radu Şerban *oarecare ?*

La bătăile în uşă discrete şi semnificative ale contesei Irma n-am răspuns deloc, de două nopţi în şir. Dealtfel m-am întors în odăiţa mea din mansardă trecînd cu multă precauţiune pe coridorul gol. Numai în prima seară, în fundul cotului care duce la apartamentul prinţului Preda, am surprins iar pe madam Matilda încovoiată de la mijloc cu urechea lipită de uşa Auricăi. Dar păşeam atît de încet, că ea nu m-a simţit şi, pentru a nu-i da de veste că am sosit din peregrinările mele provinciale, m-am refugiat pe vîrful picioarelor înapoi, şi-am mai rătăcit vreo două-trei ore pînă să mă reîntorc şi, nevăzut de nimeni, să-mi reiau în primire camera. Cum ştiam mai de mult, din propria-i mărturisire, Irma, de cîte ori revenea din oraş singură, încerca la uşa mea dacă sunt „acasă". Şi-acum încercă la fel, în prima noapte, ş-apoi în a doua : aşteptam molcom să reintre la ea şi să se culce şi-apoi pîndeam cu urechea venirea prinţului Preda din oraş sau pasu-i tîrşit de la uşa lui spre odăiţa ei. Dar cum nimic nu se auzea, plecam după vreo trei ceasuri în garsoniera mea, ca să dorm cum trebuie.

A treia noapte mă odihnii bine acasă, pe divanul cel larg şi bun, ca să-mi restabilesc lipsurile de somn. A patra revenii din vreme la mansardă ; madam Matilda mă simţi tocmai cînd întorceam cheia în uşă şi-mi ură bună venire. Cum băgasem de seamă, în aste două nopţi din urmă petrecute aci, ea se culca înainte de venirea Irmei, aşa că în noaptea asta n-avea cum să-i dea de veste. Şi întîmplarea făcu ca tocmai în noaptea asta să se petreacă aceea ce doream, astfel că lucrurile ieşiră de minune. Pe la unu şi jumătate să fi fost, nu puteam distinge clar pe cadranul fosforat al ceasului de mînă, Irma reveni singură ca de obicei şi încercă la uşa mea. Irma venea totdeauna singură, pentru că prefera să-şi exercite profesia acasă la clienţi ori la hotel ; în odăiţa ei avea fotografii şi obiecte reprezentînd amintiri, pe care ţinea să le ferească de obscenităţile verbale şi faptice la care se dedau muşterii. Dealtfel, pe cît putusem prinde de la ea, avea clientelă constantă şi cu orar stabilit : oameni însuraţi, studenţi serioşi, doi preoţi catolici şi unul ortodox, o doamnă în vîrstă cu lorgnon şi liceieni sfielnici ; contingenţa zilnică nu era prea bogată — oricum o prefira cu atenţie şi în majoritatea cazurilor o permanentiza, mai ales că aproape toată i-era adusă sub garanţia prieteniilor mai vechi.

Aşadar nu răspunsei Irmei, nu dădui semn de viaţă. O auzii cum închise după sine uşa ei şi-apoi aşteptai calm, încercînd să stabilesc poziţia exactă a acului vag luminos, care indică orele dreptunghiularului meu Longines. Locul minutarului îl puteam stabili uşor ; însă orarul, oricît de luminos, pentru că prea scurt şi rotund, greşeam totdeauna să-l aşez exact la locul lui pe linia dreaptă a celor

două şiruri de cifre. Mă necăjeam cu nespusă plăcere de această neizbutinţă, care mă făcea, ca şi în cele două nopţi trecute, să-mi găsesc de lucru pe întunerec. Ridicam butonul şi învîrteam acele la întîmplare ; apoi căutam să le stabilesc direcţia cu multă luare-aminte, în sfîrşit dam drum pentru control unui mic felinar electric, pe care-l luasem anume în vederea acestor nopţi de veghe şi al altora cu un rost ce pînă acuma doar îl năzăream. Şi nu izbuteam să ghicesc decît rar adevărul ; mă îndîrjeam în adevăratul înţeles al cuvîntului şi nu simţeam cîtuşi de puţin povara timpului. Dar uşa prinţului Preda o auzii deschizîndu-se, cu toate că slaba suită de sunete ce veneau de acolo putea să mă înşele. Lăsai ceasul în pace şi încordai intens auzul : pasul abia îl percepeam, dar momentele ritmice ale atingerii cu podeaua îmi înfăţişau mersul acesta mai sprinten, mai hotărît, deşi rar şi precaut. Numai la întors, prinţul Preda îşi tîrşea picioarele, înfrînt şi umilit. Acum se auzea limpede şi zgomotul discret al ciocănitului în uşa Irmei. Apoi din ce în ce mai îndesat, mai stăruitor.

— *Chère comtesse Irma... ouvrez je vous en prie... je vous supplie...* începu vocea plîngătoare.

Ascult cu sufletul la gură şi parcă mă zbat să-mi proiectez voinţa afară, prin pereţi, spre patul Irmei, ca un hipnotizator :

„Ridică-te, Irma, şi-l urmează ! îi poruncesc. Ridică-te ! Mai tare, prinţule... !"

Dar rugăciunile prinţului au contenit şi ascult zdrobit cum se tîrşeşte pe sală, jalnic şi înfrînt, pasul lui nefericit... Disperarea mă cuprinde şi mă strînge zdravăn în braţe : încă o noapte pierdută...

Nu știu de ce nu-mi vine să plec, de ce mă încăpățînez mă joc iar cu lumina înșelătoare de fosfor a ceasornilui meu oblong. Dar acum jocul nu izbutește să mai mă știge ca la început. Ba se pare că i-am prins și secretul, ar n-am nici o satisfacție pentru asta. Aș dori să plec și otuși de la ușă mă întorc la fereastră, privesc luminile orașului în negură și blocurile de zid într-atît cît intră în cercurile felinarelor. Pe urmă iar vreau să plec... Mă aplec, cu o îndrăzneală care mă înfioară abia după ce o săvîrșesc, deasupra largei streașine a mansardei, să văd dacă la capătul ferestrelor este lumină ; dar îmi amintesc la timp că prințul Preda își are dormitorul pe șirul odăilor Auricăi și Irmei, așa că e inutil să-mi exagerez curajul deasupra abisului mut și întunecat. În sfîrșit...

Am sărit în urmă-mi ca o panteră. Și m-am lipit de ușă înfiorat... pași pe coridor, pașii rari, acum șovăitori și la dus, ai prințului. Îmi vine să strig de bucurie : am avut tot dreptul să mușc iarăși zdravăn din nevoia mea de odihnă, cînd mîine am atît de lucru, să rămîn aci și să aștept ! Bătaia rugătoare reîncepe și odată cu ea glasul plîngător. Și, Doamne, un zgomot lămurit de cheie care se învîrtește. Un dialog care răsună în șoaptă, în șoapte tremurătoare, rugătoare, în alternanță cu altele energice, șfichiuitoare. Îmi vin chiar lămurit în urechea mea :

— El n-a venit, îți jur... am încercat eu singur la ușa lui... ca să poți fi sigură...

Ș-apoi, după o scurtă pauză, sentința :

— Bine, așteaptă...

„El n-a venit, îți jur"... Poate eu... ? Desigur... La ușa cărui „lui" ar mai fi putut încerca prințul, în interesul

Irmei, pe tot coridorul ăsta ?... Ah, prinţul meu e fermecător, cum îmi vine el singur în mînă ! Acum uşa Irmei se aude din nou. De bună seamă că a ieşit şi o încuie, şi văd parcă prin lemn, cum nefericitul radios îi ia în posesie braţul rotund şi cald de somnul întrerupt. Atunci dau lumină mare în odaia mea şi întorc cheia cu zgomot. Dar nu mai era nevoie. Irma văzuse dunga de lumină aprinzîndu-se sub uşă şi nici n-am apucat bine să descui ca lumea, că ea şi lovea lemnul, cu mîna, cu braţele, cu tot trupul :

— Ai venit... deschide !

Am deschis larg şi Irma mi-a căzut în braţe. Pe deasupra umerilor ei am văzut capul lui Eminescu mort. Nu mai era aproape de moarte : în clipele astea el murise de-a binelea... Ochii holbaţi mai trădau o viaţă pe această mască mortuară, sinistră mască de ceară...

Foarte graţios şi binevoitor l-am poftit pe prinţ să intre. Dar Irma i-a răcnit înfuriată în obrazul stins :

— Mincinos, mincinos, ai spus che ciochenite in uşe a lui. Negru — pentru că prinţul trecuse acum de la starea de agonie, la aceea a decesului declarat, şi de aci la starea de mumificare cu o repeziciune înfiorătoare — obrazul lui se lăsa lovit de revolta ei, umilit, cădea într-o parte, plesnit de hazul şi de ironiile ei.

Nădejdile mele nu merseseră pînă aicea ; jignirea ce vream să-i fac prin gestul mărinimos care avea să urmeze nu era îmbrăcată în acest aparat dramatic, pe care i-l da atît de copios bucuria de a mă vedea şi satisfacţia de a-l înjosi pentru mine, ce eclatau acum de pe buzele Irmei. Incapabil să rostească un cuvînt, incapabil să se mişte,

prinţul replica doar cu ochii. Ochii lui prinseseră în sfîrşit viaţă şi reacţionau cu lumini de spaimă la fiecare cuvînt al ei. Dar ceea ce îl dobora pe prinţ cu desăvîrşire, şi anume ceea ce socotisem eu că are să-l doboare, era tocmai propria lui laşitate, groaza de rupere definitivă, care-l ţineau atît de imobil, în ploaia de ocări a unei cocote de mansardă, pe el, prinţul Preda, urmaşul prinţilor Buzeşti, şi asta în faţa unui străin, a unui comis-voiajor, la salutul respectuos al căruia el răspunsese cu atîta graţie înaltă, cu atîta rezervă princiară.

Era timpul deci să reintru şi eu în scenă : repetai poftirea şi chiar apucai pe nenorocit de braţ, împingîndu-l cu uşurinţă, aşa de moleşit de neaşteptatele lovituri cum era, pe uşa larg deschisă, înăuntru, spre marea nedumerire a Irmei. Venise rîndul ei să-şi holbeze ochii. Dar ceea ce trebuia să urmeze născocisem şi pusesem la punct cu multă meticulozitate : pînă acum avusese loc numai un prolog neaşteptat, care-mi aducea, evident, un considerabil ajutor. Răspunsei deci privirilor răscolite de uimire şi de indignare ale Irmei cu înclinări din cap, concesive şi milostive. Prinţul, care stătea ca un manechin pe picioarele răşchirate, urmărea şi el, şi mai distruns ca înainte, scofîlcit şi descompus acuma ca un cadavru învechit şi dezgropat, limbajul, pe care mă prefăceam că vreau să-l feresc de ochii lui, al feţei mele. Semnele binevoitoare şi protectoare ale unui comis-voiajor, care intervine la o cocotă pentru un prinţ... Şi în ce condiţii nimicitoare ?... prins cu minciuna... minţind în dezavantajul chiar acestui comis-voiajor... neizbutind să reacţioneze în nici un fel... surprins printr-o bruscă dezvăluire ca un ulcerat de lepră

de pe care ai smuls brusc cearceaful, descoperindu-l în cea mai josnică şi putredă decădere trupească şi morală !

Pentru ca să duc lucrurile pînă la capăt, după planul meu, am vrut să ies zorit, să pretextez un voiaj urgent cu un tren care pleacă la 4 dimineaţa. Am încercat să reabilitez pe prinţ, mărturisind că într-adevăr am auzit bătaia lui în uşă, că ea m-a trezit din somnul adînc în care căzusem îmbrăcat, de aseară, cînd şi madam Matilda a văzut că m-am înapoiat. Îl apăram însă stîngaci, aşteptîndu-mă ca Irma să izbucnească îndată că şi ea a zguduit destul de tare uşa mea şi n-a primit totuşi nici un răspuns. Dar prinţul a zguduit-o incomparabil mai tare, credeam că se dărîmă casa, exageram eu, pentru a face şi mai incredibile argumentele ce invocam. Cu trenul de la ora 4 avu loc o adevărată furtună : cu ardoarea ei ungurească, Irma putu descoperi tentativa mea de minciună — oricît avusei aerul că mă apăr de dibaci — şi luînd pe prinţ de umeri, îl aruncă afară cu un picior aplicat în şezut. Mersei cu perfidia pînă acolo încît încercai să mă iau după cel izgonit spre a-l asigura de simpatia mea, dar astfel ca ea să mă zmulgă din uşă, şi satisfăcut că totul ieşise de minune, cu desăvîrşire dincolo de aşteptările mele, răsplătii pe Irma în restul nopţii cu sincere dovezi de iubire, reflectînd fericit că în momentele acestea, în întunerecul profund, în patul sterpelor lui invocaţii către chipul invizibil din părete, prinţul decăzut îşi imaginează cum scumpa lui fotografie e terfelită de rîsul unei cocote şi al unui comis-voiajor, în plin rut dezlănţuit. Şi acest coşmar aievea de o noapte întreagă va trebui să biciuiască sîngele lui albastru, oricît de îngroşat şi moleşit, să-i împroşte sufle-

tul de indignare, să-l împungă cu greaua nevoie a reabilitării, să-l facă să mă caute singur, să-mi vorbească, să se explice, să se ridice... şi să se şteargă.

Dacă mai poate fi cu putinţă să facă toate astea... Dacă nu, voi vedea, voi găsi altceva... altceva... dracul ştie ce voi mai putea găsi...

Mai ales acum, omul acesta mă interesa covîrşitor. Priveliştea recentă îmi zugrăvise halul lui de decădere şi-mi colorase iarăşi la orizont cu azur şi portocaliu cerul nădejdilor şi străduinţelor mele. Plumbul opac de deasupra acestei orbăcăiri prin mansarde şi prin intimităţi de cocote se spărsese într-o parte, şi valuri de speranţă curgeau încoace, înconjurîndu-mă şi săltîndu-mă, făcîndu-mă să respir o atmosferă mai pură. Nu mai aveam nici o îndoială, prinţul Preda era un înger izgonit. Se prăbuşise definitiv din gîndurile ei şi acum se zbătea în ţărînă, cu braţele întinse după zeul care-l alungase. Acum zelul meu prin aceste obscure şi infamante locuri avea un sens în proprii mei ochi, cel puţin un sens avuabil, la al cărui capăt şi izbutinţă nu mai roşeam să mă gîndesc. Zilele frumoase ale dosarului dătător de nebuneşti iluzii reînviaseră : don Quichotte, naivul şi romanticul, se întorsese, dar astăzi gloaba lui călca pe teren solid, spre o ţintă care nu mai era o simplă vînturătoare în gol.

Prinţul Preda are o fotografie cu autograf şi mai are, de bună seamă, şi alte urme ale trecutului... ele pot fi obiecte scumpe de frumoasă aducere-aminte, dar se pot preface şi-n arme extrem de periculoase împotriva celui ce n-ar mai vrea să audă glasul aceluiaş trecut. Oare o ast-

fel de pradă dusă la picioarele donnei Alba, pentru că ea redevine *donna,* odată cu limpezirea orizontului, n-ar fi într-adevăr încoronarea unei lupte tot aşa de sălbatece, de dîrze şi de nobile, ca o victorie într-un proces răsunător ? Şi încă, gîndiţi-vă prin cîte paragini de mister trebuie să treacă imaginaţia ei înapoi, pentru a reconstitui eroismul de-acuma... Dar să tăcem acum, încă nu ştim nimic, încă n-am dobîndit nici un punct statornic de reper... Nimic decît o simplă, o vagă, dar minunată speranţă... braţele albe nu mai sunt pătate de balele lubrice ale acestui isteric decăzut.

L-am revăzut pe prinţ în zilele următoare şi l-am salutat cu destulă deferenţă, am primit cu mare satisfacţie mîna lui, l-am însoţit de cîteva ori pe drumul lui, bună bucată de cale. Am discutat cu el despre vreme, despre politică şi literatură, şi m-am speriat chiar într-o privinţă de prea buna părere ce-i dam prilejul să-şi facă de-un simplu comis-voiajor. Dar el nu părea speriat deloc de competenţa mea, pe care hotărîi totuşi s-o înfrînez şi s-o mînuiesc pe viitor cu mai multă zgîrcenie şi băgare de seamă. În schimb, dacă prinţul mă privea îndoielnic şi cam speriat, era, am cetit bine în ochii lui, să vadă numai dacă n-am păstrat în memorie imaginea ridicolului în care se înecase în noaptea dezastrului său şi dacă în dosul tuturor manifestărilor mele de prietenie şi respect nu se ascunde un sîmbure de amară ironie şi o intenţie de renghi. Evitam aşadar să aduc vorba de evenimentul petrecut, avînd oarecum aerul că găsesc nedelicat a o face, însă lăsîn-

du-l în acest chip să clocotească şi mai mult de nedumerire şi nesiguranţă. În cele din urmă, în faţa unui pahar de vin, prinţul Preda se hazardă să pătrundă în subiectul de vorbă pînă acum atît de cu grijă ocolit de amîndoi. Teama lui de seamă, a bietului nobil scăpătat, era să nu-mi fi închipuit eu că Irma i-ar fi metresă şi încă atît de stăpînă pe dînsul, „că-mi face orice fel de mizerii vrînd să mă abandoneze, iar eu îi înghit toate numai şi numai să nu mă părăsească de tot". Nu, înainte de toate, asta trebuia să-mi iese din minte, că dacă ea mă preferă acuma, el ar avea ceva de pierdut ori de cîştigat : între el şi dînsa n-au fost totdeauna decît relaţii corect tarifate şi dacă, în seara cu pricina, el s-a purtat cum s-a purtat, asta n-a făcut-o decît pentru că avea a face cu o cocotă, pe care, pentru a evita orice fel de scandal, nu trebuie niciodată s-o contrazici.

Prinţul însuşi observă, de bună seamă, reamintindu-şi desigur şi de alte diferite amănunte ale întîmplării trecute, că explicaţia lui e neîndestulătoare. Dar eu mă grăbii să-l întrerup, pentru a-l lăsa cu această impresie, şi a-l lăsa aşadar cu nevoia să revină mai apoi cu dezvoltări şi mai ample. Şi săvîrşii prima tentativă de a pătrunde în templul părăsit şi închis pentru trecătorul strein, mărturisindu-i cu cel mai perfect aer de sinceritate că nici prin gînd nu mi-a trecut ca un om ca dînsul să poată iubi o simplă cocotă, oricît Irma se străduise prin tapajul ei să mă convingă de contrariul. Ea vrea, evident, profitînd de o delicateţe rară de suflet, pe care o ia probabil drept slăbiciune, să-mi demonstreze ce sacrificiu face pentru mine, renunţînd la un om ales şi de mare neam : dar astea sunt simple ma-

nevre de femeie de stradă, cu care sunt prea obişnuit şi nu-mi mai fac nici o impresie, cu atît mai mult cu cît mi-e perfect egal dacă o femeie de teapa sa, şi chiar orice fel de femeie, mi se dă pentru că mă preferă altuia sau pentru că a fost luată la goană de foştii ei amanţi.

Ascultătorului păru că-i place, din parte-mi, această profesie de credinţă în materie de femei, dar cu siguranţă că lumina ochiului meu, pe care o lăsam deschisă într-un anumit mod, nu-i plăcu chiar la fel. Profitai de ocazie să merg încă un pas mai departe, exprimîndu-mi admiraţia pentru oameni făcuţi dintr-o bucată, ca mine, pentru care femeia nu joacă nici un rol, şi exprimîndu-mi compătimirea, nu lipsită de oarecare ironie (de astă dată şi în glas nu numai în ochi), pentru cei cari nu se pot mîndri cu tăria mea sufletească. Prinţul Preda căscă ochii mari la mine, dar încă nu lăsă să-i scape ceva ; primele mele asalturi căzură astfel zdrobite de duritatea neîncrederii lui. Teama de a nu-i da astfel tocmai acum de bănuit mă făcu să bat în retragere şi să-i vorbesc de diverse afaceri de ale mele prin provincie : dacă omul ăsta ar pîndi o singură zi înainte casei Radu Şerban sau dacă l-ar aduce dracu în instanţă, tocmai în momentul cînd iau cuvîntul, ridicîndu-mă de lîngă maestru, toată întreprinderea de acum — căreia-i sacrific nopţi, vigoare şi dreptul de a fi stăpînul meu însuşi, şi căreia i-aduc tăria de a nu roşi de propriile mele gesturi — s-ar nărui deodată, ca şi vasta construcţie bătută din lespezi de imagini a dosarului.

Încetinii deci zelul meu în juru-i, fără totuşi a mă decide să părăsesc pentru un timp mansarda ; afectai chiar

că-l ocolesc uneori, pentru a-i învedera indirect că sunt absorbit şi de alte lucruri mai serioase decît de astfel de conciliabule în doi, la berărie, despre femei şi politică. Ba căutai să mă reîmprietenesc şi cu Aurica, pe care n-o mai văzusem de multă vreme şi care nu mă întîmpină prea veselă, de bună seamă informată poate chiar de buna ei prietenă despre legătura cu Irma şi despre ultimele evenimente ale mansardei. O dată mă prefăcui atît de bine că evit a-l întîlni, încît a doua zi mă căută singur. Îl văzusem de departe, tocmai cînd încuiam să plec ; mă prefăcui că nu-i observ zîmbetul de bună revedere ce mi-l trimitea prin lumina slabă a becului din coridor şi nici măcar că-l observ pe dînsul : avusei impresia chiar că mă strigă, dar eu fugeam de zor şi astfel dădui buzna peste Aurica, în cotul celălalt al coridorului ; ea tocmai urcase scara, era îmbrăcată de oraş şi avea pălăria în cap. Astfel putui să-mi amintesc unde mai cunoscusem eu pe Aurica ; pălăria ce-o purta acum mi-o trădă. Însă nu mă grăbii să-i comunic descoperirea mea, căci prinţul tocmai ajungea din urmă în dreptul nostru ; abia acum mă făcui că-l văd şi-l salutai, cu o anume mişcare a ochiului, în raport cu compania în care mă găseam şi din care el trebuia să deducă cît de indiferente mi-s femeile şi cît de puţin sunt de constant sau am predilecţie pentru una anume.

— Aurico, acum te-am aflat, am pus mîna pe tine... îi strigai vesel, evident mai vesel de purtarea mea cu prinţul, care-mi ieşise de minune, decît de constatarea ce făcusem cu Aurica. Aşa e că-ţi oxigenezi părul şi ţi l-ai tăiat de curînd... ? De fapt eşti brună şi pînă acum un an

și jumătate, doi, ba trei, dacă nu mă înșel, aveai un minunat păr negru... Spune repede, repede, dacă nu e adevărat...

— Ce te-a găsit, îmi răspunse ea și mă privi bănuielnic...

— Mă recunoști acum ?

— Nu te recunosc...

— De prințul Ypsilant ți-aduci aminte ?

— Prințul... Yp... cum i-ai zis ?... Iartă-mă, dragă, dar eu nu cunosc decît pe prințul Buzescu...

O urmai în camera ei, unde-și scoase pălăria și unde buclele ei scurte și blonde tot nu mă dezarmară !

— Dar spune dacă nu-i adevărat că purtai părul lung... și negru... ?

O priveam drept în ochi, pentru a-i surprinde orice ezitare, orice ocolire a adevărului, contemplîndu-i pielea oacheșe, cum nu poate avea o femeie blondă.

— E adevărat că mi-l oxigenez, dar nu l-am mai purtat lung de cînd eram fetiță, rîse ea nu fără oarecare neliniște în sunet și priviri... Dar ce vrei să spui cu prințul ăla ? reluă apoi cu oarecare seriozitate și nepăsare... cum zici că-l cheamă ?...

— Ypsilant...

— A, ha, Ipsilante...

— Atunci ți-aduci aminte...

— Da, da, mi-aduc... am învățat și despre ăsta la istorie.

Trebuii să-i povestesc atunci, cu ochiul necontenit în gardă, despre prințul Raoul, despre pasiunea lui pentru femeile cu părul lung și mai cu seamă pentru una anume, pe care chiar c-o iubea în adevăratul înțeles al cuvîntului. Nenorocita n-a știut însă să aprecieze acest sentiment, care

putea să ducă la urmări foarte serioase pentru ea (deşi prinţul nu mai e aşa de bogat astăzi, totuşi... !) şi a fugit într-o noapte, şterpelindu-i un inel cu care ai fi putut cumpăra o casă...

— O-ho, o casă, îţi cam place să exagerezi dumneata!...

— O casă, o casă, repetai cu aplomb, care nu mai poate da loc la nici o contradicţie, în glas.

— Ce spui !... atît valora ! scăpă Aurica, îngălbenindu-se şi mişcîndu-se agitată pe scaun.

— O, foarte scump era, întregii, şi idioata trebuie să-l fi dat pe nimic... Să nu-ţi închipui c-ar fi putut cumpăra un imobil ca ăsta în care stăm, în schimbul lui... dar 600 000 lei lua pe el, de la orice giuvaergiu de pe Calea Victoriei.

Aurica devenise neagră-pămîntie şi nu-şi putea stăpîni neliniştea care-o apucase ca frigurile, subit, nemailăsîndu-mi nici o îndoială asupra persoanei pe care o aveam în faţă.

Ea păru să cuprindă apoi deodată toată gravitatea situaţiei prezente, şi tocmai cînd mă pregăteam s-o întreb discret şi cu semn de liniştire : „Ţi-aminteşti acum ?" izbucni brusc în imprecaţiuni şi insulte la adresa celei cu care o asemănam şi care se purtase aşa de rău cu un om atît de subţire. Însă băgai repede de seamă că toată ciuda ei asupra „idioatei aceleia, cum bine-i zici", se referea mai ales la uşurinţa cu care „probabil" negociase un inel atît de scump. Şi încetă teribilul discurs, care era o adevărată izbucnire de mustrări, adresate parcă unei persoane de faţă, atunci cînd îşi dădu seama bine de culoarea cea adevărată a rînjetului meu. Atunci mă apucă de umăr şi mă

zgudui, rîzînd iarăşi vesel şi nepăsător, încît mă puse din nou în nedumerire :

— Ştii ce, vrei să-mi faci şi mie cunoştinţă cu prietenul tău... cu prinţul acela... ?

— E inutil... nu-i plac decît femeile cu părul lung... asta e lege la el...

— Ce idiot ! ridică atunci din umeri şi rîse cu obidă : Păcat ! — încît acum chiar că mă îndoii de-a binelea dacă Aurica era cu adevărat, aşa cum bănuisem la început.

Acum în urmă am adoptat altă metodă ; cînd mă întîlnesc cu prinţul Preda, de orice sunt gata să vorbesc, afară de femei. Şi întorc repede cuvîntul, cînd glasul lui începe să alunece pe nesimţite într-acolo. Mă vede acum mai des în compania Auricăi şi-i place să mă tachineze, pentru a mă încuraja, aprobîndu-mi şi admirîndu-mi noul meu gust. Înţeleg că vrea să mă îndepărteze astfel de Irma; iar într-o seară Aurica îmi mărturiseşte că prinţul i-a vorbit foarte frumos de mine. Apoi, văzînd că noutatea asta mă interesează în chip deosebit, îmi spune rîzînd :

— Tipule, îţi mulţumesc...

— Îmi mulţumeşti... de ce ?... (mă gîndeam atunci la prinţul Raoul).

— Pentru că mi-a mai spus că şi tu i-ai vorbit foarte frumos despre mine... M-ai descris în culorile cele mai nostime... Dar cîte-mi povestea el că spuneai, şi asta părea să fie şi gîndul lui, mai să cred că eşti amorezat de mine... Dar dacă mă simpatizezi în adevăr, de ce nu-mi spui mie direct... ? am bănuit eu că eşti sfios, cu toate răţoielile tale... hai, vino să te pup...

Şi-n pupatul ei zgomotos, îmi amintii de după-amiaza de ieri, la secţia [a] 3-a a Curţei de apel, unde dusesem toată şedinţa pe degete, timp de trei ore. Maestrului iarăşi nu-i mai rămăsese nimic să vorbească, iar preşedintele mă felicitase în plină şedinţă, înainte de a se retrage în dezbateri, anticipînd astfel oarecum asupra deciziei şi provocînd mare rumoare în tabăra adversă. Domnul Georges Radu Şerban m-a condus după aceea cu maşina pînă la garsoniera mea din parcul Filipescu, fără a înceta o clipă să-şi lase deoparte gravitatea voievodală şi fără să discute cu mine altceva decît afaceri de bară. Totuşi, e un progres considerabil în raporturile noastre personale că a ţinut să mă însoţească atîta distanţă în somptuosul lui Lincoln. Mi-am dat seama de asta mai ales din modul cum m-a salutat şofeurul, înainte de a trînti portiera după mine, dar şi mai înainte de a coborî din maşină mă gîndeam ca la cel mai nespus noroc al vieţii mele la o întîlnire cu donna Alba, încrucişînd drumul Lincolnului cu superbul ei Bugatti, pe care-l conduce uneori singură, înmănuşată pînă la coate, cu degetele ei subţiri pe volan. Am propus domnului Georges Radu Şerban să mergem întîi acasă aci, aproape de palat, în cartierul din preajma Batiştei, pentru a nu se obosi pînă-n parcul Filipescu. Şi privii cu coada ochiului la mişcarea trăsăturilor lui, neştiind dacă nu cumva comisesem vreo gafă, oferindu-i să-l duc la dînsul cu propria lui maşină ; în relaţiile noastre de la om la om mă simţeam cu atît mai stîngaci şi mai nesigur, cu cît mă simţeam uriaş în legăturile noastre de ordin profesional, uriaş la fel cu dînsul şi recunoscut de dînsul astfel. Dar pe obrazul prinţului nu se mişcă nici o trăsătură, îmi răspunse numai sec

că vrea să facă un tur la Şosea şi pe urmă reîncepu să facă pronosticuri asupra considerentelor magistraţilor, în speţa pe care tocmai o pledasem şi asupra căreia preşedintele îşi şi trădase opinia lui. Era interesant că, de la un timp, prinţul Georges nu mai lua cuvîntul după ce pledam eu ; asta nu-l împiedeca întru nimic, la speţa următoare, să mă lase să vorbesc tot eu cel dintîi. Uneori mă gîndeam să-i las o parte din susţineri să le dezvolte el însuşi ; însă o beţie a succesului necontenit crescînd, pe care numai vorbitorii stăpîni pe argumentele lor şi conştienţi de magica lor putere o cunosc, mă îndemna să nu-i mai las nici o portiţă. Aş fi dorit să-l aud, ca orice avocat înfricoşat de soarta renumelui său, reluînd argumentaţia mea, răstălmăcind anume puncte din demonstraţie şi dîndu-le aceeaşi dezvoltare, cu o altă rezonanţă numai, cu muzică de fraze învîrtite şi argumente succedanee. Dar prinţul avea eleganţa să nu scoată o vorbă după mine, ori de cîte ori epuizam demonstraţia ; mă asculta, împroşcîndu-şi plastronul cu firele negre ale bărbii brîncoveneşti, şi ochii lui păreau că subliniază tot ce spuneam, iar felicitarea de la urmă şi renunţarea la cuvînt rămîneau tot aportul lui la dezbatere. Era limpede însă că acest moment final, şi puţin cam cabotin, îi producea o deosebită mîndrie, a cărei scînteie n-o putea izgoni din priviri, iar sublinierile ce le făcea cu capul în timpul oraţiunilor mele însemnau pentru toţi cei de faţă că eu nu făceam să cînt acum decît compoziţia lui. Dar de unde să ştie doamna Alba toate astea ? Nici măcar suplul ei Bugatti, cu tresăriri parcă de muşchi şi nervi, nu ne încrucişează drumul, condus de mîinile ei cu mănuşi de muşchetar à la Ludovic al XIII-lea, cu degetele lungi şi

fine, pe volanul nichelat. În schimb, numai 24 de ore trecuseră de la succesul meu covîrşitor de ieri şi această femeie voinică şi oacheşe, cu păr scurt şi oxigenat, muşca buzele mele cu sălbatică furie, ca un corb lacom, în această sordidă mansardă, spre care îndîrjirea şi ciuda mă împinse iarăşi, îndată ce portiera Lincolnului se închisese sec, ca şi răspunsul de mai înainte al prinţului, şi atît de ermetic, în urma mea.

Îmi place această viaţă dublă, această scormonire cu tîrnăcopul în tot mai adînci subterane (deşi operaţia se petrece la mansardă), alternînd cu victoriile mele juridice şi cu treptele de aspră piatră, pe care urc domol dar sigur, în consideraţia principelui Georges Radu Şerban. Am impresia, cu fiecare nouă izbîndă, că el mă ridică la un cin nou, ca un voievod veritabil ; şi-atunci mai cu avînt îmbrac salopeta de miner, pentru a-mi tîrî existenţa secundară pe coridorul madamei Matilda, ca într-un fund de noroioasă mină. Din perspectiva ascensiunii mele contemplu cu milă rostogolirea în adînc a prinţului-Preda, dar nu fac un gest să-i viu în ajutor. El e groaznic de vinovat de păcatul de a fi fost iubit de donna Alba (sentimentele lui personale nu mă interesează cîtuşi de puţin). Or, nu pot ierta această cumplită vină a unui om de măreţia aristocrată şi frumuseţea intelectuală a maestrului meu, dar acestei epave pe care trebuie s-o distrug pe încetul, prefăcînd-o în pulbere şi neant ! Cu mare satisfacţie am observat că prinţul Preda e sensibil la alcool. Astfel că trebuie să-mi pierd nopţile regulat cu el, cum odinioară cu prinţul Raoul, prin cîrciumi, pentru a-i descleşta sufletul

şi a i-l întoarce pe dos, ca pe-un trup în sala de operaţii ; vinul bun şi rachiul sunt adevăratele scalpele morale. Numai, ca chirurg, eu trebuie să mă ţin bine, şi nu mi-e frică. Podgoreanul atavic din mine nu mă lasă să mă pierd dinaintea individului acesta palid ca un strigoi, închis ermetic în atîtea rezerve. Haide, strigoiule, trebuie să dai seama de faptele tale din viaţa tinereţii ! Îl iau de gît prieteneşte şi-l scutur zdravăn, îndemnîndu-l să bea. La început, cînd l-am atras încoace, dinaintea flăcării calde şi rubinii ca focul de potasiu, prinţul Preda părea oarecum jenat şi da totdeauna el cel dintîi semnalul de plecare ; asta mă făcea să mă îndoiesc de tăria deghizării mele. Dar pe urmă băgai de seamă că prinţul e devorat de o jenă cu totul princiară : căci, trebuie s-o recunosc, se mai găseau multe fărămituri de-ale trecutului în acest sac de amintiri strălucitoare ; prinţul nu uita că trebuie din cînd în cînd să onoreze şi el pecuniar consumaţia. Cum am adulmecat această slăbiciune, am şi început să mă fălesc, ca un băiat de prăvălie care jefuieşte metodic magazinul stăpînului, înălţînd planuri roze de viitor dinaintea unui negustor falit. Vreau ca prinţul să n-aibe nici o mustrare că mă „toacă", dimpotrivă, să aibe satisfacţia şi sadica plăcere că mă pulverizează el, pe nesimţite, pe mine, arivistul zorit care-l insult cu dărnicia mea. Mă interesam aşadar grozav de chiulhanurile lui din trecut, cînd arunca elegant şi zglobiu cîte trei pogoane de pămînt pentru desfundarea unei sticle ce stătuse două secole în nisipul renumitelor pivniţe franţuzeşti. Noroc că astfel de valori alcoolice nu circulau,

măcar acum, pe piața noastră nocturnă ; dar entuziasmul cu care-i culegeam cuvintele de pe buze pentru a le rezolva în subita chemare a chelnerului și în comandarea celui mai prețios lichid de care dispunea momentan localul — de obicei o nenorocită zeamă indigestă și piparată — îi îmbujora buzele cu diabolice surîsuri și-i umplea ochii cu diamantul topit al voluptății de distrugere. Eu mă strîmbam totdeauna cînd ingurgitam spirtul concentrat din pahar, dar lăsam să se vadă că asta îmi dă și mai mult elan, și mai strașnică îndîrjire, ca unui tînăr novice avid de viață în mare și scump, dornic să soarbă cupa necunoscutului cu aprigă sete. Dar eu nu mă strîmbam de tăria alcoolului, ci de mucigăitu-i gust ; în schimb, prințul dorea să-mi dovedească, prin seninătatea dulce cu care înghițea această otravă, cît de obișnuit e el cu rafinamentele vieții, deși aveam certitudinea limpede că nu-i plăcea nici lui, cîtuși de puțin, această poșircă infamă.

La beție puteam vorbi în tihnă de Irma și de Aurica, dar eu pîndeam momentul, mult așteptatul moment, de a-i sări în gît cu întrebarea care mă ustura și mai cumplit, cu cît mă adînceam mai teribil în aceste nopți de destrăbălare.

Acum puteam să intru în voie în apartamentul lui, dar intrai cîteva zile mai tîrziu decît aș fi putut s-o fac, iar la fotografie nici nu mă uitai deloc, nici la prima, nici la a doua vizită, deși la un moment dat eram lîngă ea, o simțeam din profil.

Astfel, cînd îmi cîştigai, prin această cumplită abnegaţie, dreptul de-a o admira în voie, elogiile mele nu mai cunoscură margini :

— Fosta dumitale soţie ?

— Nu.

— Soră ?

— Nu...

— ......

— Femeia pe care o iubesc... e aceasta şi nu Irma, femeia care te iubeşte pe dumneata şi de care poate ai fost măgulit că m-a respins în faţa şi în favoarea dumitale...

— Bine... (îmi încrucişai mîinile pe piept)... dar acum am drept să te apuc de umăr şi să te clatin cu toată străşnicia... Cum, domnule !... (urlai acum, şi nu ştiam nici eu dacă jucăm într-adevăr teatru sau strigăm cu toată sinceritatea) cum, domnule... iubeşti pe-o astfel de femeie... şi.. te laşi insultat în halul acela de-o cocotă... Dar dumneata meriţi... (revolta mea se umflă pe măsura fiecărui nou cuvînt, pentru a plesni deodată brusc, după acest „meriţi" zbierat cu toată indignarea, astfel că întrebarea ce veni acum şuieră aproape auzibil şi decepţionat)... sau poate ea nu răspunde la iubirea dumitale... ?

Deloc nu mi-a scăpat această lividitate de cadavru, această zvîrcolire interioară, care-i umflă pieptul într-un oftat refulat cu spaimă, degeaba acum se sculă voios şi zglobiu şi bătu cu degetul pe celuloidul transparent în dreptul autografului.

— Citeşte aici...

Mă aplecai cu bine simulată curiozitate şi mulţumire.

— Nu înţeleg nimic, nimic, îi spusei.

— Cum, mi se pare că lucrezi pentru un magazin englezesc...

— *Electric Counting House*... rîsei cu poftă, dar, afară de titlu, nici eu nici patronii şi nimeni din magazin nu mai ştim o boabă englezească... Ba, pardon, mă corectai cu un strigăt... eu mai ştiu : *All right*... *Good bye*... *How do you do*... Ah, ha, ha, mai ştiu, mai ştiu : *Treanch-coat, Waterproof, Shakespeare, My lady* (pronunţai *mi* în loc de *mai*, iar el mă corijă cu un zîmbet de superioritate)...

Îmi traduse el, complectînd şi cu vorbele care intrau sub ramă : „Scumpului şi ciudatului, credinciosului şi necontenit noului meu prieten... m... n. . Preda"... atît... ah, da şi numele ei... un nume foarte frumos...

— Ce importanţă are numele... cînd ea e atît de frumoasă...

— Aşa e, că e atît de frumoasă ? Ascultă aici şi numele ei, făcu prinţul entuziasmat : Alba... ce zici, Alba ! ?... aşa e că e minunat... ?

— Alba... înclinai din cap concesiv. Da, e frumos... într-adevăr... e original...

El mă privi cu îngăduinţă, ca pe-un comis-voiajor ce eram, mai răsărit, dar în neputinţă să înţeleg orice lucru mai deosebit...

— Pentru o astfel de femeie ai face orice nebunie, strigai convins, privind ameţit cununa părului care se pierdea nesimţit pe fondul înconjurător şi ochii atît de clari şi atît de adînci şi de poruncitori totuşi...

— Orice nebunie ! clătină şi el din cap, repetînd mecaniceşte, cu ochii pierduţi în amurgul odăii..

— Mai puţin pe-aceea de a disputa vecinilor de odaie cocotele ordinare... adăugai zeflemisitor şi mustrător totdeodată, rîzînd plin de bunăvoinţă, dar cu sufletul încordat, la pîndă...

Dar el nu mă auzi. Privea cu ochii largi, extrem de largi, mi se pare chiar înlăuntrul lui însuşi. Şi repeta imbecil : „orice nebunie... orice nebunie".

Atitudinea asta mă făcu să casc la rîndu-mi priviri tot aşa de largi. Atunci el parcă se prăbuşi şi mai adînc în acest fel de prostraţie şi începu să bolborosească cuvinte care la început mi se părură fără şir, dar pe care apoi le legai, aşezîndu-le în teribile înţelesuri. Alcoolul tare, cu care el încercase să mă dărîme, înghiţit în noaptea asta şi-n nopţile trecute, parcă acum îl ajunsese ; altfel cum mi-ar fi povestit el de frumuseţea piciorului Albei, de albeaţa sînilor ei, de culoarea enigmatică a ochilor, de părul ceţos, care se pierde imaterial în spaţiu ? Şi toate aceste amănunte, pe care, vai, le cunoşteam atît de bine, întrerupte necontenit de aceeaşi bolboroseală stăruitoare, care îi îndobitocea ochii şi-i împleticea limba în gură : „orice nebunie, orice nebunie..."

Surîdeam din ce în ce mai luminat, mai asigurat că Alba trebuie să-l fi izgonit demult, încît acum el se şi gîndea la „orice nebunie". Binecuvîntam inspiraţia care-mi adusese aceste două cuvinte pe buze. Dar care putea fi nebunia asta ? Nici el poate n-o formulase încă, dar eu trebuie să stau necontenit de veghe, pîndind izbucnirea ei, sau, drace ! poate că ar trebui să-i uşurez eu însumi definirea ei, pentru a putea să intervin apoi... pentru...

Îl priveam evident cu oarecare compătimire, trasînd lucid liniile gîndirii mele și desigur că tocmai compătimirea asta readuse pe nenorocit la limpezime de minte. Drojdia-i din cuget dispăru ca prin farmec, numai la ideea insuportabilă pentru această tigvă decăzută că cineva l-ar putea compătimi.

Rîse spre mine, forțînd sonoritatea hohotelor parcă, spre a mă convinge de triumful lui interior. Și începu să-mi povestească momente și scene din amorul lui cu Alba ; îl ascultam cu urechea țintă, mai mult pentru a prinde contradicții în amănunte și incoherențele lăudăroșeniei.

Degeaba, amice, îi glăsuia gîndul meu, astea toate au fost cîndva, demult, nici memoria nu ți le mai păstrează cum trebuie ! Uneori se oprea în mijlocul vreunui pretins dialog cu Alba : „iar ea mi-a răspuns... stăi, frate, ce mi-a răspuns atunci ?..." Și apoi spunea ceva care suna ca un răspuns oarecare. Pe urmă deodată se corigea. „A, ba, pardon, asta a fost altădată, ah, da... cînd ne-am întîlnit..." Și, discret, își complecta reticențele singur în minte, mie indicîndu-mi prin lumina buzelor și-a ochilor numai cît de sublimă e pentru el amintirea acelei întîlniri. Dar tot ce pălăvrăgea el consta mai mult din reticențe... Mi-era groază să-l înduplec să le complecteze. Mă mulțumeam cu mîngîierea că totul părea petrecut demult, într-un trecut îndepărtat.

Totuși, cînd îl întîlnii a doua zi, în amurg, pe coridor buna lui dispoziție, fericirea grozavă din priviri, cu care mă întîmpină, mă lovi teribil drept în tîmplă, ca o prevestire de moarte. Mă dusesem să-l iau iarăși, căci nu vream să-i dau

drumul o singură zi din cleştele alcoolului. Dar bătui de-a surda în uşa lui. Cînd reajunsei la uşa mea, el tocmai apăru, de după cotul coridorului. Venea din oraş şi era radios : era îmbrăcat cu cele mai bune haine pe care le avea şi cu o gambetă cîtuşi de puţin lustruită, aproape nouă. Tocmai vream să-i spun că-l căutasem, cînd el, închizînd ochii pe jumătate, ca-n extaz, îşi duse un deget la buze şi-mi şopti doar atît : „sunt fericit" ! Şi era într-adevăr atît de emoţionat, că simţii, cînd le pronunţă, cum cele două vorbe îi gîlgîie în gît, ca o băutură delicioasă.

Nu mai putui glăsui nici un cuvînt şi mă rezemai de uşă : iar el trecu înainte, parcă beat de mîndria fericirii lui. Nici n-am avut puterea să părăsesc, să simulez o nouă plecare din această mansardă sordidă. Şi nici n-am putut închide ochii ; astfel că după miezul nopţii, am putut prinde iarăşi pasul prinţului şi invocaţia lui patetică la uşa Irmei, care bătuse fără răspuns la mine, cu un ceas înainte. Invocaţia era patetică, dar parcă acum mai înviorată, mai sigură de sine, mai poruncitoare. Şi avu într-adevăr efect, căci auzii glasul Irmei învoindu-se şi pasul ei urmîndu-l ascultătoare. Nici nu mai încercă mînerul uşei mele.

Şi simţii prăbuşindu-se tot sufletul din mine, tîrîndu-mă cu el în neguri, în străfunduri înfiorătoare de beznă. Aşadar, toate nebuniile, toate umilinţele lui nocturne nu proveneau decît din apriga nevoie de a-şi vărsa şi mai mult, de a-şi revărsa cu totul fericirea sufletului, pe care scurtele întrevederi cu Alba nu făceau decît să i-o descopere cît e de imensă, exaltîndu-l peste orice măsură, dincolo de fire.

Voicuţa a revenit singură, fără nici o convenire prealabilă prin telefon. M-a întrebat numai, rîzînd, cînd i-am deschis uşa, dacă mă aşteptam s-o văd tocmai pe ea. Apoi, după ce a intrat şi şi-a aruncat pardesiul pe-un scaun, s-a întors iarăşi pe jumătate spre mine, întrebîndu-mă, de astă dată cu glas categoric, dacă nu cumva aştept pe altcineva. Pentru că nu i-am răspuns şi numai m-am mulţumit să ridic din umeri, ca-n faţa unei absurdităţi, ea s-a simţit mai asigurată decît de orice cuvînt. Ba şi-a recăpătat toată dispoziţia din momentele ei cele mai bune şi s-a dedat la cele mai straşnice nebunii. Eu o secondam, pentru că simţeam mai mult decît oricînd nevoia de a mă amuza prosteşte, a rîde din tot trupul şi a mă simţi flatat de toate licenţele la care ea se dădea, întru hatîrul şi orgoliul meu de bărbat copleşit de atîtea atenţii şi avansuri. A mers pînă acolo Voicuţa, cu hazul şi îndrăznelile, că m-am pomenit cu ea reapărînd din baie, unde se refugiase cu un cuţit de tăiat cărţi de pe birou, în chip de paj autentic : îşi scosese rochia şi rămăsese numai într-o bluză de mătase neagră, cu mîneci, în chiloţii negri şi-n picioare cu pantofii înalţi şi cu ciorapii lungi de culoarea nisipului. Cuţitul îl atîrnase de-un şiret şi-i cădea admirabil pe una din coapse, iar în cap îşi umflase bascul într-o parte. Înaintă spre mine cu pas sigur şi mă salută solemn, cu o reverenţă foarte complicată.

— Paj ! i-am poruncit. Vino de mă sărută...

Şi pajul, fără să crîcnească, s-a supus. L-am luat pe genunchii mei şi sărutările noastre nu mai luau sfîrşit. În cele din urmă, am dus-o în braţe spre divan, ca pe un copil,

iar ea tocmai în clipele acestea s-a găsit să-mi strige în ureche, cu un rîs scurt, răutăcios :

— Mi se pare c-a sunat doamna Georges Radu Şerban! şi mi-a sărit deodată din braţe, prăpădindu-se de rîs. Apoi, înclinîndu-se adînc, a reluat iarăşi pe ton grav şi serios : Seniore, mă duc să-i deschid !

Am căzut pe divan ca un trunchi fulgerat şi mi-am vîrît capul sub răcoarea pernelor brodate. Pajul s-a reîntors şi mi-a şoptit misterios în ureche că doamna Georges Radu Şerban n-a venit, aşa că suntem la largul nostru. Însă, de data asta, oricît s-a zbătut, pajul n-a mai putut scăpa. La urmă, tîrziu, dintr-un fel de încăpăţînare oarbă, pe care eu n-o mai înţelegeam, m-a pus să recunosc că în orice caz mi-a dat mai mult ea de lucru decît doamna Alba. Am crezut că vrea cu orice preţ să-mi surprindă o cît de slabă mărturisire privitoare la raporturile mele cu soţia patronului. Şi mi-a scăpat aşa, idiot, cu un oftat adînc şi atît de sincer :

— O, dacă ar fi mers şi cu dînsa tot astfel...

Şi-a fost de-ajuns, fireşte, ca scena cînd cu duşul să se repete. Voicuţa a plecat ca un glonţ, fără nici o vorbă. Însă indignarea ei trebuie să fi trecut chiar dincolo de orice margini, cînd, după ce s-a îmbrăcat şi s-a repezit la uşa dinspre vestibul, va fi văzut că eu rămăsesem tot întins pe divan şi-i urmăream mişcările în linişte, imbecilizat şi incapabil nu numai să mă mişc, s-o opresc sau s-o rog să rămîie, dar fără nici o culoare, fără nici un avînt sau spaimă în ochi, indiferent, ca un animal.

Abia multă vreme după plecarea ei îmi dădui seama că avusesem un motiv destul de serios ca să procedez așa cum procedasem : incontinua, persistenta evocare a relațiunilor mele cu doamna Alba, vreau să spun, îmbrăcarea în ușuratecă realitate a unui miraj ce-mi era atît de scump și mi se părea reflecția unei atît de îndepărtate înfăptuiri !

Dar vedenia subită a chipului eminescian și fericit al vecinului meu de mansardă mă făcu să mă scutur, pe largul divan, unde am rămas pînă-n tîrziu, ca de un puternic fior. Sfîntul meu miraj era profanat cu consimțămînt de această soioasă apariție, și pentru asta n-ar fi meritat desigur un omagiu atît de greu ca ofensa pe care i-o făcusem cu atîta cruzime și imbecilitate Voicuței. Sfînta asta, așa de candidă în visurile mele — Voicuța, dacă n-are dreptate, cel puțin ar putea să aibe —, în realitate nu va fi fiind un pisc atît de imaculat și de inaccesibil, cum mă tot amăgesc pe mine însumi că ar putea fi. Sunt un netot, asta sunt, asta e singura realitate, cu atîtea ocoluri, atît de pe departe, ce le fac în jurul ei... Sunt un laș și-un neputincios, asta e totul. Și iată încă o ironie a întîmplării, cea mai teribilă din toate, cea mai neașteptată, care mă asigură că lucrul e în orice caz posibil și care mă chinuiește cu atît mai cumplit cu cît eu încă mă găsesc la o distanță așa de considerabilă de ceea ce mi se atribuie...

Aproape o lună am tratat, de astă dată, împăcarea cu Voicuța la telefon. Toate fazele acestei grele întreprinderi au fost întîmpinate de ea, rînd pe rînd, cu mare scrupulozitate : glasul Voicuței, care mă asigura că domnișoara nu e acasă, apoi același glas, care-și declina identitatea, dar, la identificarea (superfluă) alui meu, îmi trîntea receptorul,

fără răspuns, în furcă ; în sfîrşit acceptarea conversaţiei, dar refuzul oricărei întîlniri şi aşa mai departe.

Cînd, în cele din urmă, întîlnirea a fost convenită şi stabilită la zi şi oră riguros fixate, fatalitatea a trebuit să intervină iarăşi. În ajun tocmai repurtasem una din victoriile mele de seamă, şi la ridicarea şedinţei, cine credeţi că mi s-a interpus în cale să mă felicite de succes ? Lilica Mavrogheni, Doamne, cu nişte ochi atît de luminoşi şi atît de încîntaţi de mine, de parcă procesul ar fi fost al ei, ori mi-ar fi fost soţie sau amantă *en titre*. Venise la Palat să asiste la un proces de scandal, care tocmai făcea senzaţie, dar m-a văzut pe sala paşilor pierduţi şi s-a luat după mine fără să mă strige, curioasă să mă vadă şi să mă audă în exerciţiul profesiunii. Îşi alesese un loc mai retras pe băncile publicului, astfel ca să n-o pot vedea şi să mă... intimidez cumva. Şi cînd colo... la aşa ceva nici nu se aştepta. Dar sunt un maestru, o somitate, şi se miră ce mai fac pe secretarul, doar Georges Radu Şerban n-a vorbit nimic !... şi aşa mai departe. Pe urmă m-a întrebat cum o mai duc, cum îmi mai împart viaţa, la ce ore mă găsesc acasă de obicei. Şi a plecat fără să-mi acorde, ca la succesele mele dinainte, nici un *rendez-vous*. Nu ştiu dacă se aştepta să i-l propun eu, totul e că m-am pomenit cu dînsa chiar a doua zi, cu o oră înainte de a sosi Voicuţa. A privit satisfăcută aranjamentul de prin odaie şi-apoi mi-a sărit deodată de gît, tocmai cînd vream să-i comunic că sunt aşteptat urgent la domnul Georges Radu Şerban.

— Şiretule, va să zică mă şi aşteptai... deşi n-am vrut să-ţi împărtăşesc de ieri intenţia mea ! Ai darul devinaţiunii, scumpul meu dulce... Ah, e superb, făcea ea bătînd din

palme şi aspirînd adînc mirosul de crizanteme din vasul de pe birou. E delicios, e delicios... îţi mulţumesc, îţi mulţumesc din suflet... !

Şi mă cuprinse iarăşi atît de fericită şi recunoscătoare, că mi-am pierdut orice cumpăt. Mă rugam în gînd divinităţii ca Voicuţa să nu uite măcar una din ultimele formalităţi ale împăcării : nevenirea la prima întîlnire fixată sau întîrzierea cu două ore, Doamne, măcar cu un singur ceas...

Ei bine, chiar de data asta Voicuţa se găsi să bată la uşa mea cu o jumătate de ceas înainte. Pentru că tăceam mîlc şi eu şi Lilica, plecă, iar eu profitai de prilej să mă prefac că mi-am adus aminte de o neplăcută împrejurare : cu o săptămînă înainte dădusem întîlnire pentru azi, la 5, unui client foarte plicticos. Lilica însă se şi postase la geam, cu ochii la portiţa care dă în stradă.

— Ah, clientul tău e Voicuţa... ea a fost, mititica, iată cum se duce...

Şi văzui cuta satisfacţiei tăindu-i colţul buzei... Apoi reveni rîzînd la divan, ridică vestmintele aruncate în neregulă şi-o luă spre dormitor. Credeam că se duce la baie să se gătească, însă tocmai cînd răsuflam mai adînc îmi spuse :

— Ştii, n-am gust să plec decît pe înserat... aşa că trecem dincolo... Cînd vine clientul tău, îl primeşti în birou, iar eu, iacă, mă aprovizionez cu ceva reviste, pentru timpul cît lipseşti.

— Şi dacă mă reţine două ceasuri ?

— Te plictisesc ?... se reîntoarce Voicuţa ?

— Vai de mine, numai mi-am făcut datoria să te avertizez că e foarte pisălog clientul meu şi mă va ţine destul de mult...

— Nu face nimic... tot sunt singură acasă... te-aştept şi spre seară mergem undeva la Şosea... sau unde vrei tu... mi-e dor de puţină muzică şi aş vrea să dansez... Şi completă cîntînd şi legănîndu-se în tact :

Cu tine
În noapte
Noi doi...

Cu grea gimnastică de vorbe şi aere prefăcute o convinsei că pentru astă-seară lucrul e imposibil ; clientul cu pricina îmi va da considerabil de lucru şi de studiat. Procesul e mîine după-masă şi, după plecarea lui, trebuie să-mi bat capul cu căutatul unor jurisprudenţe pînă noaptea tîrziu. Dar mîine-seară... ea poate fi sigură... că...

— Bine, atunci rămîn pînă-ţi vine clientul.. Tu treci dincolo şi stai de vorbă cu el... eu mă îmbrac în timpul ăsta... şi ce dacă am să trec prin birou la plecare ?... ai să te ridici şi mă conduci pînă la uşă, sper...

— Cum... dar...

— Nu mă jenez deloc... E cineva din cunoscuţii noştri ?...

— De unde aş putea eu şti ce cunos...

— Un client.. în definitiv am să ies aşa ca să nu mă... în definitiv, ai să-i spui că e o asemănare, dacă... ei, şi dă-l dracului... ce ne batem capul atîta... Vino...

Era inutil să mai ridic alte eşafodaje de pretexte, căci pendulul din birou hîrîi greu şi începu să lovească în gongu-i armonios cele 5 lovituri sacramentale. Iar exact după

cinci minute, cînd scăpai de sub dulcea povară a Lilicăi, se auzi lămurit ciocănitul Voicuței.

— Închide bine ușa, strigă după mine Lilica. Eu în orice caz nu mă grăbesc... Poate nu ține mult povestea asta...

Închisei într-adevăr ușa după mine și mă apropiai de ușa cealaltă, în dosul căreia Voicuța tocmai își manifesta pentru a treia oară, de astă dată nespus de violent, impaciența. Ascultam cu sufletul reținut, prin lemnul despărțitor, necazul crescînd al Voicuței. Ea se găsea acum într-un fel de vestibul cu scaune și mese pe margini, pe care eu nu-l încuiam niciodată ; mi-era acum teamă să nu se înfunde în vreun fotoliu, cum făcea uneori, și să mă aștepte ; iar între timp să-i vie celeilalte gustul de plecat. Totuși, speram că mînia ei fulgerătoare, atît de legitimă astăzi mai cu seamă, prima întîlnire după împăcare, nu-i va da totuși atîta răgaz. Dar tocmai de aceea nu înțelegeam de ce nu se grăbea să plece și de ce rămăsese atît de nemișcată lîngă ușă, precum stăteam și eu de partea ceastălaltă. Mai rămînea, atrasă de atîta liniște, să apară de dincolo și Lilica !

Cheia ! îmi fulgeră prin minte. Ea examinează dacă sunt acasă, controlînd broasca ușei ; probabil că întunerecul nu-i îngăduie să-și facă o idee precisă, nici prin acest mijloc hotărîtor, dacă sunt acasă sau nu ! Dar, în definitiv, ce-o interesează asta pe ea ? destul că n-am fost acasă la momentul convenit, pentru a se supăra în bună pace ! Aud acum pocnind ușor încuietoarea poșetei și-apoi un cotrobăit metalic prin gaura cheii. Și deodată mă pomenesc cu cheia, țîșnind încoace de partea ceastălaltă.

Urmează momente lungi de tăcere ; probabil că cercetează acum cu ochiul prin deschizătura liberată : îmi aud bătăile inimii şi-mi simt cele mai mici mişcări ale ei. Apoi deodată o simt îndepărtîndu-se, îi prind pasul uşor şi prind la fel zgomotul uşei din afară, cînd se reînchide, domol, atenuat. Ridic din umeri şi mă reped la fereastră. Voicuţa pleca într-adevăr, o văd chiar făcînd semn unei maşini, care vine în grabă s-o ia. Şi pornesc agasat, dincolo, la Lilica. O găsesc la fereastră, de unde revine rîzătoare :

— Am văzut, a fost tot Voicuţa.. mi se pare că-i dăduseşi *rendez-vous,* tipule nesuferit... Casanova... ea era clientul tău, don Jan de Tenorio.

Nici nu ştiu ce-am bîlbîit drept răspuns, desigur ceva foarte încurcat, de vreme ce Lilica, triumfătoare că izbuteşte să mă încurce şi mai rău, cu fiecare nouă întrebare, bate din palme zgomotos şi mă sărută amenințător.

Dar peste un ceas, de astă dată nu bătaia în uşă, ci soneria de la intrarea vestibului ne-a alarmat iarăşi cu semnalul ei scurt şi categoric.

— Va să zică, tot era un client ? încuviinţă rîzătoare Lilica. Numai ia seama să nu fie tot Voicuţa...

La asta tocmai mă gîndeam şi eu... pentru a mă atrage dincolo de uşa biroului, acum a sunat afară, ca să mă inducă în eroare, să mă facă să cred că am de a face cu cineva străin.

M-am apropiat aşadar cu cea mai mare precauţie de uşa biroului. Cheia rămăsese tot jos ; am ridicat-o şi am privit curios prin deschizătura liberă, gata să mă retrag la primul moment. Soneria a izbucnit iarăşi mai apăsată şi

mai nervoasă. Dar țîrîitul e violent și energic m-a încurcat și mai rău. Pe urmă a răsunat și a treia oară ; apelurile din ce în ce mai repezi și mai categorice nu mai îmi lăsa[u] nici o îndoială că am de-a face tot cu Voicuța. Acum văzui și clanța ușei de la antreu lăsîndu-se. Și, evident, pentru că nu era încuiată, ușa cedă... Acum apăru... o mînă și un umăr de bărbat, apăru domnul Georges Radu Șerban... Am înfipt cheia în deschizătura prin care priveam și la moment am dat ușa în lături :

— Scuzați, maestre... tocmai ațipisem...

Și l-am poftit cu gest mare, larg, înăuntru. Îmi exprimam zgomotos nedumerirea și bucuria surprizei, dar tăișul privirii maestrului îmi răci brusc avîntul. Înțelesei : aici se amestecase neapărat Voicuța. O clipă mai ezită gîndul meu și pe urmă refăcu sumar, dar sigur, toată împrejurarea : o voce anonimă la telefon a întrebat pe maestru dacă doamna Alba e acasă ; și la răspunsul probabil negativ al maestrului, vocea binevoitoare i-a indicat o adresă, poate i-a dat și detalii asupra apartamentului, asigurîndu-l că nu se mi găsește nici o altă ieșire dintr-însul, astfel că vînatul e sigur...

N-am putut reține în primul moment, la vaga mijire a acestei idei năstrușnice, o alunecare a ochilor spre ușa în dosul căreia se găsea Lilica. Și maestrului nu i-a scăpat desigur această mișcare. L-am poftit să șadă, destul de încurcat, încercînd să evaluez sumar întrucît această intervenție neașteptată în scenă va putea încurca socotelile mele ; dar numaidecît apoi mi-am recăpătat surîsul și buna dispoziție, și ochii lui negri m-au fulgerat, dedesuptul sprîncenelor groase. Atunci mi-am ridicat și eu semeț ca-

pul. Îi spuneam cu privirile : *va să zică, admiţi şi tu că lucrul e perfect posibil ?* Şi i-am rîs în faţă, în vreme ce el, încurcat, îmi explica motivul vizitei ; pleacă mîine şi trebuie să-mi amintească de dosarul... şi-mi aminteşte de-un dosar fără importanţă. Atît de fără importanţă, că rîd voios, iar el pleacă fruntea în jos sub lovitura de bici. Dar reînalţă repede priviri oţelite şi fălci înţepenite :

— Te-am deranjat cumva ?...

Însă nu merge mai departe. Prinţul dintr-însul nu-l lasă să mă apuce de piept, să mă scuture : „Unde-i ? Arată-mi-o, unde e ?..."

Iar eu sunt hotărît să-l fac să izbucnească. Nu mai rîd triumfător. Mă prefac încurcat şi încerc să îngălbenesc. Şi ochii îmi joacă de minune. De ei sunt sigur că ştiu să mă servească aşa cum trebuie. Numai dacă aş şti să îngălbenesc. Doamne, dacă aş şti... El trebuie să recunoască şi mai pe faţă că lucrul e perfect posibil ; el trebuie s-o recunoască aici, pe loc, cu toată indignarea şi cu toată ura.

Deocamdată, glasul lui e încă stins şi ocoleşte tot pe departe, întreţinîndu-mă iar cu dosarul pe care ştie bine că-l cunosc tot ca şi dînsul. Schiţează sufocat punctele pe care trebuie să le adoptăm întru apărarea cauzei, cu care ne amăgim reciproc. La un moment dat îl corijez : „Comiteţi o greşală... lucrurile stau aşa..." Şi el se zvîrcoleşte negru sub impenetrabilitatea de stîncă a feţei mele, din care cred că am izbutit să alung orice picătură de sînge. Dar nici acum nu se hotărăşte să arunce masca şi să mă apuce de piept.

Suntem amîndoi goi de sînge în obraz ; el îşi aminteşte, în legătură, şi de alte dosare, ba chiar, sfîrşit, are puterea

să-mi povestească unele întîmplări din vremea debutului său ca avocat. E tot ce-l mai las să-mi spună, căci asupra oricărei din afacerile noastre serioase intervin, de cum aduce vorba, pentru a-i arăta că știu dinainte ce dorește să-mi comunice. Pentru a-l face să recunoască inutilitatea cuvintelor lui, pentru a-l face să recunoască, mai ales, inutilitatea prelungirii acestei vizite aici, pentru pretextele pe care le-a adoptat.

În cele din urmă, maestrul se ridică dîrz și înfiorător. Rîde și el stupid, îngrozit că trebuie să se umilească pînă și cu această ultimă scuză de circumstanță.

— Va să zică, aicea locuiești... aruncă el o privire circulară și silit simpatică. Doream de mult să-ți cunosc domiciliul. Dincolo... este desigur dormitorul...

Stăpînul casei cu sumbră fațadă se interesează de dormitorul meu ! Descendentul lui Vodă Radu Șerban are poate pretenție să-i arăt : aici e baia, dincolo closetul, „știți, pentru că eu nu pot suporta săli de baie cu closet înăuntru". Și poate ar avea fantezia să vadă și din ce faianță e lucrată această cabină secretă, ca să-și potolească chinul din suflet...

Îl văd nespus de congestionat că nu m-am grăbit să-l întreb dacă dorește să vadă odăile, pe care i le descriu cu lux de amănunte, și că m-am postat dîrz dinaintea ușei, cu rîs cuviincios, dar care lasă să se înțeleagă că prea ușor nu se poate trece acolo.

Pieptul maestrului clocotește : și el încă are puterea să se rețină. Dar acum eu mă simt năpădit de pofta năvalnică și imperioasă de a afla dacă doamna Alba s-a întors acasă. Și abia acum spectrul profilului eminescian apare în

ungherul cel mai îndepărtat al biroului în care amurgul începe să țeasă păienjeniș.

„Iată pe adevăratul brigand!“ — aș putea să-i strig domnului Georges Radu Șerban, arătîndu-i fantoma lividă, care bîntuie și chinuie acum gîndul meu. Dar nu-i strig nimic și mă mulțumesc numai să-mi frîng buzele în surîs răutăcios, care trebuie să se înfigă ca un sfredel de moarte în pieptul pietruit al strănepotului de domn. Și răutatea asta, și sfidarea grea, pe care i-o aruncă ochii mei, e cu atît mai crudă și mai batjocoritoare, cu cît simt mai îngrețoșat pe propria-mi piele atingerea de moarte a degetelor prințului Preda pe albeața fascinantă, de zăpadă, a nudității doamnei Alba...

Nici gînd ca maestrul să se hotărască de plecare. S-a instalat din nou la birou și deschide acum rînd pe rînd toate dosarele afacerilor noastre mai complicate pe care memoria i le pune dinainte. E o bărbăție adevărată și-un sînge rece incomparabil în acest om, cumplit de violent de felul lui, care știe totuși să se stăpînească în așa grad și să vorbească fără nici cea mai imperceptibilă slăbire a glasului. Doar ochii lui mă sfîșie ca ghearele și numai din cînd în cînd își capătă și ei o lucire stranie de interes, cînd învăluiesc cu sadică voluptate ușa dormitorului.

Dar tocmai acum se petrece un eveniment considerabil, a cărui înfăptuire însă eu o socoteam mult mai tîrzie; mă simțeam chiar puțin cam stînjenit că nu puteam găsi încă mijlocul de-a o provoca ușor, la comandă, în momentul pe care l-aș fi găsit priincios. Lilica, probabil nemaicontînd pe libertatea mea din seara asta, așa cum o amă-

gisem la început cu clientul imaginar, a cărui reală vizită rămăsese în suspensie ca orice minciună descoperită pe jumătate, cu aplombul ei obişnuit, cu lipsa aceea de sinchiseală care pînă acum niciodată nu-i dăduse greş, se hotărîse să iasă. Ba încă, de bună seamă pentru a marca presupusului meu client că prezenţa ei în acest apartament e cît se poate de naturală, aşa cum ar fi aceea a unei surori, a unei rude, sau chiar [a] unei soţii (ce poate interesa pe un client cu un proces atît de greu pe-a doua zi care e starea civilă sau ce fel de legături personale are avocatul său ?), Lilica întoarse în trecere capul cu drăgălăşenie spre noi, pentru a ne saluta cu o smerită naturaleţe, pe care n-o putea dezminţi decît luciul de păcură al ochilor ei şireţi. Abia atunci mişcarea de surpriză pe care domnul Georges Radu Şerban o făcu se transmise asupra ei ca un şoc : căci abia acum privirile ei, obişnuindu-se cu diferenţa de lumini dintre camera pe care o părăsea şi aceea în care intrase, recunoscu pe maestru, care, cunoscînd-o de asemeni, îşi ferise ochii în obştescul zvîcnet al intenţiei exagerate de discreţie, mai pălmuitor decît cea mai plată sfidare, cu ochi larg şi necruţător căscaţi. Lilica n-a putut reţine un ţipăt uşor şi a dispărut atît de repede pe uşă, că nici nu cred c-aş mai fi putut-o găsi pe scări, dacă m-aş fi luat după dînsa. Dar, evident, nu m-am deranjat nici o secundă, căci trebuia să rămîn aici, să înfrunt ochii domnului Georges Radu Şerban. „Totuşi ai recunoscut că lucrul e perfect posibil !" îi strigau ochii mei, dar ai lui nu auzeau nimic. Ei redeveniseră nespus de fericiţi, şi domnul Georges Radu Şerban, dintr-un exces, pe care nu mai izbutea să nu-l înăbuşe, de bunăvoinţă, nu mai

contenea cu autoreproşurile pentru inoportunitatea vizitei lui. Pe urmă, parcă readus la o bună realitate, dintr-un vis cu un sfîrşit atît de frumos, reîncepu, cu un şi mai considerabil stoc de pretexte plauzibile, să-mi motiveze rostul vizitei sale. Şi dacă ironia, care spuma uşor în ochii mei, îi scăpă pînă la urmă, în schimb răutatea Voicuţei mi crease un folos infricoşetor de important : domnul Georges Radu Şerban mă vizitase, domnul Georges Radu Şerban prinsese ceva din intimităţile mele... maestrul, vrînd-nevrînd, numai pentru a nu mă lăsa să bănui că toată spontaneitatea caldă a gesturilor şi a vorbelor lui de la urmă n-a avut alt dedesupt şi că toată vizita lui a avut într-însa în plus şi ceva prietenesc — exclusiv, pentru afacerile noastre, era doar telefonul, prin care mai mă chemase pînă acum de atîtea ori —, trebuia să păstrez de-acum înainte şi-n raporturile noastre de la birou, deci de-acasă de la dînsul, aceeaşi familiaritate şi bunăvoinţă care mă apropria cel puţin cu un pas mai mult de apropiaţii săi. (Pînă acum, după atîţia ani de lucru comun, el nu găsise încă de cuviinţă să mă prezinte soţiei sale. Însă putea aduce într-adevăr apropierea printr-însul o limpezire a încîlcitelor mele căi sau dimpotrivă ?) În orice caz, un punct mare e cîştigat : domnul Georges Radu Şerban, care s-a pretat atît de uşor unei încercări anonime de intrigă meschină, va fi mai precaut în ascultarea şoaptelor telefonice sau de orice alt fel. În zilele următoare am putut constata la dînsul, printre forţatele-i atenţii, străduinţa teribilă de a-şi reţine mînia că se lăsase atît de uşor dus în cursă. Ai fi putut crede că necazul pentru această uşurinţă aproape precumpănea mulţumirea că brusc stîrnita-i bănuială fusese ne-

întemeiată : oricît ar părea de paradoxal, mi se părea că văd asta prin învelişul cu sticliş de oţel al amabilităţilor sale necurmate.

Sunt în seria marilor evenimente. Căci iată şi această surpriză covîrşitoare, care mă ului cu desăvîrşire, punîndu-mă apoi pe adevăratul drum drept al acţiunii mele.

Mă întorceam noaptea cu prinţul Preda, la braţ, spre mansardă. Prinţul Preda, care de la o vreme nu mai părea cîtuşi de puţin jenat de largile mele dărnicii, se îmbătase zdravăn. Îl dusei chiar în apartamentul său şi-l prezentai fotografiei doamnei Alba.

— Priveşte, prinţesă, mă aplecai adînc în faţa ei, simulînd şi eu pe turmentatul, priveşte pe iubitul tău clandestin. Iată-l cum s-a îmbătat... Nu e vrednic de frumuseţea ochilor tăi... e un nemernic... să-l alungi... Acum se va duce să zgîrîie cu degetele uşa unei cocote infame şi să se dogorească, la dragostea ei tarifată, de dorul tău... e un nemernic... cum poţi să iubeşti pe-un astfel de decăzut, prinţesă... cum poţi ?...

Şi izbucnii în hohote cutremurătoare, împingînd pe prinţul Preda în glumă, ca un adevărat om beat. Prinţul Preda se aşeză pe pat şi mă privi lung, îndobitocit. Iar eu continuai, ocrotit de beţia-mi aparentă, poate cu răutate, în orice caz cu invidie şi scîrbă :

— Cum pot braţele tale albe să strîngă stîrvul ăsta la sîn... cum poţi lăsa buzele astea învineţite şi spurcate să murdărească atîta albeaţă...

Eram oare într-adevăr beat eu însumi, de-mi creştea vocea atît de amenințător şi cuvintele-mi deveneau atît de grele şi de îndrăznețe...

— Cum poate pîntecul tău să suporte povara asta sordidă... această poezie albă, divină, care trebuie să fie pîntecul tău... Cum i-a fost dat tocmai acestui păcătos, acestui decăzut, să-l cunoască, să-l vadă, să-l atingă, să-l guste, să-l umple de balele lui alcoolice...

Şi rîdeam teribil, arătînd la prințul Preda, care căscase ochi enormi la mine :

— Ah, îți place mutra lui eminesciană, ah, te încîntă profilul lui... asta e tot ce-ți poate da această persoană, care-a încetat de a mai exista... ea nu mai e decît un profil... un profil al altuia... ha, ha, ha, ha... ha, ha, ha, ha... ha, ha, ha, ha... şi tu, prințesă, iubeşti profilul altuia, te culci cu un strigoi... pfff.

Prințul Preda a sărit deodată de pe dunga patului şi a bătut cu tărie cu pumnul în masă :

— Sfîrşeşte, idiotule, bețivule, țoapă lustruită, băiat de prăvălie... O prințesă ca ea nu se poate uita decît la un prinț...

— Pffff... ha, ha, ha, ha... ha, ha, ha... ha, ha, ha... mai spune o dată, prințule... mai spune o dată ce-ai zis... Îl luai de umăr şi-l scuturai ca pe-o haină veche : Numai la o astfel de căzătură se uită o prințesă, priviți, oameni buni, la cine se mai uită acum prințesele noastre... Phhh... ha, ha, ha... ha, ha, ha... hi, hi, hi... La aşa prinț, aşa princesă... La...

Dar cuvintele pe care am vrut să le mai rostesc mi-au fost oprite în gît de palma prinţului Preda, aplicată ermetic pe gura mea.

— Un cuvînt dacă mai rosteşti, te zdrobesc, îmi urlă el răguşit în ureche... Despre mine spune cît vrei... spune ce vrei... dar despre ea...

Mi-a fost de ajunss o singură, o bruscă scuturătură a umerilor mei, ca să-l reped pe prinţ tocmai în colţul cel mai îndepărtat al odăii...

— O prinţesă care se culcă, hah, cu orice căzătură ! repetai cu încăpăţînare. Haide, nu-mi mai cînta pe tonul ăsta, prinţ turmentat... O fi şi ea prinţesă, la fel ca doamna Irma, contesa noastră de-aici... Să nu crîcneşti, prinţ degenerat, că rup fotografia în bucăţi... Să-mi răspunzi numai atîta şi gata, sunt dispus să cred totul, chiar ce iese din gura ta tăvălită prin toate murdăriile. La asta să-mi răspunzi ; dacă e prinţesă de ce se uită la un stîrv ! Haid, răspunde, vorbeşte, stîrvule... !

Prinţul, care rămăsese holbat lîngă pârete cînd am întins mîna ameninţător spre fotografie, vroi să înainteze dar nu izbuti ; vroi să glăsuiască, dar nu scoase decît un sughiţ lamentabil. Paliditatea lui de mumie ajunsese iarăşi la paroxism, ca în noaptea cînd trebuise să rabde injuriile şi sarcasmul sîngeros al Irmei. Abia la urmă putu să-şi mişte picioarele într-o împleticeală de paralitic şi căzu pe primul scaun, de care i se lovi genunchiul tremurînd.

— La un stîrv... la un stîrv nu se uită ea... bîlbîi în sfîrşit gîtlejul lui...

Apoi tăcu înfricoşat, parcă şi-ar fi simţit moartea înaintînd cu cîte-un pas la fiecare cuvînt rostit. Credeam că

face sforţări ca să se liniştească, cînd deodată urlă cu o vioiciune neaşteptată:

— E o sfîntă... e curată... ea nu se va uita niciodată la un ticălos ca mine, înţelegi, niciodată... Asta nu trebuie să mi-o spui tu... o ştiu atît de bine...

Şi tăcu iarăşi, în vreme ce eu însumi îmi căutam un reazim în jur, mă împleticeam spre întîiul scaun apropiat, în speteaza căruia îmi proptii mîna cu putere. Prinţul Preda oftă adînc. Părea că se trezise brusc din starea lui de beţie şi acum mă privea ca un cerşetor, bleg şi umil, cerîndu-mi pomana cruţării. Dar ochiul meu îi scormonea sufletul neîndurător.

— Va să zică, ai minţit, îi strigai, văzînd că nu mai are de gînd să-şi descleşteze gura. Va s-zică, prinţesa asta e o simplă poveste... Va s-zică, iubeşti doar o fotografie... Acum înţeleg, prinţule, de ce simţi nevoia conteselor de pe coridor... Hm, dar atunci ce înseamnă autograful ăla englezesc... ? mi se pare că ţi l-ai compus singur, prinţule, aşa cum îţi făureşti din cocotele de pe coridor pe contesele visurilor tale...

Dar prinţul părea să nu dea atenţie firului momitor al cuvintelor mele. El îşi dusese ochii în podea şi-i bleojdise acolo, unde de bună seamă că imaginaţia-i bolnavă îi înfăţişa o privelişte prea teribilă, de vreme ce trăsăturile lui eminesciene se contorsionau atîta...

— Stîrv... gemu el... niciodată... cu un stîrv... niciodată... niciodată...

Şi pe urmă se uită drept în ochii mei, şi buzele i se dezlipiră de pe şiragurile de dinţi. Rînjea hidos.

Îl apucai de umăr şi-l împinsei în faţa oglinzii.

— Spune-mi, îi strigai, dacă mai ești altceva decît un stîrv.

El se contempla în oglindă și, parcă îngrozit de imaginea palidă dintr-însa, porni de-a-ndăratelea, parcă ferindu-se de pumnalul unui urmăritor, pînă se izbi cu spatele de pärete. Privea rătăcit la oglindă, bolborosind cu sadică satisfacție : „stîrvule, stîrvule..."

Și deodată se înfipse în fața mea eroic și înveselit :

— Și cu toate astea, ascultă colea, comis-voiajorule !... începu el să strige... Cu toate astea, înțelegi... dacă aș vrea... la un singur gest al meu'nțelegi — ridică el degetul drept spre tavan... la un singur semn cu degetul ăsta de stîrv... și frumoasa asta, albeața asta, candoarea asta ar alerga ca o nebună să îmbrățișeze stîrvul, să-și lase pîntecul în voia mîngîierilor mortului... Înțelegi ce-ți spun ? Ești un prost și-un dobitoc... și băiat de prăvălie ai să rămîi toată viața ta... Pe cînd stîrvul ăsta ce privești e al unui boier, mă !...

Înlemnisem. Și înțelesesem. Eram chiar să mă trădez că știu prea mult.

— Înțeleg... fotografia... scrisul de pe fotografie... o ai la mînă cum s-ar zice...

— Nu ești prost, îmi răspunse el. Dar asta nu e nimic... fotografia asta... A-ha... am... mai am... a-ha... înțelegi... dar ce te privesc pe tine astea... nu... dacă vreau..., dacă vreau...

Și se ridică radios, și porni clătinîndu-se prin fața mea, mîndru ca un general, dar nesigur și neregulat ca un general beat...

Înfricoșat, mă urnii la rîndu-mi, cu ochii injectați, cu gîtul înțepenit. Cum puteam să-i cer ultimul amănunt, sin-

gurul lucru care-mi mai rămăsese de aflat ? Să-l apuc de piept și să-l dobor dintr-o smucitură, sau să-mi reiau aerul de nepăsare și caraghioslîc, să-l forțez să glăsuiască înainte, stimulîndu-i amorul propriu.

Alesei mijlocul al doilea. Și prefăcîndu-mă că abia mai mă țin pe picioare, izbucnii în rîs zgîlțîit și mecanic, de alcoolic pierdut iremediabil. El mă privea năuc, dar nu-și manifesta prin nici un cuvînt nedumerirea pentru veselia mea fără sens, care părea că nu-l intrighează din cale-afară. Astfel că trebuii să mă întrerup, izucnind în cuvinte întretăiate brusc de sughițuri.

— Și de ce nu faci, prințule, semnul fatal ?... Bf... ff... pfff...

Îmi sulemeneam glasul ca actorii pe scenă și mă strîmbam mai rău ca apucații de ducă-se pe pustii.

— De ce-o cruți, prinț de Danemarca, și nu-i poruncești să vină colea în patul tău jegos ?... Spune, răspunde aici dacă-ți dă mîna...

Prințul se posomorî și ochii zglobii de pînă acuma căzură orbiți în pămînt. Dar eu nu-l lăsam un moment :

— Să-ți spun eu... toate fotografiile tale și scrisorile cu care te mai lauzi... nu fac doi bani... sau prințesa e tot așa de ruinată ca tine și cine știe în care mansardă face pe contesa.

Surprinsei o privire furișă a prințului spre măsuța de noapte. Acolo, pe marmora murdară, era cealaltă fotografie, a fetiței de doisprezece ani, asupra căreia nici madam Matildei nu vroise să-i dea vreo relație.

Dar eu eram acum complect lămurit asupra unei bănuieli care mai mă încercase cîteodată. Mă apropiai de

măsuță, lăsînd deoparte orice aer de om beat și pus pe șagă : ridicai și-i arătai fotografia de copil.

— Din cauza ei ?...

Prințul înclină din cap...

— E fetița ta ?...

Prințul înclină iarăși.

— Și doamna din fotografie o întreține în vreo școală probabil ?

Prințul încuviință îndobitocit...

— Poate chiar și tu trăiești de pe urma doamnei din fotografie...

Prințul își acoperi fața cu mîinile.

— Va s-zică, scrisorile au început mai de mult să-ți renteze.

Revedeam acum întreaga scenă nocturnă din grădina publică : doamna Esmaralda pusă în curent, așteptînd afară ; nobilul decăzut și șantagist, încercînd să facă pe cavalerul, dorind s-o conducă curtenitor pe doamna Alba spre ieșire, după ce stabilise prețul tăcerii și poate încasase și prima rată. Iar pe deasupra tîrgului odios, chipul doamnei Alba, minunăția trăsăturilor ei, imprimîndu-se ca o dorință și un ideal în sufletul nărăvit și bicisnic. Frîna puternică a răspunderii de părinte, care mai domina, grav avariată, în inima nenorocitului, și poate și teama mizeriei definitive îl mai opreau pe acest individ să nu dea drum liber pasiunii tardive și furibunde.

Mai rămînea ceva de aflat ?

Nimic. Numai din motive de legitimă precauțiune, trebuia să fac mai departe pe nedumeritul și neștiutorul...

— Dar scrisorile astea cum de ți-au picat în mînă ?...

Însă prinţul Preda, care căzuse zdrobit pe marginea patului, mă rugă cu cel mai chinuit şi mai umil accent ;

— Lasă-mă, te rog... dacă eşti bun, lasă-mă... aş vrea să dorm, aş vrea să dorm...

Cînd îl părăsii, îl văzui din uşă încovrigîndu-se în pat, aşa îmbrăcat şi încălţat, şi trăgînd plapuma peste dînsul...

Chiar a doua zi, prinţul Preda căută să mă vadă şi să cerceteze cu luare-aminte şi înfricoşare în ochii mei, dacă am reţinut ori am pus credinţă pe vreuna din destăinuirile lui din ajun. De la început încă, el mă copleşi cu hazul lui şi cu aluzii sarcastice la starea noastră de beţie. Apoi mă îndemnă să nu cred nimic din ce mi-a spus aseară. Totul n-a fost decît scornirile bolnăvicioase ale unei imaginaţii otrăvite de alcool. Fotografia de pe măsuţă reprezintă într-adevăr pe fetiţa lui, pe care o ţine la pension, şi nu gîndeşte o clipă s-o aducă, nici măcar pentru cîteva minute, în această mansardă dubioasă şi în această ambianţă sinistră. Dar fotografia din părete înfăţişează o pasiune a lui de mult defunctă, o frumuseţe rară, de care, e drept, a fost mai tîrziu alungat, dar care i-a dat, în scurta lor iubire, *toate* voluptăţile şi *toate* fericirile sufleteşti pe care poate să le dea cuvia o femeie superioară din *toate* punctele de vedere. Dar femeia asta, care a trăit într-adevăr ca o sfîntă, l-a respins, îndată ce a observat predispoziţia lui spre stricăciune şi spre decădere iremediabilă : o înşela cu femei de rînd, o insulta cu gelozia lui amarnică, o chinuia cu toate bizareriile şi toate capriciile care cutreierau ca vînturile nopţii prin capul lui de alcoolic. S-a străduit apoi prin toate mijloacele s-o recîştige, a ameninţat-o, e drept,

chiar cu divulgarea scrisorilor, dar ea a știut să reziste. Și tocmai cînd el era gata să ajungă la cele mai năstrușnice nebunii posibile, *moartea* ei neașteptată a survenit ca o intervenție divină, să-i scape : pe ea de zarva unui scandal inconvenabil, pe el de ispita unei odioase infamii.

— Moartea ei *„fizică“* ? am insistat nedumerit.

— Evident. Căci cea sufletească e cu neputință să înceteze în inima lui, s-a grăbit să-mi răspundă. Într-atît ea subzistă și e vie într-însul, încît nu o dată, chiar treaz fiind (ce mai e de vorbit cînd creierul i-e apăsat de aburii spirtului !), are halucinații de felul acelora din care mi-a dat și mie o reprezentație.

— Îngerul morții acestei femei frumoase, i-am spus, e chiar fata ta, fetița ta ! Prințule, într-atît subzistă frumoasa femeie de care mi-ai vorbit nu numai în sufletul tău, dar și în viața reală, încît îți furnizează și stipendii de viață și-ți ține fetița la pension. Nu tresări ! Ceea ce mi-a plăcut din tot basmul iubirii tale e tocmai că ai știut să înmormîntezi pe această femeie în inima ta. Dacă alcoolul și visurile stricate care te mai cuprind din cînd în cînd te fac să te mai gîndești la învierea ei, ele au rămas slabe și palide avînturi, din ce în ce mai slabe, mai palide. Și-n asta trebuie să stea adevărata ta fericire : în stingerea treptată, definitivă, a imaginei ei în tine. Căci învierea ei ar însemna, invers, moartea fiicei tale și, evident, după ce nebunia se va consuma totală, moartea ta însuți.

Prințul m-a ascultat întunecat ; cînd am sfîrșit, a schițat numai un rînjet, care ar fi fost punctul de plecare al încercării de a-mi scoate cu orice preț din cap ideea că frumoasa din fotografie trăiește și șantajul continuă. Dar,

de bună seamă, înțelese și el că orice încercare de a mă convinge de contrariu e inutilă și rînjetul îi dispăru tot așa de mut cum apăruse. Îi vorbii, pentru a-l asigura de obiectivitatea părerilor mele, cu mult elan de fetița lui și de dreptul pe care îl are, în numele ei, de a-și specula fosta iubită. Și fiica lui are un drept la viață, proclamai, descoperindu-i astfel un reazim moral, pentru meschinăria lui fără margini (pe care, poate, mi-o voi asuma-o, la nevoie, mă gîndeam înfricoșat). „Oricine are drept la viață și la iubire, am strigat cu convingere, apăsînd pe cuvîntul al doilea, desigur pentru mine. Iar cei cari au păcătuit trebuie să plătească și pentru fericirea celor cari i-au surprins... vreau să spun, a celor cu cari au păcătuit în comun, pentru a fi părăsiți apoi."

Aci mă apucai să insist asupra distincției care-mi venise involuntar pe buze, cerînd părerea prințului dacă găsește scuzabil procedeul lui, chiar practicat de unul care *incidental* deține un secret al persoanei în putință să-l ajute ? Pentru a nu-i lăsa vreo bănuială întrucît priveau intențiile mele, îmi dădui numaidecît cu părerea că numai astfel o faptă de acest soi e o faptă reprobabilă. Deși mă angajam pe-o pistă periculoasă, atinsei însă și acest punct, pentru a surprinde chiar la dînsul vreun semn, cît de mic, care să întărească defintiv părerea, de care eram acum aproape sigur. că scrisorile și fotografiile pe care el le utiliza, pentru a extorca pe doamna Alba, proveneau din sertarele fratelui său. Și răspunsul prințului Preda fu edificator. După el, accentul vinovăției nu trebuia pus pe mijlocul grație căruia o persoană devenise deținătorul secretelor alteia : iar dacă acest mijloc fusese pura *întîm-*

plare, chestia imoralității nici nu se mai punea : „Cel care a păcătuit trebuia oricît să dea o gloabă". Însă, „în orice caz", procedeul era legitimat, pentru cel constrîns de nevoie, să-l utilizeze : „fie de-un motiv familial puternic, ca bunăoară în speță, fie de groaza propriei mizerii, fie chiar de o iubire mistuitoare, pentru persoana surprinsă în greșală". Or, ceea ce chinuia pe prințul Preda e că el, am socotit, se vedea prada tuturor acestor alternative. Nemernicia faptului nu apărea pentru dînsul decît atunci cînd șantajul se sprijinea pe simple plăsmuiri, înscenări sau amenințări gratuite, speculînd groaza bolnăvicioasă de zgomot a celui vizat.

Evident că aprobai toată această morală foarte elastică a purtătorului de nume istoric, prin care putui întrevedea bine ceea ce mă interesa anume pe mine, chipul cum parveniseră aceste scrisori în mîinile lui.

Mai tîrziu el îmi povesti răspicat (exceptînd unele reticențe străvezii) toată întîmplarea. Printre obiectele „lăsate lui cu limbă de moarte de fratele său" s-a găsit și o superbă cutie, lucrată de-un celebru și străvechi maestru italian. În cutie prințul a dat de scrisorile și de fotografia cu dedicație a unei doamne din lumea mare, *„nomina odiosa"*. Cum mizeria creștea și „odată cu ea și fata, care trebuia întreținută, așa cum pretindea numele ei", gîndul speculării scrisorilor a prins a miji în creierul prințului. Dar de la gînd pînă la practică este destulă cale ; pe tot parcursul ei, el a avut de luptat așadar „cu conștiința că, scormonind cele mai intime secrete ale fratelui său, comite un oribil sacrilegiu". Dar „drepturile vieții — a trebuit s-o

recunoască şi el, care era un nobil — au fost mai puternice decît orice eleganţă sufletească". Şi acum cîţiva ani şi-a luat inima în dinţi şi-a dat un telefon doamnei, autoarea scrisorilor şi-a autografului. I-a cerut un *rendez-vous,* pentru a stabili un *modus procedendi.* Cum doamna în chestiune refuza să vină la dînsul acasă, nici singură, nici însoţită, după numeroase şi necontenit întrerupte tergiversări la telefon, ea conveni să se întîlnească la o dată anume cu dînsul, pe înserat, într-o grădină publică, din apropierea străzii ei. Grădina publică o descoperise, evident, prinţul, care refuzase la rîndu-i, cu energică obstinaţie, să o viziteze acasă la dînsa, la orele pe care i le indicase ea. La prima întîlnire sosise însă mama doamnei în chestiune, care-l recunoscu după un anume ziar englezesc, pe care prinţul îl parcurgea convenţional, la lumina felinarului, din mijlocul grădinii. Doamna Smaralda îi propuse să ducă tratativele cu dînsa în numele fiicei sale, dar prinţul speriat de complicaţii eventuale, care ar fi putut degenera, poate şi din punctul cam grav de vedere al capitolului respectiv de cod penal, în urmări cu totul şi cu totul neplăcute, răspunse venerabilei doamne că nu are nici un fel de tratative de dus cu nimeni şi că probabil stimata doamnă era victima unei confuzii adresîndu-i-se lui. A doua zi, însă, el reluase convorbirile telefonice, pentru că erau mai ferite de surprize, şi ceru din nou întrevedere, care nu putea fi însă decît între patru ochi. Întrevederea îi fu acordată principial, dar termenul ei rămase probabil în funcţie de plecare soţului doamnei din oraş, căci fu contramandat în două rînduri (în ziua făgăduită, prinţul se legă-

tuise să întrebe la o oră anumită dacă data stabilită cu prilejul convorbirii precedente rămînea valabilă.

Am întrerupt pe prinț, interesîndu-mă de ce nu stabilise chiar condițiile schimbului prin telefon, fără a-i mai cere întrevedere personală : fixarea unei sume globale pentru restituirea totală a scrisorilor sau o rată periodică sub angajamentul solemn al celei mai ermetice discreții. Asupra modalității de plată, prințul îmi declară că, de cînd cu grava sa decădere materială, era „adversar hotărît al oricărei încasări globale" ; și-apoi, doamna Alba, pe cît înțelesese, nu era capabilă să-i satisfacă total pretențiile bănești. (Cît trebuie să fi cerut !) Iar în privința întrevederii, îmi mărturisi la început că se temea de tratative cu persoane invizibile, care-ți răspund tocmai de la celălalt capăt al firului de telefon. Pe urmă complectă că la asta se adăuga și o curiozitate obstinată, care i se năzărise din lectura scrisorilor (canalia nu se putuse abține să nu le citească și răscitească pe toate). Ardoarea aprigă a corespondentei îl intrigase la culme și-l făcuse să-și amintească, fără să vrea, cît de izbitor semăna la figură cu răposatul (deosebirea dintre dînșii era numai că cel mai mic de ani fusese mult mai înalt). Vream să văd, îmi explică el romanțios, „ce primă impresie produce asupra acestei superbe femei, pe care evident o și căutasem s-o văd de la distanță, șoapta trecutului mort".

Pe urmă, prințul Preda îmi povesti cum decursese întrevederea. Doamna Alba observase cu mult interes această „izbitoare" asemănare. La început păruse chiar afabilă și timidă ; dar brusc revedenise tranșantă și rigidă. (Cred și eu, cînd un chip atît de scump reînviase ca să-i propună un

tîrg aşa de meschin şi josnic !) Prinţul Preda se mira de această bruscă schimbare de atitudine, pe care o puse apoi pe seama unei tactice de cochetărie.

— Dar ce puteam face ? mă întrebă el pierdut. Era imaginea fetiţei necontenit prezentă aici în fundul gîndului, ca toată splendoarea doamnei Alba să pălească în faţa ei. Altfel, cum aş fi aruncat orice socoteală departe de mine şi cum aş mai fi îngenuncheat la picioarele ei divine ! Înţelegi tu, tinere, acest chin cumplit ?... M-am şi simţit totuşi dator să-i lămuresc, să îmbrac în scuze nemernicia gestului meu. Şi i-am spus sincer totul : i-am povestit despre fetiţă... m-am zugrăvit cît sunt şi cît am fost de nemernic... i-am mărturisit cum pînă şi cutia în care găsisem scrisorile, o adevărată operă de artă, a trebuit s-o vînd, numai şi numai ca să mai amîn gestul oribil pe care trebuia să-l fac, eram constrîns de toate nevoile să-l fac, acela de-a o chema la telefon...

Prinţul Preda glăsuia emoţionat şi patetic. Iar eu, acum convins pe deplin, urmăream cu ochii parcă momentele dramatice ale scenei la care ajunsesem prea tîrziu. Doamna Alba nu păruse deloc înduplecată de scuzele celui care îi propunea condiţii atît de odioase, pretinzîndu-i tribut şi păstrînd în acelaş timp în întregime dreptul de a o constrînge şi mai departe după bunul plac. Iar prinţul Preda numea asta „mîndrie inumană şi sălbătăcie".

— Înţelegi, imaginea, imaginea sfîntă a copilei mele, prin cruzimea sistematică de a schimba vorba ori de cîte ori pomeneam de dînsa. Era ca şi cum aş fi pomenit de o rivală... Şi asta era adevărul : rivala, rivalele... înţelegi...

Iată-mă între aceste rivale, cele mai înverşunate cu putinţă, declamă el cu convingere : de o parte, frumuseţea desăvîrşită, de alta, dragostea pură, filială, nevinovăţia unui copil... Înţelegi acum chinul meu teribil de cîţiva ani în şir... Fără ieşire... fără ieşire... borborosi el, strîngîndu-şi tîmplele în pumni.

Mă ridicasem pe masă, de unde contemplam, ca de pe-o ameţitoare înălţime, restriştea cumplită în care se zbătea prietenul meu, aşa cum Iov se zvîrcolea plin de bube în gunoiul existenţei lui. Dar, poate prin contrast, eu respiram adînc aerul limpede de munte pe care mi-l da această perspectivă imaginară. Năruit în sine, prinţul Preda părea un duşman zdrobit de avîntul meu triumfător. Îl înfrînsesem, pentru că aflasem de la el tot ceea ce trebuia să aflu. Acum ştiam de minune locul comoarei ascunse, pentru care mă tîrîsem atît amar de vreme pe brînci, ca reptilele şi ca viermii, prin imundităţile acestei mansarde. Prinţul Preda îmi arătase pînă şi cutia de tinichea, o cutie mare de tutun, cu eticheta regiei, în care înghemuise toate scrisorile, după ce vînduse sălaşul lor scump, lucrat de-un celebru artist, din şcoala italiană, căruia însă îi ignora numele, dar o veritabilă operă de artă „căci luase pe ea de la unul din anticarii cărora o arătase 60 de mii de lei".

Nu-mi rămînea decît să-mi aleg momentul cînd aceste pietre nestemate trebuiau să intre în posesia mea definitivă. Trebuia să stabilesc cu multă luare-aminte acel moment. Într-un fel sau altul, prinţul Preda trebuia îndepărtat din apartamentul lui în noaptea în care aveam să operez, dacă de bunăvoie nu-şi va relua obiceiul hoinărelilor nocturne şi fără ca eu să-i mai fiu însoţitor. Contesa Irma, cu

care nu încetasem să mă întîlnesc, deși în ultima vreme mult mai rar — pentru că de cele mai multe ori știam s-o evit fără a o jigni, cunoscîndu-i acum de minune programul și obiceiurile — avea să-mi fie desigur de folos. Cum? încă nu m-am gîndit deocamdată. Nu-i nici o grabă : prințul Preda are o încredere nemărginită în mine, am devenit confesorul lui indispensabil. Acum mă invită la o lectură de fragmente alese din scrisorile ascunse. Voi vedea deci și cu ochii cum trebuie să procedez, cînd voi veni să deschid singur ușa și cutia mesei : voi vedea unde trebuie să mă îndrept de la început și ce lucruri trebuie să dau atunci la o parte, ca operația să se petreacă pe cît se poate mai ușor.

Iar acum mă voi delecta să ascult proza donnei Alba. Nu e vina mea, sunt obligat s-o ascult, nu pot refuza pe prințul Preda pentru a nu trezi nici un început de bănuială ; voi gusta deci dintr-un fruct oprit, fără a-mi face nici un proces de conștiință. Azi voi culege firmituri vechi, uscate, din mîna ei subțire, iar mîine, ori poimîine, cine știe, voi vedea frumusețea ei albă pălind, cînd va zări comoara pierdută, cheia liniștei și a fericirei ei de-acuma în mîinile mele.

Don Quichotte de pe Cerna de data asta nu s-a mai bătut cu morile de vînt. El a știut să ajungă la un liman cert și glorios, care va da mai certă semnificație avînturilor lui, de pînă acum, în gol. Unde mai vedeți ridicolul duios al nevoii lui de a crea planuri homerice, care să se rezolve în cadrul unor acțiuni hilare ? Don Quichotte de pe Cerna a procedat dimpotrivă după o tactică mai restrînsă, dar mai sigură, și-a comprimat avînturile, rezervîndu-se unui

final incomparabil mai grandios, pentru că pozitiv, don Quichotte a încălcat în sfîrşit pozitivul, a ajuns la hotarele realităţii, în care s-a[u] închegat solid contururile instabile ale fantasticelor lui visuri de nebun.

Şi el e fericit, pentru că a rămas totuşi un veritabil don Quichotte : adică s-a străduit să descopere o vînă ascunsă a vieţii, pe care a ştiut să se strecoare totuşi ca printr-o peşteră de nimeni cunoscută ; şi-a ajuns la un capăt inaccesibil altora, de unde va aduce liniştea şi fericirea unei frumoase din poveşti, dar aievea. Nu era asta o poveste întreagă, un basm, un vis şi totuşi o realitate în plin secol de preciziuni, de materialism şi de trepidaţie mecanică ?

Iar capătul peşterei obscure dusese aci, în mansarda madamei Matilda, care se delecta cu urmărirea vieţii intime a chiriaşelor sale prin crăpăturile uşilor sau prin gaura cheilor. O singură cameră rămăsese văduvită de posesoarea ei, dintre cele pe care le găsisem la venirea mea ocupate : odaia Auricăi, fata cu părul oxigenat, pe care aş fi crezut-o acum din nou în braţele prinţului Raoul dacă, întîlnindu-mă peste puţin cu acesta, n-aş fi fost asigurat de el că fericirea-i reîntoarsă (stranie coincidenţă!) nu numai că e brună (cîte vopsele minunate n-a inventat doar industria coafatului !) dar că se bucură de întreaga ei bogăţie capilară de mai demult.

Poate, cine ştie, Aurica şi-a găsit o locuinţă mai convenabilă pentru profesiunea ei : a coborît cu un etaj, pentru a se înălţa astfel cu un rang mai mult în ochii clienţilor. Dar eu sunt nespus de mulţumit că n-o mai văd printre noi, căci abia la cîteva zile după ce am observat că

ne-a părăsit mi-am dat seama de imprudenţa ce săvîrşisem de a-i pomeni de prinţul Raoul. Dacă gureşa asta incorijibilă ar fi scăpat vreun cuvînt privind prietenia mea cu Raoul prinţului Preda ? Dumnezeule, numai că-mi reamintesc această grozavă greşală, singura verigă putredă în înlănţuirea de fier a străduinţelor mele, şi-mi dau şi mai limpede seama cît trebuie să mă grăbesc, chiar de teama mea însumi, de a smulge din puterea acestui degenerat periculos tezaurul de scrisori al donnei Alba, caseta misterioasă (o cutie de tutun) în care zace fericirea celei căreia mi-am dedicat viaţa, puterea şi iscusinţa mea din liberă şi neclintită voinţă, asemeni bizarului cavaler medieval, învingător prin secole al batjocoritorilor lui şi al ridicolului, divinului său romantism.

Stăm acum la gura sobei mîngîiaţi de căldura celui dintîi foc din anul acesta ; afară ţine de cîteva zile o ploaie măruntă, deasă și rece de toamnă, iar orașul tot e strîns zdravăn într-o imensă manta cenușie-roșiatică. Burlanele ţuruie vîrtos, aci de-a dreptul sub acoperiș, și asta îmi mărește gustul de ascultare al *[sic]* scrisorilor donnei Alba (căreia de-acum înainte îi voi spune numai astfel, pe italienește ; în spaniolă cuvîntul scris „doña" se pronunţă „donia"; ori mie îmi place s-o chem așa cum răsună în italienește, adică întocmai cum se scrie: donna, donna Alba). De bună seamă că același ţuruit a dat îndemn și ghes și-acum dă necontenit avînt prinţului să-mi facă această divină lectură. Eu o ascult cu religiozitate, dar din cînd în cînd casc, sau îl întrerup cu vreo amintire, care n-are nici în clin nici în mînecă, nici cu sensul frazelor citite, nici cu reflecţiile sau informările complimentare pe care prinţul mi le dă asupra lor ; ba îl întrerup cîteodată cu vreuna boacănă de tot, astfel că prinţul Preda strînge plictisit din

buze, şi sunt sigur că-n momentele acelea mă tratează în mintea lui de bădăran sau idiot. Dar trebuie să mă arăt astfel insensibil la această debordare de pasiune, cu care frazele donnei Alba îmi umplu auzul, pentru ca prinţul să nu bage de seamă cupiditatea sălbatecă a atenţiei mele şi nici cît de mult s-a apropiat şi cît de vertiginos se mai apropie vremea cînd îi voi uzurpa dreptul de stăpîn al acestei comori.

Într-adevăr, rîndurile acestea, lunguieţe şi fine, puţin cam oblice de jos în sus, ca şi în fotografie, dovedeau o pasiune devorantă, totuşi, dacă se poate spune, lucidă, care-ţi da mult de gîndit : pasiune care ardea în prima parte a corespondenţei prin răceala şi persiflajul ei, ca metalele contractate de cel mai aprig frig. Suna pretutindeni un ropot inegal de cuvinte neîmperecheabile, încleştînd dorinţi încrustate în sarcasm, şopocăind reproşuri grele, în rîs rău de mulţumiri exagerate. În sensul autografului de pe fotografie, care spunea cu totul altfel decum mă lăsase să cred prinţul Preda : „Scumpului, linguşitorului *(coaxing)* şi necredinciosului meu prieten" — din care, de deasupra ramei vulgare furnizate de prinţul decăzut, nu ieşea decît : „Scumpului... credinciosului meu prieten. (Pe rama iniţială de bronz, din aceeaşi lucrătură veche, italienească, ca şi cutia, prinţul Preda realizase de asemeni vreo 40 de mii lei).

Una din scrisori pomenea de-o întîlnire de la care ea lipsise — şi era în chip de explicaţie şi scuză : „...te-am despovărat astfel" — îmi traducea prinţul din englezeşte şi eu trebuia să ascult cuminte şi să nu-l corijez, cînd de

multe ori, recitind textul, observam că nu reproduce fidel — „de truda de a-mi inventa noi şi noi ţesături de imagini, în cadrul cărora pretinzi că tot mă zăreşti în timpul dintre vederile noastre".

Evident, nu puteam să transcriu, dar înţelesul multora mi-a rămas în memorie, ca şi unele curioase fragmente, pentru care, prefăcîndu-mă că nu le înţeleg, rugam pe prinţul Preda să le repete. Astfel, în scrisoarea aceasta donna Alba învinuia pe Tudor Buzescu de prea multă iscusinţă şi rapidă inventivitate, ceea ce o împiedeca să se poată „feri uneori de bănuiala cumplită" că el găseşte „la moment, la comandă", (imaginele acelea de bună seamă) şi ca atare „laşi gîndul liniştit în lipsă-mi, pentru a scoate din el, numai cînd mă ai în faţă, ca un prestidigitator dintr-o cutie miraculoasă".

Astfel, donna Alba ajungea la curioasa preferinţă să-şi ştie amantul mai încet la gînd. (Socot că se referea exclusiv la facilitatea lui de-a o copleşi cu complimente şi galanterii alese, căci altfel ar fi fost cu totul absurd.)

...„Mi-aş închipui, scrie ea, că dacă nu le-ai avea în chip firesc, automat te-ai fi străduit să le ai, ţi-ai fi bătut capul, rotunjindu-le şi întregindu-le necontenit şi asta ar fi nespus de mulţumitor pentru mine, că te-am avut astfel, la picioarele mele, tot timpul depărtării unul de altul."

Într-altă scrisoare donna Alba îi imputa lui Tudor Buzescu că într-o societate, în mijlocul căreia se găseau amîndoi, el se arătase prea rezervat faţă de dînsa. Rezerva şi-a impuseseră, e drept, anticipat, dar el păstrase o atitu-

dine prea severă, „prea rigidă". Prea luase „ad litteram" înțelegerea prestabilită, prea dovedise lipsă de mlădiere, de tact, de subtilitate.

De două ori se întîlniseră astfel in saloane străine, arătîndu-se unul altuia reci și streini. Totuși, a doua oară ea-i reproșa că depășise măsura dincoace, se dovedise acum prea îndrăzneț și exuberant, oricît vrusese să acopere buna lui dispoziție cu zarva cu care izbutise să întețească între fetele de față, ce-i făceau curte asiduă.

À propos de fete, donna Alba, îl îndemna cu un straniu persiflaj să-și aleagă una din ele, era curioasă să-i afle gustul, altfel i-ar fi indicat-o chiar dînsa. Dar găsea necesar, „vorbind serios", ca el să se însoare. Îl sfătuia să reflecteze mai adînc la asta ; ea însăși și-ar fi simțit conștiința ușurată, dacă el ar fi fost însurat.

Pe tema însurătorii lui, corespondența ținea o bună bucată : pe semne, Tudor Buzescu alunecase cu primul răspuns departe de acest subiect, că ea îl întorcea singură, severă și încăpățînată. Mai tîrziu, văzînd că el continuă să ocolească sau să se amuze pe seama răbdării ei cicălitoare, donna Alba îl acuză de ipocrizie și-i prezintă în tari și momitoare culori pe acea pe care o vedea ea potrivită pentru dînsul. Se pare că donna Alba a surprins mai înainte oarecare interes, puțină întîrziere a ochilor lui pe chipul „celei alese", o infimă particulă de timp în plus față de atenția acordată restului, iar ca urmare, răspunsul lui va fi fost de astă dată ceva mai atent, mai cuprinzător față de propunerea concretă a donnei Alba, deși de bună seamă categoric negativ, pentru că seria scrisorilor ce urmează e un cîntec al ei de triumf : rîndurile radiază de

bucuria răutăcioasă a descoperirii, iar insistenţele ei, hotărîte, imperative, pentru a-l determina să facă pasul dorit de dînsa, sunt acum de-o voinţă aprigă, încăpăţînată, care nu se înduplecă de nici un argument, de nici o implorare. Ajunge chiar să ameninţe cu ruptura dacă dorinţa ei nu e satisfăcută, în condiţiile şi la datele propuse ! Însă strănepotul adevăratului Preda Buzescu a ştiut să reziste desigur, şi cu toate că ea l-a pedepsit pentru asta — e o breşă adîncă aci în şirul de date al scrisorilor — reluarea corespondenţei a fost propriu-zis încununarea virtuţii şi tăriei lui.

Donna Alba s-a transformat ca prin farmec : rîndurile ei de-acum înoată de fericire şi-n beţia izbînzii dobîndite prin propria-i înfrîngere. Ea se arătă acum patetică şi caldă, îl doreşte cu toată ardoarea, i se constituie prizonieră şi roabă, e îngrijată de fiecare pas al lui.

Paginile lungi, îmbogăţite înadins cu flori de spirit şi poate şi cu atitudini sufleteşti voite, gîndite, cîntărite din timp şi aruncate apoi cu dezinvoltură, tactic, spre a le marca spontaneitatea, devin acum din ce în ce mai strînse, scurte şuierături de pasiune, răvaşe de un rînd, adevărate şoapte sugrumate, care cheamă nerăbdător sau cer o oră de patimă, de nebunie.

Prin cutia fermecată a prinţului Preda, de tutun de lux calitatea I-a, se poate întrevedea şi chipul cum prinţul Tudor a cunoscut-o şi s-au căutat apoi, pînă la contopire, unul pe altul. De bună seamă, ura strămoşească şi dispreţul integral al domnului Georges Radu Şerban a contribuit în bună parte la asta. Ostilitatea făţişă pe care a trebuit

s-o adopte odată cu mariajul şi cu inventarul bunurilor şi acaretelor, asupra cărora devenea stăpînă, şi-n care se cuprindea şi lista tuturor adversităţilor soţului, a făcut-o fatal să-şi pună întrebarea dacă cel dintîi de pe listă poate fi animat împotrivă-i de aceleaşi sentimente ce ea se obligase să-i nutrească. Şi, uimită de propria ei frumuseţe, s-a mirat grozav că trupu-i extrem de alb şi ochii ei nedefiniţi, poate vineţi, şi culoarea părului care se topeşte în aer, ar putea provoca duşmănie în contră-i chiar în sufletul unui vrăjmaş declarat şi inventariat. Curioasă, şi-a impus să observe lucrul acesta mai ales în plimbările de la Şosea, în repezile încrucişări cu maşina, şi a ajuns repede la convingerea că temerea e complect nejustificată. Curiozitatea odată satisfăcută, era gata să se retragă din acest joc, condus cu multă abilitate, dar pe urmă repede a băgat de seamă că-i lipseşte ceva : jocul însuşi. Şi din ce în ce farmecul ascunsului, al clandestinităţii şi al misterului, al dibuirii în plină lumină a zilei, în plin zgomot de reuniuni întîmplătoare, recepţii, săli de teatru, ori chiar saloane — ah, donna Alba era stăpînită total de pasiunea mea pentru obscur şi tainic, Doamne ! cum mă va privi ea cînd îi voi pune în mînă comoara trecutului ei ! — a făcut-o să-l caute şi mai în adînc, mai ales în complicitatea acestui băiat superb, cum trebuie să fi fost fratele prinţului Preda, fratele ponositului şi decăzutului aci de faţă.

Predispoziţiile acestuia, discreţia călită în grele încercări, gustul de pericol, supunerea oarbă în faţa capriciilor ei ghicite de departe şi mai apoi rezistenţa dîrză numai acolo unde-şi da seama că amorul ei propriu va ieşi micşo-

rat, toate acestea în raport cu meticulozitatea juridică a marelui avocat Georges Radu Şerban, grija lui economică, spiritul de ordine şi de clarificare, exclusivismul tenace şi absenţa oricărei posibilităţi de cruţare, de înţelegere de iertare, au plămădit şi-au făcut să răsară într-însa această floare a pasiunei ei, nutrită de vîntul tuturor insurgenţelor intime, muiată de apa infinit de micilor jigniri cotidiane, de pleava, acumulată cu încetul, a tuturor decepţiilor fără aparenţă gravă, nici serioasă, fără nici un fel de aparenţă. Toate acestea se cuprind limpede în scrisorile ei, pentru că adesea e muncită de gîndul de a-şi legitima cu motive rotunjite aventura ei : dar, în fond, de sub temeiul rîndurilor, oricît ea ar vrea s-o acopere cu argumente şi preciziuni, reiese doar, spre marea mea fericire, aplecarea tiranică a sufletului spre necunoscut, atracţia de magnet a fiorului aventurii. Pentru că asta ar fi întrebarea ce se pune : de ce n-a divorţat, de ce n-a pus capăt acestei stări de nesiguranţă, pe care o descrie cu atîta vervă în rîndurile ei săltăreţe, cu atîta luciditate, cu atîta rece voluptate, cu atîta sadism ? Donna Alba se complăcea în această nesiguranţă fără îndoială, totuşi aş fi dorit o confirmare deplină, aş fi vrut să văd negru pe alb că ea se ferea de-o limpezire a situaţiei. Altfel nu s-ar fi mulţumit oare cu domnul Georges Radu Şerban, cea mai limpede, cea mai clară, cea mai răspicată minte întîlnită ?

Scrisorile, pe care le-am ascultat o noapte întreagă, nu alcătuiau nici o treime din total. A trebuit deci să întocmim un program complect pentru epuizarea acestuia. Aşadar, raptul pe care-l plănuisem, furtul pe care trebuia să-l

săvîrşesc şi care-mi da de acum delicioase emoţii, se amînă de la sine. Cînd întreaga cutie va fi terminată şi cînd deţinătorul ei de-acum o va închide pentru cine ştie cîtă viitoare pauză, în saltar, mîna mea va interveni, răşchirată, cu degetele încovoiate în noapte. O-ho, mă amuză nespus această hoţie, pe care o socotesc legitimă şi morală, şi pe care o s-o săvîrşesc după toate regulile artei, peste cîteva zile. Fugarul şi falşificatorul din trecut, care a rămas în mine, aşa mic, cum l-am lăsat în ajunul războiului, zburdă de fericire, micul hoţ. Îi voi da de lucru zdravăn şi abia acum va fi încîtat că apucătura lui rea va fi în sfîrşit potolită. E o fericire fără margini să săvîrşeşti meschinării, în vederea unui ţel minunat, limpede, moral. Şi-n cazul de faţă, ferit de pedeapsă. Pentru că prinţul Preda este singurul proprietar al unui bun de care nu se poate plînge c-a fost devalizat.

Dar să ascultăm scrisorile mai departe. Donna Alba abordează şi tema măritişului cu Tudor şi deci a divorţului cu „celălalt". (Trebuie să lămuresc aci că în timpul lecturii prinţul Preda articula doar pronumele *[sic]* fratelui său şi al donnei Alba, ca unele pe care mi le destăinuise dinainte : pronumele maestrului nu numai că nu-l rostea, dar, pentru a mă induce în eroare, îl pronunţa cu o grijă care nu s-a dezminţit nici o singură dată : Jean şi mai des Jack. Mi-a dat chiar explicaţia că în englezeşte Jack nu e corespondentul, cum s-ar putea crede, al franţuzescului Jacques, ci al lui John, pe franţuzeşte, aşadar, Jean.)

Donna Alba mărturisea uneori că ar fi dispusă să lase pe... Jack, dar nu găsea încă momentul oportun. Uneori

pomenea de temeri grozave, care nu se defineau limpede : temeri în ceea ce privește propria ei persoană ? temeri pentru Tudor ? Alteori se arăta încîntată de viața asta plină de nesiguranță și emoții. Mă gîndeam cu strîngere de inimă, ascultînd-o, dacă nu cumva numele soțului e ceea ce o împiedică să facă pasul decisiv (Buzeștii n-au fost domni, ca Radu Șerban), și iată că deodată, una din scrisorile ei pomeni, de parcă mi-ar fi răspuns mie, și de acest lucru. Tudor Buzescu, de bună seamă, adusese vorba. Răspunsul ei nu mai lasă nici o îndoială : „...ei nu, dacă e așa... spre a-i dovedi că se înșeală... iată că trece și la acest gest..."

Însă pe urmă nu trecu deloc, amînă, regretă iarăși „aventura" care va dispare fatal, asigură cu toată tăria pe Tudor, că nu are nici cel mai neînsemnat sentiment, nici pentru el (Jack) personal, nici pentru numele lui, dar mai cere un răgaz, un mic răgaz pentru „aventură", pentru această „atît de frumoasă, atît de divină aventură", care va fi „cea mai scumpă amintire a tinereții ei", „unicul rost al existenții ei viitoare".

Și donna Alba cerea patetic această singură grație : *„I beseech jou, this one favour* (te implor, această unică grație, Tudor) doar șase luni, sau trei, dacă nu vrei mai mult". Iar în scrisoarea următoare se indigna teribil că el făcuse aluzie la relațiile ei trupești cu soțul său. E abominabil, îi reproșa, să se gîndească la astfel de josnicii. Dar nu da nici o explicație, nici că le interzisese pe aceste trei sau șase luni viitoare, nici că avea de gînd să le interzică.

În cele din urmă, au convenit ca să acorde putere de arbitraj, privitor la durata cît mai avea să se numească d-na Jack etc., adică Georges Radu Şerban, „aventurii" însăşi. (Vă închipuiţi acum, urechile mele !)

„Să facem aventura însăşi judecător, Tudor (*...We'll adventure be its own judge...)* Ea va delimita de la sine termenul „cît voi mai fi a lui". Dar cum putea hotărî aventura, singură ? Foarte bine. Întîi trebuia căutată însă o aventură ca lume, „o aventură care să merite să hotărască" *(an adventure deserving to pass a verdict)*, într-o speţă atît de ciudată, şi totuşi atît de firească, atît de minunată. Domnul Georges Radu Şerban va căsca ochi enormi, „cînd se va trezi în faţa acestei noi-sosite" *(when he will find himself facing that new visitor)* „în faţa doamnei Aventuri" *(facing Lady Adventure)* care va veni să-i ia soţia.

Ascultam cu sufletul la buze şi ingurgitam acum cu creierul, cu ochii, cu urechile, cu sufletul, fiecare cuvînt, fiecare silabă, fiecare sunet. Mă îndoiam dacă prinţul Preda, care cetea acum rar, apăsat, ridicînd la fiecare cuvînt fruntea spre mine, să vadă dacă sesizez bine sensul acestui simbol, mă îndoiam dacă el da preţul pe care îl dam eu cuvintelor ce auzeam. Mă îndoiam chiar dacă prinţul Tudor le sesizase bine, adică asta nu era mare lucru, dar dacă le gustase bine, dacă le degustase, dacă le savurase cu sufletul şi cu visul, aşa cum le savuram eu acum. Eu să fi avut fericirea să-mi ceară donna Alba să găsesc „Aventura", pe doamna Aventură, care să merite să i se încredinţeze această considerabilă misiune, de a smulge pentru mine pe donna Alba soţului ei !

Rămînea așadar de descoperit marea aventură. Și donna Alba își consultă partenerul asupra ei. Propunerile lui par să nu-i placă. Nu înțelege ca totul să se sfîrșească printr-o răpire ori printr-o scrisoare rătăcită ; e prea banal și apoi asta nu însemnează a lăsa aventurii să hotărască. Trebuie făcut ceva, tot aci, pe loc, dar fără excesiva fereală de pînă acum. Și să lase la voia soartei momentul cînd domnul Georges Radu Șerban va prinde de veste. Așa ceva e limpede și ușor, dar ea vrea ceva mai complex și mai agitat, deși fără nici o ieșire anume, din partea nici unuia dintr-înșii, pentru a atrage atenția soțului sau celor ce i-ar putea da de veste. O intensificare a numărului întîlnirilor, a orelor de iubire, a escapadelor cu mașina pe la mînăstirile din jurul Bucureștilor, propuneri pe care i le face el, ea le accepta oricît ar putea da naștere la bănuieli. Bănuielile n-au decît să vină, ele vor complica și mai mult situația : însă ei vor căuta să ascundă lucrul, pînă la dezmințirea lor complectă, pînă la dezgolirea adevărului, pînă la ultima evidență. Dar ea ar fi vrut toate acestea concentrate într-un tot, urmînd o anume gradație, mai dramatic, mai teatral. Și, mai puțin cabotin, prințul Tudor, spre marea mea satisfacție, nu găsește acest complex, pe care eu i l-aș fi găsit la moment, i-aș fi imprimat cel mai agitat ritm, cea mai nebunească și mai vertiginoasă complicație. O mostră din ceea ce aș fi putut eu face va avea donna Alba, această mult căutată donna a visurilor mele, cînd îi voi povesti chipul cum „am smuls“ scrisorile lui Preda Buzescu.

Dar numărul scrisorilor s-a micşorat acum simţitor. O grea strîngere de inimă îmi provoacă persistenta bănuială că aceste puţine hîrtii albe, care au mai rămas pe fundul cutiei de tutun, nu vor dezvălui, pînă la urmă, tragicul sfîrşit al aventurii, care nici nu apucase să se închege de-a bine. Dar în bună parte mă înşel. Domnul Georges Radu Şerban prinde firul împrejurărilor în chipul cel mai banal cu putinţă, îi cade în mînă un bileţel, în care nu se cuprindea decît atît : „Mîine, la ora trei la mine". Şi un T. şi o dată în cifre, dedesubt. Îi comunică asta lui Tudor donna Alba, după prima scenă pe care i-o face maestrul. Ea se arată grozav de amărîtă că lucrurile s-au dat pe faţă într-un chip atît de stupid, tocmai cînd ea sfîrşise de înseilat liniile principale ale unei aventuri uluitoare. „Găsisem cu adevărat o «*lady*» pur sînge aristocratic, o *lady* extravagantă, complicată şi majestuoasă." Într-atît de contrariată a fost donna Alba de găsirea bileţelului, „încît, cînd domnul Georges Radu Şerban a venit s-o întrebe de provenienţa lui, a ridicat din umeri". Dar se mira cum îi scăpase ; ea era încredinţată că l-a pus în caseta ei secretă alături de celelalte scrisori ale lui. Şi doar nu era un plic neînsemnat, conţinutul era scurt, în schimb formatul scrisoarei era chiar mare, aşa cum obişnuia el să-i trimită. Şi ea-l certa că a avut fantezia să-i scrie atît de puţin : în faţa unei scrisori mai ample, uneia din exploziile acelea de dor şi fericire, care-l apuca pe el din cînd în cînd, mai ales cînd n-o văzuse de cîteva zile, ar fi simţit mai mult curaj... Dar aşa ? Donna Alba se întreba dacă se purtase cu adevărat laşă... în orice caz, se scuza ea, „noi convenisem doar, ca să

negăm pînă la urmă, pînă cînd adevărul va rămîne golgoluț, despuiat de furia lui cercetătoare".

Dar mă întrebam acum și eu : de ce donna Alba ținea să se dezvinovățească atîta, mai bine zis să se apere de lipsa ei, mai degrabă, de prezență de spirit ? Doar așa conveniseră într-adevăr, pînă în ultimul moment : negație pe toată linia... Nu știu de ce mi se păru scăparea aceasta a scrisoarei destul de curioasă. Nu împărtășii nimic din impresia mea prințului Preda, însă împrejurarea mi se păru și mai bizară cînd ajunsei la acest raționament :

Ea a dat desigur urmare invitației lui. Dacă scrisoarea cădea în mîinile maestrului în ziua primirii, acesta ar fi urmărit-o a doua zi pe donna Alba și lucrurile ar fi fost elucidate. Amintirea vizitei cu care m-a onorat acum cîtva timp în garsoniera mea nu-mi mai lasă nici o îndoială asupra unei astfel de procedări. Or nu s-a întîmplat așa : maestrul a găsit prin urmare scrisoarea în zilele următoare sau poate chiar în ziua întîlnirii consumate, seara, cînd s-a reîntors de la Palat. Evident însă că un om ca domnul Georges Radu Șerban nu scotocește prin cutioarele soției, admițînd că în loc s-o fi pus în caseta încuiată și cine știe unde ascunsă, a lăsat-o din distracție în vreun sertar de toaletă : plicul trebuie să fi rămas tot timpul la loc vizibil, și e bizar cum prințul, care n-a lipsit din București în acele zile (mișcările lui sunt arătate pas cu pas în corespondență), nu l-a descoperit cu o zi mai înainte ? Totuși, e posibil să-i fi scăpat donnei Alba din vreun buzunar, mă gîndesc... Dar cum din buzunar ? Din poșetă, mai degrabă ? Hm... a umblat ea cu plicul atîta timp în poșeta pe care, ca orice femeie, o deschide la tot momentul...

Ridic din umeri pentru mine însumi. S-ar găsi la urma urmelor destule explicații, dar, nu știu de ce, o neliniște îmi rămîne în suflet. Poate pentru că scrisul, pe care-l aud, devine acum din ce în ce mai dramatic.

Donna Alba nu se întreabă cum acel T. l-a făcut pe d. Georges Radu Șerban să se gîndească de-a dreptul la adversarul lui cel mai de seamă. Explicația vine mai jos : „după întîmplarea de la teatru“, scrie ea, „el n-a mai ezitat la cine să gîndească“. Dar mai departe nu mai pomenește nimic de acea „întîmplare“, care mă nedumirește cumplit. Prințul Preda, oricît se silește să-mi probeze contrariul, nu pare nici el informat asupra acestui punct. În scrisorile următoare e neliniștită că Tudor nu-i mai răspunde ; în schimb, ea-i trimite cîteva plicuri pe zi. Într-una expune a doua convorbire cu soțul ei, privitoare la biletul scăpat.

„Doamnă, e scrisul celui mai mare dușman al meu și l-am găsit în iatacul dumitale, la piciorul patului“ — așadar, exact cum bănuisem : e cu putință să fi rămas acolo două zile în șir, doar l-ar fi ridicat femeia de serviciu — sau poate aceasta l-a predat soțului ? — dar atunci, întrebarea se întoarce iarăși, de ce nu l-a predat întîia zi ? Or servitoarea a mai zăbovit puțin pentru a încerca și ea... Dar lanțul supozițiilor se poate complica la infinit. Mai bine să ascultăm împrejurările.

Donna Alba mărturisește că și de data asta a ridicat din umeri și a răspuns cu disprețuitoare nepăsare.

„Pieptul lui clocotea ca un tunet îndepărtat, Tudor, și aventura asta a devenit interesantă, a început să-mi placă.

Răspunde-mi, e timpul dezvăluirii ? De ce nu răspunzi ? Vreau să știu dacă ai avut pînă acum vreun prim contact, cu el sau cu cineva, în legătură cu întîmplarea care ne privește. Dumnezeule, dacă mai întîrzii cu răspunsul, am impresia că toate scrisorile astea intră în mîinile lui. Atunci, curierul tău ne-a trădat. Doamne, e cu putință ?... În cazul acesta, dacă dumneata ești cetitorul, domnule Georges Radu Șerban, ei bine, totul este așa precum vezi. Și a fost nespus de frumos. Păcat că se sfîrșește... și intrăm într-un frumos perpetuu, care are numai singura lipsă că nu ne mai momește de departe cu făgăduiala. Căci precum poate vei fi auzit zicîndu-se : frumusețea desăvîrșită e întrecută doar numai de propria ei făgăduială. Și mi-e frică să nu fie așa. Așadar să vedem urmarea.

A dumneavoastră trădătoare,
Alba Ypsilant"

Cred c-am reprodus fidel acest sfîrșit de scrisoare, a cărui lectură am rugat pe prințul Preda s-o repete.

Cînd el întinde mîna să ridice plicul următor, am timpul să reflectez mai din strîns asupra încetării răspunsurilor lui. Curierul n-a trădat, desigur, de vreme ce scrisorile au ajuns la destinație. A bănuit atunci Tudor Buzescu că ea a declanșat aventura fără să-l avertizeze și că propriu-zis în asta consta toată extravaganța „*lady*-ei *Adventure*", pe care ea pretindea că tocmai o născocise, punînd-o totuși intenționat pe un plan exterior ? Însă întrucît putea să nu-i convină lui această neașteptată a ei manevră, care

ducea, la urma urmei, tot la rezultatul mult dorit de dînsul ? De bună seamă, lipsa ei de consecvență (doar, pînă în ajun, dînsa era acea care combătea drastic orice soi de avertizare directă a celui înșelat din partea vreunuia dintr-înșii).

Apoi ieșirea din consemn : nevestirea din timp a tovarășului de luptă și mai cu seamă această persistență de a da pe seama întîmplării un act precugetat, poate toate astea să-l fi îndemnat pe Tudor să-și rezerve puțină vreme pentru a observa lucrurile mai cu atenție. În sfîrșit, faptul că ea continua să nege față de soțul ei, deși îl pusese singură dinaintea celei mai drepte cărări de adevăr, nu era oare un motiv mai mult pentru Tudor să creadă că ea ar dori poate să se dea puțin la o parte, ca o simplă spectatoare, lăsînd conflictul provocat să se dezlănțuie doar între cei doi, cu alte cuvinte donna nu se prăpădea așa cu firea pentru dînsul, nearătîndu-se gata să se dea cu totul de partea lui. Dimpotrivă, da semne că ar lăsa mai degrabă „la arbitrajul soartei" să-i arăte ea care din cei doi cavaleri e mai vrednic de mîna sa. Acesta era poate „arbitrajul aventurii", pe care ea-l invocase mai demult ; însă ce crezuse Tudor și cum pusese ea aventura să acționeze !

Lucrurile acestea reies și mai bine din scrisorile ce-au mai rămas și cărora prințul Preda tocmai le dădea glas. Ascultîndu-le, eu îmi întăresc și-mi rotunjesc și mai lămurit convingerile, pînă ce ajung repede la evidența însăși.

Donna Alba a primit în sfîrșit răspuns de la Tudor, dar e dezamăgită și chiar ofensată de răceala lui. Dar ea știe să găsească o explicație destul de comodă pentru dînsa și destul de insinuantă pentru el, pentru această

răceală. Dă îndărăt oare în fața aventurii ? Se teme, o lasă singură ? Avea așadar dreptate să se ferească de a divulga soțului adevărul... o inspirație fericită a servit-o așadar, oprind-o să se demaște. Îl sfătuiește și pe el să facă acelaș lucru. Să nege cu toată îndărătnicia. Și ea speră că lucrurile vor ieși „după dorul lui", adică se vor repune în starea dinainte. Numai că această stare va fi considerabil stînjenită de suspectările soțului. Întîlnirile lor *vor fi aproape imposibile :* le va mai rămîne corespondența, iar dragostea lor va deveni cu adevărat lilială. „Va trece așadar pe-un plan incomparabil mai înalt", se bucură ea cu rafinată ironie și sîngeroasă perfidie.

Altă scrisoare : „Ah, el se îndoiește de sinceritatea ei, dar nu poate pricepe ce anume îl face să ajungă aci. Poate faptul că n-a fost curajoasă în fața soțului ? E curioasă să-i vadă mai întîi curajul lui, curiozitate care nu i-ar fi venit înainte de marea pauză în corespondența lui și de conținutul primei scrisori sosite după această pauză. Și astăzi Georges a întrebat-o cum și-a explicat prezența în camera ei intimă a unei scrisori în care se cuprinde o chemare la întîlnire, și încă avînd scrisul pe care acum în urmă l-a controlat și e sigur că e al celui mai înverșunat dușman a lui sau, mai just, al unicului său dușman ; și ea mărturisește senină lui Tudor că s-a minunat ea însăși și și-a întrebat la rîndu-i soțul dacă nu crede cumva că are o semnificație anume faptul că s-a găsit în odaia ei acest scris, de dușman, și nu altul.

„Cum vezi, îi scrie ea destul de amuzată pentru o astfel de împrejurare", ți-l trimit plocon pe domnul soțul

meu. În clipa cînd el se va întoarce și-mi va striga că dumneata i-ai mărturisit totul, atunci îi voi confirma, cu aceeași seninătate cu care-ți scriu acuma, că tot ce i-ai spus este purul adevăr. Dar aveți dumneavoastră întîi cuvîntul, domnule cavaler“ *(Sir Knight).*

Penultima scrisoare : Donna Alba știe că soțul ei a avut o întrevedere cu Tudor. Și înțelege din atitudinea domnului Georges Radu Șerban că el nu i-a mărturisit totul. Sau mai degrabă nu i-a mărturisit nimic. Dar ce i-a declarat atunci ? Ce i-a spus ? Dumnezeule, de ce n-a înștiințat-o, de ce nu o înștiințează. De ce lucrează în *afară de dînsa* ? ! *De ce a călcat consemnul ?*

Ultima. Ah, va să zică așa ? El — Tudor — i-a răspuns în bătaie de joc domnului Georges Radu Șerban că nu știe nici el cum scrisoarea a ajuns acolo. Era adresată altei femei. Tudor a găsit foarte nostimă împrejurarea : „Doamna Alba, Doamna Alba a primit o scrisoare de la mine, o invitație la întîlnire ?“ a strigat el in fața soțului furios. „Asta întrece toate așteptările... Nu pentru că scrisoarea emană de la mine, dar pentru că *Doamna Alba a putut primi o scrisoare de la cineva.*“ Astea sunt cuvintele care au îndîrjit pe soț, fără îndoială însă că la ele s-a adăugat și tonul ori mimica întrebatului, de vreme ce domnul Georges Radu Șerban l-a provocat imediat. (Despre „întîmplarea de la teatru“, iar nici o pomeneală, dar rămăsesem cu impresia limpede că ea era prima verigă dintr-un lanț care se termina acum). Și donna Alba întreabă insistent și imperativ pe Tudor să-i lămurească sensul oarecum batjocoritor al acestor cuvinte și să-i descrie în termeni cît mai

preciși atitudinea lui justă din acele momente. I se pare cumplit de „inexplicabil" cum provocarea a putut să se întîmple pe motiv de ofensă adusă ei personal. Ea se mira ce anume din atitudinea ei l-a putut face să aibe o atare ieșire și pretinde din nou — de astă dată îl somează — să-și explice cît mai neîntîrziat întreaga lui conduită.

Cu repetițiile ei, scrisoarea aceasta pare oarecum incoerentă, comparativ cu dibăcia firească sau grija compunerii din scrisorile anterioare.

Sfîrșitul e chiar ciudat, prea total opus începutului, ca să nu te gîndești fie la durerea unei femeie care iubește cu adevărat, fie la o mare manevră sufletească, și atunci freamătul și succesiunea dezordonată a frazelor dintr-însa fatal se așează în sarcina unei abilități de rară măiestrie.

Într-adevăr, în ultima pagină donna Alba schimbă brusc tonul poruncitor și disprețuitor de pînă acuma și scrie că nu mai vrea nici un răspuns. Ai crede că e o culminație a necazului ei de pînă acuma, dacă n-ar urma exclamația aceasta subită : „Tudor, tu te vei bate pentru mine și eu îți pretind să-mi mai îmi *[sic]* scrii, ei bine, nu, nu, dragul meu. Să nu-mi mai scrii nimic. Voi veni eu, voi trece peste toate barierele și peste toate riscurile și voi veni la tine, să aflu din gura ta scumpă toate răspunsurile la îndoielile și chinurile mele și să te îmbărbătez cu strîngerile mele. Dumnezeu îmi va ajuta totul să se termine cu bine, în ce te privește, Tudor, așteaptă-mă chiar astăzi după-masă, la orele trei."

Mă întrebam tocmai, cînd prinţul Preda sfîrşea de cetit, dacă n-a fost oare această ultimă plimbare spre amantul ei prima dată cînd am văzut pe donna Alba. E drept că apoi, înmormîntarea aceea luxoasă, care trebuie neapărat să fi fost a lui Tudor, a avut loc mult mai tîrziu. Să fi tărăgănat formalităţile duelului ? Prinţul Preda nu ştie ce să-mi spună asupra exactităţii datelor. El subliniază numai preţul ce trebuie pus pe această ultimă scrisoare, în care ea, indirect, doreşte moartea soţului ei. Acel „în ce te priveşte", după el, face cît toate scrisorile celelalte la un loc. Întreb pe Preda, deşi cunoşteam de minune testamentul fratelui său, dacă totuşi, prin vreun codicil particular, prin vreo ultimă dispoziţie, separată de trunchiul testamentului principal, răposatul n-a lăsat ceva donnei Alba. Prinţul Preda ridică din umeri : absolut nimic. Mai avea el timp de aşa ceva ? motivează el.

— Şi-apoi, cu siguranţă, el conta teribil pe braţul lui. Era un spadasin neîntrecut şi băga în cerc strîns, la treizeci de paşi, 100 la 100 cartuşe de pistol. La cincizeci de paşi, dacă greşea cu unul, rar cu două la sută.

Dar eu, revăzînd la tribunal testamentul, mi-am dat seama, judecînd după timpul cînd trebuie să fi fost examenul meu, că testamentul a fost întocmit în preajma morţii. Întoarcerea teatrală din ultima scrisoare a donnei Alba şi nici vizita ei intempestivă, „pe deasupra tuturor riscurilor", n-a prins desigur. Altfel, tot testamentul ar fi fost pe numele ei, numai aşa, spre a-şi persecuta, în caz de moarte, rivalul şi de dincolo de mormînt. Dar de bună seamă, prinţul Tudor a închis ochii cu nedumerirea că ea

nu s-a hotărît încă, pînă în ultimul moment, să mărturisească soțului ei adevărul adevărat.

În preajma marei serbări pe care Voicuța o pregătește împreună cu prietenele ei și cu „tipii lor“ de atît amar de vreme, în studiul maestrului s-a petrecut un eveniment semnificativ pentru mine... Prințul Georges a plecat pentru trei săptămîni sau poate o lună în străinătate și, straniu, donna Alba nu l-a însoțit.

Ținta călătoriei era Haga, unde maestrul, angajat de guvernul român, trebuia să studieze dosarul și să pledeze pentru stat, într-o importantă și foarte complicată chestiune pecuniară, pe bază de legi străine și de tratate, în fața tribunalului internațional. De bună seamă, pentru a-l lăsa să se ocupe liniștit de această afacere considerabilă ce i se încredințase, donna Alba ținuse, cu siguranță, ea, personal, să rămînă, cu atît mai mult cu cît de reușita acestei expediții juridice depindeau, în viitor, însărcinări similare din partea guvernului, la Geneva și Paris.

Or, de această lipsă a maestrului au ținut să profite adversarii de proces ai tatălui Anișoarei, buna prietenă a donnei Alba. Indivizii, pe motive destul de abil găsite ca să aibe aspect de seriozitate și gravitate, ceruseră Curții de apel o schimbare de termen. Iar citația pentru dezbaterea acestei formalități procedurale sosi chiar a doua zi după plecarea maestrului ; fără îndoială că termenul nou, cerut pentru judecarea fondului, se cuprindea tot în săptămînile de lipsă ale domnului Georges Radu Șerban. Spăimîntată, Anișoara a alergat la prietena ei Alba și

amîndouă au venit în biroul nostru. Aci, întîmplarea tocmai adusese pe Radu, proaspăt doctor de la Paris, reîntors de curînd. Alba, o văd și acum, a avut o ezitare între noi doi : ochii ei m-au fulgerat doar o clipă, apoi cu nehotărîre, vădită de nesigura-i înclinare a capului, se adresă lui Radu. De bună seamă că din momentul acela rolul meu a fost să mă așez aferat dinaintea hîrtiilor și ocupațiilor anterioare, cu toate privirile neliniștite din cauza tăcerii mele pe care prietena Albei mi le trimetea.

Atitudinea aceasta îndîrji atunci pe donna Alba, care nu-mi mai aruncă nici o privire tot timpul rămînerii în birou. În schimb, pe buzele mele flutura un zîmbet de ironie, destul de vizibil și de ostentativ, care nu trebuia să scape, dacă nu direct ochiului ei, cel puțin coadei acestui ochi, care se întorcea atît de des de la Radu spre Anișoara și înapoi. Era preludiul predării scrisorilor acest zîmbet sarcastic : deși ele nu erau încă în mîinile mele, lucrul putea fi considerat ca sigur în curînd. Și el crescu cu atît mai tăios, dar și mai amar în același timp, acest zîmbet, cu cît Radu, acest băiat atît de fermecător dealtminteri, probabil amețit el însuși de considerabila importanță ce i se da, spre considerabila-mi umilință, nu mă învrednici, tot timpul șederii celor două femei printre noi, cu nici o întrebare care să mă introducă în conversație. E limpede deci că, atunci cînd voi, sub aerul de reparare a greșelei, însă după plecarea doamnelor, să-mi ceară unele relații asupra dosarului, trebuii să-i răspund cu aerul cel mai nevinovat din lume că, probabil, din pricina atîtor noi procese studiate între timp, abia îmi aduc aminte de ce este

vorba, aşa că, nefiind sigur, dacă nu mă înşel cumva, mă găsesc nevoit să-l sfătuiesc a se adresa de-a dreptul dosarului însuşi.

De bună seamă, n-am dorit niciodată răul cuiva, dar nu cred să fi încercat cineva vreodată vreo satisfacţie mai mare ca aceea pe care o simţii eu, cînd aflai de succesul adversarilor în această primă ispravă hotărîtoare a carierei lui Radu. Cînd el trebui să pună în cele din urmă accentul pe lipsa maestrului, ceea ce era o recunoaştere a propriei slăbiciuni, adversarii invocară automat jurnalele din dosar, din care reieşea că adesea, în momente foarte importante ale procesului, d. Georges Radu Şerban a fost înlocuit de secretarul său (recte, de mine), iar, acum, faptul că nici primul secretar (ăsta eram tot eu, deşi propriu-zis găsisem pe Radu la maestru, aşa că, măcar cronologic, el avea întîietatea denumirii) nu găseşte de cuviinţă să vină, era un indiciu mai mult că şi apărarea a găsit motivele invocate de partea reclamantă juste şi, ca atare, Curtea, cu un cuvînt mai mult, cată a le admite. Fără îndoială că a mai fi insistat, precizînd momentul plecării maestrului în raport cu primirea citaţiei, ar fi fost o umilinţă mai mult pentru dînsul, astfel că Radu, acest superb băiat, care venise de la Paris încărcat de ultimele teorii ca să sperie o lume întreagă cu bagajul lui de învăţătură, trebui să sucombe, pe simple motive de practică ieftină, aşa cum se întîmplă de obicei cu toţi începătorii îmbuibaţi de fond juridic, dar incapabili să se mişte în laţurile meschine, de cîlţi, ale practicienilor chiţibuşari.

Fondul procesului se apropia aşadar rapid şi amica Albei îşi îndesi vizitele în casa maestrului, pînă şi de cîte

două ori pe zi. În cele din urmă se prezentă la mine ea singură și mă rugă „și în numele Albei“ ca la termenul viitor eu *singur* să mă prezint la proces. Acest „și-n numele Albei era desigur pus anume în rugămintea ei pentru a acoperi probabil umilința ce mi se făcuse înainte : nu-mi făcui așadar nici o iluzie că el avea aci alt rost. De bună seamă că fără să fac nici ò aluzie la gafa lui Radu, care, sărmanul, abia de mai da de-atunci pe la birou, făgăduii domnișoarei că dorința ei va fi ascultată. Ea se crezu datoare atunci să-mi facă unele complimente asupra talentului meu de avocat și de vorbitor și, cu toate că aceste platitudini mă dezgustau complect, ele neavînd alt mobil decît interesul personal, totuși îi dădui să înțeleagă că-mi voi da osteneala cel puțin să restabilesc lucrurile, adică să fac ca procesul să fie iarăși amînat, pînă la venirea maestrului. Domnișoara plecă mulțumită, dar cu conștiința limpede că n-am uitat o iotă măcar din atitudinea disprețuitoare a soției patronului meu. Atitudinea mea resemnată dar demnă și mai ales accentul hotărît cu care îndepărtam aluziile ei, destul de pe departe de altminteri, la insuccesul lui Radu, insucces pe care eu încercai să-l acopăr, dovedindu-i științificește inevitabilitatea, o făcură totuși să convingă pe Alba, la a doua vizită, ca să vină împreună la mine. Avusei atunci cînd o văzui intrînd pe ușă o scăpărare de răutate în sufletul meu : știam că a venit greu înduplecată, dar a venit totuși, însă, mă gîndeam, va veni în curînd ea singură, din propria ei convingere, umilită, înfricoșată și imploratoare. Și dădui complectă dreptate prințului Preda în discuția curioasă ce avusesem deunăzi

cu dînsul, după terminarea îndelungei și dramaticei noastre lecturi.

Dar înainte trebuie să mă opresc puțin asupra acestei curioase discuții, pe care am provocat-o, nici eu nu mai știu cum, în orice caz, dintr-un spirit, dintr-o pornire asupra căreia și azi stau și reflectez, o simplă curiozitate a sufletului, care, mulțumit de concursul împrejurărilor, își mai creează el însuși cîte o greutate, își face singur în necaz, își ridică în fața mersului hotărît suișuri care, uneori, în împrejurări identice, pentru unii au devenit apoi insurmontabile. Ei singuri și-au anulat astfel cu o faptă necugetată, cu un cuvînt chiar, dezordonat, propria lor titanică străduință, propriul lor ideal.

Așadar, stăteam la taifas cu prințul Preda, reconstituind trecutele evenimente atît pe cît ne îngăduia litera scrisorilor, eu ferindu-mă de bună seamă să emit convingerile ce căpătasem, ci lăsînd să-mi scape doar păreri la întîmplare, dar țintind necontenit urechea la ce ar fi putut trece mai ca lumea prin capul și prin gura convorbitorului meu. Dar prințul trecu repede peste orice considerente privind pe fratele său și se reîntoarse la capitolul a cărui evocare îi plăcea nespus : a corespondeței sale prin telefon cu donna Alba și la întîlnirea ce obținuse de la dînsa în grădinuța suspectă. În raport cu diferitele ei cuvinte, cu diferitele ei atitudini, cu diferitele ei mișcări, el căuta acum să valorifice bănește teancul de scrisori în genere, și pe fiecare din cele care aveau un conținut proeminent în particular. Cea mai scumpă e desigur acea în

care donna Alba dorește înfrîngerea soțului ei ; prințul Preda o cifrează rotund la un milion. Totuși, e gata să mai reducă din preț și treptat-treptat să mai cedeze din scrisori donnei Alba, pe măsura clipelor de fericire pe care ea i le-ar ceda în schimb.

Priveam cu dezgust pe prinț și nu știu cum îmi veni atunci, dar nu mai putui rezista ispitei de a-l nărui cu desăvîrșire în fundul gunoiului în care se tîra existența lui de-acum.

— Poate dacă i-ai fi dat întîi scrisorile și apoi i-ai fi vorbit de copilă, ea ar... s-ar fi angajat... lăsai să-mi scape ca din întîmplare.

Apoi, dintr-un salt, mă așezai cu șezutul pe masă și începui să-mi bălăbănesc picioarele, așa cum într-o împrejurare similară ar fi făcut orice comis-voiajor.

— Ei bine, prințule, îi strigai acum provocător. Ai procedat ca ultimul rîndaș, ascultă-mă pe mine... Îți închipui ce impresie i-ai fi făcut, tu, apariția aceasta din mormînt, leit asemănarea lui frate-tău, aducîndu-i scrisorile de bunăvoie ? „Doamnă, i-ai fi zis... Doamnă, iată, vi le dau toate, fără nici o pretenție... Și dacă v-am pomenit la telefon de condiții... iertați-mă... aveam o fiică... dar în sfîrșit... astea toate nu vă priveau pe dumneavoastră... Poftiți... poftiți... tot ce am..." Înțelegi, prințule... ? Atunci ai fi fost aproape de un prinț... ce zic aproape... Prinț adevărat ai fi fost, dacă te-ai fi mărginit să-i dai un *rendez-vous* la telefon și să-i aduci scrisorile... atît și nimic mai mult...

Şi rîsei zgomotos de stupefacţia lui. Dar pe urmă însăşi stupefacţia asta mă nelinişti şi mă făcu să-mi înăbuş brusc veselia, galben şi temător.

Spre marea mea îngrijorare, prinţul rămase tăcut, privindu-şi în gînduri.

— Se poate să ai dreptate, se întoarse spre mine, iar eu simţii cum se zvîrcoleşte ceva înăuntru-mi, de parcă privirile lui m-ar fi atins ca doi cărbuni înroşiţi. Ştii că se poate să ai dreptate...

Şi-n vreme ce ochii lui se înfigeau tot mai adînc într-ai mei, mă întrebă maşinal, ca un hipnotizat :

— Crezi într-adevăr că mi-ar... că ar fi avut grijă şi de fată şi... şi... mi-ar fi răspuns şi sentimentelor mele... în faţa acestui gest... ?

Cred că înnegrisem mai rău ca figura lui de mumie în noaptea cînd contesa Irma îl batjocorise înaintea mea. Deodată prinţul izbucni într-un rîs sănătos şi voinic, care-mi mută inima din loc. De rîsul acesta depinde soarta mea, îmi spusei. Dacă el rîde triumfător de ideea pe care i-am vîrît-o în tidva lui putredă, sunt pierdut, îmi strigai în adîncul tăcerii de moarte a sufletului meu. Dar prinţul făcea haz tocmai de contrariul. Şi atunci simţii cum sufletul îmi revine şi-mi umple tainiţele creierului şi-ale corpului de boarea lui răcoroasă şi încurajatoare.

— În ziua de azi doar comis-voiajorii şi băieţii de prăvălie au mai rămas cu romantisme de-astea, măi băieţaş ! fură primele lui vorbe, care-mi aduseră inima la loc. Mă piciule, mă, îmi strigă apoi din ce în ce mai înveselit acest nobil veritabil, care om serios ar mai proceda astfel... şi care femeie serioasă n-ar mai rîde de-o astfel de pros-

tie ? Mare zevzec eşti, băiatule ! O vezi tu pe femeia asta, atît de sucită, răspunzînd astfel la un gest cum numai cei de tagma ta mai întîlnesc prin lectura lor de romane de mahala ? Ce-ar fi rîs doamna Alba de naivitatea mea ! Evident, m-ar fi bombardat acolo cu o pomană de, hai să zicem, în cel mai bun caz, treizeci-patruzeci de mii de lei, nici cît am încasat pe cutia scrisorilor. Şi pe urmă ?...

Fără îndoială că nici prin gînd nu-mi mai trecu să contrazic pe prinţul Preda, dimpotrivă, mă asociai la hazul lui. Ba încă îl exagerai pe-al meu pe cît putui mai bine :

— Asta ţi-am spus-o ţie în calitate de prinţ. Ce-mi atribui mie gugumănii şi fanfaronade de-astea, care numai în capul prinţilor deşucheaţi şi decăzuţi mai pot să mai bîntuie ? Întrucît mă priveşte, fără îndoială că aş proceda cît se poate de comercial... aşa cum m-a învăţat să procedez firma, pe care m-am legătuit s-o servesc cu sfinţenie.

Prinţul Preda, redevenit serios, mă aprobă pe de-a-ntregul. Pe urmă luă el cuvîntul, dovedindu-mi că nu e ăsta secolul pentru astfel de caraghioslîcuri. Secolul ăsta e al comerţului şi-al schimbului cel mai afurisit, iar de cînd lumea secolului cîntă omului, şi nu invers. „Nu ştii zicătoarea ?“ Ho, ar da mult şi el, moravurile şi viaţa toată să se întoarcă la vremurile de demult, dar asta nu se mai poate. Încă pe vremea lui Cervantes şi don Quichotte era socotit caraghios, producînd ilaritate. Dar acum... Încă de pe vremea aceea Dulcineea din Toboso îşi bătea joc de el. „Îmi vei spune că Dulcineea era o femeie din popor; iar eu îţi voi răspunde că ironia, înainte de a trece în sa-

tul lui don Quichotte, şi-a făcut stagiul în saloanele boiereşti... Ah, numai gîndindu-mă, şi parcă simt că mă arde rîsul doamnei Alba, cînd, după ce s-ar fi văzut cu scrisorile în mînă, mi-ar mai fi acordat cîteva momente ca să-i povestesc ce e pe sufletul meu..."

În felul acesta îmi glăsui multă vreme prinţul Preda spre deplina mea împăcare lăuntrică. Ba chiar avu cîteva accese de triumfătoare şi cinică manifestare a conştiinţei lui de putere :

— Aşa, o am în mîinile mele, măi june negustoraş, care nu-mi făcea impresia să fii de neam prea prost. O am la picioarele mele. O pot aduce unde vreau şi-i pot porunci cînd vreau : Dezbracă-te.... Haide, dezbracă-te în faţa mea, madam... Odată cu banii, am nevoie şi de mîngîierile dumitale... Eşti sclava mea acum, înţelegi... Nu poţi să mă blamezi, pentru că, dacă s-ar întîmpla dimpotrivă, dacă tu, doamnă, m-ai prinde cu unele scrisori, în care am încercat un rău cît de mic la adresa soţului tău, să-l înşel, să-l extorchez de ceve parale, să-l şantajez, fără nici o ezitare m-ai da pe mîinile lui sau ale justiţiei... Aşa e, doamnă ? strigă el spre fotografia pe care pînă acum o proslăvea şi era gelos şi de privirile care se îndreptau asupra-i. Aşa e, doamnă ? Nu răspunzi, ha ?... Ei bine, atunci dezbracă-te, dezbracă-te, numaidecît, să-ţi văd, să-ţi simt, să-ţi mîngîi corpul tău alb şi punctele roze ale sînilor. Vreau să mă urăşti cînd te mîngîi... Ca sclavele care iubeau şi desfătau pe duşmanii lor de moarte, pe omorîtorii părinţilor şi iubiţilor lor... Asta au făcut nobilii din toate timpurile, tinere ! se întoarse el iarăşi la mine.

Şi sclavele albe şi frumoase, prinţese tot ca şi ei, cedau şi se dădeau, şi se desfătau cu ei, uitînd de ceilalţi..., cum îmi va ceda mie doamna asta, femeia asta din lumea mare, care pe toţi îi dispreţuieşte, şi pe mine poate cel mai mult, dar mi se va da şi am să mă bucur de corpul ei, cu atît mai mult cu cît voi ceti un dispreţ mai mare pe buzele ei.

Haid, ieşi afară, agent comercial, cu bazaconiile tale... Pe curînd noutăţi senzaţionale !

Şi eu mă grăbii să ies, amintindu-mi, spre ilustrarea celor spuse de prinţ, de mutra tovarăşilor mei de petrecere, nobili, unul şi unul, cînd am invitat la restaurantul rusesc pe fiica de şambelan de la curtea ţarului, chelnăriţă, să ia loc la masa noastră.

Bine, înţeleg, donna Alba este adusă şi escortată de prietena ei la mine în biroul maestrului, unde sunt singur. Dar de ce timiditatea asta, de ce această privire rătăcită şi fricoasă la o femeie atît de mîndră, atît de nobilă şi care la un semn m-ar face să mă arunc în foc pentru dînsa ? Ah, încăpăţînarea asta mîndră şi dispreţuitoare s-a intimidat, s-a frînt în două, ca un vlăstar prea drept şi prea ţeapăn. Dar veţi vedea ce va urma, donna Alba, veţi vedea în curînd, şi eu voi putea să observ pînă la ce grad va merge timiditatea şi supuşenia măriei-voastre, fiică de voievozi ! ? Prinţul Preda avea fără îndoială dreptate : e o copilărie să scapi o comoară ca acea a scrisorilor din mînă, printr-un dar simplu, necugetat, cavaleresc. Va trebui să plăteşti, prinţesă, va trebui, cum spune el, bietul prinţ, pe care-l voi devaliza în curînd de tot rostul, de tot sensul vieţii lui de-acuma, va trebui să-ţi dezgoleşti trupul alb şi să laşi punctele roze ale sî-

nilor să dogorească de neruşinarea privirilor cu care-ţi voi devasta ascunzişurile frumuseţelor tale. Dar mai e ceva în privirea donnei Alba care mă uimeşte, în vreme ce cuvintele ei caută spre mine, tremurătoare ca ale unei copile singuratece, de demult, spre primul flăcău tînăr şi chipeş întîlnit în viaţă. Donna Alba ţine mai mult ochii în pămînt, e drept, dar cînd îi ridică spre mine, are ceva în ei de teamă, de-un fel de teamă admirativă dacă pot spune. Şi e de-ajuns atîta ca eu să mă înflăcărez, să tratez de imbecil pe prinţul Preda şi s-o asigur pe ea, pe donna Alba — la prietena ei nici nu mă uitam aproape — că voi cîştiga procesul, fie ce-o fi. Donna Alba îmi mulţumeşte cu un surîs şi dispare, iar eu, multă vreme, mă frec la ochi neîncrezător în această viziune. De unde această schimbare totală de atitudine ? Fără să fi ajuns pînă acum stăpîn barem al unei scrisori din cutia prinţului Preda şi fără ca ea să fi prins de veste că l-am cunoscut pe acest mizerabil, care-o ameninţă şi-o speculează ? Înţelegeţi acum că hoţia scrisorilor, care trebuie să se petreacă de astă dată cît mai repede cu putinţă, recapătă pentru mine alt sens, îmi dă altă însufleţire, cea mai înaltă, cea mai nobilă din cîte poate au pîlpîit sub această frunte ce încă se îndoieşte de închipuirea trecută adineauri pe dinainte-i.

Donna Alba ! şoptesc buzele mele. Aşa te voi chema pentru prima oară cînd îţi voi da scrisorile. Donna Alba ! Şi cuvintele ei, pe care pentru întîia oară mi le-a adresat direct, de la sine, fără nici o ştiinţă de apropiata-mi putere asupra-i ! Prietena ei nici n-a fost alături de dînsa, e complect inexistentă pentru mine acuma ! Ea a fost nu-

mai un simplu pretext ca orice altul, un scaun, o carte, o consultație secundară privitoare la o scrisoare de afaceri.

— Soțul meu vorbește totdeauna de dumneavoastră, cu un entuziasm neschimbat... aproape m-am și intimidat de acest entuziasm... încît, găsind aci pe Radu, mi-a fost mai ușor să mă adresez lui... era cunoscutul nostru... iertați-mă că vă spun lucrul acesta... dar, deși sunteți de-atîția ani la noi... lucrați în biroul lui de atîția ani... aproape nici nu ne cunoaștem... e curios, dar e așa... nu-mi amintesc soțul meu să vă fi prezentat, deși putea să vă poftească din cînd în cînd... la masă... În schimb, atît el cît și vărul meu îmi vorbeau de dumneavoastră și vă urmăream, prin ei, succesele cu cel mai mare interes. (Mi s-a părut, sau accentul asupra cuvîntului „interes" a fost puțin cam aspru ? Dar continuarea mi-a alungat îndată orice părere.) Aș fi nespus de fericită, dacă printre succesele acestea s-ar număra și izbînda în procesul celei mai bune prietene ale mele...

Cum, mi-a spus ea într-adevăr cuvintele acestea, le-am auzit, le-am văzut, le-am simțit dezlipindu-se de pe buzele ei, cu urechile, cu ochii, cu tot sufletul meu ? Și încă vorbele acestea, acestea și nu altele ! Da, eu le-am auzit, așa a fost ! aici le-a rostit, în fața mea, în camera aceasta; ele au rămas încă în aer, s-au pietrificat acolo, în momentul în care au fost rostite, și pentru mine nu vor mai dispare din auz în vecii vecilor.

„...aproape nici nu ne cunoaștem... e curios, dar e așa... nu-mi amintesc soțul meu să vă fi prezentat... deși putea să vă poftească din cînd în cînd la masă... deși putea..."

Dar n-a vrut... atunci, n-a vrut domnul Georges Radu Şerban.

Astea sunt cuvintele pe care o mare prinţesă, o mare frumuseţe femeiască le-a rostit unui... unui nemernic de secretar de avocat. Şi a mai spus şi asta... „şi vă urmăream, prin ei, succesele cu cel mai mare interes". A spus ea asta ?... Şi a urmărit, într-adevăr, succesele mele, viaţa mea, modesta mea viaţă ?... Spuneţi dacă nu e timpul să izbucnesc în lăcrămi de fericire... Ei bine, prinţesă, ei bine, donna Alba, voinţa voastră se va împlini. Dacă procesul ăsta nu va fi cîştigat pînă la venirea domnului Georges Radu Şerban, eu mă voi sinucide. Bine, bravo... Foarte bine a făcut Curtea că a comutat acest termen... Radu, cum să-ţi arăt recunoştinţa mea că adversarii te-au înfrînt, savantule tînăr, la comutarea acea sfîntă, hotărîtoarea norocului meu. Iar după proces, scrisorile, nobilă, sfîntă, divină femeie a nopţilor şi zilelor mele, a vieţii mele !

— Ai avut dreptate, ai avut dreptate, am fost un nemernic, un imbecil... îmi strigă prinţul Preda cînd mă văzu. Cu siguranţă că ea ar fi răsplătit gestul meu cu... cu...

„Taci, îmi venea şi strig auzindu-l. Taci, să nu continui, să nu-ţi mai scape un cuvînt că te zdrobesc!"

Îmi muşcam totuşi buzele de durere şi teamă, şi nu puteam rosti un cuvînt. Doar în mintea mea se contura, se adîncea tot mai temeinic hotărîrea : la noapte chiar, toate aceste scrisori, toate aceste fotografii... tot... tot...

dar la noapte neapărat... nici o amînare mai mult... La nevoie îl voi constrînge cu mîna în gît... îl voi strang...

Prinţul se plimba cu paşi largi pe dinaintea mea.

— Ai dreptate, bunule, scumpule prieten... Te-am batjocorit, te-am dezamăgit poate cu vorbele mele de nobil decăzut. Tu te-ai dovedit mai nobil, mai înţelept... Am pierdut... am fost un nemernic... ea, cu siguranţă... în faţa gestului mare...

— Dacă e într-adevăr un suflet deosebit, intervenii înăbuşit, sufocat, dezgustat cu desăvîrşire de mine că pot să arunc îndoiala pe sufletul ei dumnezeiesc, pentru a potoli pe acest deşucheat isteric de la urmările gîndului pe care ca un inconştient i-l sădisem în minte. Am spus că puteai proceda astfel cu un adevărat suflet nobil, cu o doamnă cu adevărat de înaltă condiţie, nu numai socială dar, cum să spun, spirituală.

— Este, domnule, este... tot ce doreşti. Ce dracu, nu i-ai cetit scrisorile, nu i le-ai ascultat, n-ai văzut ce suflet, ce suflet mare, nu princiar... dar imperial...

— Totuşi, nu s-a dus la fratele tău în ultimele momente, cum se lăuda...

— De unde ştii tu asta... s-a dus... s-a dus... cum să nu se ducă.

— I-ar fi lăsat ei întreaga avere... înţelegi ! strigai aproape scos din fire. El se opri şi mă privi mirat. Pe urmă ridică din umeri şi-şi continuă cursa...

— Şi dacă nu s-a dus, ce importanţă poate să aibă.

— Are, strigai muşcîndu-mi buzele. Are. Pentru că-i o femeie interesată şi rea şi-şi va bate joc de naivitatea ta.

— Dacă ar fi fost interesată, se ducea să-l lingușească, să-i lase averea.

Și după ce mai făcu cîteva tururi, prințul se opri țeapăn, drept în crucea ochilor mei.

— Nu vezi, nu înțelegi cît e de nobilă și mîndră această femeie... ? Nu poți deduce de aci ce va însemna pentru ea predarea tuturor acestor bilete... ? Ce impresie adîncă îi va produce... ? Acest gest dezinteresat... care... pentru prima oară...

— Cum, și chiar ai de gînd... te-ai hotărît într-adevăr definitiv să-i dai scrisorile, să... urlai din toate puterile, îndreptîndu-mă spre dînsul cu brațele arcuite de atac...

— Ce te privește pe tine ? murmură el cu teamă, examinîndu-mă neliniștit, înfricoșat.

Această neliniște vizibilă îmi descoperi îndată greșala pe care aș fi săvîrșit-o dacă continuam în acelaș mod. El se ferea uimit, dinaintea cuvintelor mele, ca de niște ispite.

— În definitiv, ai dreptate : ce mă privesc pe mine toate astea, nenorocitule ? Dar mă gîndesc la biata fiică-ta... părinte denaturat... Tu nu te mai gîndești la fiică-ta deloc, bătrîn exaltat și libidinos, pe ea unde ai lăsat-o ?...

— I-o voi da chiar ei în grijă...

— Serios ?... dar atunci ea se va mulțumi să-ți făgăduiască toată solicitudinea pentru fiică... și se va descotorosi de celelalte pretenții... Tată și amant nu merge, ghiujule... trebuie să-ți alegi.

Și izbucnii iar în haz mare :

— Ia uitați-vă la el ce energie l-a apucat, ce nebunie subită să săvîrșească fapte mari, eroice... acest nenorocit

muritor de foame... Asta puteai s-o faci atunci, la început, prinţule, cînd mai aveai vreo resursă... dar acum nu vezi cît eşti de nenorocit?...

Ochii i se pleoştiseră iar, privindu-mă, cum i se întîmpla totdeauna cînd îl contrariai prea brutal şi pe neașteptat. Aspectul caracteristic de mumie îl recuprinsese.

— Acuma cum ai s-o întorci, nenorocitule? Spune singur cum ai s-o întorci? răcneam înainte pentru a împiedica această biată epavă să săvîrșească într-adevăr o faptă mare şi frumoasă, unica faptă frumoasă a vieţii lui. Cum ai s-o schimbi: „Scuzaţi-mă, doamnă, am revenit, nu mai sunt şantajistul de pînă acuma, vă rog să uitaţi toate estorcările pe care le-am scos din poşeta voastră sub cea mai odioasă ameninţare..."

— Cu atît mai mult o va impresiona... revenirea asta... înţelegi?... începu el cu voce slabă, care prinse a se înzdraveni cu fiecare nou cuvînt... Această porcăire care dovedeşte cruntă luptă lăuntrică...

— Ei şi, ei şi? ţipai pentru a-l împiedeca să se audă singur. Ei şi? Foarte bine. Toate bune... Dar aici să-mi răspunzi: cum poţi s-o întorci pe urmă la capitolul practic... „Porcăire, doamnă, dar aveţi grijă de fiica mea... şi nu uitaţi că nici eu n-am ce să mănînc... Daţi-mi așadar ceva amor, scumpă doamnă, dar puneţi şi ceva de pomană. Inima voastră asezonată cu puţine sarmale."

Rîdeam, ţipam, mă strîmbam: Înţelege odată că nu mai eşti în stare să săvîrşeşti ceva deosebit... e peste puterile tale... eşti pierdut... eşti ruinat cu desăvîrşire, prinţule...

El se ferea uimit dinaintea cuvintelor mele ca de niște palme care l-ar fi izbit cu înverșunare, una după alta...

— Și apoi, îți spun : ea nu mai e aceeași de odinioară... Și apoi, dacă n-ai avut ideea asta atunci... acum nu mai poți repara meschinăria... și, în sfîrșit... e fiica ta, prințule, care te oprește... Acum nu mai poți, nu mai poți... ești mort... mort cu desăvîrșire... chiar dacă vei încerca ceva, va eșua cu desăvîrșire și vei pierde și bruma de avantaj pe care o ai acum... Ești mort, prințule...

Înaintam spre el, făcînd un pas cu fiecare nou cuvînt. Iar el da pas cu pas înapoi dinaintea cuvintelor mele, pînă cînd se împiedecă de pat și căzu în latul lui, privindu-mă cu ochii holbați. Ar fi momentul să-i smulg cheile, îmi străfulgeră atunci prin cap. Dar brațele-mi căzură moi, căci orice țipăt de groază, orice scandal prăbușea definitiv toate sărmanele mele sforțări !

Procesul... l-am cîștigat și donna Alba mă întîmpină fericită, în sala goală a clienților, să-mi mulțumească. (Doamne, de ce n-a fost procesul Ypsilanților ?...) Anișoara a fost în ședință și-a urmărit toată lupta... (ce-aș fi dat, donna Alba să se fi aflat lîngă dînsa !) Dar trebuie să-i fi povestit de-a fir a păr totul, totul, toată suita sentimentelor ei, peste care a dominat însă groaza cea mai teribilă... Imposibil, după destinderea bruscă, ce a urmat sentinței, nu se poate să nu-i descrie întreaga zbatere a sufletului ei, așa cum descrii celor ce te așteaptă cu nerăbdare pericolul teribil prin care ai trecut pe drum. Și eram singur... și erau mulți, haită întreagă pe mine. Au ținut o ședință întreagă și jumătate dintr-a doua numai dezbaterile. Iar deliberarea a mai ținut trei ore, în ziua

următoare, cînd în sala de ședințe a intrat alt complect.

Acum văd bine ochii donnei Alba : sunt albaștri-cenușii, dar sunt grozav de grei. La cea mai neînsemnată depărtare se întunecă și-i crezi chiar negri, dacă umbra care-o înconjoară e mai accentuată. E de neînțeles această întunecată schimbare a unor nuanțe atît de clare, atît de senine ! Ce contribuie la ea ? Cearcănele din jur, arcul categoric al sprîncenelor ? Poate toate la un loc și poate alte multe, pe care, cu siguranță, le-ai putea vedea bine, dacă ea ți-ar îngădui să-ți ții ochii prea aproape de ai ei.

Mîna donnei Alba îți dă o atingere moale și răcoroasă și, scuturată puțin, pare o coardă cu flexiuni de șarpe. La sărut are un gust delicios de răcoritor și amărui. Albul ei pălit se repercutează în mii de nuanțe la orice mișcare, ca balonașele de săpun în soare.

Cît îmi vorbește, nu îndrăznesc să-i privesc grumazul și vîrful de inimioară cu care tăietura bluzei încearcă să i se vîre între sînii ce-o bombează ușor într-o parte și într-alta : ascult doar vocea ei melodioasă, care, spre dureroasa-mi surpriză, nu-mi spune prea mare lucru. Infinit mai puțin conținut ca deunăzi, deși vorbe mai multe. Aș lua desigur mai bine seama acestei deosebiri, care n-a putut să-mi scape, dacă nu i-aș ceti recunoștința și bucuria ei toată în ochi. Și mai cu seamă teama aceea vagă, sfiiciunea aceea de prințesă în fața acestui monstru elementar, care-i taie deodată drumul, imagine în care îmi place atît să mă văd.

Dar timpul e aproape cînd teama asta — Dumnezeule, e cu adevărat de admirație ? — se va dilata în chip spăimîntător. Cînd nu vei ști să citești în ea unde se termină

admirația și unde începe frica adevărată, nebună ? Cînd amîndouă aceste sentimente vor juca nestatornic în ochii ciudat întunecați, întrecîndu-se unul pe altul ! Spectacolul ăsta înnebunitor îl voi gusta în curînd, foarte în curînd, îl voi gusta cu toate simțurile și cu toți porii sufletului meu : atunci cînd însăși donna Alba va fi în joc, așa cum Anișoara a fost zilele acestea.

Dar tocmai acum, gîndul că zadarnic pîndisem plecarea prințului Preda în nopțile din urmă mă încearcă neplăcut : parcă-mi strînge inima și parcă-mi înfășoară cugetul cu un văl negru de presimțire rea. De aceea eu însumi nu mă prea simt la îndemînă în fața donnei Alba, nu sunt în stare să-i ripostez cu nici un cuvînt din cele ce pregătisem pentru această așteptată întrevedere, cu toată seninătatea ei, care mă asigură net că pînă în prezent prințul Preda n-a întreprins nimic. Scrisorile, iată marea surpriză ce trebuie să-i fac ! Scrisorile, care o chinuiesc în lungi nopți și neliniștite zile, aduse și aruncate în poală-i, ca niște flori culese de pe cîmp. Iată ce ar întrece peste măsură orice succes juridic, orice izbîndă cîștigată pentru o prietenă bună, și chiar pentru ea însăși ! Între un succes, o sforțare care intră în linia aptitudinilor și ocupațiunilor obișnuite și între această scormonitoare și îndărătnică operă de sobol, de luni și ani de zile, pentru liberarea scrisorilor, pentru ea însăși și numai pentru ea, nu-mi pot închipui nici că se poate face comparație. Oricînd, sufletul femeilor a fost profund atins de aventura dificilă și materială, complicată și obscură, mai degrabă decît de orice victorie, cîștigată la lumina zilei și după mijloacele de luptă de toate zilele. Extraordinarul, nepă-

trunsul, iată ce pot bucura un suflet ca al donnei Alba, mai ales atunci cînd toate evenimentele converg spre persoana ei, o au pe ea însăşi de cauză şi fericirea ei de scop.

De aceea laudele de-acum, cu care mă intimidează donna Alba, mi se par, poate, oarecum de circumstanţă, oarecum mondene şi reţinute. Aş vrea să-i văd coşul alb al pieptului, acest decolteu strălucitor, tăiat de vîrful de inimioară al bluzei, zvîcnind de surpriză şi de groază, aş vrea să văd fulgerul spaimei umplîndu-i ochii de licărul lui rupt în frînturi de lumină ; aş vrea să-i văd mîinile cu ondulări de şerpi începînd involuntar mişcarea care roagă şi cere graţie : asemeni frumoasei castelane, soţie a războinicului învins, vreau s-o văd cînd oamenii războinicului biruitor o duc tremurînd înaintea cumplitei lui voinţe suverane ! Şi-apoi aş vrea să-i văd privirile, cînd, cu o simplă mişcare, cît mai simplu pregătită cu putinţă, afectat de simplu, îi voi întinde dalbelor ei mîini proprii puterea întreagă ce-o am asupra ei.

Spuneţi-mi dacă există o satisfacţie mai mare pe tot pămîntul şi în toată viaţa, decît generozitatea asta cu iz de vechitură medievală, gestul ăsta de mic burghez devorat de închipuiri romantice, poliţă plătită împărăteşte frumoasei unei lumi mîndre şi necruţătoare, spre care accesul e tăiat de cele şapte grele lacăte ale dispreţului congenital.

Sunt atît de aproape de acest considerabil moment al vieţii mele şi, cu toate astea, obiectul principal, iarba minunilor care-l poate realiza nu se află în mîinile mele ; se găseşte în alte mîini din strînsoarea cărora eu trebuie să le smulg cu isteţime ori chiar cu forţa.

Nişte mîini negre, mumifiate, puţin prea mici pentru a le compara cu labele zmeului din poveste, dar, cu aspectul lor cadaveric, destul de asemănătoare. Iată-mă-s în miezul povestei, cu fătul năzdrăvan care luptă şi cu zmeul care apără gelos comoara fermecată. Asta e, asta e... tot romanul spre care năzuie don Quichotte de pe Cerna, cum năzuia şi celălalt de la Mancha, veritabilul... Povestea, povestea... A te minţi în poveste, a trăi în poveste... asta e suprema necesitate sufletească... a fi cîndva eroul povestei... cea mai dulce şi mai subtilă mîngîiere sufletească : a povesti despre tine sau a auzi pe alţii povestindu-ţi... sau mai mult decît orice pe lume a povesti lăcomiei *ei* ascultătoare peripeţiile trecute, pentru a smulge şi a-i aduce fericirea.

Dar ceea ce mi se pare nespus de groaznic în aceste momente hotărîtoare e tocmai grija ratării ultimului moment. E neglijenţa sau nedibăcia hotărîtoare de la urmă. Comoara e încă în stăpînirea mumiei fioroase, îngrozitoare : rînjetul ei infernal şi ochii de dincolo de mormînt o veghează cu cea mai aprigă străşnicie ; iar, ceea ce e mai oribil, în acest colţ al vieţii mele, de realizată şi apoi de temută speranţă a baroului, de purtător al atîtor mari şi grele victorii judiciare, e că în povestea abscură, ascunsă, neştiută de nimeni, care mă bucură mai mult decît orice izbîndă clară şi reală de bară, printr-o nechibzuinţă pentru care-mi muşc mîinile, rolurile ameninţă să se inverseze : mumia sepulcrală e gata să-mi înşface gîndul meu cel minunat şi să se prezinte ea, domniţei „albe ca zăpada", pocăit, în rolul de făt năzdrăvan şi frumos, de vitează dezrobitor.

Ce înseamnează, așadar, toate aceste izbînzi, pentru care, iată, mi-am cîștigat dreptul de a săruta mîinile albe ale donnei Alba, pe muchia prăpastiei înfiorătoare a acestei perspective ?

Cînd am revăzut pe prințul Preda, hotărîrea lui era nu numai luată, dar și întărită printr-un început de executare. Așadar, nu izbutisem să-l intimidez cu urletele de dăunăzi și cu spectrul mizeriei sărmanului său copil. În schimb, fusei mulțumit că spaima ce-i produsesem atuncea nu lăsase nici o urmă în sufletu-i ușuratec, văduv de orice circumspecție și control. Predispoziția spre lăudăroșenie și emfază a acestui deșucheat, care-mi păruse atît de ermetic la început, alungase orice simțimînt cumpănitor de care aș fi putut să mă tem, și liniștit acum despre partea asta, cît se poate de liniștit și de calm, ascultam amănuntele acțiunii sale și-a planurilor pentru viitor. Chemase pe donna Alba la telefon și după cîteva încercări izbutise să se înțeleagă cu dînsa. Nu-i lămurise însă scopul întrevederii cerute pentru că-și rezerva integrală plăcerea surprizei covîrșitoare ; dar o asigurase, pentru a o scoate din nedumerire, că e cu totul în interesul ei să-i acorde această nouă întîlnire. Răspunsul donnei Alba a fost în cele din urmă afirmativ ; totuși — spre marea mea ușurare de suflet — ea n-a putut să fixeze încă data și locul. Întocmai cum procedase la începutul tratativelor dintre dînșii, în privința datei, prințul Preda rămînea să se intereseze zilnic la anumită oră și asta cu începere de săptămîna viitoare; cît despre loc, pe care el i-l lăsase asemeni la apreciere,

ea nu avea nici o obiecţie de făcut asupra grădinii în care se întîlniseră acum trei ani.

Am statornicit bine atunci, pentru mine, motivele care îndemnau pe donna Alba să temporizeze : săptămîna asta trebuia să vie dintr-o zi într-alta soţul său, care cîştigase procesul de la Haga. (Se menţinea deci necontenit cu un gît de cal înaintea mea.) La sfîrşitul săptămînii, chiar sîmbătă seara, trebuia să se dea în sfîrşit reprezentaţia şi balul, plănuite de atîta amar de vreme de banda Voicuţei. Mica năzbîtie, năzărită într-o doară la o masă de club, luase grave proporţii, şi acum evenimentul artistic era comentat cu anticipaţie şi cu multă ardoare. Spectacolul avea să aibe loc la Teatrul liric ; întrebai îngrijorat pe prinţ dacă are cunoştinţă de el.

Avea, desigur, dar regreta că nu poate participa. Bănuia că va fi şi donna Alba acolo (soţul ei tocmai trebuie să se întoarcă din străinătate, unde a repurtat un mare succes diplomatic — mă informă el — „dar nu-mi poate spune mai mult"), însă se interesase. Locurile erau grozav de scumpe : 1000 de lei, la balcon, de persoană. De parter şi de loji nici nu mai poate fi vorba. Oricît ar dori să vadă pe acea căreia i-a închinat de acum înainte toată viaţa lui, în cea mai desăvîrşită strălucire, totuşi găseşte sacrificiul inutil ; dar avea s-o aibe în faţa lui peste puţină vreme, mai învorvărită, în blănuri ori mantou, nu-i vorbă, dar venită acolo numai pentru el. Se va mulţumi în seara reprezentaţiei s-o aştepte pe peronul teatrului, unde elita debarcă din grelele maşini. Fără ca ea să-l bănuiască măcar, în umbră, îi va trimete sărutul lui cu ochi, se va întoarce apoi numaidecît acasă şi-şi va petrece toată noap-

tea fumînd şi făcîdu-şi cafele, cu ochii ţintă la fotografia ei. Toată noaptea, hotărît !

— Ah, de-aş putea să nu-i pretind nimic... Totuşi, în primul rînd, voi aştepta să-mi făgăduiască dînsa ajutorul...

— Pentru fată ?

Dădu din umeri. Apoi după ce mai gîndi puţin :

— Voi şti cum să aduc vorba... şi anume îi voi descrie mizeria mea, scuzîndu-mi purtarea din trecut. Fatal ea mă va întreba : „Ei şi-acum ? Acuma cum o duci ?“ ; sau : „Probabil că acuma ţi s-a schimbat situaţia, de vreme ce eşti capabil de astfel de eleganţe...“ Evident că nu mă voi plînge... dar voi bîlbîi, mă voi încurca în aşa fel în vorbă, încît ea să înţeleagă. Pricepi cît de covîrşitoare o să pară hotărîrea mea, cînd ea îşi va da seama de sacrificiul ce fac. Nu crezi, nu găseşti... ? De bună seamă voi juca puţin teatru, voi refuza bunăvoinţa ei... şi voi da necontenit cu mustrarea de conştiinţă pentru trecut : însă imaginea ei... m-a determinat... a fost mai tare ca foamea care mă ameniţă... asta e... mai tare ca foamea... asta va fi lovitura de graţie... şi ăsta-i adevărul... Şi-atunci ? Mai poţi crede că nu mai e posibil acum gestul... că nu merge rolul dublu de amant şi de om care cere de pomană... Ce dracu ? cer eu doară... eu spun numai... las să se înţeleagă... atît şi nimic mai mult... ea va bănui însă şi nu va putea admite ca lucrurile să continue astfel... îmi va da ajutor cu sila... M-am gîndit eu destul...

— Ajutor da... dar cum te va iubi ?...

— Dacă-i spun că gîndul la dînsa m-a îndemnat. Ce tot vorbeşti aci ? nu se poate... e prea grozav gestul.

— Desigur *gestul* e grozav, apăsai cu oarecare ironie pe cuvîntul prea des întrebuințat de el. Dar dacă el nu se desfășoară după cum dorești tu... ? Dacă bunăoară îți va lua scrisorile pur și simplu, îți va mulțumi elegant și...

— N-am să-i dau eu comoara fără un preambul, pe care am să-l statornicesc dinainte...

— Spui că îi vei descrie mizeria din trecut și-apoi o vei lăsa pe ea să te întrebe asupra soartei tale de acum. Ei bine, dacă ea întoarce vorba într-altă direcție ?

— Fii fără grijă, voi ști cum s-o aduc înapoi...

— Dar atunci îi va pare... gestul ăsta, cum tot îi zici, îi va părea cam teatral...

— Îi va părea grandios, prea grandios ca amănuntele să nu dispară complect în fața întregului. În sfîrșit, văd că tocmai tu care mi-ai dat ideea nu ești pătruns pînă unde trebuie de măreția ei... Găsesc foarte firesc.

— Din partea unui comis-voiajor.

— De-ai ști cît mi-ești de drag de cînd mi-ai dat gîndul cel bun, ai vedea cît ești de nedrept cînd mă acuzi că aș vrea să te înjosesc sau să te ironizez cît de puțin... Am vrut să spun numai că nefiind în cauză și mai ales, cum singur mi-ai mărturisit, neavînd nici un fel de aptitudine pentru iubire, nu-ți dai seama complect de dimensiunile ideei care ți-a scăpat. Tu ești un lucid, un inteligent și o stofă aleasă, am văzut eu. De aceea îți sunt infinit de recunoscător. Dumnezeule, și cînd mă gîndesc că întîi te-am luat în rîs... Ah, scumpul meu amic, comis-voiajorule, tu ești adevăratul suflet de nobil... eu sunt un decăzut și-un nemernic... prin tine am răzbătut la lumină... Lasă-mă,

lasă-mă să-ți mulțumesc... Toată viața mă voi gîndi la asta și-ți voi fi recunoscător...

Și pe neașteptate prințul Preda se repezi asupră-mi, mă înfășură cu brațele și mă sărută sentimental și îndesat pe frunte.

Mărturisesc că eram înduioșat.

Maestrul a sosit joi seara, iar reprezentația de gală a societății „Aproapele" (beția zdravănă de la „Ruși" dăduse așadar ființă unei asociații de caritate) a avut loc sîmbăta. Lojile și balcoanele erau supraînțesate, băncile de la parter fuseseră scoase și privitorii stăteau în picioare. Spectacolul începuse cu admirabile tablouri vivante : fete frumoase, în costume adecvate, uneori aproape fără costum, compuneau grupuri alegorice, multe din ele originale și de foarte bun-gust. Spre sfîrșit, tablourile vivante deveniseră chiar picante, în înțelesul mai larg al cuvîntului. Superbe nudități albe ori brune se expuneau fracționar cu avînt și dărnicie ; estetica mijlocului se sfințea prin măreția scopului. Moraliștii puteau deci gusta priveliștea cu împăcată conștiință și, în căutarea prin rîndurile de loji a bustului donnei Alba, văzui cu ajutorul reflexurilor multicolore ale rampei mulți dintr-aceștia adulmecînd figurile complexe și nemișcate cu ochii bulbucați de interesul cel mai pur.

Revista în care jucă Voicuța mă impresionă mai puțin plăcut, deși se depuse aci un talent remarcabil. Domnișoara Scumpa Caragea, de care-mi vorbise cu atît elan foștii mei prieteni, întrecu chiar așteptările celor mai ferventi admiratori ; era într-adevăr multă naturalețe și

rafinată observaţie în jocul ei. Apoi siguranţa mişcărilor şi aplombul glasului nu numai că izbutiră să cîştige pe spectatorii cei mai dificili, dar insuflară o animaţie extraordinară partenerilor, astfel că scenele se perindară într-un tempo spumos şi desăvîrşit. Într-adevăr, avea mare dar fata aceasta şi te mirai de ce nu se consacră definitiv artei, pentru care dovedea atîta chemare. Spre marea mea satisfacţie, apoi, însăşi Voicuţa se achită strălucit de cele două roluri ale ei, de amoraş şi domnişoară micuţă de pension. Prietenelor şi prietenilor din „banda noastră" nu le scăpară nici o greşală ; pînă şi cele două apariţii mute ale Lilicăi fură salutate cu vii aplauze de amicii din sală şi rubedeniile respective.

Dar toată tinereţea asta aristocrată se străduia pentru ce ? Ca să ajungă la imitaţia desăvîrşită a perfectului mitocan. Toată revista era alcătuită după modelul celor ce fac furori în grădinile de vară. Iar eroul lor nu putea fi altul decît vestitul Nea Ghiţă, nea Matache, nea Tănase, iar eroina, consoarta sa : ţaţa Frosa, ţaţa Leanca, ţaţa Miţa Porumbiţa. Descendenta domniţei Ralu, care făcuse să răsune la Bucureşti versurile lui Euripide, cînd parte din protipendada noastră nu sta bine încă nici cu cititul, se străduia acum să dea nota cea mai justă vulgarităţii de suburbie : „te simţi bine, ţăţicule ?", „hai să ne dăm în tiribombă, păpuşelule", „nu vrei să mai tragi în barcă, papugiule ?" Elita ţării făcea haz nespus de jocurile nesărate de cuvinte : era un fel de satisfacţie aci împotriva valurilor democraţiei potopitoare, dar luai seama că mai mult arivıştii proaspeţi ori scăpaţii de maximum o generaţie din lumea ce era răscolită cu nesaţ pe scenă se amu-

zau mai mult şi mai zgomotos. În fond, privind mai bine mişcările intenţionat groteşti şi puţin neruşinate, îţi puteai da seama uşor că triumful platonic al acestei boierii era tocmai o jalnică înfrîngere, iar adevărata victorie era tot a mitocanului, ale cărui fapte şi vorbe făceau deliciul descendenţilor rafinaţilor fanarioţi. Mă întări în această impresie mai cu seamă singura excepţie a regulei: în semiobscuritatea sălii remarcai pe cei doi soţi Radu Şerban profund dezamăgiţi. Fără îndoială nu cetii nici un fel de dezgust ostentativ pe feţele lor ; nu făceau mişcări de plictiseală şi nici nu părăsiră loja scandalizaţi. Dar atît cît permitea luminiştea vagă a sălii, ochii lor se scăldau în deziluzie şi stupoare, şi numai donnei Alba îi flutura pe buze un zîmbet de compătimitoare îngăduinţă.

De multe ori ea nici nu mai privea spre scenă ; cu toate că se găsea o explicaţie destul de limpede a acestei lipse de interes pentru arta d-rei Scumpa Caragea (care tocmai cînta un cuplet pe aria *Sunt fată de general),* totuşi o ispită de gînd mă făcu să tresar că ea se foloseşte de prilej pentru a distinge în marea de capete din sală pe cineva anume. Nu ştiu de ce m-a neliniştit într-atîta această nejustificată prin nimic bănuială. Din colţul obscur, în care mă găseam, am fixat cu toată puterea ochilor mei arzători pe donna Alba şi ochii ei de asemeni au părut la un moment că se opresc într-ai mei şi rămîn astfel legaţi de ei multă vreme. Cearcănele ei, în penuria asta de lumină, accentuate cînd nu se uita spre scenă, păreau adevărate inele de întunerec şi se confundau cu ochii înşişi, cari crescuseră astfel considerabil. Încît n-ai fi putut şti care e adevărata direcţie a privirii ei, dar poziţia feţei, neclin-

tirea asta de minute și sferturi de ceas, nu contribuia cu nimic să-mi alunge gîndul care mă muia în fericire : dimpotrivă. Sub ocrotirea semiîntunericului ne permiserăm astfel (eu crezui tot timpul că ea-și permite la fel cu mine) o adevărată deboșerie de priviri : ochii noștri se căutară cu sete, se înlănțuiră, se strînseră, se contopiră și tremurară în spasm. Astfel ne surprinse lumina bruscă și puternică a sfîrșitului de act : rătăciți, înfiorați, descoperiți, ochii noștri (cel puțin, de-ai mei sunt sigur) clipiră de rușine înaintea atîtei lumi și atîtor lumini. Cînd îndrăznii mai apoi să ridic din nou privirile spre donna Alba, cu sfiiciunea acea înfricoșată care urmează păcatului, o găsii preocupată, la fel ca și soțul său, să trimeată sau să răspundă la salutări, în diferitele puncte ale sălii. Mă pregătii la rîndu-mi de salutat și așteptai momentul hotărîtor, pradă unui trac cum de mult nu-mi mai fusese dat să simt. Urmării deci cu coada ochiului toate zigzagurile pe care le făceau privirile lor. La fiecare colț de zigzag ei aruncau un zîmbet ori un salut : cînd socotii că a sosit clipa propice, mă înfipsei zdravăn în picioare și mă îndoii de la mijloc cît un rob în fața unui sultan. Și cînd mă ridicai, gemui de oroare : cei doi soți răspundeau rîzători, pe deasupra capului meu, lojei în care se aflau părinții Voicuței. Astfel că atunci cînd pogorîră privirile cu adevărat spre mine, nu mai putui prinde clipa decisivă și încremenii de indignare pe propria-mi stîngăcie, cînd ei mă salutară cu bunăvoință și prietenie. Mă înclinai roșu ca un rac, însă cînd mă îndreptai iarăși, observai că zîmbetele lor erau și de astă dată îndreptate puțin mai alături, unde descoperii pe prințul

Raoul. În sfîrşit, am fost zărit, am salutat şi mi s-a răspuns : cu multă amiciţie de domnul George Radu Şerban, cu o distinsă, grăbită şi familiară graţie, de donna Alba. Dar acum mă întrebam nefericit dacă ochii aceia măriţi de întunerec, dacă rotocoalele acelea care se strîngeau şi se lărgeau de pasiune mă vizaseră sau nu pe mine în timpul actului. Aşteptam cu nerăbdare ridicarea cortinei pentru a mă încredinţa, de astă dată impunîndu-mi stricteţea unui observator obiectiv, dacă rotundele şi întunecatele oglinjoare fosforice emanau cu adevărat spre mine radiaţiile lor şi dacă reflectau şi ele doar covîrşitoarele efluvii de pasiune ce ţîşneau exclusiv din sufletul meu.

În fierberea nerăbdătoarei aşteptări mă găsi Raoul, pe care-l despărţise tot timpul numai cîteva capete de mine. Bunul meu prieten fu foarte fericit să mă vadă; mă asigură despe asta manifestarea zgomotoasă pe care o stîrni, după felul lui, în cinstea reîntîlnirii noastre. Apoi mă împărtăşi cu o mulţime de noutăţi, privind mai ales pe scumpa lui iubire cu păr lung, negru şi larg ondulat, pe care şi-o regăsise. Era tot aşa de delicioasă ca la început. Însă ştiindu-i vechea slăbiciune pentru inele, le ascunsese pe toate într-o cutie secretă a biroului, după ce dăduse să i se facă nişte imitaţii superbe, care şi începuseră să-i dispară. Prima jefuire, pe care a simţit-o pe cînd se prefăcea că doarme şi a lăsat-o să se consume — la puţine nopţi numai după reluarea vieţii în comun —, s-a petrecut într-un chip nespus de amuzant. Pe cînd ea se îmbrăca înfrigurată ca s-o şteargă, prinţul Raoul s-a prefăcut că se trezeşte. Ea — îi spunea Riri — goală pe jumătate, a

trebuit să se supună chemării lui, și-a scos din nou ciorapii, pentru punerea cărora a pretextat un motiv sub orice plauzibilitate, și-a venit cu inelul între degete, ca să se prefacă apoi că-l găsește prin așternut, ba chiar să se plîngă că s-a înțepat în colțurile pietrei lui. Prințul a convenit că într-adevăr era cam larg și că e întotdeauna în pericol să-l piardă, cum i s-a mai întîmplat dealtminteri și cu un altul, „mult mai puțin costisitor, mai de mult". Însă pentru că pe ăsta l-a găsit dînsa, i-l face cadou : cu condiția expresă să nu-l piardă. În caz cînd ea va dovedi că știe să-l păstreze, peste șase luni îi va mai face încă unul cadou, pe care tocmai are de gînd să-l scoată din „*safe*-ul de la Banca Națională". Și într-adevăr a doua zi prințul Raoul apăru cu un safir de toată nostimada, tot așa de fals ca și rubinul pe care i-l dăruise. Riri a fost extrem de fericită. După șase luni ea s-a văzut așadar și cu safirul, în vreme ce în locul lui, în degetul prințului a apărut acum un strașnic smarald. Și astfel prințul Raoul a rezolvat problema fericirii ; cu cîte o bucățică de sticlă frumos colorată și șlefuită geometric, el a pus zdravăn căpăstru eternei nestatornicii femeiești. L-am felicitat din suflet pentru ingeniozitatea cu care a putut nu numai să păcălească pe partenera lui de amor, dar cu care știe să-și amăgească indirect și propria lui inimă : a te ști iubit pe cîteva pietricele și a te declara mulțumit pe acest fel de izbîndă sufletească este într-adevăr o tărie pe care eu, căutătorul asiduu și metodic, ca un detectiv, de scrisori tainice, ar trebui s-o invidiez.

Fără a lega însă convorbire asupra unor astfel de subtilități sufletești, a căror descurcare și tălmăcire mai

mult tulbură și încurcă chiar și pe cel ce le întreprinde, descoperindu-i poate multe amăgiri, de care se trezește orbit el însuși, mă mulțumii, din nestinsă curiozitate, să întreb din nou pe prietenul meu dacă părul lui Riri într-adevăr mai păstrează exact aceeași neobișnuită lungime, care l-a fermecat pe el, cunoscătorul, și l-a îndemnat s-o iubească atît pe-această fată simplă și cu rele obiceiuri, găsită noaptea pe drum. Entuziasmul prințului mă încurcă iarăși cu desăvîrșire : ezitările mele nu mai putură rezista în fața competenței lui în materie, așa că trebuii să convin, în cele din urmă, că iubita asta în nici un caz nu putea să fie una și aceeași persoană cu prietena mea din mansarda madam Matildei. Părul regăsitei păstrase intacte calitățile de la început ; în privința asta talentul tactil al prințului nu putea da nici un greș. Totuși, pentru că mi-era drag și pentru că era vărul donnei Alba, și mai ales pentru că eram și eu prea uluit de această ciudățenie, îmi exprimai dorința de a-l vizita și de a-l găsi în plin menaj și în plină fericire și el mă invită cu brațele deschise, șoptindu-mi că nu va vesti pe amica lui, căreia dorește să-i facă o surpriză, mai ales că ea nu o dată l-a întrebat de mine, *de prietenul care-l însoțea cînd a cunoscut-o.*

Așa încît încep iarăși să am bănuieli în privința Auricăi ; deocamdată, nu pomenesc nimic, firește, prințului de mansarda misterioasă, totuși sunt acum grozav de curios să văd pe individa asta cu păr negru și lung, care i-a căzut în cale, puțin timp după plecarea vecinei mele cocote din odăița ei cu pat scîrțîitor. Cu atît

mai mult doresc s-o văd, cu cît îmi dau seama cît de teribil de nedumerită trebuie să fie ea însăşi, cînd prinţul Raoul îi va fi povestind că sunt secretarul unui mare avocat, că dau toate dovezile că-mi voi egala în curînd maestrul (astfel că orice confuzie cu un voiajor de comerţ e de-a dreptul exclusă) și că locuiesc de multă vreme într-o garsonieră nespus de elegantă. Dar nu înţeleg de ce ea n-a căutat să elucideze aceste echivocuri, povestind prinţului despre mansardă ; doar Raoul îi ştie profesia, aşa că putea, la urma urmei, să-i dea toată povestea pe faţă. De bună seamă că nu i-a spus nimic, de vreme ce nici prinţul nu mă întreabă nimic în privinţa asta : ceea ce e semn că ea are motive serioase să ocolească un astfel de subiect. Iar motivul nu poate fi, dacă e într-adevăr vorba de Aurica, decît unul singur : părul blond de anul trecut al fostei mele vecine. Prinţul Raoul nu i-ar ierta pentru nimic în lume că l-a păcălit cu vopseli tocmai la ce adoră el mai mult. Dar cum s-a lungit aşa deodată părul ăsta ? Să fie totuşi o perucă, deşi prinţul pare gata să-şi vîre mîna în foc că nu poate fi vorba de alt păr ? Încep să cred că ardoarea Auricăi i-a întunecat puţin şi lui vasta-i competinţă. Toate ar fi atunci bune, numai o uşoară neliniște îmi rămîne : dacă Aurica are tot interesul să tacă faţă de Raoul în privinţa mansardei, oare ce interes ar avea să tacă întrucît mă priveşte, cînd ar întîlni vreunul din foştii vecini de mansardă ; mă gîndesc mai cu seamă la prinţul Preda sau la Irma, care ar putea dezvălui apoi totul amantului ei cu intermitenţe ? Un lucru e cert : că pînă acum n-a făcut nimic, de vreme ce nu s-a întîmplat nimic deosebit în raporturile dintre mine şi prinţul din man-

sardă ; n-o să se întîmple așadar nici în cele vreo cîteva zile ce-mi mai rămîn pînă voi putea obține cutia de scrisori. De bună seamă Aurica, dacă e ea amica de-acum a lui Raoul, e din cale-afară de precautä ; probabil că ocolește cu dibăcie pe orcare ar putea să-i producă vreo turburare de orice fel menajului ei. Iată un lucru pe care mi-l confirmă însuși prințul Raoul :

— Știi, îmi spunea el, e atît de cazanieră, *mon cher !* Imposibil s-o convingi să ieșim vreodată. Numai dimineața la opt îi place să facem o plimbare la Șosea în automobil. Însă nu ți-ar rămîne peste zece în oraș...

În actul următor, nivelul reprezentației s-a ridicat cîteva grade mai mult deasupra vulgarității celui dintîi. S-a jucat cu și mai multă dezinvoltură și s-a cîntat pe arii de toate felurile : românești, franțuzești, rusești, nemțești și unguresti. Pe urmă a început petrecerea propriu-zisă. Și nu mult după aceea m-am trezit în fața donnei Alba singure, într-un colț de sală mai puțin frecventat.

Am văzut-o de departe înaintînd ușor ; purta o toaletă simplă, neagră, cu luciuri de mătase, care-i accentua desăvîrșit culoarea albă a pielii ; decolteul în inimioară îi lungea ușor linia gîtului. Din mulțimea ei de bijuterii, de care auzisem, nu vedeam acum decît străluciul subțire cît un fir al unui lănțișor de aur, de care sta suspendat în dreptul pieptului un briliant enorm, ce-și juca flăcările cu neastîmpăr pe fondul negru, ca o mare, albă și zbuciumată stea în noapte. Brațele mate, lungi și fine, erau dezvelite pînă la încheietura umerilor, pe care tivul îi închidea cu o curbă dulce. Rochia îi îmbrățișa strîns bustul

și șoldurile, apoi se desfăcea în cloș amplu, căzînd în pliuri mici pînă la glezne. Încolo, nimic, nici o altă podoabă decît o superbă orhidee, prinsă cu un ac de aur la umăr, și a cărei culoare, băgai de seamă apoi, se armoniza cu garniturile pantofilor de-un auriu pal, culoare ce trebuia să răspundă ciorapilor de mătase *chaire*.

O salutai cu o plecăciune largă încă de la distanță și așteptai înfricoșat, gol de sînge, zîmbetul ce se apropia. Și ea se opri în fața mea și mă întrebă cum mi-a plăcut spectacolul. Îi răspunsei că m-a mișcat nespus străduința atîtor prinți și descendenți de mari boieri de a reda cît mai autentici mahalagii, și ea înclină de mai multe ori capul rîzînd. Se îndepărtă puțin ca să privească prin lorgnon în lungul sălii, apoi reveni. Mătasea suplă a rochiei de-un negru adînc, amețitor, agita cu moliciune faldurile ce se retrăgeau minunat ori de cîte ori piciorul începea să înainteze. Desigur, amețit cu desăvîrșire de profunzimea teribilă a acestui negru (pentru că în momentele acestea nu îndrăzneam să mă uit în ochii ei), luai hotărîrea și curajul de a mă convinge dacă într-adevăr în timpul reprezentației ochii ei fuseseră îndreptați spre mine. Adică ei fuseseră într-adevăr îndreptați în direcția mea, dar vroiam acum să aflu anume dacă ei priviseră într-acolo numai pentru mine și mă vizaseră exclusiv, de vreme ce și în actul al doilea cele două pete de întunerec de sub fruntea-i cu arc regesc se răsfrînseseră asemenea, tot timpul, în centrul încordării ochilor mei; dar razele lor centrale, oricît mă străduiam să mă dumiresc, tot nu izbutisem să descopăr unde bat anume.

Dacă m-aș fi uitat și-acum în acești ochi, de bună seamă că n-aș fi fost în stare să îndrug două vorbe ; dar, ocrotit și îndîrjit de apele negre ale mătăsei, putui articula cele ce i-am grăit, cu claritate și tărie, deși dacă ar mai fi fost nevoie de un cuvînt mai mult, cu siguranță că mi-ar fi rămas stins pe jumătate în gît.

— Într-un cuvînt, cum văd, spectacolul nu prea v-a plăcut ? mă întrebă ea revenind.

Și, după o tăcere puțin cam întîrziată, care mi-a fost necesară ca să leg cuvintele și să-mi găsesc îndrăzneala trebuincioasă pentru a le rosti cu șir, am răspuns :

— Dimpotrivă, pentru că numai auzul mi-era ațintit spre scenă, pe cînd privirile mele au îmbrățișat tot timpul cea mai mare frumusețe pe care am văzut-o în viața mea, singura căreia i-am rămas credincios ani întregi în taina gîndului meu, din clipa cînd văzînd-o înaintînd pe stradă, cu maiestatea cu care înainta acum cîteva clipe încoace, am amețit ca de o lumină prea tare a soarelui, și două cărți enorme pe care le aveam în mînă, pentru că mă găseam în fața unei școli unde trebuia să trec un examen, au căzut cu zgomot la picioarele ei, ca cel mai sincer și mai desăvîrșit omagiu. Ea a zîmbit atunci, mulțumindu-mi cu ochii atît de minunat, și mi se pare puțin înfricoșată *probabil de puternica detunătură a dicționarelor clasice*, că zîmbetul ei s-a încrustat într-atît în sufletul meu, ca și hotărîrea nestrămutată de-a o regăsi și de-a apăra dumnezeiasca apariție de orice înfricoșare, că nu știu ce-ar putea șterge această încrustație și această hotărîre din sufletul meu. Pînă acum ele au rămas intacte, dacă nu și mai accentuate, ca în ziua dintîi, dacă mai e

cu putință să mai crească vreun lucru care la origină este infinit.

Și urmă iarăși tăcerea profundă ca negrul lucios al rochiei, tăcerea întocmai care precedase exprimarea acestei nemaipomenite îndrăzneli. Iar după puțin răspunsul veni atît de greu și atît de rău în contrast cu acest glas muzical, puțin cam aspirat acum și coborît, care-l rostea :

— Nici recunoștința datorită maestrului dumneavoastră n-a putut să diminueze... incrustațiile și hotărîrile acestea nestrămutate ?

Eu am văzut limpede că donna Alba a vroit să complecteze, să adauge ce ? — o răutate mai mult, o ironie mai sîngeroasă și mai insuportabilă ? — dar din mulțime a apărut soțul ei, și venirea lui m-a împiedecat să aud pronunțată pînă la capăt sentința-mi de moarte. Dar oare nu fusese ea rostită pînă la capăt, ce mai doream să aud? Un singur fir de speranță îmi mai rămăsese în lumina ochilor ei, spre care, răpus de tăria loviturii, înălțasem privirile mele, cerînd îndurare ; și lumina aceea parcă n-ar fi fost așa de neînduràtoare ca răspunsul ei.

Dar domnul Georges Radu Șerban sosi între noi, descoperindu-mă galben ca un mort. M-am plecat adînc și înaintea lui, făcînd loc în conștiința mea acestui gînd nou, dar grozav de întîrziat, că el ar putea să pară nedumerit găsindu-mă de vorbă cu soția lui într-un coridor de teatru, la un bal public. Iar la aceasta se mai adaugă culoarea cadaverică de pe figura mea, pe care mi-o închipuiam cu nimic mai puțin pămîntie și mai sinistră ca a prințului Preda, în noaptea care a decis prietenia noastră.

Cînd m-am reînălţat, am văzut pe donna Alba păstrînd acelaşi zîmbet şi aceeaşi lumină necontenit mai îngăduitoare a ochilor cu care-mi ascultase cutezanţa şi cu care mi-o respinsese apoi, aruncîndu-mă cu cîteva vorbe înapoi, în ţărîna din care-mi permisesem să mă ridic. Dar faţa maestrului nu exprima nici chiar cea mai elementară neplăcere ; dimpotrivă, părea bine dispus şi abia acum găsi prilejul să mă felicite pentru chipul cum mă comportasem în procesul Anişoarei şi să-şi exprime regretul că nu m-a poftit la cîte una din puţinele primiri şi reuniuni ce au loc foarte rar, nu-i vorbă, în casa lor „pentru a ne cunoaşte şi din alt punct de vedere decît cel profesional". De faptul că nu s-a gîndit vreodată să mă prezinte donnei Alba nici nu aduse vorba, dimpotrivă părea lucrul ăsta să-l preocupe prea puţin, ca şi cînd cunoştinţa era firesc să se efectueze de la sine, ca între oameni ce sălăşluiesc sub acelaşi acoperiş sau poate ca între un slujbaş stipendiat şi stăpîna casei ; or aci nu mai încap formalităţile prezentărilor ce nu se cuvin decît oamenilor de acelaşi rang.

La drept vorbind, eu nu puteam face vreo demarcaţie precisă între aceste impresii care variau necontenit, împiedicîndu-mă să mă fixez asupra vreuneia anume, pentru a întemeia dintr-însa un reper veridic. Iar cînd domnul Georges Radu Şerban epuiză complimentele şi regretele, donna Alba găsi de a sa datorie să-i raporteze la rîndu-i obiectul conversaţiei noastre şi anume cele privitoare la spectacol. Maestrul rîse voios de scurta caracterizare pe care o dădusem reprezentaţiei şi o încuviinţă în total. Pe urmă doamna îşi luă rămas bun, întinzîndu-mi mîna cu

o bunăvoință pe care eu o găsii mai umilitoare decît orice gest de mîndrie ori de dispreț. Părea să-mi spună : „Uite, te iert, dar altădată..."

Totuși, sărutai cu nespusă bucurie această mînă lunguiață, albă și netedă, care rămînea pentru mine, pentru veșnicie, mîna ce urzește ițele destinului meu. Iar ochii mei îi răspunseră, la rîndu-le, foarte binevoitori :

„Totuși, prințesă, vom putea parcurge peste puțin, cu sărutul, tot lungul brațelor ăstora superbe... căci știm ceva, undeva, într-o mansardă obscură... Ceva, o comoară, pe care o vom avea în curînd... Drace, orice-ar fi să se întîmple, chiar mîine, nici o zi mai tîrziu..." Topii toate aceste vorbe în rîsul meu și mă închinai adînc.

A doua zi era duminică : marți și miercuri veneau două sărbători la rînd, iar pentru restul săptămînei agendele noastre nu indicau nici o afacere importantă. Maestrul putea așadar să plece luni seara să-și viziteze moșiile, pe care nu le mai inspectase de mult. Prin urmare, luni seara cel mai tîrziu trebuie să obțin scrisorile : nu era exclus ca marți donna Alba să acorde prințului Preda întrevederea cerută.

Operația nu-mi părea complicată ; mă stînjenea oarecum numai din punct de vedere sufletesc. Într-adevăr, mă gîndeam nu fără vie strîngere de inimă la marele act pe care-l hotărîse prințul Preda în luptă grea cu conștiița și nevoile lui. Aveam să spulber totul prin hoția mea, care devenea astfel mai puțin cinstită, în raport cu considerabila lui rezoluție. Mîngîierea că eu îi insuflasem această idee eroică nu avea nici un efect asupra cugetului

meu ; într-o împrejurare ca aceasta, ideea e micşorată pînă la extrem de faptă. Şi ce faptă ! Un om care aruncă pîinea de la gura lui şi a fiicei sale pentru un sentiment, pentru o iubire, ea însăşi din cele mai frumoase, dar pălind în faţa unui gest atît de uriaş. Şi iată-mă pe mine survenind ca să tîlhăresc o intenţie atît de nobilă, ce lasă în urmă toată aventura mea de pînă acum ! Care era capătul, scopul moral care da legitimitate acestei îndelungi şi îndîrjite fapte ale mele ? Dorinţa de a libera pe donna Alba de constrîngere şi-apoi aşteptarea... recompensei. Prinţul Preda aşteaptă şi el o recompensă desigur, care rămîne încă la latitudinea donnei Alba : dar ce pune el pe talger : două vieţi, două vieţi, dintre care una întreagă, una nouă-nouţă şi fragedă ca lugerul florilor. Iar eu pun în schimb osteneala acestor ani din urmă şi-apoi nopţile pierdute cu Irma şi cu prinţul Preda... Hm, i-am insuflat ideea prinţului Preda... dar cine stă să asculte de aşa ceva... în faţa faptei uriaşe ?

A rămas însă un mare noroc care mă scapă de toate aceste griji şi îndoieli : ironia tăioasă a donnei Alba. Crunta pălmuire de acum cîteva ceasuri, căci donna Alba a plecat de mult şi eu am rămas aci, lăsîndu-mă îmbrîncit de grupuri într-o parte şi într-alta, ca o coajă de nucă de şuvoiul apelor. Dimineaţa vine, se simte şi-n această ermetică sală acoperită pînă în dreptul gleznelor de ninsoarea confetiilor şi de panglicele zdrenţuite ale serpentinelor. Cei cu cari am rămas pînă la ora asta sunt nişte oameni petrecareţi nevoie mare şi aproape beţi. Voicuţa a rămas şi ea şi mi-a trecut de mai multe ori pe la nas, în aprigă învîrtire, pe noul ei tip, un băiat înalt şi frumos şi simpa-

tic. (Vechea ei mare slăbiciune pentru oameni dubli în raport cu înălţimea ei.) E necontenit lîngă dînsul, altfel m-aş apropia şi, cu toată supărarea dintre noi, i-aş şopti că-mi place prietenul ei şi aş felicita-o pentru el şi pentru jocul ei, pe care, mai ales, l-aş umple de cele mai mari laude. Pentru că sunt aproape beat, deşi nu am băut nimica : ea m-a umilit, donna Alba m-a umilit şi m-a dezlegat deci de orice ezitare, de orice luptă de conştiinţă. Voi smulge scrisorile şi mă voi simţi şi eu, o clipă, stăpînul stăpînei mele... He, he... o clipă, două, sau cine ştie cîte... acum, pentru că ea m-a dezlegat, mi-a lăsat braţe libere ca să fiu cît vreau eu de canalie... de ce n-aş gusta mai multă vreme din această băutură ameţitoare : a fi stăpînul stăpînei sale.

Lilica a venit să mă poftească la dans : o refuz cu multe menaiamente şi scuze ; drace, numai de dansat nu-mi arde acuma, dar aş bea grozav. Lilica mă face nesuferit şi-mi arată tot dispreţul ei că m-am depărtat de „bandă".

— Ştiu eu pentru cine ! îmi strigă ea vrînd să plece.

O opresc de mînă şi-i aduc elogii înfiorător de exagerate pentru rolurile ei din piesă ; şi biata fată mă crede cu cît exagerez mai mult, mă ascultă prietenoasă, se reazimă de umărul meu şi mă întreabă cînd poate să vină la mine. Şi după ce stabilim o dată apropiată, mă trage de mînă după dînsa printre dansatorii cari nu mai obosesc, şi-au ieşit parcă din fire şi sar exagerat, ca anticii coribanţi.

— Haidem să te împac cu Voicuţa.

Totul s-a sfîrşit în plină dimineaţă; undeva, într-un cabaret, în care petrecerile se termină către amiază. Am fost tachinat tot timpul cu vorbele Lilicăi : „Ştiu eu pen-

tru cine"... „Ştim noi pentru cine"... Ba chiar mai mult decît atîta : „Să dai mult să găseşti patron cu nevastă frumoasă"... „Ah, o prindea de minune negrul acela pe Alba..." (Voicuţa era cea care făcuse remarca din urmă.) ...„Ba eu nu găsesc c-o prindea deloc, scuzaţi domnule Aspru", riposta sora ei.

Dar acum toate săgeţile ăştia care veneau direct ori indirect spre mine nu mă zgîriau deloc. Nu mai îmi spuneam acum ca odinioară : „mă supără nu răutăcioasele aluzii în sine, ci considerabila depărtare de adevăr a ceea ce mi se atribuie !" Nu, nu mai puteam spune astfel, pentru că acum, dimpotrivă, mă găseam cît se poate de aproape de adevăr, la doi paşi numai, şi, ceea ce le întrecea pe toate în nostimadă, e că donna Alba nici nu bănuia măcar această apropiere, nu bănuia nimic divina răutăcioasă !

Am plecat în plină dimineaţă, nu fără a fixa, la întrebarea ei discretă, o oră şi pentru Voicuţa, a doua zi după întîlnirea cu Lilica, desigur. Trebuie să mă antrenez la îndrăzneală şi volubilitate, la faptă !

Părăsisem demult gîndul de a „da lovitura" prin cele două camere goale, care ar fi putut duce din coridor de-a dreptul în aşa-zisul birou al prinţului Preda. Mă convinsesem că într-adevăr amîndouă odăile era[u] închise şi cheile se aflau la prinţ : asta n-ar fi însemnat nimic desigur înaintea seriei de *passe-partout*-uri pe care mi le confecţionasem încă de la început, dar ultima uşă, care da în odaia scrisorilor, era închisă pe dinăuntru cu un lacăt enorm, vîrît prin belciuge de puşcărie ; iar admiţînd că uşa s-ar fi putut sparge, intrarea mai era barată de-un

dulap enorm de stejar de modă defunctă, în care prinţul îngrămădise nu mai puţin de o tonă de vechituri.

Dar întreaga fortificaţie aceasta n-avea să aibe nici o putere în faţa sentimentelor omeneşti: al meu, de iubirea cea mai sfîntă, amestecat cu furia cea mai vulgară, deşi calculată, lucidă, de umilinţa care se cere răzbunată, de încăpăţînare aprigă şi neogoiată ; al lui, întrucît privea raporturile noastre de încrederea cea mai desăvîrşită, pe care i-o smulsesem prin minciună şi prefăcătorie. Nici n-am mai avut vreodată o noţiune de ceea ce se cheamă josnicie omenească, dezgust radical de speţa căreia aparţineam, ca în momentele cînd am săvîrşit această faptă, atît de îndelung pusă la cale şi atît de rapid dusă la capăt.

Îndată după chef m-am schimbat de haine şi-apoi m-am şi dus la prinţul Preda, care tocmai îşi făcea toaleta matinală. I-am comunicat într-o dispoziţie de fericire, cum numai febra nopţilor nedormite îţi poate da, că astăzi se hotărăşte soarta mea şi-a lui. Toată ziua voi fi ocupat cu tratativele ce trebuie să duc cu nişte capitalişti, cari vor, nici mai mult, nici mai puţin, să mă aibă de tovarăş.

În cazul izbutinţei, soarta prinţului era, se înţelege, asemenea pecetluită ; căci ajungeam în putinţa de a-i da o atribuţie perfect potrivită pentru el şi zdravăn retribuită ; ocupat doar dimineaţa de la 9 la 1 şi de două ori după-amiază, iar ocupaţia, „nici că gîndeşti, prinţule, cît de uşoară pentru tine : translator de corespondenţă în franţuzeşte şi englezeşte... Pentru nemţeşte şi ungureşte *avem* altul... Translator, adică ştii ce va să zică asta, prinţule ? Tu numai traduci corespondenţa : alţii o compun, alţii o transcriu..." Leafă, deocamdată 9000 lunar.

— Ştiu şi nemţeşte ! acceptă prinţul, cu faţa atît de iluminată că-mi făcu rău. Asta nu ţi-o spun cu gîndul vreunei augmentări de retribuţie, dimpotrivă salariul ce-mi oferi mă copleşeşte ! Pentru 9000 lunar fac şi pe dracu-n patru... dacă-mi cereţi... Pentru că... înţelegi, mă... mă Constant, mă, mă dragul meu amic, mă dragul meu binefăcător... înţelegi tu, mă Constant mă, mă norocule, mă... că tu eşti norocul meu trimis de Dumnezeu, care s-a milostivit în sfîrşit şi cu mine... dacă eu am 9000 lei lunar, atunci chestia cu Alba e limpede ca bună ziua... Atunci îi dau scrisorile cu o nobleţe... înţelegi tu... cu un gest... şi ţie-ţi datorez totul... Crezi tu că am să uit asta, Arhanghele al lui Dumnezeu ?

— Bine, prinţule ; bine, minunat, dar îţi spun sincer, cînd m-am gîndit la tine, nu-mi sta deloc în cap nici scrisorile, nici Alba ta ; numai la ea, nefericitule, m-am gîndit, la sărmana ta fiică (şi podeaua nu se despică să mă înghită, cînd mă auzi). He, he, băiatule, de cînd coace asta... vreau să spun afacerea asta, însă n-am vrut să-ţi pomenesc nimic... cît timp lucrurile erau numai în aer. Şi-apoi, mai e ceva... unul din coasociaţi şi-ar avea omul lui... dar eu te-am recomandat pe tine cu atît avînt, că i-am convins pe ceilalţi toţi... La urmă şi ăsta, recalcitrantul, s-a dovedit mai flexibil... şi de asta îţi spun : diseară, nu mai tîrziu, pentru că mîine dimineaţă trebuie fixate locurile, mîine e luni şi începem... punem pe hîrtie totul... deci diseară, la orele 9 fix, să fii la Colonade, la Şosea... ştii unde sunt Colonadele ?

— Asta e acum...

— Prinţule, cu cele mai bune haine ale tale... eu voi sosi cu el, ştii, îi cam place să guste un pahar ; însă uite ce te rog... să te porţi ca un adevărat prinţ, înţelegi... ? burghezul trebuie epatat... ia-l, ştii... elegant de tot, dar nu de sus : să se vadă că eşti prinţ, dar că-i recunoşti şi lui importanţa pe care o merită... Iacă 5000 lei, să-i ai la tine ; ca să te arăţi gata de a plăti şi tu consumaţia... da n-avea nici o grijă, c-o va plăti el... Dar tu să desfaci *portefeuille*-ul neapărat, cel puţin să se vadă capătul hîrtiilor... Pe urmă să faci bunătatea să-mi dai banii, tipule... la prima leafă, evident... Pînă atunci, trebuie să pari şi tu ceva mai puţin nemîncat...

Prinţul, care dădea necontenit din cap şi făcea semne ca omul sigur de sine, căruia i-e inutil să-i mai dai astfel de recomandaţii, mă sărută cu nesaţ, recunoscător şi fericit. Mă grăbii să plec, pentru că eram aşteptat, îi motivai. „Chiar sunt în puţină întîrziere !“ Îmi luai deci rămas bun şi ieşii, pentru a reveni de la uşă :

— Prinţule, tu te şi instalezi la o masă şi începi să consumi, dacă vezi că întîrziem, poate că venim şi la zece... Dar tu trebuie neapărat să fii acolo la 9 ; să nu faci impresie că ne aştepţi pe noi, ca să te aşezi la masă (mişcare violentă de reprobare totală a unei astfel de temeri). Bagă de seamă, eu-i şi spun că ţi-am dat întîlnire. Ce dracu, arată-te barem acum punctual... o dată în viaţa ta, prinţule !...

— Ei, lasă, dragă... asta-i acum... mă dădăceşti ca pe-un copil... mă înveţi tu pe mine cum să mă port faţă de... oricine ar fi ăla... într-un restaurant... Taci că nu mă înveţi şi cum să ţin furculiţa în mînă. La opt şi jumătate mă în-

fiinţez acolo... şi vă aştept pînă la 11. Şi mai mult dacă vreţi... Dar întîi vino iar să te sărut...

Fugii, trimeţîndu-i din uşă la rîndu-mi un ultim sărut şi mă dusei acasă să mă culc.

Seara la nouă şi un sfert eram la mansardă. Mă stînjeni însă multă vreme de la lucru madam Matilda, care nu se mai sătura ascultînd la uşa odăii în care locuise Aurica; aci se mutase acum o chiriaşe nouă, de aceeaşi profesiune cu precedenta, dar cu clientelă foarte extinsă şi activă. De două ori, la intervale de zece minute, socotite cu ceasornicul în mînă, ieşii afară şi găsii la postul de observaţie pe libidinoasa bătrînă, pe care, la venire mă prefăcusem că n-o văd în obscuritatea incomplectă a coridorului, al cărui bec îl stinsese. Credeam că ciudata ei voluptate va fi de scurtă durată, şi vream să scap definitiv de dînsa, însă în urmă trebui să constat că înăuntru se petrece ceva anormal, de vreme ce madam Matilda se zbuciuma de atîta timp pe loc şi numai obrazul şi-l imobilizase, lipindu-l de tocul uşei cu ameţitoare vibraţii. Mă apropiai tiptil de dînsa, cînd tocmai se întorsese în contorsiunile ei cu faţa spre apartamentul prinţului, şi-i pusei mîna pe umăr. Parcă ar fi fost încărcat cu nu ştiu cîte sute de volţi braţul meu, aşa a sărit madam Matilda în loc, şi prima ei grije a fost să-şi ducă o mînă la inimă, pentru a o ţine să nu sară prin carapacea-i de grăsime, şi-o alta la beregată, pentru a-şi opri chiraitul ce-avea să urmeze primei horcăieli înăbuşite de stupoare.

Abia acum îmi dădui seamă că procedeul meu n-a fost tocmai fericit ; dacă cincantenara asta libidinoasă apuca de

la început să răgească ! Schimbai deci tactica total, şi-n loc s-o zgudui de umăr şi s-o întreb aspru cum îşi permite să asculte la uşile locatarilor, aşa cum plănuisem, făcui semnul discreţiei cu degetul pe buze.

— Ce asculţi aci ? şoptii rîzător.

Ea-şi acoperi faţa cu mîinile şi dădu să fugă. O oprii de braţ şi-mi plecai şi eu urechea spre orificiul broaştei, deşi nu era nevoie, căci se-auzea perfect, chiar de la oarecare distanţă de uşă, zvîcnetul sacadat al somierei.

— Frumoasă distracţie ţi-ai găsit... îi şoptii apoi, strîngîndu-i şi mai bine braţul moale.

— Ce se face, dacă la mine nu se găseşte cine se distreze...

O mîngîiai binevoitor pe obrazul care ardea ; îi auzeam inima bubuind în piept, de parcă ar fi vrut să dărîme învelişul osînzos. Şi pentru că ochii îi străluceau din cale-afară, îi aplicai o palmă uşoară pe umăr, evaluîndu-i cu atenţie bine simulată rotunjimea, apoi îi apreciai în acelaşi chip globul enorm al sînului...

Ea chicotea cu cochetării de hipopotam... Îi şoptii atunci în caldul urechei :

— Îţi dau timp o jumătate de ceas... să te îmbraci... nu aşa că o *Grossmutter* din provincie, ci... mă înţelegi... cu hainele cele mai bune pe care le ai din tinereţe...

— Hainele ale nu mai încape la mine...

— Trage-le pînă or plesni... că tot o să le scoatem noi, făcui pe spiritualul, insinuant.

— Am eu altele bune la cufăr...

— Perfect...

Mă opintii cu toată străşnicia de care dispuneam să-i fac vînt, şi ea porni chicotind de plăcere şi săltînd din şale ca o vacă elveţiană în zbeg.

Mă îndreptai fără să mai pierd o secundă la uşa prinţului şi începui să încerc febril *passe-partout*-urile în broască. Totul merse cu o uşurinţă cu totul şi cu totul de neaşteptat, pentru unul care cheltuise în vederea acestor cîtorva minute o cantitate atît de copioasă de timp. Uşa dormitorului nici nu era încuiată, aşa că fu treabă de moment, după ce mă simţii cu cutia de tinichea încărcată de scrisori sub braţ, să traversez odaia atîtor visuri şi năzuinţi deşarte ale acestui biet nenorocit şi să-i desprind cu o smucitură idolul scump din părete.

Trecui pe lîngă uşile mute ca o umbră. Numai din camera madam Matildei răzbătu şi mă urmări cîţiva paşi larma persistentă a robinetului de apă.

Aşadar, iată-mă-s acum stăpînul comoarei, descoperitorul unei comori, al unei chei spre fericire. În visurile tuturor, în visurile chiar ale celor mai gravi, mai serioşi şi mai realişti oameni, stă ascunsă, sub aere acerbe de neînduplecat pozitivism, dorinţa romantică a unei astfel de găsiri, a unei astfel de posesiuni. Orice aţi spune dar, căutînd fundul minţii fiecăruia, e cu neputinţă să nu dai (unde tocmai nu gîndeşti, în mai mare cantitate) de nostalgia norocului, a neaşteptatului, a dobîndirii subite de puteri chiar supranaturale şi drăceşti. Este un mincinos cel ce afirmă contrariul, sau un sceptic, în sensul că nu se vede favoritul împrejurărilor prielnice, dar de îndată ce capriciul norocului

îl atinge cu aripa lui, iată-l și pe acest individ morocănos și prefăcut, detestînd măcar în intimitatea gîndului necredința lui anterioară în zeița Tyché, Fortuna, ori cum vreți să-i ziceți. Eu-i spun : Aventura, zeița Aventura.

Pentru că aventura este mai mult decît întîmplare, o întîmplare căutată, voită, un colț din trena imensă a necunoscutului, de care te agăți orbește cu mîinile, pentru a te pomeni în mijlocul unui ocean nemaivăzut, cu zbucium grozav de talazuri dar și cu tărîm de nemaiștiute priveliști, cînd știi să birui clocotul de apă înfuriată. Sunt așadar ca un conchistador într-o țară nouă : regina ținutului, cea mai frumoasă între frumoase, la un semn al meu va trebui să mi se închine.

Dar la prima întîlnire cu minunata regină, iaca, ea nici nu se gîndește să se plece : dimpotrivă, tot eu sunt cel care-mi abat în jos fruntea și pieptul, în fața zîmbetului aceluia tăios, care parcă e o continuare, parcă n-a mai contenit, n-a dispărut nici măcar în timpul nopții de pe această față divină din seara reprezentației de la Liric. Majestatea-sa de bună seamă nu-mi cunoaște puterea, de trece atît de nepăsătoare și ironică pe lîngă mine : trebuie să i-o fac cunoscută cît mai neîntîrziat. Dar cum ? În ce fel ? Iată o întrebare care mi se definește din ce în ce mai temeinic în minte. Cum ? În orice caz, dacă ar fi să-i înmînez într-un fel sau altul scrisorile, n-am să le prezint într-o cutie de tutun de lux calitatea I. Va să zică, întîi un mic răgaz pe care pot să mi-l acord : găsirea unei cutii convenabile pentru a păstra un lucru atît de prețios. Dar ce fel de cutie ?... trebuie și aci dovedit un gust. Iată un punct foarte important, deși cu totul reprevăzut, în desfășurarea

evenimentului ce pregătesc : gustul. Regret că nu mai sunt în raporturi bune cu prinţul Preda ca să-l întreb de anticarul unde a vîndut cutia fratelui său ; mă simt chiar foarte amărît că n-am dat însemnătatea cuvenită acestui amănunt, cînd povestitul lui ajunsese aci.

Dar, în definitiv, toate acestea sunt lucruri secundare; în fapt sunt posesorul unei mari puteri şi pot să am mulţumirea că în viaţa mea am fost hărăzit şi eu cu unul din acele daruri care te fac, în copilărie, să holbezi ochii imaginaţiei la un erou miraculos din epopeile vechi, sau din *O mie şi una de nopţi.* În fond, şi asta e o satisfacţie deosebită, să ai conştiinţa puterii care ţi-a sosit pe neaşteptate şi pe care toţi cei din jurul tău o ignoră : e chiar o prostie să faci uz de ea prea din vreme, înainte, vreau să spun, de a gusta din farmecul neatenţiei şi lipsei de importanţă cu care te tratează semenii tăi, nebănuind cu cine au de-a face. Marilor eroi şi semizeilor (ba chiar Dumnezeu şi sfîntul Petre aveau această vie predilecţie) le plăcea să străbată oraşele şi mulţimile în mantale petecite, cu pălării sparte şi desculţi, numai pentru a-şi da seama şi mai mult de puterea lor din umilinţele şi injuriile la care se expuneau, atingînd cu cotul haimanalele uliţelor sau cerînd îndurare ca nişte simpli milogi atotputerniciei seniorilor.

Senzaţia aceasta din urmă doream s-o am mai ales cînd prinţul Georges se apropie de mine ; dar, oroare, teribilul meu maestru se purta acum cu mine cu o amiciţie care mă exaspera. Cît despre prinţul Raoul nici nu mai vorbesc. E drept că el sosi într-o bună zi în biroul maestrului cu acea călcătură gravă şi îndesată în tocuri, care-i sta atît de bine, drept ca un brad şi cu gambeta adîncită mult pe

frunte. Dar povestea lui fu din cale-afară de impresionantă şi nefericită : Riri, apăşoaica de mansarde, fugise iarăşi. Dar asta nu era nimic. Nemernica nu se lăsase amăgită doar de sticlele artificiale ale prinţului : dimpotrivă, îl spionase bine canalia şi observase ascunzătoarea adevăratelor bijuterii. De bună seamă, primul giuvaergiu de pe uliţă consultat de dînsa îi descoperise că darurile cu care o amăgea prinţul nu făceau nici două parale. Escroaca, în loc să se lase apucată de nervi şi să-şi ameninţe amantul cu ruptura, procedase cu sînge rece şi cu răbdare. Şi cînd fusese sigură de lovitură (Dumnezeule, nu numai sărmanul de mine se putea mîndri cu talentul de fur), devalizase pe prinţ de întregul lui avut. Dar mai era şi-o culme deasupra acestei întregi tragedii : dintre toate obiectele de găteală şi de orice alt fel, ce-i aparţinuse personal, tîlhăroaica nu uitase lîngă ascunzătoarea devastată decît un săculeţ de mătase roşie, în care se afla — ce credeţi oare ? — nici mai mult, nici mai puţin, o perucă, o superbă perucă de păr brun, ondulat.

Prinţul Raoul, care părea mai contrariat de faptul că toată competenţa lui se năruise, decît de bijuteriile volatilizate, mă asigură însă că era o perucă făcută tot din părul ei, pe care-l purta la început cînd a cunoscut-o ; după ce i-a furat primul inel, probabil pentru a se ascunde mai uşor, şi-a retezat lungul păr şi i-a dat celui rămas altă culoare. Dar i-a părut rău pe semne de minunea aceea de cosiţe, căzute sub foarfecă, ca să le arunce. Iar mai tîrziu, iată că i-au prins de minune : văzînd că prinţul nu întreprinde nimic împotrivă-i, şi-a luat inima în dinţi şi a căutat să-l revadă. Conta mult, vezi bine, pe ardoarea cu care el a iubit-o şi care, după atît amar de vreme, nu putea să nu

izbucnească decît cu şi mai multă tărie. Şi-a scos aşadar părul mort din săculeţul lui roşu şi l-a reînviat, cu ajutorul unui specialist priceput, sub formă de perucă. În privinţa asta prinţul *iar* poate să pună mîna în foc : nu există păr pe lumea asta, fie canin, fie omenesc, pe care el să nu-l cunoască după pipăit chiar după 30 de ani. Asupra ăstui punct nu admite nici un fel de replică şi e gata să facă orice fel de pariu. De aceea nu trebuie interpretată lăsarea perucii în săculeţ la locul brigandajului, ca o ironie la adresa lui ; o hoaţă inteligentă ca Riri nu putea părăsi, la faţa locului, de dragul unei glume, un atît de periculos corp delict, care pe lîngă alte indicii întru găsirea-i dădea şi pe acela, considerabil, de-a avertiza pe păgubaş s-o caute sub o altă culoare şi coafură.

— E Aurica ! glăsuii atunci...

— Aurica ? ridică din umerii trunchiului şi din umerii obrajilor lui tătăreşti, în acelaş timp, prinţul Raoul. Despre care Aurică vorbeşti ?

Şi atunci îi povestii că urmărind odată o femeie care mă interesa, am fost dus de-aceasta în mansarda interesantă a unui *block-house* de construcţie puţin mai veche. Acolo am găsit însă un adevărat stup de fete frumoase : băteam pentru a le descoperi, în uşa fiecăreia, sub pretext de a afla pe supraveghetoarea care da cu chirie odăile. „În acest chip am pătruns şi la Aurica“, o blondă zdravănă şi al cărei chip mi s-a părut de la început foarte cunoscut. Cum mi-era cu neputinţă să mă dumiresc de unde o ştiam pe această splendidă curtizană, am vizitat-o de mai multe ori, pînă cînd am întîlnit-o odată în pragul uşei, în toaleta de oraş. Atunci prima bănuială justă mi-a tăiat îndată capul.

Şi continuai astfel — ferindu-mă de a aduce vorba de prinţul Preda şi de locuitul meu în mansardă — să-i înşir lui Raoul conversaţiile cu Aurica şi stupoarea ce i-a produs amănuntul că inelul de rubin în jurul căruia se învîrteau toate aceste conversaţii avusese o valoare grozavă, revelaţie care avu ca efect dispariţia aproape imediată a ei din locuinţa ştiută. Îi explicai apoi prinţului de ce în scurtele noastre întrevederi pe care le-am avut de-atunci nu i-am pomenit de acest lucru : probabil pentru că nu s-a întîmplat să rămînem mai mult împreună şi, mai cu seamă, pentru că nu mi-aş fi putut închipui vreodată că hoţoaica, a cărei fugă eu o dădeam pe seama temerii de a se fi simţit pe jumătate descoperită, ar fi putut să-şi ia îndrăzneala şi să se refugieze tocmai la acela de care în primul rînd ar fi trebuit să se ferească. Numai la petrecerea de la Liric eram gata să deschid vorba despre acest subiect, dacă el nu mi-ar fi luat înainte şi nu mi-ar fi exprimat mulţumirea că a găsit-o şi că se simte prea fericit cu dînsa, astfel că m-aş fi simţit la rîndu-mi stînjenit din cale-afară să-i mai aduc la cunoştinţă prea de-a dreptul că, între timp, am fost şi eu dintre aceia cari i-au frecventat odaia. Mi-am făcut datoria să-l întreb numai în privinţa coafurei ei actuale pentru a-mi întări deocamdată convingerea asupra identităţii sale şi desigur nu m-a convins că trebuie cu atît mai mult să tac faptul că ea redevenise brună, cît că încă de la început, deci la puţin timp după ce eu o pierdusem din vedere, revenise la dînsul în plenitudinea frumuseţii ei capilare, cu întreaga-i coamă brună şi ondulată, care-l fermecase atîta pe el, cunoscătorul, înainte. Rămînea numai, pentru a curma orice echivoc şi nesiguranţă, să viu să văd

şi eu şi, iată, dacă mi-aş fi ţinut promisiunea cu un minut mai înainte...

Recapitulînd şi întregind reciproc datele ce ne puteam da, rămaserăm la concluzia fermă că Aurica şi Riri nu pot fi decît una şi aceeaşi persoană ; în consecinţă, rugai pe prinţ să-mi permită să mă ocup puţin eu de această împrejurare, promiţîndu-i că în scurt timp îl voi repune în posesia bijuteriilor sustrase. Prinţul Raoul mă refuză însă cu delicateţea lui obişnuită.

— Îţi închipui *scandalul !* apăsă el asupra acestui cuvînt, care mi se păru că-l impresionează puţin cam exagerat. Cînd însă completă : Ce-ar zice Alba, în situaţia ei, cînd afacerea ar răzbate în jurnale ? nu mai ţinui cîtuşi de puţin să insist şi admirai cu tot sufletul şi cu toată sinceritatea chipului într-adevăr boieresc cum acest vlăstar de domni primea ultima lovitură a soartei.

Mă simţeam dinainte-i într-un acut simţimînt de jenă, nemernicul de mine, care mă gîndisem că aş putea răspunde şi altfel rîsului tăios al donnei Alba decît prin imediata predare a scrisorilor, îndată ce le voi fi găsit o îmbrăcăminte mai decentă, cînd Raoul întrerupse brusc religiozitatea, dacă pot spune, acestor momente cu hohotele lui sacadate :

— Cha, cha, cha... în schimb mi-a lăsat cîinele... cha, cha, cha... n-a ştiut pe ce trebuie să pună mîna, nenorocita...

Şi el mă părăsi rîzînd cu rară satisfacţie, cu ochii parcă iluminaţi de o viziune pe care mi-era imposibil s-o încherb în mintea mea. Va să zică, tot ea e „nenorocita“ în toată

această afacere ! fu singurul haz care-mi rămase, în urma lui, din marea şi zgomotoasa-i dispoziţie.

Am găsit o splendidă cutie, mi s-a spus de mahon, căptuşită pe dinăuntru cu mătase, lucrată în vîrf de briceag de-un vestit puşcăriaş, sculptor în adevăratul înţeles al cuvîntului. Acum scrisorile sunt la locul lor, parcă respiră şi ele în voie, liberate din strînsoarea rău mirositoare a temniţei înguste de tinichea în care le înghesuise prinţul, Tapetul mătăsos al noii lor locuinţe păstrează încă urme de necunoscute, de fine parfumuri, şi sper astfel că mirosul de tutun, de care s-au impregnat, le va dispare cu vremea. Spun cu vremea, deoarece încă nu m-am decis la acţiune, nici măcar n-am croit planul procedeului de predare. Ştiu atîta că trebuie să fie cît mai grandios, deşi nespus de simplu, şi mă simt foarte încurcat la alegere, ca şi donna Alba în faţa doamnei aventuri. Resping tot ce mi se pare teatral, dar alung, cu un fel de temere irezistibilă şi hotărîrile reduse doar la o simplă linie. Între timp observ pe figura donnei Alba o dispoziţie care mă zăpăceşte de-a binelea, pentru că variază brusc de la o bunăvoinţă plină de îndemnuri a ochilor ce-mi poruncesc limpede să-i vorbesc neapărat, cu toată schima aceea necontenit înţepătoare a buzelor, la o privire rece şi dispreţuitoare, cu care mă împărtăşeşte în zilele următoare. I-am pierdut şi ochii, trebuie atunci să constat, nu numai buzele ; dar în curînd o voi dobîndi în întregime. Însă cum ? cum ? Tocmai acum cînd am ajuns la limanul aventurii mele, care mi se pare formidabilă, iată, nu mai ştiu pe unde să apuc, nu găsesc stînca de care trebuie anume să mă agăţ, pe ţărmul ajuns cu atîta trudă, în înot îndîrjit şi voinicesc.

Stranie întîmplare ! Iată, tot prinţul Preda veni să mă scoată din încurcătură cu impetuosul lui brînci. Asta s-a întîmplat la Palatul de justiţie, pe cînd mergeam cu maestrul braţ la braţ : o, eram acum atît de departe de vremea cînd trebuia să-l urmez cu geanta încărcată, pierdut în ceata clienţilor şi a solicitanţilor, spre maşina elegantă, care avea să-l ducă numai pe el. Acum maestrul nu-mi mai slăbea braţul ; mă plimba ca o trufie, ca un *trouvaille* al lui fericit, prin lumea magistraţilor, a avocaţilor şi a justiţiabililor ; eram descoperirea lui, aşa cum scrisorile donnei Alba erau descoperirea mea, comoara mea scumpă şi făcătoare de minuni, dar aceasta ascunsă acum în loc de nepătruns, chiar pentru cea mai rafinată imaginaţie cu putinţă. Într-o după-amiază aşadar, cînd maestrul îmi expunea un plan al lui nou de luptă, într-o afacere recentă şi foarte complicată, aşteptînd cu grijă, o zei mari şi capricioşi ! observaţiile mele critice, doi ochi încordaţi mă prinseră şi se fixară în ochii mei ca două gîngănii negre, pe care apoi ţi-e cu neputinţă să le mai scoţi din carne. Îi simţii de departe, trecînd prin multiple perdele de oameni, mobile şi vuitoare, din marea sală a Palatului. Pe om încă nu-l descoperisem, dar îl bănuiam. Şi el apăru într-adevăr. Evident, m-am făcut că nu-l observ, nici că-l cunosc, şi am luat cuvîntul ca să contrazic asupra unui singur punct numai pe preopinentul meu. Maestrul s-a oprit atunci în loc să mă asculte, cu privirea în cimentul podelei, după obiceiul lui. Avusei deci tot timpul, vorbind înainte, să observ pe prinţul Preda, a cărui privire acum radioasă şi batjocoritoare o primii cu o indiferenţă atît de naturală, cu un aer atît de străin, că o clipă însăşi lumina de pe faţa

lui păli, ameţită complect de calmul şi nepăsarea mea, ca în faţa oricărui necunoscut. Dar era prinţul Preda şi eu eram tot eu, fireşte, şi mai eram şi alături de prinţul Georges.

Acesta îmi primi obiecţiile, îmi ripostă asupra lor şi-şi susţinu iarăşi punctul de vedere de la început, consolidat de astă dată şi pe faţeta, pe care eu, descoperind-o mai şubredă, o atacasem. După care îşi petrecu mîna pe după braţu-mi şi mă trase mai departe după dînsul spre uimirea holbată a celuilalt prinţ, decăzut, pe lîngă care trecurăm amîndoi fără a-i acorda nici cea mai mică atenţie.

Dar fără să fac nici un fel de mişcare înapoi, simţeam ochii lui Preda cum mă împung prin spate ; cînd începu să mă strige, mă întorsei mirat şi foarte lent şi-l privii cît se poate de nedumerit şi de calm, într-atîta mă aşteptam să înceapă să mă strige. Prinţul Georges se opri şi el, fără nici măcar să se întoarcă ; apoi cînd îmi cerui scuze de la dînsul, văzînd aerul triumfător şi pasul hotărît al celui ce ne urmărea, îşi luă rămas bun de la mine şi se îndreptă spre ieşire. Un moment măcar ochii lui nu căutară spre prinţul Preda, sau poate nu văzui eu bine. Părea numai puţin mirat că răspundeam la o chemare adresată pe alt nume decît cel pe care mi-l cunoştea, dar poate că şi asta nu fu decît o simplă impresie a mea.

Prinţul Preda îi urmărea mersul cu ochii micşoraţi, strîngîndu-şi buzele încreţite, puţin crispate într-un rînjet care îmi cam zdruncină puţin siguranţa de mine.

— Ce doriţi dumneavoastră ? Îl întrebai prietenos (uşurat de plecarea maestrului), ca pe un necunoscut sim-

patic pe care vrei să-l scoţi din eroarea în care se găseşte. Probabil faceţi o confuzie... nu mă numesc Dănicel...

— Nici eu n-am zis Dănicel... am spus Bănicel, cum te ştiu...

— E o greşeală... mă numesc cu totul altfel...

— Scuzaţi, vă rog, domnule Aspru, domnul mare avocat Mihail Aspru, care văd că sunteţi nu numai secretarul prinţului Radu Şerban, dar şi prietenul lui, asociatul lui... Numai dintr-o nedumerire vă rog să mă scoateţi ; de ce n-aţi încercat să mă scoateţi din eroarea chipului cum v-am pronunţat numele chiar faţă cu amicul dumneavoastră, soţul prinţesei Alba Ypsilant, născută Russet ; de ce aţi ţinut să-l îndepărtaţi înainte de... de-a sta de vorbă cu un amic pe care văd bine că l-aţi uitat aşa de repede... deşi el însuşi e născut Buzescu ?

— Nu l-am îndepărtat deloc ; cum aş fi putut eu îndepărta pe domnul Georges Radu Şerban, care mi-e patron şi nu asociat, cum spuneţi. Numai că domnul Radu Şerban terminase instrucţiile ce avusese să-mi dea, iar eu trebuia neapărat ca să rămîn să i le execut. Evident, n-ar trebui să vă explic eu toate astea, dar, pentru că văd că persistaţi în confuzie...

— Sunteţi prudent ca un avocat într-adevăr ilustru, precum am aflat că vă consideră lumea pe-aci... Drace, eu parcă trăiam într-altă lume, de n-am aflat pînă acum adevăratul nume şi adevărata calitate a unui amic atît de preţios. Însă sunt mîndru, nespus de mîndru că, dimpotrivă, eu singur cunosc ce nu cunoaşte toată această lume, şi anume, că maestrul Mihail Aspru, alias Constant Bănicel,

este şi un admirabil detectiv. Numai dintr-o nedumerire aş dori să mă scoateţi : ca detectiv aţi lucrat tot în numele patronului dumneavoastră sau în numele frumoasei dumneavoastră patroane ? În cazul dintîi, sunt dispus să cred că maestrul s-a îndepărtat de dumneavoastră, lăsîndu-vă într-adevăr instrucţiunile necesare, precum m-aţi informat ; în cazul al doilea, sunt nevoit să rămîn tot la părerea mea, dintîi, că dumneavoastră v-aţi îndepărtat de maestru, cu o prudenţă de care vă felicit ; căci îmi închipui cît de penibil ar fi fost, într-adevăr, şi pentru mine şi pentru dumneavoastră şi mai cu seamă pentru ilustrul domn Georges Radu Şerban, să intrăm în subiectul de discuţie care ne interesează pe noi toţi şi care...

— Domnule, te-am lăsat să vorbeşti pentru a vedea unde vrei să ajungi, dar văd că pierdem vremea în zadar... Dă-mi voie să te întreb : dumneata ai vreun proces, ai vreo neînţelegere cu vreun vecin, ai vreun act de făcut, altfel nu înţeleg ce poţi dori de la mine... ?

— E, lasă astea... Mai degrabă spune-mi ce instrucţiuni ţi-a lăsat patronul pentru modesta mea persoană... Să sfîrşim cu ocolurile care, în orice caz, dumneavoastră vă smulg un timp foarte preţios...

— Evident că mă amuzi dumneata, de vreme ce, cum vezi, nu chem gardianul să te conducă la oficiul respectiv, adică acolo unde se distribuie diagnosticurile urgente. Sper că nu eşti şi furios şi de aceea prefer să te mai aud şi mai departe. Pînă cînd îmi vine rîndul la proces, cred că mă voi distra bine cu dumneata.

— Începi, aşadar, să revii şi asta mă bucură, deşi încă tot pe departe şi cu toate că mă ameninţi în chip atît de

nedelicat. Eu, cu mult mai delicat ca dumneata, pentru ca prinţul tot prinţ rămîne, ţin să te previn, înainte de a mai aduce vorba de gardieni şi de oficii, că sunt cu madam Matilda şi contesa Irma, pe care le-am lăsat la bufet. Ele sunt două femei onora... vreau să spun, două bune martore, cu care se poate dovedi uşor, înaintea oricărui oficiu, că o anumită persoană a locuit în anume loc sub nume fals şi-apoi a fugit într-o bună noapte, după ce s-a introdus întrebuinţînd chei false în camerele altora şi... cum să zic... sustrăgîndu-le obiecte...

— Va să zică ăsta-i cazul dumneavoastră. Trebuia să începeţi cu asta, domnule. Asta are într-adevăr aer de afacere judiciară, care mă poate interesa. Numai că pentru a vedea dacă aveţi cîştig de cauză, trebuie să-mi răspundeţi la oarecare chestiuni. Dar înainte de orice trebuie să vă atrag atenţia că obiectul acestui jaf, pentru a vă putea plînge de el, trebuie să fie bine determinat, nu poţi acuza pe cineva că te-a prădat de aerul din cameră, de un ziar vechi şi fără importanţă, de vreo scrisoare care nu-ţi aparţinea sau de vreun obiect cu care dobîndeai vreun cîştig ilicit... În al doilea rînd, iarăşi trebuie să vă atrag atenţia că dacă afirmaţi lucruri care nu sunt adevărate (ceea ce în drept se traduce cu afirmaţii care nu pot fi dovedite serios), spre defăimarea cuiva, sunteţi grav ameninţat de rigorile legii. Articolul respectiv din codul penal, adică cel care se referă la calomnii şi injurii, prevede pedepse care se ridică chiar foarte aproape de aceea ce s-ar fi acordat făptaşului, în cazul cînd s-ar fi făcut cu adevărat vinovat de ceea ce-l acuzaţi dumneavoastră. Iar, ca să termin, îmi

fac datoria de a vă mai atrage luarea-aminte că la acordarea unor astfel de pedepse se are în vedere în primul rînd onorabilitatea persoanelor ce sunt acuzate, în raport cu onorabilitatea persoanelor care acuză şi a celor care servesc de mărturie... Cum vedeţi, lucrul e nespus de delicat şi riscant... În rezumat deci : trebuiesc dovezi sigure şi martori de perfectă onorabilitate, singurii cu cari se poate ataca onorabilitatea unui om, în sfîrşit, un obiect al delictului precis, bine determinat şi licit... Şi acum să le luăm pe rînd : ce obiecte spuneţi că vă lipsesc ?

Prinţul Preda mă privea poznaş şi sigur de sine ; părea dispus să se preteze jocului, ceea ce mă cam încurca iarăşi oarecum, evident fără a-l lăsa prin nimic să bănuiască întrucît era precară ţînţoşenia ce-i arătam.

— Scrisori de valoare şi o fotografie, răspunse el rîzînd.

— Perfect. Vă erau adresate personal ?

— Nu. Însă erau adresate fratelui meu, al cărui moştenitor direct şi legal sunt...

— În ce constă prejudiciul bănesc sau moral ce rezultă pentru dumneavoastră din sustragerea acestor scrisori ; erau de afaceri ? Conţineau dispoziţii de ordin civilo-comercial ? Cuprindeau destăinuiri cari vizau exclusiv onorabilitatea familiei dvs.

— Interesează asta ?

— În drept, numai asta... dacă nu există prejudiciu, nu există fapt... Şi subliniez : prejudiciul dvs. personal : pentru prejudiciul fie material, fie moral al altei persoane, tre-

buie să introduceţi plîngere numai cu mandat expres şi legalizat din parte-i...

Prinţul strînse buzele şi mestecă în gol cîtva vreme.

— Mi-a cauzat un prejudiciu de ordin sufletesc...

— Nu înţeleg, aţi spus doar că aceste scrisori nu vă erau adresate personal. Dar, în sfîrşit, totul e posibil... Numai că trebuie dovedit. Dovedită paguba, dovedit obiectul delictului. Aşadar : le-a mai văzut cineva ? vreu să zic ştia cineva de existenţa acestor scrisori ? Nu. Cu ce dovediţi atunci că ele existau, că în ele se cuprindea ce spuneţi, că acest cuprins vă produce într-adevăr o pagubă personală şi, cum spuneţi, morală... ?

— Toate acestea le ştie numai cel care le-a sfeterisit, rînji el.

— Dar dacă el nu mărturiseşte de bunăvoie ? îl întrebai cu tot interesul, ca şi cînd aş fi descusut pe oricare client strein. Fiind învinuit nu poate fi tras nici măcar la jurămînt, în penal...

— Însă au cunoştinţă martorii de o fotografie...

— Vă aparţinea ? Vă era dedicată personal ?

— O aveam moştenire...

— Era a unui membru din familia dumneavoastră...

— Era o amintire scumpă... toţi ştiu că ea a dispărut odată cu persoana care...

— A văzut cineva pe persoana aceea ridicînd-o din pârete sau a întîlnit-o pe coridor plecînd cu ea...

— Asta nu, dar... coincidenţă...

— E o bună prezumație într-adevăr. Însă : ați găsit și au văzut martorii că ați găsit ușile descuiate, lucrurile răvășite...

— Nu. Ușile erau încuiate și lucrurile la locul lor...

Interogatorul urma astfel vertiginos întru avantajul meu total, și totuși prințul Preda nu părea deloc neliniștit de speranțele ce-i luam rînd pe rînd. Dimpotrivă, eu singur eram cel care simțeam o surdă neliniște în fața acestui rînjet calm, batjocoritor, suspect. Acest nenorocit, distrus acum complect, nu consimțea să sucombe definitiv, reducîndu-se, după obiceiul lui, în urma marilor lovituri, la starea de mumie. Sau poate lovitura supremă ce-i aplicasem îi clintise puțin mintea din loc ?

— Individul care a fugit, a plecat cumva cu chiria neplătită ? pe timpul cît a stat acolo s-a dedat la vreo faptă infamantă ? ați găsit vreo urmă de-a lui în apartamentul dumneavoastră, sau măcar pe coridor, în apropierea ușei dvs. ?

— Nimic, nimic din toate acestea... sunt însă curios să aud cum va explica el, un om atît de onorabil ca dînsul, că a putut locui atîta vreme într-o mansardă ocupată de indivizi cu reputație îndoielnică...

— O, domnul meu, nu se poate provoca o astfel de explicație pe calea justiției... Sunt curiozități în viața omului... Poate vrea să se refugieze de cineva inoportun, știu eu, o amantă, sau cine știe cine, să simuleze astfel plecarea în provincie, sau vrea să-și aibe la dispoziție vreo odaie de *rendez-vous*...

— Cînd nu e însurat și are un apartament luxos...

— De ce să intrăm în astfel de amănunte... nu e însu-

rat, dar poate că are legături destul de puternice, pentru a fi constrîns să evite a fi văzut în anumite condițiuni. Poți să pui în mișcare justiția pentru a-ți satisface o astfel de curiozitate care nu te interesează direct, nici pe dumneata, nici societatea, nici morala publică ? Poate-i plăcea o cocotă nostimă, descendentă decăzută de conți, să zicem, unguri... Însă nu dorea ca o astfel de femeie să pătrundă în apartamentul lui, în care intra altfel de lume, și la un moment dat putea să intre o persoană a cărei privire trebuia ferită de astfel de priveliști și-a cărei prezență trebuia scutită de eventuale contacturi, de orice fel...

— O, *merçi*, domnule avocat, îmi întinse de astă dată prințul Preda mîna, pe care i-o luai și i-o strînsei cu efuziune...

Figura lui era extrem de radioasă, înfricoșetor de radioasă. Și nu mai contenea cu mulțumirile.

— Sunteți, într-adevăr, un mare avocat... Mă rog, ce vă datorez pentru consultație ?

Protestai cu largi gesturi care trebuiau să traducă totală dezinteresare.

— Vai, nimic... de vreme ce nu putem face nimic... nu obișnuiesc să iau onorarii de la oameni pe care-mi dau seama că nu-i pot servi deplin. Mie-mi place să cîștig procesele... dragul meu domn...

Rîdeam cu stînjenită voie bună de benignu-mi joc ironic de cuvinte, din ce în ce mai nesigur de succesul meu, pentru că prințul Preda rîdea cu și mai multă bună voie, cu și mai largă satisfacție decît mine.

— Totuși, mi-ați dat un sfat pe care sunt nevoit să-l prețuiesc nespus, domnule... vreau să spun, maestre, scumpe

maestre, glăsui el dulce şi perfid. Într-adevăr m-aţi scăpat dintr-un iminent pericol... şi pentru asta trebuie să vă fiu recunoscător. Drace, ce m-aş fi făcut dacă mă încurcam în afacerea asta atît de puţin serioasă şi cu nişte martore de profesie atît de puţin onorabilă în faţa unor instanţe atît de grave şi serioase ca acele din acest palat. În schimb, însă, m-aţi lăsat să întrevăd adevăratul rost al lucrurilor şi, implicit, ca un meşter avocat ce sunteţi, instanţa la care trebuie de acum să apelez. Pentru că, scumpe domnule avocat, m-aţi făcut să ghicesc persoana care, obişnuind să vie în apartamentul dvs., trebuia cruţată de privelişti neaşteptate ori contacte pe care pretindeţi că totuşi aveaţi din cînd în cînd plăcerea să le căutaţi aiurea. Eu, mai mult ca oricare, nu trebuie să aflu nici o contradicţie în astfel de afirmaţii ; de multe ori în lipsa idealului şi în dorul lui teribil ai nevoie să recurgi la evadări şi surogate... Absenţe mai îndelungate, supărări care trec... Toate bune, toate bune. Totuşi, dacă m-aţi lăsat să întrevăd cu o infailibilă claritate persoana în chestiune, care precum ştiţi şi mie mi-a fost şi-mi este încă nespus de scumpă, cu toată depărtarea de mine, ce pare să fi crescut şi mai mult cu aceste întîmplări, în schimb pretextul pe care mi-l serviţi pentru a-mi explica prezenţa dumneavoastră în vecinătatea locuinţei mele odioase, deşi, cum am spus, pentru mine cît se poate de binevenit, îmi permit să-l găsesc mai puţin plauzibil. Vă rog să mă scuzaţi, dar ce vreţi ? Nu-l găsesc, nu-l văd... Însă coroborînd preţiosul indiciu ce indirect aţi binevoit a-mi dărui şi pe care-l reţin fără nici o reticenţă, pot să-mi alcătuiesc şi singur convingerile de care mai am nevoie. Şi aşa totul se

luminează în fața mea ca ziua : prin urmare chiar persoana de care mi-ați pomenit...

— Eu nu v-am pomenit de nici o persoană... conversația dvs. a trecut iar în domeniul indescifrabilului.

— Persoana pe care mi-ați sugerat-o, vreau să spun, ei bine, ea e aceea care v-a determinat să încercați aventura, care v-a reușit de minune și pentru care vă felicit...

— N-aveți de ce, domnule ! Ca să vă fac plăcere primesc și felicitările dvs. Sunteți, într-adevăr, nespus de nostim ; dar mă mir de ce nu mă felicitați și pentru trecerea Atlanticului în avion, pentru descoperirea Polului Nord, pentru primul zbor cu racheta în lună...

— Zborul săvîrșit de dumneavoastră este pentru modesta mea persoană tot așa de prețios și admirabil ca și isprăvile de care-mi vorbiți. Dar, reîntorcîndu-ne la ce ne interesează, țiu să vă exprim din nou miile și viile mele mulțumiri pentru informațiile și sugestiile ce mi-ați dat ; așadar, ca să rezum, întocmai ca dumneavoastră adineauri : instanța supremă la care trebuie să mă adresez este și rămîne soțul doamnei... de ce ai tresărit ? întinse el mîna cu latul palmei rășchirat spre pieptul meu... nu trebuie să tresari...

— Ți s-a părut...

— Nu trebuie să tresari, pentru că, nobil cum sunt, te asigur că la instanța supremă nu voi recurge decît după ce voi trece prin fața celei a doua instanțe : doamna —, deoarece la prima instanță, care ești dumneata, văd că nu pot face nimic.

— Fă cum dorești, domnule, eu nu înțeleg nimic din ce spui, însă îți atrag atenția că dacă încerci să faci in-

trigi ori insinuări între mine și altcineva, din motive pe care deocamdată nu vreau să le examinez, vei risca mult. Te rog să nu uiți aceste cuvinte ale mele și seriozitatea cu care ți le spun.

El îmi trimise, drept orice răspuns, un sărut cu vîrful arătătorului. Și-mi spuse numai, zîmbitor și galant :

— Pe curînd !

După plecarea prințului Preda am rămas cu impresia limpede că el trebuie să mai aibe ceva la mînă, o fotografie pe care eu n-o știam, vreo scrisoare pe care o pusese deoparte. Gestul lui nobil, la care se hotărîse definitiv, trebuia căptușit cu o rezervă de siguranță ; în caz cînd efectele lui n-ar fi fost tocmai cele dorite de dînsul, mai rămînea astfel în saltar o scrisoare sau mai multe, care să repună lucrurile în starea dinainte sau să forțeze pe recalcitrantă a reflecta mai adînc cum trebuie răsplătite gesturile mari. În privința asta sufletul meu se bucură în adîncul lui ; el n-ar fi putut ajunge pînă la o atare meschinărie. Dar o satisfacție morală, atît de benignă, nu însemna nimic față de dezamăgirea considerabilă în care mă cufundă această teribilă bănuială, aproape evidentă. Așadar, toată munca mea, toate oboselile mele și toate sacrificiile de timp, de liniște și de seriozitate au fost zădărnicite ; mă vedeam aidoma ca-n dimineața care urmase cetirei dosarului Ypsilanților. O singură scrisoare în mîinile lui anula toată valoarea comoarei pe care o dobîndisem cu atîta îndrăzneală și trudă : eram consternat. Dar care scrisoare și-o putuse oare opri pentru zile negre ? De bună seamă, cea mai periculoasă din toate, pe cea din urmă. O astfel de scrisoare tocmai ar fi putut lipsi,

cu toată importanța ei decisivă, fără a isca nedumeriri, dintr-o colecție ca aceasta ; a fost doar scrisoarea ultimelor momente de încordare, de înfrigurare, de pregătire la luptă : era cît se poate de firesc donna Alba să-și închipuie că adresantul n-a mai stat s-o așeze liniștit în cutiuța de străveche artă, lîngă celelalte. O fi pus-o într-altă parte, cine știe unde ; dar pentru că n-a mai fost găsită, de bună seamă că s-a pierdut ; nu mai era nici o nevoie să-și bată capul cu lipsa ei. Canalia de prinț, pe care-l compătimeam ! I-am dejucat evident intenția, dar ce folos, e tare, e încă tare, grozav de tare.

Unde-o va fi ținînd-o ? mă muncesc să-mi închipui. Tot în saltarul birouașului șubred ? Haida-de... n-ar mai face el o greșală ca asta ! Cu siguranță c-o ține cu dînsul, o poartă cu dînsul, de bună seamă în *portefeuille*. Drace, a-l întîlni undeva, a-l atrage undeva, bunăoară în grădinuța întîlnirilor lui cu donna Alba... cu un pumn bine aplicat l-ai putea doborî fără remușcare. Și pe urmă perchiziționat ca la poliție, ca la poliție...

Și toate astea repede, cît se poate de repede, pînă nu dă de veste ceva donnei Alba. Oare e cu putință să fi ajuns ceva la urechea ei ? Maestrul e încă aici, peste cîteva zile pleacă iar la moșie. Însă rămîne telefonul ; el îi va cere din nou întîlnirea care a rămas în suspensie. Dar, pentru că nu are ce să-i mai dea în schimb... În orice caz, nu pot să cred c-a chemat-o așa de repede la negocierea singurei scrisori pe care o mai are. Dealtfel reieșea limpede asta din atitudinea lui și din sensul conversației noastre. Totuși nu e exclus s-o avertizeze acum, după această convorbire. El a plecat cu convingerea că am lu-

crat din îndemnul donnei Alba ; aşadar îi va rînji în pîlnia aparatului, rugînd-o în bătaie de joc să nu se bucure prea mult, căci ce e principal se găseşte în mîna lui. O va felicita, evident, cum m-a felicitat şi pe mine, pentru ideea ce-a avut şi mai cu seamă pentru instrumentul ce şi-a ales... Şi donna Alba va fi pusă astfel în curent cu formidabila mea aventură... O, dacă ar fi aşa... Şi nu poate să nu fie aşa... cum ar putea să fie altfel ? Nu pot pricepe cum ? Să recapitulăm iarăşi : el are convingerea că am fost în serviciul ei, mai mult decît atîta, drace, că sunt amantul ei. Ce-ar mai putea altceva atunci să-i mai rînjească în pîlnia telefonului, spuneţi, decît asta?... Şi-atunci, donna Alba, fatal, trebuie să-mi ceară concursul mai departe, fatal, trebuie să mă proclame confidentul ei, agentul ei... pentru dobîndirea acestei ultime scrisori... cu adevărat agentul ei de afaceri secrete... sau, dacă epava asta eminesciană nu vrea de bunăvoie... piratul ei, o, piratul ei, al donnei Alba !

Ah, trebuie să ne gîndim de pe acuma, să fim gata atunci cînd ni s-o adresa dulcele ei glas, să ne gîndim la chipul cum i-am putea juca festa decăzutului ordinar şi şantagist. În orice caz, va avea de-a face atunci cu mine, şi de astă dată direct, pe faţă... şi de astă dată investit cu puterea ei... ca de puterea unei zeiţe.

Îi voi frînge şi oasele, dacă nu e ascultător şi nu-şi cunoaşte interesul lui şi-al bietei lui fete, a cărei întreţinere la pension, dealtminteri, intenţionasem chiar mai înainte de ridicarea scrisorilor s-o continui. Dar acum denaturatul ăsta parcă şi-a uitat de tot de fata lui...

Dumnezeule, care va fi primul cuvînt al donnei Alba, cum va căuta întîi spre mine, cînd mă va întreba cum am procedat ? Va face evident la început pe indignata... poate va fi chiar de-a binelea, necunoscînd intențiile mele... Dar acum bate în sfîrșit la ușă momentul în care le va afla.

Pentru întîia oară cînd întîlnesc după aceea pe donna Alba, fața ei e împietrită de ură și dispreț. Șnapanul o pusese de bună seamă în curent cu totul. Dar maestrul era aci ; astfel că donna Alba încă nu putea să-mi vorbească. Dar așteptam cu sînge rece puternica izbucnire a mîniei, care se acumula astfel zi de zi, și mă legănam în țesătura de raze a urmărei acestei izbucniri, după ce voi lua și eu cuvîntul. Scrisorile n-aveam să le prezint decît după ce le voi fi complectat. Pentru că descoperisem într-adevăr lipsa nu numai a celei din urmă, cum bănuisem, dar și a celeilalte, deopotrivă de periculoase, care se termina cu sinistra politețe : „A dumneavoastră trădătoare, Alba Ypsilant". Poate mai păstrase și altele, de lipsa cărora însă nu aveam cum să-mi dau seama. Mizerabilul de prinț !

Cu siguranță că-și pusese rezerva la păstrare chiar în momentele acelea de zbucium al putredei lui conștiințe, cu care izbutise să mă amăgească și pe mine.

Mîna, pe care obișnuia s-o pună teatral pe inimă, nu se ridica decît ca să pipăie prin stofă hîrtia, care-l asigura că puterea lui nu scădea cu nimic. Și în chipul ăsta cît ar fi putut crește el totuși în ochii domniței Alba, Doamne, poate chiar în inima ei !

Dar nu m-am odihnit deloc în nopţile din urmă. În primele două m-am zvîrcolit muncit de gînduri sterpe în perna dogoritoare de fierbinţeala zădărniciei şi neputinţei. Am cîntărit şi am măsurat în schimb tot ce ar fi fost cu putinţă de făcut, astfel că ideea cea nouă mi-a căzut, cu cel de-al doilea revărsat al zorilor, ca o fructă coaptă. Altceva, absolut nimic altceva, nu mai rămînea să fie ales!

Deci în a treia noapte, am pîndit lîngă uşa de jos a mansardei, deghizat de negură, şi cînd contesa Irma s-a închegat din întunerec am oprit-o cu un „pst"! discret, ca al oricărui client banal. Ea s-a apropiat, şi vă puteţi închipui figura-i cînd m-a văzut. Era ceva mai mult decît culoarea surprizei, în ochii şi-n trăsăturile ei, era spaima, spaima desăvîrşită. Aflase că jefuisem pe prinţ de fotografie şi de nişte „lucruri de mare valoare". Ştia de asemeni — şi de hatîrul trecutului avu gentileţea să mă avertizeze — că prinţul îndată ce va pune gheara pe mine mă va şi da pe mîna poliţiei ; dealtfel, plîngere împotrivă-mi a şi introdus la comisariat şi procuror.

— Va să zică, Irma, n-ai fost cu el acum trei zile la Palatul de justiţie... ?

— Cînd te-a reclamat acolo ?

— Cînd s-a întîlnit cu mine...

— S-a întîlnit cu tine acolo şi nu arestat ?... Eu nu fost niciodată cu el undeva...

— Cum putea el să mă aresteze pe mine, Irma, acest nenorocit decăzut ? Eu puteam să-l arestez pe el... Uită-te, te rog, la mine şi alege între noi...

Eram acum în faţa ei şi cu portul, şi cu aerul, avocatul şi nu agentul comercial. Izbutii s-o conving — nu

fără oarecare greutate totuşi — să mă urmeze la mine acasă ; ea se înfricoşa desigur că o voi conduce în cine ştie ce hrubă, în cine ştie ce subsol misterios, astfel că atunci cînd oprii prima maşină în treacăt, ea refuză să se urce. Îmi spuse că va alege ea maşina cu care mă va însoţi, şi pentru asta a trebuit să facem drumul pînă la staţia cea mai apropiată. Cînd îmi văzu apartamentul, rîse şi ea de temerile ei, dar îmi explică : „Eu frate cinstite, nu-mi place să am amante un apaş..." Pe urmă îmi sări de gît, dar eu o desprinsei binişor de pe mine şi o aşezai frumos pe fotoliul de piele din faţa biroului.

— Întîi lucrurile serioase, Irma. Pe urmă ne vom strînge şi în braţe cît vei dori.

Şi-i povesti, aducîndu-i un nou val de uimire în faţă, că în parte prinţul Preda avea dreptate. Îl jefuisem, dar de ce ? De o fotografie şi de nişte scrisori care aparţineau unei doamne ce-o cunosc. Cu aceste scrisori, pe care pe vremuri doamna le trimisese unui frate al lui, banditul o exploata pe femeie. O teroriza la tot momentul că o denunţă bărbatului şi o storcea în mod neomenos de bani. Întîmplarea a făcut ca eu să fiu secretarul bărbatului ei; ea şi-a pus atunci nădejdea în mine şi m-a rugat să-i viu în ajutor.

— Este amanta ta... se nu minte...

— Nu, Irma, nu e amanta mea. Dacă aş fi cunoscut-o acum 15—20 de ani, cînd s-a petrecut povestea cu scrisorile, poate că da. Dar acum e o femeie gata să împlinească cincizeci de ani. Pentru prinţul Preda e tocmai potrivită ; mi se pare că el a iubit-o pe-atunci, dar ea a preferat pe fratele lui. Poate c-o mai iubeşte, dar asta

nu-l împiedică s-o speculeze ca ultimul precupeț. El ar vrea s-o și aducă la dînsul, dar ea știe că duce prea mare nevoie de bani și nu-i răspunde la chemări ; iar el n-are ce face, trebuie să se mulțumească numai cu banii. Însă situația pentru ea e intolerabilă ; ea-și iubește prea mult bărbatul și vrea să se descotorosească definitiv de acest alcoolic. I-a oferit o sumă globală, o dată pentru totdeauna, dar el a refuzat-o... preferă s-o aibe necontenit la mînă și s-o exploateze ; afară de asta, se știe slab și cheltuitor și se teme să aibe la un moment dat prea mulți bani la buzunar. Ș-apoi, cum ți-am spus, el tot n-a pierdut nădejdea de-a o avea. De aceea ea mi-a destăinuit totul și mi-a cerut ajutorul. I l-am făgăduit și, cum știi, am făcut ceva.

— Nu înțeleg cum ai putute să te ofere așa ușor și se pierzi atîta vreme pentru o femeie care nu interesează pe tine.

— Foarte bine pui chestia, Irma. Îmi place de tine că ești o femeie cu judecată sănătoasă și realistă. De aceea m-am gîndit să recurg la ajutorul tău și să te fac tovarășă.

— Tovareșe ?

— Ascultă aici... Femeia, doamna asta de care-ți vorbesc, pentru toate serviciile mele mi-a plătit. Mi-a plătit toate cheltuielile și cîștigul meu net a fost de 100.000 lei. Dar să vezi ceva : mizerabilul de prinț, fără să presimtă că eu vreau să-i apuc scrisorile, probabil însă cu mult mai înainte de a mă cunoaște, de teama vreunui furt ori a unui incendiu, poartă totdeauna cu dînsul o parte din ele. Două, trei, nu știu nici eu cîte și nu-și aduce aminte

nici doamna. E sigură însă că i-a[u] rămas în orice caz două şi anume cele mai importante : cele pe care le-a trimis în urmă de tot. Dealtfel, cînd m-am întîlnit cu prinţul la Palatul de justiţie, unde eu mă duc ca avocat şi nu ca apaş ca dînsul, el mi-a rîs în faţă, spunîndu-mi că toată munca mea a fost degeaba. Astfel, el a recunoscut că o are încă la mînă. Ei bine, Irma, doamna care m-a angajat îmi dă încă 100.000 lei dacă-i aduc şi aceste ultime scrisori. Probabil că el le ţine în acelaşi loc pe toate ; eu cred că le are în *portefeuille,* sau poate le-a cusut în haină, ori în vestă... Ascultă aici — îi pusei mîna pe umăr — dacă tu mi le aduci ai de la mine 50.000 lei, fără nici o discuţie. Ţie ţi-e foarte uşor să mă ajuţi, avînd în vedere desele invitaţii nocturne ce-ţi face... ori le-a încetat ?... mă grăbii s-o întreb îngrijorat.

— O, ce vorbeşte, chiar azi noapte certat la el că tot timpul scoale din somn...

— Să n-ai nici o grijă că ţi s-ar putea întîmpla ceva, cum nu mi s-a întîmplat nici mie. Scrisorile nu-i sunt adresate, aşa că şi dacă te-ar bănui, n-ar putea să te reclame. Numai să nu te surprindă asupra faptului, atunci te-ar putea uşor învinui c-ai vrut să-i iei altceva.

Două ceasuri am dăscălit pe Irma cum trebuie să procedeze ca prinţul să nu bănuiască nimic. Fu vorba aci şi de droguri pentru stîrnirea somnului, de care Irma era aprovizionată pentru uzul său personal. Îi descrisei scrisorile, îi arătai una de probă, pentru a i se întipări bine în ochi formatul şi patina timpului. O învăţai să încerce şi stofa paltonului ori a pardesiului, precum şi a vechiturilor pe care prinţul le poartă mai rar ; de asemeni nu

uitai nici fundul pălăriilor, micile buzunare ale vestei, *porte-monnaie*-ul, căptușala ghetelor și orice la prima vedere i-ar părea impropriu pentru a servi de ascunzătoare. O sfătuii, dacă percheziţiile hainelor dau rezultat negativ, să nu întreprindă nimic pînă nu se consultă din nou cu mine ; cu acel prilej aveam să stabilim pe unde mai trebuie căutat ; iar pentru cazul cînd orice speranţă va fi epuizată, încercarăm să preconstituim cum ar trebui să uzeze de farmecele ei pentru a-l trage mai uşor de limbă. Pînă atunci, nici un cuvînt despre mine, numai, evident, cînd mă aduce el în vorbă ; şi-n acest caz ea trebuie să mă înjure cu convingere, însă nu cu prea multă exagerare, ca să nu dea şi astfel de bănuit.

— Dă mîna colea, Irma, că vei executa cuvînt cu cuvînt, punct cu punct, tot ce ţi-am spus, fără nici o greşală.

Irma mi se aruncă în braţe :

— Lase, ştiu eu că tu nu vei da nici un lei la mine, dar am să te servesc cu cea mai mare bunevoinţe... Numai se nu afla pe urmă că tu iubeşte la dame aceea...

— Nu, Irma, te înşeli. Uite, partea ta o iau la mine din primul stoc ce am primit ; uite, o pun în buzunar s-o am la mine ; şi cum pui mîna pe scrisori, cum îmi telefonezi la numerele ce ţi-am indicat... Poţi să-mi dai întîlnire oriunde crezi tu de cuviinţă pentru a face schimbul... să nu zici că te aduc aici la mine să-ţi iau şi scrisorile şi să-ţi opresc şi banii. Poţi să vii chiar la Palatul de justiţie, dacă vrei... dar acolo nu mă găseşti decît după-amiază ; dacă mă anunţi din vreme, te pot aştepta acolo cu banii în sala cea mare a paşilor pierduţi...

Evident, Irma îmi păstra aproape întreaga iubire pe care mi-o arătase la început. Dar şi pachetul de bancnote pe care îl introdusei în *portfeuille* înaintea ei era prea gros, ca ea să nu ia o atitudine serioasă şi să clatine de cîteva ori capul afirmativ, în semn de dîrză hotărîre.

— Bine, îmi spune ea. Afacerile sunt afacerile şi amor este amor, ca se nu amestecăm una pe alta ca se zice că n-am se ocup serios de ce fegheduit. Dar în noapte aste vreau se remîne la tine...

Fără îndoială că are şi ea dreptate. Poate îmi mai aduc aminte sau îmi trăzeşte prin cap ceva nou...

Evenimentele cari s-au precipitat apoi nu mi-au dezminţit decît în parte prevederile. Donna Alba a intrat în biroul meu la două zile după plecarea maestrului. Asta s-a întîmplat într-o după-amiază, căci veneam acum într-adins şi după-amiezile, îndată ce terminam lucrul la Palat, fie pentru a primi vizita ei nerăbdător aşteptată, fie de a intercepta pe aceea a prinţului Preda, în cazul cînd, pentru a fi apărată de cine ştie ce neplăcere, ea l-ar fi convins să vină fără grijă, pentru a-i expune mai pe larg împrejurările dispariţiei scrisorilor sau pentru a trata cumpărarea celor lipsă.

Donna Alba nu mai păstra în atitudinea ei nici ironia binevoitoare, uneori sarcastică şi rece, care-a urmat convorbirii noastre de la teatru, nici aspra şi net duşmănoasa figură de la urmă, după probabila conversaţie la telefon avută cu prinţul Preda. Ea părea acum senină şi ţinea chiar să se străvadă adînca ei linişte interioară, care vrea să-mi arate că orice-ar putea să se întîmple, pe ea n-o în-

fricoşează, nici măcar n-o impresionează. Iar pentru a comunica cu mine a adoptat acum aerul cel mai îndepărtat, cel mai străin, cu care tratezi o afacere oarecare cu un om de care [nu] te desparte nimic altceva decît o tarabă de negoţ, aşa cum ne despărţea pe noi în aceste clipe marele birou al domnului Georges Radu Şerban.

— Domnule, mi-a grăit ea pe cît a izbutit mai simplu şi mai concis, am fost informată că sunteţi în posesiunea unor scrisori care nu vă privesc cîtuşi de puţin şi pe care le-am adresat mai de mult unui prieten, astăzi defunct. Cum mi s-a afirmat că le-aţi obţinut abuzînd de buna-credinţă a fratelui celui căruia le adresasem, chiar în preziua momentului cînd acesta se convinsese că e cuviincios să mi le predea de bunăvoie, am înţeles acum că pentru a le putea dobîndi trebuie să intru în negocieri cu dumneavoastră. Am venit deci să vă ascult condiţiunile.

Era acum momentul meu. Aspirai adînc aerul parfumat de prezenţa ei şi mă rezimai în mîinile proptite solid de dunga biroului.

— Doamnă, începui cu glas ferm şi rar, care-mi răsuna plăcut în propriile mele urechi, mă pregăteam tocmai să vă vorbesc de aceste scrisori şi aşteptam momentul priincios. Pentru că mă întrebaţi dumneavoastră întîi asupra lor, cu atît mai bine. Vă rog, însă, înainte de toate, să-mi permiteţi să vă destăinuiesc cum a ajuns la cunoştinţa mea existenţa acestor scrisori şi ce m-a determinat să încerc prin sforţări uneori destul de dificile să intru în posesiunea lor...

Buza ei de jos se răsfrînse delicios, deşi cu scopul de a-mi învedera că intenţia mea de a lungi vorba o plicti-

seşte. Dar cuvintele care urmară fură pentru mine atît de stupefiante că rămăsei interzis, aproape paralizat, bune minute întregi care urmară :

— Domnule, mi-e cu neputinţă să prelungesc această convorbire. Mobilul şi explicaţiile dvs. mă lasă complect indiferentă. Vă spun numai atît : doresc să obţin aceste scrisori şi vreau să cunosc preţul lor de răscumpărare. Suma vă rog s-o indicaţi pe o bucată de hîrtie fără nici un adaos şi să mi-o înmînaţi prin valet. Dacă vă temeţi de vreo complicaţie, ceea ce e natural pentru un om care se îndeletniceşte cu operaţii de asemenea natură, puteţi să mi-o comunicaţi pur şi simplu prin telefon.

Şi atît. Donna Alba ieşi cu acelaş pas ferm cu care intrase, cu capul ridicat şi cu aer de nepăsare, ca şi cînd n-ar fi făcut altceva decît să dea unele dispoziţiuni grădinarului ei. În uşă, numai adăugă :

— Dacă încercaţi să-mi explicaţi în scris ceea ce am găsit că e inutil să-mi explicaţi acum verbal, vă încunoştiinţez că voi trimete exerciţiul dumneavoastră stilistic înapoi, necitit. Nu primesc decît nota de plată, cu indicaţia strictă a sumei, care, vă asigur, dacă nu e irealizabilă, vă va fi achitată imediat.

Şi cînd putui bîlbîi primul cuvînt, „doamnă", uşa reveni după cea dispărută, în uşorii ei. Va să zică nimic, nici o cale de comunicat, de lămurit, de dezvinovăţit, cu această femeie ! Şi lucrul era cu totul firesc, dacă ea lua cu atîta uşurinţă de bună afirmaţia prinţului Preda că sustragerea s-a efectuat tocmai cînd el hotărîse să facă gestul cavaleresc ; întrucît intervenţia mea, romantica mea intervenţie, despre care ea luase cunoştinţă astfel indirect, putea să

mai fie interpretată drept o cumplită faptă, admirabilă, săvîrşită întru mulţumirea şi bucuria ei ? Dar cum nu-şi putea pune o femeie ca dînsă întrebarea asta tot atît de firească ; cum, hotărîrea aceasta subită a prinţului a venit atît de tîrziu, şi anume, tocmai după ce hoţul de scrisori de-acum a intrat în joc ? Cum trebuie să fi miorlăit în pîlnia aparatului prinţul Preda, ce accent a pus cuvintelor lui de-a izbutit s-o convingă în afară de orice judecată dreaptă, de-a izbutit să-i smulgă această condamnare arbitrară, fără cercetare şi apel, ca-n vremile strămoşilor ei ? Ce-a putut el să-i povestească din marele meu joc, cum l-a deformat acest joc, cît a sfîşiat el din aventura mea, de a izbutit să strîngă, în loc de lumină şi interes, în sufletul ei, întunerec şi dispreţ iremediabil ? Cu ce tact trebuie să fi vorbit banditul, cu ce stăpînire de sine, de a reuşit întîi să se convingă că ea nu e amestecată cu nimic în fapta mea, pentru a mă simţi singur şi a mă putea apoi preface în ţărînă !

Dar mai e o poartă prin care pot să trec pentru a-mi stabili dreptatea ce mi se cuvinte. Mai e prinţul Raoul, pe care trebuie să-l văd neapărat astă-seară, căruia trebuie să-i vorbesc neapărat astă-seară, să-i povestesc tot, tot...

Prinţul Raoul a plecat însă demult în străinătate. Şi-a luat căţelul lui şi a plecat, renunţînd definitiv la căutarea diamantelor, renunţînd la pasiunile lui, la totul. Eu însă nu pot să renunţ. Şi, iată, mi-a venit acum o idee nouă, mare, simplă, atît de simplă ca ziua aceasta. E tocmai ceea ce aşteaptă donna Alba şi e tocmai ceea ce mă învinuiesc de azi-dimineaţă, de cînd îmi fac lenta toaletă, că nu mi-a

venit în minte s-o vestesc în toiul cuvîntului ei. S-o întrerup arţăgos şi bădăran pentru a i-o spune. Dar poate e mai [bine] că nu se aşteaptă la nimic. Numai că totul trebuie făcut cît mai repede cu putinţă, cît mai repede, chiar astă-seară, nu mai tîrziu. În loc de orice bileţel, cu orice sumă, donna Alba va primi astă-seară cutia întreagă cu scrisori. Fără nimic, nici o explicaţie, nici o literă de a mea. Drace, e atît de simplu şi atît de clar, că toată dimineaţa din juru-mi, care la început mi s-a părut pîcloasă şi grea, acum s-a limpezit şi e delicioasă. Aerul nu mai apasă ca de aseară şi pînă acum, nu mai mă sufocă şi, iată, particip şi eu din toată inima la larma ciripitoare a brabeţilor din crengile, ce ajung pînă la fereastra mea, ale plopului din ograda vecină. Clopoţelul telefonului mi se pare el însuşi un şirag de note în plus la clinchetul pe care-l face sporovăiala vrăbiilor. Ridic receptorul : e de necrezut ! Irma îmi povesteşte ceva senzaţional şi dramatic ; a văzut scrisorile, prinţul le păstra chiar în *portefeuille*, sunt două, de formatul, mărimea şi cu scrisul celor ce i-am arătat. Din nefericire, prinţul a bîlbîit ceva în somn tocmai cînd ea se pregătea să le vîre în buzunarul pijamalei ; şi s-a întors cu faţa spre dînsa, continuînd să doarmă. Ea însă avea impresia că se preface ; or, dacă s-ar fi pus pe fugă, cu siguranţă că el ar fi ajuns-o din două salturi şi totul ar fi fost zădărnicit. Pe cînd aşa, s-a gîndit că e mai bine să le vîre liniştită înapoi în *portefeuille* şi să i-l aducă lîngă dînsul pe măsuţă. Prinţul atunci s-a deşteptat de-a binelea (cu siguranţă că s-a prefăcut că se deşteaptă) şi s-a întins cu zgomot.

— Ce s-a întîmplat ? a făcut el buimac.

— Uite, ţi-am văzut *portfeuille*-ul jos şi ţi l-am ridicat. Dacă nu băgam de seamă, putea să-ţi rămînă acolo, sub scaun, dimineaţa, şi să pleci fără el în oraş... deşi nu era mare pagubă. M-am uitat prin el, nici o lescaie, nenorocitule. Numai scrisori de la femei.

Prinţul nu s-a turburat de loc de împrejurarea aceasta, cum ar fi trebuit să facă, într-un caz la fel, orice om care s-ar fi deşteptat cu adevărat, din somn profund, în momentul acela, şi şi-ar fi văzut *portefeuille*-ul cu un conţinut atît de preţios în mîini streine. S-a mulţumit să rînjească, iar Irma a fost la rîndu-i mulţumită de mărturisirea ei sinceră că i-a cotrobăit pe dinăuntru, lucru pe care el cu siguranţă că-l văzuse cu coada ochiului. Mai rămînea de ştiut dacă el fusese treaz şi-n clipa cînd ea-l scosese din buzunar. Judecînd după gemătul şi mişcările lui, el se trezise ceva mai tîrziu, şi anume în clipa cînd gemuse şi cînd ea concomitent vîrîse scrisorile înapoi. A simţit prin somnu-i iepuresc că nu e lîngă dînsul şi a căscat ochii ; fiind spre dimineaţă, a putut-o vedea la haine. Dacă ea a calculat bine aceste clipe, calmul ei a fost salvator, ca şi inspiraţia de a nu ascunde că s-a uitat înăuntru şi de a-l zeflemisi nepăsătoare pentru conţinut. Pe urmă nici o întrebare, nici o aluzie mai mult, nimic, nimic. Irma se purtase într-adevăr ca un mare maestru. Rămînea însă în teribilă îndoială clipa cînd a putut el cu adevărat să-şi dea seama de ce se petrecere în juru-i. Dacă momentul acesta a avut loc cu cîteva secunde mai înainte, totul e pierdut ; dacă, dimpotrivă, s-a petrecut cu o iotă de timp după ce i-a cotrobăit în buzunar, scrisorile vor fi şi la noapte la

locul lor şi de astă dată Irma va întrebuinţa o doză ceva mai puternică de prafuri de adormit.

O sfătuii totuşi să nu caute să-i iese înainte în astănoapte şi să-şi păstreze şi de-acum înainte acelaş sînge rece. Dacă va veni el singur, bine, să-l urmeze, nu însă pînă nu-l va fi copleşit de mofturi şi refuzuri, întîi categoric şi apoi pe jumătate. Dacă nu, să aştepte, o noapte, două, trei...

Rămînea aşadar să aştept eu însumi la fel şi de aceea amînai trimiterea scrisorilor donnei Alba.

Dar ce aşteptare ! Prinţul îmi dădu tîrcoale pe la Palat şi mă salută cu cea mai francă bunăvoinţă şi prietenie. Şi pentru că-i răspunsei zîmbitor, deşi ceremonios, mă rugă să-i acord, într-un colţ mai retras, răstimpul cît mi-ar comunica numai două vorbe. Bineînţeles că-l urmai foarte curios. Şi el îmi grăi astfel :

— Te-aş pofti cu plăcere la un păhărel de lichior, după procese, dar mi-e frică să nu prelungim şedinţa la cîrciumă, şi n-aş mai vrea, pentru nimic în lume, să mă întorc noaptea singur cu dumneata acasă !

Şi-n timp ce eu ridicai din umeri în semn că nu pricep nimic, el se îndepărta trimiţîndu-mi saluturi şi făcînd haz zgomotos.

Mă munceam însă cu gîndul înfrigurat : vrea să-mi arăte oare că a simţit înţelegerea mea cu Irma ?

De două ori îmi mai telefonă Irma, dar fără a-mi da nici o interesantă veste nouă. Prima oară, prinţul se uitase cam choirîş la sticla cu *liqueur*, din care ea vroise să-l tra-

teze şi ea dăduse atunci singură pe gît păhărelul ce-i oferise lui (ea era obişnuită cu aceste prafuri), spunîndu-i :

— Da adică pentru ce eu se tratez la tine... Tu se cumpere *liqueur* şi se dai la mine.

Se iubise cu el toată noaptea, fără nici un folos şi fără să privească măcar în treacăt spre haina lui, întinsă pe speteaza scaunului ; dar băgase de seamă cum îi urmărea orice mişcare a ochilor.

A doua oară, ea-l respinsese de-a binelea, şi Irma îmi cerea părerea dacă nu procedase bine. Mă grăbii s-o felicit şi să-i recomand iarăşi şi iarăşi păstrarea celui mai desăvîrşit calm şi tact.

Dar, la două zile după întoarcerea maestrului, fui brusc deşteptat din somn de trîmbiţările sălbatece ale soneriei : Irma sosise în persoană să-mi aducă în zorii zilei vestea cea mare şi trofeul. Prinţul Preda bătuse la uşa ei şi-o rugase să-i toarne un *liqueur,* ea-l refuzase, blestemîndu-l că i-a stricat somnul, şi refuzase de asemeni să-l urmeze. Fără banii înainte, îl înştiinţă categoric, nu mai face nici o mişcare. El şi-a scos *portefeuille*-ul, dar ea i-a dat peste el, făcîndu-l să zboare pînă la uşă...

— Fugi cu sărăcia asta de-aci, i-a strigat... Şi cărăbăneşte-te şi tu.

El l-a ridicat demn şi a scos dintr-însul o bancnotă de 500 lei, pe care i-a purtat-o pe la nas.

— Asta e pentru tine, i-a răspuns. Dar ea a putut vedea dunga celor două plicuri ieşind dintr-una din despărţiturile uzate ale pungei lătăreţe de piele.

— Adu banii, i-a pretins ea... Şi după ce s-a văzut cu hîrtia în mînă :

— Asta e în contul datoriilor ! i-a strigat. Să poftești cînd vei face rost și de rest.

Dar la rugămințile lui a consimțit, s-a prefăcut că ascunde banii în dosul paravanului unde-și avea dichisurile intime și de-acolo și-a strecurat sub mînecă pachețelul cu praf pregătit mai dinainte. Cînd au ajuns în camera prințului, și-a adus aminte că și-a uitat cheia în ușă. A trimis pe prinț s-o ia. I-a turnat atunci praful în paharul cu apă. În timpul nopții însă prințul s-a ridicat, a luat paharul, a vărsat apa în chiuvetă și l-a umplut din nou la robinet cu apă proaspătă. Atunci contesa Irma a luat o hotărîre năstrușnică, a uzat fără pic de întrerupere de toată arta ei pentru a obosi pe prinț pînă la extrema limită. Pe urmă i-a declarat că ea singură se simte extrem de obosită și nu mai are putere să se miște pînă la camera ei. El însă s-a oferit rînjind s-o conducă ; ea i s-a aruncat atunci în spinare, petrecîndu-i brațele pe după gît și cerîndu-i s-o ducă astfel. „Dacă mă duci așa, i-a făgăduit, pînă la mine, acolo îți voi arăta un fel de iubire pe care nu o arăt decît la amanții mei de inimă !"

El a purtat-o atunci așa, cu toate că în coridor era acum lumină plină. A încuiat numai ușa de la apartament și și-a vîrît cheia în buzunarul pijamalei. Haina îi rămăsese încuiată înăuntru. Drept răsplată ea l-a oprit la dînsa, arătîndu-i într-adevăr încă o nouă curiozitate din arta ei complexă de curtezană, strîngîndu-l cu pasiune brusc reînnoită și declarîndu-i că-l iubește, pentru că s-a convins în sfîrșit că el e nobil cu adevărat. Cum el trăgea în sfîrșit să ațipească, ea îl scutura necontenit din somn, hotărîtă să nu-i dea pace. Îi propusese să-i facă o cafea ca să-i alunge

somnul ; el consimţi şi ea putu în sfîrşit să-i verse o dată cu romul şi ceva din praful miraculos.

— Zece cafele îţi dau, prinţule, şi tot nu te las să dormi... îi ţipa îndîrjită în ureche, scuturîndu-l zdravăn. Vreau să văd cît eşti tu în stare să rezişti, acuma cînd te-am făcut amantul meu de inimă. Dacă închizi cumva ochii, niciodată, să ştii, niciodată să nu te mai prind la uşa mea...

Dar, după a treia cafea, prinţul era distrus. Irma l-a mai mişcat cu toată puterea şi l-a înghiontit în coaste şi, cînd s-a convins că era într-adevăr insensibil ca un buştean, i-a luat cheia din pijama, apoi a intrat în apartamentul lui şi a ridicat scrisorile. I-a examinat bine *portefeuille*-ul, toate buzunarele şi căptuşeala hainei, să vadă dacă nu mai ascunsese vreuna pe undeva. Pînă şi cele două despărţiri ale portmoneului mă asigură că le-a cercetat potrivit instrucţiunilor mele, pentru ca să-mi dea amănuntul că n-a găsit acolo decît doi poli. A revenit în camera ei după ce a încuiat bine la prinţ (şi la dus şi la întors coridorul era pustiu) şi a pus cheia la loc în pijama ; apoi s-a îmbrăcat sumar şi a alergat la mine. Ţinea să se reîntoarcă pînă nu se deşteaptă prinţul şi era aproape sigură că-l va regăsi tot aşa cum îl lăsase. De tăria prafurilor ei nu s-a îndoit niciodată ; atît cît i-a dat lui, şi pe dînsa, care s-a obişnuit cu ele, ar fi dat-o gata şi ar fi ţintuit-o la pat cîteva ceasuri. Cînd a venit încoa de asemenea n-a văzut-o nimeni ; dacă acelaş lucru se va întîmpla şi la întoarcere, cu atît mai bine. Dacă nu, n-au decît s-o vadă ; va aduce cu sine o grămadă de pacheţele şi legăturele de ridichi şi ceapă verde, ca să se vadă c-a fost la piaţă.

Biata fată ! În timpul cît mai povestea am examinat scrisorile : erau într-adevăr cele două, aşadar cele mai grave dintre toate, ceea ce mă îndrituia să fiu sigur acum că prinţul nu mai avea nimic ascuns ; dacă s-ar mai fi gîndit iarăşi la vreo rezervă a rezervelor pe care să le fi îngropat cu grijă cine ştie unde, nu şi-ar fi putut alege alta într-acest scop. Înmînai pachetul cu bani Irmei şi ea mă privi cu recunoştinţă drept în ochi, dar şi cu sfiiciunea celui ce, primind o recompensă materială, îşi dă seama că poarta cealaltă a sufletului s-a închis. Totuşi, aşa lividă de eroicul ei exces, mînjită de izbucnirile perverse ale prinţului Preda, sleită de puteri şi de încordare, am atras-o spre pieptul meu şi am sărutat-o pe frunte. Sărmana contesă decăzută Irma ! Cu josnica ei artă scăpase din mare cumpănă pe frumoasa principesă Alba Ypsilant, ale cărei pleoape roze despart încă la ora asta lumea de basm a visurilor princiare de grija zilei nesigure ce mijeşte din neant.

Rămas singur, mi-am dat numaidecît seama că noua mea izbîndă va putea să aibe şi urmări neliniştitoare. Prezenţa domnului Georges Radu Şerban aci, în Bucureşti, într-o zi ca asta, mă stînjenea destul, mă punea în mare nesiguranţă. După masă aveam un proces greu, care nu putea să se termine desigur astăzi. Trebuia să conving pe maestru să participe singur la dezbateri, iar eu să pot rămîne la birou, pretextînd studierea unei alte afaceri grele, care avea să intre în discuţie peste două zile. Domnul Georges Radu Şerban, căruia-i arătai intenţia mea, după sfîrşitul consultaţiunilor, nu-mi găsi rea ideea, mai

ales că-i ştiui sublinia unele nedumeriri în privinţa chestiunilor de studiat, care-l interesară şi pe dînsul. Revenii astfel după-amiază destul de devreme, nu fără a mă simţi gîtuit de o supărătoare emoţie, la gîndul că în timpul prînzului s-ar fi putut întîmpla ceva. Putui să mă liniştesc repede în această privinţă, dar pericolul nu era deloc exclus, atîta timp cît prinţul Georges întîrzia acasă ; îmi persista tenace în miezul capului presimţirea că desperatul acela, deposedat de ultimele lui surse de şantaj şi nebănuind intenţiunile mele în privinţa existenţei lui şi ce făcusem pentru o fată, ar putea năvăli dintr-un moment într-altul şi povesti maestrului într-un acces de furie tot ce s-a întîmplat ; pretextele invocate pentru a-mi legitima rămînerea la birou tocmai bine n-ar fi lipsit să întărească întrucîtva, în convingerea stăpînului casei cu sumbră faţadă, spusele acum fără reazim ale aventurierului.

Şi iată, acum, pentru prima oară, după atîta amar de ani, sumbra faţadă a palatului prinţului Georges îmi reapare în ochi cu toate amănuntele lui îndoliate, cu tot aspectul lui funebru de la început. Obişnuinţa cotidiană îi ştersese această posomorîtă înfăţişare, iar prezenţa perpetuă a donnei Alba îi estompase dungile severe ale negrului, îi destinsese arcurile grele ale bolţilor, îi umpluse matul geamurilor cu irizări de speranţe. Dar, astăzi, păşind spre el, mi-era cu neputinţă să înăbuş impresia că mă îndrept spre un cavou, şi-mi amintii paşii, retrăii toate emoţiile primei mele aventuri, în casa stăpînei zilelor şi nopţilor mele. Înlăuntrul biroului care-mi devenise atît de familiar, aspectul exterior al palatului se întregea în teribila impresie ce mă stăpînea, cu orînduirea rece, deşi somptu-

oasă, a mobilierului. Dar îmi dam bine seama că îndată ce mașina cu domnul Georges Radu Șerban va porni, toate aceste obsesii vor dispare ca iasmele de noapte la primele suflări ale zorilor ; procesul avea să-l ție mult și bine la Palat, iar nenorocitul de prinț Preda, odată liberat de prima criză a mîniei, avea să redevină lucid, să mă caute în sala pașilor pierduți sau acasă și să încerce, în urma sugestiei ce aveam să-i dau chiar astăzi, oarecare tratative ce-i puteau fi folositoare, și-n care, cu deplină sinceritate, eram dispus să mă angajez.

Dar prin telefon maestrul aflase că procesul nu era printre cele dintîi pe condică și mai zăbovea. Eu deschisesem larg dosarul de poimîine (aveam în arhiva noastră dosarul fiecărei afaceri, alcătuit din copiile exacte ale tuturor pieselor din dosarul respectiv de la Palat ; un om meticulos și ordonat ca prințul Georges nu putuse să nu organizeze astfel serviciul nostru, pentru care angajasem special, la fiecare secție, cît unul din dactilografii practicanți în cancelariile instanțelor) și-l cercetam cu mare interes, dar avusesem grijă să mă așez astfel ca să pot observa prin larga și înalta fereastră din dreptu-mi toată mișcarea străzii în fața marelui portal.

Răspundeam tocmai la unele întrebări ale prințului, care căuta un autor trebuincios prin cristalele rafturilor lăcuite, pe care se înșirau în ordine alfabetică volumele legate în piele neagră, cînd văzui pe prințul Preda apărînd în dreptul grilajului, cu ochii extrem de măriți pe fața-i suptă și mumificată, cu părul ieșind dezordonat de sub gambeta-i de formă perimată.

Îmi simţii braţele încordîndu-se involuntar şi apucînd dunga mesei de lucru ; prinţul Georges îmi explica acum de ce-i era necesar autorul vechi pe care-l căuta. Prinţul Preda privi din mers în dreapta şi-n stînga sa ; apoi ridică ochii de pe portal tocmai înspre fereastra noastră, dar nu coti să intre pe poartă şi după puţin dispăru în partea cealaltă a străzii. A văzut maşina ! gîndii ; de bună seamă că îi ţine calea afară s-o oprească sau îşi vede de drum înainte, să aştepte pe maestru la Palatul de justiţie. Totuşi, trecerea asta repede prin faţa casei masetrului parcă mă mai linişti : dacă e mînat de-o furie irezistibilă, îmi zisei, ar fi intrat dintr-o dată înăuntru şi nu s-ar fi sfiit de o maşină pusă de-a curmezişul mîniei lui. În orice caz, dacă e dispus să întindă planuri, e posibil că va începe iarăşi discuţia întîi cu mine sau cu donna Alba. Dar asta e ora cînd el ştie bine că atît maestrul cît şi secretarul său se găsesc la Palatul de justiţie ; am înţeles atunci ! Amicul vrea să aibe o întrevedere hotărîtoare cu donna Alba. Hotărîtoare, pentru că n-a mai chemat-o la telefon. Vrea probabil s-o ameninţe, să-i arăte starea lui de disperare, s-o facă să înţeleagă că şi fără nici o probă în buzunar, el tot va dezlănţui scandalul... Adică întocmai cum mă gîndisem la început ; nu poate să fie altfel, mă liniştesc din ce în ce mai mult ; nenorocitul, care visa dragoste romantică şi cavalerească, se vede acum lipsit de totul, pînă şi cu viaţa feteie lui periclitată.

Totuşi, cînd maestrul părăsi casa, simţii din nou supărătoarea apăsare a carotidei. Urmării cu atenţia încordată a timpanelor maşina, ocolind dincolo de poartă şi claxonînd. Claxonînd oare pe prinţul Preda, care va fi ridicat,

dincolo de grilaj, brațele în sus, s-o oprească ? Nu. Accelerația mașinii cît timp mai e în dreptul grilajului crește în mod normal, astfel că deocamdată nu se petrece nimic deosebit. Dar cînd automobilul a dispărut, auzul meu își întinde zadarnic antenele în depărtare ; ce poți să auzi dintr-o casă cu ziduri de cetate ca asta, chiar pe-o stradă atît de puțin umblată. Dar dacă nu aud nimic, în schimb, iată, pot vedea pe fereastră pe prințul Preda, care intră ca o tempestă... Perfect, perfect, presupunerile mele încep să se adeverească. Poftim, prințule, poftim !

E oprit la ușă jos. Ies în sala de așteptare ca să tai drumul feciorului.

— Ce s-a întîmplat ?

— Un domn întreabă de doamna princesă.

— A...

Atît, un „a !" indiferent, și mă retrag. Dar am grijă să las ușa cu închidere ermetică și căptușită cu perne îndesate în piele neagră puțin crăpată, nimica toată, un milimetru, o fracțiune de milimetru, atît cît să nu se poată vedea de la început că nu e închisă. Aud astfel perfect sosirea prințului Preda și glasul feciorului : „Doamna princesă vă roagă să așteptați aci". Pe urmă liniște. Nu văd nimic, dar îmi închipui figura răvășită a prințului decăzut, în mijlocul sălii somptuoase, care-l împresoară sfidătoare și severă, cu toată puterea de evocare a propriului său trecut. Și-n mijlocul acestei mustrări tăcute, dar încordate, înțeleg bine starea sufletului acestui nenorocit care se pregătește tocmai să joace ultimul lui rol desperat și respingător.

În sfîrşit; o uşă care se deschide energic şi apoi glasul categoric al donnei Alba :

— Domnule, dar eu v-am interzis să mă căutaţi aicea. Credeam că în ultima noastră convorbire la telefon ne înţelesesem. Dacă dumneavoastră socotiţi că mă puteţi intimida cu suplimente de îndrăzneală, vă înşelaţi. Vă rog să părăsiţi imediat...

— Pardon, doamnă, un moment numai, şi voi executa întocmai porunca dumneavoastră... Tocmai asta ţineam să ştiu, dacă învoiala noastră subzistă şi după ultima ispravă a agentului dumneavoastră, căci regret infinit, doamnă, dar nu mai pot să cred că el lucrează din proprie iniţiativă. Doream mult să aflaţi însă că nici de data asta succesul lui n-a fost definitiv. O fi găsit el şi celelalte două scrisori, dar vream să vă spun că n-a avut imaginaţie sau că isteaţa sa complice n-a avut nici o imaginaţie, să meargă cu investigaţiile puţin, puţin mai departe... mai alături. Asta ca să punem lucrurile la punct... o dată pentru totdeauna... A căutat în *portefeuille,* dar nu i-a dat în gînd să se uite şi în acest *porte-monnaie,* ce-i drept nu prea potrivit pentru dimensiunile unei scrisori... nu l-a bătut capul c-o scrisoare ar putea fi chitită în patru, tocmai anume ca să intre într-un *parte-monnaie* în care nu dă la toată lumea în gînd să-şi vîre ochiul... mai ales cînd îl vede aşa, scuzaţi, uzat şi ponosit, adică tocmai pentru aceea...

Donna Alba îl întrerupse şi nu-mi scăpă accetul de uimire din glasul ei :

— Dar, domnule, spuneaţi deunăzi că tocmai aveaţi de gînd să-mi aduceţi aceste scrisori din imbold personal şi fără nici o condiţie, cînd vi s-au sustras toate.

— Din nebăgare de seamă mai rămăseseră două pe fundul cutiei.

— Ați spus că vi s-au luat cu cutie cu tot, o cutie foarte prețioasă, de la fratele dumneavoastră... veche operă de artă a unui necunoscut maestru italian din secolul al XV-lea...

— ...

— Va să zică, vă opriseți deja unele rezerve, în momentul cînd v-ați luat hotărîrea să săvîrșiți marele act spontan... Foarte elegant, n-am ce zice...

Era ca un fel de bucurie batjocoritoare în vorbele donnei Alba, nu numai ironia amară a celui ce-și vede astfel soarta alunecînd din mînă în mînă, ruptă în două de doi hulpavi care trag de ea dezmetic într-o parte și într-alta. Descopeream prea mult curaj la această femeie, în clipe atît de hotărîtoare, în care se juca norocul ei ; punea ea oare aci ultimele resurse de mîndrie și sfidare, ca orice biată existență care se vede încolțită din toate părțile și se încăpățînează să expire demn și vitejește, așa cum a trăit ? Sau poate bucuria asta nereținută țîșnea din subita înțelegere a curățeniei gîndurilor mele în această obscură împrejurare, din care nemernicu-mi rival se detașa în sfîrșit în odioasa-i realitate, din intuiția vie pe care șnapanul însuși i-o descoperise că un aliat considerabil și nepretuit veghează credincios asupră-i, oricîte necugetate jigniri i-a adus pentru dezinteresatu-i ajutor.

— Dumneavoastră de ce nu m-ați crezut pe cuvînt că v-am dat totul, ripostă după un timp prințul Preda, poate că vă aduceam și rezervele de care-mi reproșați... Puteam

să am la rîndu-mi încredere că vă veți ține de cuvînt... în privința... ofrandei... ce-mi acordați pentru sărmana... mea fiică... ? Însă, precum vedeți, trebuie să vă țineți de cuvînt... o mică dovadă trebuie să rămînă chiar între oamenii cei mai de cuvînt, rîse ironic prințul Preda.

În momentul acela deschisei brusc ușa, făcînd zgomot cu mînerul ei ca să se creadă c-o desprind chiar din strînsoarea metalicului ei pervaz. Apoi mă prefăcui că vreau să mă retrag cu discreție, dinaintea neașteptatelor prezențe, cînd prințul Preda mă apostrofă vitejește :

— Mi se pare c-ai auzit ceva... Dealtfel, nu e mare lucru, știam de mult că ascultatul la uși e una din marile dumitale calități. Dar chiar dacă n-ai auzit nimic și dacă doamna princesă îți reproșează c-ai uitat să cauți sau ai uitat să pui să se caute și-n acest modest *porte-monnaie*, te sfătuiesc să nu mai încerci... dacă n-ai avut puțină imaginație la timpul său, degeaba ! Acuma poți să răscolești tot Bucureștiul, și nu vei mai da de nimic... te asigur...

Și prințul Preda scutură în aer jerpelita lui pungă, pe care Irma tocmai o controlase, după sfatu-mi, „la timpul său", cum spunea dînsul. Nu-mi putui reține un zîmbet, un zîmbet de triumf. Și numaidecît apoi nevoia de-a vorbi, de a mă făli cu faptele mele mă podidi ca un șuvoi de sînge. Și mai cu seamă nevoia de-a asigura gîndul limpezit al donnei Alba că nu se mai găsește nici cu un fir de păr în puterea acestui individ periculos.

— Domnule, eu nu știu despre ce fapte și despre ce reproșuri vorbești dumneata ; mi-ai mai povestit ceva în felul ăsta la Palatul de justiție, dar n-am înțeles nimic. Însă

dacă te-a jefuit cineva de scrisorile de care vorbeşti şi pe care, pe cît înţeleg, le deţineai în mod nedrept şi imoral (apăsai asupra acestor cuvinte, pentru ca donna Alba să observe că, întocmai cum scumpa ei minte a întrevăzut în sfîrşit, lucrurile s-au schimbat acum) şi dacă la prima dată sustragerea de care vorbeşti n-a reuşit deplin, apoi la a doua încercare fii sigur că n-a mai rămas nimic necotrobăit. Ţi-o afirm cu competinţa celui pe care profesiunea l-a pus uneori în contact cu autorii unor astfel de isprăvi ca şi cu urmăritorii lor. Dar dovada cea mai evidentă, cea mai eclatantă, a afirmaţiei mele e tocmai hazardata şi lipsita de tact prezenţă a dumitale aci în momentul acesta, ca şi limbajul speriat şi invonvenabil ce întrebuinţezi... dumneata, care, din strălucirea de odinioară, rămăsesei cel puţin cu un fel mai deosebit de a vorbi, de a te prezenta şi de a proceda...

Doream să glăsuiesc astfel mai departe, dar donna Alba mă amuţi cu o privire mai dispreţuitoare decît cea cu care ascultase pe prinţ. Vorbi acum ea, adresîndu-se celuilalt :

— Domnule, mi-e indiferent dacă mai aveţi sau nu din scrisorile acelea, ţin să vă aduc însă la cunoştinţă, o dată pentru totdeauna, că nu din cauza lor v-am acordat pensiunea ştiută, pe care-o veţi primi şi de-acum înainte dumneavoastră şi fiica dumneavoastră. Iar ca ultim cuvînt, vă înştiinţez că dacă vă veţi mai permite să călcaţi aicea, ea vi se va tăia în mod automat şi definitiv... şi orice nouă tentativă a dvs. de a mai mă plictisi va fi reprimată în consecinţă.

Şi plecă fără să-mi mai acorde nici măcar o privire, oricît de rea şi de batjocoritoare.

Prinţul Preda era extrem de radios ; apoi, redevenind grav, se apropie de mine, apucîndu-mă familiar de-un nasture al hainei.

— Pentru ce mi-ai făcut asta ?

— Pentru că eram sigur că ieşi mai onorabil astfel din procesele dumitale de conştiinţă. Iată ce arăţi, figura singură spune cît te simţi de mulţumit acum. Şi dacă doamna nu-ţi pomenea deloc de cele ce ţi-a pomenit acum la urmă, fii sigur că eu îmi luam asupră-mi soarta dumitale şi a fiicei dumitale. Încă te pot vesti că am şi expediat şcoalei rata pe ultimul semestru pentru fiica dumitale...

Şi pipăind cu mintea ca pe-un gînd de preţ surpriza donnei Alba, cînd i se va răspunde de la pension că pensia fetei lui Buzescu a fost achitată pînă la sfîrşitul anului, împinsei amical pe prinţ spre uşă :

— Acum la revedere, bunule tovarăş de petrecere, grăbeşte-te, să nu-ţi periclitezi din nou soarta, abia asigurată, cu sosirea unei persoane care nu cred că s-ar bucura deloc să te găsească aci, chiar dacă i-ai pretexta că ai venit să mă consulţi într-o chestiune personală, cum îmi închipui că promptul d-tale spirit de *à propos* s-ar grăbi să-i spună...

Prinţul însă îmi păru neliniştit chiar dinainte de a-i aminti această neplăcută perspectivă...

— Bine, omule, îşi dădu el necazul pe faţă, ai trimes şi dumneata banii la pension fără să mă întrebi, ca şi prinţesa Ypsilant...

Dădu să mai spună ceva, se mai încruntă o dată, făcu apoi un „Bine !“ de mulţumire şi mă lăsă. Nu ştiu ce mă făcu să mi se năzărească atunci deodată că acest mincinos şi excroc fără pereche nici n-are vreun copil...

Plănuisem să dau cutia cu scrisori donnei Alba — şi odată cu ea dezlegarea sufletului ei, ca şi dezlegarea sufletului meu de bănuiala nedreaptă ce încă îmi păstra pînă la protivnica dovadă — în ziua care avea să urmeze primei plecări, vag anunţată, a maestrului. Dar o vizită curioasă în studiul nostru, primită mai înainte ca d. Georges Radu Şerban să-şi stabilească data precisă a călătoriei, schimbă hotărîrea mea cu desăvîrşire. Persoana care determina această schimbare era un basarabean mare şi zdravăn, un proprietar bogat din Chişinău, d. Petrow, senator, şi soţul dansatoarei Olga Petrowna, a cărei artă şi frumuseţe le admirasem acum patru ani la restaurantul denumit la „Ruşi“. Cazul noului-venit nu era lipsit de interes ; înainte de război, domnul Petrow, care avusese mare avere la Odesa şi avea încă la Chişinău, cunoscuse şi luase în căsătorie pe-o fată de balet, Olga, care deveni astfel d-na Olga Petrowna şi încă baroneasă, pentru că sub ţari domnul Petrow era recunoscut ca drept purtător al acestui titlu aristocratic. De iubire prea mare, înainte de a pleca la război, el chiar îi dăruise în plină proprietate o casă pe care tocmai o cumpărase la Chişinău. Revoluţia însă izbucni şi domnul Petrow nu mai ştiu de soţia sa ; el izbuti totuşi să ajungă în Basarabia şi vroi să reintre în posesiunea averii din România şi implicit şi a casei dăruită soţiei, una din cele mai importante din oraş şi care întrecea prin

valoare restul proprietăților redobîndite. Aci însă întîlni pe doamna Petrow, care, venită mai din vreme, făcuse și ea demersuri să reintre în posesiunea casei și reușise în cele din urmă mai mult grație talentului și a frumuseții ei decît a actelor, care erau oarecum în neregulă. Domnul Petrow se bucură foarte văzîndu-și soția și reîncepu cu dînsa traiul de odinioară, dar peste puțin observă cu groază că femeia nu prea se arată tocmai așa de bucuroasă de sosirea lui. Cel dintîi conflict serios dintre dînșii izbucni din cauza angajamentelor ei artistice. Domnul Petrow convenise în cele din urmă ca ea să execute contractele încheiate în regulă cu impresarii, pînă la sosirea lui, dar nu-i mai îngădui să se angajeze din nou, mai ales că majoritatea erau încheiate pentru București și pentru alte orașe îndepărtate din vechiul Regat și Ardeal. Femeia se prefăcu că acceptă, dar el băgă după cîtva timp de seamă că angajamentele vechi se înmulțesc mereu și nu mai dau nădejde c-o să se sfîrșească. Ceartă mare, amenințări cu despărțirea de-o parte și de alta, pînă cînd rusoaica îi făcu într-o bună zi somație să părăsească în cîteva săptămîni clădirea. Ea petrecu aceste săptămîni dînd reprezentații și, cînd reveni la Chișinău, încercă, nici mai mult, nici mai puțin, să-l expulzeze cu portăreii.

(Cînd expunerea ajunse la acest punct, ea fu întreruptă prin ridicarea bruscă de pe scaun a maestrului, a cărui față era extrem de contractată, oricît își da silința să-și recapete calmul lui obișnuit. Eu nu-l mai văzusem pînă acum într-o astfel de surescitare, așa că-l privii cu mare uimire. El îmi făcu semn, despicînd negrul mustăților de al bărbii

cu albul eclatant al rîsului lui reţinut, că nu e nimic şi invită pe basarabean să continue.)

Domnul Petrow, indignat la culme de această impertinenţă, cu toate că-şi iubea soţia nu cu mult mai puţin ca la început (straniu rîs amar ieşi din gîtlejul maestrului), contestă imediat execuţia şi porni proces greu cu articole şi jurisprudenţe ruseşti şi basarabene de anularea donaţiei, complicată prin acte ocolite (era vorba propriu-zis de-un act de cumpărare făcut pe numele ei), proces care trecu în faţa instanţelor Chişinăului, apoi se mută la Bucureşti, unde fu întrerupt, prin rugămintea ei de a fi iertată. Domnul Petrow era însă (sau se făcea) neînduplecat, pentru că şi el îi trimisese mai de mult mesagii de împăcare (rînjet de dispreţ la maestru), însă ea nici nu voise să audă; şi abia acum, la urmă, văzînd că angajamentele au scăzut, şi ca număr şi ca strălucire, şi că pînă şi restaurantul de noapte rusesc, unde-şi găsise adăpost în ultimii ani, era, ameninţat de faliment, se gîndise să revină la dînsul, mai ales că pierduse şi speranţa cîştigării procesului, pe care nu mai avea nici mijloace să-l continue. Procesul ajunsese aşadar acum în faţa Curţii de apel din Bucureşti, unde tot ea izbutise să-l strămute pentru motive de suspiciune legitimă (d. Petrow era convins că mai mult pentru motivul slăbiciunii pe care o au pînă şi bătrînii magistraţi români în faţa frumuseţii femeieşti) ; se găsea în ultima fază, şi prea adînc jignitul soţ era gata să-l redeschidă, pentru a termina definitiv cu el (la prima instanţă îl cîştigase). Cum însă soţia sa dispunea încă în mod copios de capitolul frumuseţii, d. Petrow nu ştia la ce avocaţi se mai putea aştepta tocmai acum să aibe împotrivă ; mai mult chiar, se temea

şi de ai săi, însă auzind de faima şi „seriozitatea“ maestrului, crezuse că lucrul cel mai bun e să recurgă la dînsul.

— Sunteţi avocatul care ştiţi să duceţi procesele pe drumul cel mai scurt spre rezolvat, pentru că niciodată nu cochetaţi cu adversarul, oricine ar fi el, complimentă el cu diplomatică... sinceritate pe maestru, drept încheiere, ca un vrednic basarabean ce nu trebuie niciodată să uite cuvîntul bun de la urmă şi care trebuie să dea lucrurile pe şleau.

Maestrul, care nu zîmbise o clipă auzind motivul real care determinase pe vizitator să i se adreseze, acceptă cu un avînt pe care nu i-l cunoşteam. Printre altele îi răspunse rusului :

— Am văzut şi eu pe soţia d-tale dansînd şi am admirat-o într-adevăr şi ca artistă şi ca mare frumuseţe. Dar tocmai pentru că e atît de frumoasă...

Şi aci se întrerupse. Petrow zîmbi larg şi puţin înfricoşat, dar eu văzui în negrul ochilor maestrului sclipiri de cremene şi amnar.

— Dar nu înţeleg de ce n-ai divorţat încă ? se întrebă îndîrjit maestrul. O soţie care te somează să ieşi din propria ta casă...

Basarabeanul surîse şi mai larg, şi de astă dată uşurat şi fericit că-şi găsise omul.

— E, cocoane, glăsui el plin şi pe îndelete, am început şi divorţ... dar s-a suspendat şi acela... cine ştie, de iertat, poate m-o mai îndemna Dumnezeu s-o iert... dar casa n-o mai merită...

Şi-n vehemenţa şi-n dispreţul total cu care maestrul invectivă pe acest client ca oricare altul, pentru o afacere personală, care pe noi nu ne privea cîtuşi de puţin, sub alt

unghi decît al principiilor de drept civil în sine, revăzui, ca o sclipire de fulger în nori grei de praf și de furtună, frumusețea goală a rusoaicei, atît de asemănătoare la statură și la chip cu donna Alba. Și privii uimit la barba voievodală a vlăstarului de voievod român, neîndurat la greșelile femeiești, mișcîndu-se ca în ritmul pronunțării unei sentințe de moarte, pe cînd rostea basarabeanului zîmbitor :

— Să știi că voi face tot posibilul să-ți cîștig procesul, numai dacă îmi făgăduiești că n-ai s-o ierți niciodată !

Și abia acum mă izbi cu o putere fără de seamăn amintirea acelei vizite cu care maestrul mă onorase inoportun în momentele cînd mă împărtășeam cu Lilica Mavrogheni din deliciile unei aventuri neprevăzute și trecătoare, gustată din plin tocmai pentru că era liberă de orice fel de obligație sau interes. Și iarăși mă năpădi cu putere, într-o lumină neașteptată și supărătoare, atitudinea de dăunăzi a donnei Alba, descoperindu-mi acum tardiv aspecte asupra cărora atenția și amorul meu propriu nu stăruiseră îndeajuns în clipele cînd ele îmi apăruseră totuși, cu toată lipsa lor de consistență momentană. Înainte de orice, nu mai rămînea îndoială că singura privire ce-a acordat atunci donna Alba intervenției mele a fost de-un dispreț vădit, poate intenționat accentuat, în raport cu cel cu care tratase tot timpul pe bietul prinț Preda. Mai apoi zîmbetul acela de totală nepăsare și dezgust, cu care-l încunoștiințase „o dată pentru totdeauna“ că „nu din pricina scrisorilor“ i-a servit pensia știută, se referea și la mine, evident ; ba nu, cuvintele acelea nu se puteau referi

decît numai la mine ; văzuse doar şi ea prea bine că prinţul Preda nu făcea alt decît să mintă cu disperarea cauzei pierdute pentru veci.

Donna Alba îmi sfida aşadar puterea ce-o dobîndisem asupră-i, îşi bătea joc de mine şi de ea. A-i fi dat scrisorile după un astfel de avertisment, însemna să le primească, drace, ca pe-un simplu jurnal de mode sau un roman franţuzesc. Şi asta fu ideea care mă izbi, cînd, după plecarea basarabeanului, prinţul Georges continuă să-şi exprime, acum mai în voie, indignarea faţă de atîta slăbiciune, faţă de atîta lipsă de mîndrie şi eleganţă, cît îi fusese dat să vadă din partea acestui „rus". Donna Alba trebuie să observe mai bine dimensiunile puterii mele, îmi spusei la rîndu-mi, şi aceste dimensiuni nu-i pot apare la justa lor valoare decît acordîndu-le o perspectivă oarecare. Ei bine, donna Alba va avea prilej să măsoare chiar azi lungimea acestei subite dar considerabile perspective.

Şi cînd domnul Georges Radu Şerban, care pentru prima oară de cînd lucram împreună îşi manifesta atît de făţiş şi violent o impresie personală şi o trăsătură a caracterului său îndeobşte comprimat, îşi termină filipica (pe cînd eu mă gîndeam obstinat că numai asemănarea fizică uneori cu adevărat izbitoare dintre soţia sa şi rusoaică îl face să spumege astfel), îi comunicai dorinţa mea de a-l părăsi.

Se uită la mine mirat, speriat parcă ; iată aşadar altă mişcare a capului său, care-mi denotă că domnul Georges Radu Şerban nu ştie decît să-şi reprime pasiunile, pornirile şi nedumeririle, în faţa mersului obişnuit al vieţii, dar atît şi nimic mai mult ; ele însă rezidă nenumărate şi col-

căie în sufletul său cu o putere de izbucnire cu atît mai mare cu cît de bună seamă sunt mai latente şi mai înfrînate.

Stătu cîtva pe gînduri mîngîindu-şi barba, se ridică şi se plimbă de cîteva ori în lungul odăii... şi atunci bucuria mea fu cu atît mai mare că-l părăsesc cu cît îmi dădui seama că începusem a-l iubi pe omul ăsta mîndru cu care mă obişnuisem. El se opri în fața mea și-mi spuse :

— Te cam grăbeşti dumneata ; peste un an aveam să-ţi trec toate afacerile mele... pentru că şi eu băgasem de seamă că aproape m-am săturat de acest capriciu.

Pe urmă corectă cuvîntul „capriciu", explicîndu-mi că hotărîrea lui de a se dedica barei și legilor a venit în urma unei mature chibzuieli, în mijlocul naufragiului general al clasei suprapuse ; deşi el personal n-avea a se teme de efectele exproprierii și ale catastrofelor valutare, totuşi a socotit necesar pentru împăcarea conștiinței lui că trebuie să fie un pionier al campaniei de intensă activitate, cu care credea că boierimea va întreprinde îndată lupta pentru recîştigarea preponderenței pierdute și, implicit, pentru justificarea trecutei preponderențe, precum şi un apărător înverşunat a ce mai rămînea să fie scăpat.

Or, cu vremea, toată această atitudine bine diferențiată s-a fărămițat, amestecîndu-se într-o ocupaţiune avocăţească obişnuită, foarte interesantă şi aceasta din punctul de vedere al problemelor de drept general care-l pasionează deopotrivă, dar care-i acaparează prea din cale-afară timpul, de care mai are nevoie și-n alte direcţii, unde-l împing fără voie numele și cerințele sufletului și-ale obîrșiei sale.

Ca şi la venirea mea în acel birou, demult, sunt atîţia ani de atunci, subliniai şi acum, cînd maestrul a putut să observe că ocupaţia lui a devenit dintr-un principiu de luptă o meserie propriu-zisă, nu întru totul compatibilă cu nobleţea princiară (unde e prinţul Raoul să-l audă, revenind mai mult ori mai puţin la ideile pe care acest simpatic prieten de neam mi le susţine[a] cu atîta ardoare, mai demult, combătîndu-şi cumnatul ?), şi-mi exprimai din nou admiraţia pentru linia lui dreaptă şi pentru prestanţa cu adevărat voievodală cu care a ştiut să străbată, în anii din urmă, un domeniu de preocupări mai mult burghez prin alcătuirea şi rostul lui actual.

Începui apoi să enumăr diverse motive care mă îndemnau să nu mai întîrzii cîtuşi de puţin în îndeplinirea hotărîrei mele ; găsii la repezeală cîteva şi i-aş fi putut înşira o mie şi unul. Dar el nu-mi dădu răgaz de vorbit.

— În definitiv, nu sunt cu nimic îndreptăţit, grăi el solemn şi convins, să înduplec *o forţă* în toată puterea cuvîntului de a mai păstra o situaţie subalternă. Regret mult că o tovărăşie nu mai pot face cu dumneata, vreau să spun una formală, dealtfel nici dumneata nu pretinzi şi n-ai pretins asta ; în sfîrşit vom mai putea colabora din depărtare ; dacă primeşti, eu îţi pot trece chiar de acum mai toate afacerile mele — îmi rezerv numai pentru anul ce urmează, şi pe care mi l-am mai acordat ca activitate judiciară, cele vreo patru-cinci afaceri care mă obsedează şi de care nu pot să mă las pînă nu voi vedea că se rezolvă în sensul pe care-l doresc...

I-am mulţumit prinţului extrem, extrem de încurcat. Totuşi, m-am grăbit să-i mulţumesc numai şi numai ca re-

fuzul meu, în fața acestei princiare gentileți, să nu-i pară o jignire, și mai mult încă, un motiv de legitimă suspectare. Și mă văd iarăși atît de meschin în umbra covîrșitoarei generozități de care n-am nevoie, parcă m-aș regăsi la începutul tîrziei și falsei crize de noblețä a deșucheatului prinț Preda. Doamne, nu sunt omul care să mă tem acum c-aș putea rămîne fără clientelă, dar gestul ăsta de amiciție, venind tocmai de la un om atît de mîndru și de întunecat, mi se pare într-adevăr copleșitor.

Domnul Georges Radu Șerban mi-a oferit și-o masă de despărțire ; pentru prima oară se întîmplă să fiu invitat la masă de d. Georges Radu Șerban. Este o constatare asta pe care și maestrul se simte din nou dator s-o observe : nu m-a invitat niciodată, deși ar fi fost de dorit. O mai strînsă legătură între noi se cuvenea, mai amicală, mai familiară, repetă el regretele de la Teatrul liric, dar, în sfîrșit, afacerile, preocupările, activitatea ; dacă s-ar fi săvîrșit începutul, ar fi fost apoi mai ușor ; doamna Georges Radu Șerban și-ar fi adus după aceea mai repede aminte de îndatoririle lor ; însă începutul, recunoaște, trebuia să-l facă el și nu l-a făcut.

Iată o mulțime de automustrări care mă bucură din cale-afară ; dacă regret ceva la rîndu-mi e că domnul Georges Radu Șerban nu-și descoperă și alte vini mai grave, de nescuzat față de mine, sau că nu-mi dă măcar capătul de fir după care să le pot descoperi eu. În orice caz, cu cît dînsul se recunoaște mai în vină, cu atît diminuează importanța sufletească a ofertei de patron, ce mi-a făcut la despărțirea noastră de afaceri. Sunt chestii de

tovărășie avocățească în care ne-am despărțit întocmai după cum ne-am purtat tot timpul unul față de celălalt : leali și vrednici. Ce-au a face aici sentimentele noastre particulare și mai ales acel sentiment care mă domină și care are obîrșii mai vechi decît raporturile noastre de breaslă, în care eu am avut tot timpul un rol subaltern ?

Astfel îmi zic, privind acum, ori de cîte ori îmi ridic ochii, rădăcina gîtului donnei Alba, și porțiunea de piept pe care mi-o îngăduie decupajul triunghiular al decolteului rochiei de stofă albastră. Donna Alba are locul *vis-à-vis* de al meu la masă, însă mai sus decît atîta nu îndrăznesc să ridic ochii, deși sunt atît de intrigat să văd cum mă primesc privirile ei mute și ce-ar putea ele să-mi spună mai departe ; dar e minunat gîtul acesta, pe care-l văd atît de aproape la lumina zilei și pe care timpul n-a încrețit epiderma vie și savuroasă cu umbra nici unui păienjeniș, oricît de brusc și ori în ce unghi s-ar mișca, într-o parte ori într-alta, capul ei de suverană a casei. E grozav de tînără donna Alba cu toți cei treizeci de ani ai ei, pe care, după socotelile mele, trebuie sau e aproape să-i împlinească.

Domnul Georges Radu Șerban mă întreține cu un eveniment politic recent, pretext pentru a-mi face cunoscut dezgustul lui total pentru politică. (Și eu, care credeam că pentru politică se lasă el de drept !) Aprobîndu-l în totul, observ că ochii mei au mai cîștigat încă o mică porțiune de loc spre ochii donnei Alba, dar laș ori strategic, cum vreți să spuneți, progresul s-a efectuat tot prin ocol. Vîrful fraged și vag pufos al urechilor și-apoi întregul lor mic pavilion sunt acum pradă privirilor mele. Vinul domnului Georges Radu Șerban e foarte bun și mi s-a oferit o masă din

cele mai alese ; asta mă face să mă simt la îndemînă pe fotoliul meu și să mă bucur teribil că gîndul de a nu mă grăbi cu predarea scrisorilor mi-a venit la timp. Dar nu vi se pare curios că maestrul nu se miră încă de tăcerea prelungită a soției sale ? Întrucît mă privește, cînd beau vin bun, eu nu mai găsesc deloc de ce să mă mir că el n-a început să se mire. Drace, poate că eu trebuie să-i adresez primul cuvînt : la drept vorbind, politețea asta mă încurcă teribil, și-apoi e politicos să întrerupi pe maestru pentru a-i spune ei ceva, pentru a-i oferi poate ceva după masă ? Nu, asta pentru nimic în lume, cel mult pot ridica acum ochii mai bărbătește, să-i cuprind tot capul în lumina privirii mele. Și-o surprind astfel pe donna Alba fixînd întrebătoare pe femeia care ne servește și care trebuie să se afle undeva în cadrul ușei de serviciu. Donna Alba încuviințează ceva, aplecînd repede capul cu înțeles, apoi aud ușa trosnind ca un capac de ceas după cea care a dispărut. Aștept să bravez ochii donnei Alba care acum trebuie să revie firesc spre mine ; și ei revin, îmi primesc privirile mele și-și coboară luminile lor încet și indiferent spre farfurie. „La naiba" cu gravitatea asta nepăsătoare ; între mine și dumneata, îi spun în mintea mea, e un secret, doamnă. Acest soț care expune opinii și trage concluzii nu știe ceea ce numai noi doi știm, iar dumneata nu i-ai pomenit de așa ceva și nici acum nu te scoli voinicește de pe scaun să arăți spre mine și să strigi : „Destul, destul ! Sfîrșește odată ! Acest om pe care l-ai invitat la masă știe ceva pe care nu-l știi, are în mînă ceva care te-ar face să îngălbenești și să tremuri la moment, ca gelatina de pe lunguiața farfurie din mijlocul mesei. Dar mai bine să îngăl-

benești, să tremuri, să strigi la mine, să mă ucizi, decît acest om care stă atîta de calm în fața mea să știe ceva, pe care tu, soțul meu, să nu-l știi !"

Însă dacă donna Alba nu se ridică și nu strigă astfel, eu de ce să nu-mi ridic ochii la dînsa și să nu-i strig prietenește, cu sclipirea lor temperată după voie, plăcerea pe care mi-o face de-a o avea în fața mea și de a tăcea complice cu mine, umăr la umăr cu sufletul meu. Superb e umărul donnei Alba ! Iată, electrizat de el, mai mult decît de grija agasantă a politeței, simt că trebuie să-i adresez un cuvînt. Se va supăra de el ? O va face el să izbucnească ? Să vedem. Deocamdată rîsul ochiului meu n-a făcut-o să izbucnească. Să vedem acum cuvîntul...

Și-o întreb dacă a cetit o carte care, într-o privință, se referă la ce vorbise soțul său ; într-o privință, pentru că era o carte de literatură, și nu putea fi decît o carte de literatură pretextul care-n urma discuției cu maestrul mă putea pune în legătură cu dînsa. Nu, doamna Alba nu cetise cartea, dar răspunse cu aleasă bunăvoință, cum se cuvine unei gazde de înaltă condiție să se poarte cu invitatul soțului ei. Dar dacă n-a cetit cartea despre care am întrebat-o, în schimb a cetit alta de acelaș autor. Foarte bine, pe aceea am cetit-o și eu. Schimb de impresii, spargerea zidului de tăcere dintre noi. De la o carte treci ușor la alta și de la un autor la celălalt. Donna Alba știe să descopere repede nucleul primordial al unei cărți. Părerile ei sunt juste și temeinice, îi place să vadă drept și nu ascunde nimic sub rotocoale de fraze încîlcite, pentru a te lăsa să întrevezi numai colțuri dintr-un adevăr, pe care complect îl vede numai ea, și care e prea subtil pentru a

ţi-l putea prezenta răspicat şi ţie. În privinţa asta donna Alba are ceva din mersul drept al spiritului soţului său. Ceea ce mă face şi mai mult să mă cutremur de donna Alba, ca de toate femeile care nu se ascund după degete cînd vreau sau nu vreau ceva. În schimb, glasul ei dulce mă desfată şi mă îmbie. Dar iată ceva cu adevărat de negîndit : îmi pune acum şi ea întrebări. Şi mi-aduc aminte clinchetul de argint al acelui „*My dear*" auzit cîndva în treacăt. Doamne, închipuiţi-vă vocea asta nu numai glăsuindu-mi ceva mie, dar pentru mine, numai pentru mine ! E insuportabil de turburător acest gînd. Iar desertul a sosit, şi cu el presentimentul sfîrşitului acestui farmec indescriptibil, care a început doar de curînd, de cînd maestrul, pe care de-atîţia ani de zile l-am auzit făcînd consideraţii, şi-a terminat în sfîrşit pe cele hărăzite zilei de azi.

Donna Alba îmi surîde şi mă priveşte clar în ochi. Supărător de clar. De ce nu văd acolo o mişcare, o alungare de unde, pe rotundul umed al iriselor cenuşii, care să însemne : asta e pentru tine, mă tem de tine, ştim numai noi — sau altceva la fel. Dar ochii aceia mă privesc extrem de limpede şi desertul se duce. Ah, mai e şi cafeaua, pe care o pregăteşte chiar donna Alba, aci, în ibrice nichelate, în urma dorinţei şi rugăminţei soţului ei, care pare să aibă mare slăbiciune (singura lui slăbiciune ?) pentru această licoare... Aşadar, ea pregăteşte acum, cu mîna ei, ceva şi pentru mine — şi pentru mine. A mai pregătit şi dejunul, fireşte... Dar s-a gîndit oare, comandînd jupînesei vreunul din feluri, că ar putea fi mai potrivit pentru mosafirul ce se anunţă ? Mă simt ruşinat singur de întrebările mele burghezeşti şi mă acuz vehement în minte de grosolănia

lor, care poate crește astfel nestingherită la adăpostul muțeniei gîndului laș.

Cafeaua asta însă mi-e nespus de simpatică pentru că are de pe acum o aromă atît de tare, iar prepararea ei rezistă încă mîinii fine a domniței Ypsilant. Dar în dosul conștiinței mele persistă pîcla neagră a sfîrșitului, care va veni numaidecît. Și donna Alba, suflînd în flăcări, m-a privit iar prea limpede. Își închipuie oare că mă va birui cu limpezimea asta, cu nepăsarea delicată, prietenească dar sigură, dar ducînd la un liman negru, la aceeași mare moartă, pe care o simt întinzîndu-se tot mai aproape, îndărătul conștiinței mele, cu cît preparatul și servitul cafelei se apropie de terminat ? Ei bine, nu. Mai putem avea un subiect de vorbă... Hm, hm... și încă subiect. Rusul, basarabeanul, Petrow... Un subiect mare cît această namilă de basarabean.

— A, știți, maestre, am văzut dosarul lui Petrow, am fost foarte curios să-l văd...

Petrow ! Cuvîntul magic ! Ah, da, Petrow ! își recapătă maestrul toată verva. „Ți-am vorbit de el, Alba.“ Și maestrul, care e în bune dispoziții, acum se amuză teribil de acest basarabean care încă ar mai putea să ierte, după ce a fost dat afară din propria-i casă.

Pentru prima oară cînd o umbră trece în sfîrșit pe limpezimea privirii donnei Alba ; iar în momentul acela, privirea ei mi-a fost dedicată mie. Îmi prinsese intenția. Surîde, dar fără dulceața senină dinainte, surîde aspru și dîrz, ca dinaintea unei hîrjoane la care e provocată. „Să vedem“, pare să zică. Și răspunde net și tare soțului ei.

— Ei bine, dacă vrei să ştii părerea mea din urmă, găsesc că e foarte nobil din partea lui.

De neiertat greşală ! gem atunci de fericire în adîncul meu de isteţ meşter al capcanelor de vorbe. Donna Alba s-a prins în cursă mai repede decît speram, s-a aruncat prea orbeşte, cu inima ei nobilă şi francă, în vălmăşagul în care vreau s-o atrag.

— Într-adevăr... rîse din toată inima lui mîndră şi rea prinţul Georges... nobleţe rus... Ce vorbesc, nobleţea rusească ştia să pedepsească... Poate vrei să spui : generozitate de nou-venit pe planul din faţă... după ce s-a ghiftuit bine de toate preceptele literaturii nihiliste... dar eu mi-am plasat ironia greşit ; nobleţea rusească, veche, e altceva... o, e înspăimîntător de reamintit cum ştia ea să-şi ţină neatins privilegiul şi blazonul...

— În domeniul sentimental a fost cu totul altfel şi acolo şi-n toate părţile... dealtminteri, în orice domeniu, nobleţea nu e brutalitate, e generozitate...

— Cine vorbeşte de brutalitate ?... dar în orice caz, nu pactizare, acceptare, tragerea cu buretele de către chiar cel umilit peste toată josnicia eclatantă...

— ...uitarea a îndulcit mult amintirea.

— A îndulcit-o ?

— ...uitarea anihilează propriu-zis amintirea, dar pe încetul, nesimţit... pentru ei, deocamdată a îndulcit-o... e un început, o primă fază... a şters pe îndelete contururile prea dure, a presărat cenuşe pe evidenţele prea ţipătoare... cînd descompunerea ultimelor fâşii de amintire se va fi desăvîrşit, ei se vor putea numi iarăşi fericiţi... Şi înţelepţi, pentru că au ştiut să găsească fericirea...

Dar deodată donna Alba a privit înspăimîntată spre mine. Cum, a ajuns pînă aici, s-a lăsat așa de ușor dusă pînă aici de propria ei convingere, pentru propria-i cauză, chiar în fața mea ? Ea plecă fruntea, rîzînd fără plăcere ceștii pe care o ducea la gură. Iar eu rîd cu calm și plăcere și-i învederez asta, ori de cîte ori ochiul, care-a redevenit distant, se reîntoarce totuși pe furiș spre mine.

— În definitiv, poate să ai dreptate ! se grăbește apoi să închidă discuția, pentru a-mi tăia această nebună plăcere care m-a apucat. Dar poarta prin care a încercat să scape e prea largă ca să nu-și dea seama că pot intra și ceilalți după dînsa, în bună voie. E nevoită să revie ; pentru a porni tot pe drumul apucat întîi, cu mai multă grijă, însă, față de puterea de întindere a cuvintelor.

— ...totul depinde de momentul și împrejurările care au determinat un gest, o slăbiciune, o greșeală..

Dar domnul Georges Radu Șerban e intransigent asupra acestei teme, așa că nu îngăduie nici o circumstanță :

— Sunt fapte care nu admit nici o discuție. Și nici o scuză, nici o scuză propriu-zisă, chiar acest paleativ care se cheamă trecerea timpului. Ah, trecerea asta a timpului... prescripțiile ne-au înghițit averile noastre, ele au întors lumea din temelii... delăsarea... încuviințarea... moliciunea... lenea...

Doamne, parcă i-aș fi șoptit eu la ureche prințului Georges tot ce trebuie să răspundă soției sale sub ochii și sub auzul meu !

— Dar tot ăștia ne-au și ridicat... pe părinții noștri, rîse ușor donna Alba.

— Lenea, moliciunea au ridicat pe părinţii noştri ?

— Moliciunea celor ce le-au încuviinţat ascensiunea.

— Şi asta e o virtute la dumneata ?...

Domnul Georges Radu Şerban freamătă. Ochii donnei Alba fulgerară radios ; găsise o diversiune. Căci maestrul se prinse îndată într-o nouă şi largă consideraţiune : ah, da a mai auzit asta, dar nu, jocul ciclurilor e o simplă poveste. A fost numai un început, un singur început... a spune c-a fost mai multe începuturi e un paradox, o inepţie... şi-acum e sfîrşitul, un singur sfîrşit... dacă mai continuă astfel, dacă nu se iveşte o redresare generală...

— Aceste răzleţe ridicări pe ruini vreţi să-mi spuneţi dumneavoastră ? o, nimic altceva decît simptome ale anarhiei, ale sfîrşitului sfîrşiturilor, care se apropie vertiginos. Scăparea nu poate fi decît reîntoarcerea spre trecut, totală, fără nici o condiţie, fără nici o răstălmăcire...

Privirea donnei Alba nu mai manifesta o bucurie cu creşteri subite de intensitate. Pentru a nu-şi demasca intenţiile, ea o menţinea la o expresie constantă, pe care căuta chiar s-o acopere cît mai mult. Şi naviga viguros printre cuvinte, ca să-şi ţină bărbatul pe locul unde-l adusese. Dar în faţa acestui zel care mă dispunea din cale-afară (doar apucasem să aud ce trebuia să aud !) se profila din ce în ce mai înaltă stînca mea, de care îmbarcaţiunea factice a donnei Alba avea în curînd să se prefacă în ţăndări.

Cînd ea putu s-o zărească, fu prea tîrziu, ca să-şi mai pregătească vreun refugiu într-un nou subiect de vorbă sau chiar într-o cameră alăturată, pentru că, în definitiv, masa se sfîrşise.

— Dar, reîntorcîndu-ne la locul de unde am plecat și care nu merită un ocol atît de exagerat, mă amestecai mieros și galant, îmi voi permite să trec de partea doamnei... (a doamnei care mă fulgera cu sclipirea grea a ochilor micșorați de ură)... și voi conveni că iertarea, care poate fi discutabilă în orice alt caz, pentru că uneori poate fi încuviințată, evident, după o matură și riguroasă scrutare, în raporturile dintre bărbat și femeie e chiar necesară de foarte multe ori...

— Astfel de concepții ne-au stricat familiile, se întoarse asupră-mi, vărsînd din ochi mînii de oțel, maestrul.

— Am spus că trebuie să intervină condiții *sine qua non*. Iată, bunăoară, doamna a propus una : îndepărtarea în trecut. Poate că în cazul care-a produs această discuție nu se potrivește; dar presupunem că evenimentele astea s-ar fi petrecut să zicem aproape cu o decenie în urmă...

— Mai ales în iubire, mă întrerupse nerăbdător domnul Georges Radu Șerban, chiar puțin mai tare decît s-ar fi cuvenit într-o sală de mîncare, trecutul nu poate opera. Dimpotrivă, eu cred că tocmai aci injuria crește cu timpul... iată, adu-ți dumneata aminte de-o ofensă, de-o injustiție, o trădare pe care ai suferit-o în copilărie de la camaradul pe care-l iubeai mai mult... nu știu dacă ți s-a întîmplat asta, dar mie mi s-a întîmplat adesea, pentru că eu am pus totdeauna în iubire tot sîngele meu... Ei bine, tot sîngele ăsta mi se revarsă cu și mai puternică intensitate în obraji ori de cîte ori mă încearcă amintiri de acestea... mai ales cînd ele-și au locul în școlile mai mari, în universitate... vreau să spun într-o vîrstă mai crescută, mai lucidă, dar tot tînără... Și ne găsim în domeniul amiciției, domnule... care

e o simplă legătură conştientă... dar transpuneţi, vă rog, toate astea în amor, în pasiunea care nu cunoaşte raţiune, pentru că prin obîrşie e mai mult trup decît suflet, iar creier deloc ; eu definesc acum iubirea adevărată, domnule, nu aventura...

— Exact... însă tocmai timpul e cel care face loc raţiunii în această compoziţie chimică pe care aţi definit-o, formulat sentenţios acest loc comun, care-mi trebuia şi de a cărui ieftinătate nu prind de veste mai ales oamenii pasionaţi şi constanţi, cum mi se descoperea acum prinţul Georges, cînd discuţia a trecut într-un climat incomparabil mai torid, în raport cu temele noastre obişnuite de logică pură din civil şi comercial. La drept vorbind, lucrează aci mai mult amorul propriu. Iată, îl observ *la dumneavoastră, nu mai departe,* tocmai că mi-aţi exemplificat cu evenimente din şcoală, în care veninul din rana amorului propriu muşcă de fapt... ce vor zice ceilalţi... asta este marea întrebare ?... Dar ia presupuneţi — şi mă reîntorsei rîzător spre donna Alba ca şi cînd aş fi vroit să-i obţin aprobarea, într-o discuţie cu totul şi cu totul străină şi foarte naturală — ia presupuneţi că scandalul nu a izbucnit... nimeni n-a ştiut nimic... şi numai amantul *en titre* singur... sau soţul, presupunem, află singur de infidelitatea iubitei...

— Imposibil...

— De ce imposibil ?

— Imposibil să nu mai ştie cineva...

Donna Alba stătea dreaptă pe scaunul ei, dreaptă şi nemişcată ca o statuie, şi chiar trăsăturile ei dulci şi fine păreau acum dure, ca tăiate în stîncă. Antrebraţele sprijinite dur de masă însemnau asemenea energie şi bravare,

însemnau calcularea calmă și rece a momentului de intervenit...

— E limpede ca lumina ochilor, complectă prințul... Știe celălalt... complicele... ai putea suferi rînjetul lui, ironia lui interioară ?...

Pupilele donnei Alba se întoarseră vag spre mine. Un zîmbet tot așa de vag, mai mult o expresie de încordare, îi înflorea acum buzele. Se aștepta oare să arunc a treia presupunere, aceea a complicelui dispărut, mort, ucis *din alte motive* tocmai de cel înșelat, și deci răzbunat din timp și indirect, întrucît privește rînjetul lui prea imobil acum și comun, în fundul mormîntului.

Îi zîmbii la rîndu-mi generos. „Nu, n-ai nici o grijă, o asigurară ochii mei. Dar vezi bine că trebuie să deschidem odată discuția asta mai departe, doar dumneata singură cu mine.“ Răspunsul ei era zîmbetul amar, umilit, dezastrul sufletului împărătesc, care e nevoit să privească generozitatea unuia ca mine.

Ne ridicarăm. Domnul Georges Radu Șerban era radios. La replica lui cu care se tăiase discuția, și pe care vedeam că pune mare preț, nu mai avusesem ce să ripostez. Sunt înduioșetori de naivi, uneori, oamenii de capacitatea și talentul maestrului, în domenii sufletești în care cel mai neînsemnat don Juan devine neprețuit expert. Adăugă — pentru a nu lăsa să rămîn cu ideea că e chiar atît de necruțătoare persoana lui ? — nu, pentru a-mi da lovitura definitivă :

— În fond, sunt temperamente și temperamente. La drept vorbind și eu admir pe acest basarabean, că poate fi așa cum se arată. Dacă e posibilă o admirație amestecată

cu compătimire ; am auzit că la ruşi e posibilă.. Şi rîse cu toată pofta.

Donna Alba, care se retrăsese la fereastră, îşi examina cu atenţie degetele lungi şi luciul unghiilor, stînjenită oarecum ea însăşi de succesul precar al soţului ei, în ajutorul căriua totuşi i-era cu neputinţă să intervină.

Licheorul ni se servi alături, într-un mic salonaş turcesc, cu divanuri joase, cu profuziune de covoare autentice persane, cu măsuţe scunde, încrustate cu fildeş, cu obiecte de metal vechi patinat, înflorat de uşoare şi complicate desene, cu gonguri grele de aramă, cel mai mare atîrnînd deasupra intrării triunghiulare, ca la corturi, sub falduri prestabilite de mătăsuri cărămizii, cu ţesături în arabescuri şi pe sub umflătura perdelei ridicate a unui imens karamaniu. Cafeaua trebuia luată de bună seamă tot aci, dar pentru că prinţul ţinuse s-o facă donna Alba, neîncrezător poate în arta jupîneselor, nu mai fusese adus aci tot arsenalul acela de ibrice, maşini de spirt (la priză oare nu ieşea tot aşa de bună ?) şi flacăra de alcool vicleană şi periculoasă sub atîtea mătăsuri şi ţesături.

Aceasta fu explicaţia pe care mi-o dădui singur, pentru a alunga ideea care-mi sărise subit în cap, ca o lăcustă, că trecerea în iatacul turcesc şi luarea lichiorului nu făceau parte din programul donnei Alba, care ar fi vrut poate să se descotorosească mai repede de mine, şi că poftirea mea în această încăpere pornise din iniţiativa maestrului, fie din obişnuinţa pentru alţi oaspeţi, fie că mai avea încă poftă de vorbă, fie, în sfîrşit, pentru a fi în linia diminuării, pre cît posibil, a greşalei de care se învinuise deu-

năzi, că n-a deschis între noi doi mai din vreme şi porţile unei apropieri mai prieteneşti.

Ceea ce-mi întărea şi mai mult acum bănuielnica mea năzărire e că deocamdată stăteam acum aci cu domnul Georges Radu Şerban, iar tava de argint înnegrit în stilul decorului ce ne înconjura, cu ulcioruşele arăbeşti de lichior şi cu păhărelele de cristal, singura digresiune modernă, în ansamblul musulman, o adusese femeia care ne servise la masă.

Maestrul îmi povestea acum unele din neplăcerile sentimentale din timpul juneţei, la care făcuse aluzie la masă : erau într-adevăr mici perfidii camaradereşti şi-apoi o grosolană trădare între prieteni, care merita poate să rămînă amintire neştearsă în memoria descendentului unei istorii foarte zbuciumate şi destul de bogate în astfel de triste glorii. Şi mă întrebam atunci dacă, trecînd pragul ipoteticului, pus deci în faţa unor fapte reale, în care o femeie ar fi jucat rolul acelui amic prea apropiat sufleteşte, care-l rănise atît de grav prin felonia lui (era vorba de-o dîrză ceartă de politică studenţească, intransigenţa maestrului n-ar fi oferit pe-alocurea şi vreo cît de vagă crăpătură, pentru lărgirea căreia o îndărătnicie zdravănă, cum numai femeile ştiu să arăte, n-ar fi făcut cu vremea progrese ? Însă apoi trebuii să adopt mai degrabă această presupunere, incomparabil mai apropiată de certitudine, că într-adevăr, în viaţa lui studenţească de la Paris, o femeie simbolizase rolul nu al prietenului trădător, dar al mărului discordiei, al politicii studenţeşti, pe care maestrul mi-o expuse în amănunte destul de legate între ele, dar de prea puţină importanţă, la drept vorbind, ca să nu văd limpede într-însele

pendantul, ce vorbesc, căptuşala de mătase, fondul simplu al unei drame de alt ordin. Admirai atunci încăpăţînarea şi iscusinţa cu care acest strănepot de voievozi ocolea esenţialul, motivul feminin, prea grav, prea considerabil în concepţia lui, ca să-I mai pomenească într-o expunere de intrigă în care bietu-i rol fusese doar al înjositului, al umilitului. Şi reflectai o clipă dacă donna Alba, care de bună seamă a avut prilejul să audă această poveste de mai multe ori, n-a sesizat, cu antenele inteligenţei sale, substratul acestui fragil eşafodaj de pretexte secundare şi n-a cîntărit pînă la ce adîncimi a evaluat acest om în sufletul lui nemernicia rivalului său, a trădătorului, şi, cu atît mai mult, orice nemernicie de acest soi, încît nici măcar nu lasă să se întrevadă, măcar de ascultător, putinţa rolului lui de victimă într-o astfel de împrejurare ? Aşa ceva nici nu se poate presupune, nici nu se poate concepe, şi poate el însuşi s-a convins că lucrurile, dacă s-au petrecut cum s-au petrecut, s-ar fi putut totuşi foarte bine numai să pară astfel.

Regretam grozav că donna Alba nu era de faţă ca să audă aceste destăinuiri, vreau să spun, ca să vadă din ochii mei că înţeleg, că văd limpede dedesubtul lor, aşa cum le-a văzut şi dînsa cine ştie de cînd. Dar donna Alba nu apărea, şi nu consideram asta ca o jignire ; îi acordam iertare galant, telepatic, şi ea poate mi-o primea cu ură şi deznădejde, pentru că-mi dam seama ce însemna zbuciumul ei, că acest soţ distins putuse aluneca în faţa mea tocmai pe povîrnişul unicei convorbiri, pe care n-ar fi vrut să alunece şi, mai ales, ca orice femeie geloasă de inteligenţa ei, că manevrase prea stîngaci intervenţiile ei, de a canaliza în altă direcţie cursul de rîu al vorbelor rostite altfel de cum ar fi

năzuit. Perspectiva pe care i-o deschisesem prin hotărîrea mea de plecare, pentru a-i arăta întreagă puterea mea deacuma, trebuie să-i pară într-adevăr grozav de ametitoare !

Dar, ca un răspuns al gîndului meu, se auzi un pîrîit de uşă şi, prin deschizătura mătăsoasă a cortului arab, văzui torsul şi linia coapsei ei în mişcarea ce făcea să traverseze *hall*-ul. Dacă ar fi venit încoace aş fi crezut să a ghicit gîndurile mele, că m-a surprins anume cum îi contemplam prin ziduri fazele dezastrului sufletesc. Dar ea vroia să treacă înainte, cînd soţul o opri, pronunţîndu-i numele dispus şi prietenos şi rugînd-o să vină.

— Îndată ! răspunse scurt, pe franţuzeşte, şi-şi văzu de drum, pentru a reveni peste cîteva fracţiuni de minut.

Chipul donnei Alba era serios şi abătut cînd intră înăuntru. Maestrul o întrebă dacă nu se simte cumva indispusă, şi la răspunsul ei afirmativ se ridică îngrijat spre dînsa.

„O, nimic serios !“ făcu şi, pentru a-i dovedi că nu merită atîta nelinişte subita-i indispoziţie, zîmbi şi se aşeză binevoitoare pe divan. Mă întrebam atunci de ce donna Alba nu se folosea de pretextul invocat pentru a ne părăsi. Dar clipitul repede ca un scăpărat al ochilor maestrului şi mişcarea lui de mirosire a aerului, în care a simţit parcă ceva, îmi explică mai repede decît orice pentru care motiv donna Alba se hotărîse să rămînă şi să zîmbească puţin ; atunci văzui că această femeie mîndră, despre care crezusem cu totul altfel, nu avea tăria rezoluţiilor ferme, a ducerii lor neînduplecate pînă la capăt. Crezui astfel că această paralizie de voinţă era mărită îndeosebi de influ-

enţa persoanei lui autoritare şi stricte ; totuşi mai tîrziu putui să-mi dau seama că revenirea ei printre noi, cu toată profunda neplăcere ce-i produceam, şi care ieşea limpede din toate aceste variaţii de conduită şi dispoziţie, ca şi încăpăţînarea de a rămîne să audă pînă la capăt o discuţie ce trebuia să-i fie penibilă aveau de rost, tocmai dimpotrivă, îndîrjirea de a-mi brava orice tentativă de indiscreţie, de a-mi primi la caz de nevoie orice lovitură în faţă. O curiozitate cumplită, irezistibilă, o adusese în preajma noastră, în preajma mea — de a vedea dacă pot merge într-adevăr cu îndrăzneala şi răutatea pînă la capăt, sau, în cel mai bun caz, de a-şi da seama pînă la ce limită a răbdării pot s-o chinuiesc, chiar numai prin zgîndărirea excesivă a acestor momente de facondă bogată şi nepotolită, a unui om atît de măsurat în mod obişnuit în gesturile şi-n cuvintele sale.

Neliniştea, pe care încă o mărturiseau scrutările atente ale prinţului Georges în fizionomiile noastre, o îndemnă, spre marea mea satisfacţie, pe splendida femeie, să asculte cu mult interes rezumarea ce el îi făcu asupra subiectului nostru de vorbă — „o poveste care de multă vreme n-a mai intrat în convorbirile noastre, Alba, — i se adresă el — de atunci de cînd cu tragica întîmplare prin care am trecut".

Un fulger de spaimă trecu prin ochii donnei Alba în acel moment, în contrast cu figura ei, care, spre liniştirea definitivă a domnului Radu Şerban, înclină repetat capul în semn de recunoaştere totală a spuselor lui.

Din acel moment, maestrul, care nu-i văzuse licărul de groază în cele două minunate ferestruici ale feţei şi sufletului ei, nu mai dădu, cel puţin aparent, semn că e în prada

unei îndoieli în ce priveşte cugetul nostru : al meu şi al soţiei sale. Sau tocmai această exuberanţă curioasă a omului prea tăcut şi crunt, această mărturisire de uşurare a conştiinţei pentru fapte şi împrejurări din trecut, nu era decît o stratagemă, pentru a duce pînă la capăt o investigaţie extrem de dificilă şi tot pe atît de iscusită întru desluşirea deplină a bănuielii, încolţite cine ştie de cînd în sufletul lui atît de receptiv şi încăpător, că în jurul lui, în casa lui, în afară de participarea lui, se petrece ceva nou, strein, curios.

Era timpul, aşadar, imitînd exemplul donnei Alba, eu însumi să fiu mai precaut, însă asistînd mai departe la desfăşurarea acestei complicate scene familiare, mă putui convinge uşor că presupunerile mele merseseră prea departe. Mai puţin convinsă decît mine sau poate deloc, asupra acestui lucru, donna Alba nu mai ştia cum să-şi mascheze consternarea din ochi, cu liniştea forţată a figurii, a zîmbetului de ascultător oarecum obiectiv, şi care mai degrabă era o crispaţie de înfricoşare pe chipul ei fermecător.

Pentru că deodată amintirile prinţului Georges atinseră un punct covîrşitor, îmi aduseră o noutate care mă ului în chipul cel mai neaşteptat cu putinţă. Rivalul lui de la Paris nu fusese doar decît fiul vrăjmaşului declarat al tatălui său, al bătrînului Radu Şerban, fusese unul din descendenţii Buzeştilor, neam cu care Radu-Şerbanii — ţinu să mă informeze prinţul Georges — erau în proces greu şi necurmată vrajbă. Mlădios la minte şi de concepţii generoase, prinţul Georges nu putea fi adeptul şi susţinătorul strîmtei şi întunecatei psihologii a urei moştenite ; într-un moment de mare elan, spre dezaprobarea părintelui său

şi spre marea admiraţie şi încîntare a colegilor de învăţătură, prinţul Georges îmbrăţişase pe fiul duşmanului familiei sale, cu care bătrînul moşier Şerban se războia încă în faţa instanţelor. Dar mustrarea teribilă, pedeapsa elanului nesocotit a venit îndată, şi atunci furia atavică a năvălit în chip legitim şi mai tumultoasă. S-a petrecut o ieşire pe teren chiar la Paris şi prinţul Georges, teribilul duelist, a fost rănit la mînă. (Iată un eveniment uimitor de care rătăcitorul pe atunci prinţ Preda habar nu avea !) Iar buba coaptă a urei fără răgaz şi ogoire a putut sparge mult mai tîrziu, la Bucureşti, *după un simplu incident de club.*

— Puteau fi doi adversari, ca să zic aşa, ireductibili, membrii aceluiaş club ?

Ocoleam evident, cu întrebarea aceasta, destul de secundară şi naivă în mijlocul unei astfel de destăinuiri, pentru a stimula descrierea „simplului" accident. Donna Alba era pietrificată. Ea înţelegea de minune rostul naivităţii mele şi era nespus de frumoasă : cu ochii ficşi, cu buzele strînse, cu trăsăturile încordate, complect imobilă, era într-adevăr o minunată statuie fără viaţă.

Prinţul Georges pronunţă numele clubului în care toţi descendenţii boierimei de odinioară şi toţi ariviştii cari şi-au cîştigat prin legături matrimoniale dreptul de-a etala oarecare morgă de sînge albastru se simţeau datori să se înscrie. Cunoşteam povestea şi, evident, nu acestea erau amănuntele care mă interesau. Prinţul Georges abia de-l frecventa pe-atunci acest club, la care plătea totuşi cotizaţiile din obişnuinţă familiară. S-a dus numai cînd a avut nevoie să-şi provoace adversarul, într-un fel sau altul. *Necazul s-a reaprins la teatru, în timpul unei reprezentaţii*

de gală. Lojile vrăjmașe se nimeriseră față în față, și-n cîteva rînduri atitudinea fostului rival a fost cam îndrăzneață (poate privind prea drept pe donna Alba ?). Prințul Georges nu dădu însă nici un detaliu asupra chipului sau mobilului acelei îndrăzneli ; se mărgini să scrîșnească în barbă numai atîta, așa cum va fi scrîșnit poate în fața donnei Alba, în acel grav moment al vieții sale :

— Își închipuia poate că rana pe care mi-o dăduse la Paris l-a făcut tabú în ochii mei, și încerca să vadă cît de elastic e acest tabú... I-am răspuns, continuă, cum se cuvine, cu o promptitudine la care nu se aștepta desigur. Nu pot să regret că totul s-a sfîrșit atît de tragic, pentru că se vedea limpede cît de hotărît animat era împotrivă-mi de dorul exterminării. Dar asta m-a impresionat foarte puțin în toiul luptei ; n-a făcut cel mult decît să-mi crească înverșunarea și să lovesc mai cu sete. Singura mea grijă în momentele acelea a fost emoția pe care i-am cauzat-o scumpei mele Alba — se întoarse el spre dînsa, mîngîind-o ușor pe frunte și privind-o cu intensă simpatie. *Cum mă ruga ea, încă de la teatru, să renunț la acest gînd...* dacă așa ceva mai era cu putință...?! Evident, cu cît se *arăta mai îngrijată de soarta mea,* cu atît îmi ațîța mai mult nevoia de izbîndă. Asta a fost de cînd lumea imboldul cel mai aprig de hîrjoană : rugămintea femeii de a rămîne sub umilință, și cel mai aprig de biruință : grija ei teribilă pentru biata ta viață... Sunt momente acestea, tinere prieten, de mare exaltare sufletească, necunoscute cu totul generațiilor sportive și automobiliste de azi ; miza vieții aruncată în mijlocul jocului dă alt ritm și altă căldură moleșitului sînge omenesc.

Din somn adînc de stană se trezi donna Alba sub mîngîierea soțului ei. Pieptul i se lăsa acum adînc și se ridica tulburător. Privirea-i se strecura înfricoșată pe sub pleoapele aproape coborîte, ca la fetițele vinovate, înspre buzele mele, care tremurau de spaima teribilelor cuvinte din ultimele scrisori sustrase prințului Preda. „Dumnezeu îmi va ajuta să se termine cu bine în ce te privește. Așteaptă-mă la trei !" și apòi cruzimea pălmuitorului și nimicitorului salut : „A dv. trădătoare, Alba Ypsilant". Doar de culoarea rînjetului meu depindea acum existența ei ! Mîndra donna Alba, a cărei apropiere mă făcea să tresar, al cărei nobil mers mă cutremura ca o apropiere supranaturală, era acum o biată copiliță tremurătoare în fața mea, și nemărginitul ei dispreț pentru cel ce-și îngăduise să arunce un ochi indiscret în fundul trecutului ei se topise lamentabil în această surprindere sîngeroasă în plină cinică duplicitate, așa cum nu mai știu acum cîtă vreme descoperisem totala goliciune a Voicuței în cada odăii mele de baie. Însă era delicioasă donna Alba, în aspectul acesta de copiliță cu obrajii aprinși de bujorul spaimei de moarte ! și de pe figura mea de puternic învingător ea nu putu desprinde decît cea mai umilită admirație pentru nemărginita sa frumusețe. Pleoapele ei se ridică atunci puțin mai mult ca ale păpușilor mecanice cînd le scot dimineața copiii din pătucul în care le-au culcat ; și cînd înțelese bine cuvîntul ochilor mei, privirile ei fugiră de la mine, dar vădit înviorate. Și mie-mi fu atît de ajuns ca să simt nevoia aerului în gîtul sufocat de emoție. Gîndul meu era lămurit : mîine, cînd maestrul va fi la Palat, voi suna aci, voi chema pe donna Alba și-i voi întinde, fără nici un cuvînt, cutia de scrisori.

Fără nici un cuvînt, fără nici un cuvînt — în această teribilă spaimă : aceasta va fi marea mea faptă, marele meu gest, marea mea lovitură !...

Astfel îmi poruncea clar şi răspicat gîndul meu, cînd donna Alba făcu o mişcare nesocotită, Dumnezeule ! acea delicioasă, acea divină mişcare, ce schimbă fundamental toată ordinea ideilor şi voinţelor mele. O mişcare foarte neînsemnată: ea se apleca puţin să îndrepte o pernă — în aceeaşi ţesătură cu acoperămîntul divanului — care se rostogolise. Şi nu o ajunse, cu vîrful degetelor, la prima încercare. Atunci se întinse ceva mai mult şi rochia i se ridică uşor de-a lungul piciorului, pe luciul ciorapului de mătase. Un fulger nu m-ar fi orbit mai rău ca această frumuseţe, nu ar fi orbit mai grozav orice gînd, orice colţ de lumină în mintea cufundată ca de-un cataclism subit în străfundurile beznei de patimi. Totul a fost numai o clipă, căci ea şi-a îndreptat numaidecît poala rebelă, dar genunchiul acela rotund şi pulpa aceea lunguiaţă mi s-au înfipt prea adînc în suflet, ca să mai se facă ziuă iarăşi în cugetul meu. Ştiu numai că mi-a şoptit cineva în ureche : „acest genunchi, *dacă ai vrea, după cele ce-ai auzit,* ar putea cădea chiar mîine sau cît de curînd pradă gurii tale". Şi îmbujorarea nouă a donnei Alba, ce a subzistat grabei cu care şi-a netezit poalele indiscrete, a fost parcă un răspuns de aprobare ; un răspuns al altcuiva, care răspundea celui ce asculta în locul meu.

Pentru că eu însumi în momentele acelea nu mai existam ; eram parcă dus pe sus de cel ce-mi glăsuia mie, pen-

tru mine, şi care uneori se despica în două, preschimbîndu-se astfel în două persoane distincte, din care nici una, îmi dam seama vag, că nu puteam să fiu vechiul eu.

Ei, sau el, căci cele două persoane reveneau iarăşi la nevoie într-una, au bîlbîit pentru mine, pe cînd mă plecam adînc în faţa donnei Alba şi strîngeam mîna maestrului.

— Sunt temperamente şi temperamente... Dumneavoastră aţi răzbunat crunt o simplă necuviinţă a unui fost duşman şi prieten, pe cînd altul e gata să uite ofensele cele mai grozave ale soţiei lui ; şi iarăşi — continuai cu îndrăzneală, deşi asta nu era poate în nici o legătură cu ce se vorbise pînă acum aici, dar era creasta de spumă a tot ce fierbea acum, la o cumplită temperatură, în sufletul meu — şi iarăşi sunt suflete de femei slabe, slugarnice, ca al acestei rusoaice, care vine acum să cerşească mila soţului ei, după cum sunt altele care rămîn dîrze — rostii acum eu însumi aspru şi dîrz — în orice restrişte, care cu un simplu, un unic gest, pot să se ridice iarăşi asupra acestei răstrişti, să-şi restabilească puterea, să domineze situaţiile, să fie ea, oricare din ele, acea spre care se întinde mîna de împăcare, să fie ea care să ştie a nimici orice putere, orice armă, orice piedecă de umilinţă s-ar întinde în calea ei... În întîmplarea basarabeanului acestuia, vă asigur, nu el e mai de compătimit, ci acea care se tîrăşte acum la picioarele lui... Să fiu în locul acestui basarabean, aş izgoni-o tocmai pentru că s-a lăsat astfel prinsă, tocmai pentru că se tîrăşte... Femeia sclavă... toată frumuseţea ei, toată divinitatea ei dispare în această josnicie, mai teribilă ca tot trecutul ei.

În două rînduri, în timpul acestei încheieri oarecum deplasate pe care o dam întreținerii noastre de pînă acum, putui să-mi opresc ochii și asupra donnei Alba... ea mă privea cu ochi măriți, poate și mai palidă decît la începutul acestei convorbiri, dar calmă, mută, la fel de imobilă ca-n grelele momente prin care trecuse adineaori. Maestrul îmi răspunse :

— E interesant că te-ai gîndit și la ea... și evident te felicit... Iată, suntem atît de egoiști că nu vedem lucrurile decît din punctul nostru de vedere. Dumneata pari o excepție... Se cunoaște nu numai *că nu te afli în cauză,* dar nici nu te simți cu adevărat aproape de vreuna... deși avusesem altă impresie, se despică glumeț barba lui de mustăți, pentru a se corecta apoi după o clipă.

Cu toate că-i strînsesem a doua oară mîna maestrului, iar acest supliment de conversație, cu ușa deschisă, era poate inconvenabil pentru o casă princiară, împinsei tupeul să aduc celor de care mă despărțeam și această noutate :

— Știți că m-am mutat, maestre... Locuiesc tot în Parcul Filipescu, dar acum în strada San Francisco, 93, am găsit o vilă singură, admirabilă... San Francisco, 93... Dacă aveți. să-mi comunicați ceva, no. telefonului l-am păstrat, se găsește în carte.

Din urma soțului ei, ochii donnei Alba mă fixau demăsurat. A fost o părere sau luminile lor s-au aplecat abia perceptibil, în semn de încuviințare ?

Plănuisem anume să întîrzii puțin a doua zi după-amiază, așteptînd acasă peste termenul obișnuit maestrului

să plece la Palat — căci, răstălmăcind bine privirea de despărțire a donnei Alba, mă întăream tot mai mult în credința că semn curînd va veni de la ea. Cu toate că întinsei așteptarea aproape cu un ceas, telefonul nu-mi aduse nici o veste în această primă zi. Nici în a doua, nici în a treia. A patra zi, într-o joi, el mă găsi dimineața îngropat într-un noian de neliniști și sumbre planuri de nou atac, de astă dată direct și hotărîtor, îndată ce aș fi aflat că maestrul a părăsit orașul. Acuma Alba nu mai era pentru mine o formă de poveste, o candidă și ideală întruchipare de vis; ea devenise deodată femeia palpabilă și dorită; contururile lente și prelungi ale trupului ei se tolăneau lasciv în gîndurile mele ca încolăcirile leneșe ale norilor de țigări, care-mi încărcau necontenit de duminecă încoace văzduhul camerelor, cu toate că obișnuit nu fumam. În dimineața asta, tocmai fusesem avertizat de vizita celui dintîi client, cînd soneria telefonului mă întoarse plictisit din drumul spre ușă; dimineața ce puteau veni decît vești de afaceri, și cu toate că mă dedicam îndeosebi celor complicate, cu mult avînt și plăcere (îmi opream doar puține, pe cele drepte, interesante și, evident, cît se poate de bine plătite), nici o afacere și nici o veste nu mai putea zgîlții sufletul meu din torpoarea grea, din lîncezeala cumplită în care mă doborîse așteptarea îndoită a veștii unice și mari, a bunăvestirei sufletului și vieții mele. Mă izbi astfel ca o minune căzută din cer sunetul de argint și cleștar al glasului ei în pîlnie. Nici nu-și spuse numele, dar mai era oare nevoie? și mă întrebă numai dacă luni dupăamiază pot fi la ora 5 acasă, „pentru a stabili o înțelegere asupra scrisorilor", și-n caz negativ, în care din zilele

marţi, miercuri ori joi, din săptămîna viitoare, pot s-o aştept la aceeaşi oră ? Trei mii de răspunsuri galante şi spirituale pregătite şi noi cred că n-aş exagera din cale-afară dacă aş spune că mi s-au încrucişat în acele clipe în minte, toate împletindu-se în jurul aceleiaşi întrebări : „Vreţi să spuneţi cînd puteţi veni să vă predau ce vă aparţine...?" Dar respiraţia mi s-a înecat în gît şi n-am putut articula decît un stins : „Dacă sunteţi bună, vă rog să-mi îngăduiţi un moment", în semn că trebuie să-mi consult agenda, deşi ştiam bine că luni după-amiază voi fi acasă la orice oră. Ba chiar căutai la ziua respectivă în calendarul de birou şi privii acolo locul gol, măsurînd astfel cu fapte răgazul ce-mi luasem pentru a-mi recîştiga prezenţa de spirit pierdută ; totuşi nu fusei în stare să găsesc cuvîntul convenabil şi bîlbîii în aparat acest comun, imbecil, şi brutal răspuns : „Doamnă, luni voi fi acasă şi voi fi fericit că vă pot aştepta..." Mai vream să-i spun în continuare : „...pentru a deveni robul vostru fără ieşire, în schimbul libertăţii sufleteşti ce vă acord", sfîrşit de frază ce-mi venise în gînd, în momentul rostirii începutului, dacă ea nu m-ar fi întrerupt cu un „mulţumesc" rece şi grăbit, închizînd repede aparatul.

Dar sentinţa vieţii mele se rostise : glasul Celui-de-sus o rostise. Şi-mi păru chiar bine că totul fusese atît de sumar, atît de fără culoare şi ton. Sfîrşitul meu de frază îmi păru acum o oribilă imbecilitate şi mulţumii lui Dumnezeu că nu-mi fusese dat să fie auzit. Invitai pe clientul de-afară cu extremă afabilitate, şi-n timpul expunerii necazurilor lui îl rugam din cînd în cînd să reia lucrurile dinapoi, de-acolo, de unde puterea înţelegerii

mele, invadată de milioane de gînduri, înceta uneori să mai cuprindă şi păsurile lui. Bietul om avea impresia, pentru că ştiam să-i sugerez lucrul ăsta, că procedez astfel pentru că prefer documentarea amănunţită şi solidă. Dar judecînd după buna mea dispoziţie, după spiritele ce-i făceam la fiecare minut, după curajul şi îndemnurile de siguranţa ce-i dam (îndemnuri ce nu-mi scăpau în mod obişnuit în timpul consultaţiilor, afară numai atunci desigur cînd donna Alba îmi ceruse ajutor pentru Anişoara Sava), bietul om putuse să creadă în toată voia că primisem vestea unei formidabile moşteniri sau a cîştigului maxim la loterie.

Norii de tutun dispărură de-acum din casa mea, dar fantoma elegantelor lor volute, spiritul superbelor lor încolăciri rămase ; rămase tot văzduhul oricărei încăperi, populat numai de linii unduioase, tremurătoare, de lentă desfăşurare, de tandră şi pasionată vibrare.

Donna Alba sună, în ziua hotărîtă, la cinci şi douăsprezece minute după ceasul meu. O văzusem de la fereastra biroului descinzînd dintr-o maşină de piaţă. I-am ieşit eu singur în întîmpinare şi i-am deschis ; gonisem toţi servitorii pentru după-amiaza asta şi vream să observe că m-am gîndit la acest lucru. Am primit-o cu un adînc compliment, ea mi-a răspuns cu un zîmbet care dorea să se vadă că e forţat. Era toată în gri-închis, doar în picioare purta *trotteur-i* de solzişori negri, iar blana de la gît, fără a fi identică în culoare cu restul îmbrăcăminţii, se apropia pe cît se poate : nu sunt cunoscător în materie şi n-aş putea spune cărui animal aparţinuse, dar era lucitoare şi somptuoasă şi-i îmbrăca figura într-un chip cu adevărat princiar. În *hall,* donna Alba înaintă cîţiva paşi şi se întoarse întrebătoare spre mine, neştiind pe unde să apuce. Aveam aci biroul într-o parte, şi un salon într-alta, cu uşile larg deschise, ca un fel de adaos al sălii de aşteptare. Ieşind în întîmpinare-i, avusesem grijă să închid nu-

mai uşa biroului, ca nu cumva să intre de-a dreptul aici. Întinsei mîna spre uşa din fund unde era un al doilea *hall*, cu scara la etaj într-o parte şi cu sufrageria în cealaltă. În fund era terasa, care da într-o mică grădină. Îi indicai donnei Alba — care arunca numai scurte priviri în lături şi-nainte, ca acel care vrea numai să se orienteze, fără a da prea multă importanţă locului prin care trece — frumoasa scară cu rampă de fer forjat ce-şi încolăcea apoi spirala grea a bolţei deasupra capetelor noastre. Fără nici o ezitare, donna Alba începu să urce ; eu o urmam la oarecare distanţă pe trepte, orbit de minunea luciului de mătase al cărui păienjeniş îi cuprindea din strîns începutul de unduire al pulpei, mîngîiat la răstimpuri cadenţate de marginea grea a rochiei cenuşii. Pe drum ea-şi scosese blana, petrecînd-o pe după mînă, astfel că sus, cînd se întoarse spre mine ca să primească noi indicaţii, păru mai abordabilă, mai puţin intimidantă, în taiorul gri, de sub care ieşea pieptul dulce şi blînd al bluzei de mătase albă. Îi arătai acum chiar uşile deschise în faţa cărora ne dusese scara şi pe care, după ce intrarăm, le închisei. Ea nu se întoarse surprinsă de acest amănunt şi nici nu se opri ; privi în treacăt la dreapta, unde sta asemenea deschis spre marele meu dormitor ; şi nici în această clipă nu lăsă să se întrevadă vreo mişcare de protestare, de surprindere sau de rea impresie. Înaintă pînă la o consolă-birou de mahon ce-o aveam în fund, lîngă ferestre, şi se opri acolo, sprijinindu-se uşor de geanta de şopîrlă înfiptă cu un cap în tăblia mesei. Mă aşteptă să sosesc (apropiasem între timp uşile dormitorului) şi se aşeză pe scaunul pe care o poftii după ce trecui şi eu în

partea cealaltă a mesei. Atunci, desfăcînd butonii de la o mînușă, pentru a-i închide iarăși, glăsui, foarte atentă la nevinovata-i ocupație, în momentul cînd tocmai vream să deschid eu vorba.

— Domnule, cunoașteți scopul vizitei mele. Vreau să știu chiar acum condițiile dvs. pentru a intra în posesia *imediată a tuturor* scrisorilor mele...

Nu mă privea, însă vorbea semeț și apăsat ; ținea gîtul drept, capul puțin lăsat pe spate, după obiceiul ei, și, pentru a vedea bine operația pe care o săvîrșea cu butonii mînușei, ridicase mîinile la înălțimea bărbiei. În dreptu-i, la părete, se găsea o înaltă oglindă cu piedestal, în care se putea contempla întreagă și cu ajutorul căreia puteam să-i cuprind și eu cu privirea partea de jos a corpului, ascunsă de consolă. Donna Alba stătea picior peste picior, cu un ușor aer de degajare, care trebuia să-mi dovedească mie că nu se simte stînjenită cîtuși de puțin. Cînd se plictisi cu încheiatul mănușei, își întinse antebrațul pe birou, așteptînd răspunsul meu, așa cum era, în profil ; și părea acum mult preocupată de diferitele amănunte ale persoanei și îmbrăcămintei sale, așa cum îi apăreau în oglindă, potrivit poziției în care se găsea.

— Aș fi dorit totuși, doamnă, să-mi permiteți în prealabil a insista asupra unei rugăminți pe care v-am mai făcut-o și mi-ați respins-o, și-anume, să vă expun motivele care m-au determinat să întreprind activitatea ce am desfășurat pentru obținerea acestor scrisori, vreau să spun chipul cu totul întîmplător cum am aflat de existența lor... Vă asigur că voi lăsa cu totul la o parte peripețiile destul de plicticoase adesea, alteori pentru mine

amuzante, prin care am trecut, pentru a vă elibera de sub dominaţia destul de neplăcută...

Donna Alba asculta acum cu multă bunăvoinţă, fără nici un semn de nerăbdare, micul meu preambul. Îmi răspunse însă sarcastic, trufaş şi înfiorător de neted :

— Dacă şi asta intră în *preţul* pe care aştept să mi-l pretindeţi, mă văd silită să mă supun la orice descriere şi la orice discurs. Sunt în casa dumneavoastră, venită cu scop precis şi determinat, şi găsesc inutil şi ipocrit să mai fac orice fel de împotrivire, afară, evident, de impresiile şi reprobările lăuntrice, care-mi aparţin şi care pe dumneavoastră nu vă pot supăra întrucît, precum am spus, sunt cu totul lăuntrice... *şi platonice...*

Şi spunînd astfel, o văzui şerpuindu-şi frumosu-i corp prin oglindă, în semn că se aşteaptă, într-adevăr resemnată, chiar la o preţuire care poate să nu fie numaidecît bănească, de vreme ce am întîrziat-o, pînă la aducerea ei aici, cu încheierea tîrgului.

— În consecinţă, continuă ea cu un rîs ce marca succesul dobîndit asupra sufletului meu consternat şi asupra ochilor mei uluiţi de atitudinea ei francă şi hotărîtă să înfrunte orice umilinţă, pentru a ne întoarce la întrebarea dumneavoastră, nu vă pot făgădui categoric decît că nu vă voi întrerupe pînă la urmă expunerea dumneavoastră, mă voi sili chiar să vă dau ascultare fără a garanta, însă, că atenţia mea va fi fidelă tot timpul bunăvoinţei de a vă asculta.

Acest adaus păru să atenueze şi chiar să modifice sensul catastrofal al primelor cuvinte, aşa cum putuse să-l accepte înţelegerea mea desigur prea grosolană, dar ori-

cum legitimată de ambiguitatea, poate involuntară, a frazei și de aerul donnei Alba cînd o rostise. Dar depănarea împrejurărilor care urmară nu făcură decît să mă încredinţeze că nu greşisem şi că donna Alba îşi trasase dinainte limita pînă la care trebuia să meargă cu concesiile, linită care părea limpede să înglobeze programatic şi fără nici un preliminariu exact ceea ce aşteptam să obţin cu expunerea cinstită a sacrificiilor mele, cu a căror evocare crezusem c-o pot ispiti, cu invocarea patetică a mobilului ce m-a determinat la ele şi cu destăinuirea puterii ce persoana ei a avut şi va avea în veci asupra existenţei mele.

Astfel, donna Alba aştepta cu un zîmbet curios în colţul gurii, jumătate ruşinat, jumătate sfruntător, ca eu să încep cuvîntul. Dar pentru că tăceam dezarmat de această atitudine cu totul neaşteptată, la rîndu-mi jumătate înfricoşat de fericirea care mi se da fără nici o sforţare, jumătate nesigur încă dacă nu sunt prada unei greşite aprecieri optice şi acustice, ea vorbi iarăşi persiflantă şi, eu socotii, cu un cinism spăimîntător :

— Cum văd, aţi renunţat la poveste... Găsiţi că e inutil... Într-adevăr, ar fi răpit prea multă vreme...

Şi-şi plecă singură capul, ruşinată de imaginea ei din oglindă, pe care putuse s-o vadă rostind cuvintele pe care le pronunţase. Îngrozită de sine însăşi, făcu chiar o mişcare neizbutită de a scăpa de tiranica ei reprezentare în sticla reflectatoare ; dar în spate-i era o oglindă la fel, şi scaunul greu de piele de sub dînsa nu putea fi mutat cu uşurinţă. Atunci îşi ridică faţa şi se înfruntă singură, cu voinicie. Întîlni prin luciul de apă încremenită privirea mea tulbure, îmbrăţişîndu-i liniile estompate de rochie

ale întregului ei corp, şi întrebîndu-se cu uimire dacă e într-adevăr cu putinţă ca aceste comori să se dezvăluie aşa de uşor şi de repede, întru deplina ei îmbătare. Donna Alba se cutremură din cap pînă-n picioare, vizibil sincer, dar dorind parcă să fie şi văzut, în acelaş timp, acest cutremur de scîrbă şi de resemnare, de privirea care aluneca lacomă pe unduirile formelor ei. Iar zîmbetu-i redeveni din nou stăpîn pe sine, rece şi batjocoritor. Părea că spune sfidătoare, negustoreşte : „Hotărăşte-te odată, ce vrei, banii sau corpul meu, sau amîndouă deodată...?" Bani, văzuse aşadar, din întîrzierea mea de a mă pronunţa, din despărţirea mea de maestru, şi acum din această măruntă, în raport cu a lor, dar foarte elegantă locuinţă în care mă retrăsesem, şi-o adusesem, că nu doresc. Şi ochii ei păreau a spune cu acel dispreţ cu care mă împroşca : „Ei da, am înţeles mai dinainte şi, uite, am venit !..."

Iar pentru că o prinţesă ca ea nu-mi putea repeta şi cu glas tare lucrul ăsta, pentru a mă scoate din buimăceală, mă întrebă dacă poate să telefoneze în oraş, cu dublura aparatului pe care o aveam în această cameră. La răspunsul meu afirmativ, ea formă cu lungile-i degete numărul trebuincios şi-o auzii astfel înştiinţînd pe Anişoara Sava că nu mai vine s-o ia la 7 şi o roagă să vie ea, Anişoara, singură, la masă la donna Alba, la opt şi jumătate.

Era într-adevăr 6 fără un sfert, trecuse aşadar nesimţit aproape un ceas cu venitul încoace, cu condusul aici, cu aceste încercări neizbutite de a prinde un fir de conversaţie, cu atîtea ezitări şi tăceri, cu vorbitul la telefon. Dacă la 8 şi jumătate Anişoara Sava trebuia să

vină la masă, la 8 donna Alba trebuia să plece de aici. Aşadar, ea-mi reacorda, de la sine, un timp preţios, pe care nu ştiusem să-l întrebuinţez în mod folositor ; pe de altă parte, mă avertiza, indirect, că peste două ceasuri marea favoare înceta... pentru totdeauna. Era tot ce putea să-mi acorde. Minunăţia frumuseţii sale, a întregii ei intimităţi ! Ce mai puteam să aştept ? Dar numai pentru două ceasuri, numai pentru două... Atît era preţul zbaterii acestor aproape zece ani... Dumnezeu mai poate face socoteala acum, dacă nu şi mai mult... de cînd marile dicţionare de limbi vechi şi moarte mi s-au rostogolit din mînă la trecerea ei vrăjită... Pentru zece ani — două ceasuri...

După ce repuse aparatul în furcă, donna Alba nu se mai aşeză pe scaunul din faţa oglindei. Ea cerceta acum atentă tablourile mici şi răzleţe de pe pereţi. Rămînea mult timp înaintea fiecăruia, fără să mă întrebe nimic asupra lor, fără să mă privească... Aştepta tăcută să mă apropii poate şi s-o întreb de impresiile ce-i produce... sau să n-o întreb nimic... Să mă alătur cît mai strîns de dînsa, pentru a privi amîndoi dintr-o perspectivă cît mai asemănătoare... Şi mîna-mi să se întindă ca un şarpe pe de după şalele ei... şi ea, cînd va simţi-o, să se dea uşor înapoi ca pentru a-şi mări distanţa de privire, să se lovească de dîrzenia ei de fier, să se lase pe dînsa, să fie prinsă şi de celălalt braţ al meu, de pieptul meu, de încleştarea caldă a buzelor mele...

Mă ridic tremurînd de pe scaun. Donna Alba nu mai caută un alt tablou, deşi au mai rămas cîteva neprivite pe restul păretelui, pe care a început examinatul, precum au

rămas și pe cel din spatele ei. S-a oprit la unul de lîngă canaturile acum apropiate ale ușei dormitorului. Și așteaptă... M-a simțit cu coada ochiului ridicîndu-mă și a făcut o ușoară mișcare, cu pieptul și cu gîtul, de rămînere, de așteptare, de acceptare...

Zece... sau poate unsprezece ani...

Unsprezece ani am așteptat momentul acesta, imaginîndu-l în tot felul de chipuri, afară numai de chipul în care mi se prezenta acum. L-am mîngîiat de atîtea ori sub bolțile închipuirii mele, l-am căutat povestit de alții în puternice sau slabe descrieri. Eroul literar care într-o astfel de împrejurare m-a impresionat mai adînc a fost Zvidrigailov, sărmanul Zvidrigailov... al lui Dostoievski... Nenorocitul a înfruntat cele nu știu cîte gloanțe din butelia revolverului cu care frumoasa Avdotia Alexandrovna se apăra... N-a fost nimerit de nici unul ; mîna mîndrei surori a lui Rascolnicov tremura de indignare și gloanțele s-au irosit toate pe la urechile nebunului cutezător ; însă cînd a prins-o în brațele lui, dezarmată și înfrîntă, cînd visul lui mîngîiat de atîția ani, în tremur de aprigă dorință, era numai la o secundă de termenul lui, Zvidrigailov a avut puterea s-o întrebe tot ca un veritabil erou dostoievskian : „Nici acum, după ce am înfruntat moartea pentru a te cuceri, Avdotia Alexandrovna, nici acum nu poate să îndrepte sufletul tău spre mine o cît de mică adiere dintr-însul ?“

El îi pipăia astfel sufletul, tocmai cînd trupul îl avea strîns în mîini. Și ea a răspuns : „Nici acum, te detest, te urăsc... mi-e silă...“ Nu știu cum îi spunea lui Zvidrigailov pe numele lui mic, după cum sunt sigur că vorbele ce i-am

pus în gură nu sunt tocmai cele pe care le-a rostit eroul scriitorului rus. Destul că, la răspunsul ei, Zvidrigailov a liberat-o din strînsoare şi a plecat să se spînzure...

Însă Zvidrigailov era un biet ponosit, uzat, meschin, urît şi mi se pare desfrînat. Dar, cu toate că bîntuit de atîtea nemernicii, sufletul lui rămăsese mare.

Pe cînd donna Alba îşi făcuse, necontrariată de fizicul meu, socotelile ei ; aş putea să cred, complect nestînjenită şi chiar să mă simt măgulit. Ea nu mă întîmpină cu browning scos pe neaşteptate din poşetă şi cu gloanţe care, fără îndoială, în mîna ei n-ar da greş. Ea, dimpotrivă, mă acceptă, mă cheamă, dă chiar semne de nerăbdare ; a găsit chiar atitudinea cea mai lesnicioasă pentru a trece de-a dreptul la împlinirea visului celui mai delicios cu putinţă. A mers cu ironia, cu dispreţul, cu dezgustul, chiar pînă acolo că m-a izbăvit de orice preliminariu, ba chiar mi-a remis înfricoşetor de sarcastică o bucată de timp, care se risipise de-a surda pe scaune şi pe sub comodă. Iar acum, văzîndu-mă că mă înţepenesc din nou aici, bănuieşte, poate, că încă n-am înţeles, că încă n-am aflat curajul să înţeleg oferta ei. Colţul ochiului ei mă ţinteşte doar printr-o singură rază... Mîna dinspre mine s-a sprijinit în şold, dînd la o parte colţul taiorului, pentru a descoperi cît mai larg caldul de mătase al bluzei. Sînul stîng îşi marchează astfel semeţ locul lui, iar vîrfu-i ţanţoş e mulat în întregime de finu-i înveliş. Piciorul se ridică pe vîrf şi se lasă încet, umplînd pulpana rochiei de zigzagul mişcător şi ameţitor al coapsei cu pulpa.

Totul aşteaptă în profilul ăsta de o perfecţie irezistibilă, totul e gata să se dea... Mie, să mi se dea mie... buzele

subţiri, care nu s-au destins totuşi o clipă din uşoara lor încordare de dispreţ, nu mai sunt acum îndreptate spre mine... ce mai aştept ?

Donna Alba dă chiar semne de nerăbdare ? E de ajuns să-mi articulez în minte această nedumerire, ca să mă îngrozesc deodată de absurdul ei. Într-adevăr ea mă întreabă ceva despre autorul micului tablou din faţa căruia nu s-a mai desprins. E cu putinţă oare ca să uzeze de această stratagemă pentru a mă aduce lîngă dînsa să-i dau explicaţii... Mi se pare iarăşi că gîndul mi-a mers prea departe, a luat-o razna şi mă simt din nou în mine cumplit de caraghios. Ea mă întreabă unele date privitoare la pictor care par s-o intereseze... Aşadar, îi răspund de aci, de unde mă aflu.

Dar a fost de ajuns această întoarcere lentă a ei, ca să năzăresc teribila ţeavă de revolver a Avdotiei Alexandrovna. O, nu era deloc metalică arma donnei Alba ! Mîinile ei fine erau goale, poşeta şi mînuşile erau lîngă mine, pe colţul consolei. Dar ochii aceia întorşi spre mine, dar răsfrîngerea aceea a buzelor mă împroşcau cu toate proiectilele cele mai ucigătoare din lume. Donna Alba nu mă respingea, tocmai ca să-mi arăte cît mă dispreţuieşte, donna Alba mă chema învinsă, îmi ceda zdrobită, surprinsă într-un ungher pustiu, cu ascuţişul cuţitului în tîmplă.

Faţa teribil de dulce, de mîndră şi de dispreţuitoare se întoarse şi acum de la mine, să-mi facă loc... să pot ajunge lîngă trupul gata să mi se dea, cu cel mai sincer, mai ostentativ dezgust. Ea nu poate să-şi reprime, măcar pentru un moment, teribila neplăcere, e peste putere să dea trăsăturilor ei o altă expresie mai puţin descurajatoare, cu atît

mai mult cu cît întîrzierea mea de înțelegere sau de tactică și sarcasm o exasperează și mai mult, o nimicește, îngropînd-o definitiv sub propria ei scîrbă de sine. Și atunci întoarce capul ca să înlesnească josnicia. Și minunăția profilului ei divin este astfel iarăși a mea.

Am înfipt atunci mîinile în săltarul biroului și am scos cutia cu scrisori pe masă. Ochiul stîng i se întoarse puțin, văzu, încuviință, tot corpul ei încuviință prin necurmat acum cutremur nervos de spaimă și rușine. Și-un tresărit identic, profund, pînă-n rădăcinile sufletului, mă zgudui puternic și un țipăt de alarmă chirăi de-a lungul vălmășagului de sînge : „Ce faci, nenorocitule ?“ desprinzîndu-se din tumultul de instincte dezlănțuite. Ea nu auzea nimic de bună seamă din această larmă care mă dobora, ea se scuturase chiar de orice frică, de orice slăbiciune și zîmbea mută, palidă, cu fălcile strînse ca pentru o odioasă operație, fără pic de sînge în obraji. Zîmbea înainte, hotărîtă, triumfătoare, dreaptă, nețărmurit de înaltă. Atît de înaltă că puteau să urle acum toate instinctele din mine, puteau vestmintele ei să înceapă chiar de îndată să cadă, unul cîte unul, de la sine, gîndul meu se strînsese și el într-însul, se scuturase și el de orice ispită, de orice slăbiciune, și era acum și el hotărît, triumfător, drept, înalt, nețărmurit de înalt.

— Aveți aici scrisorile, doamnă, mă ridicai și rostii tare, și greu, și rar vorbele acestea care căzură cu zgomot de bile de plumb.

Ea înălță deodată fruntea, căci se putu s-o înalțe și mai mult decît mi se părea înălțată, peste orice posibilitate, și întoarse astfel capul spre mine, figura lipsită un moment

de orice altă expresie decît a unei subite, grele, năprasnice mirări. Dar repede apoi colțul buzelor căzu în mișcarea lui de persiflaj și ochii se umplură la loc de luciul dezgustului franc. Nu răspunse nimic. Înclină capul, ca într-un fel de aprobare. Și ochii reveniră la tablou. La acelaș tablou. E-n regulă, părea să spună. Aștept...

Acuma nu mai țipă nimeni în mine ; acum pot să nu mai închid ochii și să nu mai strîng zdravăn pleoapele ca să tai orice intrare acestor unduiri și linii de șarpe. Acuma nu mai plec capul în podea, ca să ascund de pe figură-mi cumplita-mi groază de mine. Acum privesc larg, adulmec și mă dau întreg nesațului acestui viol care va urma îndată, al gîndului și al sufletului. Vreau să violez gînd și suflet și vreau să aud scrîșnetul de stupoare, de durere și de admirație mută, al gîndului și-al sufletului care mă respinge cu gloanțele necurmate ale disprețului. Sunt hotărît să lovesc pînă la nimicirea definitivă acest zîmbet, mai teribil decît ochiul cel mai amenințător de revolver. Și vorbele-mi cad iarăși, grele ca pietroaiele de plumb :

— La drept vorbind, nu mă așteptam să veniți...

Privirea revine automat, căscată spre mine.

— Credeam că veți încredința această penibilă misiune soțului dumneavoastră.

Zîmbetul a pălit dintru început : colțul buzelor își distramă accentul nesuferit, într-o vibrare repede, nervoasă, nestăpînită...

— Așteptam cu o nerăbdare nespusă, ca tot ce provine din partea persoanei voastre, care mă interesează în chip deosebit...

Un singur, un răzleţ, un nesigur reflex al expresiei de adineaori, care dispare apoi repede, strivit, învins, pentru totdeauna :

— ...aşteptam acest semn al dezrobirii. Apariţia soţului dumneavoastră însemna chiar de la uşă, pentru mine, destăinuirea pe care v-aţi hotărît în cele din urmă s-o faceţi, liberarea, însemna creşterea infinită a puterii dumneavoastră..., însemna încuviinţarea, zdrobirea lui... v-am prezentat această perspectivă extrem de interesantă — după mine, cel puţin, un biet burghez, care a încercat să-şi cîrpească un pospai de nobleţe din cărţi demodate — şi-mi făcea impresia că aţi ascultat-o, cînd am avut plăcerea să fiu invitatul soţului dumneavoastră... aveam fericirea să cred că am fost înţeles...

Donna Alba se îndreptase toată spre mine, crescuse considerabil, ochii erau cercuri mari de foc şi buzele-i tremurau ca în friguri... Mîinile îi bîjbîiau uşor de o parte şi de alta a şoldurilor, ca înaintînd printr-o lumină orbitoare. Era acum nespus de frumoasă, era aşa cum aş fi dorit-o, într-o înălţare de extaz, crescînd în faţa mea ca o zeiţă, şi eu să ating pămîntul cu fruntea, orbit de strălucirea ei.

Iar sufletul, revărsat acum total în armonia aceasta trupească, îi aducea un spor incomensurabil de forţă magnetică, de putere fermecată, care îmbată pînă-n nemărginit ochiul şi-l rătăceşte.

Însă deodată, în faţa transfigurării, glasul cărnei se răzvrăteşte iarăşi în mine, ţipînd asurzitor în adîncuri : „E încă timpul să îndrepţi, e încă vremea să înaintezi, să cuprinzi... să strîngi ! Pe urmă n-ai decît să-i spui ce vrei, n-ai decît s-o umileşti cît îţi place..."

Dar teama de disprețu-i ucigător stă și ea trează, de veghe în aceleași adîncuri... o singură greșală, o singură ezitare și totul ar fi pierdut... Continui :

— Probabil, însă, că o noblețe autentică respinge povețele unui... succedaneu, ce zic, unei pastișe caraghios întocmite, cu riscul chiar de a proceda apoi în modul cel mai... burghez cu putință...

Capul donnei Alba a căzut în pămînt. Mîna ei tremură în lături, ca-n căutarea unui jilț ocrotitor... dar mișcarea e reprimată cu un zvîcnet de mînie al întregului ei corp și fața se ridică spre mine, teatrală și demnă... însă înecată într-o mare restriște și teamă.

— Am așteptat zi la zi, grăiesc înainte cu îndărătnicie, să se întîmple acest mare act de autobiruință și de biruință totală și de limpezire, de luminare... I-aș fi spus maestrului : „De-acum sunteți cu adevărat fericit... Și permiteți-mi să mă consider și eu fericit că am contribuit la aceasta..."

Pentru a doua oară, capul donnei Alba se înclină lovit și se lăsă moale pe-un umăr. Revăd atitudinea ei de deunăzi, din iatacul turcesc, de școlăriță pedepsită. Mai lipsește ca o mișcare oarecare să-i ridice tivul rochiei și să-i descopere genunchiul. M-aș arunca ca un nebun la picioarele ei și i-aș cere iertare pentru vorbele mele nesăbuite. Ah, imaginea acestui genunchi, care înfrînsese în splendoare orice închipuire a lui anterioară ! cum mă răscolește și-acum, cum asmute în mine țipăte deșucheate și obscene : „Ce faci, ce faci, oprește-te, gîndește-te ce pierzi, gîndește-te ce minuni ascund aceste sugestive vestminte... ? Într-un minut ele vor fi ale tale, toate aceste minuni..."

Cel ce-mi strigă astfel mă zmucește cu tărie de piept, îmi strînge zdravăn beregata, mă sufocă. Dar eu sunt mai tare, încăpățînarea mea e mai tare. Violul cugetului e infinit mai dulce decît o voluptate banală. Și mie-mi place să storc pînă la ultima picătură orice fel de plăcere.

— Cînd v-am auzit glasul la telefon, am socotit asemenea, o clipă, că spovedania s-a produs și că pot aștepta dintr-un moment într-altul vizita soțului dumneavoastră... Dar vai, glasul care are pentru mine intonații îngerești nu-mi da nici o veste cu adevărat biblică... mă lăsa însă să bănuiesc că sugestia mea a rămas lipsită de tărie și nădăjduiam așadar că veți veni să-mi cereți ajutorul, să prindeți noi puteri din îmbărbătarea mea...

O clipă, în mijlocul acestei mărturisiri, ochii ei s-au ridicat în ochii mei, pentru a recădea apoi repede în direcția nesigură de pînă acum. Ce-a însemnat această privire ? mă gîndeam. Ea a părut, în mica ei clipită de existență, plină de-o altă lumină, fragedă, caldă, îmbucurată. Ș-apoi, deodată, grozav de înfricoșată de acest tiranic joc al meu. Să-și fi închipuit într-adevăr că vreau s-o chinui cu constrîngerea de a-și descoperi singură sufletul soțului său, de-a o umili astfel pînă-n ultima putință, de-a o sili, aci pe loc, la accente de teamă, la scrîșnete de rugă, de implorare. Figura ei s-a și ridicat de ceară spre mine și ochii s-au căscat în țipătul mut al disperării. Dar e momentul să sparg și această crustă din ce în ce mai îngroșată de teroare, e momentul să-i arăt adevărata și marea mea putere.

— Poftiți, doamnă, aveți aci scrisorile dumneavoastră... Eu nu am dreptul să mai prelungesc o situație care ar pu-

tea să pară că împrumută un aer de siluire unui îndemn curat, pe care l-am emis pentru uşurarea voastră sufletească... pentru seninătatea conştiinţei dumneavoastră, pe care nu mi-o pot închipui întinată de nici un gînd ascuns, şi pe care aş fi vrut-o limpede şi strălucitoare ca şi marea voastră frumuseţe exterioară...

Donna Alba şovăie, se apropie palidă, nesigură, în somn hipnotic. Am deschis capacul cutiei şi prietenos, pentru a-i desface sufletul din crunta încleştare de pînă acuma, am început să-i lămuresc că din nefericire nu-i aceasta cutia de artă veche italienească în care prinţul Tudor îşi ţinea comoara. Fratele lui o vînduse de teama mizeriei pe-un preţ important, iar aceasta de faţă, mai modestă, săpată cu vîrf de briceag de-un condamnat artist, e găsită de mine, pentru a scăpa bietele scrisori din închisoarea nedemnă în care prinţul Preda le vîrîse şi care era o cutie de tutun. Îi explicai că am ţinut să-i dau toate aceste amănunte, pentru că n-aş fi vrut în ruptul capului să-şi închipuie că mirosul de tutun care-a alungat parfumul iniţial provine din neglijenţa mea şi nici, mai cu seamă, a bietului prinţ Tudor.

Donna Alba nu stătu o clipă să contemple scrisorile şi nici să adulmece în ele fiorul greu al amintirilor. Ea se mulţumi doar să le îndrepte puţin, le apăsă cu latul palmei, parcă pentru a le face mai bine loc în cutie, şi închise capacul. Ah, divina posesiune a sufletului care alunga astfel orice emoţie străină, care anula memoria oricărei pasiuni şi posesiuni anterioare !

O clipă încercai să văd cum s-ar fi petrecut această predare materială dacă aş fi cedat ispitei cele mai mici slă-

biciuni. Cu ce lacrămi, sau cu ce durere mută, care nu vrea să se dea în spectacol în fața unui trecător intrus, cu ce joc de teatru ar fi primit ea, din miinile mele brutale, aceste mărturisiri ale unui trecut „cu totul altfel, mai nobil, mai sfînt etc." Acum însă era atît de emoționată donna Alba, și atît de nesigură că totul nu e, poate, decît o punere în scenă, atît de grăbită să se convingă de adevăr, că nici nu băgă de seamă cînd blana, care rămăsese pe colțul biroului, alunecă pe luciul lemnului ca o imensă șopîrlă și se lăsă jos pe fotoliu. Ea-și ridică numai geanta și mănușile și porni spre ieșire, fără grabă, cu capul în pămînt, fremătînd de nesiguranță, gata să se întoarcă pe loc la cel mai neînsemnat cuvînt, la un pornit de rîs, la întoarcerea din parte-mi, fără nici o scădere, a totalului dispreț cu care mă împroșcase.

O lăsai să ajungă la ușă și-o strigai de-acolo cu intenție.

— Donna Alba !

Se-ntoarse într-adevăr îndată, ca atinsă de un șfichi de flacără.

— Ați uitat blana...

Și revenii înapoi din mijlocul odăii, pînă unde mă luasem, socotit, după dînsa, pentru a o găsi și a i-o aduce. Cînd fusei lîngă ea, mă întrebă slab, forțîndu-se parcă să i se audă cuvintele, dar cu un ușor surîs de plăcere :

— Donna Alba ?

Nu erau această mică și sfioasă întrebare și acest zîmbet de plăcere semnul izbînzii care începea să se definească ? Îi lămurii cu aceeași dîrză îndărătnicie de pînă acum, pe cînd îi petreceam blana pe după grumaz :

— Donna Alba e personajul care mi-a răsărit în suflet, atunci, demult, sunt unsprezece ani aproape, cînd aţi trecut pe lîngă mine pentru întîia oară... De atunci a rămas în visurile şi aspiraţiile mele ca un prototip, ca o existenţă suprareală spre care trebuie să tinzi, fiind condamnat a n-o ajunge niciodată... De aceea, orice pată persistînd pe această strălucire de soare a gîndului meu m-ar durea cumplit, mi-ar întuneca umila mea existenţă, mi-ar goli cerul de zei... de zeul suprem...

Petrecîndu-i fularul îmblănit, donna Alba se lăsase uşor pe spate pentru a-l primi din mîinele mele. Omoplatul ei se lipi astfel cîteva clipe de pieptul meu şi braţul meu îi acoperi în treacăt braţul. Ascultă zîmbitoare cuvintele mele şi scurtele noastre atingeri n-o făcu să tresară... dimpotrivă, în cabrarea asta voită, puţin exagerată, ea poate aştepta ca braţul meu să se închidă în sfîrşit, să apese, să strîngă... Era şi acum lumină de surîs pe faţa donnei Alba, dar ce deosebire de culoare, de sens, de intenţie... cu zîmbet răsplătitor şi suveran, suprareala existenţă îmi ridica în sfîrşit osînda de-a nu-i putea ajunge sufletul niciodată... Dar eu trebuia să fiu înainte îndărătnic, înverşunat de îndărătnic, trebuia să merg cu încăpăţînarea înainte, chiar pînă la reprimarea acestei luminoase schimbări a ei, un avînt irezistibil mă cutropise de-a o doborî cu desăvîrşire, fără a-i atinge un singur fir de păr, de a-i smulge sufletul întreg din minunatu-i corp şi a-l opri pentru totdeauna cu mine aici, în patetica-mi singurătate.

Donna Alba se scutură ca dintr-o atitudine necuvenită, pe care ochi străini au surprins-o. Nu ştiu dacă a

fost cumva înşelare, dar am avut impresia că, îndepărtîndu-se, umerii ei s-au ridicat întrebători... S-a întors spre mine puţin vexată şi cu un vag aer de rigiditate...

Iar pătimaşul meu sînge îmi zvîcnea acum turbat în urechi, pe care mi le umplea[u] pînă la asurzire, cumplitele lui insulte : „Imbecil, nemernic, zănatec, mai ai încă acest moment, înainte de a coborî prima treaptă... înainte de a ajunge în mijlocul scărilor, înainte de a părăsi holul al doilea... deşucheat, imbecil, sinistru cretin... don Quichotte..."

Înainte de a deschide marea uşa a vestibulului, ea se întoarse spre mine şi-mi luă mîna, pe care mi-o strînse uşor. Mi-am lăsat liberă mîna între degetele ei, pentru că am avut impresia că ea vrea s-o ducă pînă în dreptul inimei. Ea, ea singură, fără nici un concurs al voinţei mele, afară doar de această delăsare a mîinii în voia alei sale. Strigătul meu de izbîndă sta gata în pragul buzelor şi fericirea de-a o înălţa ca pe un fulg sta gata în pragul cugetului meu. Dar mîna se opri la mijlocul drumului. Ea mi-o strînse acum ceva mai tare şi mi-o scutură prietenos. Şi-mi spuse :

— Ai fost un brav om şi cu adevărat un cavaler. Îţi mulţumesc.

I-am sărutat mîna cu adînc respect şi am deschis larg uşa, închinîndu-mă profund pentru că eram acum un brav cavaler recunoscut. Am cîştigat sau nu partida ?

Pasul ei răsuna pe mozaicul din curte, se auzi portiţa de la stradă. Sîngele îmi vîjia în urechi : „Imbecil, imbecil... don Quichotte... ai pierdut totul, don Quichotte... mori de vînt... nebunie... don Quichotte de pe Cerna..."

Şi şuvoaiele lui mă înşfăcară deodată, sălbatece, duşmane, pedepsitoare...

E într-adevăr cumplită pedeapsa sîngelui în nopţile albe. Toţi cei cari s-au găsit aproape, la un singur pas numai de-un atît de scump noroc şi l-au lăsat să scape din sfială, din neînţelegeri, din stîngăcie, ştiu bine ce însemnează torturile de apoi ale acestui padişah al vieţii. Dar cînd soroçul zbuciumului se împlinea spre năvala, care începuse acum mai din vreme, a zorilor, îmi vedeam sufletul liniştit şi clar pînă-n adîncul fundurilor lui, ca un crîng verde după o furtună. Nu pierdusem nimic, cîntau atunci dimpotrivă toate păsările acelea zgomotoase din crîng : într-un imn de triumf, ele proslăveau chipul cum mă purtasem. Nu mă uitam nerăbdător la telefon şi nu tresăream cînd altcineva se găsea să mă cheme : marea mea faptă, pentru a fi şi mai în adînc cuprinsă de sufletul şi mintea donnei Alba, pretindea timp şi perspectivă. Dar nici eu nu trebuia să aştept, împăcat în mine, roadele de ani care nu mai aveau să întîrzie. Înţelesei şi acceptai că trebuie să mă zbat puţin, să mă găsesc necontenit în preajma maestrului, să-i prezint într-una mărturia prieteniei şi admiraţiei mele, să-i primesc pe-a lui, să-l mai frecventez şi să mă grăbesc a răspunde cu bucurie şi încîntare, cînd poftirile la masă se vor repeta. Şi, într-adevăr, maestrul mă rugă să trec pe la biroul lui în două din serile care urmară : trebuia să studiem acolo două afaceri importante, pe care el ţinea să le continuăm tot împreună, cu toate că nu erau din cele la care el se zorise să renunţe, cedîndu-mi-le mie, dimpotrivă îl inte-

resau în gradul cel mai înalt din punct de vedere juridic. Într-a doua seară, după ce terminarăm, el mă rugă să zăbovesc o clipă, ieşi şi reveni după puţin, pentru a mă pofti la masă. Mă simţii copleşit de emoţie, deşi, în clipa cînd îmi ceruse să întîrzii, pricepusem despre ce poate fi vorba. Donna Alba se arătă din cale-afară de amabilă cu mine de data asta. Pot spune c-a fost de-a dreptul încîntătoare. Însuşi maestrul părea dispus că soţia sa participă şi cu sufletul la onorurile cu care el se grăbea la tot minutul să mă încarce. Donna Alba, ea singură, mă întrebă cea dintîi ce-am cetit în ultima vreme şi cum mă simt ca avocat de sine stătător. Se interesă de cartierul în care mi-era situată casa, cartier despre care ea aflase, în genere, lucruri foarte bune, şi chiar îl văzuse în treacăt, dar vrea să ştie şi de la mine dacă sunt mulţumit. Spuneţi, dacă nu mă puteam socoti cel mai fericit om din lume, după astfel de întrebări ticluite parcă anume ?

Dar de ce „parcă“ ! Drace, poate pentru că din cînd în cînd donna Alba rămînea cu ochii adînciţi în aer ? Asta-i acum ! Într-adevăr, ea se uită astfel pe sine uneori, cu gîndurile aiurea, dar poate aci sta şi mai mult dovada că ea e frămîntată de gînduri grele, cu al căror început plecase din casa mea. Asta trebuia să mă bucure şi mai mult şi chiar mă simţeam de bună seamă infinit mai fericit decît în clipele anterioare, cînd după aceste momente ea se îndrepta spre mine cu şi mai multă drăgălăşenie, cu şi mai mult farmec. În iatacul turcesc, unde ne mutarăm din nou apoi, conversaţia, care nu se întoarse cîtuşi de puţin asupra subiectului de vorbă de deunăzi (şi eu găsii de ales tact să nu o împing într-acolo, ba chiar

s-o îndepărtez cît pot de o atare direcţie, în cazul cînd maestrul ar pune-o iar pe tapet, tocmai pentru a învedera că nu vreau să precupeţesc prin nimic gestul ce făcusem), fu negrăit de plăcută şi apropiată. Doar mişcările acum mai degajate, însă astfel nemăsurat mai ameţitoare, ale donnei Alba, pe sofaua şi-n decorul turcesc, fură pricini de revolte surde ale mocnitului şi nemulţumitului meu sînge, pe care-l potolisem zilnic pînă acum cu apoteoza succesului meu sufletesc. El se încăpăţîna să aştepte adevărata apoteoză în mulţumirea lui şi nu a sufletului şi, de aceea, ori de cîte ori genunchiul ei se reliefa mai acut prin poala rochiei, ori mătasea cu aspect de picior gol a ciorapului se detaşa ceva mai mult de sub negrul stofei, răsuna pînă în urechile mele clocotul lui sălbatec. Evident, nimic deosebit, nici o mişcare anume pentru mine, pentru îmboldirea ochilor şi a dorinţelor mele; aceasta cred că am observat-o cu limpede luare-aminte şi-am alungat regretul care mă încerca uneori, cînd trebuia să-mi schimb în această privinţă, la lumina de var incandescent a raţiunii critice, vreo părere falşă ce-mi făceam cîteodată. Însă gîndul meu rece şi calm, gîndul meu olimpian, pe care nu puteau să-l atingă talazurile de sînge, mă asigura că nu poate fi altfel, după întrevederea noastră misterioasă. Femeia aceasta divină putuse afla atunci, şi reflecta adînc mai pe urmă, că drumul pînă la mine duce printr-un ocol de cleştar, cu văzduh de puritate polară, ceea ce evident asmuţea acum şi mai înverşunat curiozitatea şi sufletul ei într-acolo, însă, înaintînd cu cea mai atentă scrutare, printre stîncile ascuţite de

gheață. Tot ce putui face ca s-o ajut pe acest drum nou și nu prea obișnuit femeilor, dar dorit sălbatec cînd le lași numai să-l întrezărească, fu ca ochii mei s-o umple de fericirea lor, de-a o vedea senină și mulțumită.

Beție a bețiilor ! Triumf al gîndului asupra licorii negre și roșii din vine, în care zace gigantele păduri ale veacurilor în zăcămintele de petrol, toate haitele sălbatece ale trecutului, toate urletele de fiară, toată spaima dinților ascuțiți și a coarnelor fioroase și toată elasticitatea panterelor !? N-ați văzut, cînd curge sînge, cum licăre în fiecare picătură ochii monștrilor din fundul oceanelor de timp ? Dar ce-au a face toate astea cu telefonul pe care mi l-a dat chiar azi-dimineață, în zorii zilei, donna Alba, în prima zi a plecării soțului ei ? Ea știa că la ora asta, prea matinală, eu sunt încă sus, în încăperile de sus, în care am primit-o, sunt poate încă în pat, îngînîndu-mi visurile, care o văd numai pe dînsa, cu programul banal dar nevoit al zilei ce vine. Nu știu de ce această ascultare în pijama a glasului ei, această poruncă a nerăbdării ei de a mă lăsa îmbătat de argintul glasului ei, într-o ținută sumară, mi se pare atît de prietenoasă, de familiară, îmi dă impresia vestirii obișnuite a unei ore de pasiune și de potolire, într-o iubire în care s-a consumat orice preliminariu. Mi-a anunțat scurt venirea ei dupăamiază și numai atît, după un bună dimineața cu un răsunet de frăgezimea unui buchet de trandafiri albi ; la rîndu-mi, am văzut-o atunci pe dînsa într-o minunată pijama de mătase, cu picioarele goale în pantofii de casă, și căldura somnului încă nealungat deplin din sînge m-a

moleşit ca puterea unei băuturi prea tari în plinul dimineţii. Aceasta e prima strîngere a gîndului nostru, prima îmbrăţişare a sufletelor noastre, mi-am zis, şi în ziua aceea de fericire am comis o mie şi una de nebunii ; am făcut glume chiar şi-n greaua pledoarie de după-amiază, care vream să se termine cît mai repede cu putinţă.

Şi ea a venit. Era acum tot în taior, dar de un gri mai deschis, tot cu *trotteur*-i, însă de piele de şarpe, şi bluza era mai gălbuie, ca petala de trandafir (pentru mine era azi ziua trandafirilor), blana era parcă aceeaşi, iar în cap avea un feutru cenuşiu, potrivit altfel, dar de format aproape bărbătesc. Ea urcă acum fără să mai aştepte la tot pasul indicaţii de la mine, numai cînd fu să pornească de la intrare privi o clipă spre uşa acum deschisă a biroului şi mă consultă cu ochii. Pentru că-i răspunsei cu o uşoară mirare sub frunte, înaintă fără să mai privească în dreapta ori în stînga ; uşile i le deschideam eu şi-mi exprimam, galant, mulţumirea că ea-mi cunoaşte aşa de bine modesta mea locuinţă. Ea se mulţumea să-mi răspundă doar cu un zîmbet de simpatie, de prietenie. Sus îşi luă locul ştiut, pe fotoliul ce-mi venea în dreapta, cînd eu mă aşezam înapoia micului birou.

Acum nu-şi mai încheie mănuşile, le scoase pur şi simplu, apoi se lăsă într-un cot pe colţul consolei, cu două degete spre frunte. Aceasta pentru a-mi face o mică introducere discretă — deşi nu eram în pericol să fim auziţi de nimeni — prin care îşi arăta jena de a fi nevoită să-mi pretindă întrevederi atît de nepotrivite cu programul meu. Era minunat de bun acest pretext al convorbirii noastre de astăzi, al celei de-a doua a noastre convorbir-

particulare. Cum ? protestai cu o tot mai caldă elocinţă, pe măsură ce vedeam că-i place mai mult, cum ? cînd, fără ştirea ei, de ani de zile, de zece ani de zile, din imbold propriu, cu avînt nemăsurat, m-am zbătut pentru liniştea, pentru liberarea ei, şi tocmai acum, cînd subterana mea trudă a dat de lumina ţelului sfînt căruia mi-am dedicat tinereţea, acum ea poate să mă întrebe astfel ? Dimpotrivă, timpul meu este al ei ; ea poate să dispună de el cum va vrea. Ea e zeiţa şi norocul meu şi ea trebuie să-mi poruncească orice doreşte ; Doamne, dacă ar mai exista încă o pîclă ascunsă pe zarea vieţii ei, ce fericit aş fi (îmi cerui iertare pentru această necugetată dorinţă) dacă aş primi îngăduinţa-i să-mi pun din nou zelul şi credinţa mea în lucru, de astă dată sub binecuvîntarea ei, sub ochii ei, cari mi-ar da la tot pasul puteri drăceşti...

Ea-şi lăsase mîna de la frunte, ascultîndu-mă, şi o întinsese pe masă în direcţia mea ; cealaltă era sprijinită de braţul fotoliului. Mă privea cu atîta lumină în ochi, cu atîta surprindere, cu atîta fericire, ca-n faţa unei descoperiri într-adevăr mari, aproape mistice. Dar tocmai pentru ca puritatea devotamentului meu să rămînă deplină, eu îmi înfrîngeam înainte atacurile de răzvrătire ale acestui sînge prea înnebunit de mirosul semenului său apropiat, pentru a nu scăpa nici cea mai neînsemnată aluzie de pătimaşă dorinţă, nici cel mai mic gest de nemaiînfrînată poftă. Dar mă rugam cald zeilor cari au făcut acest trup sfînt ca gestul apropierii omeneşti să vie de la ea.

Şi mîna ei se întinse şi-mi apăsă mîna mea. Şi-atunci înţelesei şi binecuvîntai zeii cari au lăsat haină de trup sufletului nostru.

Dar donna Alba îmi spuse strîngîndu-mi mîna :

— Îţi mulţumesc, scumpul meu prieten. Într-adevăr, această nobilă dezinteresare, această afecţiune atît de pură şi nemaiîntîlnită pentru sufletul meu, care poate nici n-o merită, mă copleşeşte. Graţie dumitale au început astfel să mi se deschidă în minte unele căi ale sufletului, despre care ne-au adus multă mărturie glasurile trecutului, dar pentru care noi, oamenii vremurilor acestora, nu aveam înţelegere. Astfel am putut gîndi adînc, după întrevederea noastră, la care mi-am impus să-ţi mărturisesc, am venit condusă de gînduri de care mi-e ruşine. M-a ars atît de cumplit flacăra ruşinei, dacă mi-e permis să fac această banală figură de cuvînt, pentru că în sfera în care m-ai ridicat, însăşi formele expresiei simt nevoia primenirii — încît nu puteam rezista nevoii de a te revedea din nou şi de a-ţi cere iertare.

Uimirea cea mai grozavă nu-mi cuprinsese încă sufletul în întregime. Foarte atent la fiecare cuvînt, credeam că desprind din glasul ei, cu toată aparenţa de transfigurare a feţii, o subtilă ironie şi un răspuns teribil la purtarea şi la cuvintele mele, cînd m-a vizitat deunăzi. Dar mărturisirea ei curse mai departe :

— Pînă la sfîrşitul convorbirii noastre, mintea mea neînţelegătoare a crezut că-mi ofereai astfel o mică glumă nu lipsită de un abil şi drăguţ tact, pentru a pedepsi cu drept cuvînt dispoziţia mea cam facilă într-o împrejurare care nu merita desigur să fie tratată aşa uşor. Dar reve-

nită la mine, în singurătatea casei mele, am pătruns mai adînc vorbele şi purtarea dumitale... şi mi-am examinat cu atenţie viaţa mea...

Aci mîna ei strînse iarăşi mîna mea şi fu de ajuns atîta ca să înţeleg că femeia aceasta se răzbuna sîngeros. Milioanele de globule care se strînseseră lîngă epiderma mîinei mele priveau agitate la milioanele de globule care stau şi persiflau, ca după nişte gratii, adăpostite de epiderma dulce şi caldă a palmei ei. Iar globulele sîngelui meu se frămîntau de ciudă, de oroare, de furie neputincioasă, împotriva acestor globule femeieşti — mai isteţe, mai şăgalnice şi mai asmuţitoare — clocotind surd şi ameninţător, că nu le las slobodă năvala. O încordare a degetelor mele, o întoarcere din scurt, pe loc, a mîinii, o strîngere sălbatecă a degetelor lunguieţe şi a unghiilor trandafirii, şi războiul ar fi fost declarat...

— Viaţa mea, continuă donna Alba, a fost într-adevăr minată de-o minciună gravă, a fost compromisă, stricată de această minciună, în cei mai frumoşi ani ai mei. Graţie dumitale, eu am descoperit această grozavă minciună... graţie dumitale obrazul meu a putut roşi că timp de atîţia ani eu am trăit cu soţul meu, i-am primit îmbrăţişările, i-am ascultat gîndurile lui sincere şi bune, minţindu-l cu cea mai neturburată convingere, cu cel mai josnic avînt... Nu pot să-ţi descriu în ce culori mi-am descoperit acest nefericit suflet al meu în faţa oglinzii vieţii mele, care eşti dumneata... Vreau să-ţi mărturisesc, nu pot să-ţi exprim tare aceste impresii, pentru că dumneata eşti o oglindă conştientă şi ai înregistrat totul la timpul său... Nu ştiu

cum pot să-ţi vorbesc astfel, fără să-mi acopăr ochii în faţa dumitale...

Boscorodii ceva imcomprehensibil, pentru că aş fi vrut să izbucnesc în protestări vehemente dacă aş fi putut găsi măcar un cuvînt cu care să pot începe, dar ea mă opri cu un gest al mîinei celeilalte. Cu cea pe care mi-o dase de la început mă strîngea în acest moment întocmai ca o amantă, care şi-ar deschide, în sfîrşit, şi sufletul ei celui ce i l-a pus pe-al lui de mult la picioare...

— Vreau să scap de această strînsoare, gemu donna Alba, strîngîndu-mă cu înverşunare, vreau să scap de această minciună sordidă, care-mi apasă pînă la asfixie conştiinţa. Vreau să-i mărturisesc totul, vreau să-i dau lui scrisorile, pentru a face întocmai cum mi-ai deschis mintea, scumpule prieten, vreau să-i explic totul, totul. Şi cum sunt slabă, mă simt grozav de slabă şi laşă, recurg iarăşi, umilită şi mică, la ajutorul dumitale, îţi invoc acest ajutor, pe care nu ştiu cum să-ţi fiu de recunoscătoare, cînd mi-afirmi că regreţi că nu mai ţi se oferă vreun prilej să mi-l poţi da... aşa cum ai dori dumneata... Iată-l, prilejul de a mă ajuta... ţi-l ofer... Dumneata... te rog, te implor... du-i dumneata scrisorile...

Pauză... Stupoare. Pustiu de gînd. La răsărit, la apus, la miazănoapte şi la miazăzi, deşert necurmat, neted. Doar mîna ei care strînge năprasnic mai trăieşte singură, dar cu o intensitate de negrăit, în oceanul sterp de nisip.

— I-am scris totul... i-am povestit totul... reluă ea după un adînc oftat. I-am mărturisit, aşa cum m-am priceput, mobilul interior care m-a îndemnat să mă descopăr în sfîrşit... Nu avea teamă, nu i-am pomenit un cuvînt de

dumneata. Dumneata nu vei fi decît un simplu transmițător... nu pot, ai făcut prea mult pentru mine ca să-ți ofer un rol prea greu, inacceptabil și imposibil, socotind raporturile dumitale cu dînsul. M-am gîndit un moment chiar să te scutesc de această neplăcere și să chem în ajutor pe mama mea, care se află de cîteva luni la o prietenă a ei, la Craiova... Însă mă temeam de opoziția și de sfaturile ei... Nu, nu puteam să recurg la ajutorul ei... nu pot să recurg la ajutorul nimănui, căci ar fi să pierd iarăși totul. Numai dumneata poți să mă ajuți, pentru că numai dumneata nu poți să-mi dai un sfat contrar — îmi închise ea gura care se întredeschise dornică de a curma odată această teribilă comedie — pentru că numai dumneata ești singurul om din această lume care nu poate să-mi mai schimbe gîndurile mele...

În pauza scurtă pe care o făcu acum, sărmanul de mine, erou al replicilor fulgerătoare din fața instanțelor, nu găsii nimic de rostit decît iarăși un fel de muget ușor, înăbușit în gît, ca de vițel, în vis.

— Serviciile cu care te rog deocamdată să-mi vii în ajutor, își sfîrși donna Alba cuvîntul, cît mai rezumat, sunt acestea : să-mi scoți un pașaport și să-mi obții viza pentru țările pe care le-am enumerat în această listă...

Ea-mi lăsă mîna pentru a căuta în poșetă...

— De asemeni un bilet pentru Paris, în *wagon-lits*... ai aici banii trebuincioși, îmi puse ea dinainte un plic. Soțul meu vine peste două zile, rămîne trei sau patru și pleacă iarăși. Atunci vreau să am totul gata. Eu voi veni la dumneata în ajunul plecării, îți voi readuce cutia cu vechile scrisori... de la... Tudor și separat scrisoarea prin care îi

lămuresc totul. Dumneata nu va trebui să-i raportezi decît că, în ajunul plecării mele, am venit la dumneata la ora consultațiilor, ți-am dat cele ce doream să-i predai și te-am rugat să-mi faci acest serviciu fără a-ți da vreo indicație asupra celor cuprinse în anvelopă și cutie... Și acum, pentru că te-am ținut prea mult, scumpe prietene, te rog să mă ierți... eu mă duc, pentru că îmi rămîn atîtea de pregătit... În privința scoaterii pașaportului și a biletului de tren, te rog să fii cu atenție, pentru că el poate se va interesa cine m-a ajutat, și n-aș vrea să vadă în dumneata ceva mai mult decît pur și simplu pe transmițătorul unei corespondențe secrete. Te rog să mă ierți însă... Cum nu am avut la cine să mă adresez, ca să facă astfel încît să-mi obțină aceste acte fără risc, m-am gîndit tot la dibăcia agenților de care te-ai servit pentru a dejuca tertipurile prințului Preda, și despre care el m-a lăsat să cred lucruri extraordinare. Întocmai ca atunci, te rog să procedezi și acum și te rog să nu mă lași, scumpul, scumpul meu prieten...

Și mîinile ei, de astă dată împreună, îmi strînseră cu atîta căldură și desperare bietele mele degete, că nu putui decît să dau toate promisiunile cerute și s-o însoțesc neputincios, spre marea stupefacție a milioanelor de globule, parcă acum coagulate, spre ieșire. Pe tot drumul, ea-mi ținu mîna într-a ei, ca la un frate, și înainte de a ieși mi-o scutură din nou cu toată puterea.

Din ușă îmi mai spuse :

— Astăzi i-am scris și vărului meu Raoul că voi trece să-l vizitez la Bruxelles. E ocupat acolo cu o mare expoziție canină. E uimitor de inteligent băiatul ăsta ; a avut

succese atît de grozave cu cîinii lui, încît mă vestește că aproape și-a refăcut averea pe jumătate.

Am îndeplinit poruncile donnei Alba cu inima celui ce-și cumpără singur coșciug și găteli de moarte, însă fără nici o scrintire. Dar un gînd strașnic, un pretext din cale-afară de puternic și aparent obiectiv, pentru a opri totuși, în ultimul moment, îmi luminase mintea cu două zile înainte de revenirea ei. Și restul, toate formalitățile care mai rămăseseră de făcut, toate vizele înșirate de mîna ei scumpă pe însemnarea ce-mi lăsase — unica scrisoare ce aveam de la dînsa compusă anume pentru mine — le săvîrșii și le obținui nu numai cu grija și discreția de pînă acuma, dar și cu un avînt, cu o bucurie, cu o nerăbdare nemaipomenită, pentru ziua revederii noastre pe care pînă-n ajun o așteptam cu fior și cutremur. Pentru că găsisem ideea mîntuitoare, ideea uimitoare, care, dezvoltată cu meșteșug, ca o pledoarie la tribunal — și voi pune aci tot talentul, toată căldura puterii mele de convingere — avea s-o determine să renunțe la plecarea ei, *fără a avea aerul că eu sunt cel care țiu s-o opresc*. Ideea, gîndul, pretextul ăsta diabolic va lucra pentru mine, și ea știe că sfaturile mele sunt ridicate pe cea mai sfîntă dezinteresare, sunt însuflețite de cele mai sincere intenții. Ah, ideile acestea sfinte, *ocolul acesta intelectual și aventuros*, planuri, răsplanuri și acțiuni, care m-au dus aci atît de pe departe — dar cum ? atît de sigur, atît de adînc, — m-au vîrît ca o rădăcină în sufletul ei, încît trebuie acum să mă smulg cu putere, ca să mă poată considera din justul unghi de vedere ce-mi convine. Cît de departe mă simt și în

timp, dar şi în înălţime, de acel moment al rostogoliri, dicţionarelor din mînă... cît de mult se va fi flatat ea de această stîngăcie, dar cît de ridicol trebuie să-i mai fi apărut eu... exact ca uimirea zgomotoasă a unei ţărance, în faţa unui aspect neaşteptat, care o face să bată din mîini proseşte, să emită sunete guturale şi incomprehensibile, care ridică în aceeaşi măsură obiectul admirat, pe cît se înfundă mai mult în simplicitate şi caraghioslîc. Şi la serbarea de la Liric mai avusesem naivitatea să-i amintesc această ridicolă stîngăcie, pe care creşterea puterii-mi de mai tîrziu, cine ştie de cînd, o obligase să o scoată singură din memorie ! Apoi, în sfîrşit, îndrăzneala aceea fără margini, pentru că la început fără un plan bine determinat, de a pătrunde în casa ei şi de a mă prezenta maestrului ; Doamne, parcă fu ieri prima mea aşteptare în biroul marelui avocat, alături de domnul Sava, tatăl Anişoarei, şi de boier Gile, despre care am auzit mai apoi că murise de căldură, pentru că plecase din cale-afară de încotoşmănat într-o prea călduroasă zi de vară ! Noroc că dreapta raţiune, cumpătul just, chibzuiala adîncă m-au pus apoi pe drumul cel bun, încet dar singur. Ce-ar fi fost, oare, ce-ar fi putut ieşi din asta, dacă aş fi lăsat din lanţ primele mele gînduri : să mă înfig dinaintea mersului ei regesc ca un paloş de dîrzenie şi să-i dau pe faţă, cu orice rizic, arşiţa adorării, care nu-mi mai încăpea în suflet. Şi această teribilă îndrăzneală sub acoperămîntul fiului de încruntaţi voievozi, Georges Radu Şerban.

O clipă numai puterea născocirilor m-a năucit şi pe mine ; le-am dat drumul prea departe, prea fără cernere prin calculul sever al unei juste dozări ; de aceea donna

Alba e în prezent, grație unei neatente exagerări, victima puterii mele de concepție, după cum, în chip firesc, sunt gata să deviu eu însumi, prin plecarea ei, propria mea victimă. Și iată, în ultimul moment, gîndul măreț, gîndul cel sfînt îmi vine iar în ajutor ; vine să se integreze de minune în angrenajul imensei complicații pe care am desăvîrșit-o cu purtarea mea de deunăzi, restabilind-o la justa ei valoare în sufletu-mi, uluit el însuși de această negîndită și considerabilă întorsătură. Gîndul miraculos, care operează ca un adevărat făcător de minuni, el te scutește în chipul cel mai elegant cu putință de caraghioasa și melodramatica postură a prosternării în fața zeului adorat, el zguduie pe acest zeu, îl face să se desprindă singur de pe soclul în care s-a pietrificat și ți-l aduce umilit la rădăcina soclului tău. Din adorator simplu, anonim, poate chiar blestemat și alungat, gîndul ocolit, tactic, te ridică pe tine la rangul de zeu... Puternic și temut. În cel mai rău caz, cel ce vine întinzînd mîna la cel ce așteaptă, ca de la egal la egal.

Cam astfel de deșucheate și copilărești reflecții mă cutreierau, se alungau, se împreunau, se zbăteau către un sens unic în creierul meu, pînă-n clipa venirii donnei Alba. Asta s-a întîmplat cu două zile înainte de data ce-și fixase pentru plecare. Maestrul părăsise orașul imediat după prînz și-avea de gînd să lipsească cinci zile. Mă înțelesesem cu donna Alba ca ea să mă anunțe îndată de plecare, pentru a mă îngriji de viza biletului de călătorie și de reținerea cabinei în vagonul cu paturi. A doua zi apoi, ea trebuia

să vie în persoană să le ridice, împreună cu paşaportul, pentru a putea să plece într-a treia.

Şi lucrurile începură să se petreacă întocmai. Cînd revenii de la palat, jupîneasa mă înştiinţă că doamna Donna (aşa era înţelegerea : în corespondenţa noastră telefonică precum şi în cea viitoare, care avea să aibe loc prin poştă, după plecarea ei, ea nu trebuia să fie decît d-na A. Donna) îmi dădea de veste că „peste două zile e procesul şi că să mă îngrijesc de acte. Mîine vine să mă consulte." La rîndu-mi dădui atunci telefonic dispoziţii agenţiei respective şi cerui ca totul să fie gata pînă mîine dimineaţa la nouă cînd mă voi duce să-mi iau biletele şi să achit suma ce mi se calculă. Nu sfîrşii bine această convorbire, că telefonul mă chemă iarăşi : de astă dată era chiar donna Alba, care vrea să se intereseze dacă revenisem şi dacă am fost pus în curent cu ce încredinţase jupînesei. Îi înşirai tot ce făcusem şi tot ce mai rămînea de făcut şi, spre imensa-mi surprindere, ea mă întrebă dacă pot s-o primesc chiar acum, pentru a-mi mulţumi personal. Pleca peste cîteva minute şi urma să fie încoace în mai puţin de o jumătate de oră ; avusei tot timpul să expediez jupîneasa, căreia îi dădui ordinul expres (ca şi la prima vizită a donnei Alba), să nu apară pînă nu voi suna-o în mod anume, nici jos, nici sus, nici în faţă — nici ea, nici bărbatul ei, care îndeplinea misiunea de şofeur şi oarecum intendent, nici bucătăreasa, oricine şi oricît s-ar suna la intrare şi oriunde, altfel decît cum potrivirăm să fie semnalul meu special, singurul care avea să le redeschidă accesul înăuntru.

Vestirea acestei veniri neaşteptate îmi pusese zdravăn sîngele în mişcare şi mă simţeam stăpînit de-un trac con-

siderabil : de masivitatea argumentelor mele, de tactica în care dealtminteri mă știam neîntrecut a dozării lor, a ordinii și rapidității lor de succesiune și de căldura tonului cu care aveam să susțin cea mai de seamă încercare a vieții mele, depindea toată soarta mea. Cu atît mai bine că lucrurile se vor petrece cu o zi mai înainte ; dorința donnei Alba de a mă vizita și acum era un semn bun, pentru că arăta și la ea o dispoziție de apropiere ; de bună seamă reflectase că pentru atît cît făcusem pentru dînsa meritam mai multă atenție din parte-i — ori poate găsea cu drept cuvînt că pentru o chibzuială mai amănunțită și mai în liniște a ceea ce ne mai rămînea de făcut era nevoie de mai multă vreme de stat împreună, și încă împărțită în două de-un larg răstimp de reflecție. Poate în sufletul ei descoperise în cele din urmă un gol, o șovăială, o mică neîncredere în prea largu-i și subitu-i plan, poate venea să găsească la mine încurajare și avînt ; foarte bine, foarte bine, minunat de bine, n-avea decît să poftească și avea să vadă ea cît avînt aveam de astă dată să-i insuflu ! Însă atenție, tactica mea trebuia să rămînă intactă, seriozitatea, gravitatea mea și-ndeosebi aerul acela de obiectivitate, de dezinteresare, care-mi cîștigase pînă la orbire încrederea ei, trebuia să nu sufere nici cea mai neînsemnată clintire, să nu dea nici cel mai părelnic semn că la mijloc nu-i decît o farsă îndrăzneață și perfidă, că în dosul paravanului scrobit și prefăcut, nu bîntuie decît cea mai puternică și mai sălbatecă patimă omenească. Minutele treceau repezi și tracul era pe sfîrșite ; simțeam cum sîngele mi se umple de mirosul bătăliei apropiate ; cugetul mi se libera de îndoieli, de nesiguranțe și lașități, făcea loc de liberă miș-

care spontaneităţii, care aştepta cu încredere şi nerăbdare în dosul perdelei subconştiente. Venirea donnei Alba în ziua asta îmi ridicase de pe suflet povara îngrozitoare a 24 de ore de nelinişte, de zbucium, de teamă, de groaza nesiguranţei.

Planul meu era simplu şi clar. *Argument :* voiajul, aşa cum îl plănuise ea, avea să fie extrem de costisitor. În sfîrşit, asta nu putea să însemne prea mare lucru, dacă maestrul se hotăra mai repede într-un fel sau într-altul. Dar ce se întîmpla dacă, rănit de moarte, de revelaţia ce eu aveam să-i aduc şi de evadarea ei laşă, pe de altă parte chinuit de dragostea ce de bună seamă i-o păstra intactă, caracterul lui puternic şi lucid avea să înoate multă vreme în nehotărîre ? Ce se întîmpla dacă rezoluţia lui, verdictul lui, pedeapsa pe care avea să i-o infligă consta tocmai în această amînare a dezlegării, în această aşteptare, ca ea, biruită de tăcerea lui, de puterea lui de a nu se rosti nici într-un fel, de spectrul sinistru al mizeriei, care se făcea tot mai palpabil cu trecerea lunilor, să se reîntoarcă înfrîntă, zdrobită, pentru a cere iertarea, umilită şi sfîşiată. Şi cine putea şti dacă o va aştepta atunci îndurarea celui cu suflet rănit de moarte ; cine putea şti dacă acest urmaş de expeditivi tăietori de capete mai putea găsi în golul dinlăuntru-i cît de slabă putere pentru a rezista instinctului răscolit de răzbunare. Fatal, la întoarcere, în urma prelungitei şi nepătrunsei lui tăceri, ea trebuia să-şi găsească un prea ascuns refugiu, pentru a sonda atmosfera, pentru a încerca de departe, pentru a-şi face curaj ! Se poate închipui uşor ce efecte sublime putea scoate un avocat de talia

mea din această succesiune gradată de tragice perspective! Ce ajutor îi mai rămînea ei în străinătate ? Succesele la expozițiile canine ale vărului Raoul ? Haida-de ! Se poate închipui ușor ce efecte de sarcasm putea iarăși găsi un meșter vorbitor ca mine în această unică resursă a speranței, pentru a spulbera definitiv în ridicol toată pulberea ce-ar mai fi rămas din firavele ei planuri, trecute pe sub masivitatea de mai a argumentației mele. *Ergo* (și aici se înălța, pe ruina hotărîrii ei, eșafodajul deocamdată fragil, pentru că țesut din cel mai cald și mai sfios vis, a ceea ce puneam în loc, în sufletul ei golit cîteva clipe de orice nădejde) : biletul de drum să fie scos, formalitățile pașaportului îndeplinite pînă la una, iluzia plecării să fie redată în întregime, însă donna Alba să rămînă în țară. Corespondența să-i fie trimisă la Paris, *poste-restante,* de unde prințul Raoul sau unul din corespondenții mei acolo, la care aveam să reflectez, o va expedia înapoi încoace. Însă unde anume în țară putea să-și găsească adăpost donna Alba, în tot acest răstimp a cărui durată era problematică ? E limpede că la nici una din moșiile prințului Georges, nici chiar cele pe care i le dăruise ei. Nici la vreo prietenă ca Anișoara Sava și nici la vreo prietenă a familiei, ca acea de la Craiova, unde se afla doamna Esmaralda acum. Pentru că nimeni, nici Anișoara, nici doamna Esmaralda, nu trebuia să afle tot timpul acestei neînțelese aventuri de locul anume al ascunzișului donnei Alba : iluzia aflării sale în streinătate trebuia păstrată și față de ele prin acelaș sistem de corespondență plăsmuit de mine, de astă dată în sens invers.

Şi-atunci, atunci ? Care rămînea unica persoană, de a cărei credinţă donna Alba nu se putea îndoi nici măcar cu un fir de gînd, unica persoană ce nu avea să încerce — odată ce s-a legătuit astfel, nici prin cea mai neînsemnată aluzie, prin cel mai de neobservat semn al figurii — s-o abată din drumul ei, să-i presare neîncredere în ţelul voinţei sale ? Care ? Cine ? Donnei Alba nu-i rămînea decît să pronunţe singură numele acestei persoane.

Aici, tot etajul acesta avea să rămînă al ei, al doamnei A. Donna (pentru servitori şi pentru orişicine alţii), nimeni nu va mai avea îngăduire să urce treptele scării care duc aici, nici chiar plecata şi supusa mea persoană, fără chemarea ei. Ea va fi aci ca la dînsa şi de nimic nu va avea să se îngrijească, în tot timpul acestei scurte sau îndelungi aşteptări, aşa cum zarurile lui Dumnezeu vor hotărî şi cum se va lumina capul maestrului, neîntrecut în logica de bară, Georges, totuşi fiul mîndrilor, aprigilor şi încăpăţînaţilor vlăstari ai voievodului Radu Şerban. Dar ea va sta aci, va locui aci, sub acoperămîntul meu şi-n fiecare dimineaţă eu voi şti şi mă voi gîndi că ea este acolo, deasupra mea, în etajul suprapus existenţei mele zilnice, aşa cum cerul este suprapus vieţii noastre pămînteşti.

Şi fermecat eu însumi de acest nou şi elegant ocol al pasiunii mele, spre divinu-i ţel, mă năpustii în goană nebună pe scări, căci de afară mă chema, subţire şi uşor prelungit, apelul dulce al degetului ei pe butonul clopoţelului electric.

Donna Alba a suit şi-acum singură, cu pas sprinten şi grăbit, treptele scării mele, cu o familiaritate care-mi da

fiori şi-mi umplea sufletul de funigeii celor mai dulci speranţe. Pentru că azi era cald, ieşise în rochie, o rochie neagră, mată şi uşor pufoasă, care-i juca pe corp în acest repede urcuş, ca ţesătura celui mai subtil elastic. Tot negrul ăsta mat, despre care învăţaţii spun că e închis oricărei culori şi oricărei lumini, era atît de elastic, se lipea atît de cald de orice mişcare, încît toată teoria savantă cădea de la sine : negrul ăsta era transparent şi donna Alba mergea goală, gonea goală spre dormitorul meu.

Cu gîndul într-aripat de măiestria rară a alcătuirii ei, după ce am dat din nou raport a ceea ce aranjasem cu agenţia de voiaj, îmi cerui permisia ca să fac unele observaţii asupra rezoluţiei acesteia de plecare, ce părea să-i dea multă însufleţire şi dîrdoră de acţiune. Donna Alba încuviinţă puţin mirată şi atunci dădui numaidecît drum elanului meu. Obişnuinţa de a avea succes în vorbire mă făcuse de mai multă vreme să nu-mi mai dau seama de el, decît prin efectul pe care-l făcea asupra ascultătorilor, şi care venind automat nu-mi mai făcea, evident, nici el, nici o impresie. Rareori, cîte o formă nouă de exprimare sau de îndrăzneaţă săritură pe piscuri ameţitoare de logică mă făcea să mai mă aud, în sensul estetic al cuvîntului, şi să mă contemplu ca într-o oglindă, în gîndul meu, ca un Narcis al raţiunii pure. Dar acum fusei nevoit să mă aud tot timpul şi să mă impresionez eu însumi de patetismul meu. Mai ales cînd atinsei coarda care trebuia să vibreze cu o fineţe şi o eleganţă nespusă, fără a-şi pierde cu nimic din intensitatea tragică a perspectivei de decădere

ce putea să aştepte istorica familie Ypsilant, eu cred că atinsei culmi de rară artă şi sunt sigur că dacă s-ar fi nimerit aci să mă aprecieze austerul meu maestru nu s-ar fi putut stăpîni să nu mă sărute. Javrele de rasă ale prințului Raoul întunecară şi mai mult clarobscurul acestui sumbru tablou tocmai prin nota lor strident hazlie, deşi abordată de mine cu prea strînsă cumpătare, şi dădu sfîrşitului aspectul unui final de Edgar Poe.

Donna Alba mă ascultă cu mult interes, dar putui observa că interesul acesta se referea mai degrabă la talentul cu care-i vorbeam, decît la oracolul înfricoşetor căruia îi dam glas. La urmă, evident, izbutii s-o emoționez de-a binelea şi credeam că i-am înfrînt radical entuziasmul, mai ales că rămase mai mult timp, după ce terminai, cu privirile în nehotărît, cînd deodată se reîntoarse spre mine bucuroasă, dar pătrunsă în acelaş timp şi de-o uşoară sfiiciune şi-mi spuse :

— Nu ştiu cum să mă felicit că am izbutit să-mi cîştig, fără să-mi dau seama, un aliat şi-un prieten de atît de mare talent.

Îmi căută miezul ochilor cu miezul ochilor ei, iar cînd tocmai exultam mai intens, pregătindu-mă să-i explic în ce chip anume m-a putut cîştiga nu aliat, dar rob — donna Alba reluă cuvîntul, amuțindu-mă şi precipitîndu-mă din vîrful înălțimilor pe care le cucerisem în fundul celei mai sinistre şi mai lipsite de ieşire văgăuni prin destăinuirea ce-mi făcu.

Mai întîi ținu să mă încredințeze că şi dacă lucrurile s-ar fi petrecut exact cum le văd eu, pornind de la premi-

sele de la care pornesc eu, încă nu ar fi făcut ea primul pas către soțul ei, *orice-ar fi fost să se întîmple.* (O, cum m-a străbătut, ca o suliță de foc, acest „orice-ar fi fost să se întîmple“, înțeles în cîte și-n cît de felurite forme.) Dimpotrivă, l-ar fi așteptat ea pe dînsul, dacă el convenea la (aci donna Alba prelungi vocala terminativă, probabil încercînd să evite cuvîntul „iertare“)... împăcare, era rolul lui să vie, s-o caute, să-i întindă ramura „absolvirei“ — și numai așa l-ar fi însoțit înapoi.

Dar era inutil să se mai oprească și să cerceteze asupra unor astfel de posibilități, decurgînd dintr-o situație care nu era cea adevărată.

Pentru că situația adevărată se întîmpla să fie aceasta:

Donna Alba nu se afla atît de săracă precum credeam, nici nu era deloc săracă, ba chiar era cît se poate de bogată. Poate mai bogată decît soțul ei. Adică putea să fie astfel la un singur semn al ei. Dar d. Georges Radu Șerban nu știa nimic de acest lucru, nici Anișoara, prietena ei intimă nici Raoul și nici nimeni altul, în afară de mama ei și acum de mine, în a cărui credință și discreție se bizuia prea mult ca să nu mi se destăinuie. Maestrului de-asemeni îi descoperea abia acum acest lucru prin scrisoarea ce compusese, și pe care avea să mi-o aducă mîine, pentru a i-o preda după plecarea ei. Dar ea vrea ca taina să se păstreze și mai departe, rămînînd numai la buna dispoziție a maestrului ca ea să ajungă sau nu la urechea lumei.

Această considerabilă avere constînd din titluri streine, din depozite numai în străinătate și din două imobile de

raport la Paris, cumpărate cu cîteva luni înainte de moarte, i-o lăsase Tudor Buzescu, printr-un codicil secret al testamentului, codicil pe care-l trimisese, în ajunul duelului, notarului său la Paris. Despre această avere a lui din străinătate nu știa dealtminteri nimeni, nici chiar fratele său, pentru că o dobîndise evident posterior despărțirii lor definitive : pe de altă parte, lăsînd aici o imensă avere aflătoare în țară, nimeni nu-și mai obosise prea tare imaginația să plece cu bănatul și peste hotare, pentru a-și face o idee mai apropiată de adevăr asupra totalului moștenirii celui căzut în împrejurări atît de romantice. Nici chiar donna Alba n-a știut imediat după decesul și înmormîntarea lui că a devenit o atît de bogată moștenitoare ; potrivit instrucțiunilor primite, notarul a înștiințat-o despre aceasta, printr-o scrisoare închisă într-un plic fără *en-tête* și adresată doamnei Esmaralda, căreia, potrivit dispoziției exprese a testatorului, îi revenea întreaga moștenire, în caz cînd donna Alba refuza să accepte. De atunci și pînă acum acest magistrat, al cărui studiu e unul din cele mai de seamă ale Parisului, a avut grijă, cerînd Tribunalului Senei un custode pe care l-a supravegheat tot timpul, de creșterea fondurilor prin capitalizarea și fructificarea veniturilor, neîntrebuințate, întrucît donna Alba a întîrziat chiar pînă astăzi, evident, negrăbită de nimeni și de nimic, să se pronunțe într-un fel sau altul. Doar doamna Esmaralda, în urma sfaturilor unui prea emerit jurisconsult, pe care s-a dus incognito să-l consulte tocmai la Iași, a trimis o declarație autentică notarului (autenticitatea a obținut-o

la un tribunal din Oltenia) prin care-l înştiinţa că, întrucît o priveşte, ea acceptă moştenirea, dacă fiica ei o va refuza. Iar lucrurile stau astfel de aproape unsprezece ani în această fază, donna Alba avînd la îndemînă, după lege, încă douăzeci de ani ca să spună da sau nu.

Donna Alba ţinu să-mi remarce, deşi ca om de legi îmi dădusem imediat seama de acest lucru, nu numai grija fostului ei amant de a-i lăsa o avere considerabilă, dar şi delicateţea lui sufletească, ieşind din amănuntul acesta atît de izbitor şi la care el avusese tăria să reflecteze cu deosebită luare-aminte, într-o zi de mare cumpănă a existenţei sale, al menajării ei de orice neplăcere casnică i-ar putea produce neaşteptatul şi ispititorul testament. Într-adevăr, socotind după timpul realizării lui, codul i-ar fi impus donnei Alba, în caz dacă nu se hotăra să refuze, să vestească soţului existenţa actului pentru a primi din parte-i adeziunea maritală de acceptare. Or, asta ar fi însemnat scandal, divorţ şi *„poate şi mai mult decît atît“* ; testatorul şi-ar fi rezervat post-mortem această satisfacţie sinistră şi s-ar fi răzbunat implicit pe cel ce l-a trimis afară din lumea celor vii, o astfel de avere punînd în mare încurcătură pe acea care, ignorînd că, de drept, larg răgaz de gîndit îi stă la dispoziţie, şi temîndu-se, în panica primelor momente, să ceară avizul oricărui coleg de bară, cît de străin, al soţului său, s-ar fi simţit constrînsă să se pronunţe fără ezitare dacă o primeşte sau nu. Dar Tudor Buzescu a obţinut în ceruri o satisfacţie incomparabil mai

puternică, prin procedeul lui de adevărată distincţie boierească (ce deosebire de decăzutul Preda !), mergînd cu luarea-aminte pînă acolo încît nu numai să asigure averea donnei Alba, chiar în cazul cînd ea, zăpăcită de lovitură sau lipsită de imediat curaj, ar fi repudiat-o, acordînd-o în acest caz mamei ei, dar nelăsînd neglijată nici măcar o bagatelă ca aceea a dorinţei exprimată expres notarului, ca vestirea acestui mare gest să se facă în chipul cel mai discret şi mai puţin vătămător pentru liniştea sufletească şi onorabilitatea donnei Alba. Iar toate aceste fapte, socotite şi cîntărite cu atîta meticulozitate, le plănuise şi le determinase superbul om, cu toate că dibăcia lui cunoscută în luptă, precum şi ascendentul pe care-l căpătase asupra maestrului prin rănirea lui la Paris (donna Alba ştia de la Tudor, şi asta mi-o spuse fără să-i dau vreo sugestie, că într-adevăr acolo tot o femeie fusese cauza diferendului) l-ar fi putut îndreptăţi numai la astfel de măsuri de ultimă voinţă să nu se gîndească în acele momente.

Desigur îşi găsise timp în ziua aceea să studieze şi el codul, reflectă donna Alba cu ochii înnouraţi de lacrămi, cu atît mai mult cu cît un om care făcuse studii de drept ca dînsul îşi da mai bine seama cît de subtilă şi periculoasă e materia testamentelor, lucru de care a avut prilejul să se convingă repede ea, de asemeni, în prima după-amiază cînd doamna Esmaralda dăduse glas tuturor articolelor respective din legea subtilizată din biblioteca maestrului, în plină activitate la palat în acel timp.

Ascultam pe donna Alba cu urechile înlocuite de două găuri deschise larg în creier, cu sufletul pe buze, sau mai

bine cu el dus, pierdut. Așadar avea dreptate cînd spusese prințului Preda că nu-i servește pensiunea de teama stupidelor lui amenințări ; cu toată dușmănia celor doi frați, o femeie deosebită ca dînsa, deși încă nu intrase în stăpînirea avutului lăsat de Tudor, totuși nu putea gîndi cu inima ușoară la fiica nenorocitului de Preda, oricît acest nemernic își da osteneala s-o extorcheze cît mai cu mult zel. (La obținerea averii cu siguranță că o și înzestra.) Ținui să observ aceasta donnei Alba pentru a-i învedera indirect, de asemeni, că toată opera mea de detectiv din acești din urmă ani a fost aproape de prisos, iar „marea mea scenă", cînd cu predarea scrisorilor, fusese o biată comedie oribil de caraghioasă, în care jucasem rolul îngîmfatului ridicol. Dar atunci de ce venise ea la mine, atît de vădit dispusă la suprema concesie ? Fusese într-adevăr o cursă abil întinsă, pentru a-mi arăta cît sunt de ridicol și neputincios dacă ascultînd de glasul sîngelui meu m-aș fi apropiat tremurător de ea, pe cînd sta în fața tabloului ? Dar atunci de unde această atitudine prietenească, această încredere în mine, această rară satisfacție pentru purtarea mea de atunci, care cel mult putea s-o impresioneze ușor, dar nu în această intensă măsură, determinînd-o la acțiuni mari și la astfel de destăinuiri ? Iată nedumeriri pentru care nu voi lăsa pe donna Alba, pînă nu mi le va șterge chiar acum din sufletul meu din ce în ce mai uluit.

Deocamdată ea-mi vorbește de prințul Preda. Șnapanul m-a mințit și în privința fiicei sale, care nu era amenințată de nici un pericol : încă în viață fiind, prințul Tudor — și

asta pe cînd nu era vorba de nici un duel — depusese ceva la o mare bancă şi chiar cumpărase un imobil destul de prețuit pentru fiica fratelui său decăzut ; numai că stipulase prin actele de danie ca stricatul să nu aibe nici un amestec în administrarea acestei averi, care fusese dată sub îngrijirea unui consiliu de familie, descalificatul fiind nevoit să accepte şi această pentru dînsul dezonorantă situație. Ba chiar acceptase să fie pus sub interdicție, pentru a i se servi şi lui pînă la sfîrşitul vieții un mic venit din venitul incomparabil de mare al fiicei lui. (Dumnezeule, ce actor, mutra asta eminesciană ! ce bine-mi amintesc cum plecase ochii furiş spre fotografia fetei sale, ca să-mi arate patetic ce-l împiedeca să înceapă şantajul amoros asupra donnei Alba ! Iar acum dezamăgirea lui că trimisesem pensia direct şcolii îşi limpezi bine rostul în mintea mea.) La moartea fratelui său, el îi devastase casa şi îi luase tot ce găsise pe-acolo, între care şi cutia cu scrisori ce şi-o însuşise probabil pentru valoarea cutiei, iar scrisorile nu le golise din lipsă de timp. Servitorii care nu erau ocupați cu înmormîntarea n-au putut să-l oprească, într-o astfel de împrejurare apariția unui frate bun şi prin lege moştenitor direct al defunctului neputînd sugera decît legitimitate şi respect, cu atît mai mult cu cît se pare că prințul Tudor nu pusese pe nimeni din ai casei în curent cu dispozițiile lui testamentare generale. Prințul Preda a avut multă vreme de petrecut şi benchetuit cu prada asta macabră ; pe urmă, pentru că micul lui venit servit riguros fără avansuri nu-i ajungea pentru satisfacerea nenumăratelor lui vicii

şi patimi de îndărătnic risipitor, a început să studieze scrisorile şi să evalueze ce venit i-ar putea aduce şantajul respectiv. Propunerile lui au venit multă vreme după ce donna Alba şi mama ei au fost puse în cunoştinţă de cuprinsul codicilului testamentar de la Paris.

Totuşi pentru că donna Alba nu putea să mărturisească soţului ei adevărul, şi nici nu găsise încă în sine puterea de a lua o hotărîre definitivă, a acceptat o întîlnire într-o grădină publică obscură, propusă de şantagist, şi s-a dus acolo cu doamna Esmaralda.

– *Mi se pare că era în anul venirii dumitale la noi,* preciză ea spre complicata mea stupefiere.

Pentru a nu-i da curaj prinţului Preda să-şi ridice pe viitor pretenţiile, ea a acceptat numai pe jumătate exigenţele lui pecuniare, şi-n faţa aerului ei decisiv, el a fost nevoit să se învoiască şi aşa. În schimb, donna Alba s-a legat să servească şi pensionatului fetei rata anuală pentru întreţinerea ei, prefăcîndu-se că nu ştie de donaţia prinţului Tudor, şi asta pentru că nenorocitul îşi motivase cererea cu starea de mizerie în care se găseşte fiica lui. Donna Alba însă ţinuse să-l umilească puţin, explicîndu-i net că face distincţie între ce îi va da lui pentru el şi ceea ce-i va da fetei. Şi într-adevăr începu chiar de atunci să servească şi pensiunea fetei, cu gîndul că ea nu mai obţinuse nimic prin testamentul lui Tudor. Astfel, veniturile ei principale n-aveau de ce să mai fie atinse pînă la majorat şi puteau să sporească fondul. Banii erau trimeşi din partea unei presupuse doamne Mănescu, care refuza să-şi

dea adresa, sub pretext că erau expresia recunoştinţei pentru o binefacere pe care bunicul fetei o făcuse cîndva mamei acestei doamne.

Îi destăinuii donnei Alba că, pentru a tempera desperarea prinţului Preda, cînd el avea să descopere lipsa scrisorilor, şi pentru a-mi uşura conştiinţa mea, neştiutoare de acestea toate, deşi, judecînd drept, fapta lui nu merita nici mila pentru copilul lui nevinovat, expediasem şi eu rata pentru o jumătate de an la pensionul cu pricina, asemeni sub un nume care aduce numai vag cu al meu.

— Îţi închipui, îmi răspunse donna Alba rîzînd, ce încurcătură pe bietul consiliu de familie să stabilească acum ce binefacere va mai fi primit din partea bătrînului Buzescu noul răsplătitor, pentru a-şi aduce aminte de ea şi după treizeci de ani !

Şi-acum, donna Alba îmi dădu în sfîrşit, fără s-o întreb, răspuns la ultima şi cea mai de seamă din nedumeririle mele. De ce ocolise cu atîta băgare de seamă şi meticulozitate scandalul, cînd avea totuşi o poartă atît de largă de ieşire, de ce consimţise să vină la mine pentru recuperarea scrisorilor, cînd mai comod pentru ea era să facă aceea ce s-a hotărît să facă acum, încă de atunci ? Dacă s-a temut de furia oarbă a maestrului, de ce nu arăta şi acum aceeaşi teamă, întrucît nici un motiv nou nu pare să îndreptăţească vreo diminuare a ei ! Începuse acum într-adevăr să iubească atîta pe maestru, încît deşi avea la îndemînă cel mai minunat prilej de a-şi satisface dorinţa ei mereu nesecată de a călători şi de a străluci admirată de toată lumea,

totuşi dragostea pentru el precumpănea oricare altă predispoziţie sufletească ?

Da, donna Alba iubise cîndva pe prinţul Georges Radu Şerban ; contrar celor ce se şoptea, îl iubise mult şi-l luase din pură iubire. E drept că această alianţă venea la timp s-o ţină într-o situaţie la fel de strălucită, ca şi acea în care se născuse, dar nu asta fusese motivul determinant. Ele, adică ea şi mama ei, nu erau reduse la ultima stare a sărăciei, dimpotrivă, le rămăseseră destule bijuterii de valoare şi uneia şi celeilalte, care, valorificate, le-ar fi dat posibilitatea unei vieţi destul de ridicate şi fără griji ; dacă prinţul Georges n-ar fi fost aşa cum e, sau cum a fost atunci cînd s-a hotărît să-i accepte cererea în căsătorie, fără îndoială că nu l-ar fi luat. E drept că mai pe urmă a fost decepţionată de viaţa lui strictă şi de înclinările sale autoritare. Asta a contribuit mult desigur ca tentativele prinţului Tudor, pe care nu-l cunoştea înainte, dar pe care amintirile personale, cu care soţul său o împărtăşea neobosit, au făcut-o să dorească să-l vadă, să aibe încă şi mai multe şanse. Prinţul Tudor i-a plăcut de la început, iar curtea asiduă pe care a şi întreprins-o, chiar de la prima lor întîlnire de priviri, a putut uşor s-o îndemne să-l cunoască mai de aproape, cu atît mai persistent cu cît o bănuială, chinuitoare, mai de mult intrată în sînge, i se părea acum brusc confirmată numai prin înfăţişarea zglobie şi şagalnică a *sinistrului* adversar, despre care atît i se spusese : pricina certei de la Paris fusese o femeie — lucru dealtfel cofirmat mai tîrziu de Tudor.

Iubirea aceasta a fost sinceră şi cu atîta mai avîntată şi mai pătimaşă, cu cît amîndoi, fără a şi-o mărturisi, erau înfricoşaţi de monstruozitatea ei. Donna Alba ar fi vrut să scape de această tragică obsesie pe măsură ce-şi da seama că sentimentele ei devin tot mai potopitoare şi pe măsură ce se convingea tot mai temeinic, prin anume încercări puse la cale de ea, de puterea din ce în ce mai încleştată a sentimentelor celuilalt. O ieşire trebuia căutată ; dar ce ? Era greu de găsit ceva cu mintea limpede. Scăparea nu sta decît în lăsarea lucirii de nebunie să-şi facă jocul ei. Vrînd-nevrînd, se vor trezi astfel duşi de voia împrejurărilor în mijlocul vîltoarei, iar de acolo rămîneau să iese tot prin miracolul hazardului liber, căruia i se dăduseră legaţi. Dar dacă urmau să se arunce cu ochii închişi în vîrtej, unde-o ieşi să iese, firea ei romantică, aplecată peste marginea de prăpastie a aventurii, dorea un vîrtej cu totul şi cu totul deosebit, ceva ca la teatru, cu mare şi elegant, prin originalitatea lui, decor de împrejurări. La vîrsta ei aproape de copilă, alimentată copios de lecturi bogate în asemenea substanţe, astfel de visuri i se păreau legitime şi fireşti. Dar „schiţele“ de aventură pe care le născocea iubitul ei, planul „vîltorilor“ în care el îi propunea să se afunde, nu le găsea pe placul ei ; i se păreau lîncede şi oarecum obosite. Nu înţelegea ca un om inventiv şi rapid la gînd şi plin de entuziasm ca Tudor să poată găsi numai atît, tocmai acum, cînd bătuse ceasul hotărîtor. S-a simţit şi ea descurajată şi a bătut în retragere ; s-a simţit atît de slăbită încît în minte i-a mijit chiar ideea că el ar

vrea ca lucrurile să continue astfel, și toate asigurările, protestările și demonstrările lui (ca bunăoară refuzul de a primi căsătoria cu o partidă strălucită, aleasă chiar de ea „pentru a li se echivala situațiile", propriu-zis ca mijloc de încercare) de pînă acuma nu erau decît de fațadă. Se pare că Tudor nu numai că a simțit această stare a ei de suflet, dar a bănuit deodată că e iremediabilă. Și-atunci și-a pierdut mințile ; s-a hotărît să treacă la faptă singur, fără ajutorul ei ; și, într-o bună zi, la teatru, cînd s-au nimerit cu lojile *vis-à-vis*, a început s-o fixeze îndrăzneț și îndărătnic. Ea însăși s-a arătat indignată de purtarea lui și astfel, fără să vrea, i-a fost iarăși de ajutor. Întîmplarea, sau mai degrabă zăpăceala ei în acele momente, a făcut ca una din scrisorile lui să fie găsită de prințul Georges. Cuprinsul era foarte laconic — o chemare la întîlnire, fără titlu și semnată numai cu o inițială ; atîta lucru n-a ajuns ca maestrul, fulgerat de grozăvia surprizei, să se convingă cu adevărat de infidelitatea soției. A considerat totul ca o sfruntată necuviință în plus a celui ce se arătase atît de provocător deunăzi la teatru ; a intreprins o severă dar zadarnică anchetă printre personalul de serviciu pentru a descoperi pe cel ce îndrăznise să se pună în slujba prea curajosului obraznic ; un schimb de cuvinte avut cu acesta l-a edificat în cele din urmă că nu se înșelase, prințul Tudor lăsîndu-l să înțeleagă că totul nu-i decît îndrăcita lui cutezanță și nimic mai mult altceva. În zadar s-a mai străduit atunci donna Alba să oprească lucrurile ; însă cînd ele deveniseră ireparabile, a săvîrșit și ea ceea ce

numește „crima“ ei : a dorit ca din luptă victorios să iese Tudor.

Ajunsă la acest punct, simţii de datoria mea să-i mărturisesc că fusesem nevoit, fără intenţia mea, să asist la lectura scrisorilor, pe care prinţul Preda ţinuse atît de insistent să mi-o facă, încît aşa cum se prezentau împrejurările de atunci, un refuz de-al meu i-ar fi dat în chip sigur de bănuit. Dealtminteri numai astfel puteam vedea unde prinţul le ţinea ascunse. Îi explicai pe larg în ce constau acele împrejurări, ferindu-mă, deocamdată, de a-i lămuri cum i-am cîştigat încrederea acestui prinţ şi mai cu seamă în ce chip am putut să-l cunosc.

Donna Alba mă ascultă atentă, îmi descoperi printr-o uşoară încruntare a frunţii că ar vrea parcă s-o dumiresc de-un lucru, dar renunţă să mă întrebe ceva şi continuă să-mi descrie starea ei sufletească după tragica întîmplare şi după vestea testamentului. Pentru că prinţul Georges trecuse prin aceste teribile evenimente fără să ghicească nimic, şi, ceea ce e mai curios, fără ca nimic şi nimeni să-i atragă atenţia asupra substratului lor (ceea ce făcu pe donna Alba să creadă, cu drept cuvînt, că nimeni dintre cei din jurul lor, ca şi din cei mai departe, cari îi cunoşteau, nu prinseseră nimic din mersul şi adevăratul sens al împrejurărilor trecute), ea se văzu, prin însăşi forţa lucrurilor, constrînsă la tăcere. Se simţea cumplit de vinovată faţă de bărbatul ei, şi cu cît vremea trecea şi ignoranţa lui rămînea aceeaşi, ca şi exuberanţa încîntării de sine pentru faptul său cavaleresc, cu atît se simţea mai încer-

cată de remuşcări. Mărturia postumă a delicateţei lui Tudor şi sfaturile mamei sale contribuiau de asemeni s-o determine la tăcere şi aşteptare. „Nu a sosit momentul priincios", avea obiceiul să spună doamna Esmaralda, care aflase îngrozită de aventura nemaipomenită a fiicei sale abia la primirea scrisorii notarului. Un răzgînd s-a mai petrecut în mintea ei, cînd prinţul Preda şi-a început machinaţiunile lui ; donna Alba crezuse — şi modul cum Tudor se purtase cu prilejul testamentului o convinsese deplin de asta — că scrisorile fuseseră arse de el în preziua ieşirii pe cîmp. Fără îndoială însă, că acest frumos şi brav om, care-şi ticluise cu atîta sînge rece rosturile moştenirii lui, nu avusese putere să arunce în foc în ultimul moment aceste talismane ale fericirii. Poate crezuse că distrugerea lor însemna moartea lui însuşi, şi-n momentul plecării la întîlnirea cu moartea le strînsese desigur la piept, ca pe nişte aducătoare de noroc. Oricum va fi fost (oare simplă neglijenţă ? — cu neputinţă ; reversul unui joc cinic ? — mai de necrezut !), scrisorile, din cauza cărora, pînă la vestea notarului, donna Alba trecuse mute dar groaznice torturi sufleteşti, scrisorile existau şi reapăruseră deodată ameninţătoare ! A fost nevoie aci de intervenţia energică a mamei sale ca donna Alba să nu facă de-atunci ceea ce se hotărîse să facă acum. Doamna Esmaralda, care avea ideile ei în privinţa cinstei conjugale şi care admira în ginerele ei pe un om de rari şi robuste însuşiri pe asemenea vremuri, a ştiut însă s-o reţină, s-o convingă să păstreze mai departe acest mister al trecutului ei. Bătrîna doamnă

s-a gîndit chiar la oarecare combinații cu unele rude îndepărtate, pentru a ticlui o origină plauzibilă acestei bogății neașteptate, căzute cu hîrzobul din cer. Pe urmă a renunțat la astfel de complicații, părîndu-i-se neserioase, și s-a hotărît în schimb să pregătească ea pe îndelete sufletul maestrului pentru groaznica revelație ce-l aștepta. Însă, cum era de prevăzut, chiar de la primele încercări s-a văzut constrînsă să bată în retragere. Mai pe urmă, liniștită despre partea prințului Preda, donna Alba renunțase ea însăși la orice acțiune precipitată. Din punct de vedere material, moștenirea sta bine acolo unde era, dospindu-se și crescînd prin ea însăși. (Ea ar fi vroit încă de mult să-și determine mama a primi în locul ei pe baza unei declarații de renunțare, dar doamna Esmaralda se temea nu cumva și o astfel de declarație să n-aibe valabilitate fără autorizație, și apoi și așa sorgintea moștenirii nu era cu nimic acoperită.) Lucrurile se elucidară mai tîrziu, cînd donna Alba putu să accepte în secret, grație modificării legii românești (care avea preponderență pentru că testamentul era datat din București), privind capacitatea civilă a femeii măritate ; însă situația rămase aceeași, cele două doamne pe de o parte neavînd nevoie și pe de alta neputînd întrebuința fondurile și veniturile ce li s-ar fi atribuit, fără a bate la ochi unui bărbat atît de bănuitor, și a cărui persoană izbutise pe încetul, dar în bună parte, sub influența doamnei Esmaralda, să-și reia locul în gîndurile și-n sufletul soției sale.

Şi donna Alba începu aci să-mi analizeze sentimentele ei cele noi pentru maestru, sentimente care, fără îndoială, nu mai atingeau adevărata iubire, fierbintea şi orbitoarea pasiune, dar care erau destul de solid legate între ele (căci erau o mulţime) prin puterea obişnuinţei, pentru a o face iar să tremure de aflarea teribilului mister. Ele o aduseseră la mine pentru a-şi primi dovezile greşelei din trecut, şi tot ele, umflate de morala practică a doamnei Esmaralda, izbutiseră indirect s-o determine să accepte chiar grava umilire la care s-ar fi putut expune atunci, numai pentru a ţine necontenit ascunsă pata gravă a vieţii ei casnice de acum un deceniu. Dar la momentul oportun m-am ivit eu, moralistul cestălalt, cu morala mea de ordin mai înalt, mai sever, mai absolut, mai strict, mai pur, mai liliai, ori mai cum vreţi să-i mai spuneţi, şi am făcut ce se ştie că am făcut, i-am smuls vălul de pe ochi, am îndreptat-o pe calea adevărului, eu curatul, eu apostolul, eu popa, eu mitropolitul, eu patriarhul, eu papa de la Roma.

Mi-e cu neputinţă să ascult mai departe pe donna Alba. Analiză, analiză şi iar analiză. Şi eu apar necontenit aci, sacerdotal cum nu se mai află ; iar timpul ireparabil fuge fără potol, fuge necontenit şi eu mă văd din ce în ce mai înnămolit în vorba şi-n cuvintele ei, în huma cleioasă a celei mai alese morale. Vorbim de un ceas jumătate şi presimt că la un moment dat, odată cu vorba de încheiere, care va sosi dintr-un moment într-altul, se va ridica brusc. Colierul de perle va tremura atunci uşor şi ea-mi va întinde

mîna bunului rămas. M-a întreținut destul, s-a achitat de tot ce făcusem pentru dînsa. Va mai veni și mîine, dar atunci va veni pentru interesul ei exclusiv, ba nu, poate și atunci îmi va mai da o jumătate de ceas..., o jumătate de ceas de autoanaliză, de proces moral răsturnat cu rădăcinile în sus, de elogii pentru marea mea probitate, pentru marele meu caracter, pentru puternicul dumitale suflet ?...

Așa cum încheie acum, poftim !

— ...pentru marele dumitale caracter... pentru puternicul dumitale suflet, zice ea tare, concomitent cu sfîrșitul meu de gînd.

Dar începutul frazei ei, vreau să spun ideea din urmă la care se referă aceste ultime cuvinte ce mașinal auzu-mi i le-a confiscat și le-a adăugat gîndului meu dezordonat și necuviincios — cu totul nepotrivit cu părerea ce și-a făcut despre mine — nu-l știu, nu l-am auzit.

Însă trebuie oare să-l fi auzit neapărat ? Cum nu-l știu ?... el se referă desigur la probitatea mea, la gestul meu, la frumusețea mea morală, la... la... iar frumusețea ei fizică, îmbătătoarea ei frumusețe fizică s-a ridicat să plece... Și colanul de perle a tremurat într-adevăr ușor pe pieptul negru al rochiei... Mă scol la rîndu-mi ca din mormînt... Și-mi răsună necontenit în cap... a rămas numai mîine, a rămas numai mîine...

Rînjesc și bîlbîi :

— Am crezut... m-am gîndit... cînd mi-ați spus de moștenirea asta curioasă... că... atunci... cînd m-ați vizitat întîi... Atunci prinsei mai mult curaj și graiul mi se închegă...

Că nemaiavînd aceeași putere asupra dumneavoastră, ca în cazul cînd situația dvs. materială ar fi depins exclusiv de soțul dumneavoastră, gestul meu de liberare și-a pierdut din tăria lui...

— Ce-ți trece prin gînd ? mă întrerupse cu o ușoară încruntare a frunții ; și continuă, după ce mă examină puțin, dar încordat, pe sub gene : Dar ce-au a face situațiile materiale cu acțiunile de ordin sufletesc... Despre moștenire a venit vorba din pricina voiajului meu la Paris... pentru liniștea dumitale... a grijei meticuloase ce văd că-mi porți... Apoi privindu-și în treacăt silueta în oglindă, donna Alba reluă : Ți-am mai spus că învățămîntul tras din conduita dumitale l-am aflat în ziua următoare, la mine acasă, în singurătatea în care mă găseam. Aci însă, în fața dumitale, m-am simțit tot timpul neîncrezătoare și totuși copleșită... și cînd m-am văzut în aerul liber al străzii nici nu-mi venea să cred ochilor... Și totuși, pot să-ți mărturisesc, ca o adevărată fiică a Evei ce mă găseam, cînd am ajuns acasă nu m-am putut stăpîni să nu mă uit îngrijată în oglindă... Dar asta a fost un mic incident fără importanță, pe care a trebuit să-l regret amarnic în ziua următoare. Dumitale ți-l mărturisesc — apăsă aci pe vorbe — tocmai pentru a vedea cît de departe a ajuns progresul meu asupra mea însămi. Și pentru că mi-am impus să nu-mi cruț nici o mărturisire, înaintea severei dumitale judecăți... Bună seara, domnule Aspru !

Dar înainte de a porni, ea nici acum nu se putu stăpîni de a-și privi imaginea în oglindă, calmă și surîzătoare,

mulțumită că nimic, nici o clintire în perfecțiunea ei n-a fost cauza acestei diversiuni morale. Imaginea ei rămînea întreagă, frumusețea ei rămînea întreagă, dar astea toate nu erau pentru mine, nu mă priveau deloc. Eu rămîneam la rîndu-mi de nezguduit, pisc candid și auster de morală...

Mă rezemai cu mîinile în birou și o oprii cu chemarea sufletului meu :

— Donna Alba !

Ea reveni din pasul pe care-l făcuse și-mi consideră înciudată, dar binevoitoare, zîmbetul, mai degrabă schimonoseala fără culoare, care-mi lumina figura.

— Aș dori să-mi mai spuneți un singur lucru... și vă rog chiar să-l rostiți cu toată sinceritatea... fără nici cea mai slabă umbră de reticență... Promiteți-mi că-mi veți acorda această favoare și vă rog să nu-mi luați în nume de rău că acum mai stau să-mi iau astfel de asigurări asupra sincerității voastre... Întrebarea ce vă voi pune poate să aibe nevoie de astfel de asigurări...

Drept răspuns donna Alba, a cărei mirare de pe figură crescuse, se așeză din nou pe fotoliul ei obișnuit, și eu mă așezai asemeni pe fotoliul meu.

— Vreau să știu, doresc nespus de mult aceasta pentru împăcarea cugetului meu, țiu să aflu cum ați privit dumneavoastră pe cel ce vă vorbește acum, înainte de această prefacere sufletească pe care v-am produs-o la urmă... Vreau să știu în ce chip mă oglindea sufletul dumneavoastră

de la sine, fără nici o intervenţie a raţiunii şi a flacărilor purificatoare...

Donna Alba mă măsură zîmbind şi ochii ei jucară puţin într-o parte. Zîmbetul îi îndoi şi mai mult colţul buzelor, cînd păru nehotărîtă de unde să înceapă. Pe urmă sprîncenele-i se încordară iarăşi uşor, ceea ce mă făcu să intervin din nou, pentru a-i da curajul să grăiască fără nici un menajament.

— Întrebarea, mai degrabă rugămintea asta v-o fac în urma sugestiei pe care mi-a produs-o, adineaori chiar, istorisirea dumneavoastră, că după ce-aţi plecat de-aci prima dată, întîia voastră grijă a fost să vă uitaţi în oglindă cum aţi spus... îngrijată...

Donna Alba care se aplecase adînc între braţele fotoliului, pe care se sprijineau coatele ei, îşi ridică uşor bustul, îşi prinse involuntar imaginea din oglindă pe care nu voi să şi-o mai privească, şi nevrînd să mai privească nici la mine, îşi alese o direcţie intermediară, al cărei curs îi luară acum ochii ei. Încă nu vorbea, părea că adună amintiri sau încă nu era sigură dacă întrebarea mea e convenabilă. Iar eu aşteptam galben ca un mort, cu răsuflarea reţinută, teribila ei sentinţă. Pentru că întîrzia încă, o ajutai iarăşi :

— Mă socoteaţi atît de monstru, încît purtarea mea vi s-a părut atît de opusă aşteptărilor voastre ?... Vă rog să puneţi cea mai mare sinceritate în răspunsul vostru donna Alba.

Şi ea grăi :

— Într-adevăr, mi s-a părut monstruos procedeul dumitale... adică acea curioasă plăcere, pe care ţi-ai şi împlinit-o, de a da de urma scrisorilor, de a descoperi secretul trecutului meu, pentru a mă avea în puterea dumitale... Toate bunele gînduri pe care mi le insuflase despre dumneata vărul meu, apoi soţul meu şi chiar mama mea, s-au năruit atunci... Iartă-mă, dar pentru că-mi ceri să fiu sinceră şi pentru că-ţi sunt datoare această sinceritate, trebuie să-ţi mărturisesc că atunci... mi s-a revelat deodată... vulgarul, plebeul odios, pe care orice putere de inteligenţă şi orice lustru moral nu mai izbuteşte să-l fasoneze sufleteşte... Iartă-mă, te rog, că-ţi vorbesc astfel, însă nu te pot amăgi. A fost prea puternică impresia asta bruscă, pentru a nu păstra şi acum amintirea teribilă a gustului ei... Convorbirile acelea, care au avut loc atunci, la prima masă ce ai luat la noi, mi-au mărit şi mai mult această impresie, au împins-o pînă la exasperare... m-ai chinuit grozav în acele momente, astfel că atunci cînd mi s-a părut că laşi să se întrevadă o mică portiţă deschisă între noi, aceea a convenirii la tăcere, în schimbul a ceva care nu putea fi de ordin bănesc, precum putusem să deduc din purtarea d-tale anterioară, am acceptat în principiu. Era prea din cale-afară de insuportabil ceea ce m-ai făcut să simt în acele momente, pentru a nu fi dorit cu orice preţ libertatea definitivă ! E drept că am îndurat destule frămîntări, înainte de a mă hotărî şi la fapta propriu-zisă. Am cîntărit mult lucrurile, şi mama nu era aci ca să-i strig toată povestea

asta în faţă şi să văd care mai e sfatul ei matern, ce era datoare să-mi dea în faţa acestei calamităţi... Pe urmă am început să mă liniştesc, încercînd să găsesc o voluptate în hotărîrea de sacrificiu, atît pentru liniştea casei şi a bărbatului meu, cît şi mai ales a mamei, a cărei morală senină dezinteresată şi optimistă, mă hotării să n-o mai întunec atunci cînd avea să revină, cu istorisirea întîmplării prin care urma să trec.

Donna Alba făcu o uşoară pauză, pentru a zîmbi în cele din urmă colţuri în care privea.

— Evident că a contribuit la hotărîrea aceasta a mea şi noţiunea precisă ce-mi rămăsese asupra talentului şi inteligenţii dumitale, într-un cuvînt asupra personalităţii d-tale în genere, din care, sunt nevoită să mărturisesc, nu pot omite aspectul dumitale fizic. O femeie — mi-aş călca faţă de mine însămi cuvîntul ce mi-am dat de a mă devota în întregime adevărului, dacă n-aş spune-o — nu uită niciodată acest din urmă amănunt. Astfel, mă gîndesc ce s-ar fi întîmplat dacă prinţul Preda şi-ar fi manifestat şi el dorinţa unui astfel de schimb ? Fără îndoială că nici n-aş fi stat la gînduri să dau atunci totul pe faţă şi să fug dezmetică în lume. Puteţi să vă mîndriţi — roşie de această destăinuire, donna Alba se retranşă deodată în dosul acestui plural, pe care, la revenirea ei aici, îmi făcuse prieteneşte favoarea să-l înlăture din vorbire — cu această sinceră destăinuire, aşa ca orice don Juan de profesie, dar dacă mai rămînea în cazul acela un pic de suflet în dumneavoastră, aţi fi putut înţelege cît de mult vă uram, cît de mult m-aş

fi simțit dezgustată de faptul meu, de dumneata, de mine însămi... Ați fi putut desigur să mă batjocoriți, fără să opun nici o rezistență, dar n-ar fi fost decît o pură batjocorire, eu însămi vă batjocoream în gîndul meu și toată viața aș fi păstrat despre aceste clipe cea mai penibilă, cea mai îngrozitoare, cea mai sinistră amintire...

Sinistru într-adevăr, sinistră voluptate și durere să auzi femeia asta atît de frumoasă vorbind acum calm și teoretic de batjocorirea corpului ei, sugerîndu-ți ea însăși splendoarea acelei monstruozități scăpate, făcîndu-te să ți se învălmășească în minte atîtea orbitoare detalii ghicite și crescute printre aceste cuvinte, în vreme ce trebuie să stai asemeni calm și moral și să asculți mai departe descrierea savantă a acestor divine orori.

Sîngele meu, care mă plesnea, cu furie de flux în furtună, drept în mijlocul urechilor și al tîmplelor, de astă dată el îmi descleștă gura și vorbi pentru mine...

— Totuși, revenită acasă, v-ați privit încă o dată în oglindă... puțin contrariată că lucrurile s-au petrecut cum s-au petrecut...

Și donna Alba nu sesiză răutatea amară, șuierul sarcastic și vrăjmaș care dădu timbrul acestor cuvinte.

Ea răspunse avîntată, părînd acum — în siguranță, la distanța aceasta infinită la care ne găseam, de aventura infamă prin care se crezuse constrînsă a trece — că se complace în discuție, în această discuție pentru ea senină și teoretică.

— Pentru a explica acest involuntar gest (ah, ea dorea necontenit să explice, să despice, să scoată necontenit învățăminte din gesturi atît de spontane și omenești), pot să spui că o *femeie în cazul meu* s-ar fi așteptat numai la două lucruri : primul, ca încercarea la care se simțea silită să-i apară mai puțin odioasă, să se petreacă măcar într-o înlănțuire de imponderabile plăcute prin ele însile, astfel ca impresia de la urmă să fie cît mai puțin gravă, poate chiar peste așteptarea celei venite ca mielul la tăiere, de... de... mai puțin inconvenabilă...

Și donna Alba își sublinie surîsul în fața acestui aspect al gîndului ei atît de în contrazicere cu ura feroce și cu dezgustul sinistru, de care-mi pomenise pînă acuma, pentru odiosul siluitor.

— Așadar, gemui — gemu sîngele în mine, fără a-i mai putea opune nici o împotrivire — așadar, s-ar fi putut petrece și asta...

Donna Alba tresări dinaintea cuvintelor și feței mele congestionate, și nu știam ce să cred — din înfățișarea serioasă pe care o reluase deodată — dacă femeia asta nu-și rîdea acum de mine în chipul cel mai chinuitor cu putință. Și totuși eu o oprisem, eu o poftisem la această cumplită ședință de tortură, drace, ce pot să mai cred din astea toate...

— Și-al doilea lucru pe care l-ar mai fi putut aștepta o femeie în astfel de împrejurare, continuă ea, începînd să surîdă din nou gîndului ce i se desfășura acum, ar fi fost ca domnul care o avea în puterea sa s-o oblige doar să asculte

chipul cu totul întîmplător cum a ajuns în stăpînirea obiectului de constrîngere, în schimbul căruia ea se arăta gata să meargă pînă la suprema concesie. Evident, femeia va refuza întîi să asculte așa ceva — accentuă ea zîmbetul la tresărirea mea —, afectînd și mai departe rolul de nenorocită ori de resemnată pe care s-a decis să-l joace, întrucît l-a găsit mai nimerit decît pe celălalt. Dar pentru că el o are în mînă, va putea măcar s-o silească la atîta...

— Și dacă ea nu-i dă nici o atenție... nu vrea nici măcar să-l audă... ? strigai, ridicîndu-mă îngrozit de pe fotoliu...

— O femeie niciodată nu va răspunde un da în adevăratul înțeles al cuvîntului — mă invită ea să mă reașez cu un elegant gest al mîinii —, un da complect. Ea poate să strige sus și tare că nu vrea să audă, sau poate chiar să-și astupe urechile, dacă-i place puțin teatru, eu te-asigur însă că în cazul ăsta le va astupa în așa fel încît să audă și cel mai neînsemnat cuvînt... Dar pe noi nu ne pot interesa astfel de femei... permite-mi, te rog, să continui... Așadar, el îi va povesti totul de manieră să nu se întrevadă că a fost vreo rea intenție la mijloc, chit că poate, cine știe, a fost...

Dumnezeule, donna Alba îmi vorbea astfel... donna Alba stătea la biroul meu, în fața mea, la un întins de mînă departe de mine și-mi vorbea astfel... ea... nu închipuirea ei... și vorbea calmă și neobosită, deși vorba noastră curgea neîntrerupt de două ceasuri...!

— ...iar ca o dovadă că bunele lui intenţii au fost astfel şi vor rămîne totdeauna la fel, el îi predă obiectul periculos, ştiu eu ce, nişte scrisori, o fotografie, un talisman intim, un obiect pe care ea trebuie să-l aibe neapărat în secretarul ei, în orice moment... i-l dă odată cu omagiile lui şi-n acelaşi timp îi dă libertatea... e cu neputinţă ca femeia să nu-i mulţumească atunci, să nu-i strîngă mîna şi să nu-l declare prietenul şi aliatul ei... însă te-asigur că ea vrea să spună prin aceste cuvinte mai mult decît poate să exprime... o astfel de femeie ar mai călca, poate, sub acoperişul în care a fost primită atît de civilizat şi platonic... dacă imponderabilele de care ţi-am pomenit nu s-ar opune cumva — în vreun fel sau altul...

— Dar ăsta a fost cazul meu ! strigai fericit şi luminat, desfăcîndu-mi larg braţele, de parcă duhul sfînt s-a pogorît asupră-mi şi mi-a adus în sfîrşit mîntuirea prin glasul de argint al îngerului din faţa mea...

Iar donna Alba reîncepu de astă dată cu un surîs smerit şi cu termeni aproape biblici :

— Nu încerca să mă ispiteşti, domnul meu, pentru că învăţătura d-tale a fost prea tare ca să poată să mi se şteargă uşor din suflet... Femeia de care ţi-am vorbit s-a dus acasă şi s-a privit fericită în oglindă. Frumuseţea ei a fost mai tare decît orice pentru c-a izbutit să biruie chiar un instinct ordinar... Pe cînd la noi ?... pe cînd în cazul nostru ?... crezi oare că nu pot să fac distincţia între el şi cazul celeilalte... Nu, prietenul meu sufletesc... Dumneata mi-ai deschis ochii şi mintea nu asupra tăriei frumuseţii

mele, ci asupra josniciei care se încuibase în sufletul meu, asupra minciunii care sălăşluise acolo... evident, pentru că eram o biată femeie, îndată ce am ajuns acasă m-am uitat speriată în oglindă, pentru a mă convinge dacă nu mă părăsise ceea ce eu socoteam cu uşurinţă frumuseţea mea... Dar ce avea să caute aci frumuseţea la care mă gîndeam eu ? A doua zi abia mi-am dat seama de frumuseţea cealaltă, pe care dumneata doreai s-o întronezi în inima mea... Şi m-am cutremurat din cap pînă-n picioare de cumplita revelaţie... Şi abia atunci am putut să te numesc prietenul şi aliatul meu, franc şi total, fără nici un alt substrat de gînd frivol şi meschin...

Şi-atît. Donna Alba a tăcut. Îşi zîmbeşte propriului ei gînd, nemişcată pe seaun. Apoi se agită uşor. Văd prin oglindă cum îşi aduce în poziţia firească piciorul stîng, pe care-l ţinuse pînă acum deasupra celui drept. Dumnezeule, ce picior... ! Nu, donna Alba nu se poate să plece, trebuie s-o reţin cu orice preţ... trebuie să smulg vălul de pe faţa ei... sau cel de pe faţa mea... Dumnezeu mai ştie, dracu mai ştie unde se află cu adevărat vălul pe care l-am aruncat prosteşte între noi, la capătul savantelor mele combinaţii şi ocoluri, în tinderea necurmată spre divinu-mi ideal. Dar cum poţi să rupi un văl aşa dintr-o dată... ? Degetele donnei Alba caută geanta de pe birou. Şi mă trezesc vorbindu-i de prinţul Preda, dezvăluindu-i simţimintele ce acest nenorocit nutrea într-adevăr pentru dînsa, povestindu-i acum pe larg de tot mersul tovărăşiei noastre, mărturisindu-i cum i-am dat involuntar

ideea predării scrisorilor și amintindu-i — dacă mai e nevoie ? — cum el a înțeles să facă marele gest, oprind pe cele mai importante pentru caz de nereușită... și așa mai departe... ocol, necontenit ocol. De ce nu-i pomenesc și de chipul cum l-am descoperit pe acest individ, luîndu-mă înadins după dînsa... de ce nu-i pomenesc și de necazul ce m-a muncit, de regretul grozav ce a urmat sugestiei date involuntar, a *elegantului* gest de predare... Pentru că vreau ca tot ea să aducă vorba de asta, pentru că nu pot să mă smulg din acest nemaisfîrșit ocol... Dar acum se pare că am ajuns la capătul lui, pentru că, iată, am ajuns la momentul cînd ea poate să mă întrebe : „Pentru ce i le-ai luat înainte ca el să-și împlinească gîndul ce-i sugeraseși... de unde puteai ști că el avea de gînd să oprească pe cele mai periculoase... și cine-ți spunea că pînă-n ultimul moment n-avea să se răzgîndească și să nu mai oprească nimic ?" Și-atunci puteam să strig : „Pentru că regretam că i-am dat această sugestie... Pentru că-i descoperisem astfel ce-aș fi făcut eu... pentru că te iubeam... ei, asta e... asta e... te iubeam... să lăsăm fățărniciile și..."

Dar donna Alba nu se gîndește să-mi pună astfel de întrebare, oricît i-o aduc de aproape de marginea gîndului ei. Căci ea pare grozav de înspăimîntată de ideea că prințul Preda ar fi putut nutri un astfel de gînd, că a putut lua o astfel de hotărîre... Cum i-ar fi putut ea răsplăti...

— Oribil, oribil ! face ea apucîndu-mi mîinile... Îți mulțumesc din tot sufletul meu că i le-ai putut smulge la timp potrivit... pentru că ți-ai dat seama la timp că mobi-

lul gestului cavaleresc ce vroia să facă pentru mine era atît de josnic față de curatele, superbele dumitale intenții... Ce oribil... cum să-ți mulțumesc ? murmură ea cu adevărat înfricoșată, frămîntîndu-mi mîinile, cu mîinile ei calde, cu dulcea lor atingere de pură și castă recunoștință !

Și timpul se aude necontenit cum trece, eu l-aud bine cu urechile acestea în care zbîrnîie roiuri întregi de viespi; iar dacă ea nu face nici o mișcare, dacă încă nu se agită de plecare pe scaunul ei, e că hidoasa priveliște retrospectivă a iubirii prințului Preda o înspăimintă încă. Mîna ei îmi strînge încă mîna mea, dar acum nemișcat — și ea, întreagă, nemișcată a rămas, cu ochii țintă într-un punct de ungher ; iar eu văd din toată această atitudine înfricoșată cît adevăr se cuprindea în spusele ei, cînd afirma că aparența, personalitatea, fizicul, în primul rînd, al demonului care o constrînge, pot hotărî chiar pe o donna Alba la o jertfă ca aceea la care se hotărîse pentru mine. Așadar se hotărîse... Îmi spun înfrigurat și totuși mîna cealaltă a mea nu se ridică să închidă ca o carapace de scoică, între amîndouă palmele mele, mîna ei scumpă, pe care o țin zadarnic între degetele mele...

Donna Alba zîmbește... A sosit sfîrșitul ?... Se agită... vrea să plece ?... Nu, zîmbește, dar rămîne, vrea să vorbească încă, mai are să-mi facă o destăinuire. Doamne, își mărturisește o veche amintire, o plăcută amintire, gîndul ei, lumina justă a sufletului ei, cînd m-a văzut întîia oară, cînd marile dicționare mi-au scăpat cu atît de puternică

larmă din mîini. Doamne, a rîs atunci, a rîs pe drum înainte, cu toate că sufletul ei era în mare cumpănă în acele zile. Dar întîmplarea asta, așa de nostimă și neașteptată, cît i-a limpezit sufletul ei, cît i-a întărit cugetul în acele momente de descurajare și de teamă, cînd nu-și mai găsea astîmpăr și nu mai știa unde să caute alinare. Zgomotul cărților acelora enorme a fost trîmbițarea frumuseții ei, a fost alarma farmecului ei, înaintea spaimei necunoscutului, a fost afirmarea conștiinței de puterea acestei frumuseți și acestui farmec. O expresie de admirație atît de spontană, atît de caldă, atît de sinceră și atît de... „boacănă", i-a reamintit îndată cine e ea... Își amintește că revenind de la vizita pe care o făcuse (fusese la amantul ei ? fusese numai la vreo prietenă, în apropiere de locuința lui? să fi fost ultima vizită la Tudor, întîlnirea cerută prin scrisoarea care a dezlănțuit duelul ? puteam eu s-o întreb ?... și, în definitiv, ce rost mai aveau toate astea, cînd ea-mi face înainte atîtea destăinuiri uluitoare), își amintește că revenind m-a revăzut de departe, din nou în fața liceului, așteptînd-o. M-a cunoscut tot după dicționare. Între timp amărăciunea o invadase iarăși și n-a suferit să mă vadă din nou în calea ei ; tocmai atunci a trecut o mașină și-a oprit-o : și cum s-a văzut în mașină, cum tot curajul și toate speranțele i-au revenit. Cînd a trecut pe lîngă mine, a căutat să mă privească doar cu coada ochiului, dar în acel mic colț al vederii a pus toată recunoștința ei. Și nici n-a putut uita prea ușor întîmplarea asta amuzantă. Ba își amintește chiar, că mai tîrziu, cînd lucrurile s-au liniștit

și cînd ea a trebuit să se ducă în aceeași direcție — era de astă dată în mașina de casă, iar șoferul a vrut s-o apuce pe un drum mai scurt —, ea și-a exprima dorința să ocolească puțin pe la liceul acestei amintiri.

„Ai făcut asta ? Ai făcut asta ?“ îmi venea să-i strig, să mă ridic, să-i cad în genunchi, dar nu izbutii decît să-i strîng ușor degetele într-ale mele.

Dumnezeule, ce-am făcut ? Ea și-a retras mîna, și-a împreunat-o cu cealaltă în dreptul pieptului, se uită zîmbitoare în oglindă. Va să zică pleacă, iată, a sosit iarăși această spăimîntătoare clipă.

Nu, continuă să vorbească, să-mi dezvăluie de-a lungul anilor părerea ei intimă despre mine. Cînd m-a revăzut a doua oară, privind-o stăruitor prin portiera automobilului, care se oprise pentru că trimisese înapoi pe șofeur să ceară o însemnare ce-o uitase, nu m-a recunoscut, chiar i s-a părut îndrăzneață purtarea mea. Mi-a întors capul plictisită, dar atunci parcă i-a mijit ceva în minte ; și-a readus ușor privirea pe mine, dar m-a văzut preocupat să observ din care poartă iese șofeurul (cît de bine i-au rămas în minte toate aceste mici nimicuri !) și asta a intrigat-o și mai mult. Figura și aspectul meu general nu-i erau displăcute, și-apoi mai era și acea mijeală de gînd care nu vrea să se lămuresacă. În momentul cînd a pornit mașina, s-a luminat. Și deodată a cuprins-o regretul că nu m-a privit mai prietenos...

„Doamne, Dumnezeule, donna Alba îmi spune astfel ? Glasul ei grăiește toate acestea...“

...evident, întîi prietenos şi-apoi cu bine subliniată supărare că stăruiesc prea mult în admiraţia mea. Dar gîndul că trebuie să mă fi oprit în faţa casei ei nu i-a părut supărător ; n-a putut, evident, să privească spre a se convinge prin ferestruica maşinii, dar m-a închipuit acolo, înfipt în faţa portalului casei cu sumbră faţadă. Donna Alba mă întrebă dacă mai îmi aduc aminte de toate astea şi dacă se înşelase ? Doamne, cum mai mi le aduc aminte şi cît de bine văzuse !

Acum e timpul, acum e timpul ! răsună iarăşi trompeta sîngelui în mine. Dar pot să întrerup pe donna Alba în această divină destăinuire... Doamne, cine ştie unde poate duce această destăinuire ?...

Se aştepta să mă revadă trecînd prin faţa casei ; n-ar putea spune dacă acest lucru ar fi amuzat-o sau nu. Dar nu s-ar fi aşteptat pentru nimic în lume să se pomenească, aşa, cu mine, în sala de aşteptare a soţului său. Doamne, ce curaj ! şi-a zis uluită. Dar pentru a-mi înfrîna zdravăn şi de la început acest curaj, mi-a reprobat îndrăzneala cu o cît mai severă înfăţişare şi-o cît mai distantă trecere pe lîngă mine. Înăuntru însă s-a simţit puţin neliniştită. Maestrul nici n-a spus că m-a angajat. L-a întrebat ea mai tîrziu, văzîndu-mă ieşind din sala de consultaţii şi invitînd pe clienţi. El i-a confirmat cu un : „da, îmi face impresia unui băiat muncitor !“ Şi-atît. Dar ea se vede nevoită să-mi mărturisească acum, pentru că toate aceste momente îi revin atît de clar în minte, că în ziua aceea s-a simţit foarte dispusă. Ce îndrăzneală ! Ce curaj ! se minuna singură, privind

figura atît de preocupată și de marțială a soțului său, care, evident, nu mai pomenea nici o iotă de noul lui slujbaș.

Dumnezeule-Doamne, era vis ce auzeam, ce simțeam eu acuma ? Nu, donna Alba continua și chiar îmi atrase atenția, ca un fel de scuză, mai mult o cerere de îngăduință îndreptată către propria ei pudoare, că acum va urma ceva și mai copleșitor.

Într-adevăr. Acum se chinuia să regăsească atitudinea și primul ei cuvînt de răspuns, cînd îi voi adresa primul meu cuvînt. Să fie de-a dreptul făgăduitoare, asta nu, în nici un caz. Locul de mijloc i se părea cel mai nimerit. Dar pentru un om atît de curajos și autor de... boacăne ca mine, tot răspunsul sever socoti că trebuie adoptat. Mai rămînea indiferența disprețuitoare, dar asta era scoasă de la început din joc. Însă ce aveam să-i spun eu întîi, de asta depindea totul ca răspunsul ei să fie cît mai potrivit cu planul ce-și făcea. I-era teamă că în fața cine știe cărei îndrăzneli ale mele — evident de cuvînt și, fără doar și poate, în afară de orice necuviință, în care caz era hotărîtă să se plîngă soțului său — în fața cine știe cărui compliment neașteptat sau cine știe cărui salut exagerat, cînd aveam să ne pomenim singuri pe-un loc, să nu-și piardă prezența de spirit și să treacă într-un domeniu vecin celui al atitudinii ce-și impusese. Temporizarea mea o făcu să se convingă și mai bine că nu eram chiar un nebun de legat, că admirația mea era profundă și sinceră, că gîndul meu era precaut și temător...

— Iartă-mă că-ți spun toate aceste copilării și, mai ales, că am putut să mă gîndesc atunci la ele ! mă privi ea

cu o lumină de rugă în faţă, ca acel ce-şi povesteşte, uimit el însuşi de năzdrăvăniile ce înşiră, sălbăteciile unei copilării nebuneşti, şi oprindu-mi în acelaşi timp protestările care-mi clocoteau în suflet cu un semn care vrea să-mi arate că nu doreşte încă să fie întreruptă.

Aşadar, continuă, se găsea în faţa unui grav şi serios simţimînt ; în intenţiile ei diminua la rîndu-i severitatea răspunsului ce-mi pregătea, cu cîte-o fracţiune de grad, pe măsură ce impresiile sale despre mine se modificau tot mai în bine. Totuşi, seriozitatea simţimîntului ce-mi atribuia o cam neliniştea oarecum.

— Eram încă o proastă şi o copilăroasă, grozav de copilăroasă, găsi ea iarăşi de cuviinţă să se scuze, cel puţin pentru a-şi mai îngreuna francheţea acestei destăinuiri, pe care se hotărîse totuşi s-o ducă pînă la capăt...

Spre adînca ei nedumerire, temporizarea aceasta însă se prelungea necontenit. Donna Alba începu să audă de primele mele succese juridice ; şi — ea mă rugă din nou s-o iert — ele n-o mai înveseliră ca atestările rapide de la început ale maestrului că a găsit în mine un ajutor destoinic şi muncitor. Nu mai eram umilul care ducea chiar o muncă de robot, numai de dragul de a se afla într-o apropiere care-i era scumpă, ameninţat pînă să fie şi îndepărtat la prima greşeală. Cît o înduioşase de mult atunci soarta mea pe donna Alba, cînd întrevăzuse în reţinerea de la început grija de a nu-i displace printr-o nouă îndrăzneală deplasată : asta îi adusese chiar o pală de îndemn să mi se adreseze ea întîi, întrebîndu-mă binevoitoare... „dacă-mi place

această muncă grea..." Dar veștile despre succesele mele se repetară necurmat și asta îi tăia elanul. Se auzi în cele din urmă și glasul maestrului, care tocmai începea să vadă în mine un asistent indispensabil și chiar un tovarăș... Și nici o manifestare de nici un fel pentru donna Alba anume, nici un cuvînt strecurat în pripă, o nouă... faptă boacănă, măcar o repetare semnificativă a întîmplării cu dicționarele. Nimic, nimic... Domnul (nouă rugăminte de iertare) călcase în casa asta pentru doamna admirată atît de stîngaci și de bufnitor pe stradă... pentru a se aprinde aci de propriul lui meșteșug, de pofta de a ajunge, de a domina... (Vrusei s-o întrerup iarăși, făcîndu-i cunoscut episodul cu dosarul Ypsilanților, dar la semnul ei neliniștit mă hotărîi să păstrez această eclatantă probă a sentimentelor mele pentru dînsa pînă la urmă, cînd va trebui să-mi acorde rîndul de a-i descrie și eu evoluția sufletului meu în tot acest timp.)

Ajunseseră pînă la dînsa — își reluă donna Alba vorbirea — vești despre succesele „tînărului nostru secretar" în familiile bogate ale Capitalei, iar faima sa de avocat crescu pînă la intimidare. Și atunci energicul om al acțiunii și al viitorului începu s-o dezguste. Ea a fost aceea care a tăiat soțului ei dorința acestuia de a-l chema uneori la masă sau la reuniunile prietenești din casa lor. O ezitare a avut cînd cu procesul Anișoarei Sava, dar totul a fost trecător, iar la urmă, toată bucuria pentru cîștigul prieteniei ei celei mai bune s-a preschimbat într-un fel de stingherire pentru siguranța de mine cu care am dus la capăt, și am prefăcut în succes eclatant, făgăduința ce-i dădusem atît de *con-*

cesiv și aristocrat. Unde mai era acum îndrăznețul și totuși nătîngul plăcut tînăr pe care ea și-l închipuise intrînd aci, sub aparența lui de degajare, cu inima cît un purice ! Tot așa, n-a putut suferi la balul de la Liric complimentele ce i-am rostit cu aerul sigur de mine ; iar în observațiile mele asupra acelei reprezentații, în care tineret de neam mare se străduia să redea pe perfectul mitocan, ea descoperi aceeași afișare a satisfacției că am putut ajunge la o treaptă de unde chiar pot vedea puțin mai în jos pe cei pe care mai demult îi vedeam sus. Dar cu acel prilej mai lăsasem să-mi scape și o notă mai răsunătoare, care pusese puțin pe gînduri pe donna Alba ; amintirea întîmplării cu dicționarele și asigurarea foarte curioasă și neașteptată pentru dînsa că de-atunci pînă acum mă păstrasem neschimbat. Mai lăsasem să audă și altceva cu acel prilej, ceva care ținea tot de îngîmfarea ce nu-mi putea suferi : că aș fi gata s-o apăr de nu mai știe ce temeri aș fi cetit în ochii ei. Nu prea dădu totuși atenția cuvenită acestei noi manifestări de prezumțiozitate, pe care crezu că e mai bine s-o pună în socoteala floricelelor de stil. Dar mai avea de răfuit o veche socoteală cu mine donna Alba : venisem în casa ei pentru admirația pe care în sfîrșit i-o împărtășam sau pentru a-mi face strălucită carieră ? Și de aceea îmi amintise cu puțină răutate și de recunoștința ce-o datoram soțului ei. Asta n-o împiedecase însă să asculte cu încuviințare mustrările ce-și făcea atunci domnul Georges Radu Șerban că nu încercase să mă apropie din alte considerente decît ale interesului profesional ; de fapt maestrul nu făcea decît să-și ia asu-

pră-şi dorinţa ei, exprimată pe vremea cînd începusem să devin „important“, ca să nu fiu poftit vreodată la dînşii şi nici măcar prezentat ; abia după procesul Anişoarei, cu toate micile rezerve ce-şi mai făcea, donna Alba arătă că înclină spre schimbarea atitudinii, iar atunci, la teatru, prinţul Georges se găsi foarte bucuros să se facă ecoul ei.

Însă numaidecît după aceea, urmă alarma revelatoare a prinţului Preda ; şi atunci donna Alba înţelese în sfîrşit că într-adevăr într-o privinţă n-o minţisem la reprezentaţia de la Liric. Rămăsesem neschimbat, da, în dorinţa de a o cuceri, pe care a cetit-o instinctiv în ochii mei şi pe care orice femeie admirată o ştie de la început, chiar dacă atunci n-o poate prea uşor întrezări, o ştie ascunsă acolo, în ochii celui mai sincer şi mai credincios adorator. Numai că schimbasem cu totul tactica mea de ajungere la picioarele zeului mult dorit ; şi asta însemna că mă schimbasem total eu însumi, drept-credinciosul şi preaadoratorul. Nu mai eram vlăjganul uimit dinainte şi prea curajos din timiditate ; dorinţa mea devenise stridentă şi imperativă, eu însumi devenisem individul puternic, sigur de sine, care vrea să intimideze şi să uluiască pe alţii, care vrea s-o intimideze şi s-o uluiască pe ea, care vream s-o fac să-mi cadă ea la picioarele mele, să-mi fie recunoscătoare cu sufletul şi corpul, că atunci cînd sunt rugat, şi cînd *vreau* eu, ştiu să cîştig procesele prietenei sale, ştiu să cîştig orice proces (Dumnezeule, nu-mi rămîne aşadar să mă mîndresc nici cu tentativa mea de proces pentru redobîndirea averei Ypsilanţilor !), oricît de încîlcit, nu numai în faţa justiţiei,

dar în adîncul vieții, unde cine știe prin ce mijloace straniu de geniale voi fi dat de acest nenorocit de prinț Preda, pe care l-am jefuit de scrisori. Dar cu aceasta procesul final a fost cîștigat ; îl cîștigasem, o învinsesem în această lungă și inutilă luptă. Recunoscuse că trebuie să se constituie prizonieră... și venise înfrîntă și umilită la ușa mea... Numai că sufletul ei, pe care-l dobîndisem așa de ușor, cu două cărți căzute și cu inspirația de a veni să mă angajez în biroul soțului ei, era acum departe, grozav de departe, și nimic n-ar mai fi fost de făcut pentru a-l aduce înapoi. Afară, evident, de ce am făcut — mă gîndeam — dar acum alungîndu-i trupul, în schimb, în depărtări considerabile, cînd, iată, la începutul acestui lung și fără sfîrșit ocol eram atît de aproape de ea întreagă !

Iată dar, scumpe prietene, toate simțimîntele ce mi-au produs în suflet persoana dumitale, încheie donna Alba, ridicîndu-se de pe scaun. Nu am putut să ascund nimic, pentru că unui om ca dumneata nu-i mai pot nimic ascunde. M-am arătat în toată goliciunea mea (goliciunea ei, Dumnezeule ! cuvîntul ăsta m-a lovit în cap ca barda voievodului Radu Șerban) pentru a vedea cît am fost de rătăcită și de neînțelegătoare pentru înaltele sentimente ce cu adevărat nutreai pentru mine. Mă vei ierta, pentru că însuți ai dovedit la început cît ești de rătăcit ; pe urmă — văd acum minunat de bine metamorfoza aceasta sufletească a dumitale — cînd ai cîntărit ce fel de persoană era soțul meu, cînd ți-ai dat seama de ușurința cu care te-ai

apropiat de marele lui suflet, în raport cu aspra-i bunăvoință și cu adevărat voievodala lui noblețe, cînd ți-ai dat seama apoi, întorcîndu-te spre acea pe care o urmăriseși, de bună seamă fără gînd curat, cît de departe, cît de rătăcită este și ea de acest mare și drept om, atunci te-ai hotărît să acționezi cu toată puterea și-ai izbutit... Ce credeam eu că urmărești și ce urmăreai dumneata anume? Cum mai pot să mă gîndesc la toate acestea și totuși să te privesc în față, și totuși să-ți strîng mîna. Eu plec acum din îndemnul dumitale, pentru că aștept ca el să mă cheme. Și mă va chema, nu mă îndoiesc... Și am nestrămutata dorință ca el să facă asta din propriul lui suflet, fără imboldul nimănui. De aceea am hotărît ca dumneata să nu fii acum decît vehiculul acestei cutii a păcatului... de aceea îți cer să nu adaugi un cuvînt, să nu faci un semn peste ce te-am rugat să îndeplinești. Vreau ca el să mă ierte (acum pronunță nesfiit și apăsat acest cuvînt, parcă să văd cum sufletul ei se umple tot mai mult de pocăință sub ochii mei), neajutat de nici un sfat, de nici o sugestie străină, și să mă aducă înapoi.

Iar eu aveam, în tot timpul acestor patetice ale ei declarații, senzația nicicînd mai vie a acestui timp însuși, care trecea pe lîngă mine, învăluindu-mă și lăsîndu-mă neconnit în urmă ca un rîu repede, pe un stei înalt de piatră înfipt în mijlocul albiei. Întocmai ca atunci cînd luasem prima masă la dînșii, cu fiecare nou gest al ei, cu fiecare mișcare, cu fiecare nou moment al convorbirii noastre și al expunerii ei, al descărcării și limpezirii cugetului ei înaintea îm-

plinirii unui mare act, eu simţeam, eu auzeam, eu înţelegeam numai un lucru : apropierea irevocabilă a sfîrşitului a despărţirii definitive. A, dar mai era mîine la mijloc, mai rămînea această ultimă zi, care putea să devină cea dintîi pentru un nou crug al existenţei mele. Dacă eu... dacă mi-aş lua curajul... dacă mîine, în sfîrşit, aş avea tăria să împung vitejeşte această crustă tare, ce-mi închide atît de ermetic şi apăsător sufletul şi gîndul, pentru a lăsa să izbucnească odată tot conţinutul lor arzător. Îmi mai rămîne şi mîine acest delicios, acest liberator mîine...

Dar donna Alba, care a pus sfîrşit chiar încheierii lungei ei confesiuni, văd că întîrzie încă să rostească termenul ultim, formula sacrată a deznădejdii, cuvîntul de despărţire

Dar de ce deznădejde ? Încă nu poate fi vorba de aşa ceva; din cauza acestui sfînt, acestui divin, acestui hotărîtor mîine. Donna Alba nu se urneşte din loc, ea a rămas în picioare, în faţa mea, cu mîinile înfipte în marginea biroului ; dar ea nu mă priveşte, linia ochilor ei trece peste mine, ea vede ceva deosebit deasupra mea, în zarea ferestrei, că întreaga ei faţă e scăldată de prea vie, prea nouă lumină, ca să nu lucească de-o stranie putere, chiar în desimea acestui amurg prea avansat. Îmi simt inima întărindu-şi bătăile în tăcerea ameninţătoare, căci acum e ceva iminent şi grav în fiecare clipă care vine. Ce va aduce acum donna Alba, din dosul ochilor albaştri-cenuşii, cari la cea mai neînsemnată depărtare, şi mai ales acum, în mijlocul întunericului crescînd, ard ca diamantele negre ? Care va fi primul ei cuvînt, cînd noul sfînt duh care s-a pogorît

asupră-i își va lua zborul, care va fi noua mărturie a iluminării ei ?

E de neauzit, de necrezut, de neînțeles ! *Donna Alba nu mai pleacă !* Voi contramanda formalitățile de drum și voi despăgubi unde va fi nevoie. Donna Alba nu mai pleacă, rămîne ! Dumnezeule mare, ea rămîne ! Ce însemnează această îndepărtare strategică și lașă ? îmi revelează ea covîrșitoarea ei inspirație. Întrucît sufletul ei se poate socoti mîntuit în adăpostul cu părete de mii de kilometri, în fundul căruia vrea să se ascundă ? E o ipocrizie și un caraghioslîc în tot acest plan de operetă. E cel mai comod și mai ieftin mijloc de ispășire a unei odioase crime. Pentru că toată povestea vieții ei, pe care pînă acum mi-a turuit-o de-a surda, se deapănă pe-un sîmbure de spaimă și oroare, și tocmai pe acela l-a tăinuit. Și asta este spovedanie, și asta este ușurare, și ce avea de gînd să facă putea să fie ispășire ? Donna Alba a săvîrșit un omor. O mărturisește ea cu glasul ei dulce și înfricoșat, acum exaltat, de mistică inspirată. O dublă faptă sinistră : ea a lăsat să scape scrisoarea amantului ei la piciorul patului, pentru a fi descoperită de prințul Georges. Lîngă ieșirea îndrăzneață a prințului Tudor la teatru, a adus și ea contribuția ei, fără să-l avertizeze desigur, căci apoi panica lașității și a dezertării a cuprins-o, și pînă la urmă ea a negat în fața soțului ei, a cărui moarte totuși a dorit-o, la un moment, cu toată puterea sufletului (a doua ei crimă în fața lui Dumnezeu). Iar prințul Tudor i-a înțeles slăbiciunea și a luat asupra lui totul, și a avut nobila și excesiva grijă ca și după moarte-i su-

fletul ei să nu fie turburat de nimic. Iar la eroismul celor doi, acum, cînd a bătut pentru ea ceasul liberării, al reînvierii după atîţia ani de meschină prefăcătorie, „o mlaştină întreagă de laşitate", cum vrea ea să iese la liman ? Tot prin fugă, tot prin laşitate... Ea vrea să ispăşească, să se mîntuie cît mai uşor, cît mai de departe. I se pare îngrozitor de stupidă şi de ridicolă această oribilă comedie. Dar va avea puterea să-şi dezvolte ea singură acuzarea în faţa maestrului; ea singură îi va aduce şi-i va desface cutia păcatului, ea singură ; cu glas tare şi ferm şi nu cu scris ocolit şi poltron, ea-i va dezvălui apoi tot ce nu cuprind scrisorile, tot ce mai ştie pe deasupra de abominabil şi de josnicie cugetul ei apăsat, pînă la ultima picătură de otravă, pe care se va sili din toate puterile, va avea tăria, va trebui s-o stoarcă: *„Adică întocmai cum te aşteptai de-la mine să procedez, înainte de a-mi da scrisorile."*

Şi donna Alba îmi întinse mîini febrile, înfricoşate, care tremură de spaimă şi de hotărîre. Mîine nu va mai veni. Mîine e ziua aşteptării şi a marei reculegeri, ajunul dării socotelilor în faţa teribilului justiţiar, a voievodului cu ochi şoimesc şi cu paloş ascuţit, disimulat de somptuoase vestminte, aşa cum aşteaptă de veacuri pe zidurile ctitoriilor, aşa cum îl va lumina în ceasul suprem Dumnezeu. Mîine nu va mai veni, mîine nu va mai veni...

Donna Alba a ajuns la uşă cu pasul ei elastic şi înalt. Afară, în *hall*-ul etajului, o ajung. Am dat drumul aci luminii şi am rotit mîna în juru-mi, încercînd, negăsind altfel cum s-o întîrzii din drumul drept şi irevocabil pe

care i-l imprimasem în chipul cel mai stupid. Şi m-apucai imbecil, fără nici o introducere, să-i descriu întregul etaj şi apoi îi mărturisii cu inima la gură că aci plănuisem s-o fac să rămînă, dacă s-ar fi înduplecat, „vreau să spun, dacă nevoia v-ar fi constrîns“ — mă corectai —, să renunţe la Paris. Aci ar fi rămas deplină stăpînă şi nimeni nu s-ar fi apropiat de ea, nici chiar eu, fără chemarea ei expresă — „ca un zeu în tabernacolul lui“. Donna Alba opri uoşr mirată privirea în ochii mei şi-mi răspunse, fără interes, că poate ar fi acceptat propunerea, dacă lucrurile ar fi fost aşa după cum le presupuneam eu, şi nu i-ar fi venit marele gînd să ia singură în piept voinţa destinului. În mine ar fi avut orice încredere — se mai însufleţi ea apoi — şi s-ar fi simţit bucuroasă şi liniştită să se ştie sub de-aproapea mea ocrotire.

Şi donna Alba se apropie atunci de scară. Mai aruncă o privire în urmă-i, ca să mai vadă poate dacă tabernacolul era într-adevăr la nivelul înălţimii ei zeieşti, sau poate să-şi verifice o nedumerire asupra aerului bizar pe care trebuie să-l fi luat acum figura mea, şi-apoi începu să coboare fără grabă. O urmam din dreapta, cu o treaptă, două, în urmă, şi acum deodată, în tăcerea stîngace pe care nu mai ştiam s-o alung, mi se deschise limpede în trecut şi-n viitor calea pe care-o urmasem ca şi acuma, alături şi cam în urma acestei femei. Un asimptot era drumul ei necontenit drept, faţă de curba uşoară pe care o făceam în necurmata-mi apropiere de dînsa, fără să pot atinge niciodată linia impecabilă a mersului ei. Eram în-

tocmai cîinele acelui geometric antic, care însoțea în goană din ce în ce mai puțin încovoiată fuga în linie dreaptă a stăpînului său ; un ram de hiperbolă care mergea să-și întîlnească tovarășa de țel tocmai la infinit. Tocmai nicăieri. Și nimic n-ar fi putut mai lesne, mai înfiorător, căsca acest gol nemărginit în sufletul meu ca această subită obsesie geometrică, fărămitură dintr-o carte recent citită, inspiratoare de zădărnicie și descurajare, cu relativitate și filosofie matematică.

Treptele s-au terminat și deschid acum dinaintea ei canaturile de geamlîc mat, care separă cele două holuri de jos. Cum i-am luat înainte și cum stau astfel în calea ei, mi se năzărește neașteptat această puternică tentație, căreia simt de astă dată că nu-i voi mai putea rezista : ce-ar fi dacă aș tăia deodată drumul donnei Alba ?

Ea crede că-mi face în voie sau poate vrea să-mi arăte, să-și arăte singură, cît de puțin turburată se simte dinaintea marei sale rezoluții, cerîndu-mi și aci lămuriri privitoare la încăperile care dau în acest al doilea *hall*, iar eu îi răspund domol, cît mai domol e cu putință, și-mi răspund și mie, cu năstrușnica mea ispită irezistibilă.

Un gest, a spus ea, un singur gest, nu lipsit de cuviință, dar îndrăzneț și hotărît, și drumul drept și drumul curb, care nu se mai întîlnesc de unsprezece ani, s-ar fi tăiat de la început. Un gest pe care l-a așteptat, un gest simplu, care n-a venit și care putea totuși înlocui toată această traiectorie greoaie, ocolită, stearpă, înfricoșătoare, care a revoltat simțul aristocratic al divinei principese. Un gest

nu lipsit de cuviinţă, dar îndrăzneţ şi hotărît... sau un cuvînt frumos ales...

Şi iată-ne acum în primul *hall*, dar pentru mine în ultimul, în ultimul *hall*, în ultima sală de aşteptare a existenţei mele. O uşă şi-un neînsemnat vestibul ne mai desparte de văzduhul nopţii şi de clocotul lumii. Noroc că donna Alba vrea să-şi complecteze informaţiile asupra aranjamentului casei mele... mîine sufletul ei va clocoti de cele mai cumplite frămîntări, şi-n zilele următoare ea va trece de voie bună prin cea mai grozavă cumpănă a vieţii. Dar azi ea trebuie să fie senină, ea trebuie să rămînă mîndră şi nepăsătoare, ea poate să se intereseze de lucruri fără importanţă, ca o admirabilă urmaşă de domni, în pragul celor mai grele încercări ale sorţii. Un gest, un singur gest... sau cum îi spunea ea : o îndrăzneală, o mică îndrăzneală... sau cine ştie care omagiu neaşteptat, sau cine ştie ce salut exagerat...

Şi, îngălbenit deodată, cu ochii rătăciţi, îi apuc pe neaşteptate mîna şi-o trag uşor spre mine, ca înaintea unui pericol iminent, ca de lîngă o căscătură de prăpastie :

— Donna Alba, gem sugrumat, nu trebuie să faceţi asta, nu trebuie să mergeţi pînă acolo... Nu trebuie să-i spuneţi nimic direct, în faţă... mînia stă totdeauna ascunsă într-însul, mai mult decît în oricare, şi tremur pentru viaţa voastră, pentru minunata voastră frumuseţe... Nu pot să vă las, donna Alba, şoptii aproape acum, strîngîndu-i tot mai înfrigurat degetele ei reci în mîna mea fierbinte.

Dar ea se desprinse ușor și zîmbi cu blîndețe și compătimire, ca acelui care stă gata să cadă tocmai la sfîrșitul drumului greu.

— Nimic nu mai mă poate opri, domnule Aspru... nimic.

— Doamnă... strigai, doamnă, dar abia acum îmi dau seama încotro mergeți... vă duceți la... la... nu îndrăznesc nici să rostesc acest teribil, acest... negru cuvînt... Și n-aș putea să-mi iert niciodată că eu... inconștient... v-am îndreptat într-acolo... inconștient... inconștient... ei, da... ca un inconștient...

Donna Alba mă măsură iarăși cu zîmbetul ei, care-mi mulțumea desigur pentru această efuziune foarte naturală la un biet om, la un biet căzut de pe înălțimi de voință în mlaștina sîngelui și a cărnei, dar care-mi spunea limpede, în același timp, că nu mai e nimic de făcut ! Și răspunsul ei la toată această, pentru ea, bîlbîire de spaimă, ignobilă și măruntă, fu doar atît : își destinse pasul și porni.

Și-acum ne-am oprit la ușă, în dreptul ușei. Zîmbetul ei e același ; ba pare c-a crescut. Și a crescut odată cu el aceeași compătimire pentru mine și aceeași dîrză încăpățînare.

— Dumneata crezi că el nu va ierta ?... întrebă ea, lăsînd să se audă parcă un fel de șuierat în glas. Și continuă, fără ca o clipă să i se umbrească această insolită expresie a feței pentru cuvintele ce rostea, ca și cînd și-ar fi făcut o plăcere să zgîndăre singură pericolul spre care

alerga : Oricare ar fi fost altul, cine ştie... dar tocmai acela care în două rînduri l-a rănit în cel mai intim şi mai exclusiv simţimînt... poate pentru el, în cel mai sfînt...

Eu înclin capul şi repet ca un ecou :

— În cel mai sfînt...

Donna Alba parcă a tresărit. E lumină mare în *hall*-ul acesta şi ea e înaltă şi dreaptă şi pare acum puţin turburată de privirea şi de glasul meu. O singură îndrăzneală, o mică, o neînsemnată îndrăzneală... sau un cuvînt neaşteptat... unsprezece ani de ocol deşert... traiectorie... asimptot...

Repet tare :

— Pentru toţi cel mai sfînt...

Donna Alba dă un pas înapoi dinaintea pasului şi a ochilor mei. Am întins mîna spre umărul ei, şi atunci ea a părut că se dumireşte şi s-a uitat involuntar într-acolo : cine ştie, o pată uşoară, de var sau de praf, şi se uită mirată la umăr că nu vede nimic. Dar mîna mea s-a şi strecurat ca un şarpe pe sub braţul ei, şi apoi, dintr-o mişcare sigură, i-am acaparat spatele de-a curmezişul. Şi fulgerător cealaltă mînă a ridicat-o în acelaşi timp, petrecută pe după cotul lungilor picioare. O expresie de uimire, de stupoare, s-a imprimat pe figura ei înlemnită, crispată, magnetizată de figura moralei înnebunite ; şi buzele ei n-au apucat să se mişte decît într-un incomprehensibil suspin de stupoare, că buzele mele le-au şi apucat în lacoma lor ventuză. Asimptotul s-a putut aşadar uni totuşi cu braţul de hiperbolă, imposibilul din geometrie a fost rezolvat ! chirăie triumfal mintea-mi scoasă din ţîţîni. Numai nici un

cuvînt să nu se audă din gura asta cu gust de piersică nouă, care a rostit pînă adineauri atît de grave decizii ! şi de aceea ca un aspirator ermetic gura mea absoarbe orice blestem, orice geamăt, orice sunet. Iar muşchii îmi sunt de oţel. O-ho, donna Alba nu-i mica Voicuţa, mai ales pe înaltul unui întreg etaj de trepte ; dar hamalul de demult duce ca pe-un fulg delicioasa povară. Unul din braţele donnei Alba e liber, ar putea să se agite, să lovească, să zgîrie, să apere cu ultima putere a disperării ; dar el s-a lăsat moale în jos şi atîrnă neputincios şi minunat de romatic, cînd îl vezi astfel prin marile oglinzi. În dreptul uşilor mă întorc cu spatele şi împing, apăs cu cotul, cruţ pe donna Alba de cea mai neînsemnată izbire, de cel mai mic fir de neplăcere. Mîna ei a cedat desigur, nu e deloc elegant şi aristocratic să baţi şi să zgîrii. Dar ochii ei ? ce zic ochii ei ?... asta e întrebarea la care simt grozav nevoia să am un răspuns acum... îmi aruncă ei tot dispreţul acela teribil pe care l-am ocolit timp de unsprezece ani, sau încuviinţează şi ei, ca şi braţul, răpuşi de voluptate ? Nu pot să-mi dau seama, pentru că n-am sub ochii mei dilataţi de energie şi voinţă întreaga ei faţă. Gura mea continuă să-i stăpînească complect gura ei, şi asta e toată tăria de care trebuie să dau dovadă pînă la capăt. Mi-am înclinat într-aşa fel capul meu ca să-i las liber nasul drept de grecoaică. Dar nările mele stau prost de tot, şi dacă n-ar fi această considerabilă voinţă simt că n-aş putea rezista pînă la urmă ; simt că m-aş prăbuşi cu ea pe treptele de piatră. Şi iată că la capătul scării într-adevăr sîngele mă

părăsește, dar mi-a fost de ajuns să ridic puțin capul și să-mi umplu dintr-o sorbire plămînii de viață, ca apoi, dintr-o mișcare sigură, ca o felină dibace, să-i cuprind iar buzele în carapacea umedă și catifelată. Ca o felină uriașă m-am văzut într-adevăr trecînd pe dinaintea înaltelor oglinzi, cu gura înfiptă zdravăn în față omenească. Din poziția ei, donna Alba nu poate vedea acest tablou sălbatec, dar dacă l-ar vedea oare, s-ar scîrbi într-adevăr de naturalețea stridentă a acestei priveliști de junglă ? În schimb, sufletul meu e fermecat de imaginile cu care mă întîmpină minunatele oglinzi în treacăt : genunchii divinei mele prăzi s-au golit amîndoi de acoperămîntul lor lunecător și moale, și pulpele strînse bine în transparența mătasei gri descoperă acum în întregime unduirea lor amețitoare.

Am dus astfel pe donna Alba pînă la divanul din dormitor, unde nu arde nici o lumină. Și buzele mele au aspirat iarăși, numai o dată, larg și din plin, ca să-și ia provizia din urmă, pentru lupta aceasta corp la corp, strînsă, înăbușită, fără cruțare. Mai mult, însă zadarnic, s-a zbătut fața donnei Alba în dorința de aer, pentru că acum, în nesfîrșitul sărut, în întunerec și-n hîrjoană, așezarea capetelor noastre se schimba într-una ; astfel, corpul a trebuit să se supună repede, parcă grăbit să treacă odată în sfîrșit prin această dură încercare. Dar liberarea lui și a ei n-a venit decît abia mai în urmă, după ce s-a scuturat pînă la ultima zvîcnire de spasmul prelungit.

M-am retras atunci pînă la ușa biroului, așteptînd acolo prima mișcare a trupului rămas inert pe canapea. Într-un

tîrziu donna Alba a tresărit ; s-a ridicat șovăitoare, izbutind cu greu să-și proptească degetele în învelișul persan al divanului. A ridicat în treacăt unicul intim vestmînt de care-o despuiasem, dar simțindu-mă în ușă, s-a îndreptat nehotărîtă spre ușa dimpotrivă a sălii de baie, unde-a dispărut. Am traversat atunci dormitorul din cîteva salturi și am așteptat-o acolo lipit de părete. Și cînd ea a ieșit după puțin, am cuprins-o din nou pe neașteptate, repezindu-mă din spate-i și oprindu-i iarăși spaima cu gura, așa cum o adusesem pînă aci. Am plimbat-o astfel ca pe un copil în lung și-n latul odăii ; ochii nici de data asta nu-i puteam vedea, deși acum întunericul era despicat de fașa de lumină ce pătrundea prin ușa întredeschisă a biroului. Numai cînd străbăteam fașa simțeam că mă privesc ; dar graiul lor de-acum mi-era cu neputință să-l caut, să-l ascult.

Acum nu mai fu nici o luptă corp la corp, și cînd donna Alba dispăru din nou în baie, o auzii deschizînd comutatorul electric și încercînd robinetele. Eu o pîndeam la ușă mut, căci toate scenele acestea se petrecuseră în cea mai deplină muțenie. Cînd am văzut că întîrzie, mi-am găsit timp să dau drumul mare luminei ; apoi m-am întors la locul de pîndă. Și pentru a treia oară am cuprins-o în același fel ; dar acum o plimbam în plină lumină și vream să-i văd ochii. Însă ea îi acoperise cu largile, cu lung îngenatele ei pleoape. Ispita era prea mare, ca să nu-i părăsesc pe neașteptate gura și să nu acopăr de sărutări aceste rotunde, încercănate și calde clape ale vieții. Și gura ei rămasă li-

beră putu să rostească, să șoptească în sfîrșit prelung, înfiorat, primele cuvinte : „*My dear*".

Am așezat-o atunci pe divan și m-am aplecat asupra ei, să-i povestesc totul, să-i dau pe față totul, să mă lapăd de toate aberațiile și strategiile stupide, să mă dezvinovățesc de toată morala...

Dar ea mi-a apăsat obrajii cu degetele întinse și mi-a șoptit ușor, irezistibil : „Sst... nici o vorbă !..." Și după ce mă privi lung, transfigurat, continuă ca în extaz : ...„nici azi, nici mîine, nici o vorbă... mîine voi fi iarăși la tine... dar nu ne vom spune nimic, nu ne vom mai gîndi la nimic, nu vom face nici un plan și nici o punere în scenă... Și cînd *el* va veni... vom merge în fața lui și-i vom spune totul... voi începe eu și-i voi descoperi trecutul... iar pentru prezent va fi rîndul tău..."

Pe urmă nu mai spuse nimic și-mi opri și mie orice cuvînt, apăsîndu-mi obrajii cu degetele lungi.

Și-n tăcere de moarte, sub marea lumină a tuturor becurilor, i-am descoperit atunci rînd pe rînd toate frumusețile ei ascunse, și toate au căzut rînd pe rînd pradă lăcomiei gurii mele, din creștet pînă la genunchi și din gleznă pînă la sîni, și iarăși, și iarăși, de la umeri pînă-n mijlocul blond pălit...

Donna Alba se ținu de cuvînt și veni a doua zi rămînînd la mine de la cinci după-amiază și pînă la unsprezece seara, cînd primi, ca și-n ajun, s-o duc pînă-n apropiere de casă. Refuză și de astă dată, cu toată logica argumentelor mele protivnice, să mă lase s-o însoțesc pînă-n fața porții,

sub cuvînt că nu înţelege ca şi servitorii să fie puşi în curent cu gîndurile, cu drumurile şi cu viaţa ei. Apoi n-o mai văzui pînă la evenimentul tragic care urmă. Rămăsese să mă înştiinţeze la telefon, în orele de dimineaţă, cînd mă ştia acasă, ziua şi ceasul cînd trebuia să mă înfăţişez la palatul cu sumbră faţadă. Dar zilele trecură şi aşteptarea mea fu în zadar. Totuşi, ceva trebuia să se petreacă în posomorîta locuinţă : maestrul nu se mai prezenta nici la procesele lui favorite, iar clienţii lui îmi spuseră că erau trimişi la mine de la uşă, de către fecior.

Cred că m-am purtat cu vrednicie în acele teribile zile, îndeplinindu-mi activitatea profesională şi suplinind şi pe maestru în afacerile lui, c-o fermitate care nu s-a dezminţit un moment. Numai seara — şi totdeauna pînă noaptea tîrziu — cînd îmi regăseam singurătatea deplină, pe divanul supremei mele fericiri, îmi aflam refugiul atîtor gînduri negre şi presimţiri în evocarea neîntreruptă a chipului donnei Alba, a albei ei goliciuni şi a mîngîierilor ei leneşe şi cutremurătoare. Şi chiar cînd într-un colţ răsărea deodată chipul de păpuşă de ceară, bărbos şi însîngerat ca o figură de muzeu, al prinţului Georges, sau într-un pǎrete începea deodată să se învîrtească într-o iuţeală ameţitoare cercurile concentrice de foc în mijlocul cărora porneau numaidecît să curgă cele o sută de gloanţe fără greş ale pistolului său, gîndul meu, rătăcit cîteva clipe printre aceste îndărătnice vedenii, făcea sforţări disperate să recapete sfînta imagine pierdută, ce revenea apoi, închegîndu-se din zare ca o fiinţă vie, aducîndu-mi balsam de alinare şi speranţă,

Iar în dimineaţa zilei a patra, după revenire, maestrul îşi curmă firul vieţii cu revolverul lui fără greş.

Doamna Smaralda sosi în aceeaşi zi pe seară, chemată telegrafic de fiica ei, care avusese tăria să se dispenseze, pînă şi în zilele de tragică încordare ce urmaseră teribilei destăinuiri, de asistenţa şi încurajarea chiar a mamei sale. Abia după sosirea bătrînei doamne, donna Alba mă cheamă la dînsa, cerîndu-mi să-i dau tot ajutorul. Apoi se retrase repede, lăsîndu-mă cu doamna Esmaralda să trecem în revistă grijile şi trebuinţele înmormîntării.

Între hîrtiile maestrului se găsi modificat vechiul testament, prin care lăsa întreaga avere soţiei sale, în felul următor : una din moşii rămînea doamnei Smaralda, cu rugăminte să aibe grijă de pomenirea lui creştinească, prinţului Raoul îi lasă 500 mii lei, *iar mie toată biblioteca lui juridică.* La aliniatul care mă privea pe mine, recomanda tuturor clienţilor săi să aibe „nemărginită“ încredere în talentul şi „onestitatea“ mea. Restul averii rămînea tot donnei Alba, pe care o binecuvînta, *urîndu-i să rămînă veşnic frumoasă.*

Şi astfel, gelos de sfîrşitul rivalului său, şi acest urmaş de prinţi ştiu să-şi stingă veninul crîncen din suflet cel puţin tot aşa de demn şi elegant.

În ziua îngropării nu îndrăznii să mă uit la donna Alba ; vorbeam amîndoi, ca şi în ajun, privind şi unul şi altul într-altă parte. Dar, mai ales, căutai s-o ocolesc, pentru a evita chiar orice vorbă, după ce, printre alte cuvîntări funebre, adusei şi eu salutul meu, de fost emul, maestrului care ne părăsea. Eu îmi dau seama că am pus în vorbirea

mea — şi toată lumea îmi confirmă asta mai pe urmă — suflet înalt, vibrantă şi sinceră durere ; evident, nu mă referii decît la contactul nostru de birou şi de bară, la marele merit care se pierdea, însă, înlăuntrul meu, mă simţeam nespus de stînjenit. Dealtfel, putui observa că şi ea şi-a impus aceeaşi conduită, mai ales că părea mult abătută şi izbucnea din senin în lungi plînsete.

După înmormîntare avusei noi convorbiri cu doamna Smaralda, care mă reţinu la masa de seară ; donna Alba însă nu se arătă. Invitările la masă continuară şi-n restul săptămînii care urmă ; însă donna Alba se ţinu strict de obişnuinţa ce-şi luase de a nu se găsi singură cu mine pe-un loc niciodată. Dealtfel, n-o mai vedeam acum decît în timpul mesei de la prînz, cînd de obicei mai găseam cu dînsa, în afară de doamna Smaralda, pe Anişoara Sava, ori chiar şi pe tatăl acesteia, precum şi alţi musafiri. Mi-era astfel cu neputinţă să pot afla amănunţit de la ea cum se desfăşurase scena groaznicei mărturisiri şi mai ales motivul pentru care mă înlăturase pe mine din periculoasa întreprindere ce ne legasem amîndoi să săvîrşim, fapt despre care testamentul maestrului nu mai lăsa nici o îndoială. Depăşise orice margine mînia prinţului în faţa primei revelaţii, pentru ca o inimă omenoasă să mai fie în stare a arunca în clocotul disperării lui şi pe a doua — sau în ultimul moment donna Alba se gîndise să mă cruţe de tragedia care şi-ar fi canalizat poate dezlegarea cumplită în sancţionarea delicioasei şi-n veci neuitatei mele nelegiuri ? În van mă frămîntam să aflu vreo dumirire ; cît stam în casa donnei Alba, doamna Smaralda nu se mişca de lîngă mine, iar

cînd chemam aceeaşi casă la telefon, îmi răspundea doamna Smaralda, pe care fiica ei o ţinea pe semene nedespărţită de dînsa.

Donna Alba hotărîse ca în camera în care îşi găsise sfîrşit soţul ei (dormitorul lor) să ardă zi şi noapte timp de un an două mari lumînări şi sfeşnice grele, bisericeşti ; cîte o astfel de lumînare trebuia să ardă şase luni în fosta cameră mortuară (un mare salon) precum şi în birou.

Ea se mutase în apartamentul mamei sale. Vara ne despărţirăm, amîndouă plecînd la moşie, iar eu la mare. Încercai atunci prin accentele sincere şi pătimaşe ale scrisorilor mele să fac pe donna Alba a-mi limpezi taina. Dar ea-mi răspunse foarte pe larg numai la prima, descriindu-mi zbuciumul ei în acele momente. N-a avut puterea să privească în faţă pe maestru, cînd a început mărturisirea : s-a lăsat pierdută pe-un scaun, a închis ochii şi a început să turuie ca pe-o lecţie învăţată. La cel mai mic zgomot care venea din partea lui, ea strîngea şi mai tare pleoapele aşteptînd detunătura pedepsitoare. Şi cînd vedea că nu vine nimic, continua. Ochii i-a deschis, cînd el a întrerupt-o cu vorbele : „Vreau să văd scrisorile şi testamentul !“ Şi ea i le-a adus fără să îndrăznească nici atunci să ridice ochii. Şi cînd el a întrebat-o foarte calm şi foarte blînd dacă mai are ceva de adăogat peste cele spuse şi peste conţinutul scrisorilor, ea i-a împărtăşit *hotărîrea ei irevocabilă de a-l părăsi,* apoi a izbucnit în lacrimi, s-a apropiat de el orbeşte, din cauza plînsului, şi-a căzut în genunchi, cerîndu-i iertare şi sărutîndu-i mîinile. El şi-a lăsat capul în palmă şi

a rugat-o să-l lase singur. Chiar din seara aceea donna Alba s-a mutat în apartamentul mamei sale ; la masă, prinţul n-a venit decît în două rînduri, dar n-au schimbat nici un cuvînt împreună. În ajunul sinuciderii a bătut la uşa ei, a intrat atît de descompus, că ea s-a speriat ; în mînă ţinea cutia de scrisori pe care i-a predat-o ; apoi a dat să spună ceva, dar şi-a muşcat deodată buzele şi ochii i s-au umezit. A ieşit repede. Donna Alba n-a dormit toată noaptea şi probabil nici el. S-a sinucis în zorii zilei, aşa cum ştiam...

Şi atît... despre mine, nimic. La scrisorile următoare, în numele fiicei sale, îmi răspundea necontenit doamna Smaralda.

Cînd reveniră, toamna tîrziu, mă prezentai chiar în ziua sosirii, să le aduc omagiile mele. Scăpasem de la tribunal cam tîrziu, şi feciorul mă introduse în fostul birou, unde mai ardea încă groasa lumînare pusă din ordinul donnei Alba. Mobilierul vechi fusese înlocuit, căci mi se dăduse mie, odată cu cărţile, şi dulapurile de mahon şi cristal. Din noul decor îmi atrase atenţia o oglindă mai mare de înălţimea unui om, putîndu-se mişca pe-un ax înfipt într-o ramă de-o rară artă. Trebuii să aştept aci ceva mai mult, pentru că atît mama cît şi fiica se aflau în oraş, unde plecaseră să viziteze o amică şi rubedenie a doamnei Smaralda, pe cît mi se spuse, bolnavă. Nu ştiu dacă revenise doar donna Alba, dar mă pomenii numai cu ea singură, intrînd rîzătoare. O clipă stătui înmărmurit de frumuseţea ei în mare doliu, în cadrul oglinzii, ca într-un tablou de renumit maestru ; mă întorsei apoi repede şi mă înclinai pînă-n pămînt. Donna Alba înaintă veselă spre mine, cu amîndouă mîinile întinse.

— Te uitai în oglindă ? mă întrebă ea. Nu e bine, lîngă o lumînare care arde pentru un mort...

— Lîngă dumneata (mă dezobişnuisem s-o tutuiesc) nu mi-e şi nu mi-ar fi fost teamă de nimic niciodată ! îi răspunsei cu toată seriozitatea... Şi niciodată sufletul meu nu se va simţi împăcat de mîhnirea că insignifianta-mi prezenţă a fost eludată dintr-o grozavă împrejurare, de care eram direct responsabil, şi mai ales că această eludare a fost săvîrşită de cineva anume, de care nu mi-aş fi putut închipui niciodată că m-ar mai putea îndepărta de la oricare din acţiunile ei...

— Sigur ? Sigur, *domnule moralist, care-ai jignit grav orgoliul meu femenin şi ai ucis un om cu preceptele absolute şi cu marile dumitale gesturi ?* rîse ea, foarte dispusă de aerul meu morocănos şi acum stupefiat... Atunci uită-te înainte în oglindă ! Se îndepărtă şi stinse lumina electrică. Se întunecă atunci zdravăn, şi lumina nestatornică a lumînării abia îmi ajută la început să-mi disting figura înciudată de intenţiile donnei Alba. Cînd mă învăţai cu clarobscurul ce se făcuse, o văzui înaintînd spre mine repede, cu fîlfăitoarele ei văluri. Ridică mîinile ca nişte aripi negre deasupră-mi şi mă întrebă :

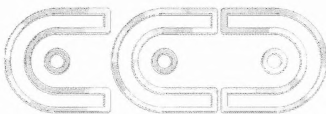
— Nici acum nu ţi-e frică... ?

Mă întorsei şi-o cuprinsei, şi ea-şi lăsa valurile cernite peste mine, ca un nemaipomenit de frumos simbol al morţii. Flacăra lumînării pîlpîia molcom prin luciul oglinzii. Îmbrăţişarea fu scurtă şi pătimaşă. Frumoasa moarte se despărţi ameţită şi se îndreptă şovăitoare să dea iar drum luminii celei mari. Al doilea sărut fu numai în treacăt, apoi mă ameninţă cu degetul :

— Asta să-ţi ajungă pînă la sfîrşitul doliului. Astă-seară nu te pot reţine la masă pentru că nu e mama aci. De mîine însă restabilim regula : nu ne vedem decît în prezenţa ei. Mai ai şapte luni, am făcut eu socoteala pentru tine.

Şi dulcea moarte, care secerase pînă acum numai două fragede vieţi, îmi trimise din uşă un ultim sărut, cu vîrful degetelor pe rîsul ucigător al albilor şi minunaţilor ei dinţi.

Scanare și prelucrare digitală

de

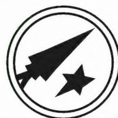
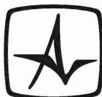
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

